This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

61
« 15 »
B 38 a

ANTONII MVSAE BRASAVOLI FERRARIENSIS MEDICI,

EXAMEN omnium ſimplicium, quorum vſus in publicis eſt officinis:

Opus perinſigne, & Medicinam facientibus perutile, ab ipſo Authore recognitum & auctum.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

LVGDVNI,

SVB SCVTO COLONIENSI

1546.

R. 295.392

AD ILLVSTRISSIMOS, ET SERENIßIMOS PRINCIPES HERCULEM ESTENSEM, & RENATAM GALLAM FERRARIÆ DUCES, ANTONIJ MUSÆ BRASAUOLI

nißimos Principes Herculem Eſtenſem, & Renatam Gallam Ferrariæ duces, Antonij Muſæ Braſauoli

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

LEgitur,Sereniſsimi Principes,Socratem ſummum illum ſapiētem Platonis præceptorem,qui nunquam Athenis,niſi pro patria pugnaturus,diſceſsit, diſcipulos ſuos ad ſpeculum mittere conſueuiſſe, illoſque admonuiſſe,vt ſeſe preſsius intuerentur: qui ſi bonis corporis,id eſt, pulchritudine ſe ornatos conſpexiſſent, animam pulcherrimis virtutibus exornare conarētur:ſi autem corporis liniamenta diminuta,obtorta, mutilaque fuiſſent,extimularentur,excitarenturque, vt quod natura mutilum fecerit,id arte,laboribus,induſtria,& ſolicitudine exequarēt,& in melius augerēt,animāq; ſuā copioſiſsimis vnà & perfectiſsimis virtutibus ornātes antiquiſsimis proceribus aſsimilarentur. Nos, Illuſtriſs. Principes,per Socraticum illud ſpe-

culum,non materiale quodpiam, aut chalybeum intelligimus, ſed ſpeculum quoddam myſticè,& Philoſophicis inuolucris deſignatum. Quippe Socrates diſcipulos ſuos animi mores,actionesq; contemplari iubebat, quæ ſi propriis liniamentis reſpondiſſent, & viuidè in eorum animis inſerta eſſent totis viribus perſeuerare,& in dies melioribus optima addentes exaugere conarentur: ſi è contrario prauis moribus, & quaſi ferinis ſe ipſos imbutos eſſe nouiſſent, eos puderet his maculis deturpatos eſſe: itaque veris, & exquiſitis animæ bonis indui tētarent, nec deſiſterent prius, quàm depoſitis ineptis moribus, veri, præcipui,& quodam modo diuini egregiè introducti fuiſſent. Hæc præfatus ſum, Illuſtriſsimi Principes, ne aſſentandi, palpandíque vitio argui poſsim, ſi nonnihil veſtrarum laudum, & probatorum morum enarrare incipiam. Nam vos potius tāquam in Socratico ſpeculo vobis ipſis commōſtrare tentabimus, vt, quibus, qualibúsve præſtātiſsimis virtutibus inſigniti ſitis agnoſcentes,in eiſdem perſeuerare,eosq; in dies exaugere conemini. Sed alicui fortè ſtylus noſter humilis nimium, & penè depreſſus videbitur, ineptusque ad tātorum principum laudes enarrandas,ac enumerandas. huic ſtatum reſpondebimus: Satius nobis eſſe hac tenui,

nui, & ſerpente vena, Illuſtriſsimos hos Principes ſibi ipſis velut in Socratico ſpeculo oſtendere, quantum præſertim nuncupatoria Epiſtola exigit, quàm illos prætermittere, aliàs tamen vbertim de ipſis (vt dignũ eſt) tractaturis. Viros è bonis potiſsimùm laudauit antiquitas, quorum tria genera apud probatiſsimos Philoſophos inueniuntur, naturæ, fortunæ, & animæ. Naturæ bona corporis pulchritudinem amplectũtur, membrorum ſymmetriam, concinnam totius ſuo ordine reſpondentem cõpoſitionem, robur immenſum: quę à Stoicis μέσα vocantur, & ignauiſſimis quibuſq; cõtingere poſſunt, ad humanam perfectionẽ, felicitatemque differentia. nullus ex his culpa, vel laude dignus eſt, ſed rerũ effectrix natura. Seneca etiam omnium moraliſsimo, & penè in virtutibus tetrico admonẽte, egregiã mentem ſub quauis etiã pelle, & cute latere. Cui nec illud Vergilianũ aduerſatur, Gratior eſt pulchro veniẽs è corpore virtus. nec poetarũ mos, qui quum viros aliquos virtutibus præſtantes adumbrãt, eos pulcherrima forma, & venuſtiſsima pingunt, ineptos verò & mẽdaces turpi & indecora. Verumenimuero, & ſi hoc naturæ bonũ ſit, in quo ipſamet potius laude digna eſt, tamen ad felicitatem humanã mirè adiuuat: philoſophorum omnium ſapientiſsimo in

Ethicis dicere, eum omnino felicem nõ eſſe, qui turpi ſit forma, & careat prole. Ad Chriſtianam verò felicitatem, & verè philoſophicam, pulchritudo nihil facit, ſed inter externa bona numeranda, quæ nec meliorem, aut inſigniorem hominem reddunt, quanuis gratior ſit pulchro veniens è corpore virtus. In hoc autem bono potiſsimùm naturæ debetis, quæ vos, & pulcherrimos effecit, & pulcherrimis natis, Anna, Alphonſo, Lucretia, Eleonora, & Aloiſio decorauit. Fortunæ bona diuitiæ ſunt, quæ & ipſæ hominem meliorem non faciunt, ſed cuique, etiam ſceleſtiſſimo, contingere poſſunt, quanuis eorum vſus ad virtutum culmina progredi adiuuet, atque dirigat. Quid enim in ſe habet egregii, quod in infanda ſcelera cogit, in furta, homicidia, auaritias, bella, niſi eorum vſus temperatiſsimus ſit? In hoc etiam fortuna ipſa encomio extollenda, quæ vos Principes fecerit, antequam nati eſſetis, ditiores, quàm in tota Italia regnent. Ex hoc autem vos, Illuſtriſsimi Principes, laude digni eſtis, quòd his diuitiis perpulchrè vtimini, bonis, honeſtisque viris impartiendo, vt nullus indonatus à vobis recedat. Magnus ego ſum teſtis, quem (aliis pluribus omiſsis) nuper amplo prædio donaueritis. Teſtes ſunt omnes alii domeſtici, quorũ neminem abſque munere

nere inuenire licet: imò quis ex Ferrarienſi populo, etiam abiectiſsimus, Mutinenſi, & Regienſi, Herculis Illuſtriſsimi Ducis Ferrariæ, hoc nomine ſecundi, immunitatibus non gaudet? Vt hinc colligere liceat, diuitias Herculem non perficere, ſed ipſum ad ſui perfectionem, & ad virtutis cumulum diuitiis vti, quibus, cur, quomodo, quando conuenit elargiens. Hoc eſt in ipſo Principe egregium, non quòd diues ſit, quòd omnes Italiæ Principes non æquet ſolùm, ſed longè ſuperet, gemmis, auro, vrbibus, campis, mari. Potiſsimùm verò laude digna ſunt & encomio decantanda hęc duo fulgentia Italiæ lumina, & lucidi Soles Hercules, & Renata ex tertio bonorum genere, hæc vera bona ſunt, & vnicuique propria, & peculiaria, non à natura, vel fortuna tributa, ſed à nobis ipſis acquiſita, primo omnium motore adiuuante, & oſtendente, quæ animæ bona nuncupantur. hæc non ſunt pulchritudo, aut membrorum ſymmetria, non corporis dexteritas, non agilitas, non diuitiæ, non latæ vrbes, maria & montes, quæ à vobis amplè poſsidentur, non genus Eſtenſe, aut Gallum, non genitores bellica in re egregii, Ludouicus duodecimus Galliarum Rex, & Alphonſus tertius Ferrariæ dux: ſed ea ſunt animi bona, quæ vos beatos, & in hoc-

ſtatu,& in futuro reddent.hæc ea ſunt bona, hæc,inquam,quibus proceres,& antiquiſsimi heroes iere: hæc,quibus Chriſtianiſsimi, & qui de fide benemeriti ſunt, inceſſere.Fides in primis, quæ decus eſt, & animi ornamentum, adeò in vobis ſplendet,vt pro fidei ſpecimine, Hercules,& Renata adducantur. De prudentia, magnanimitate, fortitudine,munificẽtia,temperantia, charitate,quid referam,quum plura paſsim nota ſint,quàm ego referre poſsim? Nullus enim tam obliuioſus eſt,qui nõ meminerit: nullus tam vecors,qui non nouerit: nullus tam inciuilis, qui diſsimulare poſsit. Iuſtitiã quoq; tranſigere decreui, quum & ipſimet rei, & crimine aliquo correpti vos iuſtiſsimos Principes eſſe fateantur, & prædicent. De liberalitate autem quid opus eſt referre? quum nullus ſit,qui ab Illuſtriſsimo Hercule, & Sereniſſima Renata indonatus,aut ſuis votis(modò honeſta ſint) inexpeditus recedat. Hæc ſunt vera bona, quibus laudandi, quibus extollendi, quibus in cœlum rapiendi ſunt principes, quibus vita perenni viuere datur.Felices arbitror,& terque,quaterque beatos noſtros ciues, quoties mihi in mentem veniunt hi proceres à ſummo rerum opifice in hoc calamitatibus pleno æuo, donatos, vt initium ſint remittendi aduerſa, populos in re-

ctam

ctam viam dirigendi. Hoc eſt Socraticum ſpeculum, excellentiſsimi Principes, ſeipſum ſibi ipſi qualis ſit, oſtendere. Vobis autem vos ipſos commōſtraui, qui principis exquiſitiſsimi exemplaria eſtis, vt continuè perſeueretis, & in dies exaugeſcatis, quanquam ad virtutum veſtrarum cumulum nihil addi poſsit. Ne autem videar potius aſſentandi gratia, quàm vera narrandi præfari, his finem faciemus, ad præcipuum huius Epiſtolæ inſtitutum accedentes. Superioribus menſibus omnia ſimplicia medicamēta, quorum in officinis vſus eſt Ferrariæ, noſtra trutina (qualiſcunque ſit illa) percenſere cœpimus, Illuſtriſsimo genitore tuo ſuadente, fauente, & exorante, imò & qui plerunque varios apud pharmacopolas errores audire, & videre delectabatur. propterea hunc libellum eius excellentiæ inſcribere atque dicare inſtitueramus, ſed inopina morte prænētus eſt, & nobis ferè clanculùm ſurreptus. Tu mox Illuſtriſsime Princeps, & patrone Sereniſſime, totius ditionis, & imperii, & omnium bonorum hæres euaſiſti. vnde & huius libelli, ſicut cæterorum aliorum bonorum hæres eſto, quem tibi inſcribimus, tibi dicamus, atque deuouemus, vt excellentiæ tuæ aura fretus, vbique aperta fronte incedere poſsit, & eò tutius euagari, quò Illuſtriſsimam Rena-

tam fautricem nactus erit. Iamque huic nuncupatoriæ Epiſtolæ extremam manum impoſuiſſem, niſi ea in mentem veniſſent, quæ ſuperioribus diebus de citris, Adami pomis, Narantiis ita à nobis appellatis, ab excellentia tua quærebantur, an apud antiquos inuenirentur, & quomodo à profunda hyeme ſeruari poſſent: quippe hoc anno frigoris inclementia omnes ferè huius generis arbores periere, quæ in amœniſsima Padana inſula Calliopia, id eſt, Beluidere nuncupata, Alcinoi & Heſperidum hortos deliciis excedente virebant. Nunc tuæ Illuſtriſsimæ excellentiæ ſatisfactum iri ſtatuimus: quanquam ſuperioribus annis ad Illuſtriſsimum, & Reuerendiſsimum fratrem tuum Hippolytum, Mediolani Archiepiſcopum vnã & alteram Epiſtolam ſuper hoc negotiũ ſcripſerimus. At nonnulla in tuæ excellentiæ gratiam repetere non grauabimur. Primò autem communis omnium error menti occurrit (eorum præſertim, qui ſacras literas interpretantur) ex hac arbore ligna cedrina eſſe putantium, quibus Solomõ Ieruſalẽ templũ ſtrui præcepit, & de hac etiã id intelligũt, quod in libris Reg. ſcriptum reperitur, Solomonẽ à Cedro Libani vſq; ad hyſſopũ parietis diſſeruiſſe, id eſt, à præſtantiſsima & maximè omnium arborũ procera, ad infimã, humilem, & imbecil

becillam plantam diſſeruiſſe. Legimus præterea cedrinas menſas apud antiquiores ingenti pretio emptas, velut Ciceroniana menſa, cuius decimoquinto capite decimitertii voluminis Plinius, & antiquiores meminere. Additq; in Anchorano monte citerioris Mauritaniæ ingentiſsimas, altiſsimasque enaſci, Theophraſti authoritate fretus: paſsim deinde à Poetis incorruptibilem materiã eſſe decantatur, & cedrino vnguento, oleóve inunctas chartas perpetuò durare: vt Poetæ carmina digna cedro, id eſt, perpetuò ſupereſſe dicãtur, quæ ſummũ apicem artis geſtiẽte natura attigere. Nũc verò præſcriptã arborem à vulgari citro alteram eſſe oſtendamus. Principio ſit nobis Dioſcoridis ſentẽtia telũ, & acutiſsimus enſis, primo rei Herbariæ volumine in hũc modũ inquiẽtis, Cedrus de magnis arboribus eſt, fructum fert vt Iuniperus myrti magnitudine rotundũ. Quibus indiciis manifeſtiſsimũ eſt, alterã eſſe arborẽ cedrum in Illuſtriſsimi principis noſtri deliciis receptã: neq; enim illã inter maiores arbores numerare oportet, quũ ſit ferè arbuſcularum pumilio, fructus quoque myrti magnitudinem longius excedit. Liceat præterea Plinii verbis præmonſtrato loco aures admouere, Sunt autem (inquit) cupreſſo fœminæ etiamnum ſyluestri ſimiles, folio, odore, candice.

Quod

Quod apertiſsimè Theophraſtus, vel hoc indicio manifeſtat, nuſquam de cedro locutus quin cupreſſo, iunipero, altioribúſve arbuſculis compararet, imò & in tertio de plantarum hiſtoria volumine inquit, Eſt iunipero non abſimilis, ſed folio maximè diſtat. Quippe cedro durum, acutum, ſpinoſumq́;, iunipero mollius. additq́; fructum iunipero ſimilé. Ex his quantum antiquior illa cedrus ab hac noſtra vulgari diſſentiat, cuiq;, etiam mediocriter erudito, manifeſtũ eſſe arbitramur. Ex antiquiori etiam mẽſas, delubra, naues factas eſſe Plinius & Theophraſtus prodidere. Antiquã cedrum aliàs nũc vulgarem proſequamur: at vnũ in primis ſubmonere inſtituimus, nominibus etiam in authorum cõmuni vſu differre. Quippe illã, ex qua naues, & templa, cedrum, noſtrã verò citrum, atq; citriũ, apud Græcos appellatã legimus. Quin & Dion in Neronis vita non citreas, ſed cedrinas menſas nuncupare maluit. quod adiectiuum in ſacris literis frequentius animaduertimus. Quãquã nullo modo diſsimulandum ſit Phaniam Ereſiũ quinto de plãtis lib. cedrium appellaſſe, atq; malũ cedriũ pro eo quod nos citrum vocamus, & citriũ. Præſtat igitur antiquũ nomen referre, quo fuit diu hæc arbor inſignita. Legitur apud Theophraſt. quinto plantarum volumine, ſub ma

li Medicæ, aut Perſicæ titulo, quam in hunc ferè modum pingit, foliũ habet ſimile, & penè æquale portulacæ, aculeos, quales pyrus, aut ſpina acuta, ſed lenes acutoſq; vehementer, & validos. Pomum eius non manditur, ſed odore præcellit, necnon & folium arboris odoratiſsimũ eſt, & ſi inter veſtes pomum ponatur, inoffenſas conſeruat: vtile & cũ medicinã mortiferã quis biberit, & ad oris ſuauem olẽtiam, quippe ſi quis interna pomi in iure, aut aliquo humore concocta in os expreſſerit, digeſſeritq;, ſuauẽ halitum reddet. fert poma omnibus horis, aliis decidẽtibus, aliis ſubnaſcẽtibus, aliis matureſcẽtibus, quæ noſtræ arboris imaginẽ repræſentãt. Ambiges verò, dictum eſſe pomũ eius non mandi. ſed ambiguitas ceſſet, quippe Theophraſti & Plinii tempore nondum mandebatur, ſed tantũ odore commendabant. Atheneus etiam author eſt, neminem ex antiquis guſtaſſe. Mox poſt Palladii tempora cœpit mirè in conuiuiis ad ganeam, atq; gulæ iritamenta in ſapores, ac per ſe ipſum experi, vt nulla videatur elegans, aut Saliaris cœna, qua citrũ deſideremus. Lubeat deinde Dioſcoridi aurẽ accommodare hanc arborem mirum in modum verbis effingenti: Nota ſunt Medica, quæ alii cedromela, alii perſica, Romani citria appellant: arbor hæc omnibus horis pomifera

pomifera eſt, ita vt antecedentẽ fructum ſubnaſcens identidem occupet nouus, pomum ipſum oblongum, caperatumq; rugis, colore in aurũ inclinato, ſuaui odore, aliqui graui. Semen habet pyro ſimile. Cõtra venenum in vino bibuntur, aluum laxant, oris halitũ, & ſuauitatem commendant. In veſtiariis cõdita vidẽtur arcere animaliũ noxas. His quoque Plinius grauis author aſſentit, in hũc ferè modum, tertio duodecimi voluminis capite ſcribens, Malus Aſſyria, quam alii vocãt Medicam, venenis medetur. Folium eius eſt vnedonis interuenientibus ſpinis. Pomum eius aliàs non mãditur, odore præcellit, folio rum quoque, qui tranſit in veſtes vnà conditus, arcetq; animaliũ noxia. Arbor ipſa omni bus horis pomifera eſt, aliis cadentibus, aliis matureſcentibus, aliis verò ſubnaſcentibus. Hęc eſt, cuius grana Parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, cõmendandi halitus gratia. Ex his quiſq;, etiam ineptus, arborem, quam citrum appellamus, ab his authoribus adumbratam intueri poteſt. Eiuſdẽ generis omnino ſunt, quæ Limonia, Adami poma, aut rancida nunc vulgo dicuntur, quæ Rantia vocantur Hermolao teſte, quaſi raudia, à colore æris, id eſt, fulua, vel à Neratio inuentore, Neratia dici potuere, niſi quis velit Aranium, quaſi Arianũ, id eſt, Perſicum à

gent

gente appellatum: eſt enim Aria (vt inquit Hellanicus) Perſica quędā regio. Quid item ſi malum Arantium, ab Arantia oppido Achaiæ? Iuba author eſt Heſperida, & malum Heſpericū nuncupari, refertq; Herculem in Græciā tranſportaſſe, & malū aureū eſſe vocatū, de quo in paſtoritia contētione Vergilius meminit, Aurea mala decem hodie miſi, cras altera mittam. Quanuis Pauſania non aureum malum, ſed Heſpericum ab Hercule primùm in Gręciam tranſportatum dixerit. Ariſtophanes etiam grammaticus oxymala Perſica vocari prodidit. Galenus quoque pomū ipſum non Medicum, ſed citrinum appellatū voluit, quanquā ſit apud Theophraſtū, ſub Medicæ mali dictione repertum. Græci quidam fabularum inuentores, nuptiale pomum eſſe putauerūt, à Tellure editum fabulantes, nuntiato Iouis, & Iunonis, connubio. Supereſt Illuſtriſsime Princeps antiquiſsimā curā in plantando, & diligentiam in ſeruando edocere. Propagine ac ſeminibus ortum ducit. Semina (inquit Theophraſtus quarto plantarum hiſtoriæ libro) detracta vere, terris ſeruntur diligentiſsimè cultis. Rigantur deinde quarto, aut quinto die: quum autem maiuſcula fuerint, transferuntur vere iterū ad molle, riguumq; ſolum, nec valde tenue: tale enim deſiderat, opusq; eſt pingui aqua,

marci

marcidáve irrigari, non admodum frigida, qua etiam equorũ ſtercora triduo macerata ſint. Additq; ſeri fictilibus in vaſis perforatis. Profunt & columbinæ ſordes eadẽ aqua macerata. Quum hæ arbores in iuſtam molem creuere, flores pariũt, qui ac ſpes ſint futuri partus Theophraſtus primo plantarum libro his indiciis oſtendit, inter flores (inquit) mali medicæ, qui veluti colum quandam erectam in medio habeant, fœcundos hos fore affirmant: qui verò nõ habeant, hos fore infœcundos. Quod iterũ volumine quarto animaduertiſſe teſtatus eſt. Vnum verò ſubmonendum arbitramur, ſi hyemis inclementia in Ferrariẽſibus hortis flores, aut ſubnaſcentia poma defuerint, cauſam à Theophraſto primo de plantarum cauſis aſsignari: Quippe placidum aerem expetunt, medioq; conflatum tẽpore, quo ſcilicet germinatio, & fructificatio aſsiduè factitari poteſt. Nec illud poſt habere dignum eſt, illa eſſe fœcunda ſemina, quæ in colo quadã prorumpant, hic vnus eſt naſcendi modus. Nõnulli ramuſculũ, vt ſubnaſcẽtia virgulta radicibus euellũt, ac intorquent, vere in molle ſolum, vdum & pingue magis, quàm gracile plantantes, quarto etiã, aut quinto die prædictis aquis irrigant. alii ramos non ab arbore euulſos, ſed adhuc illi infixos, fictili vaſe, teſtaceo, aut cucurbiteo

vertice,pingui terra pleno circundant, quoad radices emittat, proinde ab arbore diuellitur,tranſplantaturq; dato radicibus ſpiramento.Sępius integras arbores è longinquis partibus transferre excogitauimus, vt antiquiori tempore ex Perſia, & Media euehebantur.Nűc triuialis eſt ferè arbor.pluribus horum pomorum generibus citreta Liguriæ, Campaniæ,Apuliæ, Benaco lacu,& tota ferè Italia, præſertim verò calidioribus locis, & meridiẽ verſus ſitis, ac maritimis felicius germinant,& quãcunque imaginem topiario opere reddunt. Nos Genuæ, & Sauonæ,atria, cubicula, papiliones topiario opere ex his arboribus fictos vidimus, quũ excellentia tua anno à Chriſti ortu M.D.XXVIII. Galliam peteret.Sed qua arte ſine vllo diſcrimine tranferri poſsint, Plinius iij.xij. voluminis capite oſtendit.Tentauere (inquit) gẽtes transferre ad ſe propter remedii præſtantiam fictilibus in vaſis dato per cauernas radicibus ſpiramẽto: qualiter omnia tranſitura longius, ſeri arctiſsimè, transferriq; meminiſſe cõueniet, vt ſemel quæque dicantur, necnon eiuſmodi arbores antiquitus inſerebantur,quorum fructus citromela nonnulli appellarunt. Deniq; huius arboris morbos, & remedia huic opus eiſſet afferre, niſi ſatis, ſuperq; in noſtro de arborũ medicina libro

illa tractauiſſemus, tamen illud vnum admonere nõ grauabimur: Corticis ablationẽ eſſe huic arbori mortale nocumentum, hyeme præſertim: tũc opẽ ferre, noua cera, reſináve obſtructo vulnere decet, ne frigus intimã arboris medullam ingreſſum perimat. Hyeme verò à tẽporis inclemẽtia ſeruantur, ſi in fictilibus plãtatę ſint hę arbores, & in clauſum locũ portẽtur, in quo aer natura, vel arte temperatus ſit. Arte autẽ ſi prope calidarium fabricetur. At ſi communi ſolo plãtatæ ſint, tugurio cannitio, aut ex milii nigri culminibus ſpatio vnius pedis ab arbore circundentur. Mox equinum fimũ ad mediũ vſque tugurii exterius circũponatur. Hęc ſunt, Illuſtriſsime Patrone, quæ ex antiquorũ voluminibus de hac arbore tuæ excellentiæ gratiſsima ſcribere valuimus, quibus iam eſſet finis additus, niſi hoc vnum in mentẽ acceſsiſſet, Lacedæmonios (Ariſtophane grammatico authore) Deos hac arbore coronare ſolitos eſſe.

Vale Illuſtriſsime princeps, & totius Italiæ decus eximium, & noſtrum hoc munuſculum, vt cętera alia, hilari fronte accipias, quod hæreditario iure tibi meritò debetur.

EXA

EXAMEN OMNIVM SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM, QVIBVS FERRARIENSES PHARMACOPOLÆ in ſuis officinis vtuntur, Antonio Muſa Braſauolo medico Ferrarienſi Authore.

BRASAVOLVS, SENEX PHARMACOPOLA, HERBARIVS.

QVORSVM, optimi viri, per has alpes inhoſpitas, & inacceſſas, & per tam horridos receſſus, qui vix timidis capreolis, & leuibus damis, ac dorcadibus aditum præſtant? HERB. Quorſum pedibus ducimur. BRASAVO. Nos capite ducimur, pedibus autem ambulamus. SEN. Mihi videris æquè, vt nos, pedibus incedere, & capite aerem ſecare. BRASAVOL. Ita incedimus, quoniam pennis caremus. Sed ô optime Senex, mens eſt, quæ nos ducit, & quæ hoc vel illuc pedes ambulare iubet, ipſi autem veluti famuli parent. Bruta alioqui pedibus, non mente, nec ratione quorſum impetus ra-

pit,trahuntur.ſed ne ſilētio prætereatis (obſecro)cur hos montes aſcendatis. HER. Herbatum venimus, vt virentes herbas, ac radices noſtris manibus euelleremus, quæ ad nos adeò ſicca feruntur, vt vix integrum folium, aut tenuis cauliculus cerni poſsit. BRA. Optimè conſuluiſtis,verũ cuiates eſtis? HER. Mundani. BR. Hoc non me latebat. HER. Cur latere non potuit?adeò alta montium iuga conſcendimus, vt Mundum ſuperare videamur. BRAS. Non ab re dubitabas, ſed qua patria ortum ducitis? HER. Qua optimè eſſe contingit.nam vbi bonum, ibi patria,vt vulgato adagio fertur. BRAS. Deniq; vos capiam,qua Mundi parte orti eſtis? HER. Nos abſque retibus aut pedicis non capies, occidentales autem ſumus. BR. Sed iocari deſinamus,qua vrbe nati eſtis? SEN. Ferrarienſes ſumus, noſtra effigies te aufugit, tamen ſimul millies verſati ſumus. BRAS. O Dii immortales, demum vos agnoui,iam diu mihi neceſſarios, quantum exterior veſtium habitus effigiem mutat.Herbarium verò primo intuitu agnouiſſem, niſi barbam illam promiſſam abſcidiſſet,& ſi cinericio bardacucullo circundetur. Immortali Deo gratias ago,qui in his inuiis mõtium cacuminibus adeò beneuolos viros cõiunxit,& eo maximè,quòd eodẽ propoſito ducimur.Obſecro vos per Apollinem,& Ae-

ſculap

ſculapium, vt me in veſtrum ſodalitium recipiatis. Quippe ero facundus comes in via, nec pigebit laboris, quanuis ardua montium penetralia ſuperetis. SEN. Quid iucundius accidere potuit, quàm adeò familiarem virum inuenire, & viæ & euellendarum herrum comitem? vbi potius vrſos, voraceſque lupos inuenire putabamus. BR. En chartam, & atramentum, & pennas mecum attuli, & quicquid pro diuerſis rebus annotandis commodum eſt. SE. Ad rem ipſam quid hæc facient? BRA. Omnia, quæ inuenire continget, diligentiſsimè ſcribam, ne cùm Ferrariæ Pharmacopolium tuum frequentabo, decertare contingat: hæc herba talis erat, illa erat alio, quàm viderimus, modo, affecta. SE. Hoc non modò probo, ſed apprimè laudo: verùm tuus hic liber, ſi fortè in aliorum manus incidat, non deerunt æmuli inſidias modò ſtruẽtes, modò iurgia cõmouentes, qui omnia reprehendent, & te veluti nugigerulũ ſubſannabũt. BR. Si noſter hic labor in publicũ quãdoq; prodeat, ſatis nobis erit, illa eſſe poſteris aperta & deprompta, quæ hoc tempore ita eſſe compertum erit, non ambigentes in multis deinceps nos ſententiam immutaturos eſſe, & vbi meliora inueniemus, vel ab aliis inuenta eſſe cõſtabit, à priori ſententia recedemus, verum illud, quod poſtea in

uentum erit ſequentes. SE. Non me latet multos in te ſcripturos eſſe. BRA. Nos oppoſitũ ſentimus. quis enim hac in re onus abſq; honore ſubire voluerit? nempe viri probi aliud quid habent quod agant, quàm in vno alicuius authoris libro decem, aut duodecim non quidem errata, ſed ambigua inuenire: ignaui verò, & qui bonas literas ſummis ſolùm labris deguſtarũt, & ſi praua eorum natura in bonos viros inuehatur, & inani quadam gloriola ducti eos vellicare tentent, poſthabendi ſunt, & tractandi velut aſelli, qui cùm per viam tranſimus pedita emittũt, & veluti trochlearũ ſtrepitus negligẽdi, illiſq; dicẽdum, ſcribe tu ſi ſapis, & iuſtum volumen, & non viginti, aut triginta verſus in ordinem congere. quantum in me ſit, ſcribat quicunq; in noſtras nugas, nunquã Apologias cõficiam, ne vulgi fabula euadã, & per totã vrbem digito commõſtrer: ſed cùm in re aliqua vellicabor, de ea agam cùm obiter incidet, nulla etiã illius, qui me carpere tentabit, mentione facta, illa ſcribens quæ veritati nobis conuenire videbuntur, ne & ego videar virum illũ (ſi vir ſit) viceuerſa, & maligna quadam mente reprehendere velle, & veluti de illius iniuria vindictam ſumere. SEN. Id boni viri officium eſſe ſemper cenſui. HERBARIVS. Sol prope meridiẽ eſt, & Solis radii adeò calent,

vt in proximam illam planitiem ſecedendum ſit, & in certa illius ſpecus vmbra prandendum, dum cicadæ reſonant. Inclinante enim Sole tot radices euellam, quòd nõ videbor diem, & operam luſiſſe. BRA. Meridiano æſtu ingẽtes deſtillationes, & capitis dolores fieri ſolẽt, ideò huius arboris incerta vmbra derelicta, herbarii conſilium ſequamur. SEN. Tu ergo herbarie, onere depoſito mappam ſupra virentes illas herbas, & humiles ſternito, pernamq́;, & tucetum in ligneum orbem ponito, & cantharum generoſo vino plenum deobturato. Hæc ſunt, quæ in hac ſylueſtri ſolitudine Antonio Muſæ præſtare poſſumus. BRA. Hæc Principi inter montium iuga equitanti ſatis eſſent. Ego pane, vinóque etiam dilutiſsimo, & maxima viſendarũ herbarum appetentia contentus ſum. Antiquitas herbis, & glandibus diu veſcebatur, dum homines ſyncera fide, & probis moribus viuebãt. Mox (proh pudor) ganea, tot varia, in ſaporibus, coquendi modis, variarumq́ rerum permiſtione, cibaria adinuenit, vt nullus ſit modus, nullus finis edulii, quæ infinitos morbos pariunt, & plerunque in mortem inopinam perducunt. SE. Quid ad nos ſi alii ægrotent? Ego pharmacis, tu medendo lucraris. BRAS. Quantum in me ſit, Deum optimum oro, neminem vnquam ægrotaturum: quum

verò id fieri non poſsit, ægros aliquot mihi contingere opto, vt ex mea arte honeſtum victum, & veſtitum habere poſsim. At ſi nullus vnquam ægrotaret, non ſum adeò ſtupidi ingenii, quin ſtatim artem aliquam mihi comparare ſciuerim, ne vitã per inertiam trãſigerem. HER. Omnia in promptu ſunt: in hac virenti herba ſedete. SEN. Tucetum hac parte rancidum eſt, illa verò optimũ. HER. Nec deeſt ſua laus pernæ. BRAS. Vinum generoſe reſpondet. Verùm, ô herbarie, quænam herba illa eſt, quæ apud cantharum viret? HER. Apud omnes notiſsima. eam ignoras? Reuponticum appellatur, cuius radix adeò præſtat, vt eius duplum pondus reubarbarum æquet. BRAS. O mirus recentiorum error, & mira pharmacopolarum ignauia! per tot ſecula in hac herba decepti ſunt, & nunc decipiuntur, tamen addiſcere nolunt, & ſi res ipſa præ oculis adducatur, veritatem agnoſcunt, ſed maligno quodam animo verum abnegant, potiusque in ſua illa ceruicoſa ignorantia perſeuerare volunt, quàm verum agnoſcere. HER. Id fortè noſtra gratia dictum cupis: apud me certum eſt, herbam illam Reuponticum eſſe, vt ab ineunte ætate à ſummo quodam herbario didici. SEN. Nec ego aliud Reuponticum vidi, quàm ſimile. Tu fortaſsis vis nobis oſtendere panem non eſſe panem,

aut

aut vinum non vinum. Ego ita Reuponticũ noſco, vt tu hoc vitrũ, vitrũ eſſe putas. Nunc autem quidam iuniores inſurgũt, qui potius libidine gloriolæ, quàm veri ſciẽtia optimos libros reprehendere conantur, nec verentur, noſtrum Euangeliſtam, id eſt, diuinum Meſuen execrari, Pãdectas reprehẽdere, Auicennam taxare, Serapionem demoliri, & Auerroim exibilare: non deſunt nobis luminaria, ſed hi conantur extinguere. BRA. Obſecro te optime pater, ne ira conciteris, ſed blandis verbis rem tractemus, & mites aures præſta. SE. Nunquam potero in Meſuen, aut alterum Arabem conuicia audire. BRA. Et quis adeò audax hos præſtantiſsimos viros vellicare conabitur? SEN. Tuus Leonicenus, Manardus, & neſcio qui recentiores. BRAS. Deciperis optime Senex: nã Leonicenus, & Manardus ſi aliquot Arabum errores detexerint, modeſtè loquuntur: recentes autem illi potius culpa digni ſunt, quum execrantur, quàm laude. erant demonſtrandi errores, non conuiciis laceſſendi authores. SEN. De Meſue quid ſentis? BRA. Quid aliud, quàm optimum virum, qui omnia Deo duce ſcripſerit, & poſteris iuuandis multùm inſudauerit? SEN. Quid de Auicenna? BRAS. Non quidem principem medicorum (vt recentes putauerũt) ſed Cordubæ: at ſummum philoſophum, qui multa

viderit,ac perlegerit,quanquam eius volumina multis erroribus ſcateât. SE. Quid de aliis Arabibus? BRAS. Id,quod Plinius teſtatur: Nullus liber tam malus,quin aliqua ex parte proſit. Ego omnibus rei medicæ candidatis ſuaderem,vt in primis Græcis perlectis, Arabes quandoq; guſtarent, quos aliqua ex parte prodeſſe non dubitamus. Vnde conſilium id non modò non probo, ſed valdè improbo, quo nonnulli Arabes penitus abolendos ſuadent:nos verò potius corrigendos iudicamus,vbi mendæ aliquæ apparent. SEN. Si omnes tuam ſententiam amplecterentur, nulla eſſet inter Arabum, & Græcorum ſectatores controuerſia. BRA. Non laudamus Arabũ ſectatores,ſed omnes Græcos imitari hortamur,Arabibus non ſpretis: at tempora incidimus,quibus Græcis maledicunt,nec ipſos dignãtur ſuo nomine appellare,quod in bonis literis tyrannidem quandam peperit.Hippocratem igitur,Galenum,Oribaſium,Paulum,Aetiumq; admiremur, ſed nec Serapionem,Raſim,Auicennam,Auerroim, Meſuen omittamus,niſi vbi inextricabiles nodi inciderint,& nonnullæ in rebus ipſis lituræ.SEN. Súntne aliqui iuniores Ferrariç inter eos,qui recenter doctores creati ſunt,ad id nauandũ commodi,ac prompti? BRA. Equidem ſunt, Hippolytus Conſtabilis, Franciſcus Bruſan-

tinus,

tinus, Maurelius Sanctus, & Ioannes Leo Vercellenſis. hi quandoq;, & breui noſtræ patriæ ſplendentia lumina euadent, qui Græcos authores ſummè obſeruant, nec Arabum rectè dicta contemnunt. Vt enim propriã animam rectis, & Chriſtianis moribus exornarunt, ita ab omni maledicentia immunem fecerunt. SEN. Ad rem ipſam ſermo vertatur, Herbarie affer Reuponticum. HER. En, nec vna deeſt radicis fibra. SEN. Hoc igitur Reuponticum eſſe ambigis? BRA. Imò non eſſe certus ſum. SE. Sùmne tam grandæuus ſentẽtiam mutaturus? BR. Eia pater, quacunq; ætate diſcendum. Statim autem te aſſenſurum non dubitamus, ſi benignas aures præſtare volueris. SEN. Amor erga te meus, aures præſtare cogit. Id igitur non eſſe Reuponticum oſtende. BRA. Apertiſsimè oſtẽdam, modò antiquioribus authoribus fidem adhibere ſtatuas. SE. Quos antiquos appellas? Pandectarium mecum attuli, quem omnia ad vnguem ſcripſiſſe arbitror. BRA. His igitur authoribus fidẽ præſtabis, qui à Pandectario in teſtimonium adducuntur? HER. Aliter fieri nõ poteſt. BR. En igitur Pandectarius Dioſcoridis teſtimonio vtitur, eo capite, quo de Rheõ, vel Rha, à Romanis Rha ponticum appellatum tractat, (non enim Reuponticum, vel Reubarbarũ, vt vos paſsim dicitis, ſed Rha ponticũ, & Rha

barba

barbarum proferre oportet, verùm vocabulis veſtris vos vti non impediam) tamen idem Pandectarius per Rhaponticum id intelligit, quo paſsim in officinis vtimini, cui magna recentiorum pars cōſentit. At ſi tibi apertis oculis, hoc non eſſe Dioſcoridis Rhaponticū oſtendam, nónne dices non ſolùm non eſſe Rhaponticum, ſed longè Pandectarium hallucinatum eſſe? SE. Alii adhuc ſuberunt ſcrupuli, nunc iſtud demōſtrare pergas. BRA. Primò igitur antiquiores Rha dicétes, vel Rheō ſimpliciter, id intelligunt, quod à Romanis Rhaponticum vocabatur, & Celſus radicem Ponticam lib. v. in Antidoto Mithridatis nuncupauit, poſtea Dioſcoridi aures præſta, hāc radicem, quæ Rhaponticum dicitur eſſe ſine odore, eſſe fungoſam, & ſine pondere, & habere guſtum glutinoſum dicēti. Olfacias igitur ipſam radicem optime Senex. SEN. Iam olfacio. BRA. Caréte odore? SEN. Minimè, ſed grauem habet. fortè intelligit, non habere odorem, ſcilicet bonum. BRA. Hoc potius eſt ſine ratione fugere: quoniam Dioſcorides hoc vocabulo odor, tanquam medio vtitur, cui bonū, aut malum, ſuaue, aut inſuaue coniungit. Cùm igitur ſine odore ſcripſit, quod ſua lingua ἄοσμος dicit, odore carere penitus cenſet. Sed aliud conſideremus, an χαύνη ſit, & ὑπόκουφος, fungoſa, & ſine pondere.

SEN. Equidē fungoſa non eſt, ſed potius denſa, vt inde grauis efficiatur. BRA. Nec guſtū prætereamus, quem glutinoſum cēſet, guſta, mihi nullum glutinum in lingua parit. SEN. Nec mihi. BRA. In aliis ſi quodam modo huic noſtro Rhapontico conuenire videatur, in multis diſſentire certum eſt. SEN. Hoc adeò manifeſtè percepi, vt is cæcus ſit, qui non videat. Nunc ſententiam mutare cogor, vt deinceps in ſimplicibus Pandectario noſtro fidem non adhibeam. Tamen plures de Rhabarbaro differentes audiui, qui hoc Dioſcoridis Rhaponticum, Rhabarbarum, quo vtimur, eſſe profitentur. BRA. Non defuere plures, qui id ſentirent, quod etiam Leoniceno attributum eſt, & hoc Ruellius, ac ſi pro aris dimicet, probare nititur, tamen decipiuntur, quoniam ἄοσμος non eſt Rhabarbarum, id eſt, ſine odore, nec habet radicem ſimilem centaurio, quippe centaurium radicem longam habet, & quamuis Rhapōtico minorem ſcribat, tamen eandem formam non habet, quia Rhabarbarum in formam rapæ, & rotundum vergit, nec Rhabarbaro ineſt ῥίζα μέλαινα, id eſt, radix nigra, ſed potius in ſubcroceum quendam colorem vergit, adeò vt tabulas quaſdā ex infuſione Rhabarbari aptè croceas reddiderim: & niſi pretiū impediret, eo pictores vterentur. SE. Hoc ergo probare

tentas

tentas Rha antiquorum nõ eſſe noſtrum vocatum Rhabarbaricum,quia noſtrũ odorem habet, Rhaponticum verò ſine odore eſt. at nos huic tuæ ſententiæ occurremus dicentes, id ex regionum diuerſitate contingere.quod enim in Ponto naſcitur,ob loci frigiditatem odore caret:in Arabia verò ob feruentem Solis æſtum odorem contrahit. BRA. Hæc eſt irrationalis excuſatio, qua tamen Ruellius intentionẽ ſuã demõſtraſſe arbitratus eſt, quippe nulla eſt radix,quę vel fœteat,vel fragrãti odore prædita ſit,& nulla eſt herba,etiã ſi ab æſtuoſiſsimis locis ad glacialia, & humidiſsima tranſportetur,quin aliquid proprii odoris,& ſaporis ſeruet, licet remiſsiora ſint. En origanus ex Creta Venetias affertur vehementiſsimi ſaporis, & odoris: naſcitur & in Ferrarienſi ſolo nonnullis in locis humidiſſimis & frigidis,& eundem habet odorem,& ſaporem cum Cretenſi,ſed longè remiſsiora ſunt. idq; in ſexcentis herbis, probari poteſt. Amariſsimum eſt, quod in montibus oritur abſynthium, & vehementem habet odorem. Ferrariæ verò in locis humentibus, & frigidis, & amaritudo remiſsior eſt,& odor. SEN. Cur Ruellio non credis, ſi tantus vir id teſtatur? BRA. In his,quæ ſenſu conſtant,nemini credendum eſt,ſi ratio,quæ ex ſenſu ſumitur,oppoſitum ſuadere videatur. Illuc ego nũquam

duci potero, vt ſuadeat locorũ diuerſitatem in eadem herbę ſpecie, odorem penitus auferre, & illam ἀοσμὴν reddere, cùm experientia oſtendat, eiuſdem ſpeciei odorem ſemper ſeruari in eadem ſpecie herbæ in calidiſsimis locis, & frigidiſsimis, humidiſsimis, & ſicciſsimis, ſolùm verò intentione, & remiſsione differre. Mirùm igitur mihi videretur Rhabarbarum in Arabia odore præditũ eſſe, in Ponto odore penitus carere. SEN. Quid dices ad Ruellii authoritatem? BRA. Illum ex voluntate locutum eſſe, & quicquid in mentem venerit deprompſiſſe teſtabimur: nos verò in his omnibus, de quibus verba faciemus, rei ipſi innitemur, & de quibus etiam ante Ruellium ſcripſimus. In reliquis autẽ quid de tam probo, & tam docto viro ſentiã, aperire non deſiſtam. Cùm eſſem Lutetiæ Pariſiorũ M.D. XXVIII. nõ mediocrẽ habui cum eo viro cõſuetudinẽ, & plerunque excepit me prandio, & ego illum nõnunquam: proprias ſedes habebat prope templum illud famigerabile virginis Pariſienſis, & erat illius templi (vt dicunt) canonicus, vir erat in moribus mitiſsimus, in Gręcis, & Latinis literis erudítiſsimus, ſed talis, qui omnia ſimplicia domi ſciebat: in hortis verò, montibus, conuallibus, & aliis locis, in quibus hæc naſcuntur, nunquam verſatus erat, propterea nihil ab eo dicitur, quia

de verbo ad verbũ ex Plinio,Dioſcoride, Galeno,Paulo,Aetio , Atheneo , Polluce,& plerunque Hermolao Barbaro depromptum ſit, nos econtrariò pauciſsimas authorũ ſententias,& illas quidem q̃ breui fieri poterit,referemus, & illa tantùm,quæ oculis vidimus, & his manibus non ſemel collegimus,perſcribere conabimur,ea antiquorũ ſententiis conferentes. quicquid tamen ſit,noſtra hac ætate doctiſsimus fuit Ruellius,& in euoluẽdis authoribus diligentiſsimus. In ſumma igitur fieri non poteſt, vt herba vno in loco odorata, in alium tranſportata,odorem penitus amittat, potiſsimùm cùm ſicca erit. SEN. Loca omnino herbarum qualitates immutare videntur: nempe Galenus cùm de Ciſtho Ladanum ferente agit,in Aſia,inquit, ob loci tẽperiem frigidam habet naturam,in aliis verò locis calidam. BRA. Venerãde ſenex,nullus vnquam, qui ſapiat, inficias ibit varias regiones,& cœli periodos ſimplicia medicamenta immutare: at hæc mutatio in qualitatibus eſt,quæ per magis & minus diſtinguuntur. Galenum ergo de Ciſtho loquentem contemplemur,qui ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus , inquit: In calidis regionibus hic Ciſthus proueniens, tametſi haud alius ſit genere,quàm qui apud nos naſcitur , eximiã tamen à regione,ac peculiarem,digerẽtemq́;

calidita

caliditatem nactus eſt, atque vtroque à noſtrate differt, tum quia frigiditatẽ depoſuit, tum quia calorem aſſumpſit: itaque cætera quidem huius Ciſthi illis, quæ in noſtrate viſuntur, ſimilia ſunt. Hæc de Ciſtho à Galeno referuntur: verùm quis eſt tam hebetioris ingenii, vt ignoret herbas etiam frigidiſsimas in calidioribus locis minus frigidas enaſci? quod autem minus frigidum fit, aliquid caloris acquirit. Vnde & ſi Galenus dicat à regione eximiam, ac digerentem caliditatẽ acquirere, intelligẽdus eſt, frigiditate remiſſa, aliquid caloris acquiri, quo digerere poſsit, tamen non it inficias aliquid frigiditatis habere. SEN. Imò apertis verbis dicit, tum quia frigiditatẽ depoſuit, tum quia calorẽ aſſumpſit. BR. Intellige depoſuiſſe, hoc eſt, remiſiſſe frigiditatẽ. nã & in ea frigidæ partes relinquũtur, aſſumpſiſſe verò caliditatem, præter frigiditatẽ illã, quã Ciſthũ ſeruat, ſi in Ciſthi ſpecies eſſe debeat, quoniam ſi frigiditatem penitus deponeret, eſſet ex tribus primis conflatus qualitatibus: nihil verò in rerũ natura ita confectum reperiri poteſt. adde quòd in aliam trãſmigraſſet ſpeciem, impoſsibileque eſſet, vt in aliis qualitatibus ſecundis cum noſtrate ſimilitudinem haberet, vt Galenus teſtatur. nempe primis qualitatibus in totum immutatis, & ſecundas immutari neceſ-

ſe eſt. SE. Tu ex teipſo vt tibi menti occurrit hæc dicis. BRA. Imò ita conſtat, & res naturæ hoc ordine conflantur, frigidæ herbæ in calidioribus regionibus minus frigidæ euadũt, & ſi in frigidis oriantur partibus, & ad calidas trãſportẽtur, calidiores fiunt, hoc eſt, frigiditatem remittũt, vt non penitus deponãt, neque amittant: alioqui in eadem ſpecie non eſſent: imò (vt de Ciſthide loquamur) ſi frigiditatem vndequanq; deponeret, & non remitteret, illi vis adſtrictoria non ſeruaretur, quam adhuc ſeruare fatetur Galenus. SE. Puto te hæc tibi fingere, & pro libito cõmentari. Galeni verba ſunt, frigiditatem deponere. BR. Intellige (ni refugias) remittere, alioqui in ſua ſpecie nõ ſeruaretur. SE. Addit acquirere facultatem digerentem, quæ non niſi in caliditate conſiſtit. BR. Nolo verbis amplius contendere, ita Galenum exponendum cenſeo, ſi acquieſcere lubeat, acquieſcito: ſin minus, intentionem tuam ſequaris. Vnum eſt proculdubio ſentiendum, cùm remittitur frigiditas, caliditatem introduci neceſſariũ eſſe. At tanta ſeruatur frigiditas, vt res in ſua ſpecie conſeruari poſsit, propterea hæc non eſt conueniens ſimilitudo de Ciſtho reſpectu diuerſorũ locorũ, adde Rhabarbarũ Rhapontico in ſecundis qualitatibus cõparari, Ciſthũ verò in primis, quanquam ad rem

ipſam

ipſam hoc parum conducat, veruntamẽ his prætermiſsis argumẽtum quoddam pro tua ſententia adducam, quod adeò efficax erit, vt illud euitare difficillimum ſit. SE. Quodnã eſt hoc argumẽtum? illud iam exaudire percupio. BRA. Audies aliqua eſſe, quæ vno in loco odore penitus careant, in alio verò ſint odorata. SE. iam diu aures erexi, vt ſentẽtiam noſtram comprobatam eſſe percipiam. BR. En Dioſcorides de Iride agens, illam, quæ in Iberia, & Macedonia naſcitur, odoratã facit: illam verò, quæ in Thracia, & frigidioribus locis naſcitur, odore carere teſtatur. SENEX. Quid ergo ad Dioſcoridem dices? BR. Qui putant Dioſcoridem ita ſcriptis reliquiſſe, longè decipiuntur. Nam de Iride agens, Illyricam, & Macedonicam cæteris præfert, nuſquam tamen dicit, quòd aliæ odore careant, in odore verò Macedonicã cæteris præfert. At ſi locorũ diuerſitas odorẽ probũ ex calore rebus ipſis infert, quis vnquam Illyriũ pro regione & tali, & calida probabit? SE. Scito, ô Muſa, nõ eſſe Dioſcoridem, qui Iridem dicat in Thracia odore carere. BRA. Quis ergo fuit, qui tamen fide dignus ſit? SE. Theophraſtus eſt in vj. de plantarum cauſis. BRAS. Id eſt diuerſis in locis. Vnde & nos variis in locis apud hunc authorem annotauimus. Vnus eſt locus cum de ſenſu odoris, qui guſta-

tu percipitur agit,docetq; non temere adiungi olerum genus,quod à palati gratia nomé accepit,ceu Anethũ,Fœniculus, Iris, & eiuſdem generis reliqua, quorum pleraque nihil penitus olent. At ſi rectè contempleris, hoc quod dixit nihil penitus olere, non refertur ad Irim, aut ad Anethũ, vel Fœniculum, ſed ad alia olera referri debet,quæ nullum penitus dum manduntur odorem habent, vt Lactuca,Chryſolachana. Alter locus eſt in eodé ſexto, vbi eadem ſiccata, & recentia inuicem comparat,& de cauſis zucchari mentioné facit,quæ dum recentes ſunt,dulces guſtantur, exiccatæ dulcedine priuantur. Poſtea addit: Virides enim aut nihil olent, aut non æquè, ſiccatæ nimirum redolẽt, vt Iridis radix. Vides expreſſe non dicere non olere, ſed non æquè olere. Idẽ intellige de locorum diuerſitate,quæ faciat,vt non æquè redoleãt,nõ tamẽ vt odore penitus deſtituantur: notatoq; nõ ponere Iridem ſecũdũ diuerſas regiones odoré,& inodorem,at potius vult remiſsius redolere,vbi docet ſiccitatẽ,& caliditatẽ,res magis odoratas reddere. Hec ſũt eius verba, argumẽto etiã illud eſt,tractibus æſtuoſis plura, melioraq; odoratorum genera prodeũt: melius enim ibi concoquitur, & quædã ſiccata olent, viridia nihil olẽt, vt calamus, iuncus: nonnulla etiam plenius olent ſiccata, vt

Iris

Iris, & Sertula campana, vbi vides aſſeruiſſe Iridem in ęſtuoſa regione, magis quidem redolere, ſed in frigida odore non caret. SEN. Nondum attigiſti locum, quē citauimus ex Theophraſto. BR. Id quidē ſcimus, ſed noluimus & hos locos prętermittere: ille verò, quē citaſti, eſt in vltima ferè ſexti libri parte, vbi docet terrā, quæ res parit odoratas, non debere eſſe limoſam, neque pinguem, neq; lentam, quoniam humoris, & lentoris cauſa calor nō æquè fungetur officio ſuo. Paulò poſt addit, Hac enim de cauſa Iris melior in Illyride, quàm in Macedonia eſt, in Thracia verò, cæteriſq; frigidioribus locis, ac minus cocturæ idoneis odore penitus caret. SE. Hic eſt propriè locus, quē citaui: quid noui paries, vt tam apertam ſententiam euites? BR. Theophraſtum intelligo, vt de viridi Iride loquatur. Nam ne à ſeipſo diſſentiat, id arbitrari neceſſarium eſt, quod tamen à veritate nihil diſcrepat: nempe ſicca radix in quacunq; orta ſit patria redolet, in humida verò & frigida longè minus: at cùm viridis eſt, odore penitus carere videtur. SEN. Hæc commentaris vt tibi menti occurrunt. BR. Imò vt ratio dictat. nam locorum diuerſitas odores quidem remittit, ſed penitus non aufert, præſertim cum exiccatæ fuerint. hoc in ſexcentis herbis experiētia oſtendit, quæ è locis calidioribus

Ferrariam tranſportantur, odoré nunquam penitus amittũt, vt in origano patet è monte Ida Cretenſi, Ferrariam aſportato, & in noſtro ſolo terræ mandato. SE. Non videtur tanta locorum diſtantia hęc, quanta illa, quæ inter Pontum, & Arabiam intereſt. BR. Diſtantia hæc ad rem nihil facit, ſed ſunt locorum qualitates. Adde eſſe longius ſpatiũ inter Idam montem, & Ferrariam, quàm inter Pontum, & Arabiam, ſi Ptolemæum contempleris prima Aſiæ tabula, & quarta. Nam inter Idam mõtem & Ferrariam interſunt decem & octo, vel decem & nouem gradus: inter Pontũ verò & Arabiã vndecim, vel duodecim gradus. At hæc omiſſa faciamus, id nos mordicus tenemus ob locorũ diuerſitates ſimpliciũ qualitates nõ immutari, ſed remitti, & quãdoq; adeò remitti, vt percipi nõ videatur, niſi exiccetur: vt de Iride à Theophraſto dictum eſt. Imò & excuſationẽ hanc accipere ne pigeat de eo, quod Dioſcorides dicit, & ab aliis aſſeritur, radicem Rheu odore carere. intellige cùm recens eſt. Nam exiccata grauem quendam odorem emittit, vt Iris facit in frigida regione orta. SEN. Arbitror ad Galenũ, & Dioſcoridem radices ſiccas fuiſſe comportatas, vt impræſentiarum etiam Ferrariam conuehuntur. BRASA. Et virides effodere, & ſiccis vtebantur. propter-

ca mir

ea mirum certè eſt, ſi odorē aliquē habebat, quod odore penitus carere faſsi ſunt. Sed his omiſsis ad negotium iam cœptum accingamur. SE. Ne te pœniteat, & huic alteri ambiguitati aures porrigere. BR. Dic iodes. SEN. Inquis à Rhapōtico Rhabarbarum differre, quoniam Rhaponticum prælongam radicem habeat, Rhabarbarum rotundam, veluti rapū, nos verò dicimus Barbaricos viros prælongas, & magnas Rhapontici radices in fruſta diſſecare, quæ in rotundam quandam formam vergere videntur. BR. Sæpius à te dictum eſt, nos abſq; ratione, ſed vt mēti occurrit locutos eſſe, cùm tu impræſentiarū mihi potius ſine ratione, & ex appetētia loqui videaris. nempe & aſſero, & teſtor radicē hāc, quam Rhabarbarū vocamus, rotundā eſſe, & quancunque ex his, quæ ad nos apportantur, extrinſecum ſuum corticem integrū habere eiuſdem vndique coloris, & eiuſdem ſubſtantiæ, quanquam & nonnunquam fruſtra videantur inciſa, imò & Rhabarbarum, quod rotundum eſſe fatemur, veluti rapum, in duas vel tres partes diuidi poteſt, neq; hoc obſtat, quin in rotundum vergat. Nos vt de hac re deniq; finiamus, & verū Rhaponticū, & verū Rhabarbarū recentia vidimus, Rhabarū in horto magnifici Sinibaldi Fiſci Genuæ. Si videre hoc tibi animo eſt, illuc equi-

tato.fortè & nunc adeſt. radix erat rotunda non quidem perfectè,ſed vt ad nos ex India, vel Arabia impræſentiarum in dies afferuntur,& aliquid(licet parum)odoris Rhabarbari ſeruabat,imò & folia diuerſa erant,quę noſtræ rapæ folia referebant, & eaſdem ferè inciſuras habebant, erantque folia veluti citrorum robuſta. SE. Hæc ſuntne vera? BR. Me puderet referre,niſi id his oculis vidiſſem. SE. Fortè erat alia radix. BRA. Non miror te garrulum eſſe, quoniã & ſenio confectus es. An eſſet eadem radix, an diuerſa,diſputare non aggrediar, ſed Genuam proficiſcitor, vbi illam videre licebit: Multæ enim in præſcripto horto ſunt eiuſdem generis radices, niſi obaruerint. SE. Alii tuis verbis non acquieſcent. BR. Non acquieſcãt,ſit mihi eſt, veritatem exprimere, & ex conſcientia loqui: imò & nunc in Oenotria,quæ vulgo Calabria dicitur,quoddam Rhabarbari genus naſcitur folia habens prædicto Rhabarbaro ſimilia, radices verò longè minores ſunt, & intus rubriores.Integram radicem mihi dono dedit egregius Leonardus Veſpolus Neapolitanus,qui illam ſępius expertus erat:& nos diuerſis hominibus quinque drachmas potui dedimus, vnicuique ſingulam drachmam, in his quinq; inuenimus vehementius educere, quàm hoc noſtrum vocatum Rhabarba-

rum

rum educat. nunc etiam illius radicis partem domi ſeruo, quæ manifeſtam rotunditatem præ ſe fert. SE. Putáſne radices illas adulterari? BRA. Galenus in primo de Antidotis, vbi exponit ſimplicia theriacam ingredientia, de Rheo loqués adulterari inquit his verbis, In Rheo quoq; fraus cõmittitur. nam quibus in locis naſcitur, ſimul atq; euulſum eſt, ipſum elixant, quo ſuccum remittat, ac tam ſuccum, vt ſyncerũ, & aquę impermiſtum, quàm Rheon exiccatũ, vt non elixum ad nos poſtea mittunt: quamobrem ſcientia opus eſt, verum ab adulterino ſecernendi, quam facillimè conſequuntur, qui ſuæ ſpontis Rheum aliquando viderint. Nam elixi pars, quæ ſub aſpectum venit, déſa per totum & compacta non eſt, ſed rarior, & guſtu tentatũ, ſaporem adſtringétem vel nullum, vel obſcurũ remittit, cum tametſi adulteratum non ſit, vehementer adſtringat, citò tamen & ipſum foraminoſum efficitur. Hæc Galenus de his, qui Rheon adulterant, improbis viris, imò & de aliorum ſimplicium adulteratoribus, in tertio de compoſitione medicamentorum ſecundũ genera, conqueritur, vbi in principio ita amicos admonet: Amici, vos admoneo, vt in hoc quoque me ſequamini, ſi artis opera pulchrè obire velitis. nouiſtis enim quomodo ex omni natione præſtantiſsima quotan-

nis medicamenta mihi adferantur, eo quòd perditi illi omnigenarum rerum coemptores (Græcè Rhopolas vocant) variis modis ea contaminant. Præſtiterat forſan non hos ſolùm, ſed multò magis etiã mercatores, qui illa aduehunt, incuſare, atq; his multò magis ipſos herbarios, itẽ nihil minus eos, qui radicum liquores, ſuccos, fructus, flores, & germina ex mõtibus in vrbes cõferunt: hi ſiquidem omniũ primi in eis dolum exercẽt, vt Gale. de medicamẽtorum adulteratione apprimè conqueratur. SE. Id ſemper abſurdum exiſtimaui Põticæ regionis viros Rhapõtici radices excoquere. BR. Et id ridiculum ſemper putaui, in loco, in quo tanta huius radicis copia inuenitur, quanta graminis Ferrariæ, excoqui, vt ſuccus extrahatur, & vis aquam ſubeat. Nam quod elixũ eſt, deinceps facilè corrũpetur. Neq; putandum eſt fieri adulteria, vbi tanta alicuius rei copia ſit, & nullius ferè pretii exiſtimetur: niſi quis dicat excoqui vt maior ſucci copia paretur. Tamen recens Rheũ ſucci copiã emittit, & ſi aqua miſceatur, facilè corrumpitur & ipſe. SE. Tamẽ Galenus id aſſerit. BR. De his, quæ ipſe non vidit, illi fidem in omnibus non adhibemus. nam & de Lemnia terra agens, illam putabat hœdino ſãguine cõmiſceri, prius quàm oculis vidiſſet. Non fuit in Ponto Galenus, pro-

pterea hoc videre non licuit: ſed id retulit, vt ab aliis audiuit: quamuis & Auicēna illud idem aſſerat, atque Meſue. SE. Quod dicebas Rheon, radicem eſſe nigro coſto ſimilē, Rhabarbarum verò lutei coloris, nos fatemur, & Rhabarbari radices nigras eſſe, ſed extimus cortex aufertur. BR. Vidiſtíne iſtud? SE. Non vidi, ſed noſtræ menti ita ſuccurrit. BRA. In his, quæ ſenſu conſtāt, non eſt opus imaginatione vti, ſed ſenſus ipſe iudex eſſe debet. Fortè radices aliquæ, quibus terra inhærebit, aut exuſtæ, nigræ videbuntur. SEN. Hoc etiam diſcrucior, vt Rhabarbarum cum Rhapontico idem eſſe contendam, quoniam eædem proprietates, eædē operationes noſtro vocato Rhabarbaro inſunt, quæ ab antiquis Rhapontico ineſſe ſcriptæ ſunt. BR. Eædem omnino ſunt, ſed longè efficaciores in Rhabarbaro. Quis enim ambigit duo ſimplicia eaſdem vires nōnunquam habere, & in vno intenſiores eſſe, quàm in alio, & tamen erunt in ſpecie diuerſa? Adde Mauritanos Rhabarbaro attribuere, quod & bilem craſſam educat, & pituitam: antiqui tamen Rhapontico id non attribuere. Quāquam & in Rhapontico rationes inuenire ſcirem, ob quas educit, quāquam ab ipſis expreſſum nō ſit: nēpe ex acrimonia ad deiectionē præparat, craſſa incidēs atq; glutinoſa, ex amaritudine detergit,

tergit, & etiam craſſa incidit, ſed remiſsius, quàm ex acrimonia. Eſt verò adſtringens, quoniã in ſe habet aliquid terrei, quod frigidum eſt, vnde eaſdẽ vires habere fatemur, & tamẽ diuerſa eſſe. Verũ quoniam inter ſe in multis aliis ſimilitudinẽ habent præterquam in his prędictis, propterea Arabes viſi ſunt in Rhabarbaro illa referre, quæ de Rhapontico ab antiquis ſcripta ſunt, cum tamen & alia ſit radix, & ipſi diſtinctam faciant à Rhapontico. Antiqui præterea faciunt Rhaponticum leuem, ſed Arabes probant Rhaponticum ponderoſum. SEN. Id fit quoniam ad diuerſa comparant. nam antiqui aliis radicibus comparabant, Arabes verò comparant radicibus in eadẽ ſpecie. BR. Leuiores radices potius probare deberẽt, quoniã pro nota exquiſita ab antiquis ponitur Rhaponticũ leue eſſe oportere. Pręterea opus eſt cõparationes intelligere, & ad eadem & ad diuerſa. ſi tu ergo abſq; ratione ita dices, nos ratione ducti, quod iam dictum eſt ſequemur. SEN. Vbi radicem illã vidiſti, huic Dioſcoridis deſcriptioni de Rhapontico ſimilẽ? BRA. Venetiis in ædibus pharmacopolæ, qui campanã pro inſigni habebat, hic (vt vir erat, nulli parcens ſumptui) ex ripis Rha fluminis in Mæotidẽ paludem influentis radicem hanc, & ipſam herbam Venetias portari curauit, cui hæc

Dioſc

Dioſcorid.deſcriptio adeò quadrabat, vt tu ipſe tibi ipſi ſimilis es. Meminit huius radicis Ammianus Marcellinus xxij. Hiſtoriarum libro inquiens (de Tanai verò primò loquitur) huic Rha vicinus eſt amnis, in cuius ſupercilijs quædã vegetabilis eiuſdẽ nominis gignitur radix proficiens ad vſus multiplices medelarum. SENEX. Eſt'ne Rhabarbaro ſimilis, quo nunc paſsim vtimur? BRAS. Non equidem, ſed potius Rhapontico veſtro, his demptis, in quibus Rhaponticum veſtrum ab illo Dioſcoridis diſſentire monſtrauimus. HERBA. Reperitúrne apud Dioſcoridẽ, aut aliquem antiquum authorem, noſtrũ vocatum Rhabarbarum? BRAS. Nodum Herculeo illo arctiorem ſoluendum petis. Nunc ſilentio pertranſire decreui, vt res maturius agatur: vnũ tamen prætereire non poſſum, neminẽ adhuc apud antiquos authores adinueniſſe, & hi lõgius hallucinãtur, qui Rhecoma Plinii Rhabarbarum eſſe exiſtimarunt, quanquam ſolum nomine Rhabarbarici mentio fiat à Paulo lib. vij. cap. xj. in compoſitione διὰ κουραλίς. HER. Audéſne tu inuenire, nunquam ab aliis inuentum? BRASA. Nondum effari audeo, ſed diutius intra me, quod animo concepi, examinabo: fortè prius quàm aliis, quæ concepimus, tradamus, perpetuo ſilẽtio trãſire decernemus, aut breui ſcriptis mandabimus.

bimus. SE. Sentis ergo Rhaponticum Dioſcoridis, & aliorum antiquorũ, vt Galeni, Pauli, aliam rem eſſe à noſtro vocato Rhapontico, & Rhabarbaro? BR. Non modò hoc ſentio, ſed adeò certus ſum, vt alioqui dubitare nefas arbitrer. In ſumma igitur Rhabarbarum, quo vtimur, diuerſa res eſt ab antiquorũ Rhapontico. SE. Arbitror nõ defuturos æmulos, qui in hanc tuam ſententiam ſcribant. BRA. Et nos aliter ſentimus, neminem ſcilicet in hæc ſcripturũ: nempe is fatuus videretur, qui de re ſcribere tẽtet, de qua ad hęc vſq; tempora tot, tamq; probi viri ſcripſere, vt nihil addi poſſe videatur, niſi ad ſenſum radicem ipſam oſtendat, & herbam, & reliqua, quæ oculata fide de ipſa videri debent, illaq; erit optima ſcriptura, & optimum argumẽtum, in quod nullus reclamare poterit. Hic eſt in his rebus verus argumentandi modus ex re ipſa. Nã ex his, quę ab authoribus deſumũtur, vtriq; parti defendendi anſa præbetur. SE. De Rhabarbaro ſatis, ego & hoc, & illud in mea officina ſeruabo, & illa ægris præſtabo, quæ indicentur à Medicis: id verò ſcire percupio, quibus qualitatibus inſigniatur Rhabarbarum. BRASAVO. Meſue iudicauit calidum eſſe, & ſiccum in ſecundo ordine, quanuis nonnulli in primo eſſe probarint. Verum cùm hi omnes ordines in tres partes ab anti-

quiori

quioribus, diſtinguãtur, indicamus calidum eſſe in ſecunda parte ſecundi ordinis, & ad tertiam attingere. Nam accipientibus iecur plerunque calefacit, potiſsimùm ſi calidioris ſint iecoris: & eius caliditas ſtatim ſentitur, & nõnulli ea die, qua Rhabarbarũ ſumpſere, circa manus & pedes vehemẽtem æſtum perſenſere, & ſiti premebantur, etiam ſi non eduxerit: quamuis à multis pro iecore purgando exhibeatur: qui probandi ſunt, vbi iecur humoribus plenum ſit, & ſola calida qualitate non afficiatur. SEN. Ne pigeat, oro, in omni herba, de qua agemus, prius qualitates referre. BRA. Id libenter efficiam: verùm ſi hoc facturus ſum, per Galeni regulas incedere oportet, & per viam illam regiam, quam in calce quinti libri de ſimplicium medicamentorum qualitatibus, edocuit, vbi inquit, calidum primi ordinis nominari, quod nos excalfacit, non tamen euidenter, ſed opus eſt demõſtratione rationali vti ad hoc probandum: eodem modo frigidum, humidum, & ſiccum, quod demõſtrationem requirat etiam, nondum actionem valentẽ adeptum. SE. Primus igitur ordo calefactionem ſenſualẽ nõ habebit? BR. Nõ, quæ facile & citò ſentiatur: quæ verò manifeſtè aut calefacere, aut frigefacere, aut humectare, aut deſiccare poſſunt, ea ſecundi eſſe ordinis dicentur. SENEX. At

omnia

omnia, quæ in tertio, & quarto ordine ſunt manifeſtè calefacere poſſunt, erũt igitur in ſecũdo. BR. Intellige illa, quę incipiũt ſentiri calefacere, frigefacere, exiccare, & humectare, & iam ſentiuntur, non quòd in intenſo ſint ſenſus gradu. Nempe illa, quæ vehementer quidem, non tamen ſummè calefacere, frigefacere, humectare, & exiccare poſſunt, in tertio ſunt ordine, intellige iſta eſſe calidiſsima, non tamẽ adeò vt eſcharam moliri poſsint. At quæ adeò calefacere poſſunt, vt eſcharam moliantur, & vrant, quarti ſunt ordinis. frigida verò iu quarto ordine adeò infrigidant, vt extinguant. de exiccantibus in quarto ordine nullum inuenitur, quod nõ vrat ſimul. apud Galenũ deinceps videtur, tres iſtos ordines, ſecũdum ſcilicet, tertiũ & quartũ in triplices differẽtias, vel partes diſtingui. De primo autẽ ordine an in partes diſtinguatur, nullã mentionẽ facit, quoniam euidenter non calefacit: vnde diſtingui nõ poteſt, tamen in aliquibus primi ordinis & ſua quædam differẽtia inueniri poteſt: de his verò, quæ in quarto ſunt ordine, non ſolũ tres partes aderunt, ſed longè plures: quoniam inueniuntur infinita calida ſecundum intẽſiorem, & remiſsiorem calorem, omnia tamen in quarto ſunt ordine. Hoc autem ſuppoſito de inceſſu pro qualitatibus ſimplicium medicamentorum in-

ueniend

ueniẽdis ad rem propoſitam progrediamur. SE. Rhabarbarum igitur calidum & ſiccum erit in media parte ſecundi ordinis? BRAS. Id iudico & attingere ad tertium, quoniam manifeſtiſsimè calefacit, & citò, & ſatis intenſe, atque exiccat. SE. At noſtrum hoc Rhaponticum apud antiquiores inuenitúrne? BRA. Si herbam illam legamus, quæ centaureum maius dicitur, huic adeò ſimilis apparet, vt ipſamet ſine perſona incedere videatur. Vnde plures recentes, & Leonicenus, abſolutè eam eſſe cenſuerunt. Tu igitur herbam, ac radicẽ manibus ſumito. SEN. Iam cepi, Dioſcoridis textum legas. BRA. Aures præſta, ita enim inquit, Iuglãdis nucis folia habet. SE. Habet eqdem, licet bletæ etiam Romanæ cõferri poſſit. BR. Oblonga. SE. Nec ab hoc diſſentit. BR. Colore vt in braſsica viridi. SE. Illã verè viriditatem habet, ſed extra ſubalbeſcit. BR. Serræ modo per ambitũ inciſoris ſecta. SE. Hoc nõ ita quadrat. BR. Omnino inciſuræ ſunt, licet paruæ: caulẽ rumici ſimilẽ habet, duorũ triúm ve aliquando cubitorũ altitudine. SEN. Hoc frequentiſsimè vidi. habet enim radices longiores, quàm herba altera, quam viderim. BRAS. Multis à radice adnatis, in quibus papauerum modo capita ſunt. SEN. Rectè modo papauerum dixit, quòd centaurii caput, non eſt omnino vt illud papaueris.

BRASAV. Floret colore ad cæruleũ inclinato. SENEX. Ita certè videtur. BRASA. Cnico ſimile ſemen, veluti lanis in flore inuoluitur. SEN. Et ſi hæc res lana appellari non poſsit, ſimilis tamen lanæ videtur. BRASAVOL. Radix vaſta, ponderoſa, dura, longitudine ad bina cubita, ſucco plena, ſapore acri, cum diſtrictione, dulcedineque aliqua rubeſcens, & cuius pariter rubeſcat ſuccus. SEN. In guſtu nullam acredinem percipio, & nullam vel minimam adſtrictionem. BRA. Nec ego, tamen optimè mando, & iam magnã copiam deglutiui. SEN. Suſpicor igitur noſtrum hoc Rhaponticum, id non eſſe, quod Dioſcorides centaureum maius appellat, præſertim cum ex Apulia afferatur. BRA. Affertur quidem ex Apulia, & ſponte oritur in mõte Gargano, nunc ſancti Angeli, ob Archangelum Michaelé, qui ibi viſus eſt, appellato, in cuius pede olim Sipontum inſignis vrbs ſita erat, nũc ab eo diſtat, & Manfredoniæ nomen acquiſiuit, aliàs loca celeberrima, nunc adeò preſſa, vt vix extẽt antiquitatis veſtigia. Quãuis ergo ex Apulia afferatur, & Dioſcorides in Lycia, Pelopõneſo, Helide, Arcadia, & Meſſene abundare, & plurimũ circa Pholoen, Lyciam, Smyrnam naſci fateatur, nõ tamen negat alia loca eo abundare poſſe, imò & in Liguria hoc, & Rhaponticum veſtrum, id eſt

id eſt, centaurium inuenitur. SEN. Imò & nūc Ferrariæ habetur, & pleriſque in locis plantatum viret. BR. Et futurum ſperamus multas alias herbas ad nos afferēdas. SE. Vt autem de hac re receptui canamus, tres diuerſas radices edocuiſti, centaurium maius, Rhaponticum Dioſcoridis, & Rhabarbarum quo vtimur. BRA. Imò ſi centaurium maius à noſtro vocato Rhapontico ſepares, quia in pluribus differre videntur, quatuor radices erunt, quarum ſi vnam ignorabimus, perfectam ipſarum hiſtoriam neſciemus. SENEX. Obſecro igitur quid ſint edoceas. BRA. Tibi ſatis ſit hodie, noſtrum Rhaponticū non eſſe Dioſcoridis Rhaponticum didiciſſe, nec etiam eſſe centaurium maius eiuſdem Dioſcoridis, nec parum fuit (adeò inueteratis opinionibus) id ſimplex non eſſe, id, quod quæritur, demōſtraſſe. SE. Igitur hoc Rhaponticū proiiciā, & deinceps domū noſtrā non ingredietur. BR. Imò collige. eſt enim radix multis nominibus digna, & qua frequētiſſimè ad meos ægros reparādos vtor. HER. Iam ſtomachari cœperam, ſi tam magnū aceruum proiecturus eram, quem vobis loquentibus effoderam. mihi igitur quatuor has radices explicato. BRAS. En nunc Ferrariæ in publicis Pharmacopoliis duo radicum genera habentur, vnā alio nigrius, neq; rubedine delibutum,

hoc genus Dioſcoridis centaurium eſſe non poteſt, ſed alia quædam herba eſt, quam nos ignoramus, paſsim in hortis Ferrariæ naſcitur, & pro Rhapõtico à Pharmacopolis venditur, folia habet nucis iuglandis, & qualia à Dioſcoride deſcribuntur, eo dempto, quòd folia modo ſerræ non habẽt inciſuris diuiſa. SE. Centaurium igitur eſſe non poterit. BR. Non equidem, imò guſtum non habet, quem ſuo centaureo attribuit Dioſcorides. Veruntamen, vt nihil ex his, quæ ſuſpicati ſumus, te lateat, Rumicis ſpeciẽ eſſe putamus. Eſt alia radix, quæ ex Gargano monte Ferrariam, & Venetias affertur, & quã Pharmacopolæ diu pro Rhapõtico vendidere, cuius folia in modum ſerræ diuiſa conſpiciuntur, hanc Dioſcoridis Centaureũ eſſe nõ dubitamus. Adeſt & Rhabarbarũ vocatũ, & verũ Rhapõticũ: itaque erunt quatuor diſtinctæ radices. SEN. Si Rhapõticum vidiſſem, omnes has radices ita cognoſcerem, vt braſsicam, & lactucam cognoſco. BRA. Finge te illud vidiſſe, ne plus tẽporis hac in re cõteramus, hæc radix, cuius folia in hoc monte virere vidimus, & cuius copiam colligit herbarius, non eſt centaureum maius Dioſcoridis, ſed illa cẽtaureum eſt, quam in officina habes, & pro Rhapontico vendis, primam verò Rumicis ſpeciem iudicauimus, & certè Rumicis radicis vero

centau

centaureo, & illi, cuius folia in modum ſerræ diuiſa non ſunt, ſimillimas vidimus. SENEX. Niſi citò properemus, nō erimus hac hebdomade expediti in colligendis herbis. HER. Tot herbas collecturus es? SENEX. Officinā meam oppleturus ſum, vt nihil deſit, nec ab his montibus diſcedā, quin hos ſacculos plenos videam. BRA. Studes igitur in his montibus omnes herbas inuenire? SEN. Omnes, quibus vtimur, & omnes flores, omnia ſemina, omnes radices. BR. Hoc erit in maximum ægrorū incōmodum: nō enim omnes herbę à mōtibus petēdæ ſunt, ſed aliquæ in conuallibus, aliquæ in humētibus locis, & planis vtilius colligūtur. SE. Arbitrabar montanas herbas virtute magis pollere. BRA. Pollēt quidē eæ, quæ à mōtibus ſumi debēt. SE. A pueritia hoc imbiberā mōtanas herbas cęteris pręſtare. BR. Nec ſolus eras huius opinionis particeps: fortè tu ab Hippocrate accepiſti in epiſtola ad Crateuū, qui videtur præferre mōtanas herbas cæteris, cùm inquit, Tu verò nunc montanas herbas, & altis tumulis natas, nobis colligito: nam firmiores, & robuſtiores ſunt, acrioreſque, & vehementiores, quàm aquaticæ, propter terræ denſitatem, & aëris tenuitatem, flores tamen earum, quæ ſecundum lacus, ſtagna, paludes, fluuios, riuos, fonticuloſque naſcuntur, colligito, quas imbe-

cillas, nec multi roboris, ſuccíque dulcioris eſſe duo. Verũ Hippocrates de herbis loquebatur, quæ atræ bili aduerſantur, cum Abderam profecturus eſſet ad Democritũ ex hoc morbo curandum. SE. Obſecro te per Medicæ artis Deos, vt in hac herbarũ collectione mecũ ſis, & eas herbas oſtendas, quæ in montibus, & quæ in plano, locóve aquoſo, & humenti valeant: hic enim non deſunt conualles, aquoſa loca, & plana. BRAS. Id lubentiſsimè agam, ſed nec omnes herbæ hic naſcũtur, quia nonnullæ aliubi petendæ, nec tempus hoc aptum eſt, vt omnes colligantur. SE. Nõne poſſumus omnes Ferrariã afferre, & trãſplantare? BRAS. Poſſemus quidem, ſed vires amittunt. SEN. Tamen eadem folia ſeruant, eundem caudicem, eoſdem flores, & eoſdem fructus. BRAS. Imò multæ non fructificant, vt caſtaneæ, xylocaractæ, quæ in montibus, & ſua cœli periodo fructificant, alibi verò nunquam, & pinea niſi falſo quodam modo ſolo fructificat. SENEX. Vidimus pineam Ferrariæ, quæ fructus gignebat, & nunc gignit extra mœnia ſpatio vnius milliarii, in horto monachorum ſancti Bartholomæi, & in horto patrum ſancti Pauli caſtaneam. BRASAVOL. Fructus quidem pariunt, præſertim pinea, ſed imperfectè maturant, & pineæ nuces minores ſunt. Ita natura res diſtin-

xit,

xit,vt hæc cœlo iſto,illa altero gaudeāt. nam cœlum eſt quod parit, non ſolum, vt Theophraſtus inquit: quanuis & terra aliquid faciat tanquam mater,& materia,cœlum verò, id eſt,aer,forma eſt,& agens, præſertim cum influxu cœleſti: & hoc non ſolùm in plantis, ſed etiam in animalibus vſu venit. SE. Quomodo in animalibus? BRA. Leones in Italiā, Cameli, Dromedarii conuehuntur, tamen non pariunt,vel ægrè id faciunt,vt per ſobolem non multiplicentur, adeò cœli periodus in viuentibus agit,imò & in lapidibus,ac mineralibus. HER. Hæc nihil ad rem, ſed totus ſermo, ac labor circa herbarũ collectionem ſit, ſi prius me admonueris an Rhaponticũ apud alias nationes alio modo appelletur, quàm Rhaponticum. BR. Nomina illa omitto, quæ à Dioſcoride citantur, quoniam ex te ipſo ea legere poteris: etiam omitto à Serapione Raued,vel Reu dici:nũc verò Hiſpani hoc eodem nomine appellant,quo nos vulgò Reupontico, Germani vltimam ſyllabā prætermittunt,& Repõtic dicunt,Galli verò per e, & u, ſcribunt Reupontic,proferunt autem ac ſi inter e,& u, media quædam litera ſit. SE. Cur tot nomina,quæ vni herbæ,vel radici in variis locis adhibentur referre,ſi Galenus in principio ſexti de ſimplicium medicamentorum facultatibus libri, hoc negligat,& ita

referentes reprehendat,inquiens: plerunque verò iſta herbarum nomina,aut Aegyptiaca, aut Babylonica, quæq; nõnulli aut priuatim, aut communi quorundã conſenſu illis impoſuerunt, hic adſcribere mihi viſum eſt ſuperuacaneum. nam præſtat,ſi quis hæc volet curioſius perſequi, ſeorſum & per ſe apud illos legere,qui tranſtulere. nam ita & libros ſuos inſcribunt, vt qui eos nõ compoſuerunt. BR. Non it inficias Galenus,varia herbarum nomina ſciri oportere, imò eum,qui de ſimplicibus medicamentis ſcribit,cõuenit vt diuerſarum nationum nomina ſcribat,quo quæq; natio de qua herba loquatur,facilè ex nomine proprio cognoſcere poſsit. vnde ab re nõ erit, varia diuerſorum Idiomatum nomina, ex his,quę ab aliis authoribus ſcripta nõ ſunt referre, & illa potiſsimùm, quæ per vulgus cuiuſque nationis vulgãtur. SEN. Quæ nam ſunt Rhapontici qualitates? BRA. Galenus in ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus,inquit, Rhaponticum habere miſtam temperaturam, cum habeat quiddam terreſtre frigidum, vt teſtatur adſtrictio, & coniuncta eſt quædam caliditas;quia ſi mandatur,conſpicitur. Aeriæ etiam cuiuſdã ſubſtantiæ eſt particeps, quod indicat cum laxitas,tum leuitas. vnde iudicamus nos calidum & ſiccũ, ſed in fine primi, vel in principio ſe-

cundi

cundi calidum, ſiccum verò in ſecunda parte ſecundi, propterea in ſiccitate ferè cum Rhabarbaro conuenit, in caliditate multùm differt. SE. Rhabarbarum éſtne æquè ſiccum, vti calidum? BRA. Magis ſiccum eſt, quàm calidum. Sed ô pater, quem ordinē ſeruas in colligendis herbis? SE. Mihi in primis omnes flores, poſtea omnes herbas, tertiò omnes radices, denique omnia ſemina, quibus vtimur, deſcripſi. BRA. At quomodo flores nunc, radices, & ſemina colligere poteris, cùm hæc variis temporibus in ſuam perfectionē veniāt? SEN. Omnia ſimul colligebam. Tu nunc ordinem edoceas. BRA. Librum ſcripſimus de colligendarum herbarum temporibus, qui iam prope vmbilicum eſt, illum tibi dono dabimus, quo colligendis herbis apta tempora, & radicibus, ſeminibus, ac floribus inuenies, imò & quibus locis quæque herba quærenda ſit, vbi proprias vires efficaciores habet. Multùm enim refert quo cœlo, & qua prouincia herba ortum duxerit. SE. Eſto dux facti, & à qua parte incipere lubeat, admoneto. BRAS. Schedam illam tuam ſume, in qua omnia ſcripſiſti, & à prima incipito. SE. Nullus ordo ſeruatur, ego à floribus cœpi. BRA. Et ab his incipere opportunū, primum florem legas, & ſi nullo ordine digeſti ſint. nam ſatis ordinem ſeruabis, ſi nullum in colligendo omiſeris.

SEN. Primus eſt in ordine ſcriptus chamomillæ flos, quo frequentiſsimè vtimur. BR. Chamæmalon potius dicito. Nam Dioſcorides ita appellari cenſet, quia odoré mali habeat. SEN. Id aliâs audiui, ſed quomodo odorem mali haberet nunquam diſcere potui. BRAS. Nonnulli putarũt floris mali odorem habere. Ego autem puto odorem mali præmaturi intelligendum: non tamen is præciſe odor eſt, ſed in illum vergit, nec cuiuſlibet mali, ſed alicuius tantùm ſpeciei. Hanc herbam in hoc monte colligere poteris. nam ſiccis gaudet, & macris ac ſemitis viret, in ipſaq; caliditas, & ſiccitas aliqua expetũtur. Sed miror cur flores tantùm legere ſtudeatis, cùm & herba, & radices viribus præſtent. SEN. Herbã quoq; ſeruamus, ſed flores ſeorſum, radices verò in vſu non ſunt. BRA. Iubeo vt deinceps ſerues. SEN. Seruabo, ſed nunquam vendentur. BR. Ne verearis, nam curabo, vt eas prius vẽdas. Vnum præterea admiratione dignũ eſt, cùm tres ſint ſpecies, cur hanc vnam tantùm colligaris, quæ in medio orbiculum aureum habet, foliolis albis circundatum, cùm alterum genus habens foliola illá purpurea calculoſis efficacius valeat, & Eranthemum à quibuſdam propriè dicitur, quia vere floreat. Præterea vide in hac ſemita tertium genus habẽs foliola illa aurea, vnde Chryſanthemũ nun-

cupat

cupatur, quòd ciẽdis vrinis magis valet. Neſcio cur vos pharmacopolæ hæc genera omiſeritis, quæ lõgè mortales iuuare poſſunt, de quibus Macer Poeta, qui de herbis carmine ſcripſit (ſi is liber, qui circunfertur Macri ſit) in hunc modum canit:

Authores dicunt tres ſpecies illius eſſe,
Quas ſolo florum diſtingui poſſe colore
Tradunt, eſt cunctis medius flos aureus illis:
Sed variis foliis flos circuncingitur ille,
Albi, vel nigri ſunt, purpureíve coloris,
Dicitur Anthemion propriè, cuius foliorum
Purpureus color eſt, maiórque & fortior hæc eſt.
At Leucanthemon foliis deprehenditur albis
Mellinis Chryſanthemon. vis omnibus illis
Sicca, calenſq; gradu primo conceditur eſſe.

Hactenus Macer, qui vires triũ ſpecierum poſtea enumerat, & quamuis ſpeciem vnam nigri coloris eſſe dicat, Mellinum intelligere oportet, vt poſtea cùm eas diſtinguit, manifeſtè ſcribit. SE. Nos vnam ſpeciem tantùm ſeruamus, quæ habet foliola illa alba aureũ globum circundantia: quoniam in Ferrarienſi ſolo illa vireat, cæteræ minimè. Eſt autem ea, quæ leucanthemon appellatur. BR. Aliæ etiã ſpecies in Ferrarienſi agro naſcuntur, licet nõ adeò frequenter: tu igitur ex omni ſpecie colligas. SEN. Deinceps hoc agam, verùm vno

deter

deterreor, vt ambigam hoc eſſe chamæmalũ, quoniam Dioſcorides illa florum foliola, magnitudinem foliorum rutæ habere tradit. BR. Rem nõ probè intelligis, quoniã Dioſcorides inquit, folia illa eſſe parua, tenuia, numeroſa: cùm autem dicit habere magnitudinem folii rutæ, id in toto flore intelligit, non in paruis foliolis circa luteam partem ſitis, vt ſenſus ſit, flos totus chamæmali magnitudinem foliorũ rutæ habet, & in rotundum vergit. Tibi aſſentire cogor, vt ſit totus flos, qui horum foliorum magnitudinem æquet. Serapio cap. XXII. Dioſcoridem intelligere videtur, vt comparet florem chamæmali floribus rutæ. HER. Satiſne collectum putas? SEN. Duobus annis ſatis erunt. BRA. Ne tam magnam copiam legas, vt ea altero anno vtaris, verùm ſingulis annis recentem habeto, alioqui vires deerũt. Secus autem eſt de eius oleo, quod inueteratum efficacius ſanat: nec prætermittas ex floribus recentibus paſtillos fingere, & ſeruare pro ſudoribus ciendis, vt Aetius ex ſententia cuiuſdam Aegyptii conformari docet. SE. Singulis annis herbas colligo, & veteres proiicio, præſertim cùm in puluerem redigi videantur. BRA. Probè agis. SE. Quænam ſunt chamæmali qualitates? BRA. Galenus in ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, calidum, & ſiccũ in pri-

mo

mo ordine chamæmalum facit, & in ſecundo de compoſitione medicamentorũ ſecundum locos, cap. I. vbi de his agit, quibus ex ardore caput dolet, apponit oleum roſaceũ, & oleũ chamæmalinum, & inquit, poſt oleum roſaceum adeſſe chamęmalinum. Ex quibus colligere licet non habere niſi modiciſsimam caliditatem, quæ erit in primo caliditatis ordine. Galenũ ſecuti ſunt omnes, qui poſt ipſum ſcripſere authores tam Græci, quàm Arabes, & Latini. SEN. In hac re anceps ſum, & non ſine ratione, an chamæmalon in primo ſolũ ordine calidum ſit, quoniam in primo ordine adeſt ſolùm obſcura quædam caliditas, quam opus eſt ratione comprobare: verùm in chamæmalo eſt manifeſtiſsima caliditas, quæ proculdubio ex odore, ſapore, colore ſtatim deprehenditur, vnde in ſecundo ordine calidum eſſe iudicarim. BRAS. Ego aliàs huius ſententiæ fui, tamen ne à Galeno diſcederem illud poſui in vltima parte primi ordinis calidum prope ſecundam: hinc oleũ chamæmalinum poſt roſaceum poſuit, & in tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. IX. de chamæmalino oleo hæc dicit, Eſt & chamemalum tenuitate quidem roſæ perſimile, calore verò ad olei vires magis accedens, homini tum familiaris, tum temperatus. SEN. Addo, ſi corpori applicetur, caleface

face

facere,& id quidem manifeſtè. BRA. Id facit, cùm ſit tenuium partiũ, vnde facilè penetrat, & ſuam illam, quam habet in primo ordine caliditatem imprimit. SEN. Cùm videam tot mina diſcutere, & multùm reſoluere, huius ſemper ero ſententiæ, quòd in ſecundo ſit calefacientium ordine, imò & exiccantiũ: quanuis de ſiccitate cum aliquo digladiari noluerim. BRA. Quod lubet tenero, quiſque liber eſt, vt ſuam ſententiam ſequatur, modò proba ſit. Ego potius & Galenũ, & antiquiores ſequar, tamen ab hoc abſtinere non poſſum de oleo chamæmalino, quod nunquam illud ſupra caput ex ardore dolentem imponere, niſi in inclinationem, quanuis hoc oleum ſi ad ardorem comparetur, frigidum dici poſſit. Neque iſtud prętereundum eſt, chamæmalum Ferrariæ altius creſcere, quàm à Dioſcoride referatur. HER. Ego autem ſcire voluerim quibus nominibus ab aliis nationibus appellentur, his demptis, quæ à Dioſcoride & Plinio numerantur. BRA. Rem dignam quidem petis, ſed ferè infinitam: nam quot prouinciæ ſunt, tot ferè nomina: & quot etiam in prouinciis diuerſæ vrbes, aut caſtra, etiam nomina diuerſa reperiuntur. En Hiſpania prouincias habet Luſitaniam, Bæticam, & Taraconenſem, Luſitani ipſam Macellam appellant, alii Mancauillam, Gallica meminam,

Germ

Germanorum pars Camileblum. blum enim apud ipſos florē ſignificat. Poloni Romyen vocant, Cretenſes vulgò eodem nomine, quo nos vtuntur. At poſtea quàm nouiſti tres chamæmali ſpecies ſeruandas, & ſimul herbā, radices, ac flores, nec hos montes præterire conuenit, ideò ad alia tranſire opportunum erit. SEN. In hac mea ſchedula ſecundo loco violarum flores ſcripti ſunt. BRA. Ergo nullum ordinē ſeruas, quia frigida calidis immiſcuiſti? SEN. Hoc à principio admonui, ne ordinem aliquē in mea ſchedula expectares. BR. Eſto, violæ ſequantur, ne ipſas in montibus quæras, præſertim communes has, quas Dioſcorides nigras appellat. SEN. Dicíme hoc, ac ſi ſint aliæ violarum ſpecies, præter nigras, à quibus violatus color noſtra materna lingua deducitur? BR. Imò plures aliæ ſunt violarum ſpecies, & ab authoribus multùm in medica re commendatę, ſed medicorum incuria nec colliguntur, nec earum vſus habetur. Græci enim duo nomina habent, quibus violam ſignificant, ἴον vnum eſt, quo omnes violas intelligunt, ab Io, quæ à Ioue in vaccam cōuerſa eſt, pro cuius pabulo iuſſu Iouis violæ in campo creuerunt: vnde & nos violam ablato, t, quaſi vitulam dicimus. Sub hoc ergo nomine ἴον, omnes violas, etiam quas Ioſeminos dicimus, cōnumerantes intelligunt.

Aliud

Aliud nomen eſt λευκοΐον, quo propriè albæ ſignificantur, tamen ad omnes violas vſurpant, præſertim ad eas, quæ primo ſtatim vere naſcuntur, ſiue candidæ, ſiue luteæ, ſiue cæruleæ, ſiue purpureæ ſint, de quibus omnibus aliâs diffuſe tractabimus, quoniã in re medica plurimùm valent, & variis locis quærendæ ſunt. Ne autem in preſenti ab incœpto remo remur, nedeſinas tu violas purpureas, aut nigras colligere, quia de albis aliâs agemus. Dixi aut purpureas, aut nigras, quoniam Dioſcoridem in aliquibus codicibus ſimpliciter legitur περὶ ἴου, id eſt, de viola. Per hanc tamen, ea, quæ apud nos in vſu eſt, intelligitur. in aliquibus περὶ ἴου πορφυρῶς, id eſt, de viola purpurea ſcriptũ eſt. Antiquiſsimi verò habent περὶ ἴου μέλανος, id eſt, de viola nigra. SEN. Hæc adeò confuſa mihi videntur, vt longiori ſtudio indigeant, quàm nunc opus ſit. BRA. Imò longiſsimo: verùm ad loca illa vmbroſa ſecedamus, vbi violas nigras inuenies. en vide iam terram præ copia purpureſcere. SEN. Quas partes collecturus ſum? BR. Tres, herbã, flores, & mediũ id purpureũ, aut ſubcroceũ, quod in medio floris ſitũ eſt. SE. In cõpoſitis authorum medicamentis frequenter ambigo, quoties violas miſcent, an flores, vel herbam intellecturus ſim. BRA. Cùm Ferrariæ erimus, cõpoſita illa medicamenta oſtendito,

dito, quoniam aliqua flores, alia herbam recipient. Nam in ſyrupo, qui violatus dicitur, pharmacopolæ paſsim herba vtũtur, nos autem potius flores accipere iuberemus. SEN. Medium id purpureum qua de cauſa colligendum? BR. Vt anginis ſuccurramus, & comitialibus in infantia, ſi cum aqua bibatur. quæq; enim pars ſuis viribus inſignitur. SE. Eſtne verum violam narcoticam eſſe, vt Meſue illi tribuit? BR. Vir quidam excellentiſsimus Meſuen reprehendit, qui violam in primo ordine frigidã, poſtea narcoticam dixerit. hic celeberrimus vir in ſuo paruo Meſue marginales quaſdam annotationes ſcripſit, quas in vulgatam epiſtolam collegit. At non debuit exiſtimare, omnẽ Meſuæ codicem ita legi, ſicut ſuus ille paruus. Quippe antiquiſsimum habeo, in quo optima, & non Narcotica legitur. Inquit enim, & ipſa quidem eſt infrigidatiuè optima, id eſt, inter ea, quæ infrigidant optima eſt viola, quoniã nulli parti officit ex his, quæ infrigidatione indigent: propterea addit ſedatiua dolorũ calidorum, extinctiua inflammationũ. SE. Hæc ſententia mihi plurimùm arridet, nec erat tã magnus vir ita temere culpandus, præſertim quum Auicenna, quem Meſue imitatur, & Serapio nihil ſimile dixerit, tamẽ nullus fortè tuo codici crederet. BR. Neq; ego quempiam cogo, vt

credat,ita res ſe habet, quiſq; in hac re vt lubet,opinetur. SE. Poſsétne alio modo ab hac menda leuari Meſue? BR. Non deeſt etiam alter optimus modus leuandi Meſuen ab hoc onere, ex altero antiquiſsimo textu, in quo quidem legitur Narcoticam eſſe violam,ſed ita ſcribit: Et ipſa quidem eſt infrigidatiua, Narcotica. poſtea ſequitur, id eſt, ſedatiua dolorum calidorũ, extinctiua inflamationũ. vnde ſeſe exponit quid per Narcoticũ intelligat, id ſcilicet quod calidos dolores ſedat, & inflãmationes extinguit. SE. Fortè quis dicet te tuopte ingenio hæc effari, & non ratione. BR. Certè eorũ ingenio hoc nõ refero, ſed & meo,& eorũ,qui veritati acquieſcũt. SE. Nónne multa alia dolores ſedãt, vt roſa, chamæmalon, tamẽ Narcotica non ſunt? BR. Sedant quidẽ & calidos, & frigidos dolores: imò, vt in noſtris commentariis in quartum de ratione victus in morbis acutis, probatum reliquimus, roſaceum oleum magis infrigidat, quàm violaceum, non quòd violaceum roſaceo frigidius non ſit, ſed quoniam in roſaceo partes quædam tenues ſunt, quæ illud penetrare faciunt, hæc verò non ſunt in violaceo, propterea in ſuperficie ſolùm infrigidat, & non in profundo. At roſaceũ ad profundas penetrat partes. De chamæmalino verò, & ſi Galenus in calidis capitis affectibus eo vta-

tur,

tur, nos eo rarius vteremur, quàm roſaceo, ac maiore cũ timore. Scito igitur id vocabulũ Narcoticũ ſtuporẽ ſignificare. Græc. enim verbum habent Ναρκέω, quod eſt ſtupefacio, & Νάρκημα, vel Νάρκωσις ſtupor. ideò piſcem illũ, qui torpedo à nobis dicitur, Νάρκην appellant. Tamẽ omne ſedans dolores calidos apud Arabes quodam modo Narcoticũ exiſtimatur. At revera, quę tenui frigore inſignita ſunt, propriè Narcotica exiſtimare non debemus, tamen aliquo modo dici poſſunt Narcotica. propter id Meſue, ne quiſpiã putaret violas verè Narcoticas eſſe, ſeipſum interpretatur, dicens, id eſt, ſedatiuas dolorum calidorum. SE. Primæ ſentẽtiæ potius quàm huic ſecundæ aſſentirem, quanuis nec iſta à vero diſſentire videatur. Tamen illud etiam eſt, in quo Meſue ab eodem viro reprehenditur, quia violas ſoluere dixit. nuſquã verò apud Græcos violas ſoluere inuenit. BRA. In hoc etiã res mitius agi debuiſſet, quoniã Arabes vocabula confundunt, & eorum interpretes magis, vt ſoluere, purgare, & lenire pro eodem frequentius ſumant, & vocabulũ ſoluere, quo vtitur Meſue, pro lenire ſæpius accipiunt. Sed hæc miſſa faciamus, vt de violis receptui canatur. SE. Fiet ſi in primis quæ agenda ſunt circa violas breuibus edocebis. BR. Cùm multæ ſint violarũ ſpecies, omnes

à Pharmacopolis ſeorſum colligẽdæ eſſent, & non ſimul, vt quidam contraria cõtrariis miſcentes agunt, quoniam rei medicæ multùm proficiunt. De noſtris autem his violis flores ſeorſum, herbam, & medium illud croceum ſeruato, nec radices prætermittas, vtpote, quæ ab Auicenna non omittantur. verùm in his montibus radices, aut herbã colligere non laudo, quoniam Ferrariæ toto anno virent, nec dira hyemis frigora illis officiunt. SE. In quo ordine qualitatem ſuam habent violæ? BR. De violis diſtinguere neceſſarium eſſet, quoniam aliqua genera calida ſunt, aliqua frigida, nẽpe quæ ab Arabibus cheir dicuntur, & ſunt lutei coloris, & ab Auerroe quinto collectionum ſuarum violæ de Romania dicuntur, in ſecundo ordine calidæ ſunt. de ſiccitate nihil refert Auerroes. Nos in eodem ordine ſiccas eſſe cenſemus. Ob amaritudinẽ, quam habent, & earũ ſuccus vlcera putrida exiccat, & pituitam ipſæ in ventriculo reſoluunt. Aliqui herbam hanc Gallicã vocarũt, alii Cypri herbam. At quomodocunq; vocetur, calida eſt in ſecũdo ordine, & ſicca. SEN. De his violis non loquor, quæ Cheiri nuncupantur, ſed de nigris, vel purpureis. BRAS. Apud Galenum nuſquam reperitur facta mẽtio ordinis qualitatũ violarũ, Meſue illas frigidas, & humidas in primo

mo ordine cenſet, idem facit Auicenna. At Galenus de violis agens hæc dicit, Violarum folia aqueam, & ſubfrigidã ſubſtantiam ſuperantem poſsident. quiſpiam poſſet per frigidam violarum ſubſtantiam primi ordinis frigiditatem intelligere, tamen cum primus ordo obſcurã frigiditatem habeat, & violæ ex ſenſu ipſo cum applicãtur, frigidæ deprehendantur, ob id nõ ab re erit dicere frigidas eſſe in prima parte ſecundi ordinis. SE. De humiditate verò quid dicendũ? BR. Sunt magis humidæ quàm frigidæ. nam tertiam partem ſecundi ordinis attingunt. SE. Cur à Meſue, & ab Auicẽna diſſentis? BR. Non diſſentio penitus, ſed poſteris anſam præbeo dicendi, & rectè hanc rem conſiderandi. nam roſis frigidiores ſunt, & humiditate pollent. Et Auerrois in quinto collectionum ſuarum, violas in ſecundo ordine frigidas, & humidas eſſe indicauit: nos verò in prima parte ſecundi ordinis frigidas facimus, in tertia verò humidas. HER. Libenter ſcirem quibus nominibus apud diuerſas nationes appellentur. BRA. In aliquibus tibi ſatisfactum erit, Galli violetes appellant, Germanorum pars Veil, alii elegantius Viol, dicunt, magis rude eſt violaten apud ipſos. Hiſpani vrcielas dicũt, quãquam aliqui violetas vocarint, à Polonis fiolki. SE. Iuſta violarum copia collecta eſt, tertio loco

roſæ occurrunt. BR. Non minor eſt in roſis ſpecierum diuerſitas, quàm in violis. Poetæ, omnes roſas antiquitus albas fuiſſe tradiderunt. Verùm quum Mars zelotypus Adonidem interfeciſſet, accurrebat Venus per dumeta opem latura, & vulnerato pede, eius ſanguine roſæ tinctæ ſunt. Alii ex ſanguine Adonidis potius, alii ſãguine Cupidinis, alii ex vino ſparſo à Cupidine laſciuiente alis in cœna deorũ. Sed hæc Poetarũ fabulamenta omittamus. Dic optime ſenex, quot roſarũ genera ſeruas? SEN. Tria: Rubras, ex quibus oleum, electuariũ, & ſaccharũ roſatum conficimus. Cõmunes noſtras, ex quibus aquam præ copia facimus, & ſyrupum roſatum ſolutiuum: & albas, quas Damaſcenas appellamus, pro ſolutiuo ſyrupo, & odoratis oleis conficiendis. At nonnunquã ſylueſtres quaſdam albas colligimus, quibus rariſsimè, aut nũquam vtimur, ſed pro cynorhodis ſeruamus. Tu (ſi lubet) quas collecturus ſim edoceas. BR. Apud Theophraſtũ, & Plinium diſtincta genera ex locis reperiuntur, vt Præneſtina, quæ celeberrima eſt, Cãpana, Mileſia, Trachinia, Alabandica, diſtincta etiam ſunt multitudine foliorum, quæ à quinto vſq; ad centeſimũ ſunt. Roſę enim quinq; foliorum, & non pauciorum, & cẽtum foliorum, & nõ plurium reperiũtur. Differũt etiam aſperi-

tate, læuore, cãdore, odore. En tu roſas, quæ circa hæc ruderata, colligas. SEN. Quas legere debeo, & quas partes? BRA. Nuſquam legi (quod nũc meminerim) aut herbam, aut radices in re medica valere, ſed tantùm flores: inter flores autem puniceas illas, antiquitus laudatiſsimas ſeruato, quas Mileſias Plinius vocat, ardẽtiſsimum colorẽ habentes, nec duodena folia excedentes. Cõtentus eſſem, ſi has ſolas colligeres (quanuis & aliis ſua vis inſit) tamen quum pauciores ſint, ad tot compoſitiones parandas non ſufficerent, ideò & noſtrates has, quæ paſsim vbere naſcuntur habere conueniet, & Damaſcenas etiã, quas antiqui ignorarunt. Multas enim roſarum ſpecies neſciuit antiquitas, quas Luſitanorũ nauigatio annis ſuperioribus adinuenit. De illis enim partibus, aut de his, quæ ibi naſcuntur, nuſquã antiqui locuti ſunt, aut illuc etiã poſſe nauigari prodiderunt. SEN. Optarem ſummopere, vt partes in roſa demonſtrares, quas hoc anno, & aliis ſubſequẽtibus ſeruaturus ſim. BR. Multæ ſunt roſarũ partes à Plinio, & à Theophraſto numeratæ, quas habere opportunũ erit, vna eſt cortex, illa ſcilicet quę calycẽ circũdat, quę cũ calyx aperitur, in quinq; partes ſecatur. SE. Suntne illæ, de quibus ſcriptũ eſt, quãuis parũ elegãti carmine:

Quini ſunt fratres in eodem tempore nati,

Tres ſunt barbati, & duo ſunt barba abſque creati,
Vnus de quinis non eſt barbatus vbique.

BRA. Illæ equidem ſunt, quæ in illis carminibus, tanquã ænigma proponuntur. SEN. Valéntne hæ partes in re medica? BR. Valẽt. exiccant enim & extenuãt, ideò ſeorſum illas ſerua. SE. Ne alias partes omittas obſecro. BR. Calyx eſt ille roſæ globus antequam folia pateſcant, quem nos vulgo bocolum appellamus. hoc etiam integrè ſeruandum eſt, quoniam optimè exiccat. SE. Forſitan quia adhuc immaturus: immatura autem, ſtyptica quodã modo eſſe conſueuerunt. BR. Imò & quia eam naturam habet, quæ illi ſponte innaſcitur. Flos eſt illud medium croceum capillamentis inſidens: capillamenta verò ſunt veluti tenuia fila, ſupra quæ flores inſident. SEN. Hæc etiam vires habent? BR. Habent quales in roſa inueniuntur, & ſunt hæ calidiores roſarum partes, quibus ad multa pro ratione vti poſſumus. Simul enim capillaméta, & flores legito. multùm enim adſtringunt Galeno teſte, & pro gingiuis à Dioſc. pro albis verò mulierũ fluxionibus à Plinio parantur, quanquã & pro rubris valeãt. Caput eſt globulus ille ab inferiori parte, quem ſi aperias, re quadam veluti lana plenum videbis, quod quum maturuerit, ſemen ambit, aptũ plantari:

tari: non plantatur autem, quia tardiuſculè naſcitur. vnde multos deceptos arbitror, qui putarunt ſemen eſſe id croceum, quod flos dicitur capillamentis inſidens: at ſemen in capite eſt, illi verò flores è ſemine prodeunt. Decipiuntur autẽ pleriq; recentes, qui antheram roſæ florem putarunt. Verùm anthera Celſo teſte cõpoſitio eſt ad oris ægritudines proficua, quæ tamen roſas recipit. De antheris, id eſt, floridis compoſitionibus mentionem facit Galenus v. de compoſ. medicam. ſecundum locos, vbi de gingiuarum doloribus agit, & in calce ſecundi capitis ſexti libri eiuſdem voluminis, folia ipſa ſunt veluti tegumentũ ſeminum: in his enim natura propter ſemen omnia facit, ſicut etiam in fructibus ſemen propriè fructus eſt, vt in ſecundo de Anima libro ab Ariſtotele docemur, & à Theophraſto in libro de plãtarum hiſtoria. Caro autem illa, quæ ſemen circundat, propter ſemina facta eſt. Lanam illam per ſe colligito, quæ ad Gonorrhœam mirè valet, & in menſe Octobri ſuccũ ex capite exprimito. SEN. Eſtne caput illud, quod ſubrubeſcit, & craſsius efficitur, quum in maturitatem peruenit? BR. Illud inquã. SE. Cùm eram puer libenter ego veſcebar, quadam inſita dulcedine allectus. BR. Succus ad paſtillos conficiendos optimus eſt, qui adſtrictoriã vim habet,

& per ſe ſolus induratus gonorrhϾ, in aqua plãtaginis potus ſuccurrit. SE. Folia deſpicere videris. BRA. Nunc ad folia perueniemus, quæ duas partes habẽt: illa enim infima pars alba vnguis apellatur, quæ in medica re (ſi authores cõſideremus) nullum vſum habere videtur. Reliquum foliorum, & expreſſum in ſuccũ, & per ſe, ad plura conuenit, ſi Dioſcoridem, Plinium, Galenũ, & cæteros antiquos medicos ſequamur. Tamen nec vnguis deſpiciendus, qui in clyſteriorũ decoctionibus, in dyſenteria valet. SE. Quum rubrę roſę, id eſt, quæ puniceum colorem habent, ſummè laudentur, quid eſt, quòd vir quidam Meſuẽ reprehendit dicentem, in abſciſione rubedinis, non plus eſt roſa quàm homo mortuus? BR. Quibus argumentis reprehenditur? SE. Primò, quia roſa non habet ſpeciẽ ex rubedine, alioqui alba roſa non eſſet roſa. Præterea colore deperdito, odor ſeruatur, & adſtringẽdi vis. BR. Nõ debuit adeò incõſultè reprehẽdi Meſue. Nam cõpoſitionẽ roſæ conſiderans, ex partibus aëris, & igneis tenuibus, & conſiderans has partes, rubræ roſæ, non autem albæ amaritudinem, & ruborem tribuere, per quæ ſpecies roſæ rubræ circunſcribitur. Præter hæc ſpeculari cœpit, quid ex his duobus eſſe roſæ magis ſeruet, an amaritudo vel rubor: & cõſiderans impreſsiones, quæ fiunt

vt ama

vt amaritudo efficiatur, & rubor, nonit maiorem impreſsionē fieri à virtute dante ruborē, quàm à dante amaritudinē, & hoc via regia philoſophica, ideò rubor magis, quàm amaritudo, aut etiã odor perfectionem illius conſeruat, ideò ſcriptũ reliquit, in abſciſione ruboris, id eſt, quũ roſa rubra nõ eſt rubra, id eſt, ruborē amiſit, amplius nõ eſt roſa, niſi vt homo mortuus eſt homo, nam æquiuocè homo eſt. Nũquã autē rubedinē amittit, niſi vel ex ſenio quũ in puluerē tranſit, aut cũ putreſcit, vt ſi in humido loco roſas dimiſeris, breui ruborē amittunt, & cæruleæ efficiuntur, & tunc nõ ſunt roſæ. Nec Meſue intelligit ruborē eſſe verã differentiã, quæ roſam in eſſe cõſtituat, ſed eſſe aptius accidens quàm aliquod alterũ ad circunſcribendã differentiã. Quum verò ille infert tũc albã roſam nõ eſſe roſam, cõſequentiã inficiamur. nã in rubris roſis loquitur: in albis autem aliquod aliud fortaſsis ſumeret, quàm colorē, vt eius ſpeciē circũſcriberet. Nec id verũ eſt, amiſſo colore adhuc odorē, & adſtringēdi vim ſeruari: ſi enim per putredinē hoc fiat, nõ modò nõ bene olet, ſed grauiter etiã fœtet, potiúſque relaxat, q̃ ſtringat. At ſi hoc p ſeniũ fiat, quum in puluerē ducũtur, nihil penitus redolēt, & ita ſtringunt ſicuti puluis. vnde vir ille remitti puniceũ illũ colorem, amitti eſſe putauit,

tauit, quod nõ ita eſt: tamẽ quum exiccatur, diuerſas vires ſubit, vt Græci pariter, ac Arabes docuerunt. Sed in alio de hoc viro miror, qui inquit Meſuen manifeſtè errare, quum dicat albas roſas non ſoluere. quod dignum conſideratu ſit, nam roſæ albæ de Sceni, quas Damaſcenas dicimus, quum albiſsimæ ſint, tamen cæteras in purgando excellunt. Sed pace dixerim tanti viri ac mei præceptoris, plus peccat ipſe, quàm Meſue, quoniã Meſue ſub genere roſarum eas non numerauit, quæ de Sceni appellãtur, imò ſub alio capite à Serapione, & ab Auicenna ponuntur, quippe Serap. CLXXXVII. c. ſub nomine Nerſim, & Auicenna ſub nomine Nefrim (quãuis vocabula corrupta exiſtimem) & nõ ſub nomine roſæ eas intelligant. eſt ergo vanum Meſuen in alba roſa reprehẽdere, quam ſub nomine roſæ nõ intelligit, ſed per albas roſas cõmunes has noſtras deprehẽdendas voluit. Sed error peior priore deregitur, quia roſæ de Sceni eæ non ſunt quas Damaſcenas appellamus: non enim ſunt ſambuco ſimiles noſtræ Damaſcenæ (niſi colore) vt ſunt illæ de Sceni, quod hi authores referunt, nec Damaſcenę noſtræ calidæ, & ſiccæ in tertio ordine ſunt, vt illæ de Sceni. De his autẽ aliàs, vt deniq; de roſa finiamus. SE. Ego autẽ nunquã rectè finitũ arbitrabor, niſi omnes roſarũ partes, quas collecturus

cturus

cturus ſum in ſumma edoceas. BR. Hoc lubẽtiſsimè agam, ſi promptas aures accommodabis: puniceas roſas collige, rubras, albas (vtpote magis adſtringẽtes) & Damaſcenas. ex omnibus autem his roſarum ſpeciebus præſcriptas partes ſerua, quæ ad plura in medica arte proficiunt, vt Græci partim, & partim Arabes edocuerũt, quæ (vt felicius numeres) in hunc modum diſponentur.

Roſarum ſpecies ſeruandæ.

Roſæ puniceæ. Roſæ rubræ quæ paſsim apud nos ſunt. Roſæ albæ.

Roſæ Damaſcenæ.

Partes roſarum ſeruandæ.

Cortex	Calyx
Flos	Capillamentũ, vel capillus
Caput	Lana
Semen	Vnguis

Foliũ dẽpto vngue. Succus ex foliis.

Hæc ſunt, quæ ſingulatim legenda, ac ſeruanda ſunt ad rem medicã valde proficua. SEN. De roſarum qualitatibus, vt nõnihil ediſſeras obſecro. Galenus de roſarum qualitatibus in libris de ſimplicium medicamentorũ facultatib. amplè tractauit, aitq; roſam cõpoſitã eſſe ex aquea ſubſtãtia calida, miſta duabus aliis qualitatibus, adſtringenti videlicet & amaræ. Meſue & Auic. roſas in primo ordine frigidas, in ſecundo ſiccas cẽſent. at Auer-

roes

roes in collectionibus ſuis, illas in primo ordine frigidas, & ſiccas autumat. At ſi Galenũ conſideremus ſecundo libro de ſimpli. medicamentorum facultatibus, capite vltimo, vbi de oleo roſaceo agit, facilè colligere poterimus roſas in primo ordine refrigerantiũ eſſe. SE. De roſaceo loquitur, in quo eſt oleum: at oleũ recens omphaciũ non eſt abſq; frigiditate. vnde ex ſolis roſis id non habebitur, ſed & ex ipſo oleo. BR. Deciperis ſi Galenum pręcitato loco rectè conſiderabis, quippe inquit oleum eligendum eſſe ſalis expers, & purũ, quod dicit eſſe mediæ materiæ, & mediæ temperaturæ. Vnde nec calidum eſt, nec frigidũ, ſed quicquid habetur frigidi, id totũ accipitur à roſis. Poſt hæc de experimento quod ſit frigidę temperaturæ, & ratione roſarũ inquit, Experieris ergo eos, qui aduſtione tentantur ab eo infrigidari, protinuſq; vtilitatẽ aliquam percipere: qui verò refrigerati ſunt omnes lædi, vti facilè ex vtroque intelligas, vires eius refrigerare magis, quàm excalfacere. Non tamen valida à roſaceo apparebit refrigeratio, ſed quæ proxima videatur temperiei mediæ. Voco autem id genus medicamenta, lucidioris doctrinæ gratia ex prima natura, ordine quàm refrigerãtium, vt hinc manifeſtè deprehendi poſsit, Galenum roſas in primo ordine refrigerãtium poſuiſſe.

Ver

Verùm cùm à medio declinet, in prima parte primi ordinis erit. de ſiccitate nihil exprimit Galenus. In tertio præterea de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, cap. ix. docet oleum neq; calidum, neq; frigidum eſſe ratione temperati hominis, roſaceum verò eſſe in primo ordine frigidum. SE. In ſumma igitur roſa magis exiccat, quàm infrigidet. BR. Ita conſtat. Dioſcorides autem dicit magis adſtringere, quàm exiccare, idq; ſicca magis facere. SE. Sicca éſtne magis frigida, quàm recens? BR. Nõ eſt magis frigida, licet magis ſicca ſit. SE. Argumẽto quodã ducor, vt arbitrer, frigidiorem etiã cum exiccatur, quàm prius. Nam cùm exiccatur, amaritudinẽ vel remittit, vel penitus amittit: cum verò amaritudo caliditati atteſtetur, remiſſa amaritudine caliditas ſimul remitti videtur, & frigiditas ex conſequenti augetur. BR. Et ſi amaritudo amittatur, tamen primi ordinis frigiditas ſeruatur, & ſiccitas potius augetur, quoniã ſuperficialis quædã humiditas remittitur, atq; reſoluitur. SEN. Hæc eſt igitur ſumma, frigidã eſſe in primo ordine roſam, & in ſecundo ſiccam. BR. Ita eſſe nõ dubito. HER. Ne prætermittas (obſecro) quibus nominibus apud alias nationes roſæ appellentur. BR. A Gallis Roſzes dicuntur, ita ſcribentibus, vt nos elineauimus, quanquã nonnulli

etiam

etiam ita ſcribant roſe,ſed illud,ſ,legunt, ac ſi,z,fuerit,& proferunt,quod plerunq; faciũt Galli quoties,ſ, ſimplex inter duas vocales, ponitur.Germani ros,vel roſen.primum ſingulare eſt,alterum plurale.Sunt autem qui aſperius illud ,ſ,proferãt ac ſi noſtrũ,z,ſit.Hiſpani ferè vt nos roſas vocant, Cretenſes vulgo Roda dicunt, & Poloni Roza. Tu ô Senex, quid in tua charta ſcriptũ ſit proſequaris.SE.Nenufar ſequitur.BR. Ecce occaſionẽ præſentaneam habes, ex vtraq; ſpecie tibi copiam parare: quoniã conuallis hæc, ad quam facilis deſcẽſus offertur,his herbis ſcaturit,alba ſcilicet,nymphæa,& crocea.SE. Cur nymphæam dicis? BRA.Quoniam quam vos corrupto vocabulo Nenufar appellatis, antiqui nympheã dicebant. verùm barbaries in pluribus adeò nomina immutauit, vt nullam cũ antiquis ſimilitudinẽ habeãt: in hoc autẽ aliquid ſimilitudinis ſeruatur, vt Nenufar, quaſi nymphæa dicatur. ex his duabus herbis flores,& radices colligere nihil impediet: nam foliorum vſus (niſi vireant) in re medica nullus eſt.Ipſis enim in æſtuantibus renũ caloribus vtimur. In Ferrarienſibus paludibus copioſe naſcuntur,ſi tamen hic præſentes colligere placuerit, libenter expectabimus.SEN. Hunc deſcenſum ægrè fero, ſatis erit Ferrariæ colligere.BRAS. Imò aptiores habent,&

exq

exquiſitiores noſtro cœlo vires: duo ſeruanda ſunt ad Medicæ rei vſum, flores, & radices, foliis quãdo vtitur quiſquis, accipiat. SE. Quænam eſt nymphęæ tẽperies? BRA. Ignoro an de flore, an de radice loquaris. SEN. De flore, de ſemine, de radice, & omni parte. BR. Galenus octauo de ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus libro, ſemen, & radices deſiccare cenſuit, idq; citra morſum. vnde ſicca eſſe dicere oportet. SE. Res profectò mira, radicẽ illam ſiccã eſſe, quæ in aquis ſemper moretur. BRA. Imò eſt adeò exiccans, vt ventris profluuia cohibeat. addit & albam muliebri profluuio mederi. SE. Cur ergo Auicenna hãc herbam frigidam, & humidam eſſe in ſecundo ordine docuit? BRAS. De flore loquitur, non de radice, vel ſemine: imò alii, vt ex Serapione cap. CXLIII. videre licet, frigidum in tertio ordine, & humidum in ſecundo facere. & profectò his potius aſſentiendũ eſt, qui frigiditatẽ condonant in tertio ordine, & eadem eſt in foliis qualitas. Nam egregiè infrigidãt, & humectãt, vt ego in frigiditate, & humiditate folia floribus præferre audeam. SE. Res mira mihi videtur, radices, & ſemen exiccare. BRASA. Ne admiratione afficiaris, quoniam & alia multa, quæ in aquis naſcuntur, exiccant. SENEX. Flores caliditatem habere videntur, cum & odorem habeant. BRA.

Is non eſt odor, tamen non negarem, & partem aliquam calidam habere. HER. Ne aliarum gentium nomina prætereas. BR. In pręſenti ſilebo apud nos vocari, Taiero d'acqua, vel Taierazo: ſed referam Gallos, qui ferè modo Arabũ dicunt Nenufar iaulne, Nenufar blanc, albũ, & luteũ intelligẽtes. Saxones autem Germanorũ partes ſelekenken appellant, alii in Germania populi Vuaſſermaehn, alii Sehebloumẽ, alii Sehbloum, quaſi flores lacuũ. Albos autẽ à croceis diſtinguũt vueis, & Gelb vueis ſeheblum album ſignifificat, gelſeheblum luteũ, alii horuu vrtz, alii horſträg, alii rolleruu vrtz appellãt. Nã, vt à principio te admonui, ferè tot ſunt herbarũ nomenclaturæ, quot vrbes. Hiſpani ex Luſitania Golphano, Poloni Grzibenye, Lilien, Vodney, vocant. Tu ad reliqua tranſeas. SE. Bugloſſæ flores offeruntur, quid circunſpicis? BR. Spectabam an aliquo in loco huiuſmodi flores viderem, ecce ad illa ſabuleta tranſeamus, vbi iam video purpureſcere. SE. Tranſeamus, tamen potius ſedere optarẽ. BR. Nemo poteſt ſedere, & herbas colligere. Fortè non ab re erit, ſi aſellum hunc conſceaderis. SEN. Bona venia conſcendam, quum ætas id exigat. BRAS. Ipſum herbæ nomen manifeſtum errorem oſtendit: vulgus enim hanc bugloſſium, id eſt, bouis linguã putat, quum nullam

lam habeat cum bonis lingua ſimilitudinem, ſed potius canis linguæ ſimilis eſt. Eius enim folia longa ſunt, ac ſtricta, cuius figura linguã canis imitatur. Boũ verò lingua latior eſt. Non tamẽ hæc dixerim, quòd cynogloſſum Dioſcoridis eſſe putarim: inquit enim cynogloſſon caulẽ non habere, vt nobis Ferrarienſibus conſtat, in quorũ agro cynogloſſon in terra ſpinoſũ non naſcitur: humi enim ſtratum eſt, vt idem author refert. Verũ herba à nobis bugloſſa nuncupata, & caulẽ habet, & à terra multùm eleuatur, ideo non eſt cynogloſſum Dioſcoridis. SE. Quid ergo eſt? BR. Nihil à me in præſenti certi habebis. SE. Hoc mihi ſatis non eſt, quia quod collecturus ſum, ignoro. BR. Huius herbæ flores legito, quę apud nos borago appellatur. nã apud Dioſcoridẽ & Pliniũ bugloſſon eſt. Cirſion verò cum bugloſſa noſtri tẽporis ſimilitudinem habere videtur. Imò Nicolaus Leonicenus præceptor excellentiſsimus eam eſſe ſuſpicatur, tum in hac re potius ipſi ſenſui, & antiquorũ verbis conſentirem, quàm alicui alteri. Id tamen non prætermittam, duo genera boraginis apud nos eſſe, quorũ vnum cirſion, id eſt, magnum bugloſſum, aliud bugloſſũ apud antiquos appellari ſuo loco demonſtrabimus. SE. Optarem vt hoc nũc efficeres. BR. Nolo ſermonem ſermone confun-

dere,alias herbas omnes tibi ad vnguẽ oſtenſurum promiſi. Nunc ſatis ſit, eas herbas & ſimplicia recenſere,quę in veſtris officinis vagantur. SE. Quid ergo de hac herba colligere oportet? BRAS. Flores,herbam,& radices, nec tuã illam,aut cõmunem bugloſſam prætermittas , ne alii medici à tua officina abigantur,quum abeſſe nouerint, præſertim illi,qui bonas literas negligunt. SEN. Hos adeò paruifacere incipiam , vt nec obambulantes ſalutare velim. BR. Nugaris, nullus vel penitus ignarus deſpiciẽdus eſt,ſed potius ad bonas literas hortandus, quas ſi amplecti voluerit,felici omine incipiat:ſin minus,ſibi imputetur. SEN. Futurũ ſpero,vt omnes veritatem amplecti curẽt. BR. Ego ſecus arbitror:quippe nonnullos cognoſco,qui adeò fatuitates, & ſophiſtica deliramenta imbibere,vt,veluti dibapha veſtis,nunquã ſint colorem amiſſuri. SEN. Hos miſſos faciamus, & hic lege Dioſcoridem, qui Cirſion non eſſe noſtrum bugloſſon manifeſtè oſtendit, nec etiam boraginem. inquit enim eſſe triquetrũ, id eſt, habere triangularẽ ſcapũ : noſtræ autem borago,& bugloſſa rotundũ habẽt , nec etiam in his foliola ſunt roſaceorũ figura, nec aculeatis per interualla angulis. BRA. Imò adde ipſarum flores non exire poſtremò in pappos, nec in illos euaneſcere , ſed hæ duæ her-

bæ

bæ potius in ſemen deſinunt, quanuis in boragine nonnihil lanuginis ſit. SEN. Quibuſnam qualitatibus herba illa inſignitur, quæ vulgò borago nuncupatur? BR. Galenus ſexto de ſimplicium medicamen. facultatibus libro, illam facit calidam, & humidā, at in quo ſit ordine non exprimit. Sed alii in primo ordine talem eſſe cenſuerunt: quanquam non defuerint, qui illam frigidam fecerint, vt Serapio cap. LXXXIII, refert ex ſentētia Alchāzi. SE. Hoc nō mihi diſplicet, ſi ſanguinem purificare debet. BR. Ergo frigida eſſe debent, quæ ſanguinem puriorem reddunt? SEN. Ita arbitrabar. BRA. Decipiebaris, quoniam plerunque calidis vtimur, cum fuerit pituitoſus, vnde eſt herba calida. Idem Paulus, & Aetius veluti ex vno tramite dependentes cenſuerunt. SE. Vnde habetur quòd lætitiam inferat? BR. Si Galeno, Paulo, & Aetio credimus, ob caliditatem quam habet, & humiditatem. nam Galenus præcitato loco inquit eſſe humidæ, & calidæ temperiei itaq; vinis iniectū lætitiæ, ac hilaritatis cauſa eſſe creditum eſt, vt hęc videatur Galeni cauſa hilaritatis, quoniam humidam habet, & calidam temperiem. Paulus id clarius exprimit, inquiens eſſe temperiei calorificæ, & humectantis, quamobrem in vinum deiectum animi voluptates, lætitiamq; inducere perhibent, & Ae-

tius inquit calidi & humidi temperaméti eſt, ideo vino iniectum, lætitiam, iucũditatemq; animi inducit, de qua lætitia arbitramur omnes prędictos à Dioſcoride accepiſſe, id vero non accipere, quod illam inducat, quoniã calidum, & humidũ ſit: nempe dicit, in vinũ deiecta animi voluptates auget. at quomodo id faciat, quia calidum & humidũ percipere neſcimus, niſi dixerimus eſſe temperatæ caliditatis, & humiditatis, propterea ſanguinem in temperiem quandam reddit, in qua cũ eſt, homines lętantur, & ſpiritus habent lucidiores, qui gaudium quoddam inducunt: vel id habet ab intrinſeca quadam natura, & proprietate. At hoc potius odoratis ineſſę videtur: vnde non ab re præcitati authores hoc nõ aſſerunt, ſed ita perhiberi referunt. SEN. Noui plures Medicos, qui in calidis morbis boragine vocato vſi ſunt, nónne errabant? BR. Nõ profectò, nam caliditas huius herbæ in primo eſt ordine, & in prima fortaſsis parte. vnde reſpectu morborũ calidorũ frigida eſt, quippe quæ primũ ordinem non trãſeat, calidioribus & frigidioribus cõparata alterius extremi officio fungitur. Plinius qui ante Galenũ ſcripſit lib. xxv. cap. viij. iungitur huic bugloſſos boum linguæ ſimilis, cui præcipuum, quòd in vinum deiecta animi voluptates auget, & vocatur Euphroſinum, pro-

pter

pterea & Dioſcorides ob id Euphroſinum vocari dicebat. SEN. Quid de eo ſentis, quod à Serapione refertur, ſecũdum Aben Meſuai boraginem purgare choleram? BRAS. Si per purgare id intelligat, quod eſt bilem educere, Serapioné deceptũ eſſe putamus, & Aben Meſuai de alia re loqui, quàm de boragine herba, & eſt quod magis delirum eſt, inquit doſim eius eſſe à drach. iij. vſque ad quinque, & boli Armeni drachmam ſimul miſceri iubet, qui adſtringit. SEN. Poſſétne in rectum aliquem ſenſum deduci Serapio? BRA. Poſſet equidem ſi per purgare, qualitatem rectificare intelligimus, quamuis non ſit apud antiquos, vel rarus huius vocabuli talis vſus. SEN. Fortè quod dicitur lætitiam inferre, vini ratione fit, non ratione boraginis, cùm omnes authores cõcurrant, id facere vinis iniectum. BRA. Et vinum lætificat cor hominum. SEN. At quæ nam ſunt vulgaris bugloſſæ vires? BRA. Sunt eædem ferè, quas boragini, id eſt, vero bugloſſo attribuimus, tamen magis temperatum eſt, verùm differẽtia adeò parua eſt, vt nulla ſit diſtinctio cõſiderãda. HER. Quibus nominibus ab aliis nuncupantur hæ herbæ? BRA. A Gallis borago bourraches, ab Hiſpanis ex Luſitania berrageins, ab aliis lengua de boi, à Cretenſibus vulgò borazena, à Polonis borak, à Germanis burretſch. Bugloſſa-

verò à Gallis eodẽ modo bugloſe proferendo, ſ, ac ſi ſit z, ab Hiſpanis lengua de vacca, ab aliis lengua de boi, à Polonis miodunka, & Volonii iazyk, ac ſi bouis linguam dixerint, à Cretenſibus vulgò auogloſſo, à Germanis ochſenzung, vel gengenſtas, dicitur. Tu ad ſequentem florem te præpara. SE. Flores ſtœchados ſequuntur. BRA. Stœchas herba ipſa nuncupatur, recentes paſsim genitiuo ſtœchados pro recto vtũtur. Vide hic miram huius herbæ copiam, & recentiũ florum exuberantiam. SEN. Certè pulchriores ſunt, quàm vnquam viderim. BRA. Pulcherrimi omninò ſunt, & apprimè redolentes: & quanuis in inſulis è regione Maſsiliæ pulcherrimi naſcantur, hic tamen non deeſt ſuus honos. in hoc monte colligito. Nec multùm referat, ſtœchas, vel ſtichas ſcriptum legeris. nomen eſt ab illis inſulis acceptum, vbi potiſsimùm naſcitur, quæ Stœchades appellantur, & partes Galliæ ſunt. SEN. Quid ſeruaturus ſum? BRAS. Summos apices, id eſt, flores, quibus ſi aliqua folia inhæreant, ne curæ ſit. SEN. Iam ſatis ſuperque collegit Herbarius: verùm ab vno diſcrucior, cùm in Gallia potiſsimùm naſcatur, cur Arabicum à Meſue cæteris præfertur. BR. Pluribus locis naſcitur, quãuis Dioſcorides in ſola Gallia naſci retulerit: ſed ob magnam copiam, quę eſt in Stœchadibus in-

ſulis

ſulis ibi naſci dictum eſt, non tamen inficiantur authores in aliis etiam locis, & copioſas, & electas creſcere, vt in Arabia patriũ ſolum Meſue, aut in proximiori parte, ideò non mirum, ſi ab Arabibus authoribus ſuũ præfertur, quem præ manibus habent. SEN. Quibus viribus ſtœchas inſignitur? BRA. Auerrois quinto collectionum ſuarum, quoniam ſtypticitatem habet cum amaritudine, & aromaticitate, in primo ordine eorum, quæ calefaciunt, poni debere cenſet, & in ſecundo eorũ, quæ deſiccãt. Eaſdem qualitates illi impoſuit Meſue, cùm ex partibus terrenis frigidis compoſitum ſit, quæ paucam illi condonant ſtypticitatem, & ex partibus igneis tenuibus, à quibus inſunt ei acuitas, & amaritudo. SEN. Non poſſum nõ ambigere, an ſtœchas in primo ſolùm ordine calidum ſit. BRA. Non ab re ambigis, quoniam habet maiorem, quàm in primo ſit ordine caliditatem: nempe probare non eſt calidum eſſe clariori argumento, quàm ipſummet ſeſe oſtendat calidũ eſſe. cùm enim manditur, vel corpori applicatur, protinus abſque alia ratione calidũ eſſe perſentitur, & probatur. SEN. In ſecundo igitur ordine calidum erit? BRA. Id arbitror, & Galenus in VIII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, inquit eius téperiem eſſe compoſitam ex terrena eſſentia frigida,

exigua,& altera terrena extenuata copioſiòre, hanc alteram terrenam Arabes dicunt eſſe igneam tenuem,& ideò ſupra primum ordinem caliditatem habere neceſſarium eſt. SE. Verùm quomodo id fieri poteſt, cùm adſtringat, quod eſt frigidi opus? BRA. Galenus non vocat adſtrictionem, quod habetur ex terrena eſſentia frigida, ſed inquit, eſſe mediocriter ſubadſtringens. vnde cùm ſit amarum, acutum, extenuet, & extergat, ob hoc primũ caliditatis ordinem excedit, & hoc ſenſu percipitur, neque aliqua indiget ratione, vt calidum eſſe probetur, & Dioſcorides odorem acrẽ illi attribuit, vt ex his omnibus deprehẽdatur illi caliditatẽ ineſſe ex ipſo ſenſu cognitam, quę caliditas primũ ordinẽ ſemper excedit: de ſiccitate verò idem cum aliis ſentimus. SEN. Eſtne verum quòd bilem nigram educat, vt Meſue teſtatur? BRA. Nobis parcat recentiorum Euangeliſta: id experiri volui, & in ſubſtantia, & in decoctione in copia ſumptum nihil penitus educit, niſi quiſpiam diceret aliud eſſe ſtœchas Arabũ, de quo Meſue, quàm id, quod in Gallicis inſulis ortum ducit. Hoc eodem nomine appellatur à Gallis, ab Hiſpanis eodẽ modo, & à Germanis, quãquam & aliqui Hiſpani vocãt cantueſſo. Cretenſes paſsim dendroliuanon nuncupãt, Poloni koczenki. at in Polonorũ Pharmacopoliis

liis diſtinctionem faciunt inter ſtœchas citrinum, & Arabicum, primumque vocant κoczenκi zolthe, ſecundũ verò κoczenκi arabne. ad reliqua autem te accingas. SEN. Flores anthos in meo hoc folio conſequuntur. BRAS. Quàm vanè hi flores appellãtur. nam anthos Græcè idem eſt, quod apud Latinos flos, ideò idem eſt flores anthos dicere, ac ſi dicas flores flos. quemadmodum eodem errore recentes in amore ſuperfluo, qui ęgritudo eſt, decipiũtur. ipſum enim appellãt amor eros, cùm potius eros dicere debuiſſent. de quo peculiare caput faciũt, ac ſi dicãt amor amo. SE. Ita nos ſolemus per excellentiã flores herbę, quæ roſmarinus dicitur, appellare. BRA. Tamen reperiuntur flores multò odoratiores iſtis, nec abſolutè flores dicuntur. nullus etiam author fide dignus hoc nomine vtitur, licet Simon Genuenſis per anthos florem roriſmarini intelligat, ſed nullũ authorẽ ſequitur. Ab ipſo autem Pandectarius, & cæteri recentiores accipiunt. De hac herba Dioſcorides ſub nomine Libanotidis tractat, quã Romani (vt nos) rorem marinum vocãt. quod nomen à thure ſumptum eſt, quod Libanum appellant, vt potè quòd vna eius ſpecies thus redoleat, vel ſaltem eius flores, aut potius radix. Tu ex hac herba, quę in his mõtibus efficacior eſt, quàm Ferrarię, flores ſeorſum, & folia ſerua, ad plu-

ra enim in re medica valent, & flores acopis miſcentur. SEN. Cùm Dioſcoridem perlego, occurrit mihi neſcio quid ambigui. Inquit enim, graui odore: at mihi ſuauis apparet. BRA. Non intelligit Dioſcorides, hanc herbã graui odore inſigniri, eo quòd fœteat, ſed redolet, verùm cum quadam grauitate. Habet enim neſcio quid vehementis in odore. vnde ſua lingua dicit βαρύοσμα, id eſt, odorata cum grauitate. Ita enim commodius interpretabitur. SEN. Alter etiam nodus occurrit, nempe inquit, Folium habet intus candicans, extra viride. At potius econtrariò videtur folium extra candidum, intus viride. Ego enim inferiorem partem foliorum extra, & exteriorem, ſuperiorem intra, & interiorem putabam. BRA. Ita equidem eſt, & illa eſt Hermolai ſummi viri interpretatio, quam legebas, imò & Dioſcorides ita ſua lingua dicit, ἔνδοθεν λευκὰ ἐκ δὲ τῶν ἐκτὸς χλωρά. quem ſi noſtra lingua ad verbũ referamus, inquit, intus alba, extra viridia. ſed in his locis res intelligẽda eſt, vt ab authore ponitur. nam per eam vocem ἔνδοθεν inferiorem partem, per ἐκτὸς ſuperiorem intelligit. quæ Hermolaus ad vnguem non aduertit, nec omnia poſſumus omnes. Ipſe autem verba potius, quàm rem conſiderauit. Serapio, cap. CCCXXVII. egregiè hanc partẽ interpretatus eſt, inquiẽs

(de

(de libanotide loquens) quorum color exterius eſt albus, & interius viridis. Nunc Ferrariæ ex libanotidis floribus nõnulli pharmacopolæ zuccharum parant roborando ventriculo commodum & odoratum. SEN. Nos quoque parare incipiemus, hic flores, & herbam colligentes: ſed quæ nam eſt eius temperies? BRAS. Serapio ex ſententia Aben Meſuai, inquit, eſſe calidam, & ſiccã in tertio ordine. SE. Id cogitare non poſſum, quòd tali ſit caliditate, & ſiccitate prædita. BRAS. De caliditate eſt, vel in prima tertii ordinis parte, vel in tertia ſecundi, tamen de ſiccitate nõ puto ſecundum ordinem tranſire, vel ſecundam ordinis ſecundi partem. HER. Quomodo ab aliis nuncupatur? BRA. Galli Roumarin, Germani, vt nos Roſmarin, & ſimiliter Poloni, & Cretenſes vulgò, Hiſpani verò Romero dicunt. SEN. Origani flores ad limen veniunt. BRA. Nulla ferè herba eſt, & nulli flores, in quibus antiquiſsimi etiã authores magis diſſentiant, quàm in origano. Quippe ſi nunc tempus daretur hanc rem pertractandi, omniũ in omni ferè ſpecie opiniones diſſentire oſtenderemus, Tu verò herbam, & flores colligito huius noſtri vulgaris, quo vtimur, & potius in his montibus, quàm Ferrarię, hic etiã copia non modica offertur, quem ſi guſtu tentes, ſaporem alterũ, & acutiorem

in

in hoc montano perſenties, quàm in noſtro humido Ferrarienſi ſolo, ideò & vires etiam exquiſitiores hic habet. SEN. Quam ſpeciem hanc noſtram vulgarem exiſtimas, apud antiquos? BRA. Ea eſt, quam origanum Heracleoticam Dioſcorides appellat, ab Heraclea vrbe Ponti, in qua perfectiſsima exuberat, tamen aliis pleriſq; in locis naſcitur. SEN. Vt diuerſæ ſunt origani ſpecies, itáne & ad diuerſas ægritudines valent? BRA. Paulus Aegineta, qui de omni ſpecie origani ſimul agit in genere, inquit, omnes ſpecies origani incidere, extenuare, ſiccare, & calfacere. SE. Fierine poteſt, vt vna ſpecies altera efficacior ſit? BR. Imò ita eſſe conſtat. nam Dioſcorides priuatim ſylueſtre origanum venenatorum morſibus valere tradit, flores, & folia cum vino bibita: & Plinius tragoriganum pluribus priuatim conferre cenſet. Tamen & omnes aliæ ſpecies in idem concurrunt: ſed ne in tanta antiquorum differentia nunc velimus ſententiam ferre, herbam & flores huius noſtræ vulgaris in his montibus colligere non deſinas. ſuo enim loco ſpecies omnes tanquam digito oſtendere, & authorum differentias conciliare conabimur. SE. Iam ingentem copiam exaceruauit herbarius. BRAS. In meũ etiam vſum, ac gratiam partem accumulet, nempe eius puluis ſupra coctos mugiles ſummè pla-

cet, nec in placentis, aut phaſelis, aliiſque obſoniis immiſceri diſplicet. SEN. Neapolitani hoc puluere frequentiſsimè vtuntur. BRA. Et Græci intinctus plures ex origano parant. Vide hic miram naturam, & ingens odiũ cum braſsica, vbi viret vnum, alterum perit, & areſcit. en braſsicæ iſtæ proquinquæ aridæ ſpectantur. SEN. Quæ eſt huius rei cauſa? BRA. Multarum rerum cauſæ reddi non poſſunt: nõ enim à cognitione oritur hoc odium, ſed potius ex quadam naturarũ contrarietate, & diſsidẽtia, vt lupus ouem odio habet, & Gryphus equum. Sunt nonnullæ manifeſtæ proprietates, quarum determinatas, & ſtatas cauſas philoſophorum præcipui inuenire neſcierunt. SEN. Quæ ſunt origani qualitates? BR. Galenus VIII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, exiccare & calfacere in tertio ordine cenſet. SEN. Auicenna ergo mẽtitur, qui in ſecũdo tantùm ordine calidũ, & ſiccũ facit origanũ? BR. Decipitur omninò ſi montanũ origanum, & quod locis calidioribus ortum ducit, accipiat. Imò de Auicenna mirandum, qui origanum adurentem facit, & in ſecundo ordine calidum eſſe fatetur. Si de Ferrarienſi loqueremur, fortè in ſecundo ordine calidum dici poſſet. At montanum, & quod ex Creta Venetias, & Ferrariam affertur, in tertio ordine calfacit.

Galenum ſecuti ſunt Paulus,& Aetius,& cæteri antiquiores Græci, & recentiores. HER. Satis mihi erit ſi aliarum vrbiũ nomina edocueris. BRAS. A Germanis Doſten, à Gallis Origan, ab Hiſpanis Oregano, à Polonis Czyruona lebothæa appellatur. SEN. Lilium ex noſtro ordine ſequitur, quod nos album appellamus. BRA. Nullus antiquorũ album addidit, ſed abſolutè lilium, aut lirium dicũt, adeò mirè,& aptè à Plinio deſcriptum, capite quinto XXI. voluminis, vt eius deſcriptio cum natura certet. Fingunt ex lacte Iunonis dormientis, in terra effuſo natum, cùm Hercules puer lac incertè,& vagè, vt pueri faciũt, exugeret, vnde roſa Iunonis dictum. Plures ſunt eius ſpecies, at potiſsima hæc eſt, qua vtimur, à Gręcis Crinon appellata. Flores potiſsimùm colligas, ex quibus lirinum, vel ſuſinum vnguentum fit, de quo Plinius cap. XIX. lib. XXI. vel ſuccus, nos oleum liliorum alborum ita appellatum conficimus. Poſtea radices, quæ veluti bulbi ſunt, ſeruato, ad rem medicam aptiſsimas, vt Plin. ac Dioſcorides teſtantur. Nec folia prætermittas, quorum ſuccus dum viridia, & recentia ſunt, exprimendus, & aceto, ac melle in æneo vaſe coquendus, contra vetuſta vlcera, nouaque vulnera optimus. Flores tantùm colligere didiceramus, ſed nunc folia etiam, ac radices nõ præ-

termit

termittemus. SE. Alba lilia quam temperiem habent? BR. Galenus diſtinctionem facit inter florem, radices, & folia, tamẽ de floribus agens actiuas, & paſsiuas qualitates non exprimit, quod mirum videtur. Paulus & Aëtius eaſdẽ qualitates præteriere. Hoc tãtùm à Galeno refertur, citra morſum digerere, & emollire. SE. Cùm hic flos digerat, neceſſariò calidus eſt, & cùm emolliat humidus. BR. Calidus quidem eſt, quia digerit: at humidũ eſſe non eſt opus, ob id quia emolliat. Nam Galenus de oleo loquitur ex floribus confecto, in quo olei ratione vis emolliendi ineſt. Et adde Galenum in quinto de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, cap. viij. differentiam ponens inter emollientia, & pus mouentia, in hoc differre inquit, quia emollientia calidiora ſunt, & moderatè deſiccant exiſtentem in partibus humiditatem: pus verò mouentia, corporibus quidem noſtris ſimilem colorem obtinent, tamen exiſtentẽ in eis humiditatem ſeruant. SE. Simplex igitur aliquod medicamẽtum ſimul emollire poteſt, & eſſe ſiccum? BR. Poteſt profectò, ſed vehemens ſiccitas eſſe non debet, at moderata. SE. In quo ordine? BR. Lilii folia in ſecundo, ſed in parte prima: at flos eius in parte ſecunda, foliaq; & radix exiccant, & abſtergũt, ſuntq; radices potentiores foliis. at ſecundum Ga-

lenum non excedunt primum ordinem abſtergentium. Id verò te latere non oportet, & lilii flores, & folia, & radices penitus ab humiditate non deſeri, quæ in radice vehementior eſt, quàm in flore. HER. Aliorum nomina edoceas. BR. A Germanis lilien, vt in en finiat, ab Hiſpanis quibuſdam lirio, & ab aliis azuzenas, à Gallis lis blanc, à Polonis lilia biala, Cretæ paſsim ziglio, aliis crinus dicitur. SE. Meliloti flores lilium ſequuntur. BR. Noſtri trifolii florem quendam colligunt, quem melilotum vocant, ita à meliloto differentem, vt roſa à lilio. Latini ſertulam cam panam vocant, vel ſertam campanicam, Catone teſte. Sertam, quia coronas ingrediebatur. Campanicam, quia in Campania oritur, præſertim circa Nolã eius regionis vrbem. Nõ multùm laudo, vt hic melilotũ colligas, ſed in Cãpaniam facilè mittere poteris, quũ naues olei gratia Apuliam petent. nõ tamen ita in Campania (quæ nunc terra de lauoro dicitur) naſcitur, quin alibi naſci non poſsit. SE. Iubebo etiam ſemina afferri. Sed quũ melilotus trifolii ſpecies ſit, florem luteum habens, & hoc trifolium ſit florem luteum habens, cur melilotus non eſt? BRA. Alia plura exiguntur: odora hunc florem. SE. Iam odoro, ſed nihil penitus, niſi herbacei offertur. BR. At melilotus odorẽ habet, quamuis lan-

guid

guidum,arida autem diutius odorem ſeruat. SE.Hæc autem ſemper inodora eſt.BR.Habet etiam melilotus pinguiſsima folia,quæ in noſtro hoc non extãt,nec cana ſunt folia, vt Plinius illi attribuit, cap.nono xxj. voluminis, tamen vbiq; naſcitur apud nos,& noſtrę mulieres trifoliũ appellant.Germani verò bernchlele hanc noſtrã melilotum vocant. tamen ſi ex genere meliloti ſit,iam degenerauit.nos autem vidimus, & habemus verã ex Campania allatã,& eius ſemina terræ mandauimus, ſed degenerarunt in noſtro ſolo Ferrariẽſi. tamen certum eſt trifolii folia habere, quod & nomen lotos oſtendit. SE.Tibi morem gerere ſtatui,quum nuntii occaſio offeretur, in Campaniam mittã,vt herba, flores, & ſemina afferantur: ſed qua temperie inſignita eſt ſertula Cãpana? BR. Galenus illam ferè temperatę qualitatis facit,tamẽ eſſe calidiorem, cùm in ea ſubſtãtia calida copioſior ſit, quàm frigida. Propterea & ſi nonnihil habeat adſtringentis,tamen digerit & concoquit. Paulus, & Aetius,veluti Galeni ſimiæ,idem referunt.Auicenna calidam, & ſiccam in primo ordine cenſet. Tamen ſi Ferrariẽſem melilotũ accipiamus, cùm & odore penitus careat, & nonnihil herbacei ſapiat, putamus frigidæ temperiei potius eſſe, quàm calidæ. SEN. Non poſſum ab hac ſẽtẽtia dimoueri, quin

putem omne meliloti genus frigidum eſſe. nam à Dioſcoride dicitur vim adſtrictoriam habere, & omnibus inflãmationibus imponi:verùm ſi caliditate inſigniretur,inflammationibus imponi nõ liceret. BR. Dioſcorides non dicit inflammationibus imponi ob frigiditatẽ,ſed inquit inflammationibus imponi molliendi gratia.quippe antiquiores, qui ante Hippocratẽ ſcripſere,inflammationem vocabant tumorẽ durum dolentem. Sertula ergo cãpana calida eſt, & ſicca in primo ordine,& in ſecunda parte illius ordinis. Eundem qualitatum ordinẽ meliloto tribuit Auerrois quinto collectionum ſuarũ ſub nomine Alchelilameleth. Tamen, ô venerande Senex,te magno faſce leuabo.nam & melilotum herbam, & flores, & ſemina egomet ex Campania Ferrariã adduxi, cum M.D.XXXV. Romam,& Neapolim cum Illuſtriſ.& excellentiſ. Duce noſtro Hercule iiij. profectus ſum,en & hic ſeruo in crumena,odora. SEN. Certè redolet. BR. Tamẽ Ferrarię degenerat, neq; amplius redolet, cùm in noſtro ſolo ſemina terræ mãdantur. HER. Non ſinam vos loqui, niſi aliarum gentiũ nomina edocueris. BR. A Gallis etiã melilot, ab Hiſpanis corona de Rey, quaſi corona regia, & ab aliis coronilla de Rey, à Polonis Noſcrzyk, vel Noczſerzek, à Germanis Gelutele appellatur.

tur.

tur, ac ſi dixerint trifolium croceū. SEN. Saluiæ flores ſequūtur. BRA. Hæc herba in locis aſperis naſcitur, & hortis. Quæ in hortis, eleliſphacus à Theophraſto vocari accipitur, vj. de hiſtoria plantarum libro: ſylueſtris autem ab eodem ſphacelon appellari videtur, quæ ad omnia in re medica efficacior eſt, vt ſuo loco exquiſitè edocebimus. Tu nunc in hoc aſpero loco, herbam, & flores colligito, quæ ſeorſum ad plura conferunt. Decipiuntur verò, qui vulgare noſtrum eupatorium ſylueſtrem ſaluiam putarūt, ſed hæc eſt ſimilis hortulanæ, niſi quòd latiora, & maiora folia habet, quæ & in hortis etiā reperitur. SE. Saluiæ temperiē ſcire optarē. BR. De hac nihil aliud à Gale. refertur, quàm ſaluiā euidēter calefacere, & leuiter ſubadſtringere. SE. Erit igitur in ſecundo ordine calida: quoniā quæ euidenter calefaciūt, vt calefaciant probatione non indigēt, & in ſecūdo ſunt calefacientium ordine. BR. Eſt quidem in ſecundo, ſed in tertia parte, & eſt in eodem ordine ſicca. Hæ qualitates & guſtu, & applicatione manifeſtè deprehenduntur. A Gallis autē ſaluia ſauge dicitur, à Germanis ſalben, ab Hiſpanis, vt nos, ſaluia, & à Polonis, ſed ponendo accentū ſupra i, à Cretēſibus vulgo phaſcomilea. SE. Taſsi Barbaſsi flores accedunt. BR. Non eſt opus in hac herba, quæ à Græcis

phlomos, à Latinis verbaſcum, à Galeno plomos appellatur, multum immorari, & ſi varias ſpecies habeat, quoniam eiſdem viribus inſigniuntur. Ad campeſtria igitur illa deſcendens, flores per ſe, & herbam ſeruato. tamen marē potius quàm fœminā habere curarē: quia in omni ferè ſpecie mare ineptior eſt fœmina, tamen ab authoribus nulla ſpecies altera efficacior probatur. SEN. Phlomi temperiē explicare ne pigeat. BR. Recentiores frigidum eſſe & ſiccū in ſecundo ordine cenſent. SE. Galenus viij. de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, de prima, & ſecunda ſpecie inquit folia digerendi vim habere, vnde calida potius eſſe videbūtur, quoniam digeſtio caliditate fit: & de omni ſpecie ſimpliciter dicit, folia deſiccandi & detergendi vim poſſidere, quæ ſiccitatis ratione poſſunt quidem deſiccare, ſed frigiditas detergere non poteſt. BR. Et ſi phlomus ſit frigidus, nonnullas tamē partes habet calidas, ratione quarū digerit, detergit, & alia quædam facit: verùm in tota ſubſtantia frigiditas adeſt, & in prædicto ordine ſecūdo, & in parte ſecunda. Propterea & ambuſta curari phlomo dicit Dioſc. Radicem quoq; ſeruare oportet, ſi Galeno, & Dioſcoridi aures præſtabimus. SE. De phlomo quid inquiūt Arabes? BR. De hoc non ſcribunt Arabes quod ſciam, niſi illa ſit

la ſit

la ſit herba, quam Auicenna lib. ſecundo vocauit Buſiri, vel Buſiri: qui & ſi herbã non deſcribat, tamẽ in proprietatibus, & ſpecierum diſtinctione ex albis foliis, & nigris, hæc eſſe videtur. Germanorũ pars illam vvullcraut, quaſi laneã herbã vocat. nam ex ipſa lychnia fiunt. Vnde à Dioſc. lychnitis, & thryalis dicitur, cuius flos albus eſt. Etiã à Germanis dicitur marghicherzen, id eſt, Mariæ candela. Alteram verò ſpeciem purpureum florẽ habentem campuloſam, & marien roſen, id eſt, Mariæ roſam appellãt. Hiſpani verò, vt Latini ferè, & Galli melon blanc, Veneti quidam cherabuſtolon. Cretenſes vulgò phlomo, alii Meliſſadru, Poloni Dzienana, & Azenana vocant. SE. Rubri papaueris flores accedũt. BR. Nuſquam apud antiquos ſub nomine papaueris reperitur. Anemonẽ vocant, quoniã nunquam aperitur, niſi flante vẽto. Non tamen hoc dico, quin etiam nouerim eſſe agreſte papauer, vel papaueralida, de quo Dioſc. diſtinctè ab anemone tractat. Verùm quod rubrum papauer dicimus, eſt Dioſcoridis anemone: quippe erraticũ papauer duos tantùm colores habet, rufum, & candidum. Anemone verò plures, & præſertim rubrũ, vt edocebimus. Vnde ex his conſtat rubrũ papauer apud nos vocatũ eſſe Dioſc. anemonen, cuius duæ ſpecies ſunt, ſylueſter, id eſt, ſpon-

te in incultis naſcens,& quod in cultis naſcitur. Sylueſtre hoc eſt, in hac rupe virés, quod etiam frequenter parietes aſcendit: hoc (ſi lubet) colligas, quoniam efficaciores vires habet, quàm cultis locis naſcens. Sed hoc ex coloribus ſpecies variat. nam aliquæ puniceos flores habent, aliquæ ſubalbos, aliquæ lacteſcẽtes, aliquæ purpureos. Nos anemone vtimur flores rubros habente, in triticis plurimùm naſcẽtes, quam Dioſcorides τὰ ἄνθη φοινικὰ, id eſt, flores puniceos habere dicit. Hermolaus Barbarus interpretatus eſt florẽ ſanguineũ. nam hic flos bilioſum ſanguinẽ repræſentat. Nec ab re fortaſsis ita Hermolaus interpretatus eſt florẽ ſanguineũ, quoniam poetæ ex Adonidis cruore natam volunt. SE. Súmne tuo iudicio alias ſpecies collecturus? BR. Vt lubet: ſed ego potius in Ferrarienſi agro colligerẽ, vbi ingens copia habetur. SEN. De anemones qualitate diſſeramus. BR. Si Galeni verba contẽplemur, eſt calidæ temperiei, quippe tales habet operationes, quæ non niſi à re calida fiunt. Nam dicit vim habere extrahendi, & attrahendi, & ora vaſorum reſerandi. Vnde radix cõmanſa pituitã euocat, & illa omnia facit, quæ à re calida fieri contingunt. Serapio cap. lxxij. de rubro papauere agẽs Galenũ refert, & ea, quæ refert, illa ſunt, quæ in cap. de anemone ſcripſit.

pſit.In his eadẽ eſt ratio, in quibus Dioſcoridem refert,quãuis authores iſtos parũ feliciter,ne dicã infeliciter, referat. At ſecũdum Abem Meſuai,calida,& ſicca eſt in primo ordine, imò & nos ſecundum attingere cenſemus.Noſtræ mulieres roſellas appellãt, à rubore,vel quaſi ſint paruæ roſæ.Germani verò à ſtrepitu,quem faciant folia,quoties impoſita ſuper manũ, & altera manu percuſſa crepitant,claperroſen,id eſt,crepitãs roſa appellant, quanuis & propriũ nomen Germanum habeant huius floris,ſcilicet Glitſchen, quod tamẽ & à crepitu ducitur. Alii dicunt Ruchenſcheſſ, vel raxeteraut. Galli, vt nos, pauot rouge,& coquelourdes,vel cocles. Hiſpani nõnulli Latinũ imitantur,alii amapol. Romani roſam canınã vocant. quãquam & apud alios Germanos vuildt maẽ, & ab aliis corn roſen appelletur. Noſtræ mulieres pro decoranda facie aquam parant.Antiqui Aegyptii ex hoc flore morbos hominũ intelligebant, Floro teſte.Huius herbæ in re medica vſus eſt,radice,foliis,flore:imò antiqui florum vires breuibus tranſigũt, circa herbã,& radices vires edocentes.Tu autẽ,ne in hac re nimis immorari videamur, ad alios flores trãſire coneris.SE.Croci flores colligẽdi.BR. En circa hanc ſemitã,prope illũ Fonticulum quomodo terram pingant conſideremus.SE.

Re vera croceus ille color viridi miſtus perpulchram picturam efficit. BRA. Ibi flores, & bulboſas radices ſeorſum collige, quæ ad ciendam vrinam cum paſſo apprime valent. Nec multùm refert, montanum aut ſatiuum ſeruaueris. Degenerauit autem quod noſtræ mulieres Gruogo, quaſi crocum appellant: iam cœpit Ferrariȩ plantari, nec modicus eſt prouentus. SE. Quænam ſunt croci proprietates? BR. Galenus ſeptimo de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus libro, crocũ facit in ſecundo ordine calidum, & in primo ſiccum: verùm & aliquid habere frigidi nõ negat, quo parum adſtringit. A Galeno Auerrois quinto collectionũ ad verbum ferè accepit. SE. Mirũ videtur quomodo poſsit ſua illa adſtrictione, & ſtypticitate ad coctionẽ adiuuare, vt Galenus refert. BRA. Si ea legiſſes, quæ in Galeno ſequuntur, tuæ ambiguitatis rationẽ adnotaſſes. Nam in Galeno ſequitur: Quippe quibus medicamentis, cùm non admodũ excalfaciant, paucula adeſt adſtrictio, ea parem facultatem habent eſſentiis emplaſticis vocatis, quas cùm iũctas eſſe caliditati non vehementi contigerit, pepticas, hoc eſt, cõcoquentes eſſe oſtendimus. SE. Nõdũ rationẽ capio, quomodo adſtrictio illa pauca coctionẽ adiuuet. BR. En ex illa adſtrictione in meatibus inſenſibilibus immo-

ratur,

ratur, ex qua mora coquit, & emplaſticũ id eſt, quod talẽ habet ſtypticitatẽ. Vnde medici paſsim in emplaſtris, quæ maturãt, crocũ addere ſolent. SE. In qua parte ordinum eſt? BR. In ſecunda ſecundi ordinis parte, & in fine primi ordinis ſiccitatem habet. Galli Arabico nomine vtuntur, vt nos etiam vulgo zapharan dicentes, ſed ſequenti modo ſcribũt ſaffran. Ita enim & apud Mauritanos ferè dicitur. Germanorum verò pars etiam ſaphrã, Hiſpanorum autem cafran, appellant, alii vero zaphrano. Poloni & ipſi ſzaffran dicunt. SE. His ſambuci flores adnectuntur. BR. Sambuci duas ſpecies antiqui fecere, maiorẽ, quæ arboreſcit. Hanc nunc quæris. Et minorem, quæ ebulus etiam vocatur. Vnde à Græcis χαμαιάκτη, id eſt, humilis ſambucus. ἄκτη enim ſambucum dicunt. Eædem inſunt vires ambabus ſpeciebus. Ne ſis autem floribus cõtentus, ſed radicem quoque, atque folia ſeruato, quæ in re medica ſeorſum valent. Teneros caules aſciticis relinquas, & granorum etiam ſuccum, cùm maturuerint exprimito, ad capillos inficiendos aptum. Apud antiquos nulla eſt pro modica re florum recordatio: nunc verò ipſi ſolùm expetuntur. Nos vulgò vacolas appellamus, quibus mulieres paſtillos, ex ipſis ouis, & caſeo in menſe Maii, & quandoque lac addentes parant.

SEN.

SE. Ex interiori cortice ſuccũ etiam pro aſcitis, & ex medulla puluerẽ ſeruabo, quin etiã virgas collecturus ſum pro baculis ad podagricos leuioribus parandis. BRA. Videris ex pharmacopola lignarius faber euadere. SE. Hoc ago, vt nihil meæ officinæ deſit, quod ægris aliqua in re conducere poſsit. HERB. Hoc ipſi concedatur: ſed baculos Ferrariæ accipiemus, ne tu aliarũ gentiũ nomina deſeras. BRA. Germani ſambucum holder appellant, ex concauitate. Vnde ridicula ex eo nomine fingũt, & fere ęnigmata. Hiſpani xabugo, ſabuco. Galli verò ſurean, alii ſuſean, Poloni bess, alii bez, Cretenſes vulgò chaphoxillia. At ebulus à Gallis hiebe, à Germanis attich, à Polonis chebd dicitur. SE. Quænam eſt ſambuci temperies? BR. In ſambuci, atque ebuli qualitatibus Arabes à Græcis diſſentire, & nõ mediocriter, videntur. Nam Auicenna ſecundo canone, DCXIX. cap. omnẽ ſambuci ſpeciem calidam, & ſiccam in tertio ordine facit. Verùm ſi Dioſcoridem conſideremus, ſambucum frigidum eſſe colligemus, nempe cum primò de ſambuco locutus eſſet, de ebulo poſtea egit, inquiens in vtroq;, ſcilicet ſambuco, & ebulo natura vſuſque pares, exiccant, adſtringunt, refrigerant. Expreſſè igitur ex Dioſcoride habetur refrigerare, & ex Auicenna calefacere. SEN. Cui ergo pot

go pot

go potius aſſentiendum eſt? BRASA. Vulgus medicorũ Auicennam ſecutum eſt. Et certè non dubito eſſe calidam, non tamẽ in tertio ordine. Quòd autẽ ſicca ſit, nullus ambigit. SE. Si aquas trahunt, cur calida non ſunt? BR. Quis vnquam diceret ſyrupum roſatum ſolutiuum eſſe, calidum tamen aquas mirè educit? SE. In quo igitur qualitatum ordine, vtrãque ſambuci ſpeciem eſſe indicas? BRA. In ſecundo calidas, & in tertio ſiccas. Vnde & Galenus dicit habere potentiam exiccandi, & conglutinãdi, & modicè digerẽdi. Hoc quod dixit, modicè digerendi, oſtẽdit caliditatem vehementem non habere: quanquã neceſſariũ non ſit, vehementer calida multùm digerere. At vtranq; ſpeciem eſſe calidã per applicationẽ ad corpus, experientia oſtendit. Pro Dioſcoride autem dici poſſet, & partes aliquas frigidas habere. SEN. Zeneſtræ flores ſequuntur. BRA. Geniſta & ſpartum rectius dicitur, in re ruſtica pro ligandis vitibus apta. Hunc locum incultum accedamus, vbi magna copia viret. Flores, & ſemina ſeruabis, quanquã & Ferrariæ nunc innaſcatur, & in omni horto magna copia vireat. Nec prætermittẽdæ virgæ, quæ in aqua maceratæ, & expreſſo ſucco ad anginas, & coxendicũ dolores valent. Radicum nulla mentio apud antiquos eſt, quibus tamen plerunq; ad educen-

dam.

dam aquam intercutem vſus ſum. An verò propriè differentia ſit inter ſpartum,& geniſtam , vt Plinius , & recentes exiſtimarunt, & de duplici eius genere , in eo libro pertractabimus, quo herbarum diſcrimina, & ſpecies aſsignare iam cœpimus. SE. Prius quàm ad alia te conuertas , de geniſtæ qualitatibus loquamur. BR. Non poſſum non valde mirari de recentibus, qui Dioſcoridem adducunt de geniſta loquentem , & inquiunt calidam & ſiccam eſſe in ſecundo ordine edocuiſſe, cùm tamen de eis qualitatibus à Dioſcoride ſermo factus non ſit: tamen colligi poteſt ex his quæ de illa refert, eſſe calidam & ſiccam, cùm inquit purgare ellebori vice, & iſchiadicis valere. SE. Eſtne in illo ordine? BR. Eſt quidem , ſed in tertia illius ordinis parte. Meſue in capite Altrain, quod vocat capiſtrũ arborum, dicit eſſe calidæ,& ſiccæ temperiei in ſecundo ordine : & ipſe quoque in his qualitatibus Dioſcoridem adducit, vt inde ſuſpicatus ſim recentes non vidiſſe Dioſcoridem, ſed ſolum Meſuen Dioſcoridẽ adducentem. Galenus dicit,& fructum,& ſuccum non inſtrenuè eſſe trahentis facultatis , quod temperiei calidæ indicium eſt. Galli geneſt appellant, Germani verò genſter , & Poloni geneſta. SE. Labruſcæ flores ad limen veniũt. BR. In hac re plures optimi viri decepti ſunt , vitem

tem ſylueſtrem cum labruſca confundentes, imò non ſolùm recentes, vt Serapio, ac Arabes, ſed & Plinius propter hoc nomine deceptus bis de hac re ſermonem fecit vigeſimotertio volumine, capite ij. & XXVII. capite VII. Sed nobis nunc opus non eſt opiniones authorum recenſere. vocabulum hoc ἄμπελος ἀγρία, id eſt, vitis ſylueſtris, æquiuocum eſt. nam herbam quandã ſignificat, quæ vitis quidem eſt, ſed ob fructum racemoſum vitis appellatur, quum tamen folia vitis non habeat, ſed hortenſi ſolano ſimilia ſint. Alterũ ſignificatũ eſt labruſca, à Gallis reſin ſauuage nuncupata, à Germanis etiam nomẽ non habet, niſi ex vite, & ſylueſtri compoſitũ. A Polonis καlyna dicitur. In Creta paſſim ἀδὶς τοῦ ἀγρίου κλιμάτου vocatur. quæ à domeſtica vite nihil differt, niſi quia ſylueſtrem habitum habeat, nec colitur. Et non modò hæ duæ agreſtes vites figura differunt, ſed & viribus: nam illa calidiſſima eſt, & vi cauſtica, & depilatoria inſignitur: hæc autem frigida, & adſtrictiua. Dioſcorides etiã agreſtis vitis duo capita fecit, vnum in quarto libro, vbi de herbis agit: alterum in principio quinti volumi nis, vbi de vitibus pertractat. Flores huius herbæ, qui nõ peruenerint ad maturitatem, colligito: verùm folia, & palmites, & capreoli in medicinæ vſum ſeruantur. Fit ex œnanthe,

the,id eſt,labruſcæ flore oleũ,ac vnguentum: appellant enim labruſcæ flores œnanthe, quanuis & herba ſit eiuſdem nominis, cuius Dioſcorides lib.tertio meminit.Mirandũ tamen de Marcello,qui in œnanthe, id eſt, labruſcæ flore, dicit ſe nunquam legiſſe apud Dioſc.herbã aliquã,quæ œnanthe diceretur. SE. Ex his, quæ edocuiſti in Serapione, mirũ errorem percipio.is enim vir hæc duo genera agreſtis vitis confundit.Prius enim inquit agreſtem vitem folia habere ſolano ſimilia. quod verum eſt in herba iam dicta.Poſtea huius herbæ vires ſcribit, mox flores deſcribẽs, &quomodo fructus faciat,de labruſca,id eſt, de ea vite ſylueſtri, quæ inter vites nuncupatur, pertractat:imò quod mirum eſt,inter vites de illa ſylueſtri loquitur, quæ herba eſt,& illi contrarias vires aſsignat. SR. O beate ſenex,in hac re optimè ſentis: vtinam alii non eſſent adeò ceruicoſi vt rem non aſpernarentur.Ita enim quiſque incorruptã veritatem cognoſceret. Sed pauci ſunt, qui norint vera bona.Ideo & tu quæ prædicta ſunt boni conſulas,& alios flores numera, quum Ferrariæ labruſcæ copia ſcaturiat. SENEX. Labruſcæ qualitates non prætereantur. BRASAVOL. Si de matura vua loquamur, calidam & humidam eſſe fatemur: verùm prius quàm matureſcant, & vua omphacia dicitur. Frigida

eſt,

eſt,at flores ſunt in primo ordine calidi, & ſicci,cùm & redoleãt,& quadantenus adſtringant.Quę adſtrictio in extremis torminibus potiſsimùm viget, quæ ἀκρέμονας Græci vocant. Huius vitis racemi (vt ſexto de ſimplic. medicam.facultatibus libro Galenus refert) vim habent extergendi, idque experimento comprobatur, ſi quis ſucco putaminis nucũ manus infectas habet, his racemis extergunt. SEN. Balauſtium occurrit. BRA. In hoc flore apud Græcos,& Latinos differentiam video: quippe Theophraſtus,Dioſcorides, Paulus, & Aetius flores mali punici duobus nominibus appellant,balauſtium, & cytinum.Cytinus eſt flos domeſtici, & ſatiui mali, balauſtium ſylueſtris. Intelligunt verò per florem non foliola illa tantùm, ſed & calycem, qui pomum efficit: cuius rei argumentum eſt, quòd Dioſcorides comparans vaſculum hyoſcyami,in quo ſemina ſunt,cytino comparat. Certum verò eſt in foliolis illis non eſſe ſemina,ſed in calyce. Plinius autem inter Latinos præcipuus decimoſeptimo capite voluminis decimitertii balauſtium mali punici florem ſimpliciter nominat,nec inter ſatiuum & ſylueſtrem diſtinctionem facit. Quem omnes recẽtiores medici imitantur, per balauſtium cuiuſuis mali punici intelligentes. Idem Plinius capite ſexto vigeſimitertii voluminis,

cytinos appellat primos huius pomi partus florere incipientis, balauſtium verò floſculos in hoc ipſo cytino, antequam malum ipſum prodeat, erumpentes. Ex Plinio nihil aliud intelligere poſſum, quàm cytinum eſſe florem ipſum nondũ apertum, & qui foliola illa rubra non emiſerit: poſtquam verò erupere, & iam folia rubeſcunt, balauſtium dicitur, fortè cytinus appellatus, quia eo colore veſtes tingantur, aut à κύτος, quod Græcis ambitum, & captum ſignificat, quia intus fructus vel florem capiat. Galenus de ſimplicium medicamentorum facultatibus, dicit, Balauſtium flos eſt agreſtis punicæ, ſicuti domeſticarum cytinus. Nunc vulgato nomine apud Pharmacopolas vtamur, tam domeſticos, quàm ſylueſtres nomine balauſtii intelligentes. Ita enim & Galli communi nomine balauſt, & Hiſpani flor de granada, & Germanorum pars balauſten (his enim ob ingentiſsima frigora magna Germanorũ pars caret) appellant. Cretenſes vulgò ῥογδόκουλα, & Poloni balauſtias dicunt. Eadem vis domeſticis, & ſylueſtribus ineſt, Dioſcoride teſte: quamuis ego maiorẽ vim adſtrictoriam ſylueſtri tribuerem. Sylueſtres hîc colliges, domeſtici Ferrariæ habentur. Nunc Venetias ex Creta, ex aliis Orientalibus partibus valde punicei afferuntur, quos propriè ba-

lauſt

lauſtia nonnulli pharmacopolæ cēſent, quū re vera, & apud nos balauſtia, id eſt, mali punici ſylueſtris flores ſint. SENEX. Ex his arboribus quid colligendum cenſes? BRASAVO. Nūc flores cùm maturuerint, poma, ſuccum, mali corium, & cicum, id eſt, pelliculam acinos interſtinguētem, quæ & ipſa rei medicæ conducit, nunc etiam balauſtii ſuccum parare poteris, & pro commodo ſeruare. SENEX. Ad balauſtii qualitates te conferas. BRASAVOL. Galenus ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, dicit balauſtium ſtrenuè exiccare, & refrigerare. Vnde Auerrois in quinto collectionum ſuarum frigidū in ſecundo ordine, & ſiccum in tertio eſſe cēſet. At cùm hoc non ſit ſtrenuè refrigerare, propterea in tertio ordine frigidū eſſe dicimus, & fortè in media parte potius, quàm in prima: & ideo ab Auicenna diſſentimus, qui frigidum eſſe in fine primi ordinis ſcripſit, & in ſecundo ordine ſiccū. Alii frigidū & ſiccū in ſecundo ordine balauſtium faciunt. SEN. Hæc de balauſtio ſatis ſint. Flores ſequūtur, quos cheiri dicūt. BR. De his, cùm violas colligebas, nonnulla diſſeruimus. Quæ enim à Græcis leucoia, ab Arabibus cheiri appellantur. Hoc manifeſtiſsimè apparet Serapionem legenti, qui primò ſpecies per colores diſtinguit, vt Dioſcorides facit, inde illa ipſi attri-

buit, quæ Dioſcorides leucoiis, & eundem modum inſidendi mulieres in decocto, laudatq; citrinum, Dioſcorides & ipſe luteũ laudat. Vnde cheiri corrupto vocabulo idẽ eſt, quod leucoin, vel ſicut in Græco ex albo denominãtur leucoion, quãuis aliæ ſpecies albæ non ſint, ita in Arabico cheiri, id eſt, albæ nominantur, quia cæteris pulchriores ſunt, non efficaciores, vt nõnulli putarũt: quia antiqui luteas magis laudãt, & nunc medici eis potiſsimùm vtũtur. Vnde nõ immeritò Galli à luteis nomẽ dederũt, ipſas viollette iaulne appellãtes, & Luſitani goiues, quaſi giluas dicũt, alii verò albaytis vocant. Germani autẽ gelb veil, aut geluiol, aut geel, id eſt, luteę violæ. Nam gelb vel geel apud ipſos luteum ſignificat, veil, vel viol violã, quãuis & violaten dicãt: vnde & violarũ diuerſitates ipſi per colores præpoſitos faciũt, vt blau violaten, gel violaten, brun violatẽ, id eſt, albas violas, luteas violas, nigras violas. Venetiis viole giale, in Creta paſsim chitrines violes, Neapoli fiore de bacca. Apud Polones zolte fiolki dicũtur. Flores, folia ac ſemina cõdas. SE. Eſt'ne hic idoneus locus, vnde colligã? BR. Non modò idoneus, ſed adeò perfectus, vt nullibi perfectiores naſcãtur, præſertim quia mõtani in hoc genere cæteris preualẽt: nõ enim in Ferrarienſi ſolo ita efficaces ſunt, vtpote hu-

mi

mili atq; humidiori. An verò flores illi, quos Ieſeminos nũc appellamus, antiqui gelſeminos, ſub leucoiis poni debeãt, in preſẽti diſputandũ nõ eſt, & ſi prius ſub violarũ vocabulo cõprehendi animaduerterimus. nuſquam enim à Dioſcoride iaſmini recordatio fit, niſi quod primo libro iaſmini vnguẽti meminit. Qui autẽ à violis, & leucoiis, iaſmini diſtincti videãtur, id teſtimonium eſſe poteſt, quòd Serapio tria diuerſa capita facit, vnum qui ſeneſtegi, quod illi reſpondet, quo de ἴω, id eſt, viola Dioſco. tractat. Mauritani enim ſeneſtegi violã dicũt. Aliud de cheiri, in quo Dioſcoridem in leucoio præciſe imitatur: & tertiũ ab his diſtinctũ de zambach, vel ſambach, id eſt, ieſemin, in quo capite oſtẽdit manifeſtè rem eſſe à Dioſcoride, & Galeno non pertractatã, quoniã Arabum teſtimonio tantùm vtitur. Et quãuis ſpecies diſtinguat per colores, vt in leucoio fit in album, citrinum, & cœleſtis coloris (vt eius more loquar) tamẽ hic album citrino præmittit, ſicut in leucoio citrinum albo. Id autẽ oleũ, quod à Gręcis iaſminũ vel vnguentũ dicitur, ab Arabibus zãbachinũ, vel ſambachinũ appellatur, magno ægrorũ diſcrimine, ex craſſa pluriũ medicorũ ignauia, qui rerũ nomina neſcientes pro eo ſambucinum oleum accipiunt, quũ diuerſæ ſint huic, & illi vires. Decipiun-

tur autem ex nominis ferè affinitate, ſambaciũ, & ſambucinum à ſambuco. Sed hæc aliàs. Tu interim alios flores enarra. SE. Cheiri temperiem ſcire optarem. BR. Calidæ temperieri eſſe ex Galeno colligitur: quoniã extergit, craſſas cicatrices oculorum extenuat, menſes mouet, & locos, partumq; emortuũ elicit, & facit abortũ ſi bibatur. Hæc non niſi à re calida fieri poſſunt. Vnde Auerrois in quinto collectionum, nõ immeritò in ſecundo ordine calidũ eſſe iudicauit. Et adde in eodẽ ordine ſiccũ: verùm in media huius ordinis parte amaritudinẽ habet. Hæc verò de luteo leucoio ſemper intelligenda ſunt, quo nos vtimur, & vos in officinis ſeruatis. SEN. His prætermiſsis, quæ ad cheiri temperiẽ attinent, ad aliud deſcendamus. quod mirum mihi videtur, nempe argumentũ tuũ conſiderãs, quo probas Dioſcoridẽ, & Galenũ ignoraſſe gelſeminũ, ſatis ineptum eſſe nemo dubitabit, ſi rectè conſideretur: ita enim argumento vti videris: Serapio Dioſcoridem non adducit, neq; Galenũ: igitur Dioſcorides, & Galenus gelſeminũ ignorarunt, ac ſi neceſſariũ ſit, Serapionem Græcos ſemper adducere debere, ſi res illa Græcis nota ſit: & ſi à Serapione non adducantur, res illa Græcis ſit ignota. BR. Argumentum nõ intelligis: non enim dico, Dioſcoridi, & Galeno fuiſſe igno

tum

tum gelſeminum, quoniam à Serapione non adducantur: ſed dico gelſeminum ab his authoribus non fuiſſe deſcriptum. Nam Serapio vir diligentiſsimus, vbi Dioſcoridem, & Galenum de re aliqua ſcribentes offendit, illos veluti probatiſsimos teſtes adducit. Cùm verò illos non adducit, vt in gelſemino facit, & præterea cùm nullus ad hæc vſque tempora gelſeminos particulariter inuenerit, ſignũ eſt hos authores gelſeminum non dico ignoraſſe, ſed non deſcripſiſſe, neque mentionem aliquam, quæ ad gelſemini cognitionem valeat, feciſſe. SEN. Iam flores expediti ſunt, quorum apud nos vſus eſt. BRAS. O mira, & nimis decurtata res: tam paucos flores in officinis habetis? tamen infinitæ herbæ ſunt, quibus odorati, pulcherrimi, & in re medica efficaces flores inſidẽt. SEN. Poſteaquàm hanc artem exercere cœpi, quod à primis vnguiculis ferè fuit, nunquam alios flores legi, aut ab aliis pharmacopolis ſeruari percepi. BRAS. Arabes rem medicam plurimùm decurtarunt, quorum veſtigia pharmacopolæ imitantur. Verùm poſt flores quid collecturus es? SENEX. Quod in meo libello ſcriptũ erit. BRAS. Quid inquam illud eſt? SENEX. Si prius labia in hoc fonticulo abluero, cætera proſequi incipiam. BRASAVOL. Abluas, mihi potius bibendum eſt.

IN SEQVENTI PARTE HERBAE ADDVCENTVR.

SENEX. Herbæ poſt flores ſcriptæ ſunt. BRA. Nec omnes in his montibus inuenies, imò & ſi hic virerent nonnullæ, aliubi tamen petendæ, quia plures in humẽtibus locis, planis, frigidis, & conuallibus efficaciores vires habent. Eia Senex optime, tuas herbas numera. SEN. Numerabo equidem, ſed nullo ordine ſcriptæ ſunt. BRA. Ergo flores imitantur. SEN. Imitantur quidem in ordine, qui nullus eſt. nam vt pyxides, & ſacculi ſe offerebant, ita ſcribebantur. BRAS. Tamen aliquis ordo eſt, omnia abſque ordine diſponere, quippe in inordinatione ordo ſeruatur. At his cauillis omiſsis, iam ipſas herbas vocare incipias. SEN. Saluia velut omnium anteſignana in hoc catalogo vexillum fert. BRA. Hanc in floribus copioſe collegiſti. SE. Copioſe quidem, ideò alias herbas proſequar, roſmarinus, borago, bugloſſa, origanus. BRA. Quid opus eſt hæc iterum enumerare, cùm in floribus collectæ ſint? SE. Nolui quicquam prætermittere, vt nihil noſtræ officinæ deſit. Nullus enim eſt in auctario error, ſed magnus in herbarum defectu. Endiuia, & cichoreũ ſequuntur. BR. Optimè duo hæc ſigillatim numeraſti: à Græcis ambo σέρις appellãtur, à Latinis intubus. In ſatiuũ, & agreſtẽ diuiditur,

agre

agreſtis apud Ferrariẽſe vulgus ſylueſtris radicula nũcupatur,ab authoribus picris,& cichoreum, quãuis nonnullæ etiã vrbes in Italia ſua vulgari lingua cichorea vocent,vt Romani,Neapolitani,Tuſci, & plures alii,eodẽ modo Galli cicoree dicũt, & Hiſpani:Germanorum verò pars vueguuardt appellat,quaſi cuſtodem viarũ. Nam videtur ferè indicare viam peregrinis. A profundioribus verò Germanis, vt Saxones ſunt, hirtlaup dicitur:ab aliis craſsiuſculè vuege vuiſſe, quia viã etiam demonſtret.Poloni podroſznyk vocant.Græci tamẽ per cichoreum tam domeſticũ,quàm ſylueſtre intelligunt.Satiuum duplex eſt,vnũ latiora folia habens, lactucæ ſimilius, quod nos endiuiam corrupto vocabulo,quaſi intubum appellamus, Hiſpani ex Luſitania Almeyrorem,à Gallis endiue,à Germanis addito n, endiuen,à Polonis volecz dicitur. Alterum ſtrictiora folia habet,quod radiculã hortenſem noſtra lingua dicimus, vel radechio, à multis capillamentis per radicẽ tranſeuntibus. Hæc igitur cõmunia vocabula ſunt,ſeris,intubus,cichoreum:ſed vſus fecit,vt apud nos cichoreũ, ſylueſtrem radiculã ſignificaret,quam picrida Græci vocãt,Latini,vt Celſus,Ambubeiam appellare videtur.Germani plures præter dicta nomina hindeleff. Intubus verò,aut ſeris eam ſignificat, quã corru-

pto vocabulo endiuiã dicimus. Ex his herbis & radices colligito, quæ in Ferrarieñſi ſolo effi caciores exiſtũt, prẹterea expreſſum ſuccũ ad multos vſus ſerua. SE. Quæ'nam eſt cichorii temperies? BR. Galenus in octauo de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, in ſecundo ordine frigidũ, & ſiccũ eſſe fatetur, at domeſticũ ſylueſtri magis refrigerat. Sylueſtre etenim magis amarũ eſt, domeſticũ præterea ob multam humiditatẽ admiſtã, vt ſylueſtre ſiccum non eſt. Hæ verò qualitates in ſecũda parte illius ordinis ſunt. A Galeno Paulus diſfert, qui lib. VII. cichoreum in primo refrigerantium, & exiccantium ordine eſſe fatetur. hoc fortè eſt, quum de domeſtico intelligit. prius enim de cichoreo loquitur ſub hoc nomine cichoreum inquiens, κιχόριον, ἢ πικρίς, οἷον ἀγρία σέρις ἐστὶ, ψύχουσα τε, καὶ ξηραίνουσα κατὰ τὴν πρώτην ἀπόστασιν. Id eſt, Cichoreum, vel amara; veluti ſylueſtris ſeris eſt, in primo refrigerantiũ, & exiccantiũ ordine. vt ex his colligi liceat de domeſtico verba feciſſe Paulũ, quia illud ſylueſtri ſeri cõparauit. SE. Ex his tamen, quæ adduxiſti, elici nõ poteſt, Paulum cum Galeno conuenire, quoniã vtrunq; genus à Galeno frigidũ in ſecũdo ordine, & ſiccũ indicatur: imò facit magis frigidum domeſticũ, & minus ſiccũ ob cõmiſtam, quam habet ex irriguis hortis contractã humidita

midita

miditatem. In hac etiam re apud Aetium ſententia eſt, ſecundum Galenum non rectè expreſſa. Nam de domeſtici ſiccitate loquēs Galenus inquit, Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatē extinguit. Aetius verò ita refert, Hortenſe, quod propriè ſeris dicitur, multæ humiditatis admiſtione magis refrigerat. Galenum potius ſequi debemus, quoniam ſiccū & humidum, cum calido, & frigido ſtare poſſunt: humidum verò ſiccum extinguit. Paulus præter hæc in ſeride inquit, frigidi admodū, & humidi eſſe temperamenti. ſerim fortè intelligit, quam endiuiam vocamus. Veruntamen, & ipſe Aetius ſylueſtre cichoreum frigidum, & humidum, primo ordine ſtatuit. Ex his ergo noſtra arte proceribus, cui potius inhærendum eſt? BR. Galeno omnium, qui res experimentis, ac ratione probarunt, facilè principi, is in ſecundo ordine ſiccū, & frigidum facit cichoreum. Id verò prætereūdum non eſt, tēpore æſtiuo cùm magis amareſcit, minus frigidum eſſe, vt quiſpiam ordinē primum non excedere hinc arbitrari poſſet. De ipſo fortaſſe in tali tempore intellexere Paulus, & Aetius, vel cùm ſub nomine ſeridis, & noſtra vocata endiuia, & ſylueſtris, & domeſtica radicula intelligantur, hi authores modò vnum, modò aliud accipientes, modò frigidum, & ſiccum, modò frigidū, & humidum faciunt.

faciant.Vnde & Auicēna,qui omnes has ſpecies ſimul confudit,de endiuia inquit, Endiuia frigida eſt in primo,& ſiccitas ſiccæ eſt in primo,&humiditas humidę eſt in fine primi: & hortulana quidē eſt frigidior,&humidior, & eius quidē amaritudo in æſtate fit fortis,& declinat ad paruā caliditatē, quæ impreſsionem non facit, ſylueſtris verò eſt minoris humiditatis.In ſumma igitur cichoreū,quo vtimur,ſi ſylueſtre ſit,frigidū & ſiccum eſt in ſecundo ordine. Domeſticū qualitates has remiſsiores habet, tamen non minus ſecundo ordine, ſed in prima eiuſdem ordinis parte, ſicuti ſylueſtre in ſecunda parte. Endiuia frigida eſt,& humida ordine primo.verùm quę ſub terra ſeruatur,vt albeſcat, & mitior efficiatur, has qualitates magis intenſas habet, verùm caliditate aliqua prædita eſt,cuius ratione abſtergit,& aperit. SEN. Eſt ne verum ſpeciem heliotropii cichoreum eſſe? BRA. Id plerunq; obſeruaui,ſed nunquam verum eſſe percepi, quanquam ab authoribus certū eſſe ſcribatur:ſed hoc nihil ad rem tuam. SE. Ergo ſcolopendra ſequitur,quam ſiniſtrorſum in illo vmbroſo loco virere cerno,præſertim lapidibus inhærens. BRA. Et tu ex illis es,qui ſcolopendrium hanc herbam putāt? SE. Nec aliud vnquam audiui, aut noui. BRA. Illam ergo eſſe putas, quæ à Dioſcoride aſplenon

appel

appellatur? SEN. Illam inquam. BRAS. Et tu ſummè erras, ſed vtinam error in legẽda herba tantùm eſſet. Audias verò quomodo illa non ſit ſcolopendrion, quam vos in officinis habetis, & à Gallis etiam ſcolopendre appelletur, à Germanis verò hirſzung, quaſi lingua cerui dicant, à Polonis etiam ieleniiyanzik, id eſt, lingua cerui vocatur. Neapoli verò herba ſcritta dicitur, & Venetiis nomen ſeruant linguam ceruinam dicentes. SEN. Libenter hoc audiam. BRA. Dioſcorides folia ſimilia ſcolopendræ animali habere tradit. SE. Et habet neſcio quas lanugines in auerſa parte, quæ huic animali aſsimilãtur. BR. Sed hoc non eſt habere folia huic animali ſimilia, ſed potius aliquid in foliis huic animali ſimile habere: quæ autem ſequuntur aptius te mouebunt, addit polypodii modo inciſuris diuiſa. SE. Nulla eſt huius herbæ cum polypodio affinitas, nec inciſuras habet. BRA. Sequitur, ex inferiore parte aſpera, & flaueſcens, ſuperiore viridis. quod in veſtro hoc ſcolopendrio non inuenitur. SE. Nihil ad me, modò eiſdem viribus muniatur. BRA. Imò cõtrarias habet, quoniam hoc ſcolopendrium, quod legere paraſti, conſtrictiuam vim habet, & dyſentericis prodeſt: medici autẽ tanquam herba aperiẽte, lienes diſſoluẽte, & calculos frangente, vtũtur. SE. Hic eſſet execrabilis, & nefandus

ſandus error. BRA. Imò eſt, & neſcio cur medicos non pudeat ſimplicium medicamentorum notitiam omittere: nō ſunt ipſi, qui medeantur, ſed mulieres illæ, quæ herbas inueniunt, vt Leonicenus quandoq; per iocum diſceptabat. SE. Miror, ac miratus ſum frequētiſsimè noſtræ ætatis medicos non modò nō callere ſimplicia, ſed eos etiam deridere, qui hæc ſequantur, & qui aliquid egregii in his parare conentur. BRA. En quorſum res medica trahatur, habemus, qui proceres noſtra vrbe appellari volūt, purpurati, ac togati incedentes, qui duas ſummas medicæ rei partes ignorant, ſimplicium ſcientiā, & anatomen, ſine quibus nemo aut medicus, aut medico ſimilis appellari debet. Hos autem relinquamus, ad rem noſtrā redeuntes. Vidéſne circa huius putei latera inhærentem herbam? SEN. Video, & iam folia accepi. BR. Hæc eſt aſplenon, vel ſcolopédrion antiquorum. SE. Nos iſtam citharac appellamus. BR. Vel citharac, aut cetharac, aut quolibet alio barbaro nomine appelletur, ea eſt, quæ antiquioribus ſcolopendrion, aſplenion, & à fibris, quas habet in modum filicis, pteryx. quod ignorans Marcellus, illius nominis rationem reddere ignorauit. A Gallis ceterach etiā dicitur, & ab Hiſpanorum parte, à Germanis verò ſtyenkahrn. SE. Ea, inquā, eſt, ſi deſcriptionē rectè

confi

conſidero:deinceps autem quid acturus ſum? BR. Hanc pro ſcolopendrio ſerua, quã citharac appellaſti:& cùm ignaui medici ſolopendrion ordinabũt,hac vtere. SE. Quænam eſt huius citharac, & veri ſcolopendrii tẽperies? BR. Galenus calidã herbam eſſe nõ cenſet:at quoniã lapides frangit, & lienes liquat, propterea id facere teſtatur,quoniã herba eſt tenuium partiũ. Auerrois autem quinto collectionum, inquit à proprietate habere, quòd lapidẽ frãgat:& in caliditate,& ſiccitate temperata eſt,tamen in primo ordine caliditatẽ habere nõ dubito. SEN. Ex his,quæ ſuperius annotaſti,videtur Serapio errore duci capite CXCIII. nam Galenũ adducit veluti eũ, qui dixerit,vim primã aſpleni,id eſt,citharac eſſe calidam, cùm tu illũ adduxeris dicentem,nõ eſſe calidã herbam,licet lapidẽ frangat, & lienes liquet. BR. Serapio proculdubio Galenũ perperam adducit. Id tamen ignorare nõ debes,multos citharac vſq; ad ſecundũ ordinem calidũ,& ſiccum eſſe tradidiſſe, à quibus diſſentiendum eſt. At ab illis minimè diſſentire oportet, qui in primo ordine calidum iudicarunt. Tamen nec illud cõmune ſcolopendrium pro dyſentericis omittas, quod à Dioſcoride phyllitis,quaſi folioſa dicitur, paſsim lingua ceruina nuncupatur, à Gallis etiam ſcolopendre, at à Germanis magis proprio

vocab.

vocabulo hirſzung,id eſt, lingua cerui. Infrà autem Leoniceni errorem videbimus in lingua cerui, quam Hemionitida putauit, quũ potius ſit phyllitis. SEN. Si lubet deſcriptionem huius phyllitidis, conſideremus. BRAS. Maximè lubet, rumicis folia habet, longiora tamen,& ſpecioſiora. SE. Huc vſque res ita ſe habet. BRA. Interius læuor, auerſis annexos veluti vermiculos præferens. SEN. Adeò illa eſt, vt nec cæcus errare poſsit. Sed quæ fuit tam magni,& execrabilis erroris cauſa? BR. Nihil aliud arbitror, quàm quòd ſub foliis veluti vermiculos habet. In vſu autem medico vires contrarias habet, quàm ſit communis, & vulgatus eius vſus. SEN. Gaudeo in hanc ætatem ſeruari, vtpote qui in multis verum aſſequi potuero: at in qua re contraria ſunt? BRAS. Quoniam ſcolopendria aperit, phyllitis adſtringit,& eſt qualitatis acerbæ, frigida, & ſicca in ordine ſecundo. SEN. Abſynthium ſcolopendri terga conſequitur. BRA. Mõtanum paluſtri noſtro efficacius eſt, ideò hic colligere opportunum erit. Herba notiſsima, hæc præſertim, quæ barypicron ab amaritudine, & ab odore dicitur à Gallis abſince, ab Hiſpanis aloſena, ab aliis aſcenios, Romæ naſciẽtio, à Polonis piolum, vel piolin, Venetiis bon maeſtro, alibi per Italiã medico, à Cretẽſibus paſsim apiſtea dicitur, à

German

Germanis bermuet, & quaſi prohibẽs alacritatem dicta: fortè ob guſtum ita appellarunt Germani. De ſantonico, & ſeriphio, id eſt, marino aliàs loquemur. Tu in his montibus hoc collige, quo omnes in re medica vtũtur. Oſtendũt enim oculata fide montanũ efficacius eſſe paluſtri, aquæ, quæ vi ignis eliquantur. SEN. Cuius eſt temperiei abſynthium? BRA. Galenus de eo hęc refert: Adſtrictoriã, & amarã, & acrem ſimul qualitates poſsidet, excalfaciens pariter, & extergens, & roborãs, & deſiccans. Denique infert in primo ordine calidum eſſe, in tertio ſiccum: tamen eius ſuccus longè, quàm herba, calidior eſt. Et ratio promptè affertur, quoniam herba plures habet terreas partes. Paulus autẽ id dicit eſſe in primo calidum, & in ſecundo ſiccum. Auerrois quinto collectionum ſuarum Paulum ſecutus eſt, & Meſue, atq; Auicenna Paulum ſequuntur. Aëtius verò Galeni partes potius tutatur. SEN. Quid ſentis tu? BRA. Cùm ſenſu ipſo abſque vlla probandi ratione abſynthium calidum eſſe deprehendatur, propterea in ſecundo ordine calidum eſſe iudicarem. Nec me mouet, quòd partes habeat terreas, craſſas, frigidas, & terreas igneas, aduſtas, & adſtringentem qualitatem. Sed an hæc qualitas adſtringens valẽtior ſit qualitate amara, vt Galenus teſtatur, tu ipſe, &

conie&tor, & iudex eſto: nempe quod à Galeno dicitur, videtur ſatis ambiguũ. De abſynthii verò qualitate cum Galeno ſentimus eſſe in tertio ordine ſiccum, ſed in prima tertii ordinis parte, quæ tertiæ ſecundi ordinis parti affinis eſt. Tamẽ & abſynthii ſpecies inter ſeſe differũt: & Galenus in vndecimo methodi medendi, Ponticum præ cæteris eligit. SE. Mẽtha ſequitur. BRA. Duas aut tres herbas numera. SE. Poſtea calamenthum. BRA. Siſte, quoniam has duas rectè copulaſti. Mentha notiſsima eſt herba, & humano generi pluribus nominibus vtilis, cum in medicamentorũ, tum condimẽtorũ vſu, à Luſitanis ortelã, à Gallis mẽthe, à Germanis mintz, ab Hiſpanis ierua buona, à Cretenſibus vulgò Varſamus, à Polonis myanthka dicta, calida, & vẽtriculo ſummè apta, vt de Ariſtotele mirandũ ſit, qui eam frigidam, & ſeminis virilis abſumptiuam dixerit in problematũ libris, vbi rationem reddit, cur belli tempore ſerenda non ſit. Hermolaus per ſe quidem calidam fatetur, ſed fieri poſſe, vt per accidens infrigidet. Suſpicor autem ego ibi corruptũ eſſe vocabulum, nec mentham legi debere, ſed herbam alteram frigidam. In qua re quid ſentiam, aliàs me edocturum promitto. SE. Tamen cuius eſt qualitatis? BRA. Galenus in ſeptimo de ſimplicium medicamentorum

facul

facultatibus, illam in tertio ordine calidam facit: quem & Paulus, & Aëtius ſecuti ſunt. Auerrois autem, & Auicenna in ſecundo, at eſt in vltima ſecundi ordinis parte, & in tertii initio. De qualitatibus paſsiuis à Græcis nihil exprimitur: at Auicenna in ſecundo etiam ordine ſiccam cenſet. Veruntamen Galenus, & Græci omnes, ac ſi ab vno ore dependeant, hortenſem menthã, quoniã horti irrigantur plerunq;, ex cultu humidam eſſe referunt, vnde ad Venerem mediocriter excitat. SE. De mẽthaſtro quid ſentis? BRA. Eſſe mẽtha calidius, non tamen ſiccius. SE. De calamintha? BRA. Galenus cenſet noſtram odoratã menthã, minus calefacere calamintha, vt inferat mentham eſſe ceu domeſticã herbam, calaminthã ſylueſtrem. SE. Igitur apud Galenũ calamintha erit in quarto ordine calida. BRA. Imò & ipſa eſt in tertio ordine, ſed in parte ſecũda, cùm mentha ſit in prima ſolùm parte calida, & calamintha ſiccior eſt mẽtha, propterea tertium ordinem ſiccitatis attingit. Sylueſtris mentha menthaſtrũ à nobis dicitur, à Gallis mẽthe ſauuage, ab Hiſpanis mẽthaſtres, à Polonis kobila myanthka, à Germanis vuilt mintz, id eſt, ſylueſtris mentha. Hoc peculiare Germanis eſt, vt adiectiua ſubſtantiuis continua ſua lingua præmittant. Galenus in tertio ordine calidam, & ſic-

cam iudicat. Ad omnia valet, ad quæ mẽtha, ignauius tamen: ideo ſolam menthã habere ſtudebo, vt re efficaciori, & nõ minus efficaci vtar. Calamintha à mentha nomẽ habere videtur, quam & Galli calamẽ, Poloni nõnulli biala lietbiotka, alii camyenna myantaha, id eſt, lapidea mentha. Cretenſes vulgò calamintho, Neapolitani nepeta, Germani katzetkraut, id eſt, herba catorũ dicũt. Tamẽ re vera nõ habet cũ mentha figurã. Et licet tria genera calaminthæ inueniantur, montanũ ſcilicet, quod prope pedes habes, ocymi folia prę ſe ferẽs, & alterũ odorẽ pulegii, tertiumq́; folia mẽthaſtri, longiora tantùm habẽs: omne tamen genus nepeta, à Latinis nuncupatur, quanuis peculiari nomine ſecundum genus à Romanis nepta dicatur. Noſtri pharmacopolæ duo vulgata harũ herbarũ nomina habẽt, neueda ſcilicet, & herba gattara. SE. Hoc magis notũ mihi eſt, quàm vt dicatur. BRA. Sed his, quæ dicturus ſum, mẽtem adhibeas, quam vos nepetã, ſiue neuedam, aut herbam gattaram appellatis, ſecũda ſpecies calaminthæ eſt, quam nonnulli agreſte pulegium vocant, vt Dioſcorides inquit, quia pulegio aſsimilatur. Id autem non in foliis, ſed in odore intelligendum cenſeo. Eam verò, quam calamenthũ appellatis, eſt tertia ſpecies calaminthæ, ignauior, & inefficacior cæteris: quã ve-

rò

rò hîc habes in hoc cāpeſtri, aſpero, & aquoſo loco, calamintha mōtana eſt, omnibus efficacior. Quã ob rẽ cùm hæ tres ſpecies æquas vires habeãt, & tertia, quam vos pro vera calamintha colligitis, cæteris inefficacior ſit, eã dimitterem, & mōtanam ſolùm colligerem, aut etiam ſecundam ſpeciem, quam Romani propriè nepetam dicunt, quãuis & hoc eodẽ nomine tres ſpecies ſignificentur. Quumq; ab aliquo medico calamintha, aut nepeta, aut herba gattara indicitur, ſemper aut montanam calamintham, aut hãc, quam vos gattaram vulgò appellatis, & apud Dioſcoridẽ, ſecũda ſpecies calaminthæ eſt, accipito. Itaq; nullus fiet error, & illa inefficax herba dimittetur, à Dioſcoride tertia ſpecies calaminthæ, & à vobis peculiari nomine calamenthũ nuncupata. SE. Hoc conſilio vtar, quãdoquidem optimum eſſe videtur. Maiorana ſequitur. BRA. In hac herba, quæ amaracus dicitur, an eadem eſſet cum ſampſuco dubitaui. Eandem eſſe Plinius apertiſsimè oſtendit libro XXI. capite nono, & Theophraſtus: imò & ipſemet Dioſcorides ſampſucũ amaracũ appellari tradit. Quod autem dubium fecit, primus Dioſcoridis liber fuit, in quo duo capita ſunt, alterum de ſampſucino vnguento, alterũ de amaracino, ac ſi amaracus, & ſampſucus duo diuerſa ſint. Re vera multùm du-

bitaui, & nonnunquã huic ſentẽtiæ hærebã, in primo libro additum eſſe ab aliquo librario caput de amaracino vnguento: mox id præter rem eſſe cognoui: quoniã Galenus, & Paulus Aegineta duo diuerſa capita & ipſi faciunt, alterũ de ſampſucino, alterũ de amaracino vnguentis: imò & Plinius ſeorſum amaracinum à ſampſucino deſcribit: fortè quemadmodũ & nunc nõnulla in vno Italiæ loco fiunt, quæ in altero pretioſiora, & diligentius fieri poſſunt, vt theriaca, quæ apud Tortonam laudatiſsima exiſtimatur, tamen vbiq; etiam fit (ſed nullibi vera) ita vſu venit in amaracino vnguento. ex ſampſuco enim fit: tamen in Cyzico perfectius fiebat. nam & ibi amaracus perfectior eſt, & efficaciores vires habet. Hinc ex vrbium diuerſitate perfectius, & imperfectius vnguentum fiebat, & ſecundũ aliarum vrbium nomina vario modo denominabatur. At quia diuerſæ cõpoſitiones erãt, ideo duobus nominibus appellabantur, & duo diſtincta capita facta ſunt: nõ tamẽ hoc ideo eſt, quia ſint duæ herbæ ſampſucus, & amaracus: ſed quia vbi fit perfectũ hoc vnguentum, id eſt in Cypro, ſecundum Pliniũ, & Cyzicenis, quæ ſunt propinquæ Siciliæ, vbi nominatur amaracus, ideo potius illa compoſitio dicta eſt vnguentũ amaracinum: illa verò altera in tota Græcia facta, vbi

ſamp

ſampſucus appellatur, ſuæ compoſitioni nomen dedit, & ſampſucinũ vnguentum dictũ eſt. Quæ diſſolutio ex hoc ſuſpecta eſt, quia diuerſæ ſunt cõpoſitiones, & nõ eadẽ, dẽpto ſolùm nomine. Propterea id fortè melius, quum duæ ſint amaraci ſpecies, vna odoratior, quam nos vulgo gentilẽ appellamus: altera minus odorata, & habens latiora folia. Ex odoratiori amaracinũ vnguẽtum fiebat, quod Cyzicenis potiſsimùm cõponebatur: quoniã is locus gẽtili maiorana exuberabat. In aliis Græciæ partibus fiebat ex moderatiori, ideo ſampſucinũ dictum eſt. Quicquid ſit, eadẽ herba eſt ſampſucus, & amaracus, quam nos maioranã dicimus, Germani maiorã, vel meyrã, Luſitani maniarona, Galli mariolaine, Poloni maiorã, Cretenſes vulgò mazorana. Herbã in his mõtibus collige, vbi odoratior eſt, & potius hãc ſerpentẽ, quàm illã rectã: quæ & ſi à Dioſcoride ſerpere dicatur, id vbiq; non fit. Tamen intelligi poteſt ſerpere, quia non ſolùm naſcitur ſeminibus iactis, ſed etiam ramulis plãtatis, vel terræ quomodocunq; admotis. Nihil autẽ in præſenti diſſerendum eſt de Galeni amaraco. Ipſe enim ita noſtram matricariam vocauit. SE. Quæ ſunt maioranæ qualitates? BRA. Galenus ſexto de ſimpliciũ medicamen. facul. libro, amaracum in tertio ordine calidum, & in ſecundo

ſiccum eſſe iudicauit. Et certè in caliditate in ſecũda eſt tertii ordinis parte, in ſiccitate verò in tertia ſecũdi, vel inter ſecundam, & tertiã. Paulus, & Aëtius, vt in omnibus ferè ſimplicibus fecere, Galenum ad verbum ſecuti ſunt: Auicenna autem maioranam in tertio ordine calidã, & ſiccam eſſe ſcriptũ reliquit. quod & Serapio refert, ſed ex Galeni ſententia. SE. Quid ergo hac in re ſentire oportet? BRA. Cum ſampſucus, & amaracus eo ſolùm differant, quòd vnum maius ſit, aliud minus, Galenus octauo de ſimplicium medicamentorum faculta. de ſampſuco agens dicit eſſe calidum & ſiccum in tertio. Qui eandẽ herbam eſſe putarunt, & de amaraco loquentes ea referũt, quæ à Galeno de ſampſuco dicuntur, amaracum in tertio ordine calidum, & ſiccum aſſerunt. At qui amaracum Galeni conſiderant, & illa referunt, quæ ſub eo nomine à Galeno ſcripta ſunt, calidũ in tertio ordine amaracum iudicant, & in ſecũdo ſiccum. Quid deinde ſequitur? SEN. Cyclamen. BRA. Panis porcinus vulgò dicitur, quoniam ſuibus mirè placeat. vbi in Theophraſto κυκλάμινος legitur, Theodorus Gaza malum terræ interpretatur: ſed re vera deceptus, quoniam, vt ex Plinio ſumi apertè poteſt, tuber terræ, & rapum terræ, & vmbilicus terræ dicitur. Nam malum terræ, vt ex

eod

eodem,& Dioſcoride patet,ariſtolochia eſt. Quicquid tamē ſit, huius terræ rapi tres ſpecies inueniūtur,& hæc tantùm apud nos nota ea eſt,quæ vires medicas habet, ideo hanc ſolam colligere expedit: ſed non debes eſſe ſola radice contētus, imò & cùm caudex plurimùm in re medica valeat, ideo & caudicem, & eius ſuccum ad vſum reſerua, imò & ipſius radicis ſuccus ſeruādus. Recentes alio nomine Arthanitam vocant. SE. Nationes alię,quo nomine cyclaminū vocāt? BRA. Galli vocāt pain de porceau,Germani ſeuubrot, Poloni ſzſiny chleb, Cretenſes vulgò chiropſomon,ac ſi dicant panem porcinū, Neapolitani miloterragno. SE. Quæ ſunt cyclamini qualitates? BRA. Meſue calidū & ſiccum in principio tertii ordinis eſſe cenſet, nos in medio tertii ordinis, & fortè in vltima parte iudicamus, ſi ad quæ conferat, vt à Galeno referuntur,cōſideremus:nempe dicit abſtergere,incidere,ora venarum aperire,attrahere, & digerere, & quod exquiſitius caliditatem oſtendit, id eſt, quod ſequitur, cùm inquit,adeò vehemēs eius facultas eſt,vt abdomine illito ventrem ſubducat, & fœtum interimat. Hoc verò fieri non poſſet, niſi à calore tertii ordinis intenſi, quanuis nonnulli poſſent ad partium tenuitatem confugere. Hæc de cyclamino ſatis ſint. Tu ne illa ſerua-

re,quæ diximus, obliuiſcaris. SEN. Id agam. Nunc pulegium occurrit. BRA. De pulegio multi dubitarunt, quibus viſum eſt eſſe ſylueſtre ſerpyllum: ſed tenuibus argumentis inhærent. ſi eius hiſtoria apud authores cum hoc noſtro vocato pulegio, & vulgo polezolo, ab Hiſpanis poleo, à Gallis poleaut, à Germanis poley, & etiam à Polonis, à Venetis porezolo, à Cretenſibus vulgò phliſcuni, conferatur, nullus erit adeò ſtupidus, qui nõ noſcat pulegium eſſe. Ex hoc montanum ſeruandum, & dum flores in orbiculos habet, etiam quod habet flores purpureos magis ſeruandum, quàm quod albos. nam primum eſt fœmina, alterum mas. Putant autẽ authores (mõſtrum profectò, & res mare indigna) fœminam efficaciorem eſſe mare in hac ſpecie. Quum domi eris, ſuſpende pulegiũ: nam brumali die floreſcere videbis. SE. Hoc expertus ſum, ſed nunquam verum comperi. BRA. Tamen à grauiſsimis authoribus refertur. Quicquid ſit, hanc herbam in puluerem redigas, & præter vſus medicos pro condiendis obſoniis vtaris. SE. Id agam, & frequẽter egi. Sed vno hoc moleſtor, quia apud Laertium me legiſſe ſuſpicor, quendam philoſophum, qui oſtendere volens exemplo, non verbis, caſtigandos eſſe diſsidẽtes ciues, pultẽ in medio attulit pulegio aſperſam, vt oſtenderet,

deret, ita amarè eos tractandos, quemadmodum ipſe pultem tractauit, & diſsidentiam pultis, & pulegii annotaret: quo exéplo pulegium amarum eſſe deprehenditur, noſtrũ verò amarum non eſt, ideo pulegium eſſe dubitaui. B R A. Non ob amaritudinem pulegiũ pulti miſcuit (quamuis & ſapor eius dulcis non ſit) ſed ob diſsidétiam naturarũ: quemadmodum ſaccharum optima res eſt, quo omnes dapes aptantur, tamen ozimis ineptiſſimum eſt (vt fertur) adeò vt eorum guſtus ſaccharo vileſcat. S E. Eſtne id verum? B R A. Expertus ſum, abſurdiſsimum eſt. Nam & ozima ſaccharo conſperſa optima ſunt, & guſtui gratiora fiunt, quàm prius eſſent. S E N. Quænam eſt pulegii temperies? B R A. Galenus in ſexto de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, inquit valde excalfacere, & extenuare. at ordiné præteriit, quem Paulus, & Aetius ſequũtur. Auerrois in tertio ordine calidũ, & ſiccũ eſſe teſtatur, quia cõpoſitum eſt ex ignea ſubſtantia cum aliquantula terreſtri parte aduſta. Veruntamé ex Galeno ipſo colligi poteſt eſſe in tertio ordine intéſo calidũ, & in tertii principio, vel medio ſiccũ. népe dicit eſſe acre, & ſubamarum, propterea valde excalfacit, & extenuat. Deinceps quòd excalfaciat, ſuadet, quoniam illitum rubrificat, & ſi quis diutius toleret, exulcerat quoque: at quæ

at quæ exulcerant, in tertio ſunt ordine intenſo, vel in quarto. Pulegium in quarto non eſt, propterea in tertio erit intenſo ordine calidum. quæ in pulegio montana intelligenda ſunt. Nam Ferrarienſe minus calidũ eſt. SE. Thymum ergo, & epithymum colligamus. BRA. Hæc duo iure ſimul copulaſti, quoniã viribus, nomine, & locis, quibus naſcuntur, ferè quadrant. SE. Nónne epithymus eſt thymi flos? BRA. Quid ſit audies, vt mox colligere poſsis, thymus duplex eſt, candidus, & nigricans. herba notiſsima eſt, vt etiam Dioſcorides cenſet, quanuis ipſe de albo thymo ſolùm loqui videatur. En quanta copia in hoc petroſo loco, & ſterili ſit. Epithymus verò, quo vos vtimini, non eſt apud Dioſcoridem. nam ipſe florem thymi epithymum eſſe cenſet, lib. 4. quod autem in officinis habetis, non eſt flos thymi, ſed id, quod à Plinio deſcribitur, cap. 8. lib. 26. quod naſcitur ſine radice, rubens tenui ſimilitudine pallioli, vel tenuis, naſciturq; circa thymum, vnde epithymus appellatur. Laudarem, vt thymum herbam, & flores ſeorſum colligeres, poſtea id, quod circa thymum naſcitur, tanquam capillamẽta quædam, hoc eſt, epithymus, quo nũc vtimur, ſunt rubri ferè capilli, qui circa arbuſcula, & herbas naſcuntur, vt circa linum vocata cuſcuta naſcitur, quæ & ipſa ex hoc ge-

nere

nere videtur: circa myrtum aliquod ſimile ſit,ſed id verè epithymus,qui thymum veluti palliolum ambit. Tamen in hac re ſum valde ambiguus, an ſcilicet Dioſcoridis epithymus altera res ſit à noſtro nũc vocato epithymo, & quo Meſue vtitur. SE. Libenter quid in hac re ſentiendũ ſit, addiſcerem. BRA. Et ego te ipſum veluti iudicem in hac controuerſia voco. SE. Nullum authorem, præter Meſuen vidi de epithymo loquentem, quomodo in hac re iudex ero? BRA. Ego tibi partes diſponã, veluti inſtructas acies, vt facilius iudices. SE. Incipe, fortè te iudicem, reum, ac actorẽ eſſe cogemus. BRA. Non licet quenquam officio partis, & iudicis fungi. SE. Nunc licebit, nulla parte reclamante. BRA. En igitur principio videtur Dioſcorides de noſtro communi epithymo loqui, quoniam ſemper conſueuit cõgenera congeneribus copulare. Verùm ſi epithymus Dioſcoridis eſſet flos thymi, & non epithymus, quo vtimur in morem capillorũ, videretur ſuum ordinem non ſeruare Dioſcorides: quippe qui tertio libro de thymo, quarto autẽ de eius flore pertractaret. Vnde cenſendum eſt alteram rem eſſe epithymum, quàm thymi florem: quia nunquam conſueuit de herba in vno libro & de flore eius in altero ſcribere. Preterea inquit epithymum à Romanis inuolucrum appellari: ſed noſter

epithy

epithymus,& nõ flos thymi, inuolucrum eſt, Nam ſunt veluti capilli inuoluti. Adde non dicere epithymum eſſe florem thymi, ſed florem è thymo, ac ſi res quædã ſit è thymo ducta, qualis eſt noſter epithymus, qui ex caudice thymi in Apulia, & in orientalibus partibus educitur. Imò & nomen ipſum hoc oſtendit. Nam idem eſt epithymus, ac ſi in thymo dicamus. Noſter autem epithymus in thymo eſt, quoniam circa ipſum reperitur. Item verba Dioſcoridis de epithymo hæc ſunt, Capitula tenuia, & leuia ſunt, codiculas habẽtia, quaſi crines. Sed epithymus noſter, quaſi crines videtur, & habet capitula quædã tenuia, qualia etiã in vocata cuſcuta vidẽtur, licet in cuſcuta ampliora ſint. Poteſt & hoc indicio ſumi epithymũ quarti libri Dioſcoridis potius eſſe noſtrũ epithymum, q̃ florem thymi: quia tertio libro meminit floris thymi, vbi de thymo pertractat inquiẽs eſſe *πορφυρίζοντα*, ideſt, purpuraſcẽtẽ. Eſt autẽ color medius inter albũ & purpureũ. Verùm eo loco nec dicit epithymum vocari, nec eius vires maiores facit, quàm & thymi vires ſint. Verùm Galenus, Paulus, & Aetius maiores vires epithymo, quàm thymo cõdonant, vt conſentaneũ ſit potius noſtros veluti capillos apud Dioſcoridem epithymum eſſe, quàm thymi florem. SEN. Ex his certus ſum, noſtrum epithymum

thymum à Dioſcoride quarto libro tractari. BRASA. Mihi ſimilis videris iudici cuidam, qui actore audito, ſtatim pro eo iudicabat, mox audito reo pro illo ius ferebat. Nondum aliam partem audiuiſti, tamen ex abrupto iudicaſti. SEN. Quoniam nihil aliud dici poſſe arbitror. BRASA. In hac re longè deciperis. nam ſi oppoſitæ parti aurem præſtabis, te pro ea ſententiam laturum puto. SEN. Incipe igitur, quando quidem nimis repentè iudicaſſe confiteor. BRASA. Hinc exordium ſumam, quod Dioſcorides quarto libro inquit, epithymum eſſe thymi florem. Nec moueor, quòd ſummus vir Hermolaus interpretatus ſit florem è thymo, quoniam Dioſcorides ſua lingua ſcriptum reliquit ἐπίθυμον θύμου ἐστὶν ἄνθος. quæ ſi ad verbum referantur, inquit, Epithymum thymi eſt flos. non autem è Thymo. Nec etiam obſtat, quòd à Romanis inuolucrum appelletur: quoniam ob pediculum, cui flos inhæret, fortè id nomen ſumptum eſt. Imò ſi flores demantur ab herba, videntur ferè crines, tamen parui: ideo appellat codiculas. Nec etiam moueor, quòd congenera congeneribus non miſcuerit, quia in aliis quibuſdam idem fecit. Fortè quum ſcriberet, in mentem non venerant. Nec multi faciendum eſt ex nomine

mine argumentum: quoniam & ſi epithymus in thymo ſignificat, tamen & flos in thymo eſt. Præterea Galenus, Paulus,& Aetius thymum, & epithymum calidum,& ſiccum in tertio ordine faciunt, tamen epithymum vehementiorem eſſe cenſent, quod flori thymi optimè quadrat: conuenit enim florem perfectiores vires habere ſua herba, vtpote in quo ſpecies per ſemina ſeruetur. Addeq́ue hoc, authores thymum exhibere cum ſale, & aceto, & per ſe cum melle. hoc idem faciunt in epithymo. quod indicium eſt, florē thymi epithymum eſſe. SE. Et huic parti iam fauere incipio: verùm abs te hanc ſententiam ferri percupio. BRA. Libenter tibi morem geram. Prius florem thymi epithymum eſſe cenſebā: nunc Plinius me attentū fecit, ca.8.lib.26.vbi inquit: Item epithymon, qui eſt flos è thymo, ſatureiæ ſimili, differentia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Poſtea interpoſitis q̄buſdā, ad quæ valet addit: Quidam aliter epithymū tradunt ſine radice naſci, tenuis, vel tenui ſimilitudine pallioli rubēs. Ex his verbis duo ab antiquis epithymum vocari colligo. Sunt autem tres thymi ſpecies. Albus, de quo Dioſcorides tertio libro. Niger, cuius Theophraſtus, & Plinius meminit. Et tertius, qui aſſimilatur ſatureiæ. Hic potiſſimùm naſcitur in Pamphylia, & Cappad

Cappadocia. Thymus niger, vt docet Aetius, non debet eſſe in vſu medico, quoniam temperamentum corrumpit, & bilem generat. Relinquũtur igitur duo thymi genera in vſu medico, Thymus albus, & thymus ſimilis ſatureiæ. Hic thymus ſatureiæ ſimilis flores habet herbaceos, qui epithymi dicuntur: & hic eſt epithymus, de quo Dioſcorides quarto libro agit, quem dicit eſſe florem thymi durioris ſimilis ſatureiæ. Sunt autem capitula tenuia, & leuia, codiculas habentia, quaſi crines. Hunc epithymum non habemus, & rectè animaduertit Plinius eſſe flores è thymo ſimili ſatureiæ, & hoc dictum eſſe ad differentiam alterius thymi, qui habet flores albos, quum hic habeat herbaceos. Quum autem Plinius dixerit, flos è thymo, propter hoc Hermolaus interpretatus Dioſcoridẽ dixit flos è thymo, nõ flos thymi, vt author ipſe dicit: quia in pluribus conatur ex Plinio Dioſcoridẽ exprimere. Hos flores epithymũ eſſe Dioſcoridis, Serapio etiã manifeſtè oſtendit inquiẽs, epithymũ ſecundũ Dioſcoridẽ eſſe florẽ cuiuſdã herbæ, quæ eſt ſimilis thymbræ. Verùm quũ in Creta etiã naſcatur, curabo vt ſemina ſaltẽ afferantur, quũ Ducis noſtri nauis illuc accedat. Altera ſpecies epithymi eſt palliolũ illud circa thymũ ſine radice, de quo nullus antiquorum nobis notorum, præter

Plinium locutus eſt. Ad nos ex Apulia affertur, & Creta, & Orientalibus partibus. Hic eſt epithymus, quo nos vtimur: qui quum à Meſue deſcribitur, dicit eſſe ſimilem cuſcutæ. De quo nec Dioſcorides, nec Paulus, nec Aetius vnquam tractarunt, quoniam ipſi tantùm primum exprimunt, qui quum ſit flos alterius ſpeciei thymi, propter id tertio libro de thymo albo, Dioſcorides tractat, quarto autem libro de hoc flore, vtpote de diuerſis ſpecie rebus. Et meritò inuolucrum appellatur, quia pediculi florum veluti caudæ inuoluti ſunt, & crinibus aſsimilantur. SE. Igitur noſter epithymus apud antiquos non erit. BRA. Non quidem Græcos, ſed bene Arabes, quantuis Auicenna, & Meſue adeò confuſi ſint, vt quandoque de flore thymi, quandoq; de ſimili cuſcutæ loqui videantur. Nam Arabes per haſce aut hyſſopum haſce thymum intelligunt. Per epithymum Serapio idem accepit, quod Dioſcorides. Meſue autem & Auicenna licet confundere videantur, præſertim Auicenna, tamen hæc capillaméta intelligunt veluti palliolum, quæ circa thymũ ſine radice naſcuntur. Sed errore magno detinétur, quoniam de epithymo Dioſcoridis non tractant: tamen eaſdem vires illi ſuo epithymo tribuunt, quas & Dioſcorides, & cæteri Greci ſuo. Imò Dioſcorides ſui epithymi

ad

ſummũ quatuor drachmas tribuit, Meſue ad viginti accedit. Miror autẽ de excellẽtiſsimo Manardo, qui quũ nouerit, & docuerit alterũ eſſe epithymũ Meſuæ, alterũ Dioſcoridis, Meſuen ita reprehendat, quia viginti drachmas dederit, Dioſcorides autẽ quatuor, & Plinius ad ſummũ ſex. Verùm nullus in rebus diuerſis dignus reprehenſione eſt, quũ ſit alter epithymus Meſuæ ab illo Dioſcoridis, cur per doſim Dioſcoridis, quæ in altera re eſt, Meſuen reprehendat? Imò ſi Meſuen in capite de haſce, id eſt, thymo conſideremus, manifeſtè deprehẽdemus eius puluerẽ exhibere, à drachmis duabus ad quatuor, quę ferè eadẽ doſis eſt cum illa epithymi Dioſcoridis, qui eſt flos alterius thymi. Sed non mirum, quia interdũ Homerus hallucinatur. Hoc iure obſeruãdũ eſſet, quũ pro atra bile epithymus indicitur, flos thymi ſatureiæ ſimilis ſumẽdus eſſet, ſi apud nos exiſteret: loco autẽ ipſius potius flores noſtri thymi ſumerẽ, quàm capillamenta illa veluti palliolũ. Nã flores illi humori melancholico aduerſantur. Nec tamẽ ita capillamenta illa omitterẽ, vt officinã meã nõ ingrederẽtur, quibus ferè omnes vtũtur, quũ Plinius eandem ferè vim habere cum thymi flore præcitato loco tradiderit, & hæc taxoſis locis colligenda. SEN. Quomodo nouiſti thymi noſtri flores atræ bili aduerſari, & illam

educere? BRA. Res eſt adeò nota, vt de illa nemo ambigere debeat. Imò & Plinius teſtatur capillamenta illa eandem ferè vim habere cũ thymi flore. Dioſcorideſq; thymi floré, & pituitam, & bilem atram deiicere teſtatur. SE. Quomodo id ſciam? BRA. Experiaris. Cuperes (vt arbitror) tibi in os maſticatos bolos imponi, vt infantibus fit. SE. Quo nomine ab aliis gẽtibus vocatur epithymus? BRA. A Polonis epithem dicitur, Galli, & Germani nomen Latinũ imitantur. thymum verò Hiſpani tomillo vocant, Germani thymian, Galli thym, Poloni thymum. SE. Quæ ſunt & thymi, & epithymi qualitates? BRA. Galenus in ſeptimo de ſimpliciũ medicamentorum facul. thymum calidum in tertio ordine, & ſiccum eſſe cenſet, & in ſexto libro epithymum in eodem ordine calidum, & ſiccum cenſuerat. Vehemẽtiora, quàm in Italia ſint, ex Creta Venetias afferuntur, quanuis in Hyblæo monte longè ſint efficaciora. Auerrois quinto collectionum ſuarum Galenũ ſecutus eſt, quem & Paulus, & Aetius, quaſi ab vno ore dependentes eoſdem ordines referunt. Arabes tamen non defuere, qui in primo ordine ſiccum eſſe, & in tertio calidum epithymum eſſe iudicarint, quorum vnus flumain nuncupatur, cuius mentionem apud Auicennam inuenies, ſecundo canone. SE. Cuſcuta offertur.

tur. B R A. Nec immeritò, quia ab epithymo parum differat. Nam recẽtiorum epithymus circa thymum, cuſcuta circa linum naſcitur. vnde à recentioribus podagra lini nuncupatur, alii verò grongum dicunt, Germani verò filzkraut, Poloni cayna przanalza, Veneti louro, Neapolitani pelagra de lino, Galli & Hiſpani vt nos ferè. Tamen non ſolùm lino inhæret, ſed & rubis, & aliis pluribus arbuſculis, & herbis. Differentia eſt per colorẽ, magis albicat quæ in lino, quàm quæ in rubo, vel moro eſt. In re verò medica eſt ferè eadem ratio. Reperitur & cuſcuta terræ ſerpens. S E N. Nos cuſcutam terræ naſcentem appellamus. B R A. Ratio eſt, me iudice, quia nihil propinquum habet, cui inhæreat. S E. Ita eſt. nã quandoque expertus ſum baculos circumponere, qui eius capillamentis tecti ſunt. B R A. Id nõ poſſum non credere. S E. Imò certus ſis. Hæc autem cuſcuta quo nomine ab antiquis appellatur? B R A. Nonnulli epithymum exiſtimarunt. quod falſum eſſe quiſque ex prædictis ſumere poteſt. Nam nec Meſuæ, aut Dioſcoridis epithymum eſſe poteſt, quoniam circa thymum ſunt, vel in thymo. Cuſcuta verò in lino & aliis rebus. quandoque putaui herbam, quæ androſace appellatur, cuſcutam eſſe. S E N. Eius picturam legamus. B R A S A. Vt lubet. S E. Herba eſt candida, tenues ha-

bet cirros. BRA. Hoc Græca lingua vno verbo dicitur λεπτόκαρφος, id eſt, tenuibus cirris. SEN. Amara ſequitur, & ſine foliis, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrant. nam herba eſt candida, id eſt, in album vergens. Poteſt enim herba appellari, amara, ſine foliis, habetq; folliculum in ſummis cirris, in quo ſemen cõtinetur. certè noſtra cuſcuta eſt. Gaudeo inuentam eſſe cuſcutam apud antiquos. BRA. Ne exultes ante certamẽ. Nam & ego aliàs id ſentiebam, nunc androſacen eſſe cuſcutam certus ſum: imò tuo argumẽto aliud addã, vires, quæ noſtræ cuſcutæ ab omnibus exhibentur, à Dioſcoride androſacæ exhiberi, quoniã ducit vrinam, aquam inter cutem patiẽtibus, &, vt Galenus inquit, deſiccat, aperitq; obſtructiones hepatis. quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrant. SE. Moueris forſitan quia dicit in maritimis Syriæ naſci, cuſcuta autẽ apud nos etiam eſt. BRA. Hoc nõ moueor, quia à Dioſcoride omnia loca nõ enumerantur, in quibus herbæ naſcũtur, ſed tantùm in quibus potiſsimũ exuberant, aut efficaciores ſunt, vel ipſe vidit. SEN. Quid ergo impedit hanc nõ eſſe cuſcutã? BRA. Androſacen vidi frequẽtem elapſis annis in Hiſtria circa mare, quum illuc appuliſſem cum illuſtriſsimo Alphonſo duce Ferrariæ, piſcandi gratia. SE. In Syriæ maritimis naſci Dioſcorides

rides tradit. BRA. Et Plinius Hiſtriam dicit eſſe androſaces feraciſsimã. In primis differt à noſtra cuſcuta, quia androſace radicem habet, cuſcuta nõ. Secũdò androſace eſt veluti manipulus cirrorum vel capillorũ breuis, & ſupra vnumquenque capillum adeſt folliculus, in quo ſemina ſunt. At cuſcuta longa eſt, vt quandoq; multas ambiat lini plantas, nec in apice folliculos habet, ſed per medium. Domi nunc habeo androſacen ſupra calculum ſitam, quam dono accepi à Reuerendo patre Auguſtino Rhighino Frãciſcano concionatore diſertiſsimo, & Theologo cõſummatiſsimo, cuius ſplẽdore patria noſtra amplè illuſtratur. Tertiò androſacæ ſimilis eſt plantæ arnogloſſæ, cui folia ſint ablata, & nerui relicti. cuſcuta verò elongatur ad magnum ſpatiũ. Quartò androſace eſt amariſsima herba, vt illi nomen dederit amaritudo. nam ab aliquibus picris appellatur, vt etiam ſicca amaritudinem ſeruet: ſed cuſcuta ſicca nihil amaritudinis habet, recens parum, vel nihil. Quintò vera albedine cirri androſaces albicant adeò, vt nomẽ leucę meruerit. quod nõ facit cuſcuta, licet quum recens eſt, in album vergat. Sextò androſace nulli inhæret, ſed per ſe in litore ſpargitur, imò & ſi quid propinquum ſit, nõ inhæret, vt cuſcuta facit, quæ inheret propinquis rebus, & in longum

extenditur. Septimò androſace acris herba eſt, vt Galenus, & Paulus teſtantur: cuſcuta nõ acris, ſi quis vero guſtu diiudicet. Octauò androſace ſemen habet notatu dignum pro ratione herbæ cui inhæret, quod eſt in cuſcuta ferè inſenſibile. Nonò ab omnibus ferè authoribus, à quibus androſace deſcribitur, vt à Dioſcoride, & Plinio lib. XXVII. cap. IIII. maritima herba dicitur: cuſcuta verò campeſtris, imò peculiari nomine ab aliquibus Thalaſsia dicitur per excellentiã, vt Dioſcorides docet, quaſi maritima. SEN. Nunc verè cognoſco androſacen antiquorũ noſtrã cuſcutam non eſſe, quanuis etiam eiſdem viribus inſigniri videatur: tamẽ quo nomine ab antiquioribus inſigniretur, ſcire optarem. BRA. Nunc mihi nõ conſtat. SEN. Audiui Ruelliũ putare herbam illam, quam Plinius lib. XVI. cap. vlt. dicit vocari cadytus, quæ (vt inquit) non tantùm arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circũuoluit ſeſe, noſtram eſſe vocatam cuſcutam. BRA. Vnicuique datum eſt vt lubet de rebus ipſis opinari: an verò ita ſit reliquis iudicandum eſſe conceditur. Poteſt quomodo lubet Ruellius de cuſcuta arbitrari. Poteſt etiã, vt in mentẽ venit, Plinii cõtextum inuertere, & vbi cadytus Plinius ſcriptum reliquit, Ruellius Caſſutas legat. Hoc nunquam impediam, tamẽ neq; illi conſentiam, vel in inuer-

ſione

ſione contextus Plinii, vel in cuſcuta noſtra, quæ ſit cadytus. Equidem inficias non imus cuſcutam arboribus,& ſpinis inniti poſſe: at rariſsimum eſt, neq; licet hoc argumẽto vti, Hæc herba arboribus, & ſpinis circũuoluit ſeſe, ergo eſt cuſcuta. alioqui multæ herbæ eſſent cuſcutæ. Quod autem à Ruellio dicitur, à recentioribus Græcis vocari cuſcutam, vt inde Arabes deflexerint, & cuſcutam nuncupauerint, mihi non conſtat: quoniã Græci recentiores, & Cyprii, & Cretenſes (nam alii rari nunc ſunt Græci) hanc herbam vocant λύκος τοῦ λιναρίου. id eſt, lini lupũ, quam recẽtes Latini podagrã lini vocarunt. Imò Aphri ſunt, qui illam vocant chaſſuth, vt apud Serapioné conſtat XXXIX. capite, vbi de cuſcuta agit, in quo equidem capite Serapio Græcũ nullum authoré adducit, quos adducere conſueuit, cùm de illa re locuti ſunt. ex hoc tamẽ inferre nõ licet, Græcos illam nõ cognouiſſe, cum à Serapione nullus Græcus author adducatur. Sed cùm Serapio diligentiſsimus fuerit, & apud antiquiores Græcos cuſcutam inuenire neſciuerit, non mirũ ſi & nos illam inuenire neſciamus. Mirũ tamẽ eſt illum, qui Serapioné interpretatur, ſcriptũ reliquiſſe, in Latino timam vocari. Ignoramus verò vnde hoc vocabulum acceperit, niſi à thymo deflexerit, & cum nonnullis aliis epithymum eſſe

putet. Verum tamen hæc ad rem ipſam nihil faciunt. Vnicuique quod lubet, imaginari, ac depromere cõceſſum eſt. Sed & nulli de illis iudicare denegatũ eſt, paucíq; aliorũ figmentis credunt, niſi vel demonſtrationibus, vel probabilibus rationibus comprobauerint. SEN. His igitur, veluti ſuperfluis, omiſsis, de cuſcutæ qualitatibus diſſeramus. BRA. Eſt in primo ordine calida, in ſecundo ſicca. Et omnes ferè in qualitatibus hanc ſententiã ſequuntur. At Arabs quidam author nomine Meſærugie inquit eſſe frigidã, & humidam. SEN. Quid hac in re ſentis? BRA. Eſſe calidam in ordine ſecũdo, & ſiccam: quoniã eius caliditas ſenſu percipitur: neq; aliqua ratione indigemus, ſi guſtu percipiatur. SE. Cùm ſupra multas res extẽdatur cuſcuta, & ſupra terrã, quam tu potiorẽ iudicas? BRA. Illam, quæ ſupra linũ extenditur. Nam videtur eſſe ferè propriũ cuſcutæ ſtratũ. Neq; authorem probo Saborehem, qui illam calidam iudicat, ſi ſupra calidas plantas extendatur, frigidam verò, ſi ſupra frigidas. Nempe ex arbore illa, aut nihil accipit qualitatis, aut parum. Ideo præterita diſſertatione cõtentus ſis. SE. Ergo ad fumũ terræ me vertã. BRA. Herba apud nos adeò nota, vt monitore non indigeat. In illam planitiem deſcẽdamus, in qua ſeges hordeacea viret, pro hac herba colli-

genda:

genda : nihil tamen impediet Ferrarienſes hortos expectare, in quibus ſummè ſcaturit. Decipiuntur verò qui cymbalariam fumum terræ, id eſt, fumariam herbam (ita enim Latinè dici debet) putarunt, Græci capnion appellant, propterea quòd palpebras veluti fumus mordicat. eodem nomine, vt nos, Galli, & Hiſpani vtũtur: Germani verò in dictione ſolùm differũt. vocãt enim Erdtrauch, quod Latinè interpretatur terræ fumus. Huius ſimplicis herbæ puluere à ſumma atræ bilis copia magnificũ Bartholomæum Proſperum Illuſtriſsimi Herculis Eſtenſis Carnutarũ ducis, & principis Ferrariæ primogeniti à ſecretis, virũ omni doctrinarũ genere præditum, & bonorũ morum columen, liberũ reddidi.

SEN. Sena, & eius folliculi in mediũ veniunt.

BRA. Senam apud antiquiores incognitam eſſe certum habeo, ideo ab Auerroe optimè inter medicinas nouas numeratur, & iure hoc dicit, quũ nuſquam apud Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenumq; inuenta ſit. SEN. Res mira, herba adeò digna decantari, & tot nominibus inſignita, Græcis ignota fuit? BRA. Fuit quidem, vt videtur. SE. Nónne eorũ tempore extabat, aut deinceps terra peperit? BRA. Et tũc extabat, ſed fortaſsis aut ab his non experta, vel non viſa. SEN. Quomodo non viſa à Dioſcoride, qui

ferè

ferè vniuerſum orbem circuiuit? BRA. Dioſcorides militauit quidē, ſed vniuerſum orbem perluſtraſſe non conſtat: illuc ſaltē non iuit, vbi naſcebatur. Aut mox etiam ad propinquiores prouincias delata eſt, vt de pluribus aliis rebus factum cōſtat, quas antiqui ignorarunt, aut data opera reliquerunt. Certum verò eſt centeſimam partem herbarum in vniuerſo orbe conſtantium nō eſſe deſcriptam à Dioſcoride, nec plantarum à Theophraſto, aut Plinio, ſed in dies addiſcimus, & creſcit ars medica. SEN. Mihi decreſcere videtur, quoniā audiui quoſdam recentes, ſyrupos penitus demere, & tantùm aqua hordei, mulſo, & pauciſsimis quibuſdam vtuntur. BRA. Hi ſuo modo agant, & ſi ad ægros curandos vocētur (quod rarius accidet) curēt. Ego mihi propoſui omnes bonos authores imitari: & ſi quandoque aliqua noua inueniantur, quæ ratione, & experimēto optima eſſe conſtiterit, ſemper aſſenſuri ſumus. Eos enim imitari nolumus, qui decocto Guainaci vti deſpiciūt, quoniam antiqui de eo locuti non ſunt. At quomodo ab illis ſcribi poterat, quū adhuc quadraginta anni non ſint, quòd inſula, in qua naſcitur, reperta eſt, prius penitus incognita? in dies creſcit ars medica, ſicut & aliæ artes, vt Plinius teſtatur, & ante ipſum Plato edocuerat, imò & Galenus no-

ſtram

ſtram artem fieri per incrementum tradit. SEN. Eáne inſula paucis antè annis orta eſt? BRA. Non orta, ſed nullus vnquam illuc nauigare auſus eſt, præter noſtro hoc æuo Luſitanos. SEN. Quomodo hoc ſcitur? BRA. Quia à grauiſsimis viris, Ptolemæo, Pomponio, Strabone, Plinio, qui vniuerſum deſcripſere, hæc nunquam vel à longè monſtrata ſunt. ſed hæc aliàs. Nunc de ſena loquamur, Galli vt nos appellant & Cretenſes, Hiſpani Sen, Poloni Senaſſ, Germani verò potius foliorum memoriam faciunt, ſenetbletter dicentes, id eſt, ſenæ folia. Plures conati ſunt eam apud Dioſcoridem inuenire adeò, vt aliquis empetron eſſe putarit. SEN. Huius ſententiæ excellentiſsimus Manardus quandoq; fuit, ea coniectura, quia à Dioſcoride dictum ſit, ſi in eſculento iure decoquatur, purgare bilem, pituitam, & aquas: nos autem ſenã in iure bullimus, vt purget. BRA. Adeò tenuis coniectura eſt, vt nec filo inhæreat. Nam & ita bouem capum eſſe probarẽ, quia bulliuntur, vt nutriãt. Non enim habet folia lentis ſena, vt phacoides appellari poſsit, quemadmodum empetros, qui & locis maritimis naſcitur, & ſaxoſis: nec ſalſa eſt ſena, ſed ſubamara, modò non ſit ſiccior: & quò magis mari propinqua, eò amarior, vt Liguſtica ſena oſtendit, quãuis ea inefficacior ſit,

quàm

quàm quæ ex partibus Aegypti defertur, & ex Syria, qualem Venetias afferunt mercatores. Hi adhuc peius ſentiunt, qui delphinium putarunt. Nam ſenæ folia non ſunt delphinio ſimilia: nec opus eſt ad folliculos fugere, quoniam de foliis Dioſcorides loquitur. φυλλάρια enim foliola ſignificat, non folliculos, aut ſiliquas, nec floribus quadrat. Decipiuntur etiam, qui ſenam peplion eſſe arbitrantur. Non enim lac habent, nec ſemẽ ſimile. Minus eſt alipon, quia ſemine multùm differt, quòd nullam habet cum hac ſimilitudinem, nec radice, aut ſurculis conuenit. SEN. Quomodo tot viri decepti ſunt? BRA. Ob duo, primò aliquam ſimilitudinẽ acceperũt, & multas diſsimilitudines omiſerunt. Secundò, quia vires conſiderarunt potius, quàm rem ipſam. Quum enim enim aliquid atram bilem ducere legerunt, ſenã eſſe putarunt, & præſertim, quæ circa maritima naſcitur. SE. Quid eſt ergo apud antiquos ſena? BRASA. Alii quomodo lubet cenſeant, nos ſenam ab antiquioribus nuſquam deſcriptam ſcimus, ſed cũ Auerroe nouã herbam eſſe putamus: nouã inquam, id eſt, antiquioribus illis incognitã. SE. Non eſt igitur aliquo pacto colligenda. BRA. Imò maximè ſeruãda. Tot enim dotes, & præcipuas habet, vt nũquam ſit prætereunda. SEN. Quomodo id nouiſti? BRA.

In primis Arabum authoritate, quæ non eſt adeò temere deſpicienda, vt nõnulli recentes faciunt, præſertim vbi Græcis non opponuntur. Poſtea ipſa quotidiana experientia, quæ eſt omniũ rerum magiſtra. SE. Audiui hanc eſſe viam Galeni, quam Regiã dicunt. BRA. Eſt. SE. Quid collecturus ſum, folliculos (vt dicũt) aut folia? BRA. In his ſaxoſis locis hic prope mare herbam, & folliculos legeré. SE. Dic (ni pigeat) debéntne re aliqua roborari, aut corrigi, ne ventriculum offendat? BRA. Debet omnino, zingibere, cinamomo, caryophyllis, aut alia re, ex his quæ vẽtriculum roborant. SE. Quidam ſenã ventriculum roborare cenſet, abſq; alio adminiculo, quia ſubamara, & adſtringens, & experientia (vt inquit) hoc demonſtrat. BRA. Tam celeberrimi viri pace dixerim, experientia oppoſitum oſtendit. nam qui ſenæ decoctum bibunt, aut vocatam infuſioné ventriculo offenduntur. Nullus eſt Ferrariæ, aut alibi medicus, qui non ſit ſexcenties expertus, & ego quotidie experior, nec omne amarũ, roborat ventriculum, aut adſtrictioné habet, quam ob rem ſemper corrigendam cenſeo, ob eam, quam ſingulis diebus experientiam videmus. SEN. Abs te cauſam ſcire optarem, cur nuperrimè inuẽtis medicamẽtis delecteris? BRA. Vt ars amplietur. Neque nuper inuentis delector,

ſed

ſed gaudeo aliqua in dies inueniri,cùm inter hæc multa ſint antiquiſsima,quæ ideo noua videntur,quoniam noſtris temporibus,cùm prius obſoleta eſſent,in lucẽ prodeunt.Vnde artem ipſam ampliari gaudeo, vel ex nouis, quæ nunc à probis viris inueniantur, vel ex antiquis, quæ iterum in lucem prodeunt. Et vnde colligis tu, nos delectari nouis? & aliqua noua encomio digna laudemus,eſt hęc* cõtradicendi anſa, quæ potius ex animi morbo prodiit,quàm ex diſcẽdi cupiditate. SEN. Tamẽ ab Hippocrate, & Galeno in libro de ratione victus in morbis acutis, & in primo de Antidotis illi probantur,qui paucioribus vtuntur,& certioribus. BRA. Et illi etiã probantur, qui multa habent in promptu medicamenta ab eiſdem authoribus, potiſsimùm à Galeno,vt cùm aliqua deſunt,alia ipſorum loco in promptu ſint. Intelligimusq; illa,quæ inueniũtur eſſe certa,& talia, quæ ratione,& experimento probata ſint. Arbitror te odio habere illos,qui artes proprias ampliare ſtudent:at longè erras, & tibi ipſi ſolùm places. Nos verò vbi poterimus,Hippocratẽ,& Galenũ & antiquiores imitabimur: verũ his omnibus peractis,(vt frequẽtiſsimè cõtingit) quæ ab his probis viris referũtur, alia inuẽta eſſe exopto, & inueniri, quibus ægro opem feramus. Quis eſt adeò vecors,qui nõ fatea-

tur pretioſum inuentum fuiſſe ſenam? nempe nihil ſcimus tam aptum ad ea peragenda, quæ perficit ſena, vt ipſa eſt, & nihil eius loco ſuauius, aut commodius poni poſſet. Noli ergo viros his fatuis nugis laceſſere, ſed ſi aptus es aliqua inuenire, inuenias. Nam miſerrimi ingenii eſt, vti ſemper inuẽtis, & nunquã inueniendis. SE. Quam partẽ magis altera ſeruabo? BR. Folliculos, in quibus maior vis educendi eſt, quàm in foliis. SE. Quidã magis folia commendat, quæ experientia duce efficaciora ſunt. BR. Laudet quantum lubet, & mihi experientia oppoſitum oſtendit, & omnibus aliis, qui artem medicam exercent: & ratio ipſa dictat maiorẽ vim folliculos, quàm folia habere ob perfectiorem ætatem herbæ, ob denſiorem ſubſtantiã, ob potentiam contentorum ſeminum: tu ipſe hoc experimẽto ducas, decoctiones duas faciẽs, alteram ex puris folliculis, alteram ex foliis. quas ſi deinde æqua lance bibas, manifeſtè deprehendes maiorem efficaciã ineſſe folliculis, quàm foliis, vt ego aliàs expertus ſum. Ex his igitur maiorem partẽ folliculorũ, minorem foliorum ſerua. Tamen potius laudarẽ, vt Venetiis ſenam emeres, quæ Alexandria, & Oriẽtalibus partibus defertur, magis quàm quæ ex Apulia, aut Liguria. Experientia enim oſtendit ſemiunciam Aegyptiacæ tantum ferè profi-

cere, quantũ vncia noſtratis. SE. Hoc iam diu noui. Quæ eſt eiusdoſis? BRAS. In infuſione quandoque vſque ad ſex vncias exhibui, nec veritus ſum ad octo pertingere, & cõtulit, & ægri bene tulerunt: ſed tres, aut quatuor vnciæ tutiſsimè exhibentur. SE. Quænam ſunt ſenæ qualitates? BR. Serapio ex Abix ſentẽtia authoris Mauritani, illam calidã eſſe dicit, & ſiccã, ſed remiſſæ caliditatis, & ſiccitatis. Meſue caliditates expreſsit, inquiens calidam eſſe in principio ſecundi, & in primo ſiccã, additq; folia eſſe in primo calida. Auerrois calidam, & ſiccam in ſecũdo ordine eſſe fatetur. SE. Cui ex his potius credendum eſt? BR. Serapioni quippe nec caliditatem multã, nec ſiccitatem ſena habet, alioqui non excitaret flatus, vt excitari proculdubio videntur. Habet ergo nõnihil caliditatis, quoniam eſt & ſubamara, quæ primum ordinem non excedit, vel principium ſecundi attingit, & de ſiccitate idem intelligo. SEN. De ſena ſatis. Menthaſtrum ſequitur. BRA. Ipſum cum mentha collegiſti. SE. Ad ſerpyllum ergo veniamus. BRA. Notiſsima herba eſt, à ſerpendo dicta. SE. Quomodo hoc fieri poteſt, quia vna ſpecies ad palmi altitudinem creſcit? BRA. Hinc miram Dioſcoridis præſtantiam in ſcribendo accipies, inquit à ſerpendo nomen inueniſſe. Verùm quia ſpecies vna ſerpylli nõ ſerpit,

pit, ſed in altum creſcit, propterea addit, Et quoniã quæcũq; pars eius, quãcunq; terram contigerit, radicatur, vt hinc ſerpyllũ etiam creſcens à ſerpẽdo dicatur, non quia ſponte ſerpat, ſed quia omnes ramuli plãtati quacunque terra creſcũt. quod etiã Theophraſtus in ſexto de plantarũ hiſtoria ſentit. Quum duæ ſpecies ſint, ſylueſtre, & ſatiuũ, adeò modicè differũt, vt mira ſit eorum ſimilitudo. Tu in his petris vires colligito, quoniã ſylueſtre ſatiuo efficacius eſt, vt Dioſc. teſtatur: Hortẽſe verò coronamẽtis relinquito. SE. Coronis ſerpyllũ addere infauſtum videtur. BR. Res eſt, quæ paucis antè annis in vſum venit, quum mortuos impuberes, aut virgines ſerpyllo coronare cœperũt: quũ tamẽ apud antiquos in opere coronamẽtario in ſũmo honore eſſet. Sed quod maximè mirũ eſt, Dioſc. & Plin. in tam notiſsima herba ſibi inuicẽ opponũtur: quippe Plin. ſatiuũ ſerpyllum nõ ſerpere, ſylueſtre ſerpere ſcribit: ſed Dioſc. ſatiuũ ſerpere, ſylueſtre minimè docet: vt hæc quibuſdã occaſionẽ dederint errãdi, vt pulegiũ à ſylueſtri ſerpyllo diſtinguere neſciuerint. Hæc autẽ apud nos adeò nota ſunt, vt nullo demonſtrãte indigeãt. Eius effectus dedit Gallis anſam ipſũ quãdoq; appellãdi ſerpolet, & Germanis quẽdel, ab Hiſp. ſerpol, à Rom ſerapulo, à Neapolita. piperua, à Venetis ſerpollo, à

Polonis maczierza duſſzka vocatur, ab aliis maczir zachusha dicitur. SE. Quænã ſunt ſerpylli qualitates? BR. Gale. ſexto de ſimpl. medic. facul. lib. inquit: Serpyllũ vſque adeo calefacit, vt & menſes, & vrinas moueat. guſtu multùm eſt acre. SE. Ex his, in quo ſit genere qualitatis, nõ accipio. BR. Id nõ exprimit Gale. quẽ & Paulus & Aetius ſequũtur. SE. Quid colligi poteſt ex illis Galeni verbis? an quod Serapio dicit capite CCXCIX. calefacere, & exiccare in tertio ordine? BR. Serapio ita Galenum adduxit, verùm de qualitatum ordine Galenus nuſquam (quod ſciuerim) locutus eſt: propterea vnde ex Galeno id Serapio acceperit, inuenire neſcio. SE. Quanuis ex Galeno acceptum non ſit, éſtne ſimpliciter verum? BR. Si Meſcatrameſir Auicennæ idem cum ſerpyllo ſit, vt recentes putant, & ipſe in tertio ordine calidum, & ſiccum ſerpyllum eſſe cenſet, nos autem dicimus eſſe in prima tertii ordinis parte calidum, & ſiccũ, de ſylueſtri, atque montano loquentes. Domeſticũ verò, atque ſatiuum in tertia eſt ſecundi ordinis parte calidum, & ſiccũ. Galenus in viij. methodi medẽdi ad dimidias ferè libri partes inquit ſerpyllum eſſe iuſto calidius. Ex quibus elicitur in tertio ordine calidũ eſſe. Nam quæ iuſto calidiora ſunt, in tertio ordine calida eſſe oportet, cùm in quarto ordine

non

non ſint:nempe neq; calida ſunt,neque adurentia. Ex eo verò,quòd mēſes ducat, & vrinam proritet,accipi non poteſt, neq; inferre licet eſſe in tertio ordine calidum: quoniā multa ſunt in ſecundo tātùm ordine calida, quæ id efficere poſſunt. SE. Plātago proſilit. BR. Ferrariæ plantaginem quæres, in paluſtribus locis, ſecus aggeres, atque ſepta:hæc enim ſummè amat, & in humidis efficacior eſt. SE. Eius vim in ſiccioribus locis efficaciorem credebā. BR. Errabas, quoniā id expreſſis verbis Dioſcorides teſtatur. Arnogloſſon etiam appellatur,cui apud Germanos nomē reſpondere videtur ſchoſzung,id eſt, lingua ouis. Duæ eius ſpecies ab authoribus enumerātur:maior,quæ ἑπταύνευρον, id eſt, ſeptinerуia:& minor,quæ πενταύνευρον, id eſt, quinqueneruia,à fibris quibuſdā, tāquam neruis per totū foliū extenſis. Vtranq; ſpeciem Ferrariæ habebis: ſunt apud nos herbæ notiſsimæ,ab Hiſpanis eodem nomine dictæ,à Gallis plantain, à Germanis altero nomine dicitur vuegrich,poſtea addūt breyter,& ſpitzeter,id eſt,maior,& minor. Appellant etiā begtrit,ac ſi dixerint herbam,quæ in via calcatur. SE. De plantaginis qualitatibus parumper diſſeramus. BR. Omnes authores,quibus curæ fuit de herbarum qualitatibus agere, plantaginem in ſecundo ordine frigidam,&

ſiccã faciũt.quod à Galeno accepere ſexto de ſimpl.medic.facult.lib.Ille etenim inquit,Habet neſcio quid aquei frigidi,& habet neſcio quid auſteri,quod terreũ eſt,ſiccũ,et frigidũ, tam ſiccũ intenſius eſt,quàm frigidũ.vnde in ſecunda parte ſecundi ordinis frigidũ eſt,in tertia ſiccũ. At Auerrois quinto collectionũ notat radicẽ eius eſſe minus frigidam,& magis ſiccam.SE.Malua,& maluauiſcus ſeſe offerunt. BR.Optimè ſimul copulaſti.Nam maluauiſcus ſpecies maluæ eſt. Latinè hibiſcus dicitur,à Grecis althæa:Notiſsimæ herbę ſunt, in hoc plano radices,ac folia hibiſci, maluæ autẽ folia, & ſemina colligito. Satiua malua Ferrariæ non vtimur:ſed Mediolani,vt olera ſeritur,ac colitur, ad cibos apta coquitur, vt aſparagi,& in acetariis mãditur.SE. Eſt ergo alia ſylueſtris malua ab althæa. BR.Eſt equidem.nam hæc cõmunis malua, duas ſpecies, Hortenſem,& ſponte naſcentem habet.Hortẽſis cauliculos maiores facit,& edẽdo aptos: in ſylueſtri, id eſt, ſponte naſcenti,duriores ſunt, & cibariis inepti. Plinius malopen appellat.Quæ in ſatiuis, ampliora folia habet: quæ verò nõ, malache,ab emolliendo vẽtre. Vnde ſatiua malua,& ſylueſtris aderunt,ambæque in alias ſpecies diſtribuuntur: tamen Dioſcorides has ſolùm ſpecies facit, ſatiuã, ſylueſtrẽ,& altheã.Nos autẽ Venetiis in hor

to nobiliſsimorũ Cornariorũ, quẽ Murani habẽt, arboreã maluã vidimus: imò erant ibi multæ maluarũ plãtæ, quæ in iuſtam arboris mẽſurã creuerũt, & nunc adſunt, vt facilè ex ipſis ingentes baculos quiſq; parare poſsit. Quod tamen nõ mirũ eſt: quia à Theoph. arboreſcere malua dicitur. Quicqd ſit, althææ radices, nõ alceæ (quippe nõnulli decepti ſũt alceã cũ althæa cõfundẽtes) herbam, & flores ipſos ſerua. Maluã Ferrariæ vbertim habebis & cultu ſatiuã facies, & in arborẽ creſcere coges, præſertim ſi ſemina illius Venetæ ſeras, quã Romanã maluã vocãt. neſcio id nomen vnde ſũpſerint. De hac arborea malua mentionẽ facit Aët. quã dicit vocari dẽdromalachẽ, de qua meminit Galen. in xiiij. methodi, vbi de tẽdonibus, & ligamẽtis ſcirrhoſis, loquitur, vocatq; anadẽdromalachen. SE. In althæa ſolùm radicibus vtimur. BR. Ne folia deſeras, quoniã priuatim, vt Dioſcorid. inqt, ex exiguo oleo morſibus, & ambuſtis emplaſtri modo imponuntur. Hiſpani, vt nos, maluam nuncupant, Galli maunes, vulgus Cretenſe molocha, Poloni ſzliaſſ, alii ſlaſz maly, Germani bappelen, aut pappeln, coliculos verò maluæ pappl ſtil. maluã verò ſylueſtrem vilt pappeln dicũt: althæã autẽ Galli grimaunes, Germani Ibiſappellant, quanuis & nonnulli vild pappeln, id eſt, ſylueſtrẽ maluã dicãt, Po

loni althæam viſoky ſlaz nuncupant, Cretenſes dendromolocha. SE. Quæ ſunt maluæ, & althææ qualitates? BR. Auicenna althæam in qualitatibus æqualem facit, tamen ad calidum vergit: inquit enim calidum eſſe cum æqualitate. At hîc nodus occurrit non deſpiciendus, quoniam recentiores omnes althæã calidam, & humidã in primo ordine cenſent: at Aetius dicit althæã exiccare, & Galen. in quarto de ſanitate tuenda libro, vbi de medicamentis ad laſsitudinem agit prope libri finem, vult incoquẽdum eſſe roremmarinum herbam in oleo, tamen ſi ad manum nõ adſit, loco eius vult ponendam althæã: cum autẽ roſmarinus calidus ſit, & ſiccus, propterea & althæa calida, & ſicca eſſe debet, ſi loco calidæ, & ſiccæ herbæ poni poteſt. imò roremmarinũ calidum, & ſiccum in tertio ordine cenſet. SB. Ad hæc quid dicere oportet? BRA. Cùm althæa leniat, maturet, emolliat, vt vnicuiq; conſtare poteſt, non poſſum non ſentire humidam eſſe: vnde humidã eſſe fatemur. Nec Galenus, aut Aetius diſſentiunt, imò Galenus althæa vtitur ex oleo pro laſsitudine in quarto de ſanitate tuenda, quoniã humiditatem habet cum caliditate æquali. & idem Galenus in xiiij. medendi methodi in tẽdonum ſcirrhis & ligamentorum, althæa vtitur ex oleo decocta: qua non vteretur, niſi aliquid

humid

humidi,& emolliẽtis haberet: imò ne fierent inſanabiles ex althæa medicamento vtebatur, quam althæam dicit vulgus nuncupare αὐκαδίων δρομαχλάχην. & XIIII. methodi pro obeſis extenuandis vtitur althæa, & oleum parat, quod in ſe aliquod medicamentũ habebat. Hæc verò numerans medicamenta althæam ſimul enumerat. Scitóque Galenũ in VII. de ſimp. med. facul. annotaſſe anadẽdro malachen in genere eſſe maluæ, & vocari althæam. SE. Nondum tamen perſoluiſti quod à Galeno dicitur, eſſe ſiccę facultatis althæã, & hoc expreſsius refert libro vj. de ſimplic. medic. facult. vbi de ebiſco verba facit. BRA. Radicem, & ſemen foliis comparat: illa ſunt foliorum ratione magis ſicca, ſimpliciter verò humida ſunt. SENEX. Tantùm Auerrois ſententiam euitare non poteris, qui in quinto collectionum ſuarum althææ folia, & flores calidos, & ſiccos in primo ordine cenſet, & radicem in principio ſecundi. BR. Non ibo inficias partem aliquam ſiccam habere: tamen ſimpliciter humiditatem habet, & glutinoſam quandã ſubſtantiam. Vnde illis conſentio, qui althææ humiditatẽ attribuũt. SE. Ad maluæ qualitates accedamus. BRA. Serapio capite cxlix. ex Aben Meſuai ſententia illam in primo ordine frigidam & humidam facit, de domeſtica particulatim agens: quip-

pe certum eſt, domeſticam, & hortẽſem magis humidam eſſe: humidam eſſe Galenus teſtatur primo de alimẽtorum facultatibus, in præfatione, cùm inquit maluam eſſe lẽtam, ac præhumidam, propterea celerius ſubſidere, quàm illa, quę talia non ſunt. Et in ſecũdo de alimentorum facultatibus de malua agẽs in omni planta generalem regulam ponit, quòd ſemper in eodem plantæ genere, agreſtes ſiccitate, domeſticæ humiditate præualent: videturq; illam feciſſe calidam Galenus. Nam docet ſi eryſipelati maluæ ſuccũ applicabis, atq; lactucę ſuccum, expreſſe deprehẽdi lactucæ ſuccum refrigerare, & maluæ ſuccum calefacere: humidam verò eſſe teſtatur, propterea quòd facilè ſubducit. SE. Quid ergo inquies ad tam apertam Galeni ſententiam? BR. Ita eſſe intelligimus maluã eſſe calidam, ſi lactucæ comparetur: ex ſe tamen & ſimpliciter frigida eſt. Propterea Galenus in fine libri quarti de ſanitate tuẽda, vbi de laſſitudine tractat, cùm quis poſt ſectam venam febrire incœpit, dat cucurbitulã. At ſi cucurbitæ copia non adſit, dat maluam. Certũ verò eſt in eo caſu Galenum frigidis vti, & pro cucurbita, quæ frigida, & humida eſt, in eius defectu, aliud frigidum & humidum accipere voluiſſe. Cùm verò maluam acceperit, cenſendum eſt Galenum maluã frigidam, & hu-

mid

midam eſſe iudicaſſe. Paulus libro primo frigidam eſſe dicit frigiditate clementi, & obſcura: propterea ſecundum ipſum in primo ordine calida, & humida erat. SEN. Deinde ſemperuiuum maius, & minus occurrũt. BR. Tres ſpecies ſemperuiui apud authores inueniuntur, quanuis plures herbæ ſint, quàm tres, quæ ſemper viuant, id eſt, quocunque tempore ex quatuor anni temporibus, id eſt, quibus ingens calor, aut ſæua hyems nõ nocet: Latinè ſedum, Grȩcè aizoon dicitur. Ferrariæ in tegulis naſcuntur, & potiores vires habent, quàm in his mõtibus. Maius ſemperuiuum à nobis herba orechiara appellatur, à ſimilitudine, quã cum auribus habet, à Gallis ioubarde. Hæc autem ſimilitudo maior eſt, quàm ea, quam cum oculo habet, ſecundum quam dicitur zoophthalmon. à Polonis roſcodnik vocatur, alii κoſchchodnyκ dicunt. Semperuiuum minus à nobis herba pignola, & vermicularis dicitur, ob ſimilitudinem, quã habent folia cum nucleis pineis. A Gallis dicitur oreile de ſouris, à Polonis ruponi emaslo nũcupatur, ab Hiſp. razimillo, à Neapol. vermicello che naſce ſopra li tetti. Supra Ferrariẽſes tegulas mirè ſerpit. Tertia ſpecie nõ vtimur, quæ ἀνδράχνη ἄγρια, id eſt, portu laca ſylueſtris dicitur, de qua bis Dioſcorid. tractat II. & IIII. lib. Sed quod ſecũdo libro

ſcrib

ſcribitur, id totum in quartum referri debet. Hoc autem genus habet vires penitus oppoſitas prædictis ſemperuiui ſpeciebus. Quum verò non ſit opus de herbis, quibus non vteris, diſputare, ad alias tranſire opportunum erit, ſi prius animaduertero ex harũ ſucco nobiliſsimũ comitẽ Herculẽ Contrariũ, & alterũ Herculẽ comitẽ Trottũ duo noſtræ vrbis fulgentia lumina, ex diuturna gonorhœa in ſanitatem reſtitutos. SEN. Prius autem de vtriuſq; ſemperuiui qualitatibus diſſeramus. BR. Galenus VI. de ſimp. medic. facul. vtrunq; genus, & maius & minus, frigidum in tertio ordine facit, & nonnihil ſiccum, quoniam & adſtringit: vnde in eo plus cæteris abundat ſubſtantia aquea. SE. Humidum igitur erit, ſi in eo aquea ſubſtantia abundauerit. BR. Et Galenus, & Paulus, & Aetius parum exiccare dicunt, quoniam adſtringit. SE. Illam ergo cauſam eſſe arbitraris quòd ſiccũ ſit, quoniam adſtringit? BR. Non præciſa, quoniam frigidi primò eſt adſtringere, & ſi ſubſtantiã aqueam habeat, tamen quodam modo exiccat: id verò potius adſtringendo facit. SE. Vrtica pedem confert. BR. Conferat hæc notiſsima herba, vt apud nos in prouerbium ceſſerit, Et culo notam eſſe vrticã. Duas ſpecies habet: vnam folia latiora, & nigriora habentem, alteram minus nigra. Adeſt & cania vrtica

tica cæteris acrior: & herculeana, quæ odorem habet. In genere à Græcis ἀκαλύφη dicitur, à nobis ab vrendo vrtica. Omnibus eædem vires inſunt, nec aliquid vni peculiarius attribuitur, quàm alteri: ideo laudarẽ, vt hîc in montibus eam colligeres, & ſeorſum ſemina, herbam, radices, ac eius ſuccũ diuerſis locis ſeruares. De mortua autem vrtica, quam Lamium, vel Anonium vocant, quoniã non vrat, aliàs pertractabimus, edocentes an ea quæ apud nos mortua, & iners vrtica vulgò dicitur, antiquorum balote ſit. Ab Hiſpanis ortiges, à Gallis ortie, à Polonis pokrſyuye, à Germanis neſſelen, & hoc tẽpore nuncupatur. SE. Quæ ſunt vrticæ qualitates? BR. Græci authores ordinẽ non referũt, ſed illã calidam & ſiccã dicunt. Auicenna ca. DCCXXV. in principio tertii ordinis calidã eſſe fatetur, in ſecundo ſiccã: alii in tertio ordine calidã eſſe inquiunt, & in eodẽ ſiccã. quibus conſentio. SE. Miror à Galeno in vj. de ſim. med. fal. hoc modo de vrtica ſcriptum eſſe, nimirum cùm ſubtilium partium ſit, & temperaturæ ſiccæ, non tamen tantum habens caliditatis, vt iam mordicet. Oppoſitum autem videtur. nam & mordicare, & vrere deprehẽditur: imò hinc dicta eſt vrtica, quoniam vrat. BR. Vrtica nũcupatur ob acumina quædam ſupra herbam diſſeminata, quæ adeò carni inſiguntur, vt il

lam

lamyrere videantur, tamen ſubſtantia ſua nõ vrit, neque quartum attingit gradum, neque mordicat, quanuis folia in ſuperficie mordere videantur. Vnde Auerrois quinto collectionum ſuarum inquit, Et qui opinantur quòd ſit ignea ob ſuæ punctionis acumen, errant: quoniam pars hæc ignea, quæ in eius foliis eſt, tenuis eſt, & ob ipſam frictionem remouetur, & præſertim ob lotioné. SE. Vt frigida herba calidę iungatur, portulaca vrticam ſequitur. BRA. Notiſsima eſt herba, potius in Ferrarienſi ſolo quærenda, quàm alibi. Satiua eſt, & agreſtis. Folia, & ſimul ramulos legito, ac ſeruato. ἀνδράχνη à Græcis appellatur, à Luſitanis beldroegas, à Gallis pourpie, à Germanis porcelcraut, ac ſi dixerint porcellorum herbã. In acetariis editur, cucumeribus, cæpis, oleo, ſale, & aceto conditis. A Venetis poroioli vocatur, à Cretenſibus vulgò gliſtrida, ac ſi conglutinatiua dixerint, ab Hiſpanis verdolagas, à Romanis porcachia, & à Neapolitanis porchiaca, à Polonis kurza noga, ab aliis cunya noga. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. Galenus in VI. de ſim. med. facul. illam in tertio ordine frigidam, & in ſecundo humidam cenſet. Adde in medio tertii frigidam eſſe, & in fine ſecundi humidã. Omnes deniq; authores tam Græci, quàm Latini & Arabes Galenum ſecuti ſunt. SEN. Graminea

mox ſe

mox ſeqtur. BR. Gramen potius dicito, quàm graminea. SE. Quid refert, modò res ipſa intelligatur? BRA. Si abſque vocibus res intelligi poſſent, nõ indigeremus nominibus. Sed poſtea quàm huc peruenimus, vt nõ poſsint abſque nominibus artes intelligi, aut addiſci, ideo melius eſt vocabulis à bonis authoribus ſcriptis vti, quàm barbaris, & ſine authore dictis. Melius enim eſt rectè loq, quàm prauè, & incomptè, & ſi ad rem nihil faceret. De agroſti, id eſt, gramine, cum Dioſcoride dicam ab omnibus cognoſci. Ipſum Ferrariæ quærerem, vbi mirè viret; & hoc montano efficacius eſt. Radices ſeorſum, & ramulos colliges, vel omnia ſimul ſeruato, &, quũ opus erit, ſeiungito. At quemadmodum apud Latinos omnis ferè herba gramen appellatur, præſertim quę ſit iumentorum eſca, ita apud Germanos nomen eſt gras, quo gramẽ ſignificant, & cæteras herbas folia ſtrictiora habẽtes vt fœnũ à Polonis vonya ycacza traua dicitur. vulgus Cretenſiũ ſeruat Græcum nomẽ dicẽs agroſti. Nunc autẽ de ſanguinea herba apud noſtrũ vulgus dicta, aut cariola, diſputare omittemus, quam Plinius li. xxv. alteram ſpeciem graminis putat, & gramen aculeatũ vocat, quia plures habet in acumine aculeos, quos cõuolutos naribus inſerũt extrahuntq;, ciẽdi ſanguinis gratia. Hoc noſtri

pueri

pueri cauriola herba ſæpe faciunt: quæ an ſit coronopos, aliàs diſputare tentabimus. nunc tantùm animaduertentes dubitari poſſe à ſcholaſticis, quũ dulcia vermibus puerorum cõueniãt, id eſt, eos potius nutriãt, quàm interficiant, dulce autẽ ſit gramẽ, cur cõmunis omniũ medicorum vſus eſt, contra puerorũ lumbricos gramine vti. Verùm diſputationes hæ, quæ nihil ad cognitionem ſimpliciũ faciunt, omittantur. SE. Nunc de graminis tẽperie parumper diſſeramus. BR. Galenus hãc herbam, in radicẽ, folia & ſemina diſtinxit, radiciq; attribuit, vt modicè frigida ſit, & ſicca, quod eſt in ordine primo refrigerare, & exiccare: folia in primo ordine frigida cenſet, in humiditate verò & ſiccitate moderata. De ſemine autẽ inquit, quòd alibi quidẽ imbecillũ eſt, in Parnaſo verò deſiccatorium & tenuiũ partiũ, & ſubacerbũ. Et ſi hæc à Galeno iudicentur in primo ordine frigida, tamẽ aliquid caliditatis habent, potiſsimùm gramen eſculentũ, quod radice tenella conſtat, & quæ dulcis eſt. Apud poetas plerunq; pro omni herbarũ genere gramen accipitur. SE. De lauro igitur ſermo fiat. BR. Ab herbis ad arbores trãſis? SE. In ſcribẽdo, aut colligẽdis herbis nullũ ordinẽ ſeruo, ſed vt præſentantur, ita legũtur. BR. Plures ſunt lauri ſpecies, eiſdẽ ferè viribus inſignitæ, & apud nos adeò

notæ

notæ, vt demõſtratore nõ indigeãt: in his mõtibus folia, daphnides, id eſt, baccas, & corticũ radices collige, ac ſerua. SE. Nullus eſt corticũ vſus. BR. Imò maximus. nã calculos frangit, & iocinoroſis prodeſt. Galli lorier vocãt laurũ, vt plures ex noſtris mulieribus oraro. Polonis bobek dicitur, à Cretenſibus vulgò Daphni. Germani verò nomẽ propriũ non habẽt arbori, ſed ita fingũt lorberbaũ, quaſi dicãt arborem baccarũ lauri. SE. Quænã ſunt lauri qualitates? BR. Galenus vj. de ſim. medi. facul. lib. docet fructũ, & folia deſiccare, & calefacere vehemẽter, & plus fructus, quàm folia. at ordinẽ nõ exprimit. Si nos in tẽperiem reducere tentemus, Auerrois v. Collectionum ſuarũ laurum calidum in primo, & parum accedere ad ſecundũ docet, ac ſi illũ fecerit in ordinis primi fine calidũ, aut in ordine primo ſecũdi. Et licet Auerrois de oleo, & de ſucco loqui videatur, illa tamẽ nihil aliud ſunt, quàm ſuccũ baccarum. Eius verba hæc ſunt: Ex eo, quòd lauro vtimur, eſſe ſuccũ, & oleũ, & eſt calidũ in primo, & tangit parũ de ſecundo, quoniã compoſitũ eſt ex ſubſtantia terreſtri aduſta, cũ ſubſtãtia terreſtri, & frigida: & hoc ſignificat amarus ſapor cũ ſtypnicitate. At ſi Galenum conſideremus, nõ erit in primo tantũ ordine calida, ſed neq; in ſecundo, quoniã tertiũ attingit. Inquit enim, & fo

lia,& fructū lauri deſiccare, & calefacere vehementer,& fructus plus,quàm folia.Verun tamē (vt ſuperius dictū eſt)quæ primo ordine calida,vel ſicca ſunt,ſenſu talia eſſe nō percipiūtur,ſed ratione ſolùm:quę iam incipiūt perſentiri eſſe calida,in ſecūdo ſunt ordine: in tertio verò ſunt quæ vehementer calefaciūt,& nondū adurūt. Talia verò ſunt & lauri folia,& fructus.Nam experientia oſtendit, quòd vehementer calefaciūt,& exiccāt,& nō adurūt:vnde in tertio ordine calida, & ſicca eſſe ceſendū eſt.Propterea deceptus eſt Auerrois, vel eius codex mēdoſus legitur, quoniā experiētia ipſa duce calida in medio tertii,& ſicca deprehēdit ob exiccationis,& calefactionis vehementiā.SE. Tamariſcus ſequitur.BR. A Dioſcoride myrice nuncupatur. Ad illam propinquā paludem, vbi ſtagnum apparet, deſcendamus. nā ibi myrices copia ſcaturit. Eius fructum,herbā,cortices, & lignum ſeruabis.Duo ex ligno parātur, vaſa ad bibendum lienoſis:& eo combuſto cinis, vt fœminarum fluxiones ſiſtantur,præparatur.Eſt apud nos arbor notiſsima. Quin & ſemen, ac flores ſeruanda. Cretenſes vulgò merchiam vocāt,Poloni vulgo bagny,Hiſpani tarahay, à Germanis tamarich,à Gallis tamariſi appellatur.Sunt tamen & Germani,qui heyde vocent, ſed magno errore: quia erix eſt arbu-

ſcula

ſcula magicis rebus ſalutaris. SEN. De myrices temperie quid ſentis? BR. Recentiores illā in ſecundo ordine calidam, & ſiccam eſſe dicunt. SE. Nónne & antiqui id cenſent? BRAS. Minimè, nam Galenus vij. de ſimplic. medic. facultatib. inquit eſſe abſtergētis, & incidentis facultatis abſque perſpicua deſiccatione. At illa, quæ perſpicuam deſiccationem non habent, non ſunt ſicca in ordine ſecundo, ſed tantùm in primo: propterea in primo ordine ſiccam eſſe conſtabit. Non ibo tamen inſicias, ſi ex cōbuſta myrica cinis fiat, tertiū ſiccitatis ordinē attingere, vel in ſecundo ſaltem intenſo ordine exiſtere. Imò & Auicenna de myrice idem ſentit, quòd vehementē deſiccationem non habet, ac ſi id Galeni dicere voluiſſet, quòd perſpicuam deſiccationem non habet. Theophraſtus primo de plantarū hiſtoria, illum numerat inter arbores, quę perpetuò virent, & eodē loco myrices foliū deſcribit eſſe carnoſum, quoniam pulpa conſtat, & ſententiam illam refert, myricæ inter frutices folium carnoſum. SEN. Nónne eſt arbor magna aliquibus in locis? BRA. Non multùm procera, tamen aliquibus in locis iuſtæ arboris magnitudinem habet. Vergilius arbuſculā eſſe putauit. vnde ecloga quarta de Pollionis, & Salonini filii laudibus canens inquit:

Nõ omnes arbuſta iuuãt, humileſq; myricæ.

Et in ſexta ecloga, vbi Sileni cantilenam recitat ad Varum, inquit:

Nõ iniuſſa cano, ſi quis tamẽ hæc quoq;, ſi qs
Captus amore leget, te noſtræ Vare myricæ
Te nemus omne canet. vt per myricas tenuia, & veluti ſerpentia carmina intelligat, quemadmodum & myricæ ipſæ humiles ſunt. Imò de Galli inſano amore agens ecloga decima hoc egregius oſtendit inquiens:

Illum etiã lauri, illũ etiã fleuere myricæ. vt oſtẽdat, & proceras arbores, & humiles Gallũ deploraſſe, hoc eſt, nobiles & plebeios. SE. Salix deinde ſcriptus eſt. BR. O res mira, ſalices in montibus quæris: ſed quæ feracior terra Ferrarienſi ſolo, omni ſalicũ genere exuberante? vbi & vires efficaciores habet, quàm is, qui in montibus viret. humido etenim ſolo gaudet, & in ipſo ſponte naſcitur. Ne herbarium tuum hac arbore oneres, quum Ferrariæ vbiq; pullulet. Folia, ſemina, foliorũ ſuccum, corticis ſuccum, præſertim flores, ſeruato, non quidem ſuccum per expreſsionem factum, ſed eum, qui per inciſionẽ corticis emanat, & etiam ex præuſto cortice cinerem ſeruabis: cortices verò quocunq; anni tempore recentes habentur. Quum verò apud Theophraſtum, & Plinium plures ſint ſalicis ſpecies, omnes æquis viribus inſigniuntur, aut

mod

modicè differunt, ideò non eſt opus, niſi ex ea, quæ ad manus venerit, hęc colligere. SEN. Obſecro ne aliarum gentiũ nomina in ſalice prætereas. BR. A Polonis quibuſdam virzba, ab aliis zlothounizæ, à Venetis ſalgiero, ab Hiſpanis ſalx, à Neapolitanis ſalece, à Germanis vveidenbaum, à Gallis ſaulze nũcupatur, à Cretenſibus vulgò etea, Græce verò ἰτέα dicitur. SE. De ſalicis qualitatibus diſſeras. BR. Recentiores medici ſalicem in primo ordine frigidum, & ſiccum eſſe volunt. Galenus in fine ſexti de ſimp. med. facultatibus libri, deſiccatoria eſſe ſalicis folia oſtendit, & flores circa morſum: tamen cùm antiqui omnes & in emplaſtris exiccantibus, & in omnibus, in quibus exiccatione indigebant, ſalice vterentur, ex hoc in ſecundo ordine ſiccum eſſe credendũ eſt. Corticis autẽ cinis valenter ſiccat. Eſſe autem in ſecundo ordine ſiccũ ex eo etiã probari poteſt, quoniam ſi ſalice ad exiccandum vtamur, ſtatim ſolo ſenſu abſq; ratione exiccare deprehenditur. Nec penitus frigida eſt ſalix, imò & partes aliquas calidas habet. nam amara ſunt ſalicis folia, & flores, & cortex. Propterea & Menalca propriam, & Mantuanorum miſeriam deplorans, quum capellas ſuas alloquitur, ſalices amaras dicit, inquiens:

Carmina nulla canã, nec me paſcente capellę

Florentem Cytiſum, & ſalices carpetis amaras.

SE. Cur à capellis tam auidè, & ab aliis belluis ſalices comeduntur, ſi amaræ ſunt? BRA. Sũt nobis amaræ, belluis autem dulces & ſuaues. Multa equidem nobis diſplicet, quæ ſunt gratiſsimus belluarum cibus. Neceſſe igitur eſt ſalices caliditatẽ quandã habere, cum amaræ ſint, tamẽ frigiditas ſuperat. SE. Chamędryos ſequitur. BRA. Barbari adeò nomina corrupere, vt genitiuo pro recto ſæpius vtantur. Nam quemadmodum ſtichados pro ſtœchas à recentioribus dici ſuperius annotauimus: ita chamædryos pro chamædrys dicunt. Recentiores medici ferè Græcam vocem exprimentes querculam minorem vocant, Latini trixaginẽ, Ferrarienſe vulgus calamandrinũ, Poloni vielkaoſſanka, Cretenſes vulgò camodri, à Neapolitanis cerqueiolo. Germanorũ pars loge, alii gamendrim, alii gamanderlim appellant: tamen nonnulli vocabulũ habent, quo poſtea in amatoriis vtuntur, ſcilicet Ielenger Ieliber, quod vocabulũ chamædrym ſignificat. ſi verò exponatur, ſignificat, quantò diutius, tantò clarius. Vnde in amatoriis cauillis hoc nomine vtetes deridere vidẽtur. In hoc aſpero, & petroſo loco viret, vbi folia, & ſemina colligẽda, & nũc potiſsimũ, qa ſuo ſemine prægnãs eſt, quo tẽpore Dioſcorides

ſcorides ſeruandã eſſe monet. SE. Dioſcorides quatuor digitorũ altitudinem non excedere ſcriptum reliquit. BRA. Id eſt in Hermolai interpretatione, ſed ipſe ſua lingua dicit, ἐστὶ δὲ θάμνισκος σπιθαμιαῖος, voluit eſſe fruticem breuem, vtpote qui habeat longitudinẽ ſpithami, id eſt, quantũ extendi poteſt à pollice ad auricularẽ: & quãuis aliquæ etiã hanc menſuram excedant, tamen paucæ ſunt, nec multùm exuperant: cùm autem Dioſcorides alicuius herbæ mẽſuram tribuit, id facit, vt maiori parti indiuiduorũ illius ſpeciei quadrat: nec etiam adeò ſtatam mẽſuram aſsignat, vt quandoque in aliqua portione excedere non poſsint. SEN. Chamædryos qualitates quales eſſe arbitraris? BRA. Auerrois quinto collectionum ſuarum inquit, chamædrym calidã, & ſiccam eſſe ordine ſecundo: idq; ſignificari vult ab amaritudine cum acumine. Et Serapio Galenum refert, qui in ſecũdo ordine calidam, & ſiccam eſſe cenſuerit: tamen vterque decipitur: & Auerrois, quoniã calorem vehementem habet, vt acris ſit eius amaritudo: & Serapio Galenũ prauè adduxit, ſi quis octauum de ſimplicium medicamentorum facultatibus legat, vbi inquit, Ponetq; eam quiſpiã in tertio ordine excalefacientium, & deſiccãtium, plus tamẽ calefacit, quàm deſiccet. Nos igitur calidam in medio tertii ordinis, & ſic-

cam in principio eiuſdem tertii ordinis cenſemus. SE. Suaderi non poſſum Auerroim, & Serapionẽ hac in re tam manifeſta adeò obtuſæ mentis fuiſſe. BRA. Dic igitur eorum codices mendoſos eſſe, & vbi legitur in ſecũdo ordine, in tertio legi oporteat. Nam & Auicenna ipſe Galenum adducit, & tertiũ ordinem refert: idemq; Paulus cum Aetio ſenſere. SE. Laureolam ergo colligamus. BR. Hic manifeſtiſsimus recentiorum error deprehenditur, laureolam mezereum eſſe exiſtimantiũ. SE. Qui ſunt hi recentes, qui hoc putarunt? BR. Dinus quidam Florẽtinus, qui Meſuen commentatus eſt: hic capite primo laureolã mezereon eſſe teſtatur: ſed quantum hallucinetur primo intuitu apparet. quippe Arabes omnes mezereon inter lactarias herbas cõnumerant, at laureola lac nõ emittit. δαφνοειδὴς à Dioſcoride, à nobis quaſi Græcum vocabulum imitantibus laureola nuncupatur; ita etiam à Gallis loreole dicitur, à Polonis vilczelyka, à Cretenſium vulgo chamædaphni. In his montibus fructum collige, & folia. SE. De laureolæ qualitatibus diſſeramus. BRA. Vt lubet: & ſi Galenus acrem eſſe dicat, tamẽ temperies eius determinatè colligi non poteſt, quæ & ex ipſa herba, & ex Dioſcoride potius colligitur. Dioſcorides enim de laureolæ foliis agẽs inquit, Quorũ guſtatu mor-

deatur,

deatur,accendaturq́; os, atque guttur.& hoc experientia oſtendit.nam ſi in copia accipiatur,exulcerat os,& deniq; ex copia viſceribus accenſis homines obeunt: propterea illam in quarto ordine calidam, & ſiccã iudicare debemus. SEN. Dioſcorides ipſam alipo ſimilẽ dicit,& nymphææ flores habere. quod in hac laureola falſum eſſe deprehenditur. BRA. In antiquiſsimis Dioſcoridis codicibus ea verba ſcripta nõ ſunt, ideò & Hermolaus Barbarus illa habuit ſuſpecta: in reliquis adeò ipſa eſt, vt nec pictor tentans eam egregius pingere nouiſſet. SEN.Habétne feruentem,& erodentem guſtum? BR. Tu guſta,ego expertus ſum magno meo incõmodo, qui etiã multa aqua epota extinguere non valuerim,& cœnãti omnia videbãtur inſipida,etiam quæ erãt multo pipere aſperſa,adeò lingua,& palatum ardebant. SE. Tibi potius credam, quàm experiri tentem. Ad rubi cimas deſcendam. BRA. Cima Latinè quidẽ dicitur,verùm in his montibus rubi quærendi non ſunt, cùm Ferrariæ efficaciores vires habeãt.cacumina, rami,atque mora ſeruanda. Eius autem ſpecies plures ſunt,quæ omnes Ferrariæ virent.Vna tamen eſt vulgatiſsima ſpecies, quam ſentẽ appellant,& rubum: in ſolo Ferrarienſi omnia prædia circunſepiuntur rubo, ne iumenta,& homines in alienos agros tranſeant. à nobis

abſoluto vocabulo ſpina, & roueda, quaſi rubus, & eius cacumina cimas ſpinarum vocamus, quas Galli le coupeau des rouſes dicunt. Rubum verò Germani bramen beher appellant, Poloni kierz, vulgus Cretenſe batos, Hiſpani zarzamora. De rubo autem canino cynosbato dicto aliâs tractaturi ſumus, & in ſyruporum examine de eius ſpeciebus abundè egimus. ad locum illum te cōferas, ſi rubi ſpecies ſcire percupis. SE. Nunc rubi qualitates ſaltē enarra. BR. Vt ex Galeno colligi poteſt in vi. de ſimplicium medicamentorū facultatibus, & in ſecundo de alimentorum faculta. folia, germina, flos, fructus ſunt frigida in primo ordine, in ſecundo ſicca, tamen maturus fructus aliquid habet caliditatis temperatæ ob dulcedinem, vt Galenus notat. SE. Myrtus ſequitur. BRA. Duæ potiſsimùm myrti ſpecies reperiūtur, nigra, & alba. Nigra folia habet, quæ in viriditatem quandam intenſam, & ferè ſubobſcurā tendūt, quæ nigredinem quandam præ ſe ferre videtur: albá verò viriditatem habet magis apertā, quæ reſpectu intenſæ viriditatis albedo dici poteſt. In genere autem omnia ex myrto, quæ in vſum medicum veniunt, feliciora, & efficaciora in nigra ſunt, quàm in alba, & ita perhibetur ab authoribus. Ex nigra igitur omnia colliges tibi neceſſaria, & deſcende prope illas aquas,

vbi

vbi egregiè viret: eſt enim frutex ambiguæ naturæ, qui modò in aquis, modò in terra viuit. Multa ex myrto ſeruanda ſunt, ſemina, folia, ſuccum ex foliis, & ſeminibus, ex quibus etiam exprimendum vinũ. Vos ſemina myrtillos appellatis: antiquiores, vt Hippocrates, myrtidanum. Parua etiam myrtus, quæ myrto adnaſcitur, myrtidanum dicitur, & myrtida à Paulo Aegineta: efficacior eſt tota planta, quam ſeruare expediet. Intelligo etiã per adnatum id, quod circa corticem naſcitur, vt in thymo Meſuæ epithymus, ita in myrto myrtidanum, vel (vt nouũ nomen fingamus) epimyrtus, quem circa myrtum frequentiſsimè vidimus, cùm inter myrteta equitaremus M. D. XXXV. inter Fondos & Anſur, nũc Terracinam vocatã, ſimul cum illuſtriſsimo duce noſtro, qui Neapolim Carolum quintum Imperatoré viſitaturus proficiſcebatur. Quãuis Galenus myrtida ſobolé myrti ſolùm intellexerit. omnia ergo hæc ex nigra myrto ſumenda. SE. Quomodo ab aliis gentibus nuncupatur? BRA. A Græcis *μυῤῥίνη* dicitur, & etiam *μυρσίνη*, à Gallis meurte. SE. Quæ ſunt primæ eius qualitates? BRA. Auicéna frigidũ in primo ordine cenſet, & ſiccũ in fine ſecundi. Et Galenus ex contrariis ſubſtantiis conſtare myrtum dicit, tamé iudicat frigidũ terrenum in ea vincere, & tenue quoddam cali-

dum

dum habet, propterea valenter deſiccat. Cùm ergo vincat frigidum, & aliquid habeat calido tenuis, primum ordinem non excellet. At cum valẽter deſiccet, erit in tertio ordine ſiccum: tamen folia, germina, fructus, ſuccus diuerſo modo exiccant: veruntamen vnũquodque id agit valenter, vt aliqua in fine ſecundi ordinis, aliqua in tertii principio, alia in media tertii parte exiccãt. SE. Cauda equina ſequitur. BRA. Nomen rei ipſi cõueniens. nam cum equina cauda ſimilitudinẽ habet, ideò & Græci ἱππȣριν, & Latini equiſetum, & equinalem vocant. Neſcio autẽ cur à Ferrarienſibus mulieribus ſceuola appelletur: tamen quicquid ſit, non eſt in montibus petẽda hæc herba, ſed potius inter Ferrarienſes foſſas, & loca aquoſa. folia, & radices ſeruanda, vtpote rei medicæ vtilia. Tamen vnum animaduerſione dignum eſt, ab aliquibus ita appellari, quia equorum membris ſuccurrat, præſertim vbi fluxerit ſanguis: habet enim adſtrictoriã quandam vim, ideò à Germanis nomen accepit harſtrang, à ſtrangulando: quoniã ſi quiſpiam maſticauerit, vt pueri ſæpe faciũt, adeò adſtringit, vt ſtrangulare videatur. Galli verò à ſimilitudine queue de cheual dicũt, à Polonis pyzaſlka vocatur, & à Venetis cua de cauallo, à Germanis ſchaffthevv. herba apud nos notiſsima, cuius duæ ſunt ſpecies, altera

breuior,

breuior,altera longior, quam à ſaliendo ſalicem equinalẽ Dioſcorides appellat.longiorem appellant noſtræ mulieres ſclaream. Arbitror inde ſumptũ nomen, quia ſtãnea vaſa illa fricẽt,& clarificẽt:ſed aliud vocabulũ habent magis vſitatũ,ſcilicet aſprella ab aſperitate,ideò mirè fricat vaſa.breuiorẽ ſceuolã dicunt.Sceuola eſt ſecũda ſpecies equiſeti apud Dioſcoridem:Aſprella verò prima.Habet autem ſua folia adeò mollia ſceuola,& fragilia, vt inepta ſit ad abſtergenda vaſa:ſed aſprella dura habet,& ad frãgendũ cõtumacia, aſperáq; eſt, ideò in poliẽdis coquinariis vaſibus ea vtuntur. Sunt adeò notæ hæ herbæ, vt nulla ſit Ferrarienſis muliercula,quæ nõ agnouerit.aliâs autẽ in polygonio fœmina deceptus ſum,quam Romani ſanguinalem fœminam appellant, putans ipſam eſſe equiſeti ſpeciẽ, quoniam ita à Dioſcoride deſcribitur:Frutex eſt tener,arundini ſimilis,cõtinuatis geniculis, & in ſe ipſis tubarum modo fractis, circa quos piceæ ſimilia folia in orbẽ exeunt. Radix illis inutilis eſt. Naſcitur in aquoſis locis. Adſtringendi refrigerandiq; vires habet. Si quis equiſetũ huic deſcriptioni comparabit, eius pictura eſſe ferè deprehẽdet.tamen deinceps noui ſanguinalẽ fœminam alterã eſſe,& à noſtris mulieribus coregiolã & ipſam appellari,quia polygoniũ mas etiã coregiolam

vocant

vocant. Per mulieres vniuerſum Ferrarienſe vulgus intelligo. Huius herbæ ſucco, ac puluere illuſtrẽ Dianam Eſtenſem Cõtrariam, dignam vt altiori tuba decantetur, à fluxu ſanguinis nariũ immunẽ feci. SE. Caudæ equinæ qualitates ne prætereas. BR. Auicenna illã in primo ordine frigidam eſſe dicit, & in ſecundo ſiccã. De frigiditate illi cõſentimus, at in ſiccitate diſſentimus, quare in tertio ordine ſiccam eſſe fatemur, cùm à Galeno in ſexto de ſimplicium medicamentorũ facultatibus libro, valenter exiccare dicatur, propterea & maxima vulnera conglutinat. SEN. Solatrum maius, & minus ſequuntur. BRA. Non modò in ſolano (ita enim appellari debet) recentiores, ſed etiã antiqui inter ſe diſſentiunt. Nam Theophraſtus, Plinius, & Dioſcorides his nominibus Strychnon, & Halicacabum vario modo vtũtur. Quippe Theophraſtus ſolùm duo genera ponit, ſomniferũ, & maniacum. Sed hæ lites in aliud tẽpus differantur. Maniacum ſolanũ deferendũ, nec quo vtimur in his montibus colligẽdum, ſed Ferrariæ vbertim habetur. Olim edendo erat, nunc nõ editur. Olim etiã ſatiuum erat, & in hortis cum aliis oleribus ſeminabatur, nũc in hortis, & aquoſis locis ſpõte prouenit, imò & cultoribus inuitis ſcatet. Tu folia, ac fructum, id eſt, acinos ſuos, illos ſeruabis. A Ferrarienſibus biaſſo-

la,

la,ab aliis vua canina appellatur.Sunt etiam qui vuam morellā à colore,cùm grana maturuerint,vocent,& quoniā eo ſucco talis color fiat.Vulgus enim Ferrarienſe purpureū colorem,morellū dicit. quo nomine in hac herba Galli,& Luſitani vtuntur:illi enim morelle ſolatrū vocūt,iſti moura.Et ferè idē nomē Germani ſequuntur nachtſchatten dicētes, quaſi vmbra noctis,ex colore,quem grana ipſa,aut habēt,aut inficiunt.A Polonis pſzinki,à Venetis maius ſolatrum herba belladōna vocatur.Non eſt opus notiſsimam herbā aliis verbis pingere. nullus enim eſt Ferrariæ,qui ſolatrū ignoret. SEN. Cuius ſunt qualitatis? BR. Galenus in ſecundo de alimentorū facultatibus,notat inter olera,quæ edendo ſunt, nihil æquè adſtringere, vt ſolanum:& ideò crebrò in medicinis, rarò in cibis vtimur. Auicenna in primo frigidum eſſe dicit, in ſecundo ſiccum,& genus, quod ſtupefacit eſſe frigidū,& ſiccum in tertio. At Galenus in octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus refrigerare inquit,& adſtringere poſſe ſecūdo ordine.Id verò genus, quod hypnoticum dicitur,quia ſomnum conciliat, in tertio ordine frigidum eſt.De hoc autem aliâs. SE. Iuam ergo doceas. BRA. Hæc à Græcis χαμαιπίτυς dicitur,quia humilis,& per terram ſerpat:nō tamen adeò ſerpit, quin ramūculos eleuatos

habeat,

habeat. In hac etiam ordinanda recentiores genitiuo pro recto vtuntur,chamæpityos dicentes.Iua auté vocatur,quaſi ibiga.Ita enim à Plinio, & aliis pluribus dicitur, vel abiga: noſtri recentes iua,aut iuam moſchatam,credo ob odorem vocent,qui tamen mihi ingratiſsimus eſt. Corruptumq; eſt vocabulũ iua, ab ibiga,vel abiga.In mõtibus efficacior exiſtit,& prope maria. Nomen accepit ab odore,quem habet piceæ,vel pinus.Nam hoc vocabulum πίτυς, modò pro picea,modò pro pinu interpretatum inuenies. Tamen piceæ odoré potius imitari videtur. Vnde chamæpitys idem eſt,quod parua picea,vel,ſi id mauis,parua pinus.Fuere tamen recentes,qui cupreſsinam, & qui paruam cypariſſum potius nuncupare voluerint:tamé à picea, vel pinu, non à cypariſſo nomé habet, vt chamædrys, id eſt, parua quercus, à drys, quod quercus eſt,deducitur. Tres ibigæ ſpecies reperiũtur, quæ in genere à parte Germanorum vergiſſmeinnit appellãtur.quod vocabulum in cauillis amatoriis ſumunt,& circa ipſum iocantur.Nam idé ſignificat, quod non obliuiſcaris mei. Tres ſpecies ibigæ reperiũtur. Sed tu hãc,quæ in vſu eſt,ſolùm collige flores luteos habenté.Nã de his herbis tantũ acturus ſum, quæ nunc in pharmacopolarũ officinis Ferrariæ verſantur:alio autem loco de omnibus

herbis

herbis vbertim, & diſtinctè diſſeremus. A Gallis Iue arthetice dicitur, quéadmodũ & à multis Italis, vt à Neapolitanis dicitur: fortè ob id dicta, quoniã artubus ſuccurrit. A Polonis mala aſſanka, & ab aliis vielka ozanka nuncupatur. SEN. Cuius eſt qualitatis? BRA. Omnes vno ore fatentur in ſecundo ordine calidam eſſe, in tertio ſiccam, vt Galenus VIII. de ſimp. med. facult. lib. teſtatur. Oues marcidas vidimus, & putreſcentes, ex huius herbæ eſu ſanitati reſtitutas, & boues, atque equos, hiſq; belluis plurimùm ſapit, quanuis herba amara ſit. Addoq; illam, quam nos habemus, adeò verã chamæpitym eſſe, vt lactuca vera lactuca eſt. SE. Fœniculus ſequitur. BRA. Notiſsima herba, à Grecis marathron appellata: notiſsima, inquam, vtpote cibis gratiſsima. Quã gratia bibẽdi nũc comedũt, prius ſanitatis gratia ſumebatur, propterea herba, & tenello trunco toto anno veſcebantur. In hoc mõte vbi vires præſtãtiores habet, herbã, ſemina, & radices collige, partim pro re medica, partim pro obſoniis ſeruanda, quãquam pro obſoniis coquorũ, & noſtratiũ mulierũ cura ſit. ab Hiſpanis inoio, à Gallis feneul, à Germanis fenchel, à Polonis vvloſki kopr, à Cretenſibus vulgò maratha, à Neapolitanis fenucchio appellatur. SEN. De fœniculi qualitatibus diſſeras. BRA. Auicenna fœni-

culum ſylneſtre calidũ in tertio ordine, hortulanum verò in ſecundo eſſe fatetur. At Galenus hortulanũ etiã in tertio ordine calidũ cenſet, quoniam vehemẽter calefacit, ſiccum verò in primo ordine. Verùm cùm fœniculi ſiccitas abſque ratione nota ſit, & ſolo ſenſu manifeſtè deprehẽdatur, propterea in ſecundo ordine potius ſiccum eſſe arbitramur. quod & Auerrois quinto collectionum teſtatur. Paulus Galenum ſequitur, ſed id ipſe aſſerit eſſe in primo ordine ſiccum, Galenus verò ſecundũ quoſdã dicebat. Vnũ verò poteſt nos ambiguos reddere: quoniam vt tantùm in primo ordine ſiccum ſit, hac ratione à Galeno probatur, quoniam lac procreat. Quod ſi admodum deſiccaret, nõ ſanè efficeret. Et Paulus, atq; Aëtius eodem vtuntur teſtimonio: tamẽ etſi in primo ordine ſiccũ ſit, nulla eſt ratio, qua dici poſsit fœniculũ in lac conuerti, vt alii cibi liquidi. Cùm igitur ſecundũ ſubſtantiã in lac nõ cõuertatur, ad rem nihil facit, vel in primo, vel in ſecundo ordine ſiccum ſit. Propterea iudicandũ cenſeo Galenũ hoc referre, veluti quoddam ab aliis dictum, non quòd ipſe id ſequatur. Nam ex ſuis regulis potius iudicat eſſe in ordine ſecundo ſiccũ. Lac verò dicitur generare fœniculum, quoniam ſanguinem ad mãmas dirigit, aperit, attenuat, tamen in lac ſecũdum ſubſtantiam

tiam

tiã conuerti non poteſt. SE. Caules ſequuntur. BRA. Nec braſsicæ, ſuæ deſunt vires, præter id quòd edendo ſit. à Dioſcoride tres ſpecies enumerantur, ſatiua, agreſtis, & marina. De ſatiua nihil amplius Dioſcorides: ſed Theophraſtus, & poſt ipſum Plinius, q Theophraſti interpres appellari poteſt, in tres etiã ſpecies ſatiuam partiũtur, in criſpam, caulodem, & eã, quæ propriè dicitur crãbe, quanuis crambe nomen generis ſit: tamen ſatiuarum omniũ idem vſus in re medica videtur. quãuis crambe, quæ tenuiora, & ſimpliciora folia habet, egregius laudetur, tamẽ in montibus quærenda non erat, quum in Ferrariẽſi ſolo mirè pullulet ex quacunque ſpecie, & præſertim ex ea, quæ tenuiora folia habet. folia, ſemina, & cimæ ſeruanda, quæ ſale etiam condire oportet pro vomitionibus ciendis, imò & ſuccus, & flores, & crematorum caulium cinis legendus. Tamen cùm toto anno Ferrariæ vireat, tunc colligerem, cùm ea indigerem. Eſt autem non modò in re medica, ſed & in ganea laudata crãbe, de qua biſcocta plura prouerbia à Græcis facta ſunt. Hiſpani Latinum ferè imitantur, coles dicentes, quaſi caules, & alii dicunt verzas. Sed & ad hoc nomẽ potius Germani attingũt, coele exprimentes, & Galli choule, quàm ad braſsicã. Id autẽ braſsicæ genus, quod nos à

capite caputiũ appellamus, id fortè eſt quod Plinius ſeſsile, & cumanum vocat. A` Germanis etiam à capite nomen ſumpſit cappis, vel cappis κraut dicentibus. Poloni fortè & ipſi caulem à capite κupoſta vocant, & vulgus Cretẽſium phringio, à Neapolitanis foglia. SE. Quę ſunt caulis proprietates? BRA. Hippocrates in ſecundo de ratione victus libro, quem Galenus Theſſali, vel Herophili eſſe iudicat, inquit: Braſsica calefacit, mouet, bilioſaq; ciet. Apud Auerroim in quinto collectionũ cap: XL. legitur caules frigidos eſſe, & ſiccos. Arbitror ego Auerrois contextũ eſſe corruptũ, & legi oportere calidos, & ſiccos. Braſsicarum caliditas manifeſta non eſt, propterea in primo ordine calefaciũt, in ſecũdo verò exiccãt: quoniã, vt Galenus teſtatur, intus, & foris exiccant, & ſiccitas manifeſtè deprehẽditur, imò tali modo exiccat, vt vulnera conglutinet. Cato tradit Populum Romanum ſexcẽtis ferè annis in re medica braſsica vſum: nondum enim in vrbem commeauerant medici, qui in artem redegerunt, quemadmodum magno ſanitas conſtet, & peregrina ſecum pigmenta attulerunt, vt illis imponerent pretia, quæ vellent. Cæterùm militares viri glorioſas cicatrices gratuito olere curabant, eodem horto cura vſi, cura ad ſalutem dum illos paſcit, & ſanat. SEN. Tamen

braſsic

braſsicarũ folia humida eſſe videntur. BRA. Secundo de alimentorũ facultatibus, braſsicæ ſuccũ humectare corpus edocemur, & prima coctura deiicere facit, ſed caro braſsicæ exiccat. Id fortè Auicenna intellexit, cùm dixit corpus eſſe humidius. Vel ſi id nõ intelligat, à Galeno longè differt. SE. Alκακenghi ad manum veniunt. BRA. Halicacabus Latinè dicitur. Arabes & Barbari Latinũ peruertentes Alchachengi, quaſi Halicacabum vocant. Eſt ſecunda ſpecies ſolani Dioſcoridis, quam Plinius veſicariã appellat, quoniã veſicis ſuccurrit. Dioſcoridi autẽ magis placet: quoniã folliculus ille, in quo eius granũ continetur, cum veſica ſimilitudinẽ habet, veſicariam dictam eſſe. Qui eam apollinarẽ minorem apud Dioſcoridem eſſe tradunt, decipiuntur, de qua in fine primi libri ſcriptũ eſt. Nã nec id caput eo loco eſſe debet, & eſt tertia ſpecies ſtrychni, quam ὑπνοτικὸν, id eſt, ſomnificã vocãt, quæ prope mare inter ſaxa naſcitur. Ne in his montibus halicacabum quæras, ſed quum eris Ferrariæ, in vineis colliges, vbi efficacior eſt. Herbam & folliculos ſeminibus plenos ſeruabis: quin & ſuccum exprime, in vmbraque ſicca ad ciendam vrinã. Potuit hic ſuccus tribus diebus contẽtam vrinã Reuerẽdi præſulis Iacobi Gallini ſanctæ Annæ prioris digniſsimi expellere, &

aliorũ aquã inter cutẽ euacuare. Neſcio qua de cauſa Germani eã appellẽt Iudendocklẽ, id eſt, Iudæorũ pilã. fortè ex folliculo nomen iſtud nacta eſt. Hi verò Germani longè decipiũtur, qui ſchlaffbechr, vel tholkraut halicacabũ putãt, quoniã ea nomina potius furioſo ſolano conueniũt. Primum enim ſomnificum granũ, alterũ maniacã herbã ſignificat. Plures autẽ abſq; his affectibus halicacabum apud nos comedũt. Adde diuerſam eſſe maniacæ herbæ figurã, à nõnullis Polonis czernone iagodi, ab aliis pſſye viſnye dicitur. SE. Ne halicacabi qualitates omittas. BRA. Galenus in ſolano dicit halicacabum in foliorum qualitate ſolano ſimilẽ eſſe: propterea frigidũ, & ſiccũ erit ordine ſecundo. SE. Beta mox occurrit. BRA. Nomẽ habet ſecũdæ literę alphabeti Græcorũ. nãquũ ab olitoribus deprimitur figurã b, prę ſe fert. Eſt autẽ duplex, cãdida, & nigra: radice cognoſcũtur, non foliis, vt multi decepti ſunt. Adeò notę ſunt herbæ, vt opus nõ ſit pingere. Ne montanã quęras, ſed Ferrariæ abundè viret, & efficacior, q̃ alibi eſt. Ex ambabus ſpeciebus folia, & radices ſerua. Tamen alba in omnibus efficacior eſt, prę terquàm in adſtringẽdo, quo effectu à nigra ſuperatur. Succus etiã foliorũ, & radicum ad plures ægritudines valet. De blito nihil in præſenti, quum apud pharmacopolas

eius

eius vſus non ſit. Galli poiree bletã, & Germani mãgolt appellãt, quo ferè nomine Itali multi vtũtur, vt qui circa Vercellorũ coloniã, & prope mõtes habitãt. Dicũt enim ſimul cum Mediolanenſibus, & ferè cæteris Inſubribus manegold. A Polonis czvvkla, Venetiis herbete vocatur, à Cretẽſiũ vulgo ſeuclõ, ab Hiſpanis azelgas, & à Parthenopeis folia molla nũcupatur. SE. Galenus in VI. de ſimp. med. facult. olus eſſe eſculentũ docet, in ſecundo exceſſu à tẽperatis humidũ, & frigidum. BRA. Loquitur de blito, nõ de beta. Nã octauo deinceps libro de beta ſermonẽ habet, quam dicit nitroſæ facultatis eſſe participem, & digerit, extergit, & per nares purgat. Vnde huius ratione ponitur in clyſmatibus eius ſuccus. Propterea recẽtioribus aſſentire nõ poſſum, quòd frigida ſit in primo, & humida in ſecundo. Nã & habet aliquid calidi, cùm ea faciat, quæ à Galeno dicuntur. Ex quibus in primo ordine calidũ eſſe iudicamus: de humiditate verò non dubitamus: tamen eſſe diuerſarum partium, quæ diuerſas habent naturas conſtat. SEN. Ad mercurialem venire conueniet. BRA. Hanc Mercurius inuenit, ideo Mercurialis dicta eſt, quam Græci ab eodem Mercurio ſua lingua hermipoam vocãt, & alio nomine linozoſtin. Galli & Hiſpani nomine ferè Latino vtũtur, primi Mercuriale, alii Mer-

curial. Noſtrum vulgus magis corrūpit nomē mercorella dicēs. Habet apud Germanos varia nomina, vt etiā variæ ſunt nationes, ſed hoc cōmunius eſt cæteris bingelkraut per b, aut per p, pingelkraut. alii verò kuevvurtz, alii ſcheiſſkraut, alii ſcheiſſzmilt, alii miſtrudt, alii ſpeckmalten, alii hundtsmilt, alii ſcoſzmelden appellāt, ſed pro diuerſitate nationum hoc fit: à Polonis mercuriy, ab aliis mercurio ſchoue ziele, à Cretenſiū vulgo ſcarolacanon. Herba notiſsima eſt, & qua pro ſoluēda aluo noſtri ruſtici vtuntur, in pultariis præſertim decocta. Si quis enim lancem comederit, mira euacuatione ſoluitur. Duas ſpecies habet, marē, & fœminā. Fœmina efficacior exiſtimatur, mas nigriora folia habet, & ſemina rariora: imò duo ſola habet per diuerſos geniculos veluti duos teſtes. Fœmina albiora folia habet, ſemina frequētiora ſunt. In humectis, & omnibus cāpis oritur, quanuis in montanis, & ſiccioribus efficacior ſit: æquè folia, ramuli, & ſemina legenda. SEN. Cuius eſt facultatis hæc herba? BRA. A Galeno non exprimitur, ſed inquit eſſe admodum digerentis facultatis. Recentiores in primo ordine calidam & ſiccam eſſe teſtantur. At nos potius in ſecundo ordine calidam eſſe probamus, cùm ſenſu ipſo calefacere deprehendatur. Auerrois in febrium initiis

Merc

Mercuriali vtitur, ſicuti & caſia & tamarindis. Nos illã ante coctioné exhibere non laudamus: ſed ruſtici Ferrarienſes etiã ſani cùm ventré purgare volunt, ea vtuntur cocta ex aqua, & oleo; pro minutali, bilé craſſam, pituitam, & ichores educit. SE. Iam betonica in medium venit. BRA. Notiſsima herba, quæ in montibus quæri nõ debet, à veteribus Hiſpaniæ populis inuenta: quod intelligendum eſt, primùm ab his populis eius vires oſtẽſas. Adeò auté nota eſt, vt apud vulgus Ferrariéſe in adagiũ venerit, quum de re nota ſermo fiat, dicere notioré eſſe betonica. Ceſtron à Græcis appellata, à Latinis ſerratula, vt Plinius teſtatur: & meritò, quia circumcirca in moré ſerræ diuiſa eſt. Ferrariæ illam quæres, quoniam frigidiora loca amat. Deus ſpecies habet, æquis fere viribus inſignitas: tamen quæ ſpõte naſcitur, ſatiua efficacior videtur. Quod in omnibus ferè ſylueſtribus plantis reſpectu ſatiuarum vſu venit. Aliàs in hac herba diſsidiũ componemus inter Dioſcoridem, & Plinium; quoniam Plinius betonicæ folia rumicis ſimilia facit, quod Dioſcorides britannicæ adſcribit: vultq; betonicã habere folia quercus. In qua re Plinius à Leoniceno reprehenditur. Sed an abſolutè folio rumicis cõparauerit Plinius, vel potius comparatio ſit rumici in expanſione foliorũ ſo-

lùm, aut non abſolutè rumici comparet; ſed potius rumicis foliis ſerratis, alio cõmodiori loco diſſeremus. Tu interim Ferrarienſi agro herbã, ac radicẽ ſeruabis. Dioſcorides autem folia in fictili vaſe trita cõſeruat. Galli betoniem, Germani betonien kraut, & Poloni bukvvicza vocant. nunc Cretẽſe vulgus vetonichi nuncupat. Recentes in primo ordine calidam, & ſiccam eſſe volunt. Auerrois quinto collectionum capite quadrageſimoſecundo, illam ordine quarto calidam, & ſiccam eſſe fatetur. At iudicio noſtro decipitur, quippe tanta caliditate pollere non poteſt, vt experientia oſtẽdit. Nã in acetariis, & veluti holus in minutalibus editur. Nos igitur cùm ſenſu deprehẽdatur betonicæ caliditas, abſq; alia ratione erit in ſecũdo ordine calida, & in eodẽ quoq; ſicca. Vnde à Galeno dicitur eã eſſe guſtu amariuſculã, & ſubacrẽ: neq; illa, quæ in primo tantùm ordine calida ſunt, renum calculos confringere poſſunt, vt betonica Galeno teſte facit. SE. Chelidonia ſequitur. BRA. Duæ ſunt chelidonii, id eſt, hirũdinariæ ſpecies, maior, & minor. De minori nihil ad nos, quia in pharmacopolarũ vſu non eſt, maiorem tantùm proſequuntur, quę apud nos Ferrarię in parietibus, & ſemitis, & lapidũ cumulis naſcitur. noſtrum vulgus cerognam appellat, dicitq; dentibus ad-

uerſar

uerſari,vt ſi quis eius ſucco,qui luteus eſt,dẽtem tetigerit,protinus corruere, quum tamẽ econtrario ſit. nam dentium dolores finit, & eoſdem tremulos confirmat, vt experientia didicimus,modò putridi nõ ſint.Ita verò nuncupatur, quia quum hirundines veniunt, ex terra prodit: quum abeunt, marceſcit: aut quia ſuorũ pullorũ oculis hirundines auxiliantur.Fabuloſum eſt, & quod noſtris etiam temporibus fertur, ex Dioſcoride fortaſsis, & antiquioribus ſumptũ, ſi quis hirundinum pullis oculos eruerit,modò nõ frãgatur neruus, hirundines illis ſuccurrere hac herba, quam multi fatentur ſe vidiſſe in nidis. Quũ autẽ puer eſſem,hoc experiri tentãs,quinque hirundinũ pullis oculos erui, adeò vt neruus adhuc oculo iungeretur, altera die ſanos pullos inueni, at nullã herbã in nido reperi.Tria ex hac herba ſeruanda, folia cum caule,radices,& ſemina. adde & ſuccũ, qui ex omnibus his partibus fit,in æneo vaſe cum melle decoctum.SE. De chelidonii qualitatibus diſſeras.

BRA. Recentiores calidum, & ſiccũ in ſecundo ordine faciunt:tamen ſi Galenum in octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro conſideremus,in tertio ordine calidum videtur, atque ſiccum. nempe dicit, extergẽtis admodum eſſe, & calidæ facultatis. At quæ calidæ admodum facultatis ſunt,

in tertio ordine calida eſſe conſtat,modò nõ vrãt.addeq; de minori agẽs chelidonio dicere acrius eſſe maiori, vnde in quarto ordine completo calidũ,& ſiccum,à quo cùm maius chelidonium declinet, in tertio erit ordine intenſo calidum,& ſiccum,vel in quarti principio. SE. Si hic minus chelidonium ſcatet,ne oſtẽdere pigeat. BRA. Quum Ferrariæ erimus,eam oſtẽdere curabimus.Nã in aquoſis naſcitur,foliis rotundioribus,quàm hedera, nec caulẽ habet, ſed folia à radice prodeunt: præſertim in menſe Maio videtur:herba eſt, quæ citò euaneſcit. Ne tu illa nũc ſcire tẽtes, quibus non vteris: alio enim loco herbas omnes edocebimus. Vnũ eſt, habere multas radices,& rotũdas,flore luteo.Ferrariæ primo vere,eius foliis in acetariis vtimur.Galli chelidoniũ eclere, Germani ſchelwrant vocãt,& Poloni vulgare nomẽ,ſcilicet celidonia vtuntur. À vulgo Cretẽſiũ chelidoni dicitur. SE. De berbena ergo diſſeramus. BRA. Nobiliſsima herba verbenaca, quæ apud Romanos in honore habebatur,vtpote qua luſtrabant domus,& familiã, qua feciales coronabantur,qua mẽſam Iouis verri dicebant, qua magi, & fatidici vaticinabãtur, & multa alia, vt Plinius vigeſimoquinto libro cap.IX. teſtatur. Ab aliquibus periſtereon dicitur, quaſi columbaria,quoniam in ipſa libenter colũbi

verſan-

verſantur, ideo à nonnullis noſtræ gentis columbina vocatur. Noſtræ mulieres in feſto natiuitatis Diui Ioannis Baptiſtæ, & aſſumptionis virginis Mariæ, hac herba ſe coronāt, & cingūt, putantes eo anno à capitis, & dorſi dolore liberas futuras. Qui mos ab antiquitate acceptus eſt. Sed (vt refert Plinius) in ortu canis colligebatur, nec ſolem, aut lunā circunſpici volebāt, terra in primis fauis, & melle luſtrata, illā adeò in veneratione habebāt, vt hierabotane, id eſt, ſacra herba appellaretur: imò herbas omnes, quæ ad luſtrationē valebant, aut magiā, aut quodcunq; aliud ſimile facinus per excellentiam verbenacas appellabant, & hieroborane, quāuis hoc nomē huic peculiare ſit. à Ferrarienſibus corrupto vocabulo borbonaga dicta, à Gallis veruene, à Germanis yſenkraut, vel eiſenkraut, ac ſi ferri herbā dixerint, & yſenhart, à Polonis koſziſko dicitur, Veneti vulgo herbam de ſan Zoanne nominant. Adeò Ferrarienſibus nota eſt, vt nihil notius verbena. Aquoſis enim locis naſcitur, ideo ne illam à montibus petas. Duas ſpecies habet in re medica ſeiunctas vires habētes, quas etiā Græci, & Latini vario nomine partiūtur. quippe Plinius in marem, & fœminam ſecat, Dioſcorides per rectum, & ſupinū diuidit. Recta verbenaca apud Pliniū mas eſt: ſupina, fœmina. Noſtíne ambas

ſpecies?

ſpecies? SE. Quidni? apud omnes adeò notæ ſunt, & in toto agro Ferrarienſi frequẽtes, vt canibus noſtris notior ſit pane. Folia in ſimilitudinem folii quercus habent. BRA. Ita eſt circumcirca inciſa, ideo & ea ſpecies, quę ſupina dicitur, quercui à Dioſcoride comparatur: quanuis & altera etiã ſpecies eidem cõparari potuiſſet. Romani marem criſtam gallinaceam, fœminam verò circinalem vocant. Non aſſurgit fœmina, ſed quaſi ſerpit, & humilis eſt: ideo à Dioſcoride ὕπτιος, id eſt, ſupina dicitur. Quũ eris Ferrariæ, ſeorſum ambas ſpecies collige, vnà autẽ folia caulis, flores, & radices ſint. SE. Non conſueuimus has ſpecies ſeorſum habere. BRA. Error erat. nã, vt Dioſcorides tradit, mas ad nonnulla valet, ad quæ fœmina inepta eſt, & ecõtrario. SE. Quæ ſunt verbenæ qualitates? BRA. Calidam in primo eſſe dicunt, & in ſecundo prope tertium ſiccam. Vnde & Galenus inquit vim habere adeò deſiccantem, vt conglutinet vulnera: tamen cùm amara ſit, & in lingua acredinem quãdam imprimat, quæ ad fauces vſq; extenditur, propterea in ſecunda ordine calidam eſſe iudicamus. SE. Eupatorium ſequitur. BRA. Nihil ferè in re herbaria tam corruptum eſt, quàm hoc, quod eupatorium dicitur. SE. Quamobrem? BRAS. Quoniam nec eupatoriũ, quo vos vtimini, verum eupatorium

rium eſt,nec id nomẽ,quod nunc vero eupatorio tributum eſt,illi quadrat. SE. Quomodo fieri poteſt, quòd eupatorium, eupatoriũ non ſit? Aequè eſt,ac ſi quis hominem nõ eſſe hominem dicat,aut equũ equum. Hoc eſt, de quo miror, Iuniores quoſdam nunc prodire, qui omnes noſtras herbas damnent. BRA. Mihi, optime pater, nullo modo credẽdum eſt, ſed antiquioribus authoribus fidem præſta. En tuũ hoc eupatoriũ, quantum à Dioſcoridis, Plinii, & antiquorum eupatorio euariet, conſidera. Lege tu Dioſcoridẽ, Fruticoſa herba eſt, ſingularis exit ex ea virga, gracilis, lignoſa, recta, nigra, piloſa, cubitalis, & aliquãdo maior: folia habet per interualla partibus diuiſa, quinq; fere, aliquando tamẽ pluribus, quinquefolii, cannabíſve foliis ſimilia: nigricant, & hæc etiam, ſerræ modo in extremitatibus inciſa. Semen fert, ſingulari illi virgæ deinceps adnaſcens, in terram annuens, adeò aſperum, & hirſutum, vt veſtibus ſiccatũ hæreat. SE. Nullam habet cum noſtro vocato eupatorio, aut modicam ſimilitudinem. quam verò herbam eupatorium putas? BRA. Illa eſt, quæ vulgo agrimonium appellatur. SE. Si figura herbæ, & Dioſcoridis picturam contemplor, ea omnino eſt: verùm agrimonium noſtrum, Dioſcoridis argemonen exiſtimabã. BRAS. Id fieri non poteſt, ſi eius deſcriptio-

nem

nem in Dioſcoride conſiderabis: quippe inquit, Agreſti papaueri ſimilis argemone eſt, folia anemones habet, inciſuris diuiſa, florẽ in caule puniceũ, capitulũ erratici papaueris quod roeda vocant, oblongius tamẽ, & in ſuperiore ſui parte latius, radicem rotundam, quæ diluti aqua croci colore liquorem ex ſe remittit, vi ſua acrẽ. SE. Hæc nihil habet cum noſtro agrimonio commune, vel in foliis, floribus, aut radice: fortè eſt altera ſpecies argegemone. BRA. Et illa eadẽ folia habet. SE. Miror cur tam diu latuerit. BRA. Imò poſt celeberrimi Nicolai Leoniceni tempora præceptoris nunquam pœnitendi, multi pharmacopolæ noſtro vulgari agrimonio pro eupatorio vtuntur, eo ita demonſtrante. Nec mirandum eſt, ſi in recẽtibus error diutius protractus ſit, quoniã & antiqui eodẽ ferè errore ducebantur, vt Dioſcorides teſtatur: quippe argemone, id eſt, ea, quæ agrimoniũ appellatur, ab ipſis eupatoriũ dicebatur. At quã nos re vera agrimoniũ appellamus, verum Dioſcoridis eupatorium eſt, & argemone altera herba eſt. SE. In præſenti de agrimonio nihil tractes, deinceps de illo verba facturus. Id tamen ſcire optarim, quænam herba hæc ſit, quam eupatorium vocamus: eſt enim notatu digna herba, odorata, & viſu pulchra. BRAS. Non eſt idem eupatorium vbiq; in Italia. SE.

De

De aliis nihil impręſentiarum: de hoc noſtro ſermo fiat, quod in fouearũ ripis naſcitur, & humidis locis, lõgiora folia habens ferè cannabinis ſimilia, flores in ſummo multos coaceruatos purpuraſcentes. BRA. Re vera herba eſt non ſatis laudata, quam egregiis viribus inſigniri arbitror. Plerunque eius gratia vniuerſum Dioſcoridem euolui, & eam inuenire non potui. Nec Plinius, Galenus, Paulus, aut alter ſimilẽ herbã pinxit. Non defuere tamen, qui illã ſymphitũ petreũ arbitrarentur, ſed falſo, quoniam in ſaxis non naſcitur, nec thymi ramulos habet tenues à cacuminibus, nec thymi capitula, &, quod potiſsimum eſt, non eſt dulcis hæc herba, ſed ſubamara. Aliqui enagrã eſſe arbitrati ſunt: ſed deſcriptione conſiderata adhuc peius ſentiũt. quam ob rem non inueni hanc herbam in aliquo ex antiquioribus authoribus, quam tamen viribus præcipuis inſigniri putamus, vt in Ferrarienſibus herbis edocebimus volumine de ipſis tradẽdo, & iam diu cœpto. In vineis naſcitur eupatoriũ Ferrariæ. Id autẽ intelligo, quod agrimoniũ dicimus pro vero eupatorio colligendo, cuius herbã, radices, & ſemina ſeruabis, quod in his montibus potius, quàm Ferrariæ habere ſtudeas. A Gallis etiã eupatoire, & à Germanis leberkraut, id eſt, Iecoris herba vocatur, à Polonis ſzadziecz dicitur: alii

ſcribunt badzecz. SE. Dic mihi (ni pigeat) Arabes ſuntne de hac herba locuti? BRA. In eupatorio herbam deſcribunt eiſdem ferè verbis, vt Dioſcorides facit, vt Serapionem legenti manifeſtum erit, & Meſuen, quamuis Meſue centauriæ minoris foliis comparet, & alii cannabis, aut quinquefolii. Sed fortè corruptus eſt Meſuæ textus, qui omnia à Serapione accepit. In hoc tamen à Serapione diſſentire videtur, ideo corruptum eſſe eius codicem ſuſpicor: quia etiam Auicenna, à quo ſumit, cannabinis foliis aſsimilat, & non centaurii minoris. SE. Hoc ſummè placet, quia alteram herbã eſſe apud Arabes eupatoriũ, quàm apud Græcos putaueram. BRA. Eadem eſt, ſed ob peruerſam ex Græco in Arabicum, & ex Arabico in Latinum, vel potius Barbarũ interpretationem plurima immutata ſunt, vt aliis veſtibus induta, alia etiam videantur. Conſtat autem Serapionem Dioſcoridẽ ſequi, & nonnullos Arabes, Auicennã verò Serapioné, & Meſuen poſteriorem, vtroſq;. SE. De eupatorii qualitatibus parumper diſſeras. BRAS. Si Galenum ſexto de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, conſideremus, in primo ordine calidum erit, atque ſiccum. Nam inquit eſſe tenuium partium, & habere incidendi, extergendique facultatem citra manifeſtam caliditatem. Ineſt & ipſi adſtrictio quædam,

per

per quam robur iecori addit. Cùm ergo manifeſtam non habeat caliditatem, in primo ordine calidum erit, & ob modicã adſtrictionem in eodẽ ordine ſiccũ. Vnde & Auerrois quinto collectionum illud ponit in primo ordine: ſed Auicenna calidũ in primo ordine, & ſiccũ in ſecundo illud ſtatuit. Herba hæc iterũ impræſentiarum cõſiderata obſcuram quandam amaritudinem habere videtur, vt in primo ordine intẽſo ſit calida: de ſiccitate in ſecundo ordine ſicca videtur, quoniam abſque ratione exiccare deprehenditur: imò cum & abſq; ratione calidum videatur eupatorium, in ſecundo ordine caliditatis remiſſo poni poterit. Hæc ita proponuntur, vt aliis anſam conſiderandi præſtemus. SE. De hac herba ſatis: ad hyſſopum deſcendamus. BRA. Et hyſſopus duas ſpecies habet, quæ locis tantùm differũt, Hortenſis, & mõtana. Hortenſi montana efficacior eſt, ideo montanæ ſolùm herbam, caulem, & flores ſerua. SE. Id faciã. nam notiſsima herba eſt hyſſopus. BRA. Apud te fortè nota, ſed ego in ipſa valde dubito. SEN. In herba etiã mulierculis nota dubitas? BRA. Imò maximè, quoniam Dioſcorides eam ſuo loco non pingit, ſed libro quarto, vbi de chryſocome tractat, inquit habere comantes corymbos figura hyſſopi: at neſcio in hyſſopo comantes corymbos videre, id eſt, in noſtro

vocato hyſſopo, & ita apud omnes intellecto. Adde quum origanum heracleoticā pingit dicit folia habere hyſſopi σκιάδιον δὲ, οὐ τροχοειδῆς. id eſt, vmbellam autem non in modum rotæ. ac ſi hyſſopus habeat in modum rotæ vmbellam. Verùm nec folia noſtræ vocatæ hyſſopi, nec vmbella cōuenit, quoniam hyſſopi flores in modum ſpicæ ſunt. Comparat quoque & alteram origani ſpeciem hyſſopo. quod & Plinius lib. xx. cap. xvi. & xvii. facit. SE. Hæc quoque me in dubium vertunt: à te quid dicendum ſit noſcere optarē. BRA. Folium hyſſopi omnino cum origano ſimilitudinem habet, licet in hoc latius ſit. De vmbella modò aliter dicendum, quàm à Marcello interpretatur, ac ſi origanus habeat vmbellam ſicut hyſſopus: in origano verò ſit multifida, & diuiſa, in hyſſopo rotūda. Tamē Græcus textus nō confert vmbellam origani ad illam hyſſopi, ſed ſimpliciter ad vmbellā: quia re vera vmbella in rotundum vergit, & ſimplex eſt, ſed in origano multiplex. Quam ob rem Hermolaus rectius Dioſcoridem interpretatus eſt non faciens comparationē ad hyſſopum, ſed ſimpliciter dicēs, vt verba Græca innuūt, σκιάδιον δὲ, οὐ τροχοειδῆς. id eſt, nō modo rotæ vmbellam habens. Ego quandoque Græca verba non aduertens, ſed Marcelli tantùm interpretationem, noſtrum vul-

gatum

gatum hyſſopum, origanum heracleoticam eſſe arbitrabar: ſed nunc errorem animaduerti. Eodē nomine à Gallis, & Hiſpanis, & Germanis dicitur, primi yſſope, alii ixopo, tertii iſop appellāt, imò & Poloni iſop dicunt. Sunt & in Hiſpania, qui iſopiglio vocent. SE. Arabes de hoc hyſſopo loquūtur? BRA. Loquuntur omnino, & id eſt, quod hyſſopum montanum Meſue vocat: quod enim dicit hyſſopum haſce, thymus eſt. SE. De hyſſopi qualitatibus nonnihil agamus. BRA. Omnes fatentur, & Galenus potiſsimùm VIII. de ſimpliciū medicamentorū facultatibus, in tertio ordine calidum eſſe, atq; ſiccū, & adde in medio eiuſdē ordinis. Notatq; Galenus eſſe tenuiū partium, vt inde obſtructiones mirè aperiat, & humores attenuet. SE. Marrubium occurrit. BRA. Deprehenſus eſt ab excellentiſsimo præceptore meo Nicolao Leoniceno in hac herba in errore Plinius, quippe qui ex vnius vocabuli falſo intellectu, multas herbas cum porro confuderit. Nam Græcè marrubium praſsion dicitur: porrum verò praſſum. Plinius aliquas herbas marrubio cōparans, quia ita ab antiquis acceperat, ipſas porro comparat, vt orminon, balote, ſtachii, porro aſsimilari dicit, quum marrubio ſcribere debuiſſet. Nam antiqui Greci has herbas praſsio, id eſt, marrubio, non praſſo, id eſt, porro cōparant.

ideo vna literula Plinium fefellit. Sed hæc longius à Leoniceno in epiſtola ad Angelum Politianum. Duæ marrubii ſpecies conſtant, vna herbacea, & multis inciſuris diuiſa, altera folia rotundiora habet, & ſqualida. Prima ſpecie, vt inquit Theophraſtus ſexto de plantarum hiſtoria, in variis medicamentis vtebantur. Plinius eodem modo, ſed per alia verba ſecare videtur. Nam ipſe in nigrũ, & candidũ partitur. De albo Dioſcorides in capite de marrubio peculiariter tractat, & id marrubiũ eſt, quo nos vtimur, & in veſtris officinis habetis, folia ferè rotunda & albicantia habens, quod apud nos in ruderibus, & circa areas domorum naſcitur, vbi lapidũ cumuli ſunt. Ex hoc quum eris Ferrariæ (quanquam hîc efficaciſsimum ſit) folia, & caules ſimul, ac ſeorſum ſemina ſeruabis. Vulgus etiam noſtrum marrobio vocat, & ita Galli. Germani verò andorn. nomen eſt ſumptum à morbo quodã puerili, qui marrubio ſanatur: à Polonis ſantha dicitur, ab aliis marthvva poxrziua, niſi decipiantur. Nigrum marrubium noſtri temporis pharmacopolæ non colligunt: tamen Theophraſtus loco citato in re medica plurimũ valere ſcribit, & Plinius ei multas dotes tribuit. SE. Hoc nigrum marrubiũ apud Dioſcoridem quænam herba eſt? BRA. Nũc non eſt animus eas herbas tractare, quarum

rum nullus eſt in veſtris officinis vſus:tamen ne tergiuerſari videar,eam eſſe ſuſpicor,quę à Dioſcoride balote nuncupatur. SE. Adhuc anceps ſum.æquè enim balote ignota eſt herba,vt nigrũ marrubium. BRA. Ego baloten illam ſuſpicor , quæ à noſtris vrtica mortua, & iners vrtica vocatur , quæ folia vrticæ habet, ſed non pungentia, aut adurentia foliis purpuraſcẽtibus,cuius ingens copia inruderibus Ferrariæ,& incultis locis.Hęc per ſuſpicionem dicta ſint, aliàs per certitudinem magis rem tractabimus , & ſine ſuſpicione de hac re loquemur. Nam & ſuſpicamur galiopſim eſſe vrticam mortuam , & erit à balote diuerſa, quoniã balote odorẽ habet. Vnum tamen admonere volo, Plinium præter duo genera marrubii,album,& nigrum, baloten tanquam quoddam diuerſum ſcripſiſſe.Hæc autem aliàs. Tu cæteras herbas proſequaris. SEN. Prius quàm ad herbas alias trãſeamus, marrubii qualitates in medium reuocandæ ſunt. BRA. Galenus VIII. de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus, calidum in ſecundo ordine cõpleto,& ſiccum in medio tertii, vel in tertio completo eſſe fatetur. Auicenna deceptus eſt Oribaſium adducens, ac ſi praſſion ſit calidum , & humidum mediocriter: poſtea ſecundum alios oppoſitum concludit eſſe calidum in tertio,ſiccum in ſecundo.At

experientia oſtendit vehementer exiccare, propterea tertiũ ordinem incidit, & cùm nõ mediocriter calefaciat, erit in fine ſecũdi ordinis calefacientium, vel in principio tertii. SE. Scordion. BRA. Dic optimè pater, quæ herba illa eſt, quam ſcordion appellatis? SE. Syluestre allium. BRA. O errorem execrabilem: is Thyreſia cæcior eſt, qui non viderit. SE. Cur error? ego, & præceptores mei ſylueſtre allium ſemper accepere. BRA. Mentem adhibeas his, quæ dicturus ſum: Duo vocabula ſunt ſatis affinia, ſcordion, & ſcorodũ. Scorodum à Græcis allium dicitur, & ſcorodon agrion, alliũ ſylueſtre. Arabes in his vocabulis decepti ſunt, & Arabum imitatores, loco huius vocabuli ſcordion, ſcorodon intelligentes, & alliũ ſylueſtre interpretãtes, vt Auicenna in vna deſcriptione theriacæ ſcordion ponat, in altera ſylueſtre allium, pro ſcordio, in hoc vocabulo ſcordion putãs ſcorodon eſſe, deceptus. Hinc recẽtes omnes, & pharmacopolæ hactenus decepti ſunt, pro ſcordio cuiuſdam ſylueſtris allii ſpeciem ſumentes. Nõ vident autẽ apud Dioſcoridem, alliũ non eſſe, ſed herbam trixagini ſimilem. Vnde à Romanis paluſtris trixago dicitur, tamen maiora folia habet, odoreq; allii, propter hoc fortè multi decepti ſunt, allium ſumentes: amarũ, & adſtringentẽ ſaporem, &

quad

quadrangulum caulem habet,in quibus flos rubeſcens eſt. A Plinio feliciſsimè x x v. lib. cap. v i. deſcripta. In hoc monte, vbi aqua ſcaturit,ingentē huius herbæ copiam habes, etiam Ferrariæ in aliquibus planis,& aquoſis inuenitur, & potiſsimùm in leporario Illuſtriſsimi ducis noſtri. Plinius,& Dioſcorides differunt,quoniā Plinius in planis,& aquoſis locis,Dioſcorides in montanis, & humentibus naſci fatetur. Tu folia, & caulem in his montibus colligito. SE. Quo nomine allium hoc ſylueſtre, quo pro ſcordio vtebamur, apud authores vocatur? BRA. Scorodopraſſon,ab allio, & porro nomē ſumens,vel ampelopraſſon, quaſi vineale porrum. Verùm etiā Galli,& Hiſpani, ac Germani pharmacopolæ pro ſcordio alliū ſylueſtre intelligunt, & eo vtuntur,quum tamē fuerit nobiliſsima herba Mithridati adſcripta. Galli enim appellant ſcordion aux ſauuages, & Hiſpani aio drauo,quū tamen hoc nō ſit. Neapoli ardilo dicitur,vel cocepece, vel cepece. SE. Ad ſcordii qualitates deſcendas. BRA. Auicenna inquit calidum eſſe, & ſiccum ad quartū perueniens,deceptus(vt arbitror) quoniam ſylueſtre allium per ſcordium intelligebat. Galenus v i i i. de ſimpliciū medicamentorū facultatibus, ex variis partibus conſtare tradit, & eius acrimoniā allio ſimilem eſſe: vnde cale-

faciet tertio ordine, atque exiccabit. De hoc ſcordio pulchrũ quoddã experimẽtum enarrare nõ deſiſtã: Superioribus annis cùm Illuſtriſsimi Herculis quarti ducis noſtri equorum armamenta peſtis quædam inuaſiſſet, vt ſingulo die quinq;, ſex, aut octo morerẽtur, iuſsit princeps, vt huius peſtis cauſam inquirerem: ſtatim iuſsi ex mortuis equis quinq; aperiri, nihil mali aliis in viſceribus inueni, ſolus patiebatur ventriculus, qui vndiq; paruis vermibus rubris ad vnguis lõgitudinẽ totus erat circũdatus, qui adeò parieti ventriculi inhærebant, vt vix auferri poſſent. Equi illi nihil penitus edere poterãt, ſed in terrã decidentes moriebãtur: tunc iuſsi, vt vnicuiq; ex reliquis duæ ſcordii vnciæ darẽtur: deinceps nullus obiit. Illorum vermium cauſa fuerat, quoniam turbulentas aquas tota hyeme biberant. In puerorum vermibus inter alia ab hoc tempore ſcordiũ miſcui, & mirè profecere. SE. Bacchara in mediũ venit. BRA. Quid intelligis per baccharã? SE. Eam herbã, quæ alio nomine aſſaron appellatur. BRA. Mirabar te à communi errore liberum eſſe. Duæ herbæ ſunt, baccharis, & aſſarũ, ſi quis Dioſcoridem, & Plinium rectè conſiderabit. Et fortè hinc error emanauit, cur à noſtris vulgaribus aſſarum bacchara appellaretur, quia multæ baccharis notæ in aſſaro poſitæ ſunt,

de

de nominibus præſertim, & viribus. hæc autem nihil ad præſentem locum. Vide aſſari copiam in illo macro, & ſitienti loco. Radices & herbam ſerua, & folia minora habet, quàm hedera. SEN. Ferrariæ in meo horto folia multò maiora habet, quàm hederæ folia. Miror autẽ cur Dioſcorides multò minora fecerit. BRA. Ne admiratione afficiaris, quoniam locus, in quo naſcitur, in cauſa eſt, cur folia ampliora euadant: in Ferrariẽſi ſolo vtpote humidiori latiora folia naſcuntur. At ſi in macro, & arido ſit, quem deſiderat, folia minora fiunt. Dioſcorides autẽ de aſſaro in proprio loco naſcente verba fecit, & de eius folio, vt in pluribus reperitur. De hac autem herba à noſtris vulgaribus appellata bacchara, quod verum aſſarum ſit, nullo modo dubites, quam Germani haſel vvurtz appellant, quaſi dixerint leporis radicem: ſed vnde hoc ignoro, niſi ex aliqua cum lepore ſimilitudine factum ſit. Galli verò racabarant hãc proprio nomine vocarũt: à Polonis copithinik dicitur. SE. Quæ ſunt aſſari qualitates? BRA. Galenus ſexto de ſimplic. medicamentorum facultatibus, ad acorum ſe refert. At acori radices intẽſiores facit. Acorũ verò in tertio ordine calidum, & ſiccũ eſſe fatetur. At cùm nos aſſarum conſideramus, guſtamus, odoramus, humanis corporibus applicamus, du-

bium

bium ingeritur, an ſecundum ordinem excedat. Hæc nõ dico, vt antiquioribus me opponam, ſed vt tibi veluti digito, quę perpendenda ſunt, oſtendam, & quæ experimẽto comprobãda. SE. Quid modò baccharis eſt ediſſeras. BRA. Baccharis diu authores digladiari fecit, adeò vt eam Plinius aſſarũ exiſtimarit. Fuere, qui ipſam caryophyllum, id eſt, florem illum noſtrũ vulgarẽ odoratiſsimũ, & pulcherrimũ, quẽ garofalum vulgò dicimus, putarint. Adeò mirũ videbatur florem tam pulchrũ, & odoratũ apud antiquos ignotũ: ſed id re vera nullo modo dici poteſt, cùm deſcriptiones oppoſitũ oſtẽdant, vt cuilibet in Dioſcoride, & Plinio videre licet. Nicolaus Leonicenus eam baccharẽ eſſe putauit, quam noſtrũ vulgus ſclaream dicit, nõ ſcleream illam, quæ aſprella vocatur, inter equiſeti ſpecies à nobis ſuprà repoſita, ſed herbã illam magnã, quæ purpuraſcentes in album flores facit, herbam ſancti Ioannis etiã Ferrariæ vocatã, quam Simon Genuenſis centrum galli, aut criſtam galli falſo, & impudenter nominat. Duplex autem eſt, hortenſis, & ſylueſtris, ambas credo nouiſti. SEN. Et nullus Ferrariæ eſt, qui non nouerit. BRA. Decipitur autẽ Genuenſis putãs eam herbam, quam Plinius cap. v. lib. XXVII. alectorolophon vocat, prædictam ſclaream eſſe. At quicquid

ſit,

ſit, in præſenti pro bacchare Leonicenũ imitari iubeo, vt hanc, quam dicunt ſclaream, ſerues, in his aſperis montibus collectam, cuius radices, & folia ſeorſum habere ſtudebis. SEN. Baccharis eſtne re vera ſclarea, aut ſancti Ioannis herba? BRA. Hoc in præſenti nõ aſſero, ſed laudo tantùm, vt interim ſclarea pro bacchare vtaris (vt Leonicenus edocuit) quouſque meliora inueniamus. Nam aliàs de hac herba diffuſius locuturus ſum: nũc id te latere nolo, hãc herbam calidam, & ſiccam eſſe in ſecundo cõpleto. Tamen nonnulli ſuſpicati ſunt, herbam hanc ſancti Ioannis vocatã orminum eſſe. Ita enim à Dioſcoride deſcribitur eſſe ſimilem marrubio foliis caule quadrangulo, ſeſquidodrantali altitudine, circa quẽ cornicula prominent ſiliquarum effigie radicem verſus nutantia, in iis duorum generũ ſemen ſylueſtri rotundius, colore fuſco, alterum nigrius, & oblongum. Tu verò lector optime an herba ſancti Ioannis Ferrariæ appellata orminũ ſit, iudex eſto. SE. Perforata ſequitur. BRA. Mira herba, & mirum magis, Dioſcoridem eius foliũ non pinxiſſe, in illis præſertim foraminibus, quæ in ipſo apparẽt, ſi præ oculis ponatur. Mirũ præterea eſt, Pliniũ ſolertiſsimũ virum hoc non animaduertiſſe, qui lib. XXV. cap. XIII. eam diffuſe pingit. SEN. Nónne eſt illa her-

ba,

ba, quæ ab antiquis hypericon nuncupatur? BRA. Poteſt quidem & eodem nomine appellari, quoniã nonnulli apud Dioſcoridem eam ita vocãt, ſed propriè, & verè hypericon albos flores habet. Vnde hæc eſſe nõ poteſt, cui lutei inſunt flores. Illa autẽ eſt apud Dioſcoridem, quam rutam ſylueſtrem nominat, de qua tertio libro agit. Flores, folia, & radices ſerua. SE. Radices ſeruare aſſueti non ſumus. BRA. Tamen ad vſum medicum proficiunt, imò vt ſemina etiã condias iubeo. Solum gracile & cultum amat, ideo Ferrariæ illam habere poteris. In ſeminibus autẽ maximus recentiorũ error inualuit, vt cum rutæ ſylueſtris ſeminibus in nonnullis receptis (vt dicũt) vti debuiſſent, ſemen cicutæ accipiũt, herbæ pernicioſiſsimæ. Sunt tamẽ qui potius hanc perforatã aſcyron apud Dioſcoridem putarũt, quàm rutã ſylueſtrem: verùm idem ſunt ſpecie, ruta ſylueſtris, & aſcyron: tãtùm differunt, quia aſcyron maius eſt. Sunt ambæ idem, differunt ſola magnitudine, & ambæ perforatæ, ambæ hypericon, ambæ androſæmon, & eiſdem viribus inſigniuntur. Ita eas noſco, & diſcernere ſcio, vt tu ipſe lactucam à braſsica. Galli & nõnulli Germani ferè nomen Latinũ imitantur. illi enim rue ſauuage, iſti vild rauten, id eſt, ruta ſylueſtris dicunt. Noſtrum vulgus, & perforatam, & herbam

ſancti

ſancti Ioannis appellat, quanuis & altera etiã ſancti Ioannis ſuprà dicta ſit. Sed huic habent propriũ nomẽ Galli dictum à foraminibus. Nã ipſam appellant mille pertuis, veluti ſi dixeris mille foramina. & alii Germani Iohans kraut, id eſt, Ioannis herba, alii runrath, alii vnſer fravven bedtſtro, id eſt, noſtræ dominæ ſtramẽ, alii harthau, id eſt, durũ fœnũ vocant. quæ nomina ſunt magis propria, quàm quod primo loco dictũ eſt. à Polonis ſzſantgo ſana ziele, à Cretẽſibus vulgo agriagudoro dicitur. Quum verò de ruta ſermo inciderit, etiã Ferrariæ noſtrã horrẽſem rutã habebis, cuius ſemina, radices, & folia ſeorſum colliges. SEN. Et Capraria ruta in mediũ venit. BRA. Experiẽtia monuit, hãc herbã peſtilẽti morbo ſummè proficere: noſtrũ vulgus giargam vocat. Apud antiquos penitus ignota videtur. Nam deſcriptiões ſpecierũ rutæ effugit: nõ enim ſylueſtris, aut ſatiuæ, Gallaticæ, aut montanæ ſpeciẽ ſubiit. ideo noua herba potius eſt, quàm ab antiquis deſcripta. Quãdoq; verò ſuſpicatus ſum eam eſſe, quæ IIII. lib. Dioſc. polæmoniũ vocatur. Quũ autem res ſit plena ingenui pudoris, fateri per quos profecerimus, in hac re me attẽtũ fecit excellentiſsimus Nicolaus Leonicenus, & doctiſsimus Vincẽtius Caprilis cõfirmauit: cuius ſententiæ & in preſentiſum, quouſq; meliora in-

uene

uenerim.Nam hæc herba ramulos habet graciles, pennatoſq;, folia paulò maiora, quàm rutæ,oblongiora tamẽ,ad polygoni,& nepetæ longitudinẽ. In ſummo ramulorũ veluti corymbi ſunt, in quibus nigrum ſemen eſt. Radix cubitalis,alba,lanariæ herbæ radici ſimilis. Ex hac Dioſcoridis pictura vides rutã caprariam huic ferè ſimilem eſſe. SEN. Imò in nullo diſſentire videtur. BRA. In hac aſpera montis parte atq; macra, huius herbæ folia,radices,ſemen, & expreſſum ſuccum colliges.Quum autẽ experientia aduerſus peſtilentem morbum valere oſtenderit, quod frequentiſsimè obſeruatũ eſt, vt per eius ſucci potionẽ plures in ſanitatẽ ex eo morbo reſtituti ſunt. Dioſcorides verò contra ſerpentes valere dicit,& venena,ſuũ polæmoniũ.Quæ autem veneno, etiã peſtilenti morbo aduerſantur:ideo & ex viriũ indicio,rutam caprariam cum polæmonio idem eſſe iudicãdum. Etenim giarga, vel, vt alii, galga,ſerpentes, & mirè puerorum vermes interficit.Ex eius ſucco, aloe, myrrha, & croco pretioſiſsimũ ad vermes puerorum vnguentum paro. Alii herbam ſarracenam,alii fœnigræcum ſylueſtre illam appellant,à Polonis koxia ruta dicitur. SEN. De te plurimùm miror, qui cùm probare tentas,huius caprariæ rutæ ſuccum aduerſus puerorum vermes valere, aloe, & myr

myrrhæ commiſces. At nullus ambigit myrrham ex ſe contra vermes valere, & aloen: veruntamen ſi probaturus eras hanc rutā vermes necare, id ſimpliciter probare debebas, ſolo huius rutæ ſucco ſumpto, qui etiā id efficere nō poteſt, cùm nullā habeat amaritudinem, niſi occultā proprietatem adducas, qua id efficere valeat. At de hac proprietate Gale. nuſquam locutus eſt, neq; ex antiquioribus alius, quem ſciā. BR. Tu de me miraris in polæmonio, venerande Senex, & ego de te vehementius miror, qui noſtra verba non intelligas: nempe inficias non eo, ſuccum ſolum vermes interficere, & potui ſumptus, & extra applicatus. At quis impedire debet me aliis additis, aut vnguentū, aut aliud medicamentum cōficere, quod efficaciorem vim habeat, quàm ſi vnumquodq; ſimplex ex ſeipſo recipiatur? Tu ingenuitatē meam reprehendis, quæ te ſpōte edocuit, & quæ experta eſt, ſine pręmio elargitur. Erant hæc boni conſulenda, non reprehendenda. quippe nō cogimus te his vti, ſed ita proponuntur, vt ſi cuipiā bona videantur, illa recipiat: ſin minus, deſerat. Tu nimis elatus, ac petulans in alienas meſſes non vocatus inſilis. Arbitror te pauciſsimis negotiis occupatū, cùm tempus tibi ſuppetat noſtras nugas reprehēdendi. Cur Galenū non accuſas, qui probare volēs quartam an-

chuſæ ſpeciem cõtra latos lumbricos valere, inquit valere oxybaphi menſura cum hyſſopo, & naſturtio epota. En Galenus alia admiſcuit ſimplicia, quæ valere contra latos lumbricos nulli dubium eſt, tamẽ præcipuè ab illo probandum erat, quartã anchuſæ ſpeciem vermes illos necare. Sed potius laude dignus eſt Galenus, qui eorũ miſcellã ponit, quæ aduerſus latos lumbricos valent. Ad herbã verò ipſam, de qua agimus, redeuntes, ſi guſtetur quando ſemina habet, & ipſi etiam flores ſubobſcurã quandam habẽt amaritudinem. Addo regulam quandam vniuerſalẽ, omnia, quæ aduerſus ſerpentes valent, cõtra lumbricos etiam valere. De occulta proprietate nullus fortè minus fidit occultis illis proprietatibus, quàm ego: tamen Galenus ex occulta proprietatę multa probat, licet in nono de ſimpliciũ medic. facultatibus, vbi de lapidibus ſermonẽ cœpit, dicat, facultates has, quæ totius ſubſtãtiæ proprietatis ratione inſunt, à methodo, ac ratione alienæ ſunt, & per ſolam noſcuntur experientiã: tamen deinceps in iaſpide lapide occultæ proprietati fidit, & aliis multis in locis illam probat: imò in decimo de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, vbi de vſtis cãcris diſſerit, librum ſe facturũ promittit, in quo de his pertractabit, quæ totius ſubſtantiæ proprietate agunt. &

refert

refert omnia de quibus locuturus erat eſſe de eorũ numero. Hæc ſola breuibus referre volui, vt videas Galenum, & illa probare, quæ à proprietate agere nata ſunt, quanuis huic proprietati nos fidem exiguam adhibeamus. Deinceps igitur, ô bone Senex, quomodo loquaris conſiderato: polæmoniũ agit ſua qualitate, & amaritudine quadam ſubobſcura, quodq; nos tali argumenti genere vtamur, ſi tibi arrideat accipito: ſin minus, id, quod potius lubet, ſequaris. SE. Omnia boni cõſulas. BR. Imò, & boni conſulo, & quæ dices facilè feram, etiã ſi inurbanioribus verbis vtereris, vt iam vſus es. Addoque nonnullos eſſe, qui aphacé apud Dioſco. giargam eſſe putarint. Quibus nullo modo conſentio, cùm Dioſcorides dicat tenuia admodum folia habere: imò cum illis potius inclinaré, qui aphacem, viciam eſſe putant. De hac auté re impræſentiarum ſentétiam ferre nõ eſt opus. SE. Soldanella occurrit. BR. Hanc & ſoldanã vocãt, in quo Pãdectarius longè errauit. SE. Quomodo potuit tantus vir errore duci? BRA. Hoc tibi adeò apertè oſtendetur, vt nullam habeas excuſandi anſam. SE. Oſtendas obſecro, alioqui ſemper illi incorruptam fidé tribuam. BR. Author hic chachillem apud Serapionem ſoldanellã eſſe fatetur, & Neapoli chachilio vulgò dicitur. SE. Hoc certiſsimũ

eſt,& ſemper id tenui.B R A.Sed errorem audias:Serapio inquit chachillem vſnæ,aut naſturtii folia habere. Videtúrne tibi chachillẽ vſnæ, aut naſturtii foliis ambiri? S E. Vſnæ folia non habet:ſed quid naſturtiũ ſit, ignoro.B R. Naſturtium ea herba eſt, quam Ferrarienſe vulgus ex acrimonia agreto vocat: videtúrne tibi ſoldanellã eius habere folia? S E. Minimè.B R.Igitur Pandectarius tuus errauit.S E.Si meus errauit,etiam tuus,quia eadem nota impreſsi ſunt. B R. Nõ dico tuum, quem poſsideas, ſed quem ames, quem tota mẽte proſequaris.S E N. Tu ergo odio habes? B R. Non odio habui,ſed illi non adeò fidem præſto, quin antiquioribus potius credam: ipſum verò ſummè laudo, vt eum, qui ſuo tempore plurima viderit,& alios iuuãdi gratia in cumulum redegerit.S E N.Hæc dimittamus, ne opus noſtrum impediant,remorentúrve.nam tibi credere ſtatui. Verũ hæc herba ab antiquioribus quo nomine inſignitur? B R.Omnino dubia eſt,tamẽ ea videtur, quã Dioſcorides braſsicã marinam vocat: habet enim folia ariſtolochiæ rotundæ ſimilia.In maritimis naſcitur, & Ferrariã importatur. A quam intercutẽ habẽtes mirè ſoluit,vt plures eius puluere ſanos reddiderim.Hic nõ inuenitur,ſed commodius Palæſtinæ Venetorum, inter Motamauchi, nunc Malamochi

portum,& foſſam Clodiam,quæ Chioza dicitur, ſitæ, circa maris litora magnã copiam inuenies, aut circa Illuſtriſsimi Ducis noſtri maritima, vbi vulgo Capo de goro dicitur, colligere poteris. Vno tãtùm deterreor,Dioſcoridem ſcriptũ reliquiſſe,braſsicam marinam folia habere longiſsima.quod ſoldanellæ non conuenit.Id fortè in aliquo loco eſt, non omnibus.Miror autẽ quomodo Dioſcorides dicat lõgiſsima folia, & ariſtolochiæ rotundæ ſimilia,quam rotũda ariſtolochia lõga nõ habeat.Vnde ſuſpicatus ſum,& ſi Græcus textus dicat φύλλα μακρὰ, vt longitudinem ad folia tribuat,id in foliorũ ordine intelligendum potius,quoniã eiuſcemodi herba ſerpit, & ex vno pediculo hederaceorum modo prodeunt:prodeũt verò à ramulis longis per terram repentibus leniter rubẽtibus. Nihil enim hanc marinã braſsicam ſoldanellam eſſe impedit,quàm hæc foliorum longitudo.Hęc autẽ ſatis.Interim alias herbas enumera. SE.Prius cuius ſit qualitatis ediſſeras. BR.Eſt in ſecundo ordine calida,& ſicca. SE. Abrotonum accedit. BR. Herba Ferrarienſibus notiſsima, in modum arboris creſcit, vt frutex dici poſsit, & pulcherrimã comam in rotundum facit. Eam edocere opus non eſt. eodem nomine vulgò appellatur aurodano: ſæpe enim vulgus noſtrũ loco b,v,& loco t,

d, ponit. Hanc herbam marem, & fœminam habere Dioſcorides teſtatur. Eã in his montibus indiſcriminatim legito, & ſemina, ac ramulos ſeruato. A Gallis auropne, corrupto à Latino nomine, & à Germanis nõnullis ſtabvvurtz, à Polonis bozedrzevvko vocatur. SE. Quæ ſunt abrotoni qualitates? BR. Galenus in ſexto de ſimpliciũ medic. facult. illam facit in tertio ordine calidã, & ſiccam, adde & in media tertii ordinis parte reperiri. SE. Centonicũ ſequitur. BR. Turpe eſt vocabula immutare, & turpius corrũpere. centunculum dicere oportet. SE. Eſto cẽtunculus ſit, ſed centonicum à pueritia vſq; didiceram. BR. Gnaphaliũ à Græcis dicitur. Plinius clematidem à Græcis appellari cẽſet, ſed falſo, vt inquit Leonicenus, quanuis facilè defendi poſsit à calumnia Plinius, non eſſe clematidẽ aliquam Dioſcoridis, ſed eodem nomine etiam appellari, præter id, quod & gnaphaliũ dicatur. Notiſsima herba eſt, qua antiquitus pro tomento vtebãtur. Flores in ramulorum ſummitate luteos habet, non albicantes, vt Marcellus inquit. Folia cum floribus legenda ſunt in his montibus, licet etiam Ferrariæ in copia vireat. Quidã ſantolinam dictum centunculum vocant. At quum vos pharmacopolæ diuerſis herbis vtamini pro centunculo, hæc tãtum centunculus eſt, quæ

folia

folia mollia, tenuia, & alba habeat, & adeò mollis eſt, vt videas ea nos pro tomento commodè vti poſſe. Noſtrum vulgus centonego, Germani rhor*k*raut, id eſt, torminum herba, quoniam ipſa tormina ſanét, appellauerunt: quanuis & alii, eadem tamen ſignificatione, ipſam rhode*k*raut dicãt. à Polonis abſinthiũ pyelen vocatur. Calidũ eſt in medio ſecundi, & ſiccũ in fine. SE. Sauina, & poſt eam iuniperus venit. BR. Commodius numeraſti, quàm tui Arabes fecerint, quippe qui ſabinam à iunipero diſtinxiſti. Tuus autem Serapio ſimul cum iunipero ſabinã confundit. SE. Imò ſabinam per ſe ſcripſit. BR. Scripſit quidẽ, & ſeorſum, ſed poſtea inter ſpecies iuniperi ſabinã computat, quod nuſquam à Dioſcor. Plinio, Galeno, aut Aetio factũ eſt: tamen non adeò improbo, vt non videã ſecundum varias linguas, ita dici poſſe. nam hablagar, quo Arabicè iuniperus ſignificatur, ſabinam etiam cõprehendit. Quũ verò duæ ſabinæ ſpecies ſint, altera folia cupreſsi, altera tamaricis habẽs, quãcũq; colligeres, tuæ officinæ ſatis erit, & præſertim in his mõtibus habere ſtudeas, & potiſsimùm folia. A Gallis ſauine, à Germanis ſeuerbaũ, à Polonis ſchavvina dicitur. De iunipero idẽ ſentiẽdum, quũ duæ ſpecies ſint, maior, & minor. Vtram collegeris, ſatis erit. Id cõmodius fiet, ſi maritima loca adeas,

in quibus folia, & grana colligere oportebit. Grana tamen iuniperi non debẽt eſſe fabarum granis minora. At loci ſiccitas in cauſa eſt, cur minora fiãt. Hoc addidi propter eos, qui iuniperum noſtrum ob granorum paruitatem, iuniperum eſſe inficiantur: nõ enim grana habet ad Dioſcoridis menſurã deſcriptam. hoc tamen vbiq; neceſſarium non eſt. Nam conſtat in omnibus iuniperũ eſſe, præterquam in granorũ magnitudine. Nos quãdoque iuniperi grana Venetiis vidimus ad menſuram fabæ: imò ferè auellanam nucem æquabant. Erant autem ex Græcia Venetias allata. Iuniperũ Galli vocãt geneure, Germani keckholter, Poloni ialouiecz, vel, vt alii, ialoniez, ab Hiſpanis enebro dicitur. SE. Quę ſunt & ſabinæ, & iuniperi primæ qualitates? BR. Iuniperum calidum, & ſiccũ ordine tertio Galenus iudicat, in ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro. addéq; eſſe in media tertii ordinis parte, eius tamen fructus ſolùm eſt in prima parte ſiccus. Nempe & ratio dictat ſiccitatem caliditati æqualem nõ eſſe: propterea cùm ſit in media tertii ordinis parte calidus, erit in prima eiuſdem ordinis parte ſiccus. Auicenna iuniperi qualitates nõ videtur exquiſitè nouiſſe, cùm dicat ad caliditatem, & ſiccitatem declinare, & ſemen eius eſſe calidũ in primo, & ſiccum in

in ſecundo, cùm tamen Galenus oſtendat eſſe magis calidũ, quàm ſiccum: ratioq; dictat iuniperũ, in tertio ordine calidum eſſe, quoniam tenuium partiũ eſt, & in eo ignea ſubſtantia dominatur, deinceps ſubſtantia terreſtris aduſta, vnde & ſiccitaté habet. Sabina & ipſa eaſdem habet cum iunipero qualitates: in tertio etenim ordine calida, & ſicca eſt, eſtq; ſicca in tertio remiſſe, & in medio calida. SE. Hepatica ſequitur. BR. nuſquã apud antiquos authores (quos ſciuerim) alterã hepaticam inueni, quàm heupatoriũ, id eſt, quę per excellentiam hepar iuuaret, vnde ab hepate nomen accepit: quanuis Plinius ab Eupatore rege nũcupauerit, vt hinc deprehendi poſsit, ſi à rege denominationem habeat, abſq; aſpiratione ſcribi: ſi ab hepate, cum aſpiratione: & potius hepatoriũ quàm heupatorium dicendum. Tamen in præſenti, cõmuni omnium ſermone vtemur. Illa verò herba, quæ à recentioribus eupatoria dicitur, quæ intra puteos, & humẽtes lapides naſcitur, terræ inhærens, hinc inde foramina habẽs, ac ſi oculi ſint parui, à Dioſcoride, & antiquioribus lichen vocatur, vel βρύον, id eſt, muſcus. nam ſupra muſcum naſcitur. Imò Dioſcorides muſcum ipſum eſſe tradit. Fiſtuloſa herba eſt: lichen verò dicitur, quoniam peculiariter impetigini ſuccurrit. Cur verò à recen

tioribus hepatoria dicta ſit, & à noſtris mulieribus figatella: ob id factum eſſe arbitror, quoniã Serapio ex ſentẽtia Dioſc. inquit hãc herbã ictericis ſuccurrere. qui morbus ab hepate venit. Tamen per os exhibet Serapio, quod Dioſcorides illinẽdo dixerat. idq; Pandectario anſam errãdi præbuit, qui ſecũdum Galenũ, & Dioſc. ad omnes ægritudines hepatis valere fatetur. quod tamẽ apud hos authores nuſquam dictũ inuenitur. Errat etiã Pandectarius, quia lichenen facit apud Arabes ainet, poſtea hazez mulſareth: poſtea quũ de lichene tractat, limum terræ vocat. Quicquid ſit, oſtendit ſe neſcire nomina, & minus ipſam rẽ. Ob id fortè hepatica dicitur, quia humida eſt, & frigida. At plerunq; hepar caliditate peccat. Sed quòd hæc per excellentiã hepatica ſit, nunquam fateri opus erit. Ego quandoq; muſci herbã eſſe arbitrabar, quia ſupra muſcum ortã ſæpe inueni: ſed re vera altera herba eſt, quanuis à Dioſcoride muſcus etiam appelletur, quam & recentes vſnen dicunt: licet vſne potius ea videatur, quam Dioſcorides telephion vocat. Sed hæc aliàs. Nunc tantùm id ſcito, à Germanis etiã ab hepate leberkraut, id eſt, hepatis herbam vocari, quanuis & eodem nomine eupatoriũ quoque comprehendatur. Hãc herbam Ferrariæ cõmodius habebis, quàm aliquo alte-

ro lo

ro loco, intra puteos, & per humecta, impluuia, ſtrata, vbi ſolares radii parum vagantur. SEN. In quo ordine frigiditatis & humiditatis eſt? BRA. Secundum ordinē attingere arbitror. De nonnullis tamen recētibus mirandum eſt, qui illam in primo ordine ſiccā eſſe iudicarunt, cùm ſolus herbæ aſpectus humiditatem præ ſe ferat. Hæc herba à Polonis dzieuiaczi erniæ dicitur, Neapoli figatara, & à noſtris mulieribus figatella. SE. Centauriū maius, & minus accedant. BR. Statim à prando de maiori centaurio verba fecimus, quid eſſet oſtendentes, & quomodo à rhapontico differat. Minus autem centaurium ne hic quæras, quoniam aquoſa loca amat, & in Ferrarienſi agro mirificè creſcit. SENEX. Differúntne centauria hæc? BR. Et apprimè differunt. nónne oculis eorum differentiam percepiſti? SEN. De viribus loquor. BRA. Arabes tui de centaurio loquentes, in maius & minus partiuntur: poſtea eorum vires exarantes adeò confundunt, vt indiſcriminatim amborum vires miſceant, quum tamen à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, & Aetio longè diſtinctæ probentur: ipſi verò Arabes, vt Meſue, ac Serapio, de his, ac ſi eaſdem vires habeant, loquuntur, quum valde diſtincta ſint, & ſolo nomine quadrent. Ita verò appellantur, quia à Chirone Centauro inuenta,

quum

quum vulneratus Herculis ſagitta curaretur. Latini ob ſummam amaritudinẽ, minus centaurium fel terræ appellarũt. In qua re Theodorus Gaza deceptus eſt, qui nono de plantarum hiſtoria libro, Theophraſtum interpretans, vbi de maiori centaurio tractat, fel terræ interpretatur, quod minus cẽtaurium eſt. Et quod magis graue eſt, Theophraſtus de radice loquitur, quam per decẽ annos reſeruari tradit. At Dioſcorides, & Plinius radicẽ minoris centaurii ſuperuacuam eſſe, & nullius vſus affermant, ipſe verò interpretatur fel terræ, quod eſt minus centauriũ. Tamen excuſari poteſt Theodorus, q in publicis Dioſcoridis textibus inter alias maioris cẽtaurii appellationes fel terræ inuenerit, ſed falſo: quoniam maioris centaurii radix ſubdulcis eſt, minoris autem amariſsima: ideo, vt Plinius vir Latinus refert, fel terræ dicitur. SE. Reperitúrne centauriũ maius in noſtris Ferrarienſibus campis? BR. Pharmacopolas herbã quandam pro maiori cẽraurio in noſtris agris legere vidi, ſed varie. Nam quidam minus centaurium colligunt. At quia in humidiori loco natũ (humida enim ſummè amat) ideo folia latiora habet, & altiorẽ ſtipitem. Alii pro maiori cẽtaurio herbam colligũt luteos flores habentem: quæ maius centaurium eſſe non poteſt, tum ob multa aliã, tum quia radic

radicem paruam habet, nec iuglandis foliis inſignitur. At nec minus centaurium eſt, licet folia ſimilia habeat: quoniam flores eius ſunt lutei, nõ in puniceo purpuraſcentes. SE. Quæ ergo herba eſt? BRA. Nondum mihi cõpertum eſt, ſed nunc ſatis habeas, nec maius, aut minus centaurium eſſe nouiſſe, & Arabes ſimul hæc duo centauria confudiſſe. Ferrariæ minoris centaurii floreſcentes ramulos, & radices colliges. SEN. Et ſi Arabes harum herbarum vires confundant, deſcribuntúrne optimè ab ipſis? BR. Dioſcoridem ipſis compara, & tu ipſe iudex eſto. Nam & in herbis, ac floribus differre comperies. Nunc mihi animus non eſt aliorum errata corrigere, qui potius in colligẽdis herbis tibi adiumento eſſe inſtituimus, ne herbas in montibus quæras, quæ in plano efficaciores ſint, & quę partes colligendæ ſint edocere. Interim alias herbas para. HER. Ne aliarum nationum nomina deferas. BR. Galli centaure dicunt: poſtea ſuis nominibus grande, & petite diſtinguunt. Sed mirabilius nomẽ à Germanis tribuitur. hi enim arbitrantes centaurium non à Chirone Centauro, ſed à centum aureis dictum, vocant ipſum nomine à mille aureis dicto, tauſendtguldẽkraut, id eſt, herba à mille aureis dicta. SENEX. Pulchra quidem nomẽclatura, & ridicula. BRASAVOL. Neapoli

cen

centaurium minus cymino ſyluatico nuncupant, Poloni centurzia. SE. Quænã ſunt eius primæ qualitates? BRA. Calidum, & ſiccum eſt, calidũ ordine ſecundo, vel in media parte, vel in tertia: & cùm ſit admodum ſiccum, vt Galenus teſtatur, in tertio ordine ſiccum eſt, vt etiam eius vires in vlceribus conglutinandis oſtendunt. Auicenna in tertio ordine calidum eſſe teſtatur. Quod Galeno repugnat, cùm miſtam habeat in ſui cõpoſitione ſubſtantiam terream frigidam. SEN. Pimpinella ſequitur. BRA. Hanc herbam apud antiquos nunquam inueni. Hermolaus libro quarto ſui corollarii in capite de ſaxifrago eam mirè deſcribit, quæ incipiẽtibus hydropicis multùm valet. SEN. Imò eſt valde ſimilis ſaxifrago. Vnde cùm eſſem puer, carmen didici, cuius frequenter ab antiquo herbario recordationem fieri audiebam:

Pimpinella pilos, ſaxifragia non habet vllos.

BRA. O pulchrum, & mirum carmen. Fuit omnino memoriæ mandandũ. Vnum eſt, pimpinellam apud antiquos non extare, quos ſciuerim. Tamẽ Theodorus Gaza in Theophraſti interpretatione, quum author dicit thryalis, ipſe bibinellam interpretatur. Si autem per bibinellam hanc intelligit, quam pimpinellam Ferrariæ vocamus in acetariis gratam, vt etiam multi recentes illi attribuunt,

longè

longè errat. Nam conſtat thryalidem herbam pimpinellam non eſſe, ſi quis etiam pinguis Mineruæ deſcriptiones legat. Nã pimpinella herba eſt habens ſurculos ab eadẽ radice plurimos, ac denſos, rubros cum radice, folio paruo, orbiculato, & extremitatibus ſerrato, ſemina in modum mori rubri facit. Hæc eſt pimpinellæ forma, quæ & pampinula, & bipenula, & à ruſticis Patauinis ſanguiſorba dicitur, à Gallis pimpernelle, & à Germanis bibenell, à Polonis biedrzenyecz, à Cretenſiũ vulgo pipinella. Huic modò thryalidẽ cõferamus, vt Dioſcorid. pingit in phlomide, nullã habere cũ prædicta ſimilitudinẽ ſtatim conſtabit. Verũ ſi Theodorus hoc nomen bibinella thryalidi tribuerit, vt linguã Latinam ampliaret, encomio dignus eſt. At ex altera parte arguendus, qui inepta nomina ſequatur, quum apud nos id nomen thryalis in vſu ſit, vt apud Plinium conſtat virum Latinũ: ideo nõ eſt opus in herbis ita temere nomina immutare. Huius herbæ folia cum ramulis, & ſeorſum ſemina ſeruabis: tamen Ferrariæ in hortis habetur, & in magna copia. Nam ea in acetariis vtimur, & incipientibus aſcitis proficit. SE. Mirum eſt tam pulchram herbam ab antiquis non fuiſſe deſcriptam, quæ etiam pluribus morbis prodeſt. BRASAVOLVS. Ne admiratione afficiaris,

quo

quoniam plura multò elegantiora omiſerunt, vt zuccharum, mannam, caſiam, ſenam. Ne igitur ex hac herba mouearis, quia multa poſt antiquos inuenta ſunt, & plura inuenientur. SE. Nullã habes herbam, quæ huic in Dioſcoride quadret? BR. Imò aliquam: ſed an ea ſit ambigo. SE. Saltē te ipſum in hac re explica. BR. Dioſcorides libro tertio de teucrio herba tractat, ita à Teucro Aiacis fratre nominata, quam dicit eſſe virgatam ſimilem trixagini, tenui folio, ciceris figura. Si autem trixaginis picturam conſideres, quam nos vulgo calamandrinam, quaſi chamædryn, appellamus, habet folia diuiſa ſicuti quercus, vt manifeſtum videatur teucriũ pimpinellam eſſe, ſi folia, & virgas cõſideramus. SE. Ego alioqui coniectari non poſſum, quàm teucrium eſſe pimpinellam. BRASAV. At ego id non ita temere aſſero, tamen ſuſpicor, & figura illi ſatis affinis eſt, imò & vires: quoniam lienoſis, & venenatis ſuccurrit. Calida eſt, & ſicca in primo ordine. SENEX. Te hoc ſilentio nõ præteriiſſe, gaudeo. Ad ſquinantum veniamus. BRASAVO. De herbarum foliis ſermonem cœperas: at nũc ad flores iterum tranſire videris. SEN. Nihil hoc refert, modò ſquinantum agnoſcamus. BRASAVO. Incaſſum in hoc monte quæres, quoniam in Arabia, & Libya naſcitur, ex Syria Alexandriam Aegypti

pti affertur, poſtea Venetias. A Græcis σχοῖνος dicitur, quanuis omnem iunci ſpeciem hoc nomine ſignificent. At abſolutè poſitum hunc per excellentiam ſignificant. Latini iuncum odoratum ad differentiam paluſtris, & Celſus iuncum rotũdum ad differentiã quadrati vocat. Venetiis florem, radicem & culmum emere poteris, quia omnium harũ partium in re medica vſus eſt. Non dubito illum eſſe, qui & nunc Venetiis venditur, modò quis odorem nouerit, & à paluſtri diſtinguere ſciat, quem cum odorato miſcent. Noſtri autem pharmacopolæ Venetias petentes decipiũtur, & feſtucas quaſdam paluſtris iunci pro iunco odorato emunt. Naſcitur etiam in Campania Italiæ prouincia, quæ nũc Terra de lauoro appellatur. Galli, Germani, & Poloni vltima ſyllaba dempta, vt nos ferè, ſquinant vocant. Ab Hiſpanis dicitur Paia de mecha, & à Neapolitanis paia di Camillo

SE. Cuius eſt qualitatis? BRAS. Auicenna, & ſi ex aliorum ore loqui videatur, tamẽ potius frigidum facit ſquinantum, quàm calidum: at de eius flore dicit eſſe parumper calidum. Tamen ſi ipſum conſideremus, & Galenum, deinceps neceſſariò dicemus eſſe calidum & ſiccum in primo ordine. Nam habet nonnihil aromatici. Et Galenus hoc ſentire videtur octauo de ſimplicium medicamen-

torum facultatibus, vbi inquit modicè calefacere, & modicè adſtringere. Tamen dici poſſet florem ſecundum caliditatis gradum attingere, & radicem ſecundum ſiccitatis ordinem. SE. Cymbalaria ſequitur. BR. Quam herbam hoc nomine intelligis? SE. Eam, quæ Ferrariæ in parietibus frequenter naſcitur, ab Hermolao libro quarto corollarii in cotylidone deſcriptam, quæ folium quodam modo anguloſum habet hederaceum, florẽ paruum, purpureum. BR. Illam ergo intelligis, quæ à noſtris mulieribus herba venti dicitur. SE. Illam inquam, quam & vmbilicum Veneris, & dinarellam noſtrum vulgus nominat. BR. Nuſquam apud antiquos authores hanc herbã reperi. Qui enim Dioſcoridis cotyledon eſſe fatẽtur, quoniã cotyledon cymbalium etiam dicatur, longè aberrant. Nã cotyledon in maritimis naſcitur, nec folium habet coxendicis figura. Qui verò ob id eã eſſe putarunt, quia & vmbilicus Veneris cotylidon ab antiquis dicatur, adhuc errant: quoniam ea herba, quam quæris, Veneris vmbilicum non præſentat. Fuere, qui ſecundã fumariæ ſpeciem hãc cymbalariã putarint, quam gallinaceũ pedem vocant, quod eſſe non poteſt, quia hederæ folia non habet. Vnde non memini hanc herbam apud antiquos me legiſſe. Nec mirum, quia omnia non pertractarunt.

runt. Nobis autem ſatis eſt à patribus,& auis expertas vires habere, quanuis ab antiquioribus pertractata non ſit. Eius ramulos cum foliis,& ſeminibus Ferrariæ colliges, in parietibus antiquioribus,& lapidum cumulis. Non eſt etiam ſecunda cotyledonis ſpecies, quæ in modum ſedi in montibus naſcitur. A Polonis ſvvonki, à Cretenſibus vulgò potirida dicitur. Frigida eſt in ſecundo ordine,& humida in primo. SE. Artemiſia occurrit. BRA. Non dubito (vt nonnulli fecere) eã quæ apud nos corrupto vocabulo arcemiſe dicitur, ac ſi artemiſia dictum ſit, verã artemiſiam eſſe, quæ folia abſynthio ſimilia habet, vt Dioſcorides inquit,& eius duo genera facit, monoclonõ, & polyclonon, id eſt, vnum ramum,& plures ramos habentem. Ambas ſpecies Ferrarienſe vulgus nouit, ſi aptè diſtinguere ſciret,& ipſis indiſcriminatim vtitur, quã nos matricariã, vel marellam vocamus. Artemiſiæ ſpecies eſt illa, ſcilicet quæ malè olet. Nec obſtat, quòd Ferrariæ duæ artemiſiæ ſpecies ſint, per vnũ, & plures ramos diſtinctæ: quoniam & hæc in ſpecie eſt, quæ plures habet ramos. SENEX. Si in genere artemiſiæ matricaria collocari non poſſet, quam putares eſſe apud antiquos? BRASAVOLVS. Hermolaus Barbarus perthenium eſſe putat in helxine. Nunc enim de ea herba loquimur, quæ Ferrariæ

matricaria, & marella appellatur. Eſt enim artemiſiæ ſpecies. Tamen quũ artemiſia parthenium etiam dicatur, matricaria ipſa parthenium dici poterit. Sed nũc loquor de herba, quæ peculiari nomine à Dioſcoride parthenium vocatur. Scimus enim parthenii nomine plures herbas venire. SENEX. Quæ herba peculiari nomine parthenium dicta? BRA. Vt te breuibus expediam, parthenium à Dioſcoride coriandri foliis cõparatur. At nos in coriandro duplex foliorum genus inueniri nouimus, vnum perfectũ inciſuris diuiſum, aliud tenue. Si matricaria vulgò dicta perfectis foliis comparetur, parthenium dici poterit: & nos experti ſumus matricariæ ſuccum bilem educere, pituitam, & atram bilem. SENEX. Quantam exhibes huius ſucci copiam? BRA. Vſque ad vncias quatuor exhibui. At ſi tenuibus foliis comparetur, herba, quæ vulgò bruſaculo dicitur, parthenium erit. Folia etenim habet coriandri, tenuia, & flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore viroſo, guſtu amaro, quæ & bilem, & pituitam trahat. Scimus tamẽ quoſdam noſtrum vocatum bruſaculum, qui à recentibus cotilla fœtida dicitur, matricariam appellare. Vnde apud hos parthenium erit matricaria. Et hanc ſententiam ſequitur Serapio, qui matricariam ex ſententia Dioſcoridis pingens

parth

parthenii figurã affert, id eſt, bruſaculi. Qui verò noſtrum vocatum bruſaculum chamæmali ſpeciem eſſe affirmant, decipiũtur: quia cùm tres ſint chamæmali ſpecies à florum coloribus diſtinctæ, albo, purpureo, & luteo, bruſaculum autem albos flores in medio luteos habet, vt noſtrum vulgare chamæmalon, ideo cum eo idem eſſe oportet. quod longè abſurdum eſt. SE. Quibus coriandri foliis putas partheniũ à Dioſcoride cõparari? BR. Dioſcoridis verba indicare videntur ad tenuiora folia comparationẽ fieri: quippe inquit, Coriandro folia ſimilia habet tenuia. Certum eſt parthenii folia ſimpliciter tenuia eſſe dici nõ poſſe, cũ multa alia ſint longè tenuiora, propterea ad tenuia coriandri folia comparat, & inquit illa parthenii *ὅμοια κορίῳ λεπτά*. id eſt, ſimilia coriãdro tenuia. SEN. Quæ tenuia nuncupas, minus tenuia videntur, quàm latiora. BR. Deciperis. SE. Id ſaltem habebo, bruſaculũ amaritudine carere. BR. Subamarum eſt, & acredine quadã inſignitur. SE. Cùm hæc herba valde fœtẽs ſit, Dioſcorides alio nomine vti debuit, quàm dicere *ὀσμῆ ὑπόβρωμον*. BRA. Iam noſce te eſſe moroſum, & non nouiſſe, Galenum notare Dioſcoridem in Græca lingua non fuiſſe admodum diligentem, præter id quod ſummi viri, vt Marcellus, & Hermolaus interpretati

ſunt ſub viroſo odore,& viroſo odore,arbitror te potius nugari cupere,quàm de re ipſa agere.Pro te melius eſſet negotia tua expedire,ſi quæ habes, quàm in rebus tam tenuibus dubitare. Nos quandoq; de parthenio ſeorſum locuturi ſumus,& oſtenſuri herbã hanc apud authores valde ambiguam eſſe, & plura herbarum genera ſub hoc nomen venire. SEN.Cùm de coriandri foliis ſermo ſit, latiora ſemper intelligẽda putabã,cùm & tenuiora in latiorũ formam veniant, cùm adoleuerint.BRA. Sunt & quæ continuè tenuia perſeuerant,& tenuia diuerſam habent formam à latioribus,etiã cùm tota plãta cõſenuerit,& tenuitas ſecundum omnem dimẽſionem intelligitur.SEN.Quomodo matricaria diſtinctioni Dioſcoridis, in artemiſia per vnum ramum,& multos quadrabit?BRA. Non ita ex ſua ſentẽtia Dioſcorides partitur, ſed ab aliis eo modo diſtingui monet. Quicquid tamen ſit,in maritimis locis efficacior eſt.Caulis,coma, & radices priuatim ſeruanda. Imò & ex foliis ſuccum expreſſum collige.Apud Galenum noſtra matricaria amaracus dici videtur. Mirandũ tamen, cùm animaduertat illã nõ inueniſſe Romæ,cùm tamen in copia Romæ ſit. Vnde in dubio ſum, quid apud Galenum amaracus ſit. Sed rem ſuo loco explicabimus.Galli armoiſe artemiſiã vocãt, Hiſpa-

niut nos, Germani bei fuſſz, à Polonis bilicza, à Venetis herba della madonna, ab Hiſpanis altamiſa, matricaria verò à Germanis mutter kraut, id eſt, matricis herba, ab aliis metram, ab aliis metterem, à Venetis marigal, à Cretéſibus vulgò mitrocorten, à nonnullis Polonis marzana, ab aliis bylyza dicitur. SE. Quæ ſunt artemiſiæ qualitates? BRA. Galenus in ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, illam in ſecundo ordine calidam eſſe dicit. quod in medio ſecundi ordinis intelligendũ eſt. ſicca verò eſt aut in primo intéſe, aut in ſecũdo remiſſé. SE. De matricaria quid ſentis? BRA. Et ipſam eſſe in ſecundo ordine calidam, & ſiccam. SE. Mater ſylua præſentatur. BRA. Nonnulli matremſyluam alteram clematidem eſſe putarunt, ſed errore ducti: quippe clematis, vt olera cibis oleo, & ſale cõditis paratur. quod matriſyluę non conuenit: non enim edendo eſt. Si autẽ aliqua ſit apud antiquos de hac herba memoria, ea eſt, quæ à Dioſcoride quarto libro Periclymenon à Romanis inuolucrum maius dicitur, quæ ſimpliciter fruticat folia per ambitum puſilla continens, ſubcandida ad ſimilitudinem hederæ, ſecusq; ramuli adgenerant, ſemen cacuminibus hederaceum præferentes. Albus ei flos ſimilis fabæ ſubrotundus, ceu folio impoſitus, ſemen prædurũ, & velli difficile, radix craſſa,

orbiculata.Niſi hederæ foliis ſcriptũ eſſet, & nonnulla alia modica,hanc eſſe matremſyluam noſtram credidiſſem.Sunt tamen qui caprifolium à nobis vocatum periclymenõ putent, & qui idem cum matreſylua caprifoliũ. Errant præterea, qui matremſyluã aſplenon exiſtimant,vel ſplenon, vt Pãdectarius facit. Quippe aſplenon,vel ſplenon neq; caulẽ habet,neq; florem,neq; ſemen:at materſylua ſemine,flore,& caule inſignitur,ideò vel ab antiquis nuſquam huius herbæ recordatio facta eſt,vel ſub periclymeno ponẽda.Multa nunc extant antiquis ignota.In locis maritimis efficaciores vires enanciſcitur.Flores, ſemina,folia,& radices ſeorſum collige. Gallorũ pharmacopolæ caprifolium eſſe arbitrantur,ideò cheurefeul appellant.Hiſpani verò,vt nos ferè,madreſylua,Germani nonnulli ſpekliben, alii lienen bloumen vocare contendunt.Calida eſt,& ſicca,in ſecundo prope tertium ordinem. SE. Ad pentaphyllon veniamus. BRA. Plinius lib.xxv. cap.ix. pentaphyllon,quod à Latinis quinquefolium dicitur, fraga ferre exiſtimauit.At id potius trifolii propriũ eſt, quàm pentaphylli. Ideò quandoq; Plinii textum corruptũ eſſe arbitratus ſum,vt triphyllon pro pẽtaphyllo legendum eſſet. At mox excellentiſsimum Leonicenum animaduerti hanc ſententiam reprehendentem, quia aliis

nonu

nominibus ipſum appellat, quæ à Græcis pentaphyllo tribuuntur, & eaſdem proprietates ſuo pẽtaphyllo attribuit Plinius, quas & Græci ſuo: vt hinc deprehendatur non poſſe aliquo pacto trifolium legi. Cùm autem huius herbæ nomen à quinario foliorum numero initium ſumat, vulgarem herbam habemus prope parietes virẽtem, & locis humidis, quã vulgus noſtrum pedem Paipi, & quinquefolium vocat. quod autẽ noſtra lingua paipus dicitur, Latinè miluus eſt. Hanc eſſe pẽtaphyllon antiquorum deſcriptio manifeſtè oſtendit, hoc dempto, quòd radice rubra caret. Eſt autem & vulgaris herba tormentilla dicta, quæ ſeptem folia habet, ſed duo parua ſunt, vt ferè in foliorum numerum poni non debeãt, & in multis pediculis quinque folia tantùm habet: hanc facilè crederemus pẽtaphyllon eſſe, ſi perpetuò quinquefoliis muniretur. Imò ante nos Hermolaus idem ſenſit: tamen menthæ folia non habet tormentilla, vt illi Dioſcorides pentaphyllo tribuit, aut vitis, vt Theophraſtus. Quicquid tamen ſit, noſtrum vulgare pentaphyllon circa parietes, & ſtagna naſcens, ob radicem antiquorum pentaphyllo nõ quadrat. Tormentilla verò, quã & recentes biſtortam dicũt, diſsimile folium habet à deſcriptione antiquorũ. SE. Ego igitur quid colligendũ ſit, ambiguus ero? BRA.

Quoad meliora inueniamus, pro pẽtaphyllo circa canales, & aquoſa loca, folia, radices, & ſeorſum foliorũ, ac radicum tormentillæ ſuccum colliges. Ad Plinium reuertẽtes, multos pentaphylli cæſpites obſeruare cœpi, & tormentillam ipſam, globum quendã ferunt, in quo ſemina ſunt, hunc fragam Plinii eſſe arbitratus ſum, quoniam & nihil aliud eſt fraga trifolii, quàm globus, in quo ſemina conduntur. Non tamen nego fragã propriè in illa ſpecie trifolii eſſe, quæ fragaria, & fraga nuncupatur. Tamen & in Veronẽſibus montibus obſeruauimus fragariam herbam pentaphyllam eſſe. quod arbitror omnibus eam vrbem incolentibus in confeſſo eſſe: ideò nõ mirum, ſi Plinius Veronẽſis dicat, nulli ignotum eſſe quinquefolium, cùm etiam fraga gignendo commẽdetur. Radices autem conſiderans rubræ nõ erant: at tormentillæ radix, & rubra eſt cùm effoditur, & paululùm nigreſcit, incipitq́;, & deſinit cum vite. Putarũt verò quidam Leoniceni gloriæ inuidi ſaniculam vulgarem herbam, quam recentes in ſolidaginum genere ponunt, pẽtaphyllon eſſe. Verùm habet quidẽ ſanicula in quinque partes diſtincta folia, ſed radices, nec rubras, nec effatu dignas habet, nec fraga fert, vt de ſuo pentaphyllo dicit Plinius, licet capitula quædam habeat ſupra coliculos colorem herba-

ceum

ceum habentes.Hanc herbã Germani ſanckel vocant, Tormentillam verò tormentill, alii rotvvurtz,alii blot vvurtz dicunt. At pentaphyllum noſtrũ vulgare, funffingerkraut ab eiſdem dicitur,ac ſi exprimere voluerint herbam quinque digitorum. SEN. Tormentillã igitur pro pentaphyllo ſeruabo? BRA. Seruabis,quoad meliora inuenire liceat. Nã & hoc anno pentaphylli quandam ſpeciem circa parietes etiã naſcentem radice rubra inſignitã obſeruaui.Secundum Galenum in primo ordine calidum eſt, in tertio ſiccum abſq; acredine, & morſu. SE. Ad citrach ergo manum dabimus.BRA.Nonne hodie dictum eſt,eam herbam, quam citrach, vel citarach appellatis,ſcolopendrion,vel aſplenon eſſe? SE. Memoria exciderat: verùm ea, quæ nunc ſcolopendrium appellatur,quo loco à Dioſcoride tractatur? BRA.Dictum eſt etiam à Dioſcoride phyllitim vocari. SE. In memoriam venit. Ad mezereon trãſeamus.BRA.Nonnulli falſo,mezereon,& laureolam confundunt, ac ſi vnum ſint,cùm duo,& lõgè diuerſa eſſe oporteat: quoniam laureola,quæ daphnitis eſt,lacte careat,mezereon eo abundet, vt illi Arabes imponũt. Vnde Serapio,& Meſue de mezereon loquuntur,& non eodẽ modo, vnoq; capite diuerſas antiquorum Græcorum herbas miſcẽt. Nam Dioſcorides,& Plinius cha-

mælæam,

mælæam,& thymelæam duas herbas faciunt, vt verè ſunt:hi autem Arabes vno in capite adeò perturbant,& confundunt,vt quandoque chamælææ, quandoque thymelææ vires, quandoq; deſcriptionem vnius, quandoq; alterius miſceāt,vt re vera duas herbas vno capite coniunxerint;tamen in medio ferè capitis mezereon duas ſpecies habere ſtatuunt,vt hoc manifeſtè colligatur Arabum mezereon eſſe chamælæam, & thymelæam Dioſcoridis ac Plinii.Ex his verbis in hoc mōte varia colliges,vbi loca petroſa videntur:ex chamælæa folia,ex thymelæa folia,& ſemina cōdas.Mezereon à Polonis vilczeliko vocatur.Ad quartum ordinem peruenit, & caliditatis & ſiccitatis.SE.Ocymum caryophyllatum occurrit. BRA.Hæc duóne ſunt,ocymū vnum, caryophyllatum aliud,vel vna res,quæ toto hoc nomine claudatur?SE. Vna ſola res,& etiam notiſsima.BRA.Ne admiratione afficiaris,quoniam pharmacopolas noui herbam colligentes nomine caryophyllatam:nunquam enim apud antiquos ocymum caryophyllatum inueni.Dioſcorides enim ocymum,& ὠκυμοειδὴς,id eſt,ocymaſtrum,& ocymum aquaticū ſola tractat. dic tu quo ozymo (vel ocymo per c,aut z,ſcribatur ab ὄζειν, quod eſt redolere,grammaticis curæ ſit) in officinis vtimini? SE.Quod paſsim mulieres ſupra feneſtras

in fictilibus plantant nigrum ſemen habens, caryophylli odorem repræſentans. BRA. Ferrarienſes mulieres duas ſpecies habent ſupra feneſtras, alteram ſtrictiora folia, alteram latiora habentem. SE. Id eſt, quod latiora folia habet, baſilicum dictum, ab odore baſilica dignum BRA. Tamen Serapio ocymum caryophyllatum ex ſententia Iſaac Ebenambram folia ſtrictiora habere tradit. SE. Ita apud nos vnus eſt. BRA. Semen certè nigrum habet, & odoratum, ſed non caryophylli odore (niſi olfactus me decipiat) eſt tamen vna ſpecies, quæ citrũ mirè redolet: ne in mõtibus ipſum quæras, cùm in omni ferè domo Ferrariæ ſit. Solum ferè inter herbas calidiſsimam aquam expetit, & in meridie, nobiſcumq; veluti animans moratur, edendo eſt, ſed viſui nocet. Folia, & ſemina habere oportet. Mira verò & adeò ingens cõtrouerſia in Plinio, & Dioſcoride eſt, vt alterum ipſorum errare opus ſit. Dioſcorides enim inquit, Si à ſcorpione vulnerentur, qui ocymum comedêre, incolumes euadere. econtrario Plinius lib. XX. cap. XII. Si quis ea die, qua ocymum comederit, à ſcorpione pungatur, non poſſe ſanari. niſi quis dixerit aliorum ſententias referre. SE. Eſt inexplicabilis contradictio, quæ fortè per varias ocymi ſpecies tolli poſſet, ſi illorum ſentẽtiæ inueniãtur, qui à Plinio referũtur. BR. Aliud

eſt

eſt in his authoribus diſcrimen, quoniã Dioſcorides lac prouocare tradit. Plinius verò eodẽ loco, ſi illinitur mãmis, extinguit quoq; lactis prouentum. SE. Dioſcorides fortè per os ſumptum intelligit, ideò addit, Et ægrè in ſtomacho mutatur. Plinius verò extrinſecè apponit. Quicquid ſit, miror maximè cur Dioſcorides in ſecũdo libro de ocymo, quarto autem de ocymaſtro tractauerit, cùm eius conſuetudo ſit cognata congeneribus miſcere, vt de mẽtha, ac menthaſtro vno loco fecit. BR. Id apud Dioſcoridem perpetuò nõ reperitur: quippe qui de thymo in vno libro, de epithymo in altero ſcripſerit. quãuis in libri præfatione eos reprehendat, qui ordinẽ literarum ſequuntur, & cognata à ſuis congeneribus diuellũt. Tamen vitio ſcriptorũ potius factum arbitror, vt in Dioſcoride nonnulla ſuum locũ euariẽt. Cùm verò Pliniũ, & Dioſcoridem conciliaſti, quòd alter per os, alter extra explicuerit, nõ longè à Galeno diſſentis, qui in libro de ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus, ocymũ per os ſumptũ non digeri, imò digeſtioni officere tradit: ſi verò emplaſtri modo extra ponatur, digeſtionẽ procurat. Nonnulli verò hoc animaduertentes, quod vno in lib. de ocymo, in alio de ocymaſtro loquatur, voluere in quarto libro nõ loqui de ocymoide Dioſcoridem, ſed corruptũ

eſſe vocabulum, & legi debere echinoidem, quia de echio ſuprà locutus erat. Ab his autẽ diſſentire cogor, tũ quia nulla herba eſt, quæ echinoides vocetur: tum quia ocymoidẽ Plinius ita pingit, & eius vires, vt Dioſcorides ponit: tum quia Galenus in libro de ſimplicium medicamentorum facultatibus, eadem ocymoidi elargitur, quæ Dioſcorides ſuo quarto libro. A Germanis Baſilica kraut, ac ſi herbam baſilicam dixeris vocatur, à Polonis zolca baſilia, à Venetis baſago, à Cretenſibus vulgò baſilicon chitraton, ab Hiſpanis allahaca. Galenus octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, facit illud calidum in ſecundo ordine, & humiditate recremẽtitia humidũ. SE. Bardana ſequitur. BRA. Quo vocabulo vteris? eáne eſt, quam ex ſimilitudine cum equorum vnguibus, vngulã caballinam appellatis? SEN. Ea quidem eſt, ſed potuit etiam aſinorum vngues imitari. BR. Ideò & multi aſininã vngulam vocant. Imò Germanum nomen, quo hæc indicatur, aſino alludit. SEN. Quomodo aſino? BRA. Quoniã ipſam vocãt eſels huff, ac ſi dixerint aſini vngulam. SEN. Honeſtius tamen eſt, ab equo magis, quàm ab aſino nomen ſumere. BRAS. Iſtud ad rem nihil, vel ab aſino, vel ab equo nomen ducatur. Cur illã in mõtibus quæris, cùm Ferrariæ abundet circa aquarum ſcate-

bras,

bras.& aquoſis locis,adeò vt recẽtiores multi nymphææ ſpeciẽ arbitrati ſint, quam ſuo corrupto vocabulo nenufar terreſtre appellarunt. SEN. Sunt etiam qui farfaram, neſcio an Hebræo vocabulo, vel Barbaro eam vocent. BRA. Imò Latinum eſt. Nam ab authoribus foliis populi comparatur:antiqui verò populum Farfarum dicebant. A` Dioſcoride bechion,à Romanis tuſsilago,quoniam vehementiſsimè tuſsi ſuccurrit, appellatur. Hoc autem eſt,ſi per infundibulum fumus ſuſcipiatur,& deuoretur. Propterea apud Germanos aliquos brandt lattich appellari ſolet,ac ſi dixerint lappa, quæ ad combuſtionem danda eſt,vel lappa combuſtioni apta. Recẽtes medici ea pro antiqua tuſsi vtuntur, cùm ab antiquis ſolùm fumus glutiretur, à Gallis glute rons,à Polonis lopian dicitur. Folia, & radices ſeruare conueniet,ſed hoc Ferrariæ ages. Bardana calida, & humida in primo ordine eſt. Tamen Galenus ſexto ſimplicium notat cùm ſicca eſt,acriorem eſſe. SEN. Capilli Veneris ſequũtur. BRA. Poſtea. SE. Polytrichon, calitricon,adiãton. BRA. Siſte.nam vos pharmacopolæ rem in duas ſpecies tantùm diſtinctam, in quatuor diuiſiſtis: nomina ſolùm diuerſa ſunt, res minimè:ea enim herba,quæ à nobis capillus Veneris dicitur,à Dioſcoride adiantũ appellatur,quoniã madeſieri nõ poteſt

teſt etiā aqua aſpera. Quē tamē effectū experiri volens, falſum eſſe comperi, ideo potius ex puteis, quos coronat, & propter id madida nō eſt, vel quia nunquam attingit aquas, id nomē ſumpſiſſe arbitror. À Romanis cincinnalis, & terræ capillus dicitur. Cincinnalis quidē ob cincinnos ſecūdū aliquos, id eſt inciſuras, ſed magis arridet ad capillorū cincinnos. Idē cū polytricho, & callitricho eſt. Sunt hæc diuerſa nomina à variis effectibus impoſita. nā polytrichō, id eſt, multas tricas, hoc eſt, capillos faciēs, callitrichon, id eſt, pulchras tricas faciēs. Vt autē rē ipſam aptius intelligas, vna herba eſt adianton, in duas partes ſeparata. Vna propriè adiantū dicitur, de qua priuatim vno capite Dioſcorides agit, folia magis alba, & coriādro ſimilia habēs, & lōgiora, altera pars à Dioſcoride in ſequenti capite ſcribitur, & trichomanes appellatur, folia habēs filici ſimilia, tenuia, nigriora primò, & breuiora. Hoc propriè callitrichō dicitur, ex tricarū pulchritudine, quam facit. Vos pharmacopolę hoc communi nomine in his duabus herbis vtimini capillis Veneris. Vnde apud antiquos authores ſolum adiantum, & trichomanes, vel callitrichon inueniuntur, vt patebit, ſi Theophraſtum, Dioſcoridem, & Plinium legeris: non autem quatuor ſunt herbæ, vt vos eas facitis ſuprà dictis nomi-

nibus appellatæ. nam ſola voce, & nõ re ipſa diſſentiunt. Ideo multi pharmacopolæ falsò quatuor herbas oſtendunt, quum duę tãtùm ſint. Tamẽ quãcũq; ſpeciẽ acceperis, eaſdẽ vires habet. Ideo Ferrariæ in puteis, fontibus, paluſtribus locis, vmbroſis, ac humẽtibꝰ muris eam accipito, quę ad manus venerit, & in Bononienſi ſolo maxima copia viret, & Mutinæ, ac Regii Lepidi. Ferrariæ tamen trichomanes, id eſt, ea ſpecies, quæ filici ſimilia folia habet, copioſè inuenitur. Ramos tantùm huius herbæ ſeruabis. Auenea ab Hiſpanis dicitur, non omnibus tamẽ. Ita à quibuſdã Germanis fravvenhar dicitur, ac ſi dixeris fœminæ crinis, quãuis alii Germani maurrauten (ſed falſo) appellarint: quoniã hęc ruta muraria, à prædictis herbis diuerſa eſt. Galli etiam pharmacopolæ illis quatuor, ac ſi diuerſa ſint, vtũtur, ita ſuis nominibus appellãtes capil venere, polytri, calitri, adiantos, à Polonis malki bozci vvloski. & hoc nomine vvloski appellant & polytrichon, & callitrichon, & adiantũ. Hæ omnes herbæ in caliditate, & frigiditate ſymmetriam habent: in ſiccitate verò in primo ſunt ordine. SE. Agrimoniũ ad manus venit. BRA. Corrupto vocabulo paſſim vtuntur. Argemone legi oportet. Suprà docuimus, eam herbam, quã pharmacopolæ pro argemone accipiũt, verum eupatorium eſſe.

eſſe.At vera argemone apud me incomperta eſt,tamē futurū ſpero,vt illam inter alias herbas oſtēdamus:nunc ipſam dimitterē quoad ab aliquo oculata fide inuenta ſit.S E. Interim quid agendum eſt, ſi aliquis medicus argemonen indiceret? B R A. Admonerem ipſum hanc herbam non haberi. S E. Clamaret ille, Vis tu me docere?hæc eſt,Sus Mineruam inſtruet?B R A.Placidis verbis iterū admonerē, exorans vt veritatem noſcere tentet.S E. Tūc altiori voce inſtreperet,conuicia ſine ordine miſcens,& deinceps meam officinam deſereret.B R A.O peſsimum genus,ignorant, & id noſcunt, tamen ſua ignorantia obſtinati diſcere contemnunt, & potius meris nugis conſeneſcunt, quàm ab aliis diſcere velint, aut ſaltem ſe ipſis veritatem noſcere conētur. Si pharmacopola eſſem, & hoc mihi accideret, tales viros derelinquerem, iuberemq́; aliam officinam quærere, & ibi quæ luberent indicere: quoniam pro re, rem alteram vendere non licet.S E.Id agere decreui,& potius ſalutis animæ tribuere, quàm paruo lucello, quod ignauus, & penè inſcius medicus, ſemel, aut bis ad ſummum in anno cōdonabit. His autem omiſsis, ad ſpicā veniamus. B R A. Iterum ad flores tranſis. S E. Nihil refert.nos ſpica nardi,& ſpica Celtica vtimur.B R A.Nominum inſcitia, & te, & recentes ita loqui

coëgit.Nardus abſolutè appellatur, & nardi ſpica, quæ in monte Indiæ naſcitur: tamen in Indicã & Syriacam ab authoribus diuiditur, quia mons ille duas facies habet. In facie verſus Indiã vergẽte nardus Indica creſcit: in vergẽte verſus Syriam, Syriaca. Indica mox ſub ſe Gangeticam capit, quæ prope flumen Gangem naſcitur: nardus verò Celtica in Gallia, & in Liguriæ alpibus, & in Hiſtria viret. Habetur & tertia nardus ex Cilicia propriè, & Syria, quæ mõtana appellatur. hæc eſt, quam habemus pro maiori parte. Nam Venetorũ nauigationes Alexandriam, & Alexandria Venetias hanc ferunt: ex Cilicia enim & Syria facilè Alexandriam, & pedeſtri & nauali itinere ferũtur. Etiam ex Cypro inſula affertur, & ſunt radices illæ nigriores, non quæ luteum colorem habent. Ne igitur in his montibus nardũ quæras, ſed Venetiis ſpicã, caulẽ, & radicem emes: quanuis & ipſi adulterent. Iubeo autem radicem & caulem emere, quoniã hæc apud antiquos authores, vt Dioſcoridem, & Galenũ magis in vſu medico ſunt, quàm ſpica: quippe folia abiicit Dioſcorides. Ad nos tamẽ ſpica ipſa non defertur, ſed radix, nempe capillamenta illa, quæ Venetias afferuntur, & mõtanæ nardi, & Syriacæ radices ſunt. Nam & ex hac regione facilis eſt in Alexandriam Aegypti acceſſus. SE. Dioſcorides

rides inquit montanam nardum, neque caulem, neq; florem, neque ſemen ferre, & nigrã habere radicem. BRA. Quid hoc ad rem facit? Radix ad nos affertur, non caulis, neque flos, neq; ſemen, & in vſu medico radix accipitur, quæ nigra eſt. SE. Quum dixeris Venetiis, & Ferrariæ vtranque nardum haberi, & Syriacã, & montanã, id eſt, harũ herbarũ radices, quomodo diſtinguuntur? BRA. Quoniam radices montanæ nardi nigræ ſunt, Syriacæ verò luteæ. SE. Id quod vendimus, ſpica non eſt? BRA. Non quidem, ſed radix, & capillamenta illa, quæ vides, radici inhærent, & per ipſa veluti per manus terræ humiditas ad radicem craſsiorem trahitur, & per totam herbam defertur: aliud verò ſunt ſpica, & flos, quæ ad nos non afferuntur. SE. Tamen ad oculos ſpica videtur. BRA. Et hoc à Galeno notatur in primo de Antidotis libro, vbi ſimplicia theriacen ingrediẽtia examine perpendit. Dicit enim: Iubet deinde Andromachus Indicã nardum imponere, quam ex eo, quia ſpicæ figuram imitetur, nardi ſpicam nominant, quanuis radix ſit. nec mercatores illam portare ſtudent, quoniam maius lucrum ex radice, quàm ex ſpica faciunt: cùm tamen ſpica in re medica, & odoramentis valeat, imò pretioſum vnguentum ex ſpica antiquitus fiebat à Galeno frequenter ſpicatum

nuncupatum, quo Magdalena Seruatoris noſtri Ieſu pedes inunxit. Eſtq; error in ſacris literis, vbi legitur vnguentum nardi piſtici. quem errorẽ Valla corrigere volẽs nardi ſpicati legit, quum potius ſpicæ nardi, id eſt, ex ſpica nardi legendũ eſſet. Radix tamẽ ea eſt, quam cæteris partibus præferunt authores. Imò quum radix excauatur, puluerem pro lauandis manibus ſeruari iubet Dioſcorides, adeò radix odorata eſt: & Galenus radicem nardi Indicæ in libro de Antidotis, ex ſimilitudine nardi ſpicam vocari dicit. Hæc de nardo, vel, vt vos dicitis, de ſpica. Niſi in mẽtem veniſſet, Ligures veram Celticam nardum habere, tamen loco eius, herba dicta à nobis lauandula vti, ex qua & nardinum oleum parant, id eſt, id, quod apud vos de ſpica appellatur, tamen lauandula, à nardo longiſsimè diſtat, & quid ſit ignoramus, niſi illam pſeudonardum vocemus. SE. Cuius eſt temperiei nardus? BRA. Galenus octauo de ſimpl. medicam. facultat. in primo ordine calidam eſſe iudicat, & in ſecundo ſiccam. At tanti, tamq; celeberrimi viri venia dicemus, cùm abſque ratione, ſed ſenſu ſolo deprehendatur nardi caliditas, non poſſum non ſentire eſſe in ſecundo ordine calidam, & in ſiccitate ad tertium peruenire, vel ad ſecundum completum. Tu iudex eſto. Nobis ſatis videtur hæc

annotaſſe, & lectoribus tanquã digito oſtendiſſe, qui recto iudicio hæc perpendant. SE. Omnes tamẽ ita ſentiunt, tam Arabes, quàm Græci, & Latini recentiores. BRA. Quoniam omnes ex vno Galeno accepere, & rem interius non conſiderarunt. SE. Polium ſequitur. BRA. In planis & montibus hæc herba reperitur. Dioſcorides in vſu montanam eſſe cenſet. SEN. Imò & nos ſemper montanum polium quærimus, & montano vtimur. BRA. Nõ habet hominis cani folia, vt nonnulli putarunt, ſed in ſummo capitulum paruum habet cano hominis capillo ſimile. In Bononiẽſibus mõtibus egregiè creſcit, & pullulat. Sũt tamẽ pharmacopolæ Ferrariæ, qui pro polio alteram herbam ſumant, quum notiſsimum ſit apud nos polium, & vulgare. Leonicenus in epiſtola ad Hermolaum Barbarum Plinii errorem oſtendit, tripolium cum polio confundẽtis. Totam herbam in his montibus ſine radice, ſed cum floribus, & ſeminibus ſerua. Eius nomen ſortitum eſt ex ſimilitudine, quam cum homine cano habet. Vnde herba ea multorum ſtipitum, qua noſtri pharmacopolæ vtuntur, polium non eſt. SEN. Non omnes tamen illa vtuntur. nam ex Bononienſibus montibus poliũ verum habere conſueui. BRA. A Polonis kapnyéni poley, à vulgo Cretenſiũ donaida dicitur. Eſt in ſecũdo or-

dine calefacientiũ, & in tertio deſiccantium: hæcq́; perfectè ſunt in minori polio. SE. Ad paſtoris virgam accedamus. BRA. Vnde hæc herba tale nomen ſortita ſit ignoro, niſi ex longis virgis, quibus cardui ad poliẽdos pannos inſident, dicta ſit, vt paſtores fortè vnam ex his virgis ſumentes, & aculeis nudantes ea parte, qua poſsit manu capi, reliqua aculeata parte gregem ducant. SE. De eo nomine incertus ſum. at carduum eſſe nõ dubito: quo autẽ nomine ab antiquis diceretur ignoro. BRA. Apud Dioſcoridẽ, & antiquos Gręcos, dipſacos eſt: licet ſimpliciter apud ipſum ſcolimos carduus ab aliquibus credatur. Romani labrum Veneris, aut lauacrum Veneris appellãt. Notiſsima herba, & Ferrariæ frequentiſsima. Radices ſeruare oportebit ſeorſum, & folia. Habet etiam echinum, in cuius medio vermiculus naſcitur ad quartanas vtilis, ſi Dioſcoridi credere fas ſit. Marcellus diu vermiculũ illum obſeruaſſe, at nunquã vidiſſe fatetur. Ego autem certus ſum nũquam à Marcello obſeruatũ eſſe: quum nullus errare poſsit, quin in autumno inueniat, quum exiccari incipit, ſi per mediũ echinus aperiatur. Vermiculus albus eſt, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicẽ tranſit. Hyeme etiam videre licebit, antequã præ frigore moriatur. Quũ verò huius paſtoris virgę duplex

plex genus reperiatur, & eaſdẽ vires vtrunq; habeat,quodcũq; ſeruabis,nihil impediet. In Ferrarienſi agro id, quod breuiorẽ echinum habet, vberrimè naſcitur, quo pilea, & pannos expoliunt. À Gallis etiã ferè noſtro nomine appellatur verge à paſteur. Neapoli dicitur cardo de pãno. Polonis ſczotki eſt. Secundũ Galenũ VI. de ſimp.med.facultatibus, in ſecũdo ordine ſiccus dipſacos eſt, & in ſecundo frigidus:quãuis à recentibus in tertio ordine frigidus,& ſiccus poſitus ſit. SE. Lupulus occurrit. BRA. Non inueni apud Dioſcoridem quo nomine lupulus appellaretur. Hi enim aberrant,qui corrudã dici volũt. Nam corruda folia capillamenti modo tenuia habet,quibus caret lupulus.Nec bryonia eſt,licet eadem foliorũ forma decoretur. Verùm Plinius de eo tractare videtur, & lupum ſalictarium appellat,quoniã ſupra ſalices,& reliquas plantas repat: & ideo noſtra materna lingua luuertice,quaſi lupus verticius,vel ſalictarius lupus vocatur, vtpote qui circa res, quibus inhæret,vertatur.Herba eſt Ferrarienſibus notiſsima,quã licet in Ferrarienſi agro vbique, præſertim circa ſepes, & foueas inuenire, & qua nos cocta, & cruda in acetariis oleo, ſale, & aceto conditis veſcimur. Flores & herba ſeruanda:nec prætermittendæ radices, quæ calidæ, & aperitiuæ ſunt. Li-

cet nonnulli frigidum eſſe lupulũ contenderint, eſt calidus in fine primi, vel in principio ſecũdi, & ſiccus in primo. Flores in illis locis plurimùm valent, in quibus vinũ deeſt. Nam ex ipſis compoſitiones quaſdã parant potui aptas, quas ſuis idiomatibus ceruiſias, medones, byras, zitáve appellãt, in quem etiã vſum herba ſeruabatur. SE. Reperitúrne apud Arabes, quum Græci de ipſo locuti nõ ſint? BRA. Non ita ſimpliciter dixi Græcos lupulũ præteriiſſe, quoniam recentes Græci de eo verba fecere: imò & nunc vulgò in Cypro bryon vocatur, & Hermolaus in tota Græcia ita appellari tradit. Nunc etiam Aquileienſes ruſtici bruſcandulam, quaſi bryon ſcandilem vocant. Et ita Cremonæ dicitur. Apud Arabes etiam ſub nomine volubilis inuenitur. Hiſpani lupares, præſertim qui Luſitaniã habitant. Galli ombelon, Germani hopffen, Poloni chraiel appellãt. SE. Carduus benedictus occurrit. BRA. Simon Genuẽſis lõgè deceptus eſt, qui carduũ benedictũ ſedũ minus eſſe arbitratur. Deceptus autem eſt, me iudice, quia à Dioſcoride ſedum minus carduus ſemperuiua appellatur, ideo carduum benedictum eſſe hac coniectura exiſtimauit: ſed ita carduus benedictus ſemperuiuum eſt, vt roſa eſt lactuca. Et quanuis paſsim in Dioſcoridis exemplaribus Græcis carduus ſemperuiuus

loco

loco ſedi non ſit,tamē Genuenſis in ſuo contextu ita legerat, quemadmodum & Hermolaus in ſuo habuit. Sūt verò plures cōtextus, qui loco cardui ſemperuiui ἔρβα σεμπερβίβα, id eſt,herba ſemperuiua legūt, vt in pluribus Græcis textibus videre eſt. Verùm vno errore nō contētus Genuenſis,ſedum etiam ſenecionē facit,& erigerō, & triſſaginis ſpeciem. quæ quantū à vero diſcrepēt,ſuo loco oſtendemus.Nonnulli hunc carduū chamęleontis ſpeciē fecerunt. Ego nōdum habeo quid certi dicam.In Ferrarienſibus herbis de ipſo copioſe ſcribemus. Hūc flores,herbā,radices,& ſemina colliges, quæ omnia variis ægritudinibus cōferūt.Galli noſtro ferè nomine chardon beniſt vocāt,Neapolitani ſeneſcēs,Veneti cardo ſanto,Poloni oſtropeſt. Calidum in fine ſecūdi, & ſiccum in tertio ordine iudico.

SEN.Thymbra ſequitur.BRA. Multæ herbæ ſunt,quarum cognitionem apud omnes authores difficilē video, thymbra ſcilicet ,ſatureia,cunila. Genus herbæ eſt cunila , ſatureia cunilæ ſpecies, quæ & thymbra. Altera verò hortenſis eſt, altera agreſtis. Si Columellam cōſiderare voluerimus peculiari nomine ſylueſtrē thymbram, hortenſem ſatureiam appellat. Notiſsima herba eſt,à noſtris ſeneuçzo, quaſi vice ſinapis dicta, ab aliis ſauolezo corrupto vocabulo,quaſi ſatureia.Mirus eſt

apud

apud nos in acetariis,& intinctibus huius herbæ vſus.Sunt & qui ſolo pane mandant. nam nomen fortè traxit,quia ſaturos reddat. Ferrariæ in tenuibus , & aſperis terris creſcit: vbiq; tamen ab olitoribus ſeminatur. Syluestris ad omnia medicamenta efficacior eſt , vt de omnibus ſylueſtribus herbis Galenus teſtatur. Hortenſis in cibis melior : quia intenſiori illa acrimonia caret. Huius herbæ, præſertim domeſticæ , ad medicum vſum ramulos ſerua. Hæc ſunt , quæ de thymbra conciſe dicenda erant,ſpondentes omnes cunilæ ſpecies aliàs ad vnam oſtenſuros. Apud Germanos quoſdãquenel , apud alios cunel dicitur, vt à ſerpyllo nomen ductũ eſſe videatur, Cunel autem à cunila corruptum ſit, & ſatureiã ſaturei,& Poloni czambr dicunt.Calidam, & ſiccam in tertio ordine eſſe cenſent:ſed addo in tertio intenſe,vt ſinapi ferè cõparetur. SE. Burſa paſtoris occurrit.BRA.Hæc burſa adeò tenuis eſt,vt nihil habeat, quo paſtores victũ ducere poſsint. Tali autem nomine appellatur,quia folliculum habet,in quo ſemina conduntur, burſæ figuram repræſentans. Nonnulli eam thlaſpi à Dioſcoride deſcriptã eſſe cenſent, quod à Romanis ſcandulaceum, vel capſellã, quaſi ſcarſellam : vnde & nos vulgò ſcarſelletã vocamus : re autẽ vera thlaſpi pro parte huic burſæ quadrat , ſi Dioſcoridis pi-

ctur

cturam conſideramus:quia breuis, & exigua herba eſt, foliis anguſtis, digitali longitudine, in terram verſis, in ſummo inciſuris diuiſis, & modicè pinguibus, caule tenui duorum dodrantum altitudine, paucis in eo adnatis, & circa caulem fructu in ſummo modicè lato, in quo exiguũ ſemen eſt naſturtio ſimile, diſci vel lenticulæ vaſis effigie, & veluti infractum, vnde nomen accepit. Flos illi albus. In ſemitis, foſsis, ſepibus, & circa domos naſcitur. Semen habet acerrimũ. Omnes hæ cõditiones burſę paſtoris quadrare vidẽtur. Sume tu herbam ipſam, quæ propè eſt, & prædictas conditiones illi quadrare aduertas. SE. Mirũ in modũ conuenit: tamẽ prius audiuerã, thlaſpi eam herbã eſſe, quæ à Ferrarienſibus vincetoxicũ dicitur. BRA. Nõnunquam thlaſpis effigiẽ vincetoxico cõparaui, ſtatimq; diuerſam eſſe percepi. Nam vincetoxico nõ inſunt folia digitali longitudine, nec in ſummo inciſuris diuiſa, nec in terram verſa, nec pinguia, imò ariditatem quandam præ ſe ferre videntur: nec ſemẽ eſt diſci figura, & multa alia vincetoxico deſunt, thlaſpi tamẽ ab authoribus attributa. SEN. Thlaſpi igitur burſa paſtoris erit. BRA. Inclinauit quandoque animus, ſed magis inclinaſſet, ſi folia in ſummo inciſuris diuiſa haberet: habet autem inciſuras in medio: & ſi ſemen diſci forma inſigniretur,

quod

quod rotundum eſt,& rubrum, & ſi cum naſturtio ſimilitudinem quandam poſsideret, & ſemen acerrimum eſſet. Quum verò hæc omnia thlaſpi inſint, & deſint burſæ paſtoris, nõ poſſum induci, vt noſtrã paſtoris burſam thlaſpim Dioſcoridis arbitrer, & ſi in burſa paſtoris multæ notæ inueniãtur,quæ in thlaſpi primo intuitu reperies.Cõſtat autem herbam eſſe qualitate frigidiori inſignitam.Ne illam hic quæras, ſed Ferrariæ ſemina, & folia colligito.Nũc quænam ſit apud antiquos, incertus ſum. Aliæ ferè gentes noſtrum vulgare nomen imitantur.nã Galli bourſe à paſteur,Germani deſchelkraut, id eſt,marſupii herbã appellãt,à Polonis tobolki dicitur.SE. Ad ſcabioſam igitur accedamus.BRA.Et hęc vna eſt ex illis herbis, quæ apud antiquos nõ reperitur.Noſtri pharmacopolæ pro ſcabioſa herbam colligunt, qua pro verrendis domibus Ferrariæ vtimur:tamen vbiq; in Italia non eſt harum ſcoparum vſus,ideo apud nos notiſsima, quam ita Hermolaus in ſtœbe deſcribit, habere folium erucæ hirſutum,ſed nõ horrẽs aculeis,floris cærulei, qua ſcopæ fiũt. Non defuere tamẽ, qui noſtram ſcabioſam, ſtœben Dioſcoridis eſſe cenſuerint. Verùm quia Dioſcorides ſtœben non pingit, per ipſum an noſtra ſcabioſa ſtœbe ſit, noſcere non poſſumus: propterea ad alios authores

conſ

confugiendũ, Theophraſtũ ſcilicet & Pliniũ. Plinius li.xxj.ca.xv. ſtœben à quibuſdã phleõ appellari tradit, à Theophraſto primo de plantarum hiſtoria ſumens. Si igitur phleon à noſtra ſcabioſa differre probamus, & ſtœben ſcabioſam non eſſe probatum erit. Theophraſtus primo de plantarũ hiſtoria ſtœben inter fruticoſa cõnumerat, & quæ carnoſum foliũ habeãt, quale ſcabioſa nõ habet. Cõſtat etiã apud Plutarchũ in ſecundo problemate, phleon inter paluſtres plantas numerari. Ex hac enim antiqui toros cõficiebant, vnde nomẽ accepit: quia antiqui ſtœbe vtebãtur πρὸς στιβάδας cõficiẽdas, id eſt, ad toros parãdos, adeò lentorẽ habebat: noſtra autem ſcabioſa lentore caret, imò apprimè frangitur. Herodotus etiam teſtis eſt, ex ea antiquitus veſtes parari. Et Theophraſtus ſexto de plantarũ hiſtoria, inter aculeatas numerat phleõ, inter illas præſertim, quæ folia habent ſecundum ſpinas, vt tribulos: hæc verò noſtræ ſcabioſæ non quadrant. Imò & Pauſanias ex ea fieri retia ſcriptum reliquit. quæ noſtræ ſcabioſæ conuenire non poſſunt. Adde ſtœben adſtrictoriam vim habere, ſcabioſam verò minimè. Nam ita appellatur, quia contra ſcabiem valeat: ſtœbe verò contra ſcabiẽ valere à nullo authore ſcriptum eſt. Quam ob rem antiquorum ſtœben, & nunc vocatã

ſcabioſam, diuerſas eſſe oportebit, vt vulgaris herba potius dicenda ſit, quàm ab antiquis pertractata, cutaneis ægritudinibus ex ſalſugineis humoribus apta. SE. Habétne alias vires, an tãtum ſcabiei aduerſatur? BRA. Recentes, quædam inepta carmina tempore Vrbani pontificis facta adducunt, quæ adeò inſcitia opplentur, vt pudeat me referre. SE. Niſi ægrè tuleris eamet carmina recenſebo, vt experiar an memoria exciderint: his enim carminibus plurimùm oblector. BRA. Vt lubet proferas, ſed citò expedias. SE.

Vrbanus per ſe neſcit pretium ſcabioſæ,
Nam purgat pectus, quod cõprimit ægra ſenectus:
Purgat pulmonẽ, laterisq; ſimul regionẽ:
Rumpit apoſtemata, lenit virtute probata
Emplaſtrata foris rumpit anthracem tribus horis,
Intus potatur, & ſic vnus euacuatur.

BRA. Si ſtœbes vires conſiderẽtur, eædẽ nullo modo ſunt, quanuis Pãdectarius ſtœben eſſe contẽderit. Sed miror admodum, cur in iſtis carminibus cõtra ſcabiẽ valere ſcriptũ nõ ſit: niſi dixerimus omiſſum eſſe, quoniã ex ipſo herbæ nomine deprehẽditur. Tu autẽ in Ferrarienſi agro hanc herbã colliges, vbi ingens copia viret, cuius folia, & ſemina ſeruanda iubeo. Eodẽ nomine, & à Gallis appellatur ſca-

bioſe,

bioſe, à Cretēſibus vulgò ſtabrocortho, à Polonis polna driakyevv, alii dryakzachi dicūt. Calida eſt in ſecūdo ordine in medio, ſicca in principio ſecūdi. SE. Caryophyllata ſequitur. BRA. Ex radicis odore hæc herba nomē ſumpſit. SE. Quia caryophylli odorē habet (vt arbitror) ſed cuius caryophylli? BRA. Nō habet omnino noſtri caryophylli, id eſt, pulcherrimi illius floris, & ſummè odorati, quē in fictilibus frequētē habemus. SE. Niſi graue ſit tibi (licet præter intentionē) quo nomine ab antiquis caryophyllus noſter appelletur, edoceas. BRA. Nunquā apud antiquos ipſum reperi. quod tamē admiratione dignū eſt, quū dignus ſit ille flos, vt à digno authore pingeretur: lōgius enim decepti ſunt, qui cyanū eſſe arbitrantur. Nā cyanus ſtatim poſt roſam ſequitur: nos batiſoſelam corrupto vocabulo, quaſi baptiſeculā dicimus, quia ſecantibus, & metētibus officiat, retuſa in occurſu eius falce, vt Hermolaus in leucoio docet. Nā & ſeculam veteres dixere falcē. Ad rem noſtram redeūtes, nō habet etiā odorē caryophyllata illius fructus, quo in aromatibus pro cōdiēdis obſoniis vtimur: at ſuauem odorem habet, vt ille ſuauis eſt, qui in caryophyllo flore ſentitur, vnde ob ſuaueolentiam illi flori comparatur, imò & in illum quodam modo inclinat. Plurimis, & præſertim Pandectario, eam

eſſe placet, quæ apud Galenum lapagum dicitur. Hic bonus vir ſcribere debuit lagopum, quaſi pedẽ leporis. Nam Galenus de lagopo in ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus tractat, quam facultatis adeò exiccãtis eſſe dicit, vt alui fluxus probè exiccet: quas virtutes illi attribuit Pandectarius ex mente Galeni, vt conſtet, quod Pandectarius corrupto vocabulo lapagũ dixit, ſcribendũ fuiſſe lagopum. Quem errorem Genuenſis euitauit, quippe qui nouit lagopon, id eſt, pedẽ leporis caryophyllatam nõ eſſe, vt certum eſt, ſi quis antiquorum authorũ picturas cõſideret. Dioſcorides tamẽ, Galenus, & Paulus eam nõ deſcribunt, nec etiam Plinius, ſed hic tantùm in ſegetibus naſci dicit. Dioſcorides autem φύεται ἐν πρασιαῖς, id eſt, in hortorum areis naſcitur. Conſtat autem caryophyllatam in montibus naſci. At hæc herba, quæ pes leporis dicitur, à nullo deſcripta reperitur, preterquàm à Genuẽſi, qui in antiquo Dioſcoride pictam vidiſſe fatetur puſilla habentẽ folia in triãgularem figurã vergentia, per omnes ramulos vtrinq; ab ambobus lateribus cõtinuata per totam humilem plantam, expanſam per terram. Nos verò in altero Dioſcoride ſpeciem alterã leporini pedis circumcirca inciſi vidimus. Ea in acetariis vere vtimur. Ad noſtram autem caryophyllatam reuertẽtes, quam re-

cens

centes ſanamundam, & auantiam, & oculum leporis vocãt, & quam non eſſe lagopum certè ſcimus, nec apud Dioſcoridem reperiri. Si aliqua tamen ſit apud antiquos, eam eſſe ſuſpicor, quam Plinius lib. xxvi. cap. vii. geum appellat, quamuis in aliquibus codicibus gethis legatur: hãc radices nigras, & bene olẽtes habere tradit. nõ autem dicit caryophylli odorẽ habere, quia apud ipſum hic flos ignotus erat, ſed bene olere: quia re vera optimus odor eſt. Ad eadem etiã geum valet, ad quæ iam dicta caryophyllata, ad pectoris inquam & lateris dolores, & cruditates iecundo ſapore diſcutit, ad quæ radix caryophyllatæ valet: quamuis & ad alia multa caryophyllatæ radicis ſit in re medica vſus. In his mõtibus eam colligas, vbi copia eſt, radiceſque ſerua, & folia. SE. Nullus eſt apud medicos foliorũ vſus. BRA. Tu autem & folia ſerua, quæ ad multa valent. SE. Deinceps ſeruabo. BRA. Galli ſalmonde, ac ſi ſanamundam dixerint, eam appellant, Germani negeles kraut, tanquam caryophyllorum herba dictum ſit, à Polonis kucklik dicitur. SE. Argumentum id tuũ parum ſalis habere videtur, quo probare niteris geũ eſſe caryophyllatã, quoniam vtrunque pectori, & lateris dolori proſunt, & quia Plinius radiculas illas boni odoris eſſe tradiderit. At hæc à viribus ſumpta ratio, parui eſt

momēti, cùm multæ ſint herbæ, æquali facultate præditæ, tamen eædem non ſunt. BRAS. Video vbi in nos cauillari potes, cauillos exerces, nec pro conſcientia res, vt ſunt, conſideras: non equidem diximus geum caryophyllatam eſſe, & fortè non credimus: ſed legētibus conſiderādi anſam præbemus, & quibus conueniant ſimul oſtendimus, ſint quæcunq; illa: propterea tu probè conſulere debebas, non reprehendere, & cognoſcere à nobis id certè non affirmari. Etenim non ignoramus ex viribus argumēta non demonſtrare: aliquid tamen eſt ſi vires conueniant, & aliquid ſi in odore conueniant. SE. Lapatiū ſylueſtre ſequitur. BRA. Pro ſylueſtri lapatio quam herbam ſeruas? SE. Eam, quæ vulgo rumice appellatur. BRA. Rumex Latinè dicitur, & lapathum potius, quàm lapatium dicere oportet, ſi quis Dioſcoridis verbis vti voluerit. Cuius multæ ſpecies ſunt, quæ ſub capite acetoſæ ab Auicenna ponuntur, quamuis acetoſa ſit vna tantùm ſpecies. Verùm deceptus eſt in ea voce ὀξὺ, vt multi Latini fecere, quæ acutū ſignificat. Acuties autem in aceto eſt, & per ſimilitudinem in aliis rebus, vt enſis acutus. Vnde vna tātùm lapathi ſpecies quo ad ſaporē acuta eſt, quā acetoſā, & herbā bruſcā vocamus. Aliæ quo ad formā acuta folia habēt. quā ob rem quod à Dioſcoride ſatiuo ſimile dicitur,

prop

propriè rumex eſt,& lapathũ ſylueſtre,quod ſeruatis: quãuis nõ multũ differat, quãcunq; ſpeciẽ ſumatis,quoniã eaſdẽ ferè vires habẽt. Ferrariæ vberius creſcũt. ſemina,folia, & radices ſeruabis. Galli parelle rouge, Luſitani labaras,Germani cletten, Poloni kobili ſcza roi,alii dicunt ſezovvmelky,Hiſpani lampazos hanc herbã appellant. Eſt frigidũ in primo ordine,ſiccũ in ſecũdo. SEN. Euphragia occurrit. BRA. Herba pulchro nomine inſignita,quam tamen antiqui ignorarunt:nihil enim de ipſa apud Dioſcoridem, Pliniũ,Galenum,Paulum, aut Aetium reperi.Herbula parua eſt pimpinellæ ſimilis, adhil etiã vocata, ſed folia minora habet. Nec multos ramos habere putant recẽtes, tamẽ in ſummis mõtibus tum Bononiẽſibus,tum Mutinenſibus fruticoſiſsima inuenitur:ſed in decliuioribus locis ferè in vnũ ſtipitem creſcit,flores in albũ vergũt.Hermolaus lib. IIII. corollarii, vbi de ſaxifrago tractat, luteolos eſſe dicit.Integram plantam ſerua ex his montibus collectam.Pro hac Mutinẽſes, & Bononiẽſes montes aſcendunt multi pharmacopolæ. In plano etiam naſcitur,ſed eſt multò efficacior in montibus. Galli eodem modo euphraize, Germani augentroſt appellant, tanquam ſi dictum ſit,oculorũ ſolamẽ,propterea à multis ophthalmica,&ocularia nũcupatur,à Po-

lonis ſzvvieczki dicitur. Calida, & ſicca eſt in primo ordine. SE. Millefolium ſequitur. BRA. Multæ herbæ apud antiquos in hoc nomen veniunt, vt quarta ſpecies ſideritis, & ſtratiotes terreſtris. Ea tamen verè millefolium eſt, quæ à Dioſcoride myriophyllon appellatur, & à Plinio lib. XXIIII. cap. XVI. Sed noſtri pharmacopolæ quibuſdam mulieribus credentes alias herbas pro millefolio accipiunt, vt ſtratiotem terreſtrē, quartam ſpeciem ſideritis, & alias quaſdam. SE. Tu quam ſumere debeā, oſtende. BRA. Omnibus ferè eædem vires inſunt, quia vulneribus aptæ. In his montibus non naſcitur, aut inefficax eſt. Ferrariæ habetur, quia paluſtria loca amat. Ea eſt, quæ vnū ſingularem caulem habet tenerum, & vnā radicē, foliis fœniculi pluribus, ſubrubicūdum, & denſum, tanquàm de induſtria ſit ita factū, puniceum, & perpolitum. Herba ipſa ſeruatur. Eodē ferè nomine Hiſpani, vt nos, vtuntur millafolio. Eodem & Galli mille feulles, Germani garb dicunt, quamuis & nonnulli ſchaffripp, id eſt, ouinam coſtā, & alii relic dixerint. Tamen incertus ſum, an vero millefolio, vel aliis herbis ita appellatis hæc nomina tribui debeāt. Poloni kvvvavvnik vocāt, Cretenſes vulgo phillyophyllon. Frigidum eſt, & ſiccum ordine ſecūdo. Galenus in ſeptimo de ſimplicium med. facul. dicit eò deſiccato-

riæ

xiæ facultatis eſſe, vt vulnera glutinet. SEN. Pes columbinus ſequitur. BRA. Apud antiquos Græcos hanc herbam multùm quęſiui, quia eius nomē, Græcorū impoſitiones ſapere videtur, quippe qui herbas, vt excellētiori nota cognoſcerētur, ex notiſsima re, cui aſsimilarentur, denominarūt, vt pes leporis, pes coruinus, pes accipitrinus, pes locuſtæ. At nomē hoc, nec apud Dioſcoridē, Theophraſtum, Pliniū, Galenū, aut alterū ex antiquioribus mihi occurrit, qui de herbis pertractarunt. Recētes amomum columbini pedis ſpeciem eſſe contendunt, quum ita à Serapione exiſtimatum ſit, tamen apud antiquos hoc nuſquam repertū eſt. Imò ſi amomi figuram cōſideremus, fruticē eſſe puſillum, ceu ramū è ligno conuolutum, & ſibi ipſi implicitum, ſtatim decernemus nullā eſſe notā, qua cum columbino pede conueniat. Hæc enim nomina à ſimilitudinibus cum his animaliū partibus impoſita ſunt: quam ob rem neſcio qua ratione & Serapio amomum pedem columbinum eſſe putarit, quāuis nomina ad placitū ſint, ſed & ad placitum eſt Barbaris credere, quum ſine ratione loquuntur. Pandectarius anagyrin, columbini pedis ſpeciem eſſe fatetur. Sed Dioſcoride perlecto, nullam ſimilitudinem habere percepi. Quippe anagyris folia, & virgas viticis, id eſt, agni caſti habet,

quæ folia nihil cum columbino pede conueniunt. Auerrois de columbino pede quinto Colliget tractatu,frigidum in primo,ſiccum in ſecũdo docens, tamẽ eius effigiem nõ deſcribit,vt ferè opus ſit columbinũ pedem vaticinari. Quidam verò geraniũ eſſe putarũt: à quibus ſponte diſcedo,quoniã geraniũ diuiſuras maiores habet, quàm anemones: at non ita magnas pes columbinus habet, nec etiã rotunda radix ipſi ineſt. Quicquid autẽ ſit,noſtri pharmacopolæ herbulam quãdam ſeruãt,quæ ſex, aut octo ramulos profert puſillos,ſubtiles,in quibus folia inſident, rotunda circũcirca inciſa adeò, vt columborũ pedes,à nobis calceatorum appellatos, imitari videatur:an modò illa ſit,vel quæ apud antiquos hæc fuerit, incõpertum habeo. Tamen duas herbas in Ferrariẽſi agro iam diu noui, maiorem vnam,alteram minorẽ,quę earum forma columborũ pedes imitantur. Ego potius maiorẽ colligerem, aut ambas omitterem, veluti apud antiquos ignotas. Eas autẽ in Ferrarienſi agro quærerẽ, vbi virent egregiẽ. SEN. Hæc herba omitti non poteſt:alioqui trochiſci diacoralli,qui theriacam ingrediuntur,fieri nõ poſſent. BRA. O ingens recentiorũ ignauia, nulli ſunt trochiſci diacoralli,qui theriacam ingrediantur,ſed eſt magna hedychroon,de quo Galenus & in libro

de

de theriaca ad Piſonē,& in antidotis tractat, neſcio quomodo vocabulum hedychroon in diacoralli corruperint.In hoc verò magmate nec coralli, nec pes colūbinus inſunt.Hæc autē aliàs à nobis vbertim tractabuntur.Folia, & radices huius herbæ Ferrariæ habere ſtudebis. A Germanis hæc herba taubenfus, id eſt, columbæ pes dicitur. nam apud ipſos tauben colūba eſt, & fus pes. Neapoli amomū vocāt, fortè Serapionē ſequētes. A Polonis goloxbia noga dicitur. SE. Perſicaria ſequitur. BRA. In Ferrarienſi ſolo copioſe creſcit iuxta aquas,& in humētibus locis præſertim.Recētes duas ſpecies faciunt:alterā, quæ in medio folio nigredinem quandam, veluti oculus, habeat:alteram verò,quæ nō habeat. Herbam eſſe,quæ valde exiccet,certum eſt:& quiſq;, qui experiri voluerit, probare poterit.Quid autē ſit apud antiquos,incertū videtur.Putant nonnulli eſſe Dioſcoridis hidropiper:& certus ſum (quoad meliora inuenerim,quicquid ſentiat Hermolaus)eam perſicariæ ſpeciem, quæ lituris caret, hydropiper Dioſcoridis eſſe, quoniam ſaporem piperis habet,acriſq; eſt. Cum Hermolao autem ſentio,eam ſpeciem,quę lituras habet,hydropiper nō eſſe.Mirum enim eſſet,Dioſcoridem notā ita celebrem omiſiſſe. Adde quia foliis menthæ cōparat, nos autē perſici, alii lauri-

nis foliis. Sed altera perſicaria, cui maculæ deſunt, in omnibus cum hydropipere conuenit. habet enim floré album, ſpiceum, acrem guſtum, minutũ ſemẽ, caulem nodoſum, rubrum, longum, & folia menthæ cõferri poſſunt. Auicẽna piper aquæ vocat: quæ & ſi piperis ſaporem non habeat, tamẽ veluti piper acrẽ habet. Et Auicenna inquit, in guſtu ſuo ſaporem piperis habere. Fortè igitur noſtra perſicaria hydropiper Dioſcoridis eſt, & Auicennæ piper aquæ, Plinii piperitida, & ſiliquaſtrum. Hęc autẽ per ſuſpicionẽ dicta ſint: tamen quæ de hydropipere aliàs ſuſpicatus ſum, omittere decreui. SEN. Ne quicquam prætermittas obſecro. tuis enim verbis plurimùm delector. BRA. Erectis igitur auribus audias. Nunc in fictilibus ſupra feneſtras Ferrariæ herba habetur, quæ ſine odore eſt, tamen acrem ſaporẽ habet, vt piper apud nos Hiſpanum piper vocetur: alii piper ex Calechut. hanc herbam hydropiper eſſe arbitratus ſum. Vnde & à Plinio ob ſiliquam, quam facit, ſiliquaſtrũ dicitur. Vnus tamẽ ſcrupus adeſt, quia Dioſcorides hydropiper ſemen acinoſum habere ſcribit: piper autẽ hoc vulgare vaſculum habet, in quo ſemẽ cõtinetur. Dicitq; folia albiora eſſe foliis mẽthæ. at huius piperis folia, adeò viridia ſunt, vt in nigrũ inclinent: in reliquiis tamẽ optimè quadrat,

vt nec pictor aptius pingere potuiſſet. Legi tamē Dioſcoridem, in quo legebatur, ſemen in vaſculo. & Marcellus fatetur ſe vidiſſe antiquum Dioſcoridem pictum, literis antiquis Longobardis ſcriptum, in quo erat effigies ſeminis in vaſculo. SEN. Hoc ergo piper, quo religioſi Carthuſienſes in teſtaciis loco veri piperis vtūtur. Dioſcoridis hydropiper eſſe cenſebas? BRA. Suſpicatus quidem ſum: ſed an ſit, alii iudicent. Prope aquas nō naſcitur, vt noſtra perſicaria, quæ à Gallis curage, à Polonis rdeſt nuncupatur. Calidum eſt, & ſiccum ordine tertio. SE. Id mihi non ſatisfacit, cùm probas perſicariam, quæ lituras habet, hydropiper non eſſe, quia Dioſcorides tam celebrem notam non omiſiſſet. Tamen Dioſcoridem videmus pluribus in ſimplicibus id facere, quoniā ſuis coloribus illa non pingit, & lineamentis egregié. BRA. Video te litium amore potius capi, quàm veritatis. Quid hoc ad rem? & ſi multa omittat in ſimplicibus delineandis Dioſcorides, tamē non omittit tam egregia. Adde nos hac in parte per ſuſpicionem loqui, & nihil certi aſſerere. SE. Parietaria ſequitur. BRA. Hæc & à muris muralis herba, ſicut à parietibus parietaria vocatur. Noſtrum vulgus ob lucidam quandam viriditatem vitriolum appellat. Nam veluti vitrum ſplendeſcere videtur, vel quia

vit

vitrea vaſa hac abſtergunt. Vnde Auicenna herbam vitri appellat: quoniã (vt inquit) ea vitrũ abluitur. A Cornelio Celſo muralis, & muralium dicitur. SEN. Apud antiquos quæ herba eſt? BRA. A Dioſcoride libro quarto helxine dicitur, quæ in parietibus naſcitur, & ſepibus. Caules habet leuiter rubentes, folia herbæ mercurialis, hirſuta, ſemine obducto circa caules, & tenaci, vt veſtibus etiã hæreat. Si quis autem noſtrã parietariam cõſideret, hanc eſſe videbit à Dioſcoride ſuprà depictam, de qua Plinius libro XXII. cap. XVII. quam tamẽ ipſe folia miſtæ ſimilitudinis inter plantaginẽ, & marrubium habere dicit, in reliquis cum Dioſcoride cõuenit. At plures aliæ herbæ helxine appellantur, hæc & parthenium dicitur. Vnde Leonicenus in epiſtola ad Angelum Politianũ, Plinii errorem animaduertit, qui lib. XXI. cap. XXX. parthenium à Celſo perdicium, & muralium appellari cenſet, quum tamẽ muralium apud Celſum hæc parietaria ſit: parthenium verò, de quo hîc tractat, chamæmalon eſt, ſi parthenii chamæmali proprietates cõſiderentur. Hæc autem nihil ad nos. Appellatur & helxine parthenium, quia in hoc nomẽ multæ herbæ coincidũt. Satis autem habeas helxinen parietariam eſſe, quam in Ferrarienſibus parietibus frequẽtiſsimam habemus. Nec deeſt no-

bis

bis altera helxine, quę myoſotis dicitur, quaſi muris auricula. Noſtrum vulgus pauarinam vocat, quoniã pauaris, id eſt, iunioribus anſeribus (ita enim Ferrariæ iuniores anſeres vocãtur) ſapit. Quãquam ab aliquibus alſine à Dioſcoride, & non helxine, dici exiſtimetur. Nõ tamẽ ea eſt, quã Germani meuſzœrlin, id eſt, muris auriculã nominãt, licet idem ſit nomen: quia Germani lanuginoſam alteram herbam ita vocant, quæ non eſt vera antiquorum muris auricula. Hæc autem aliàs. Potius autem eſſet helxines proprietates recenſere, ob hoc præſertim, quia error maximorum medicorum eſt, qui ea pro calida & ſicca vtuntur, quum tamen frigida ſit: quippe ex parietaria pro frigida materia, & in doloribus ex ventoſitate fomenta parant. Tamen Dioſcorides frigidæ, & adſtringentis naturę eſſe contendit. Idem Celſus, Plinius, & Paulus, deniq; Galenus & Aetius etiam humiditatem habere fatentur: quæ proprietates eos manifeſtè errare demonſtrant, qui pro aperiente herba, & reſoluente, ac vrinam prouocante accipiant. Si autẽ dolores ſedari quandoque acciderit, id fit aut propter admiſtum oleum, aut actualem caliditatem. Nonnulli autem recentes folia quidem frigida dixere, caulem autem calidum. quod quàm verum ſit, cæci iudicent. Pandectarius quoq; tribus

verſi

verſibus ſui ipſius obliuiſcitur. Primò enim parietariam calidam & ſiccam in tertio gradu fatetur. Poſtea Dioſcoridem, & Galenum adducit, qui frigidam eſſe contendunt, & ad ægritudines calidas valere inquiunt. Arbitrorq; Auicennã deceptum, qui ad phlegmatica apoſtemata valere cenſet: poſtea eiuſcemodi apoſtemata numerans eryſipelam, & calida apoſtemata ſcribit. SE. Hæc tamẽ conſuetudo inoleuit, vt pro calida herba ſumeretur. at quid in cauſa fuerit, libẽter ſcire percupio. BRA. Quod ſentio iubẽs edocebo: Hæc herba præter nomina dicta, partheniũ etiam appellatur. Eſt autem partheniũ herba, quæ vulgò bruſaculo dicitur, vel etiã matricaria, ſi foliis coriandri latioribus comparetur, & non tenuioribus, calida, & quę pro fomento ad dolores valeat. Quum ſcriptum reperere partheniũ, hanc parietariã pro illa, quæ verè parthenium eſt, accepere: & ita apud recẽtes ſine ratione inoleuit. Hermolaus Barbarus in helxine, parthenium matricariã eſſe teſtatur. Nos tamen re vera potius vocatũ bruſaculum arbitramur, cum foliis coriandri tenuioribus cõparatur, quod apud Serapionẽ matricaria videtur. Quicquid tamẽ ſit, etiam ſi illam ſumeres, calida eſt, & frigidis doloribus occurrit. Deniq; parietaria in aliis locis, quàm Ferrariæ, herba vrceolaris nũcupatur,

quoniã vrceos vitriatos illa abſtergunt. Nos verò à vitro potius, quàm à vaſe, nomẽ dedimus. De hac autẽ herba finẽ feciſſemus, niſi in mentẽ veniſſet, Aetium ſummũ virum capite XXIII. vndecimi libri, vbi remedia ponit ad ſuppreſſam, & ægrè prodeuntẽ vrinã, vltimo loco remediũ ponere: Perdicium herbam terito, & affuſo oleo feruefacito, atque ita veſicę imponito. Eandẽ etiã herbam cum oleo coquito, ipſáq; proiecta, lanã oleo imbuito, ac imponito. ſi quis autẽ conſiderabit, quid perdiciũ ſit, apud Aetiũ ipſum, Galenũ, & antiquos, videbit parietariã eſſe, qua tamẽ Aetius vtitur, vt calida, quia ad prouocãdam ſuppreſſam vrinam. Nec opus eſt eò fugere, quòd id ex accidenti faciat, calorẽ naturalem reuocando: quoniam plura alia magis apta ſunt, quàm helxine: nec tãta frigiditate imbuta eſt, præſertim oleo iam dicto iuncta, vt naturalem calorẽ reuocare debeat. SE. Errauit ergo Aetius? BRASA. Quid in hac re ſentio, edocere ſtatui. Aetius cap. XXI. de iſchuria, id eſt, vrinę ſuppreſsione, tractat omnes modos, quibus fieri poteſt, & curandi rationem oſtendens: capite autẽ XXII. non ſolùm ſcabiem veſicæ, ſed & cõpoſita medicamenta ad ſuppreſsionẽ vrinæ ſcribit. at XXIII. capite, ſimplicia remedia ad ſuppreſſam vrinã edocet, & præſertim ſi aut multitudo materiæ,

aut craſsities in cauſa ſit. Suprà autẽ cap. xxi. inter alias cauſas ſuppreſsionis vrinæ vnam dicit, quoties aliquis ob negotiorum importunitatem, aut contionem, aut quia in loco ſit vbi mingere non poſsit, & veſica impleatur, tunc enim os eius magis cõſtringitur, docetq́; modum curandi, qui fit per cõpreſsionem manus ſupra imum ventrẽ, vt vrina lentè exprimatur. Capite verò xxiii. vbi ſimplicia remedia ponit ad cõpreſsionẽ propter multitudinẽ, & craſsitiem, remediũ perdicii ſcribit, quod valet ad cõpreſsionem propter multitudinẽ: nam perdiciũ, id eſt, helxine, vel parietaria, eſt frigidæ & adſtringentis naturæ. Adſtringẽs autẽ eſt tanquam manus, quæ exprimat, & paulatim vrinam exire faciat. Itaq́; arbitror Aetii cõtradictionẽ ſoluẽdam eſſe, & demonſtrandũ his, quæ dicta ſunt, nõ contradicere. Hiſpani ferè vt nos paritariam remoto e, Galli paritoire dicunt: quidã verò Germani Santpeters kraut, id eſt, ſancti Petri herba. alii vero tag vnd nacht, id eſt, die noctuq́; appellãt: vtũturq́; eo nomine in ſophiſmatibus, & cauillis amatoriis. Is enim qui amat, die noctuq́; amat: tamen ſi apud ipſos tag vnd nacht herba, flores habeat partim luteos, partim purpureos, & propterea ſit ita appellata, quia purpureus color noctem, & luteus diem ſignificet, tunc certus ſum no-

ſtram

ſtram parietariam, non eſſe tag vnd nacht Germanorũ:& ideo male eo nomine in helxine vtuntur. Quum verò ſint, qui eam eſſe contendant, quã nos vitriolum appellamus, & eſt iam dicta helxine, digladiari in hac re nolumus, ſed omnes ſuo modo propriis nominibus vti ſinemus. A Polonis noczydzin dicitur, à Venetis veriol, à Cretenſibus vulgò perdiculi, à Cydoniẽſibus colizaui, ab Hiſpanis paritaria, à Romanis polatora, à Neapolitanis herba de muro nuncupatur. SEN. Ratio tua mihi non ſatisfacit, qua Aetiũ à calumnia tueri ſtudes: nẽpe adeò vehemẽs in helxine adſtrictio non eſt, vt manus vice ſupra imum ventrẽ poſita adeò comprimere poſſit, vt paulatim vrina exeat. BR. Cur dubites id fieri poſſe ignoro, imò tanta adeſt adſtrictio, quãtulacunq; ſit, quæ id efficere poteſt: tuq; meliorẽ anſam tuendi à calumnia Aetium porrigere debebas. Nos enim ſolutionem illam propoſuimus, quæ cæteris aptior videretur pro Aetii defenſione: at tu ſtudio ſolùm cõtradicendi cauillaris. SEN. Cuius eſt qualitatis? BR. De recẽtioribus mirandũ eſt, qui illam in tertio ordine calidam, & ſiccam fateantur, quum & Dioſcorides, & Galenus, & experientia frigidam, & ſiccam eſſe oſtendant: propterea in primo ordine frigidã eſſe dicimus, & in ſecundo ſiccam, quanquam

& nonnihil habeat humiditatis, quare partiũ diuerſarum eſt. SE. Ideo ad arboreã hederam veniamus. BR. Hedera abſolutè dicendũ erat. Nam & ſi in ſpeciebus differentiæ ſint, quoniam aliqua alba, alia nigra, & aliqui in marem, & fœminam partiuntur, mas helix dicitur, quoniam fructum non gignit, vulgus tamen arboream dixit ad differentiam ſuæ terreſtris, de qua aliàs agemus: quum tamen abſolutè hedera dicentes, arboream ſolã antiquiores indicent. Notiſsima eſt apud nos hedera, & in Ferrarienſi agro abundans, circa arbores, & parietes repens, quos per tempus exedit. Si plura ſcire cupis, Dioſcoridem lege, & Plinium libro xvj. cap. xxxv. Cuiuslibet generis folia, ſemina, corymbos, ſuccum & lacrymam, quam vulgus gummi hederæ appellat, ſerna: at ſuccum nigræ ab alba, & corymbos ſegrega. SE. Differtne ea, quæ circa parietes repit, ab ea, quæ circa arbores? BRA. Non quidem ſpecie: at hæc magis arida eſt, quę parietibus inhæret. SEN. Fortè magis humida, ſi puteo aliquo, aut ciſternæ inhæreat. BRA. In eo certus ſum. A Gallis lierre, quaſi hedere, à Germanis verò ephevv, ab Hiſpanis iedera, à Cretenſibus vulgò chiſon, à Polonis bluſzcz nuncupatur. tamen Poloni terreſtrem hederam bluſzcz polny vocant, arboream verò bluſzcz dzreuni. SE. Cuius eſt qualitatis hedera?

dera. BRA. Galenus illam miſtæ facultatis eſſe dicit, calidæ inquam, frigidæ, humidæ, & ſiccæ: tamen ſimpliciter in primo ordine frigida dici debet, ſicca in ſecundo, licet diuerſæ ſint de ipſa diſſertationes. SE. Branca vrſina occurrit. BR. Ex ſimilitudine, quam eius folium cum anterioribus vrſorum pedibus habet, vulgus brancam vrſinam appellauit. Pulcherrima herba eſt, & quam architecti in columnarum baſibus ornandis, aut epiſtyliis poſuere. Quænam ſit hæc apud antiquos, frequenter dubitaui: deniq; antiqua vaſa, & columnæ in eius ſuſpicionem me adduxere, vt acanthum eſſe iudicaré. Nam antiqui molli acantho pateras pingebant, & in columnarum baſibus acanthi folia ſculpebant. Vnde ſuſpicatus ſum, quam acanthũ Dioſcorides, & Plinius, ac alii appellant, noſtrã brancam vrſinam eſſe. Nec moueor, quòd acãtha ſpinam ſignificet: quoniam hæc herba ſpinoſa quidem eſt, ſed mollibus ſpinis. Ideò à Vergilio mollis acanthus dicitur in Menalcæ, & Damœtæ concertatione, Ecloga tertia, cùm inquit Damœta:

Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit,
Et molli circum eſt anſas amplexus acantho.

Et in quarto Georgicorum libro, vbi de Sene Corycio agit, mollis acanthi mentionem facit, cùm inquit:

Ille comã mollis iam tum tondebat acanthi.

SEN.In acantho ambigo, an brãca vrſina ſit, cùm à Vergilio acanthus ſemper vireſcere dicatur.Nam in ſecũdo Georgicorũ libro, vbi de his loquitur,quæ quacunque terra feruntur,inquit:

Quid tibi odorato referam ſudantia nigro,
Balſamaque, & baccas ſemper frondentis acanthi?

BRA. Semper viret acanthus, & baccas fert, quæ & in branca vrſina requiruntur: nam & hyeme viret,& baccas fert.SE. Nõ poſſum & ab hoc abſtinere, eũdem authorem voluiſſe croceũ eſſe acanthi florem, cùm tamen croceus non ſit. Quòd autẽ id velit,manifeſtè apparet libro Aeneidos primo, cùm Aſcanius munera fert, vt Didoni præſentet, hæc quæ ſequuntur enumerantur:

Ferre iubet pallam ſignis, auroq; rigentem,
Et circuntextum croceo velamen acantho.

Adde quòd deinceps in eodem libro,hæc munera à Cupidine referuntur,& non ab Aſcanio, qui à Venere ſublatus erat, à Vergilioq; ſubſcripta carmina ſucceſsiuè adduntur:

Mirantur dona Aeneæ,mirantur Iulum,
Flagranteſq; Dei vultus,ſimulataq; verba,
Pallamq;, & pictũ croceo velamen acantho.

BRA. Ex his colligi non poteſt poetam voluiſſe acanthi florem eſſe croceum:quoniam

re ve

re vera croceus dici nõ poteſt, ſed inquit velamen illud eſſe pictum croceo acantho. Is enim, qui acu pinxerat, croceo colore vſus erat. Vel ob id dictum eſt, quia acanthi folia, cùm veteraſcũt, crocea efficiũtur, aut in croceum quendam colorẽ tendunt: propterea à Vergilio dici poterit, Acãthum, id eſt, brancam vrſinam, croceam quodam modo eſſe. Eius foliũ pleriſq; locis in columnarũ capitulis viſitur, quæ Corinthiacæ dicũtur, ob ornatum in morẽ Corinthiorũ. Vnde non deterreor, quòd præduras ſpinas non habeat: ſatis enim eſt, vbi flores exeunt veluti ſpinas habere. In maximo honore apud antiquos fuit, & in hortis pro tegenda terra eius foliis vtebantur. In omnibus autẽ, Dioſcoridis Acanthi deſcriptio brancæ vrſinæ conuenit. nam folia multò, quàm lactucæ, latiora, longioráque habet, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigreſcẽtia, & cum molli læuore pinguia, idem & in caule leuor, quẽ altitudine duorũ cubitorum erigit, craſsitudine digitali, per interualla ſub ipſum vſque verticem foliolis quibuſdam oblongis veluti nucamẽtis aculeatis veſtitũ, ex quibus candidus prodit flos. Semen illi eſt oblongum, & luteum, capitulum thyrſi figura, radices lentore molles, muccoſæ, longæ, rubenteſq;. Si brancam vrſinam ſpectare volueris, huic deſcriptioni

adeò quadrare cernes, vt nullus vel cæcus eam eſſe ambigere poſsit. In hortis etiã, & humentibus locis naſcitur. Nec te moueat Dioſcorides, qui eam herpacãthũ vocari doceat, quoniã ſerpit: hoc enim ſerpere in foliis tantum, quæ prope radices ſunt, intelligo. nam hæ per terram extenduntur. Galli, vt nos, appellant: quidam verò Germani engelvvurtz, Poloni barſcz dicunt. SE. In tuam ſententiam deſcendo. Siſymbrium ad manus venit. BRA. Ne diu verbis immoremur, ea herba, quam nos menthã Florentinam appellamus apud Dioſcoridem, & antiquos ſiſymbrium eſt. folia enim habet mẽthæ ſimilia, & magis odoratum eſt, & niſi excolatur, in nepetam aſpectu degenerat, ſed in menthã odore. & id plerunq; expertus ſum, Florẽtinam menthã terræ abſq; cultura derelictã in nepetæ aſpectũ tranſiuiſſe. SE. Multi ſunt, qui pro ſiſymbrio ſerpyllum accipiũt. BR. Hi ſummè aberrant, quia ſerpyllum altera ſpecies eſt: tamẽ ſiſymbriũ ab antiquis ſerpyllum vocatur. Et hoc fuit anſa pluribus errãdi, qui ſiſymbriũ apud authores inueniẽtes, ſerpyllum exponunt. In Apẽnino mõte prope Florẽtiã egregiè naſcitur, propterea mẽtham Florẽtinam appellauimus, quanuis alii ob odorẽ, gentilem mentham, id eſt, nobilem dicere maluerint. Hi denique falluntur, qui centonicũ, & qui abſyn-

thium

thium Ponticũ eſſe arbitrantur. Germani & hoc mintz nomine menthæ cõprehendunt, Poloni liebrotka vocãt. Calidũ eſt, & ſiccum ordine tertio. SEN. Ad hæc ceruina lingua ſe offert. BR. De hac ſuprà mẽtionem fecimus, tamen nõnulla alia referre non grauabimur. Multas herbas nouimus hoc nomine lingua ceruina inſignitas: abs te ſcire cupio quam colligere ſtatueris. SE. Quam ſcolopendrium appellamus. BR. Apud antiquos phyllitis eſt, nõ ſcolopendriũ. De quo vnũ animaduertas obſecro: Dioſcorides inquit modò ſex, modò ſeptem folia habere. At in vna plãta nonnunquam centum folia inuenies. Verũ ſi extirpabis, varias plantas eſſe percipies, & nunquam ſeptenariũ numerum excedere. quod Serapio in ſuo ſcolopẽdrio animaduertens inquit, Et eius cõpoſitio eſt tredecim pedũ. Quo loco pinguiuſculè errauit interpres: nam interpretari debuit, & eius cõpoſitionẽ, id eſt, quancunq; plantã habere ſex aut ſeptẽ folia: interpres verò ſex, & ſeptẽ ſimul colligẽs tredecim interpretatus eſt. Quã ob rem antiquorũ lingua ceruina phyllitis eſt, licet excellẽs Leonicenus in epiſtola ad Hermolaũ linguã ceruinã apud antiquos hæmionitidem eſſe dixerit, non autẽ ſcolopendrium: A quo diſſentire (licet præceptore optimo) ſpõte volumus, quũ res ipſa alioq; demõſtret,

& ſi modica ſit in forma differentia. Conſtat autē Theodorū Gazam in Theophraſto pro ſcolopédrio linguam ceruinam interpretari, ideo apud ipſum lingua ceruina non eſt, nunc vocatum ſcolopendriū, quod antiquorum phyllitis eſt, ſed eſt verū ſcolopendriū, à nobis paſsim Arabes imitantibus citrach appellatū. Quam ob rem alia res eſt lingua ceruina tua, quæ antiquorum phyllitis eſt, & vulgare ſcolopēdriū, à lingua ceruina Theodori, quæ eſt verum ſcolopendrium. SE. Rem optimè accepi. duæ ſūt linguæ ceruinæ, phyllitis, & verum ſcolopendrium. BR. Ita eſt, ſed phyllitis eſt pharmacopolarum lingua ceruina, & cum re ſimilitudinē habet. Scolopendrium verò Theodori eſt ſolùm lingua ceruina. Quippe nullus author, præter Theodorum, verum ſcolopendrium linguam ceruinam interpretatus eſt. Id fortè fecit, vt Latinam linguam ampliaret: ineptè tamen, quoniam verum ſcolopendrium à nobis citrach vocatum nullā cum cerui lingua ſimilitudinem habet. Hanc herbā Germani ſua lingua hirſzung, id eſt, cerui linguam & ipſi vocāt. Poloni pſzic cazic zki. Frigida & ſicca eſt in ſecundo ordine. Nonnulla à Ruellio experimenta tam vana de hac herba referuntur, vt referre non ſit opus. SE. Omnia ad libellā accepi. ſed primula veris occurrit. BR. Florentini

tini

tini hac herba in acetariis vtuntur, & apud nos inchoante vere, quum omnes herbæ tenellæ ſunt, edendo eſt. Verùm tanta herbarũ copia Ferrarienſe ſolum exuberat, vt in deſpectu ſit. Herba eſt paruula, cuius folia ſupra terram extenduntur, & florem paruum fert, album, chamæmeli flori ſimilẽ. Florum verò extremitates phœniceum colorem, & valde floridũ imitantur. De qua Plinius libr. xxj. cap. xj. inquit, Florũ prima ver nuntiantium viola alba, tepidioribus verò locis etiã hyeme emicat. Nos in Ferrarieñ ſolo, quum mitiores hyemes ſunt, per totũ annum vidimus. Hæc eſt, quam vos pharmacopolæ pro primula veris accipitis, à noſtris mulieribus petrella dicta, ab aliis herba ſancti Petri. Recentes etiam herbam paralyſis, & alii Margaritam vocant, adeò nomina ſecundum placitum imponuntur: ſed hi, qui illam paſſarellam dicũt, in altera herba decepti ſummopere aberrãt.: quũ autẽ breui purpurea viola poſt albã ſequatur, nonnulli purpureã primulam veris eſſe falſò cõtenderunt. Nam, vt pręcitato loco inquit Plinius, poſt albã ea ſequitur, quæ appellatur purpurea, proximè flammea, quæ phlox vocatur, & primula veris alba eſt. Nos hoc obſeruãtes eodem ferè tempore & albam, & purpuream floreſcere percepimus, fortè temporis breuitate dece-

pti, qua vna alteram ſequitur. Quicquid tamen ſit, calidam & ſiccã ordine ſecundo herbam eſſe conſtat: quapropter iliacis doloribus, & vterinis mirè ſuccurrit. A Gallis coucou, à Germanis ſchluſſelplũ vocatur, neſcio vnde hoc nomen ſumpſerit: ſua enim lingua flores clauium ſignificat, fortè ob ſimilitudinem, quam flos ille cum bulla claui habet, nomen accepit. à Polonis biala lebyoka, à Neapolitanis primo fiore vocatur. S E. Foliũ Indum ſequitur. B R. Nõnulli æquè nunc ſicuti ante Dioſcoridis tẽpora hoc folium, Nardi Indici foliũ eſſe arbitrantur: ſed falſo, quoniã folium eſt de ſe, quod ab antiquis in ſummo honore habebatur, malabathrũ dictũ, à quo & vnguentum foliatũ apud mulieres Romanas in ſummo honore fuit. Nonnulli etiã lenticulam paludum Indię putarũt: ſed decepti, quoniã Dioſc. folium eſſe tradit, quod paludibus innatat, ſicut lẽticula, id eſt, res ea, quã vulgò zen appellamus: tamẽ nõ dicit eſſe lenticulã, ſed folium ſine radice, vt lẽticula innatãs: diciturq; foliũ per excellentiã, quia nullũ folium odore, & perfectione (dempto nardi folio, quod tamẽ paruũ eſt) ipſum excedit. S E. Nos malabathri folia habemus, & Venetiis paſsim vẽduntur. B R. Dicisne illa oblonga, odorata, guſtu acria, feruidaq;, veluti caryophyllon? S E. Illa inquam. B R. Caryophylli fo-

lia

lia ſunt, non malabathri, quæ cum nuce ſimilitudinem habent. Venetiis aliud folium habetur, eodem nomine appellatum, quod Alexandria Aegypti aduehunt foliis lauri, arbutive ſimile. Arabes têbul appellant, & Hermolaus ita etiã à Mauritanis appellari cẽſet. SE. Optarẽ ſummopere, vt verũ malabathrũ mihi pingeres. BR. Nullus author eſt, qui illũ verè pingat: Plinius tamen libro xij. ca. xxvij. de ſimplici malabathro verba facit. Vnum eſt cuiuſdam arboris folium in Syria, folium, inquam, conuolutum, & aridum colorem habens, ex quo oleum ad vnguẽta exprimitur. Eſt aliud foliũ, de quo Dioſcorides, & eodem loco Plinius, quod in Indiæ paludibus modo lenticulæ innatat, ſine radice. Hæc duo malabathri genera Venetiis mihi oſtenſa fuere: ſed an illa eſſent ambigebam, quoniam nullus author eſt (quem nouerim) qui malabathrum verè pingat. Dioſcorides dicit eſſe in albo nigricãs, & contumax frangi, ſolidum, integrumque, odore qui nares feriat, & qui ſummoto quoq; eo perſiſtat. Sapor eius ſub lingua nardo ſimilis eſſe debet, ſcaberq;, neque vllo ſalis guſtu. Plinius verò in aliquibus à Dioſcoride diſſentit. nã abſolutè nigricans, non autẽ in albo nigricans, vt Dioſcorides dicit: quippe cãdidũ minus probatur. Oribaſius autem dicit, ſubalbidũ in ipſa nigre-

dine. quod etiam Dioſcorides, nec vllo ſalis guſtu inquit: Plinius econtrario, quodam ſalis guſtu ſcribit. Itaque in Dioſcoride legendum cenſeo, quoniam hæc particula abſque ratione poſita eſſet: quia nullus guſtum ſalis habere dubitat, niſi ex eo ambigi poſſe dicas, quia in paludibus naſcatur. Tamen Oribaſius & ipſe in guſtu ſalſedine carere dicit. Nos autem potius probamus aliquo ſalis guſtu legendū. Additq; Plinius eſſe croco odoratius, & eius odorem ſufferuefacti in vino omnes antecellere. SE. Eius effigiem potius videre optabam. RA. Id exprimere non poſſum, quod nec legi, nec oculis vidi. SE. Cuius facultatis eſt malabatri folium? BR. Galenus vij. de ſimp. medicamentorū facultatibus libro, cum ſpica nardi ſimillimam facultatem habere dicit. SE. Ergo in primo ordine calefaciet, & in ſecūdo exiccabit iam completo. BR. Ita eſſe conſtat. à Polonis liſt indiyſki vocatur. SE. De herbis ergo expeditum eſt. BR. Tamen infinitæ aliæ herbæ ab authoribus ſcriptę ſunt. SE. Eas tātùm exaraui, quibus in officinis vtimur. BR. Tam paucis vtimini? SE. His ſolùm, niſi aliqua mente exciderit. BRA. Res medica breuis eſt, ſi hę tātùm in vſu ſint, & nunquam medici aliis vtantur, quę à ſummis viris Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, Aetioque pictæ ſunt: imò nonnullæ priua-

tim

tim magis aliquibus ægritudinibus ſuccurrunt, quàm prædictæ. Dic autem aliáne reliquiſti, quæ collecturus ſis? SE. Plurima. BRA. Quæ? SE. Semina, fructus, radices. BR. Nónne iſta in herbis collegiſti? SEN. Non omnia. plura enim reliquimus. BRA. Quid ſequitur in tua charta? SEN. Semina ſtatim deſcribuntur. BR. Habéntne cum herbis eundem ordinem? SE. Fortè inordinatiori ordine digeruntur, ſed colligentibus nihil refert. BRA. Nihil quidem refert, tamen pulchrum eſt ordine quodam incedere. SE. At inordinatio ipſa ordo quidam videtur, quia inordinationem penitus ſeruat. BR. Quicquid ſit, tua ſemina, aut cum ordine, aut ſine ordine digeſta enumerare incipias. SE. Vt lubet agam: tamẽ opportunius erit cœnare, quoniam maiores cadunt altis de montibus vmbræ, & iam ruſtici à labore ceſſarunt, & nunc ſumma procul villarum culmina fumant. vbiq; enim cœnæ parantur. Poſt cœnam quieſcemus, hodiernum laborem remittentes, vt craſtino mane tempeſtiuius huic negotio acrius operã dare poſſimus. HER. Et mihi iam renes adeò calẽt, vt vix interulam pati liceat, omniaq; membra, præter dentes & palatum, quietem expoſcũt. BRASAVO. Quis poſſet à tantis viris diſſentire? omnia omittantur, & refocillandis viribus vacemus. Quiſque enim noſtrûm hac re

ſumm

ſummè indiget. Tugurium hoc virentibus herbis circunſeptum ingrediamur. En ruſticus mappam ſtrauit, apud ipſum cœnabimus. SE. In hoc quidem loco cœnabimus, ſed noſtris dapibus, quæ adhuc in hippopera ſuperſunt. HER. Iam tempus eſt dare mẽbra quieti: ego ſupra hunc cumulum foliorum caſtanearum hanc noctẽ tranſire decreui. SE. Commodius erit, gratiusq; corpori lintea ſupra folia extendere. BR. Vt lubet: hoc vnum ſcio, nobis opus non eſſe cunabulo ad dormiendum. SE. Non indigebimus equidem: & hæc aura, quæ ſpirat, culices abiget. BRA. In montibus nõ ſunt adeò frequentes, vt in cõuallibus, & locis aquoſis: hîc tamen non deſunt. HER. Solares radii tecti rimas iam ſubeunt, nos autem dormimus? BR. Miror, quũ iunior ſis, & magis defatigatus, primus omnium experrectus ſis. HER. A cunis vſque aſſuetus ſum tẽpeſtiuè ſurgere: imò diu vos dulci ſopore preſſos inſpectabam, &, ne euigilarem, quieſcebam. SE. Eia, ſurgentes operi noſtro incumbamus. vbi eſt mea charta, in qua ſemina ſcripta ſunt? BR. Linteis heri veſperi tectã vidi, quippe ſinu deciderat, quum tuum hoc colobium recingebas. HERBAR. En ſub capite erat.

DE SEMINIBVS, QVAE APVD Ferrarienſes pharmacopolas in vſu ſunt.

SEN. Latum hunc campum ingrediamur, in quo magnam herbarum copiam vireſcere intueor,& ferè omnes ad ſemina perueniſſe. BR. Nunc ſemina exarare incipias, vt diligentia tarditatem cõpenſemus. SENEX. Iuſquiami ſemen primum locum inter ſemina occupat. BRA. Tres hyoſcyami ſpecies à Dioſcoride numerantur: vna flore purpureo, ſemine nigro: altera flore luteo, ſemine flauo: tertia flore, & ſemine albis. Duæ primæ ſpecies inſaniam faciunt, tertia in vſu medico habetur: & Ferrariæ inter ruinas, & rudera creſcit: eius tamẽ maiorem copiã habemus, quæ florem luteũ habet: verùm & florem album habens ibi viret. Harum duarum ſpecierum ſemina condas: quia vbi illa deeſt, cui flos albus inſidet, florem luteum habentem accipimus magis, quàm quæ purpureum. At cur ſemina tantùm ſeruatis? SEN. Quia ſola in vſu ſunt. BR. Cur non immutandus vſus, ſi ab authoribus aliæ partes ſeruantur? SEN. Mutemus. BRA. Tu igitur præter ſemina, folia, & radices ſerua, & ex trimeſtris tritici farina, ac foliis paſtillos facito, recentiumque ſeminum ſuccum, & foliorum parato: quanuis & ex ſuis ſeminibus calida aqua infuſa ſuccus

etiam

etiam exprimatur, folia etiam polentæ admiſta in paſtillos conformantur. SE. Hæc omnia Ferrariæ ex habente flores albos parabo: quę ſi defecerint, luteos habentẽ ſumam. BR. Facile vtranque ſpeciem habebis, quanuis copioſius in maritimis naſcatur. Notiſsima eſt apud nos herba, quam noſtrũ vulgus dentem caballinum vocat. Galli Latinum nomen imitãtur. Germani bylſam kraut, vel bilſenſomẽ, quod ſemen hyoſcyami ſignificare videtur. At ſi kraut, id eſt, herbam præponẽt, ita dicent, kraut bilſenſomẽ, id eſt, herba ſeminis hyoſcyami. à Polonis bielõ. à Cretẽſibus vulgò diſchiamo, à Neapolitanis canechiara, à Sueſſanis cãchelera, ab Hiſpanis veleno nuncupatur. In tertio ordine frigidus eſt hyoſcyamus, qui in vſu eſt in tertii ordinis principio. Niger verò in tertii ordinis fine, in ſecũdo ordine ſiccus eſt, licet Auicẽna & in tertio ſiccũ faciat: veruntamẽ & aliquã humiditatẽ habere non dubitamus. SE. Rutæ ſemẽ alterũ locum habet. BR. De ruta in herbis tractauimus. SE. Mente exciderat. Althææ ſemina ſequũtur, de quibus tamẽ ſuprà dictũ eſt, &, vt ſatis erat, collegimus. Semina maiora frigida ſequuntur. BR. Quot, & quæ ſint numera. SE. Quatuor, melonis, cucurbitæ, cucumeris, citruli. BR. Quum hæc maiora nuncupentur, reſpectu minorũ dici oportet. SENEX. Imò

ſunt

ſunt quatuor ſemina minora frigida ad differentiam maiorum. BR. Numera & hæc. SE. Portulacæ, ſcariolæ, lactucæ, endiuiæ. BRAS. Cur hæc minora, illa maiora appellãtur? SE. Neſcio alteram cauſam, quàm quòd illa ſint magis frigida. BRA. Imò portulacæ ſemen, endiuia, ac lactucæ magis frigida ſunt. SE. Cur ergo ita vocantur? BRAS. Id non fit ex viribus, quæ maiores in minoribus ſunt, ſed ex mole, & ſeminũ magnitudine, & fortè ex magnitudine rerum vnde ſemina ſumuntur: itáque à mole corporis recentes, & non virtutis hæc ſemina maiora, & minora nuncuparunt. Imò ſi in recentiorum libris ſemina frigida abſolutè ſcriptum reperies, maiora intelligere oportet. A primis autem exordiamur, id eſt, à melonum ſeminibus (vt tuo verbo vtar) Dioſcorides & Græci omnes nomen habent *σίκυς*, quod noſtri Latini vertentes cucumerem dicunt: ſub quo nomine nõ tãtùm eum fructum, quem vulgò cucumerem appellamus, intelligunt, ſed omnia melonũ genera, cucumeres, citrulos, & angurias cõprehendũt. SE. Apud Græcos igitur maxima debet eſſe confuſio. BR. Quietè habeas, & rem noueris mirè diſtinctam: quum fructum illum, quem nos vulgò melonem dicimus, ſignificare volunt, non *σίκυς*, id eſt, cucumis abſolutè dicunt, ſed *σίκυς πέπων*, id eſt, cu-

cumis pepo, vel abſolutè πέπων dicunt, nos autem abſolutè pepon. Melopepon verò, pepo eſt & in formam mali cotonei forte fortuna (vt Plinius inquit capite quinto decimino ni libri) factus. Abſolutè igitur cùm cucumis dicitur, anguriam intelligere oportet: quum pepo, melonem noſtrum: cùm melopepo, noſtrū melonem in cotonei mali formā digeſti, cuius pars prope ſemina comeditur, quoniā denſior eſt, & nō adeò aquoſa vt in pepone: propterea à Galeno in ſecūdo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, egregiè notatur, partem intimam peponis, quæ ſemen tangit, cùm in peponibus edendo non ſit, in melopeponibus paſsim ab hominib. comeditur: & quamuis noſtro tempore aliqui etiam abiiciant, tamen Galeni tēpore omnes comedebant, ablatis ſolùm ſeminibus: quoniam ſatis denſa eſt in melopepone prope ſemina caro. SE. Noſter cucumis quo nomine vocatur? BR. Et ipſe cucumis dicitur cum hac adiectione citrinus: propterea multi citrulum quaſi citrinum à colore, quem habet cùm maturuerit, appellāt. Is eſt, de quo Plinius libro decimonono, capite quinto, qui in varias formas à Columella componitur. Aquā amat, refugit oleum: & ſi in cannam flos ponatur, longiſsimi fiunt. SENEX. Anguriam ergo, cucumin dici ſentis, & noſtrum cucumerem, &

melo

melonem peponem. BR. Ita eſt. Cucurbitam verò ab aliquibus anguriam cõprehendere creditur: quia vnum cucurbitæ genus rotundum eſt. Sed Columella id falſum eſſe demõſtrat, qui ex eiuſdem cucurbitæ ſeminibus rotũdas fieri manifeſtè docet, & oblõgas: quippe ex collo ſemina oblongas, ex ventre rotundas faciũt. Ideo aliud eſt anguria, aliud cucurbita: ſed anguria ſub cucumeris genere intelligitur. Vnde à Vergil. in Georgicis dicitur:

Creſceret in ventrem cucumis.

quod anguriæ proprium eſt. Horũ omnium ſemina in Ferrarienſi agro vbertim inuenies, & multò efficaciora, quàm in montibus. At ex his cur tantùm ſemina colligis? SE. Ita vſus eſt. BR. Succus ſeruari non debet, nec folia, nec cortex: tamẽ peponum radicem in officina, præter ſemina habere cõueniet. Germani nomen habẽt pfeben, quo melones ſignificãt: ſed eodẽ ferè nomine, & citrulos, ac cucumeres intelligũt. Galli melones melons, & Hiſpani, vt nos, dicunt. Cucumeres verò à Gallis concombres, & ab Hiſpanorum parte pepines vocantur: & Galli etiam citrulos, citrules appellant. At cucurbitæ à Gallis coucourges, ab Hiſpanis calabacas generali vocabulo, à Luſitanis aboberas, à Germanis kurbs appellãtur. Non deſunt tamẽ in Italia multi, pręſertim Neapolitani, q anguriã me-

lon d'aqua nũcupãt. Melones à Polonis malõ, cucumeres ogurek, citruli anguris, cucurbitæ ganya dicuntur. Cretenſes autem vulgò melones peponi, cucumeres, & citrulos anguria, cucurbita colochita vocant. A Romanis verò, & Neapolitanis cucurbita cucuza nuncupatur. Sed hæc aliàs: quoniam opus non eſt omnium nomina recenſere. SENEX. Summopere optarim melonum qualitates, cucurbitarum, cucumerum, & citrulorum cognoſcere. BRASAVO. Melones, qui & pepones, & melopepones à Galeno vocantur, frigidi ſunt, & humidi ordine ſecũdo: at cùm melopepones minus humidi ſint, quàm pepones, propterea in primo ſolũ ordine, ſed intẽſo humidi erunt: verùm & aliquid habẽt pepones caliditatis, propterea abſtergendi vim habere dicuntur, & dulces ſunt. Cucumer, & cucurbita in ſecundo ordine à recentibus frigida & humida iudicantur. quod in ſecundo ordine completo intelligere oportet, & cucumeres in tertio frigidos, & humidos: quoniã cucurbitarum & cucumerũ frigiditas, & humiditas ſatis intenſæ ſunt, eorumq; humiditas craſſa eſt: verùm & eadem eſt citrulorum qualitas. Nunc ad minora ſeminũ frigida tranſeamus. Portulacam aliubi non quæras, quàm Ferrariæ, & non modò ſemina, ſed, vt ſuprà docuimus, folia etiam

ſerua

ſeruabis.Notiſsima herba eſt.De lactuca idē iudiciū ſit.De endiuia prius dictū eſt. Scariolā tantùm docere oportet.Quū de intubo ſermo habebatur, ſub eo cichoreum, & endiuiam comprehendi oſtendimus,& quod vocabulum Intubus endiuiæ applicatum eſt, Cichoreum verò illi herbæ,quam vulgò radechio appellamus, & vtrunque in ſatiuum,& agreſte diuidi monuimus. Herba, quam recētiores ſcariolam dicunt, intubi ſpecies eſt, ſed ſylueſtris.Græci ſerin,noſtri recentes corrupto vocabulo ſcariolam vocant. Nam diminutiuum ſeris ſeriola eſt:ipſi verò corrumpentes, vt pleraque alia, ſcariolam pronuntiant,ſeriolam dicere volentes,aut debentes. Eodem modo à Gallis appellatur.Lactucam verò,vt nos, vocant Hiſpani, Galli laictues, Germani lactuc.At endiuia, à Germanis, & Hiſpanis Latinè profertur, à Gallis endiuie. Poloni verò lactucam ſalatam vocant,portulacam kurza noga,endiuiam melecz aut volecz,ſcariolam ſzfinymilicz. Venetiis portulaca porcioli,in Creta gliſtrida,quaſi conglutinatiua,in Hiſpania verdolagas,Romæ porcachia,Neapoli porchiacha nūcupatur. Pro ſcariola Venetiis vtuntur cōmuni endiuia,& ſcariolam ſylueſtrem eſſe arbitrantur, quæ apud vulgus Cretenſium mozocoo, & Neapoli ſcarola vocatur. Lactucam Cretenſes

vulgò marcoli, Hiſpani lachiugas vocant, & idem met Cretenſium vulgus endiuiam en diui nuncupat. SE. Cuius ſunt qualitatis hæc ſemina, & ipſæ, quæ ſemina producunt, herbæ? BR. Lactucam Auerrois quinto collectionum libro frigidam in primo ordine eſſe dicit, & in paſsiuis tẽperatã, & Auicenna frigidam, in ſecundo ordine lactucã eſſe fatetur. Galenus verò in ſexto de ſimpli. medicamen. facultatibus, frigidam, & humidam eſſe dicit. Humida quidem eſt ordine ſecundo: de frigiditate verò ordinẽ nõ exprimit Galenus. At inquit nõ eſſe extremè frigidam. quod intelligo non eſſe in quarto ordine frigidã, ſed habere (vt inquit) aquæ fontanæ frigiditatem. Vnde in tertio ordine frigidam eſſe arbitramur. Nec me mouẽt Auicennæ verba, quibus inquit, eũ, qui dixit eſſe frigidam in tertio, iudicauit illã eſſe mali nutrimenti: verùm cùm conficitur nõ eſt mali nutrimenti, putamusq; in tertio ordine frigidam eſſe: & hoc non ſolùm ex illa Galeni præcitata ſententia, qua illam fontanæ aquæ comparat, ſed & ex tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cap. xvij. vbi inquit: Sed eſt quale lactucis accidit, quippe quæ moderato eſu hominem nutriãt; at ſi quis expreſſum earum ſuccũ largiter hauſerit, non ſecus profectò morietur, quàm qui aut cicutam, aut papauer ſumpſerit.

rit. Sic lactuca, ſi cor refrigerauit, interimit: ſin coquatur, alimentum animali efficitur. Ex quibus Galeni verbis cõiectura aſſequor, eſſe in tertio ordine frigidã: quoniã ſi in primo ſolũ, vel ſecundo eſſet frigida, eius ſuccus necare nõ poſſet: ſi in quarto eſſet ordine, nullũ corpori alimentum præſtaret. SE. In quo ordine erit endiuia? BRA. Sub vocabulo ſeris dictũ eſt, & cichoreũ, & endiuiam, & ſcariolam quaſi ſeriolam comprehẽdi. De omnibus ſimul id dicemus, quod Galenus octauo de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, fatetur eſſe ſiccæ, & frigidæ temperaturæ ordine ſecundo: & ſeris domeſtica, quæ endiuia eſt, magis refrigerat, quoniam eſt in ſecundo ordine intenſo, tamen & humiditatem habet ſiccitati admiſtam: propterea cùm humidæ ſint hæ herbæ, & ſemina minus ſicca ſint, magis ſicca eſſe exiſtimare oportet. Recentes illi decipiuntur, qui illam in primo or dine frigidam & humidam iudicarunt, cùm tamen amareſcat. Neque ex Auicẽnæ ſententia cõmoueor, qui illã in primo ſolùm ordine frigidam facit, cui quinto collectionum li bro conſentit Auerrois. In hoc verò Galeno potius credendum eſt, imò & ſenſui, qui ſtatim has herbas abſque ratione vlla frigidas eſſe percipit. SEN. Ad portulacam ergo deſcendamus. BRAS. Galenus in tertio de ali-

mentorum facultatibus, portulacam in tertio ordine frigidam eſſe dicit, in ſecundo humidam, & ad de in fine ſecundi. quod non ab re ab Auicenna notatur. SE. Albi & nigri papaueris ſemina occurrunt. BRA. Multa de papauere dicenda eſſent, & oſtēdendum, quod recētes roſellam, vel papauer rubrum vocāt, aliud ab anemone eſſe. Duo papaueris genera in ſegetibus naſcuntur, id eſt, duæ herbæ, quæ in vaſculis papaueris modo ſemina condunt. Vna eſt anemone, de qua ſuprà: altera erraticum papauer, vel papaueralis. Anemone plures colores habet, erraticum papauer duos tantùm, rufum, & candidum. His autem omiſsis ad tua ſemina accedamus. Semina, quæ colligitis, ex ſatiuo papauere ſunt: at in re medica potiora ſunt ex ſylueſtribus ſemina, quippe & ſatiuum manditur: imò Florentiæ mulieres tēpore æſtatis in deliciis habent, quippe poſt prandium, & poſt cœnam vaſculum ſatiui papaueris deglubētes paulatim ſemina comedunt. Ex ſylueſtribus autem id magis aptum eſt medicamentis, quod tertio loco à Dioſcoride ponitur oblōgum vaſculum habens. Ideo noſtri pharmacopolæ aberrāt, qui ea vaſcula quærūt, quæ bene rotūda ſint, cùm longa efficacius medeātur. Habent eiuſmodi papauera alba ſemina, & in Ferrarienſi agro copioſe creſcunt, magis etiam, quàm in

mont

montibus efficacia.Nec nobis deeſt nigrũ papauer,Thebanum tamen apprimè laudatur, è quo fit opium.Duo è nigro papauere fiunt, ſuccus cùm exprimitur craſſus, qui meconiũ dicitur,& lacryma, vel lac cùm inciditur caulis,& emanat lac,vel lacryma,quę opiũ nuncupatur:hæc autem præter ſemina ad rei medicæ commodum ſeruanda.Verùm etſi apud nos nigrum papauer ſit, non tamen in tanta copia,& tale,vt ex eo opium fieri poſsit: ideo & opiũ,& eius ſemina ex Thebano agro poſcerem,quanuis nos ex aliis pluribus Italiæ locis habeamus. At albi papaueris ſemina ex Ferrarienſi agro colligerem. À Gallis pauot dicitur:adduntq; blanc,& noir.Ita à Germanis mon, prædictas differentias addentibus: ab Hiſpanis autem dermideras vocatur. Poloni mak vocãt, & cùm album ſignificare volunt biali addunt. À Cretenſium vulgo albũ papauer hypnon aſpron, nigrũ verò hypnõ mauro,à Neapolitanis papagno dicitur.SE. De papaueris qualitate diſſeramus obſecro. BRAS. Ex Galeno in ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus,colligitur,ſatiuum eſſe adeò frigidum, vt ſomnum inducat.Et hoc eſt noſtrum vocatum album:propterea in tertio ordine frigidum erit,quãuis recentiores, & Auicẽna in ſecundo ſolùm ordine frigidum faciãt, tamen Auerrois in ter-

tio frigidum eſſe fatetur albũ papauer. quod ex Galeno colligi poſſe arbitror. Ab vno tamen abſtinendum non eſt, Auicennã ſiccum ordine ſecundo feciſſe papauer, quem recentes ſecuti ſunt. Auerrois autem humidum eſſe fatetur, quem potius imitari volumus, illud in ſecundo ordine humidum facientes. De nigro autem papauere id dicemus, nõ quidem in tertio eſſe ordine, ſed in quarto refrigerãtium, vt à Galeno notatur, qui inquit mortẽ plerunq; inducere. Et hoc humidum eſt ordine tertio: quodq́; humidum eſſe oporteat, ex hoc probari poteſt, quia in ſomnum dilationem facit: nempe frigiditas ſomnũ quidẽ inducit, ſed humiditas cataphoram, id eſt, in ſomnum dilationem. Cùm verò nõ tantùm ſomnus à papaueribus, ſed & dilatio inducatur, propterea humida eſſe oportet. SE. Quibus indiciis opium ab authoribus probatur? BRA. Oribaſius grauis author, qui Galenum ſequitur, ſecundo de virtute ſimplicium libro in hunc modum ſcribit, Papaueris ſuccus, id eſt, opium, optimus eſt ſpiſſus, & grauis odore, ſomnum faciens, amarus in guſtu, facilè ſoluitur in aqua, nitidus, albus, non aſper, neque thromboidis, id eſt, neq; conglomeratus in reſolutione, neq; indureſcit in ſole poſitus, incenſus, & ad lucernã accenſus terreſtrẽ flammam mittit: adulterant autẽ eum, glauciũ miſcentes,

ſcẽtes, aut gũmi, aut lactucæ agreſtis ſuccum. Si glauciũ admiſtum habet, crocizat in reſolutione. Si autem lactucæ agreſtis ſuccus miſcetur, odorẽ non habet ſimilem, & aſper eſt. Quòd ſi gũmi miſtum eſt, ſine virtute imbecillis eſt, & perlucidus. SEN. Noſco in noſtro opio adulterium eſſe, quia plures ex ſuprà dictis cõditionibus illi deſunt. At ad roſarũ ſemen veniamus. BRA. Nihil aliud de hoc ſemine dicemus, quàm quod præcedenti die tractatũ eſt. SEN. Ad amomũ igitur tranſeamus. BRA. Vos ſemen quoddã paruũ, & nigrũ pro amomo venditis, cùm tamen nõ ſit. SE. Quid ergo erit amomũ? BRA. Nunquam in Italia plantatũ amomũ vidi: habet enim racemos ſemine plenos aurũ colore imitãtes, vulnerat nares odore, & origani habet acrimoniã. Eſt autem ex frutice paruo flores paruos, vt violæ albæ habente: & folia bryoniæ, id eſt, vitis ſylueſtris ſunt. In Armeniã mittere oportet, in Mediã, vel in Pontũ, ſi verum, & probum amomũ habere ſtudeamus. Vnde cõſtat amomum ſpeciem vuæ habere, & nõ eſſe nigra illa ſemina, & inodora, quæ à pharmacopolis publicè venduntur. Cùm verò ex tribus prouinciis Dioſcorides ferri dixerit, Armenia, Media, & Ponto, Pandectarius in tres ſpecies partitur, ſecundam ſpeciem Medicam appellans. Tu vides quãto errore ducatur, qui pro

loci

loci nomine aliud nomen poſuit. Miror cur nõ habeatur, cùm facillimè ex Armenia Alexandriã Aegypti feratur, mox Venetias. Nec difficile eſt ex Media Alexandriam ferri, aut ex Ponto in Pannoniã, & ex Pannonia in Italiam. Deinceps vt habeatur, diligenter curabo, cùm illuſtriſsimus, & excellẽtiſsimus Ferrariæ Dux Alphonſus, ſponte ſe curaturum promiſerit, omnia ſimplicia, quæ Theriaces compoſitionẽ ingrediuntur, haberi: inter cętera autem amomum ingreditur. Nunc verò illuſtriſsimus Hercules ſecundus ardentius, quàm pater, theriacam cõponi exoptat, nulliſq; parcit impenſis, vt omnia ſimplicia ex propriis locis habeãtur: ſed in miſera incidimus tempora, quibus tutum non eſt per maria nauigare, aut equis per totum orbem incedere. Non defuere tamen, qui Ieroſolymitanam roſam, quam ex Ieruſalem huc portant peregrini, à noſtris mulieribus roſam ſanctæ Mariæ vocatam, quanuis nullam habeat cum roſa ſimilitudinem, amomum eſſe putarint, ob odorem, ob confertos ramos, & quia multi rami ab vna radice, vt colũbinos pedes imitari videatur, propterea à Serapione pes columbinus dicitur. Putat noſtrũ vulgus, ſi eiuſmodi roſam domi habuerit, nõ poſſe fulmine tangi, aut aduerſo infortunio perturbari, putantq; ſingulis annis in feſto Natiuitatis

ea hora, qua Chriſtus natus eſt, aperiri. Verùm amomũ hanc roſam nõ eſſe ex hoc dubito, quia nõ vulnerat nares odore, tamen recẽtem ſatis habui, nec habet origani acrimoniam, nec folia ſunt bryoniæ ſimilia. Prȩterea amomũ veluti vua eſt. quod & Plinius etiam cap. XIII. duodecimi libri teſtatur, quãuis inter Pliniũ & Dioſcoridem quædam videatur eſſe differentia, tamen nõ ſpectanda. Vnũ eſt, vos amomo carere, quia in ſapore, odore, & colore, altera res eſt veſtrũ amomũ, & altera etiã ſanctæ Mariæ roſa. Curabimus illuſtriſsimi Principis noſtri opera Ferrariam afferri. SE. Amomi qualitates edoceas. BRA. Galenus in ſexto de ſimpliciũ medicamentorũ facultatibus, amomum ſimilem habere facultatem acoro oſtendit: tamen acorũ ſiccius eſſe fatetur, amomũ verò magis concoquit. SE. Amomum ergo in tertio erit ordine calidũ, & ſiccum. BRA. Cùm ſit acoro minus ſiccũ, in ſecundo tantùm ordine ſiccũ, vel in ſecũdo intenſo eſſe dicemus. At Auicenna calidum, & ſiccum in ſecundo eſſe teſtatur: nos verò Galeno potius credimus, & experiẽtiæ, quæ oſtẽdit intenſam eſſe amomi caliditatem. Semen quoddam ex Piceno Venetias conferunt ſeplaſiarii, quod pro amomo vendunt. SE. Sinapis ſemen occurrit. BRA. Notiſsimum eſt ſemen, & notiſsima herba. In variis Italiæ locis

cis

cis naſcitur, ſed feruentiſsimum in Apulia. quod aliqui in Ferrarienſi agro ſeminarunt, ineptiori feruore ortum eſt. Herba in pultariis condiẽdis apta, ſemen ad varios intinctus accõmodatur, quæ ſinapia, & ſinapiſmi dicũtur, quorum in Italia maximus vſus. Et Ferrarieẽſe ſinapiũ præ cæteris collaudari cœpit, cùm prius Vercellenſe palmam ferret. Apud Gallos acerrimum fit, vt lacrymas in edendo moueat. Decipiuntur, qui putarũt inter ſemina minimum eſſe iſtud, propterea à Soſpitatore noſtro Chriſto dictum eſſe, ſi quis tãtam fidem habuerit vt granũ ſinapis, vt oſtendat modicam fidem mira facere: ſed Chriſtus noſter potius in cõparationem granũ illud accepit veluti omnibus notiſsimũ: conſtat enim plura ſemina multò minora eſſe granis ſinapis. In mõte, arenti illa parte colligas, vbi maiorem acrimoniam ſemina habebunt, & magis tentabit mentem, quare cætera excellere Pythagoras teſtatur. À Gallis ſeneue, à Germanis ſenff, ab Hiſpanis moſtazza, à Polonis gorczicza, ab aliis gorczuza, à Venetis ſenauro, à Romanis ſinapa nuncupatur. Adeò notum eſt, vt alia declaratione nõ indigeat. SE. De eius qualitate diſſerere ne pigeat. BR. Miram video in recentioribus fatuitatem, inter quos nonnulli abſque guſtu, & olfactu ſinapi calidum in primo ordine, & ſiccũ in ſecundo

eſſe

eſſe putant, ac ſi primo ſtatim ſenſu non cognoſcatur eſſe intenſe calidum, imò & mordicare, & exurere. Sed mirum eſt, cùm Auicennam ſequantur, illum non viderint in ſecundo libro, qui vſq; ad quartum ordinẽ calidũ eſſe dicit, itaq; eſſe conſtat, quoniam exulcerat ſinapi humanæ carni applicatum, in ſinapiſmo vocato emplaſtro confectum. At cùm nonnulli ceruicoſi dixerint eſſe acetũ, quod in ſinapiſmo miſtum eſt, propterea hi maſticent (ſi poſſunt) ſinapi, & ſupra brachiũ, vel coxam ita maſticatum per aliquod temporis ſpatium imponant, exulcerare experientur, & exurere: nempe in his rebus experimentis ſtandum eſt. vnde dicimus eſſe in quarto ordine calidum, & ſiccum, non tamen intenſo, quoniam venenũ eſſet, ſed remiſſo. Hinc Galenus primo de alimentorũ facultatibus, cuidam, qui circa os ventriculi multam habebat pituitam, iuſsit, vt cum ſinapi betã, & porrum ſumeret, itaq; à pituita leuatus eſt, quam inciſam per aluum eiecit. Et in ſecũdo libro, vbi de beta agit, in iecoris obſtructione malua vtitur cum ſinapi ad aperiendum. In ſexto quoq; de ſanitate tuenda poſt dimidias libri partes illos reprehendit, qui in omni capitis dolore medicamento ex ſinapi vtebantur: nempe in calidis doloribus plurimùm obeſt. Adde Galenum in principio tertii libri

de temperamentis, de his diſſerere, quæ actu vel potentia calida ſunt, & inter calida in tertio, & quarto ordine ſinapi enumerat. At ſinapi exulcerare in eodē libro teſtatur, vbi quærit cur ſinapi exulceret extrinſecè impoſitū, intrinſecè verò non exulceret: quæ verò exulcerare apta ſunt, in quarto ſunt ordine calefaciētium: & deinceps ſinapi calidum eſſe teſtatur vt cibus, & vt medicamentū. SE. In ſumma calidum eſt & ſiccū ordine quarto. BRAS. Ita cōſtat. SE. Naſturtii ſemina ſequūtur. BR. Cardamon, vt Græci, non cartamum, vt multi recentes decepti ſunt, appellatur. Altera enim herba eſt cartamum, à naribus, quas torquere, & ringere facit, quum manditur. Apud Latinos nomen accepit naſturtium, quaſi torquens nares. Notiſsima herba, nos vulgò agretto ab acritudine ſaporis (vt arbitror) vocamus. Cùm verò comedentes ferè euigilet, propterea ad inertes dicitur, Ede naſturtium. Satiuum, & ſylueſtre reperitur: & ſatiuum duplex, album & nigrum. Eadem vis omnibus Dioſcoride teſte. Sylueſtre tamē, & montanum in calefaciēdo efficacius. At Dioſcorides non magnifacit quo loco colligatur. Mihi autem magis placet ex montibus petendum. In vſu medico ſemina tantùm ſunt, folia minimè: quæ & ſi ad aliquid etiā valeant, tamen (vt Galenus libro de ſimpli-

cium medicamentorũ facultatibus inquit) vires habent quum viridia ſunt. exiccata enim illas amittunt, licet non penitus. Hiſpani marayes aliqua Hiſpaniæ parte, Luſitani agrones, alii maſturz, Germani verò broncres naſturtiũ ex proprietatibus, quã habet, vocãt, & Poloni rzezucha, à Romanis allegretti, à Neapolitanis naſtruzo, à Sueſſanis torchina ſo nũcupatur. SE. De eius qualitatibus nonnihil diſſeramus. BRA. Auerrois in ordine quarto calidũ & ſiccum eſſe cenſet, vt ſinapi. Auicẽna, quẽ recentiores omnes ſecuti ſunt, in ordine tertio. Si Galenum conſideremus VII. de ſimpliciũ medicamẽtorum facultatibus libro, calidũ eſſe ordine quarto dicemus: nempe cauſtica facultate inſignitur, vt napi, & excalfacit ſicuti napi: napi verò ordine quarto calidum eſt, vt VIII. de ſimpl. medicamentorũ facultatibus, teſtatur Galenus, & in eodem ordine ſiccũ. Herba verò in his qualitatibus remiſſa eſt, imò dum vireſcit, aliquid habet aqueæ humiditatis. vnde nonnulli ea cum pane obſonii loco veſcuntur. SEN. Vrticæ ſemina poſt naſturtiũ habẽtur. BRA. Ab vrendo nomen accepit vrtica. Reperitur magis ſylueſtris, & minus, mas, & fœmina, ſed eædem vires omnibus inſunt. In arentibus locis, & montanis efficacior eſt: ſed præter ſemina, folia etiã ſeruabis, ad plures me-

dicos vſus cõmoda. Adeò nota herba, vt à cælo etiam (vulgato Ferrariæ prouerbio) cognoſcatur. Eius ſpecies diſtinguit Plinius capite decimoquinto XXI. libri, eas propriis nominibus vocãs, vt cania, herculeana. Ortigas ab Hiſpanis, à Gallis ortie, à Germanis neſſel, & neſſelen, à Polonis pokrſvvye, ab aliis pokrziuaa, à Cretẽſibus vulgò acuida vocatur. Recẽtes calidã & ſiccã eſſe in tertio ordine iudicant. Auicẽna verò illam in tertii ordinis principio calidã dicit, & in ſecundo ſiccam. Quod & ex Galeno colligi poteſt ſexto de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, qui inquit, vrticam non multùm calefacere, ſed eſſe tenuium partiũ: teſtimonio eſt craſſorũ, viſcoſorumq; humorũ ex pectore pulmoneq; eductio. Imò infert non habere tantum caliditatis, vt iam mordicet. SE. Imò non ſolùm mordicare videtur, verùm & vrere, propterea & ab vrẽdo dicta eſt vrtica. BRA. Auerrois quinto Collectionũ egregiè notat id ſolùm habere in ſuperficie. Vnde & ſecundum Galeni ſententiam ſatis erit illam in ſecundo ordine intenſo calidam ponere, & in medio ſecundi ſiccam: quoniam nonnihil habet humiditatis, cùm flatuoſa ſit. Veruntamen, ò diligentiſſime lector, tu ipſe probè conſiderato, an in tertio ordine calida ſit ex ipſa rei natura, & ex his quæ agit. SE. Lini ſe-

mina

mina præ manibus ſunt. BRA. Omnibus notiſsimũ eſt linum, ita etiam à Græcis appellatum, quanuis nonnulli linum agreſte nuncupent, non quia contra ſatiuum diſtinguatur, ſed quia in agris, ad ipſius differentiã, quãdo filari aptum eſt. Semina in Ferrarienſi agro medicæ rei aptiſsima ſunt, & in ſumma copia habentur: ideo nõ eſt opus in mõtibus quærere. A Gallis linũ lin, & ab Hiſpanis, vt nos, lino, à Germanis lein, vel lin ſemẽ, aut flachſz appellatur. Non eſt autem opus hic lini genera edocere, nec quid linum ſit à Plinio asbeſtinum appellatum libro XIX. quòd ſi in ignẽ proiiciatur, non vritur, & mappæ ex eo factæ igne non aqua lauantur. Suſpicor ego ex lapide quodã eſſe, qui amyanthus dicitur: hic (vt Dioſcorides quinto libro inquit) in Cypro naſcitur, ſimilis alumini ſchiſo, id eſt, de pluma à nobis vocato. Ex eo theatris vela texuntur. Hæc autẽ in ignẽ coniecta, flammantur quidem omnino, ſed ſplendeſcunt magis exempta, & nihil igni deperdunt. Nos hunc lapidem habuimus, habemuſq; nunc, & filari poſſe certũ eſt. Multi ex alumine ſchiſo (ſed incaſſum) conati ſunt lintea in hunc finem parare. Non defuere tamen, qui ex ſalamandræ cortice ſimiles mappas, quæ cõburi non poſſunt, factas putarent, ſed falſo: quoniam ſalamãdram comburi magno meo periculo

vidi.ferè enim eius ſanies in os proſiliit:quanquam non putamus adeò venenoſum animal eſſe, vt vulgus, & recentes multi arbitrantur. SEN. Cur iudicas tu linum asbeſtinū lapidem amyanthum eſſe, cùm nuſquã apud aliquem authorem fide dignum id ſcriptum inueniatur? BRA. Cum neminem audiuerim, aut nouerim, qui id linũ viderit, in ſuſpicionem veni, ne eſſet ille lapis, è quo vidimus factam mappulã, & ſuſpicatus ſum à Plinio linum vocatũ, quoniam filari poteſt. Hæc autẽ ſuſpicio nihil certi aſſerit, ſed omnibus hoc conſiderãdum proponit. SEN. Ad linum redeũtes, cuius eſt qualitatis? BRA. Galenus ſeptimo de ſimplicium med. facultatibus, illud, in primo ordine calidum, & in paſsiuis qualitatibus temperatum facit, tamen humiditatem quandam habet recrementoſam, qua flatuoſum eſt eius ſemen. Quum autẽ lini mentio inciderit, de linoſa herba aliquid loqui conuenit, vel linaria. ita enim appellari ſolet: ſed frequentiſsimum eſt nomen linaria, minus frequens linoſa. Notiſsima eſt apud nos herba, folia lini foliis ſimilia adeò, vt à multis ſylueſtre linum putetur. Nũc prætermitto quòd à recentibus eſulæ comparetur, hoc dempto, quòd eſula lac habet. Vnde carmen quoddam ſibi finxere:

Eſula lacteſcit, ſine lacte linaria creſcit.

An

An verò ea ſit eſula,cui linariam comparant, alio loco diſputare decreuimus. SE. Reperitúrne apud antiquos linaria? BRA. Suſpicor an illa ſit,quã Dioſcorides,& Plinius oſyrim vocãt. Nam ſurculus niger ramulos tenues, lentoſque fert,& iis folia terna,& quaterna, modò quina, interim & ſena, ceu lini, nigra initio , dein colore mutato ſubrubra. Vnde & Plinius ramulos nigros , & folia nigra habere dicit ; ſemen quoq; primò nigrum, pòſt rubeſcens. Nonnulla tamẽ me deterruere, vt potius ſuſpicer , quàm putem linariã oſyrim eſſe. à quibuſdã Germanis linaria vvildflachs dicitur,ab aliis krotenflachs. SEN. Fœnugręcũ ergo quæramus. BRA. Nec longè aberit noſtris in partibus fœnugræcum,à Plinio ſilicia,à Varrone ſilicula,à Theophraſto buceras appellatũ , notiſsima herba , & notiſsima ſemina in vſu medico quotidie frequentia. à Gallis ſenegre, ab Hiſpanis alfolfes , à Polonis fengrik fœnugræcum dicitur. Ab Auicenna ponitur calidum in fine primi , ſiccum in primo, ab Auerroi calidum in ſecundo,ſiccũ in primo,qui à Galeno accepit VIII. de ſimpl. med.facultatibus.tamen non eſt magna differentia, quoniam in fine primi ordinis caliditas parum diſtat à caliditate in initio ſecundi,quanuis & partem aliquam humidam habeat,ac craſſam. SE. Caulium ſemina colli-

gamus. BRA. Heri ſatis ſuperq; collegiſti. SE. Baſiliconis caryophyllati ſemina habeamus. BRA. Et hæc etiã aceruauit herbarius, quod ocymum appellari monuimus. SE. Frumentum, hordeũ, miliumq; ſeruemus. BRA. Notiſsima ſemina quæris, quæ in quotidiano vſu habentur. Frumentum, & far vocabula communia ſunt omnibus ferè ſpicã habentibus: tamen vocabulũ far vni ſpeciei attribuitur, quam eodẽ nomine vocamus: eodẽ modo frumentũ tritico. Hęc ſunt in noſtra inclyta vrbe Ferraria adeò exuberantia, vt quandoq; ita vili pretio vendantur, vt nihil ferè valeant, tantum Ferrariẽſis ager triticea meſſe abundat. Miliũ pariter in centuplo augetur, vt ſemel ex vno grano in Bõdonii conuallibus ſexaginta ramulos procreatos viderim. Sed in hordeo ambiguitas eſt: quippe nõnulli antiquorũ hordeũ alterã rẽ eſſe à noſtro, nũc vocato hordeo, quod in quotidiano vſu eſt, putarunt. Quos hallucinatos eſſe arbitror: quoniã & in foliis, & in figura ſeminis, & in viribus noſtrũ, & antiquorũ hordeum conueniunt. Id tamen præmonere volo, me quãdoq; Venetiis hordeũ ex Græcia allatum quæſiuiſſe, inueniq; grana cum noſtro eadẽ, ſed maiora, & magis alba, non tamen adeò excellentia, vt diuerſum eſſe videretur: quam ob rem noſtrum hordeum ſeruarem, quod

ab

ab antiquo nullo modo differt. Hoc enim, eſſe maius, & magis albũ, non tollit quin hordeum ſit. At maiora grana; quæ haberi poſſint, & candidiora ſeruarẽ. Nã à Dioſcoride, candore, & munditia probatur. In Ferrariẽſi agro, & candidum & valde mundum habetur. Triticum verò probatur, quod in luteũ colorem vergat. Galli, vt nos, triticum fromẽt, Hiſpani trigo, Germani vveiſſen, Poloni zboze, vel zitho. Cretẽſes vulgò ſtari, Romani grano appellant. A` Galeno octauo de ſimp. med. facultatibus, calidũ in primo ordine eſſe dicitur, & temperatum in paſsiuis. At hordeũ à Germanis gerſtẽ, ab Hiſpanis zauada, à Gallis orge, à Polonis yanczmyen, à Cretenſibus chrithari dicitur. Milium verò Hiſpani millo, Galli mil, Germani hirſz, Cretenſes vulgò chechri, Poloni proſſo vocant.

SE. De hordei, & milii qualitatibus quid ſentis? BRA. Hordeum in primo ordine calefacere, & exiccare, & Auicenna, & reliqui Arabes, ac recentiores omnes vnà conſentiunt, qui à Galeno VII. de ſimp. med. facultatibus, accepere. Tamen cùm eius vſus in vehementiſsimis ſit febribus, in quibus humiditate indigemus, propterea noſtris in commentariis, ſuper primum de ratione victus in morbis acutis, Hippocratis librũ ſectione XVIII. quoniã humidũ ſit, oſtendimus. Miliũ quoq;

frigidũ,& ſiccum eſſe nemo dubitat. Et Galenus VII. de ſimp. medic. facult. in primo ordine refrigerare dicit, in ſecũdo verò intẽſe, vel in tertio remiſſe exiccare. At vna eſt in Galeno cõtradictio, quippequi in cõmentariis quarti libri de ratione victus in acutis, ſectione CXIII. inquit: Siccat autem in edulio miliũ, quo refrigerat modo. Verùm ſi eodem modo ſiccat, quo refrigerat, in primo ſolùm ordine exiccabit. Nos hoc modo reſpõdendũ arbitramur, Galenũ nõ intelligere eundẽ ordinem ſiccitatis habere, qualẽ habet frigiditatis: ſed quantitatẽ ſolã ſpecificare intendit, & nõ qualitatis ordinẽ. SE. Coriãdri ſemina occurrũt. BRA. Coriandrũ adeò nota, & triuialis herba eſt, vt longa diſſertatione non indigeat: quod corianũ etiã nuncupatur. Nõ modò eius ſemina, ſed etiã folia in officinis habere cõuenit. Et quũ frigiditate valeat ſecundũ Dioſcoridẽ, ideo in frigidioribus locis collectũ, efficaciores vires habebit. Hãc igitur partẽ boreæ ſubiectã petamus, in qua ruſtici ſeminarũt: quanquã & Ferrariæ proueniat, verùm cultu indiget, quia ſylueſtre coriandrũ nunquã inuenitur. SE. Alii ergo à Dioſcoride coriandrũ frigidũ eſſe non cenſent? BRA. Imò Galenus VII. de ſimp. med. facult. libro, ex oppoſitis facultatibus compoſitũ eſſe fatetur, & cõtra Dioſcoridis ſententiã calidũ eſſe

prob

probat. SEN. Quid tu hac in re ſentis? BRA. Quomodo à Galeno diſſentire poſſum? At partium diuerſitas in cauſa fuit, vt diuerſi eſſent in huius ſeminis qualitate authores. Nēpe Auerrois quinto collectionū ſuarū calidū in primo ordine eſſe dicit. Auicēna verò in primis illud frigidū facit in fine primi ordinis vſq; ad ſecundū, & ſiccū in ſecundo: deinceps fatetur ſiccū eſſe, & declinare ad paruā quandam caliditatem. Nonnulli imaginati ſunt frigidū eſſe in fine primi, & ſiccum in ſecundo: corticem verò extrinſecum paruam habere caliditatē, propterea in acetū infunditur, vt caliditas illa auferatur. SE. A te peto, quid ſentias. BRA. Vbi rationes deſunt euidentes, quæ oppoſitū probent, nunquā à Galeno diſſentiendum arbitramur. SE. Semē mirabile eſt, quod capiti, & vētriculo magnopere ſuccurrit. BRA. Miror ego cùm recentiores medici eo frequēter vtantur, quum (vt inquit Dioſcorides) mentē tentet, præſertim ſi copioſius ſumatur, & in frequenti vſu ſit, imò ſexto libro, inter venenata connumerat, quamobrem eius vſus adeò frequēs eſſe non debet. SE. Nos illud præparamus. BRA. Abs te peto nunquid ea præparatio faciat ipſum non eſſe coriandrum, an adhuc coriandrū ſit. Si adhuc coriandrū, proprietates coriandri habere opus eſt. Si coriandrū non

ſit, coriandrum (vt putant) ſuis ægris nõ exhibebũt. SE. Malitia, quam habet, corrigitur, & adhuc coriandrũ eſt. BRA. Ideo & adhuc illam qualitatem participat, quam à propria natura habet, & ſi minus intenſa dici poſsit: propter hæc coriãdri vſus infrequẽs ſit, præſertim quũ Dioſcorides vt plurimũ per exteriora eo vtatur, & eius vſum caueri iubeat. Idem Galenus, & Paulus Aegineta cẽſent. Mirum verò cur à noſtris medicis pro capite vt plurimùm exhibeatur, tamẽ capiti infeſtiſsimum eſt: quum autem vires habeat quodam modo ſtypticas, & amarũ ſit, propterea ventriculo prodeſt. Ferrarienſe etiam ſolum coriandrũ copioſe fert, quãuis nullus ſit, vel modicus ſeminandi vſus. Germani Latinum nomen imitantur coriander proferentes. Nam apud ipſos nõ extat. Galli coreandres. Hiſpani culatro, alii culãdro. Poloni vt Germani coriander, alii polskipierz. Cretẽſes vulgo coriandro, Romani pitartima vocant. SE. Lupinum ſequitur. BRA. Notiſsimũ ſemen, neſcio an inter legumina numerem. Triſtes lupinos Vergilius cecinit, id eſt, amaros, vt Seruius interpretatur. Noſtræ mulieres aqua maceratum, mitius reddunt vt mandi poſsit. Lupinum ventriculũ corroborat. At mulieres maceratũ inepta hora ſumũt, quia ſtatim à cibo. SE. Quomodo ventriculum corroborat lupinus,

pinus, ſi non adſtringit? nempe ab authoribus illa ſolùm ventriculum corroborare dicuntur, quæ adſtringentia ſunt. BRA. Imò & lupinus parumper adſtringit, & amaritudiné habet. SE. Nullus de adſtrictione mentionem facit. BRA. Optares ab omnibus omnia dici: tũc autem, aliquem poſteritati ſcribere non eſſet opus, ſi omnia à præcedentibus ſcriptis mandata eſſent. SE. Galenus in primo de alimentorũ facultatibus, oppoſitum ſequi videtur. nam dicit: Proinde conſentaneum eſt, lupinum nec deiectioni, nec alui fluentis retẽtioni, vt adſtringentia, appoſitum eſſe. BRA. De macerato lupino verba facit, quem ἄποιον eſſe dicit, id eſt, qualitatis expertem, vel inſipidum. Tunc ratione aquæ, quam miſtã habet, adſtringens non videtur: ſed vim illam penitus non amittit, quanuis amaritudo amittatur, & non ſentiatur adſtrictio. Ob quod à Galeno dicitur, neque adſtringere, neque deiicere facere. Et quod ſtypticus ſit lupinus, ex Auicenna ſumi poteſt, ſecundo canone, cuius authoritas ſpernenda non eſt, vbi alii de re aliqua illo probatiores non loquuntur, vel proprietatem non exprimunt, & nulla adſit in oppoſitum ratio, imò potius ratio illi faueat. Adde Galenum lentes adſtringentes feciſſe: tamen in libro de ratione victus attenuãte, lupinos ſimiles lẽtibus eſſe dicit,

cit,niſi quòd minus ſiccant. Nec dicere opus eſt lentibus ſolùm comparare in eo quòd ſuccum craſſum generent:quoniam in omnibus intelligit,& in vno differentiam ponit, quòd minus ſiccant lupini.Et in quarto de ratione victus in acutis, ſectione XCVI. cùm dixerit omnia legumina eſſe flatuoſa,& lenté adſtringere,deinceps de lupino agens inquit: Lupinus inter hæc minimè mala habet. vt notet mala,quæ in præcedẽtibus ſunt leguminibus, & in lẽte,adſtrictio minus eſſe in lupino. Ex quo facilè colligitur lupinũ adſtringere. Verùm quoniã nonnulli intelligebant,lupinum non habere illa mala,propterea Galenus manifeſtè oſtẽdit intelligi oportere,minus habere illa,mala tamen habere,quoniã inquit ἥκιστα,id eſt,minimè diſtingui: contra μάλιστα, id eſt,maximé. Adde,Dioſcoridẽ tradidiſſe lupinũ multis diebus aqua maceratum cibi auiditatem facere, ſtomachoq; faſtidiũ detrahere:quæ manifeſtè oſtendunt ventriculum lupino roborari. Et ſi quis dicat in lupino nullã eſſe adſtrictionem, neq; ſentiri, ſi mandatur prius quàm maceratũ ſit, is ſine ſenſu eſt. SE. Quæ ſunt lupini qualitates? BRA. Lupini qualitates Galenus non exprimit. Auicenna calidum in primo eſſe dicit, & in ſecundo ſiccũ. quẽ recẽtiores ſecuti ſunt. At Auerrois quinto collectionum ſuarum libro,lupinum cali-

dum,

dum, & ſiccũ eſſe in principio tertii ordinis, vel in fine ſecundi facit. Nos profectò in ſecundo calidum affirmamus: quoniã abſq; ratione, ſed ſolo ſenſu calidum eſſe deprehenditur. Intelligimus verò lupinum nõ maceratum aqua, quoniã maceratum humidum eſſe cenſemus, & in primo ordine calidũ, vel etiã temperatum, & ἄποιον, id eſt, qualitatum expers. SE. Cùm lupinum non adſtringere dicebam, de macerato intelligebam, & non de arido. BRA. At nos de arido intelligimus quòd adſtringit, & ventriculum roborat: tamẽ & maceratum nonnihil ſeruat huius affectus, licet modicum id ſit. SE. Equidem emplaſticũ eſt, ſed non adſtringens. BRA. De te miror, cui nugari in promptu ſit. Planè aſſero, & maceratum lupinum aliquid ſeruare ex his, quæ in arido ſunt, addoq; eſſe emplaſticum (vt ita nunc dicam) genus quoddam adſtrictionis ſupponere. Arbitror te circa alia occupatũ non eſſe, qui noſtra dicteria ſtultè perquiris. Medicos illos imitari videris, qui cùm nec ægros habeant, quos curent, nec publicis lectionibus incũbant, nihil aliud agunt, quàm quærere, ſi quis ſit, quẽ vel falſo, vel verè accuſare poſsint, & calumniari. Satiuum & ſylueſtre inuenitur, ſed æqualibus viribus. Solum Ferrarienſe lupinum aptè producit: in montibus tamen, atque ſiccioribus locis efficacior.

Cur

Curam non expetit. Hippolytum Turcum optimæ indolis infantem, magnifici Alberti filium, ab ingenti vermiũ copia ſolo lupinorũ puluere liberaui. A Gallis lupins, ab Hiſpanis tramuzes, à Germanis feigbon appellatur. Vnde verò Germani ſuum nomẽ ſumpſerint ignoro: quippe idem ſignificat, quod fabæ ficuum. SE. Cannabis ſemina offeruntur. BRA. Species duas habet, ſylueſtrem, & ſatiuum. Ex ambabus ſemina habere ſtudeas: ex ſylueſtri autem ſpeciatim radices. In Bononienſi agro mira cannabis fertilitas, & præſertim in Illuſtriſsimi Ducis noſtri caſtro, quod Centum appellatur, à centonibus fortè dictũ, qui etiã ex variis cannabinis partibus fiunt. Venetorũ Senatus huius caſtri viris immunitates plurimas cõdonauit, ſi Venetias cannabin adueherent. Quippe nullum aptius ad conficiendos rudentes inuenitur. De cannabi finẽ feciſſem, quoniam opus non eſt res tam notas diu pingere, niſi in mentem veniſſet. Gallinas hoc ſemine paſtas per totam hyemem oua parere. Quod & vrticæ ſemen facere certum eſt. Ab Hiſpanis, qui Luſitaniam inhabitant, lino alcanabe, ab aliis cannamo, & eodem modo, à Neapolitanis, à Cretenſibus vulgo cannabari, à Polonis konopii, ab aliis cœnopia, à Germanis flanſ, à Gallis chauenix appellatur. SE. Cuius eſt qualitatis? BRAS. Solus Serapio ex

ſen

ſententia Meſuai dicit calidum eſſe, & ſiccum ordine tertio. Galenus notat adeò exiccare, vt genitale ſemen exhauriat: propterea in quarto ordine ſiccum erit. SE. Cicutæ ſemina conſequuntur. BRAS. Frequentiſsima habetur Ferrariæ cicuta, & efficaciſsima, vt quæ ſues plerunq;, & anſeres interficiat. Non tantùm ſeminat, ſed & ſuccum è cacuminibus, antequam ſemina obareſcant, ſeruabis. Vinũ meracius ſanat, ſi quis cicutam comederit. Ne aliubi, quàm Ferrariæ, cicutam quæras, licet Dioſcorides Cretenſem manoperè laudet, poſt Megaricam, & Atticam. Fiſtulæ ex ipſa fiunt, quæ cicures reddũtur, ſi vino meraco macerentur. Noui ego vnigenitum viduæ filiũ, qui ex eſu cicutæ obiit, eam in acetario, cerefolii loco (vt dixit) comedens. Miſta vino inſanabile venenũ eſt. Excellentiſs. Leonicenus pharmacopolarum errorem detexit, qui loco rutæ ſylueſtris ſeminis, cicutæ ſemen colligunt, & ſeruant: tamen reſipiſcere nolunt, ſed in dies homicidia potius augere. Noſtrũ vulgus cegua, & Galli etiã ceguce nominant, Hiſpani cannaueras, alii ceguta: at Germani, quoniam interficit, vvieterich appellant, ac ſi tyrannum dixerint (ita enim apud ipſos id vocabulum interpretatur.) à Polonis ſzñnya veſſz dicitur. SEN. De cicutæ qualitatibus diſſeramus. BRASA. Video hac in re autho-

res

res longè differentes. Nã recentiores frigidã, & ſiccam tertio ordine cenſent: Auerrois autem quinto collectionũ inquit calidam eſſe, & ſiccã ordine tertio. Et profectò contextũ illum Auerrois corruptum eſſe credidiſſem, & legi debere frigidã, niſi proſequeretur Auerrois inquiens tumores craſſos incidere, & vrinã prouocare, atq; mẽſes, & dolori humerorum valere, pituitamq; purgare. Hæc autẽ omnia rei calidæ effectus eſſe videntur. Galenus verò expreſsiſsimè fatetur illam eſſe extremè refrigerantis facultatis, propterea in quarto ordine frigida erit, vt vnus eius effectus oſtẽdit, nempe infrigidãdo necat. Quod apud Platonẽ in Socratis morte videre licet, qui cicutæ ſuccum ex vino bibens obiit. SE. Quomodo potuit tam graui errore detineri Auerrois, cùm omnes ſummum virum illum fuiſſe fateãtur? BRA. Fortè per cicutam myrrhin intelligit, de qua Dioſcorides libro quarto inquit & menſes, & ſecundas trahere: & quam Galenus ſeptimo de ſimplicium medicamentorũ facultatibus libro, dicit eſſe in ſecundo ordine calefacientiũ, & in eodem exiccantiũ. Myrrhis verò ex ſimilitudine cicuta dicitur apud Dioſcoridem, & à Ferrarienſiũ vulgo cicutaria vocatur. Si hanc intellexit Auerrois per cicutam, non multùm à vero diſtabit, quamuis & in ordine differat, tamen in

qual

qualitate conuenire certum eſt. SE. Erucæ ſemina occurrunt. BRA. Inter alias herbas, quibus in acetariis vtimur, hæc vna eſt, quæ Venerem reuocat morantẽ, vt poëta inquit: nec lactuca apud nos edi conſueuit ſine eruca, vt calidæ, ac frigidæ rei temperamentum fiat. Notiſsima herba eſt, à noſtris etiam mulieribus ruchela corrupto vocabulo, quaſi eruca nuncupatur. Nõ modò ſemina, ſed & herba ipſa ſeruanda. Quin & ex hac herba, & lacte, vel aceto paſtilli fiunt, vt diu ſeruentur in culinæ, non medicinæ, vſus. Quæ apud nos reperitur, ſatiua eſt. Aliud genus ſylueſtre in Hiſpania potiſsimùm naſcitur, (quãquàm & in Italia etiã) quo Hiſpani loco ſinapis vtuntur. Imò idem eſt in Italia vſus: & plures vidimus, qui eius ſemine vice cardamomi veſcerẽtur. In Ferrarienſi agro copioſe prouenit, ſed in montibus efficacior. A Romanis, & à Lucenſibus ruchetta, à Polonis biala gorczicza, à Cretenſibus vulgò ruca, ab Hiſpanis oruga, à Gallis roquetta nuncupatur. Multi putarũt illam calidam, & humidam, in ſecundo ordine, propterea Venerem ſtimulat. Sed in hoc Auicennã potius imitandũ iubemus, qui illã in ſecundo ordine calidam, in primo ſiccam facit, præſertim cùm ſicca eſt. In humida, & recenti dicit ineſſe humiditatem in primo ordine, tamen ſiccam eſſe ſemper fatebimur. SEN.

Ad meſpilorum ſemina veniamus. BRAS. Si tempus exigeret, meſpilorum ſpecies ad vnã enumerarem, quæ à Theophraſto libro de plantarum hiſtoria tertio, & à Plinio deſcribuntur, oſtẽderemq; Dioſcoridis meſpilum, non eſſe nunc vocatum meſpilum: quia Dioſcorides arborem aculeatam dicit, buxeæ ſpinæ foliis, & quod fructũ fert, in quo ſolũ tria grana, vel ſemina inueniũtur, vnde tricoccus appellatur. Talis fructus in Neapolitano agro copioſe abundat, ipſi azarolum, nos lazarolum vocamus. Cœpit iam Ferrariæ plantari, & Hieronymus Braſauolus affinis meus miles ſtrenuiſsimus ſuo in horto habet. De hoc autem pomo aliàs. Nam meſpila noſtratia nõ habẽt pauciora grana quinq;. Verùm vt aliquid certi habeas, ſecundũ genus meſpili à Dioſcoride poſitum, quod epimelis appellari dicit, in Italia naſcẽs, eſt vera meſpilus noſtrâs, ſi deſcriptiones cõſideremus. Nã eſt arbor malo ſimilis, foliis tantùm minoribus. Rotundũ pomũ fert eſui cõmodũ, latiori vmbilico, leniter adſtringẽs, & ſerò matureſcit. Suſpicorq; idẽ eſſe, quod apud Galenũ ex mẽte Hippocratis amamelides nuncupatur, genus meſpili in Italia naſcẽtis. Quicquid tamẽ ſit, nõ eſt opus aliũde quærere meſpila, quàm Ferrariæ, vbi & copia habetur, & efficacia ſunt ſemina. Hoc tantùm adde decreui, & ſi

eius

eius fructus adſtringat, ſeminum tamen puluis, lapillos vehementer ex renibus eiicit, vrinam cit, & veſicæ lapidem minuit. Cuius rei nuperrimè experimẽtum ſumpſi in domino Petro de Argẽta, qui plures, quàm ſexaginta è renibus lapides minxit ſolo huius pulueris auxilio. In domino autẽ Andrea Rodo viro ſolertiſsimo adeò lapides renũ cõminuerat, vt in puluerẽ redacti ſine dolore exirent. SE. Cùm de epimelide mentio inciderit, quid ſit apud Galenũ incertum videtur. BRA. Hic opus non eſt omnia recenſere, quæ alibi à nobis vbertim ſcripta ſunt. Lege cùm domi eris noſtra in ſecundũ aphoriſmorũ Hippocratis commentaria, aphoriſmo xx. vbi de epimelide, meſpilo, amamelide, comaro, vnedone, arbuto, memecylo, tricocco, azarolo, & aliis pluribus integrã habes hiſtoriã. SE. Quæ ſunt meſpili qualitates? BRA. Frigidũ & ſiccũ eſſe omnes fatentur, & Galenus hoc teſtatur, quoniam acerbum, & adſtringentẽ hunc fructum facit, ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro: tamen dicendum eſt, in ſecundo ordine frigidum eſſe, & immaturum in tertio ordine ſiccum, maturũ verò in ſecundo. Decipiũtur qui humida eſſe volunt cùm matura ſunt. ſemper etenim ſunt ſicca, ſed minus cùm matura. Germani meſpilum meſpil, Luſitani neſpelas, vt nos etiã, m.

in n, mutantes, Galli nepfles, Poloni, vt nos, meſpila appellant. SE. Lens ſequitur. BRA. φάκος à Græcis dicitur, lentem nos, & lenticulam appellamus, ſemen notiſsimū ita etiā vulgò dictum lente, in Ferrarienſi agro præcipuum, vt quandoq; grana pollicis vnguem latitudine æquent. Ibi pro vſu colliges. Lenti vltimam manū impoſuiſſem, niſi Dioſcoridis textus occurriſſet, quo aluum cohibere cum corticibus ſcribit. At Hermolaus emollire interpretatus eſt: noſq; publicum adagium vulgò habemus, ſi quis lentis paterā comederit, ſitulam cacare. Errant (vt puto) recentes, qui excorticatas adſtringere, cū corticibus emollire volunt. Nam conſtat apud Galenum, & Paulū lētes cōmuniter adſtringere: quam ob rem apud Dioſcoridem, ita etiam intelligendum cenſeo: quippe ſecundo ordine exiccāt, vt Aetius teſtatur, qui etiā prædictæ dubitationis ſolutionem quodam modo adumbrauit. Nam experientia id manifeſtè oſtendit, lentē comedentes ſolui. Verùm Aetius lentē quidem arefacere corpus, & ſiſtere aluum: ius verò iritare. Vnde his aluus iritatur, qui ius, non lentem, comedunt. Accidit verò multos ius ſecum comedere, ideo non mirum ſi ſoluantur. Ipſi autem lenti id tribuunt, quod iuri potius condonandū erat. Nec mirum, quoniam & biſcocta braſsica adſtringit: at ven-

trem laxat prima coctura ſumpta, vt Ariſtoteles primo problematum libro edocuit, & Galenus variis in locis. Galli lentiles, Hiſpani lentellas, alii lẽtegias, Germani linſen, Romani lentiche, Neapolitani nemicole, Cretenſes phachi, Poloni ſoczeuicza, Lucenſes lentichie appellant. Recentes dicunt lentem frigidam & ſiccam eſſe ordine primo: at Galenus VIII. de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, in caliditate & frigiditate temperatam illam facit, ſiccã verò ordine ſecundo. SE. Ameos ſequitur. BRA. Plures decepti, ammi, cuminum eſſe arbitrantur: non enim legi debet ameos, quia genitiuus eſt, ſed ammi. Verùm Dioſcorides cuminũ non eſſe, manifeſtè oſtẽdit, ſed origani ſaporẽ habet. Noſtri pharmacopolę in hoc ſemine incõſtantes ſunt: quippe nõnulli ſemina parua, oblõga, & tenuia habent, alii ſimile fœniculo, ſed minus, alii maius, quàm cuminũ, & nigrũ habent. Re autem vera nullus eſt, apud quem verum ammi viderim. Illa enim parua ſemina origani ſaporem non habent, nec poſſunt eſſe calida, & ſicca in tertio gradu, vt ſapor oſtendit. Quod verò maius eſt cumino, & nigrũ, ex hoc ammi eſſe nõ poteſt, quoniam ammi minus eſt cumino. Serapio cùm Dioſcoridem refert, illum ſcripſiſſe putat eſſe albius cumino, cùm nuſquam in Græcis Dioſcoridis contextibus id ſcriptum

inueniatur. In Aethiopia vbertim naſcitur, & prope Alexandriã Aegypti. Græci in panibus ſuis ſemen hoc ponunt, vt de fœniculis apud nos vſus eſt, quò guſtu gratior ſit. Hoc ſemen facilè haberi poterit, quoniam Veneti ſingulis annis Alexandriã Aegypti nauigãt. Id tamẽ non eſt, quod paſſim à pharmacopolis venditur: imò vt recẽs valde portetur, curabimus, vt terræ mandari poſsit. SEN. Quæ ſunt illa ſemina, quæ in officinis habentur? BRA. Alterius herbæ ſemina. SE. Cuius herbæ? BRA. Nunc mihi ignotæ, quãuis plures viderim, qui cerefoliis ſeminibus vterentur. Aliàs autẽ de hac re cõmodius tractabimus. Si autem verum ammi cupis, Alexandriam mittito. hoc nomine ibi appellatur: imò hoc nomen ſemini, & herbæ per totam Græciam condonatur. Galenus amarũ guſtum habere fatetur, præter id quod acre ſit, & in tertio ordine intenſo calefaciat, & exiccet. A Polonis polskikmia, ab Hiſpanis zanagria dicitur. Suum ammi ex Apulia Veneti habent. SEN. Orobus ſequitur. BRA. Eruum à Romanis dicitur. Recẽtiores adeò decepti ſunt, vt nonnulli ex ipſis Alexandria ſemina quædam ferant ſubrufa, ſub cuius cortice ſeminis caro ſubflaueſcit, verum orobũ eſſe aſſerentes, quum tamen Dioſcorides orobum album eſſe diiudicet, & alba grana colligen-

da

da iudicat ad farinam pro vſu medico parandam. Alii recentes, vt Pandectarius, cicer ſylueſtre eſſe arbitrantur, quum tamen Dioſcorides de cicere prius per plura capita egerit, & in cicer arietinũ, & nõ arietinum diſtinxerit: tunc autẽ de ſylueſtri cicere tractare debuiſſet. Adde ſeri eruum, ideo ſylueſtre eſſe nõ poteſt. Auicenna herbum, & herbam Iudaicam duobus capitibus cõfundit, recentiores idem eſſe iudicant. Quicquid ſit, eruum non eſt, quod pharmacopolæ vendunt, ſub cuius cortice flaueſcit: quia Dioſcorides candidiſsima grana ſumi iubet. Nec te moueat quòd ab aliis authoribus rufum ponatur: quia intus albũ eſſe debet, nõ rubrũ. Quamobrem id eſſe eruum ſuſpicor, quod nos vulgò ruuione appellamus. Habet enim albiſsima grana, & capiti graue eſt, & oneroſum veſcẽtibus, cõſtatq; boues ſaginare. Quamobrem ſi quis orobum ordinaret, noſtrũ vocatum ruuione acciperẽ, quoad meliora inuenirem. Nam & amarũ eſt, & in cibis ingratum. Decipiuntur, qui viciã ſumi cõtendunt: tamẽ minus quàm alii. ſi illã pro orobo accipiũt, errãt. Decipiũtur & qui vulgo vocatam rubigliam. Decipiũtur & qui cicer: quoniã in ciceris capite, ciceris decoctum cum eruo miſcet, ad teſtiũ collectiones, formicas, pſoras, lichenes, vlcera capitis erumpentia, cancros

cacoethas,cum melle, & hordeo.quod nõ feciſſet, ſi eruũ & cicer idem eſſe putaſſet. SE. Deinceps igitur ſemen dictum ruuione pro orobo ſumam:nec erit opus Alexãdriam, & in alium locum mittere, cùm in noſtra vrbe facillimè haberi poſsit. BRA. Ita facere expediet,ne cõtinuò cum aliis erres. Galli eruum veſſe,Luſitani cezirano,Poloni vika, Cretenſes vulgò roui,Neapolitani ripoile,vel rouiglione vocãt. Apud Galenũ VIII.de ſimplic. medic.facult. in ſecundo ordine intento deſiccat,& in primo calefacit, tamẽ amaritudinem vehementẽ non habet. SEN. Cardamomi ſemina ſequũtur. BRA. Quantum in hoc ſemine etiã pharmacopolæ decipiuntur, ſtatim videre licebit. SEN. Quomodo in hoc ſemine decipiuntur,quod valde acre,& odoratũ habent? BRA. Si aures præſtabis,id certè intelliges, & quod exponam verum eſſe probabis. SEN. Dic ergo bonis auibus. BRA. Aures præſta: Tria ſemina apud pharmacopolas inuenio, quæ cardamomi loco ponuntur. Vnum eſt melegettæ, ita vulgò dictæ, ab Arabibus cobeth bagne appellatæ, vt ex Auicenna liquet. Aliud quod cardamomum vocant, ſemẽ triangulare, quo noſtræ mulieres pro condiendis rapis ſapa, quas compoſtas appellant, vtuntur. Tertium eſt nigella citrina, recẽtes in maius, & minus cardamomum

diſtin

diſtinguũt ab Arabibus accipiẽtes. Ita enim Serapio ſacolla diſtinguit, quæ apud ipſum cardamomum eſt. At re vera nullum prædictorum trium ſeminum apud antiquos Græcos cardamomũ eſt: imò aliud maius addo, Serapionẽ de cardamomo loquentem, quod ſacolla appellat, Dioſcoridis cardamomum nõ tractare. vnde recẽtes omnia cõfundunt. Nos autẽ, vt tibi diſtinctè rem enucleemus, in hunc modum exordiamur, quod à Serapione, & Arabibus cardumeni, vel cordumeni dicitur, à Dioſcoride cardamomum appellatur. Hoc clarum eſt Dioſcoridi Serapionem cõparanti. Inquit enim Serapio: Melius ex eo eſt quod difficilè frãgitur, plenũ, cõiunctum, durum, & graue, & extenſæ ſuperficiei, cuius ſapor eſt acutus parũ. quod autem ex eo nõ eſt tale, eſt malum. Dioſcorides eodem ferè modo ſcribit: Eligito quod frangenti contumax repugnet, quod plenũ, præcluſumq́; ſit. quod enim tale non erit, vetuſtate exoleuit, & bonitatem amiſit. Hinc apertè vides Serapionem, & Dioſcoridem conuenire, imò & in viribus præciſe etiam quadrãt, vt idem ſit apud Serapionẽ cordumeni, quod apud Dioſcoridem cardamomũ. At Serapionis interpres, qui carui agreſte interpretatur, aberrat, & ab hoc errore ducti recẽtiores omnes hallucinantur. Ad melegettas igitur redeuntes,

ipſas non eſſe cardamomũ ex hoc probatur, quia non multùm guſtum tentant, vt cardamomum facere debet, nec ſunt ſubamaræ. Idem iudiciũ ſit in aliis prædictis ſeminibus, quæ nullam amaritudinẽ habent: ideo pharmacopolæ Dioſcoridis cardamomo, & Serapionis cordumeni carent. SE. Tamẽ Serapio particulatim de cardamomo ſub hoc vocabulo cardamomum tractat. BRA. Nuſquam Serapio de cardamomo tractauit, niſi in ſacolla. At ſacolla nõ eſt cardamomũ Dioſcoridis, ideo Serapionis interpretẽ erraſſe puto, & nõ debuiſſe interpretari cardamomũ, ſed aliquid aliud, quod ab eo nomine ſacolla ſignificatur: arbitrorq; ſacolla ſemen quoddã eſſe in Arabia, nobis ignotũ, & etiã Græcis: propter id eo capite Serapio Græcos nõ adducit, vt mos eius eſt, ſed ſolos Arabes. Vnde ſacolla cardamomũ interpretari non debet, quia cordumeni, vel cardumeni cardamomum eſt. SEN. Nunc verum cardamomum doceas. BRA. Scito in primis ex illis non eſſe, quæ in officinis habentur, quia amara non ſunt, nec frangenti cõtumacia ſemina. Facilè ex Armenia, Boſphoro, India vel Arabia haberi poteſt: illuc mittẽdum, præſertim in Boſphorũ, quia Veneti illuc ſingulis annis nauigãt, & Illuſtriſsimi ducis noſtri nauis Boſphori litora appellit. SEN. Edoceas ſaltẽ quid ſit

ſac

ſacolla Serapionis, quam ille interpres cardamomũ vertit, & omnibus recentibus anſam errãdi præbuit. BRA. Quod mihi incertum eſt, tibi aperire nõ poſſum. Res barbaræ ſunt, quæ ad nos nũquam peruenere. Conſtat autem maiorẽ ſacollam melegettam non eſſe: quia non ſunt grana magna, in quibus parua granula inſint. Nec etiam minus cardamomum eſt, ſcilicet vulgare hoc noſtrum: quia cum maiori ſimilitudinẽ nõ habet, & cortice tegitur, minor verò ſacolla cortice caret. SE. Non afferã igitur domũ cardamomũ? BRA. Non equidem, niſi ad prædictas partes miſeris. SEN. Non potero non mittere, cùm propter hoc, tum propter alia multa. BRA. Eſto bono animo, quoniam ſperamus nos hæc omnia quandoq; diſtinctè oſtenſuros. SEN. Quibus nominibus ab aliis nationibus inſignitur? BRA. Omnes Latino & Græco nomine vtuntur. SEN. Refer ſaltẽ cuius ſit qualitatis. BRA. Calidum eſt, & ſiccũ ordine tertio: quoniam Galenus VII. de ſimplic. medicam. facult. inquit: Eſt admodum calidum, nõ tamen vſqueadeò vt naſturtium. vnde in medio tertii ordinis calidum erit. SEN. Carui ſemina ad collectionẽ veniunt. BRA. Arabica nomina Græcis & Latinis notiora ſunt. Caruus Arabicũ nomẽ eſt, in quo Pandectarius adeò errauit, vt monitore non indigeat.

Quippe in Serapione ita cõfundit nomina, vt caruũ cum nigella miſcuerit. quod ex nominum errore factum eſt. Quod enim Serapio xamin dicit, id eſt, nigellam, ipſe accepit, ac ſi carui dixerit. Tamẽ aliud caput Serapio de carui ſcribit, quod verum carui eſt, vt mirandũ ſit cur Pandectarius nigellam potius, quàm carui acciperet. Nos igitur de carui, vel caruo, aut caruia (nihil enim refert quomodocunq; barbarũ nomen proferatur) tractaturi, id primò admonebimus, caruum nõ eſſe nigellã, vt Pandectarius, & plures recentiores exiſtimarũt, ſed caruum apud Serapionem id eſſe, quod à Dioſcoride caros vocatur. Hoc manifeſtè deprehẽdes Serapionem Dioſcoridi cõparãdo. Inquit enim Serapio: Carui ſemen huius prouocat vrinã, habet bonum odorẽ, & calefacit, & eſt bonum ſtomacho, & facit digeri cibũ, & ingreditur in cõfectionibus medicinarũ, quæ componuntur ad faciendũ deſcendere cibũ à ſtomacho, & virtus eius ſimilis eſt virtuti aniſi, & radix eius comeditur cocta, ſicut paſtinaca. Hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridi mentẽ præſta ita de caro dicenti: Calefacit, vrinã cit, ſtomacho accõmodatum, & in cibo gratum eſt: concoctionem adiuuat, vtiliter antidotis, & oxyporis miſcetur, aniſo proportione reſpondet: radix elixa paſtinacæ modo edenda eſt. Ex his

his certè deprehenditur, carui Serapionis, & caros Dioſcoridis idem eſſe: quoniā eadem penitus à Serapione (quāuis barbarè) in ſuo carui dicuntur, quæ à Dioſcoride in careo. Fortè ſi fidum interpretē habuiſſet Serapio, in tot errores nō incidiſſet. Semē autē, quod pro carui à pharmacopolis ſumitur, carui, aut caros eſſe non poteſt: quia, vt inquit Serapio ex ſententia etiā Aben Meſuai, eſt ſemen craſsius, quàm cyminū. Quod autē pharmacopolæ vendunt, multò minus eſt cymino. Putaui quandoque daucum eſſe, id eſt, quod vulgò apud nos pro dauco ſumitur, quod eſt paſtinacæ genus, ſed magis odoratū eſſe caruum, poſtea ſemina nō correſpondere aduerti, quanuis noſter vulgaris daucus paſtinacæ genus ſit, & caros inter paſtinacas numerari poſsit. Vnde Paulus Aegineta primo libro, vbi radices numerat, quæ edendo ſunt, tres iſtas coniunxit paſtinacā, paſtinacā ſylueſtrē, & radices cari, ac ſi & caros inter paſtinacas numerandus ſit. Quod ſi potius Dioſcoridi, quàm Serapioni, credamus, vt dignū eſt, qui in aliquibus Græcis codicibus exiguū ſemen habere dicit, fortè vna ex noſtratibus dauci ſpeciebus erit. Eius herba à Dioſcoride non pingitur. Plinius monet vbiq; ſerendū careū. Caros verò dictus eſt, quia in Caria laudatiſſimus inuenitur. Si quis certus fieri cuperet,

in Cariã mittere oporteret. quod graue non erit Illuſtriſsimo Alphonſo principi noſtro. Quum eius ſemina habebimus, terræ mandabimus, vt quicquid naſcatur, videre poſsimus. Ab Hiſpanis alcarouea, à Polonis polnykmyn nũcupatur, à Gallis noſtro vulgari nomine. Ex campis Patauinis, & Vicentinis ſemẽ quoddam affertur pro caro. Auicenna calidum, & ſiccum in ordine ſecũdo illud facit. Auerrois autẽ quinto collectionũ, in tertio ordine calidũ, & ſiccũ facit. Galenũ VII. de ſimplic. medic. facul. ſecutus, qui in tertio quodam modo ordine calefacere, & exiccare dicit. Tamẽ videtur Galenus ex ſuis verbis id facere, vel in principio tertii, vel in fine ſecundi calidum, & ſiccum. SE. Nigellæ nigræ ſemina poſt caruum locũ habent. BRA. Cur nigræ addidiſti? SEN. Ad differentiam ſubcitrinæ. BRASA. O ingens recentiorũ error, idem eſt dicere nigella ſubcitrina, ac ſi dicatur nigrum ſubcitrinũ. Vna tantùm nigellæ ſpecies apud probatos authores reperitur, quæ xamin à Serapione dicitur, non carui, vt Pandectarius putauit. Idem verò eſt xamin Serapionis, & melanthion Dioſcoridis, vel nigella. Serapio enim inquit plantã eſſe paruam circa duos palmos, & habet folia parua, minuta, & mollia, ſimilia foliis plantæ ranahaon, niſi quia ſunt minora ſatis, & habet ca-

pitella

pitella ſubtilia, ſimilia capitibus papaueris, oblonga, & in medio eius ſunt parietes ſeparantes ſemina: quod quidem ſemẽ eſt nigrũ, acutũ, boni odoris, ſi Dioſcoridem met legeris in capite περὶ μελανθίου, id eſt, de melanthio, eadẽ ferè ad verbũ ſcribit, vt de xamin Serapio edocuit. Nam inquit eſſe breuẽ fruticem, pedali, & aliquãdo maiori, altitudine, cõparatq; folia melanthii ſenecioni, & Serapio ranahaon, quod ſenecion eſt: ambo tamen folia minora cẽſent. poſtea ſequitur: Et habet in ſummo cacumine exiguũ vaſculum papaueris figura oblongũ, interiore ſui parte diſcurrentibus veluti cancellis diſſeptum, inter quos nigrũ ſemen, acre, odoratũq; clauditur, vt nullus ex his ambigere poſsit, melanthion Dioſcoridis, quod nigrum ſignificat, & Romanorum nigellam, cum xamin Serapionis idem eſſe: id magis oſtẽdunt proprietates, quę eędem penitus ſunt, vt quod in pane ponitur, & fronti illitũ capitis dolores diſcutit. Vt autem nigellam cognoſcas, in ſegetibus herba quędam naſcitur, cuius florẽ mulieres Ferrarienſes, ac ruſtici githone appellant, quo in coronis vtũtur, æſtiuo tempore, gith alio nomine dicitur, vnde vocabulum deductum eſt githone. Semen huius plantæ nigrũ eſt, & eſt odoratũ, atq; pſeudomelanthion dici poteſt, ex cuius ſimilitudine verũ

melan

melanthiũ cognoſcere poteris: vnde melanthion, nigella, xamin idem eſſe cõſtat. Cõſtat etiã ſemen id, quod pro nigella vẽdunt pharmacopolæ ſubflauũ, nigellam nõ eſſe. Recentes autẽ, qui duplicẽ nigellam oſtendunt, ſine ratione loquuntur: quoniam apud antiquos vna ſolùm nigellæ ſpecies reperitur, quæ nigra eſt. Imò & vocabulum nigellæ nigrũ ſignificat. Et Romani præterea nigellam papauer nigrũ appellant, & hoc nomẽ in vſum non ceſsit propter aliud papauer nigrum, & verum, ex quo opiũ, & meconiũ fiunt. Nunc autem in variis hortis Ferrariæ melanthion verũ habetur folio ſenecionis inciſo in morem foliorũ erucæ. Galli Latinũ nomen ferè imitãtur, nielle noire dicẽtes, Germani verò ratthen: quãuis nõnulli apud ipſos diſputent eſſe potius bervvurtz, quæ eſt dauci ſpecies. Nos tamen potius Germanorũ ratthen eſſe cẽſemus. à Polonis czurnucha, à Cretenſibus vulgò melathi, ab Hiſpanis nigella vocatur. Noſtrũ igitur githone, quod in triticea meſſe naſcitur, gith nuncupatum pſeudonigella dici poteſt, tamẽ in omnibus cũ vero melanthio cõuenit, preterquam in folio. Verũ autẽ melanthiũ, quod nũc in nõnullis hortis Ferrariæ viret, vulgò nigella nuncupatur, flore pulcherrimo in cyaneo albicãte, & foliis quibuſdam pediculis intercurrẽtibus diſtincti.

Omnes

Omnes ferè cum Galeno ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, melanthium, & nigellã in tertio ordine calidam & ſiccam iudicant. At recentiores nonnulli in ſecundo ſolùm ordine ſiccum eſſe dicunt. Scito tamen verũ melanthiũ in medio tertii ordinis calidum eſſe, & in principio tertii ſiccũ, verùm pſeudomelanthiũ, quod & giorone vocamus, in ſecundo ſolùm ordine calidum & ſiccum erit. SE. Atriplicis ſemen occurrit. BR. Plures decepti ſunt, qui atriplicẽ id olus eſſe putarunt, quod vulgò ſpinachia dicitur. Quòd autem aberrent, hinc manifeſtum eſt, quoniam atriplex antiquũ & notum eſt, noua ſunt ſpinachia. Habet etiã atriplex aureũ florem: vnde ab aliquibus chryſolachanon dictum eſt, & à Cretẽſibus vulgò, nos paſsim trepeſe appellamus. Hiſpani recentes, prædictos ſequũtur. nam ipſi ſpinazes, alii armuelles vocant, Galli aroſſes, Neapolitani atripice, Poloni loboda, Germani grienkraut, vel grunkraut, ac ſi dixerint viridem herbã. Ipſi etiã veluti diuerſam herbã à ſpinachiis, quæ ſpenet vocant, agnoſcunt. Notiſsima herba Ferrariæ, & notiſsimum ſemẽ, quod vim refrigerandi habet ferè in tertio ordine. Pythagoras atriplicem damnabat, vtpote qui hydropicos faceret, arquatos, ac pallorem, & in hortis nihil apud ipſum naſcitur inculpatũ. Diſ-

ficulter coquitur. Vnde ſi Pythagoræ credere liceret, noſtræ ætatis medici, qui in ægritudinibus concedunt, longè aberrarent. At Dioſcorides de arquato morbo oppoſitum ſcribit, quàm Pythagoras ſẽtiret: qa inquit eius ſemen cum aqua mulſa bibitum regiũ morbum ſanare, aluumq; mollire. Duplex genus apud Dioſcoridẽ inuenies, & vobis in promptu ſunt, ſatiuum & ſylueſtre. Sylueſtris nullus eſt apud nos vſus. Semina domeſtici tantùm habere ſtudeas, & hęc in Ferrariẽſi agro, vbi exquiſitiora ſunt. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. In ſecundo ordine frigidũ & humidum eſſe cenſemus: & ad eundem ordinem ſpinachia referimus. SE. Quo nomine antiqui noſtra ſpinachia vocant? BR. Niſi in genere bletæ, aut atriplicis ſint, nihil habeo certi, quod tibi oſtendere poſsim. SE. Igitur ad cæpæ ſemen veniamus. BR. Non eſt opus eſt hîc immorari, quia notiſsimę ſunt cæpę. Crõmyon à Græcis dicitur. Sylueſtres cæpæ nuſquam ſunt. Rubræ acriores albis, & oblõgæ rotundis iudicantur, non modò ſemina, ſed & radicem ipſam, quæ propriè cæpa eſt, ad medicum vſum, & culinariũ ſeruabis. Plinium lege de eius ſpeciebus, & alios authores. Hiſpani cebellam, alii cebollias, Germani zvvibel, Poloni czebula, alii cebulia, Cretenſes vulgò cromidi, Neapolitani cepole cæpã vocant.

Nunc

Nunc cæpæ qualitates conſiderentur. Galenus ſeptimo de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus, in quarto ordine calidas cenſet, quanuis Auicenna in tertio ſolùm calidam dicat, ſed magno errore: quoniam humano corpori admota exulcerat, tamen eſt in prima ſolùm parte quarti ordinis. De paſsiuis qualitatibus Auicenna dicit in ipſa eſſe humiditatem ſuperfluam, Galenuſque illam dicit eſſe flatuoſam. Tamẽ in tertio ordine exiccare manifeſtum eſt, ſi parti humani corporis humidæ applicetur. Et vt in calce ſecundi libri de alimentorum facultatibus, Galenus docet, humores extenuat craſſos, & glutinoſos incîdit. SE. Aniſi ſemen occurrit. BR. Notiſsimum eſt aniſum, nec opus eſt in ipſo ambigere, licet ex Syria comportari Dioſcorides tradiderit: non enim in Italia propter id naſci inficiatur, ſed ex Syria originẽ habuit, aut ibi ſaltẽ excellẽtius prouenit. In Italia frequens habemus: tu montanũ atque nigrum ſeruabis. nam viribus efficacioribus pollet. A gallis anis, à Germanis eniſz, ab Hiſpanis yerua buona, à Polonis anyſz, à Cretenſibus vulgò glichaniſo nuncupatur. Auicenna in aniſorum qualitatibus perperam Galenum adducit: nempe Galenus in ſexto de ſimplic. medicamentorum facultatibus, aniſum inquit eſſe in ſiccãdo tertii ordinis, ſicuti & in

calefaciendo. Auicenna verò Galenũ refert, ac ſi dixerit aniſum eſſe calidum in ſecundo ordine, & in tertio ſiccũ. At alter eſt in Auicenna error, qui Dioſcoridẽ adducit aniſum dicentem in tertio ordine calefacere, & exiccare, cùm nuſquam à Dioſc. hoc dictũ ſit: verùm id tantùm dicit: Præcipua quidem eius natura in calefaciendo poſita eſt. de qualitatum verò ordine nihil penitus dixit, neque ſcribere conſuetus eſt. SEN. A Galeno dicitur ſubamarum, tamen in guſtu nullam amaritudinem ſentio. BR. Imò nõnihil amari perſẽtitur, ea res mira, ex aniſi ſubſtãtia vi ignis abſq; alia materia oleum elicio puriſsimum, & dulciſsimum, quod & odorem, & ſaporem aniſi habet, & hæc in tẽſiora, quàm ipſum ſemen habet, verùm ex ætate amariſsimum fit. SE. Cymini ſemen ſequitur. BR. Et huiuſmodi ſemina notiſsima ſunt: reperitur verò domeſticum cyminum, & duplex ſylueſtre. Domeſticum in quotidiano vſu habetur, de quo nihil aliud dicã, quàm noſtros ruſticos in periſterionibus ipſum ponere, vt columbos remorentur, & alienos alliciant. Quod & antiquitus factum teſtatur Plinius. Addo etiam non eſſe perẽdum ex Galatia Aſiæ, vt volunt authores, & Cilicia, quũ in Italiȩ Apulia optimum habeatur, & aliis pluribus in locis. Efficacius in calidis prouenit. Omnes ferè na-

cion

tiones Latino nomine vruntur, vel ſaltẽ parum detorquent. Nam Germani kumell, Poloni kmin, Cretenſes vulgò chimino, Galli commin, Hiſpani comines appellãt. SE. Quæ ſunt cymini facultates? BRA. A Galeno ſeptimo de ſimplicium medic. facul. dicitur vires habere ſimiles aniſo: & mentionem facit ſolùm de caliditate, quæ in tertio ordine eſt. De ſiccitate videtur ambiguum, quam tamẽ nos putamus tertium ordinẽ attingere, quãuis Auicenna in ſecundo ordine ſiccum eſſe tradiderit. SE. Petroſelini ſemen quæramus. BR. Adhuc in medicorum animis inſidet noſtrum vocatum petroſelinum antiquorũ petroſelinum eſſe, & quum in re medica petroſelino indigemus, noſtrę herbæ ita vocatę ſemina, & radices, & neceſſarias alias partes colligunt. Sunt tamẽ, & verũ petroſelinum, & noſtrum vocatũ petroſelinũ apii genera: ſed petroſelinũ in Italia non naſcitur (quod ſciuerim) in Macedonia tãtùm præruptis locis. Semen habet ammi ſimile, odoratũ, acre, & aromati ſimile. Imò ſi addamus, quæ Gale. in Theriace dicit, amarũ eſt. quæ noſtro petroſelino non conueniunt. Tamen difficile non erit per Venetas nauigationes in Macedoniã mittere, vt inde ſemen habeatur, quod mox noſtris regionibus locis præruptis ſeminetur. Noſtri Latini, vt Palladius, non di-

cunt in Macedonia naſci petroſelinō, ſed locis aſperis. Vnde nihil impediret apud nos etiã gigni, præſertim ſi locis aſperis ſemínetur. SE. Ergo petroſelini ſemen non habebimus? BR. Non, niſi credamus id eſſe, de quo recentes, & quod vulgo petroſelinum, id eſt, ſaxatile apiũ appellamus. Tamen breui ſpero me hæc ſemina accepturũ Illuſtriſsimi Alphonſi Ducis Ferrariæ cura, & Herculis Illuſtriſsimi Ducis poſt patris obitum maiori diligentia. SE. Noſtrũ igitur vocatum petroſelinum quid erit? BR. Animus inclinat ſatiuum apiũ, ſiue hortenſe eſſe, de quo Dioſcorides inquit omnibus accommodatũ eſſe, quibus & coriandrum σέλινον κηπαῖον, id eſt, apium ſatiuum, à Dioſcoride ſimpliciter nuncupatur. Pliniuſq; lib. xx. in iure mandi hoc apiũ cẽſet, & eſſe peculiare in cõdimẽtis. quod manifeſtũ eſt, noſtro petroſelino conuenire. Apud omnes ferè nobis notas gẽtes à petra nomen habet. quippe Galli perſin, Hiſpani perrexil, Germani peterſilgen, Romani petroſendolo, Cretẽſes vulgò cudumedo, alii perſibulo, Poloni piotruſzka vocãt. In tertio eſt ordine calefacientium, & exiccantium: quauuis Auicen. de petroſelino agẽs ad apii caput ſe referat, idq; in primo ordine calidũ facit, & in ſecũdo ſiccum, cum nulla ſit apii ſpecies, quæ primum caliditatis ordinẽ non excedat.

SEN.

SEN. Oleris atri ſemina accedunt. BRA. Olus atrũ à Romanis dicitur, quod Dioſcorides vocat hippoſelinon, non quidem ab equis, quibus conferat, vt nõnulli voluere, ſed à magnitudine ſua: quia equus in cõpoſitione earum rerum, quibus nihil peculiare habet, magnitudinem ſolam ſignificat, vt hippomarathron, quia in ſuo genere multùm excedit, hippolappaton à Theodoro Gaza in Theophraſto equapiũ interpretatum. Ad noſtrũ olus atrum redeuntes, radicem extra nigrã, intus albam habet, propter id olus atrum à Romanis vocatur, maius apii genus, quod in hortis, & riguis naſcitur, adeò creſcẽs, vt arboreſcere videatur. Notiſsimũ eſt, apud nos ob ſuam magnitudinẽ hippoſelini nomẽ acquiſiuit, id eſt (vt Theodorũ imitemur) equapii. Nos vulgò Ferrariæ apiũ Macedonicum nuncupamus. Omnes cõditiones habet, quas illi Dioſc. attribuit. Ne alibi quæras olus atrum, quàm Ferrariæ, radixq; aliquibus in cibis grata. Decipiũtur verò, qui archãgelicã, vel angelicã à nobis vocatã, olus atrũ eſſe fatentur, quoniã radicẽ albã habet, nec in tam altã magnitudinẽ creſcit, vt apiũ Macedonicũ vocatũ. A Polonis gier, à Venetis herba Alexãdrina, à Cretẽſibus vulgò Macedonico, à Lucẽſibus maceroni, à Neapolitanis Alexandro nũcupatur. Et hoc cum Galeno cali-

dum, & ſiccum tertio ordine cenſemus. SEN. Apii ſemina occurrunt. BR. Quum abſolutè apiũ dicitur, hortẽſe intelligi oportet, quod σέλινον κηπαῖον, à Dioſcoride nuncupatur, à noſtris vulgaribus petroſelinum dicitur: quam ob rem pro ſeminibus apii abſolutè, non ſunt breuioris illius apii, quod in hortis naſcitur, ſemina ſumenda. Dico breuioris, quàm Macedonicum, ſed maioris, quàm noſtrum vulgare petroſelinum. At potius ſemina hortẽſis apii, id eſt, noſtri vulgaris petroſelini ſeruarẽ. Vnde per ſemina apii abſolutè, hortenſis apii ſemina intelligẽda ſunt, quod eſt noſtrum vocatũ petroſelinũ. Semina verò, quæ à pharmacopolis paſsim colligũtur, eleoſelini ſunt, id eſt, paluſtris apii. Decipiuntur enim, qui apiũ paluſtre, eam herbam putant, quam vulgò apium raninum dicimus: quippe apiũ paluſtre ſatiuo maius eſt. Apiũ verò raninum multò minus eſt. Et quanuis Dioſcor. in aquoſis locis naſci, non tamen in aquis dicit. Solum autem Ferrarienſe inter aquoſa loca numerandũ, præſertim vbi apiũ naſcitur. nam vmbroſa loca, & aquoſa amat. De noſtris autẽ apii generibus loquor, quia petroſelinũ verum in ſaxoſis, & aſperis naſcitur. Tamen quum & apiũ ſatiuum, id eſt, noſtrum petroſelinũ, & eleoſelinon eaſdem vires habeant, vt Dioſc. fatetur, ideo non mul-

tùm

tùm refert, vtrũ eorum ſumatur. Pro his autem colligendis ne patriũ ſolum deſeras. Radices etiã, & folia ſeruato. Germani eppich, Hiſpani, vt nos, apio, Galli ache, Neapolitani achio, Veneti epo, Poloni opich apium vocant. Et hoc calidum eſt & ſiccũ ordine tertio. SE. Leuiſtici ſemina poſt apiũ ſequuntur. BRA. Liguſtici potius dicere oportet. Plures decipiuntur, qui apii ſpeciẽ eſſe crediderunt, quum de ipſo in altera parte egerit Dioſcorides, quàm in apii generibus. Pharmacopolæ & Ferrariæ, & Venetiis, Bononiæ etiam, ac Patauii altero ſemine vtuntur, quod libiſtici ſemen arbitrantur, tamen inconſtantes ſunt, quoniã nonnulli apii ſeminibus pro eo vtuntur, alii dauci. Tamẽ facilè eſt in Liguriã mittere, imò in dies illuc mercatores accelerant, ſemẽ petendum eſt, & terræ mandandum. In Liguriæ mõtibus naſcitur, vmbroſis, aſperis, & altiſsimis. Mirãtur Genuẽſes pharmacopolæ nobis hoc ſemen deeſſe. Tamen in montibus efficacius eſt, quàm ſi in plano ſeminetur. Pro pipere eo vſa eſt antiquitas: imò & nunc ruſtici Ligures pro pipere in cõdimentis vtũtur: & ego conditum ferculum libiſtico ſatis gratum comedi Genuę in ædibus Illuſtriſsimi Sinibaldi Fliſci, quum Illuſtriſsimus Hercules Ducis Ferrariæ primogenitus Galliã peteret: nec etiã magnificis Comiti-

bus Bonifacio Beuilaquæ, & Vgocione Rangono viris integerrimis diſplicuit. Sed illud animaduertere oportet, Ligures fœniculum miſcẽtes libiſticũ adulterãt. Quin & Dioſcoridis tempore ſeſelis ſeminibus adulterabãt, & altero quodam ſemine, ſed ſubamaro, quo ſapore deprehendebatur. Vnum eſt, vos libiſtici ſeminibus carere, cuius etiam radices in officina deinceps habere curabis. Galli, vt nos ferè, & Hiſpani, Germ. verò liebſtœckel, Poloni lubſczek, Veneti leuiſtrego appellãt. Eſt in tertio ordine calidum, & in eodẽ exiccat. S E. Fœniculi ſemẽ occurrit. B R. Notiſſima herba eſt, cuius ſemine in placentis cibariis diuerſis aceto, viridi, & arido per totum annum veſcimur. Ferrariæ maxima copia habetur. A Græcis μάραθρον dicitur. Sed nõ ſolùm ſemina, verùm folia, & radices ſeruare commodũ erit. Sed quum in aruis erraticum fœniculũ, aut ſylueſtre inueniatur, quod rei medicæ proficit, ideo huius ſemẽ in Ferrarienſi agro collectũ ſeruabis. Adeò nota ſunt hæc, vt nihil aliud dicendum videatur, quàm Hiſpanos ymozo, aliis hinoio, Germanos fenchel, Gallos feneul, Neapolitanos fenochio, Cretenſes vulgò maratha, Polonos vvloſki kopr fœniculum vocare. In tertio ordine calidum eſſe Galenus cẽſet vij. de ſimpl. medica. facultatibus, & in primo ſiccũ, quanuis

in

in hoc alios referat. Auicéna cenſet ſylueſtre fœniculum calidius eſſe, domeſticum verò in ſecundo ordine calidum eſſe. Nos eius ſiccitaté in ſecũdo eſſe putamus. quod etiã cenſuit Auerrois quinto collectionũ. Imò illorum ratio, qui in primo tantùm ordine ſiccũ eſſe dicebant, quoniam lac procreat, ad rem nihil facit, neq; impedit, quin ſit in ſecundo, nempe lac non procreat eò, quòd in lac conuertatur, ſed alia conuertit, vt ſanguinem in lac cõuertit, & ad mammas ducit, vel id ſolũ facit, quod ad mammas ducit, quas ſuo calore roborans, & mãmarum vim cõcoctricem perficiens, ſanguinem in lac facilius conuertunt. SE. Sparagi ſemina ſequũtur. BR. Aſparagi dicendum eſt, adeò nota herba, vt nihil aliud dicẽdum videatur, quàm in Ferrarienſi agro colligenda, vbi infiniti ferè ſunt producentes aſparagos campi. Radices quoque ſeruandæ. Illudq; animaduerſione dignum, apud antiquos hoc nomen aſparagus, ſiue aſpharagus, non ſolùm notiſsimã hanc herbam ſignificare, quam ſparſi appellamus, ſed cuiuſcunq; herbæ cacumẽ, quũ primũ erumpit, vt edẽdo ſit. Paulus Aegineta hoc manifeſtè oſtẽdit, q caput de aſparagis inſcribit. in ipſo tamẽ de bleta, lactuca, atriplice, malua, & aliis ſimilib. pertractat. Nos decoctos in iure aſparagos aceto, ſale, & oleo cõſperſos, magno

gno

gno gulæ delectamento comedimus, & in principum deliciis ſunt, vt etiam ſine conditura comedantur. Hiſpani vt nos ferè ſparagos, Poloni ſpargus, Cretenſes vulgò ſphargi, Germani ſpargon, Galli eſparge appellãt. Galenus aſparagum in caliditate & frigiditate temperatum eſſe iudicauit, ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. In paſsiuis autem qualitatibus ſiccũ potius eſſe dicit, quanquã id non exprimat. nam inquit, quin & dentium dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam vel maximè dentes requirunt. Auicenna inquit illum eſſe calidum, ſed caliditatem increſcere, quum induratur. Tamen conſidera, an ſit in primo ordine calidus & ſiccus ob illas, quas facit operationes. Fuere qui aſparagum antiquis ignotũ iudicarint, cùm tamen dioſcorides, & Galenus de illo egregiam mentionem fecerint, & ante Galenum Plinius. SEN. Acetoſæ ſemẽ quæramus. BRA. Species lapathi eſt acetoſa ea, quæ acidũ ſaporem habet, quam oxalida appellant, notiſsima apud nos herba. Arabes, pręſertim Auicenna de lapatho tractans, loco huius vocabuli lapathũ, hoc nomine acetoſa vtitur, quia in ea particula oxy, deceptus eſt, quæ in omni lapathi ſpecie nõ ſignificat acumẽ ſaporis, ſed in aliqua acumẽ foliorum, vt in noſtro vocato rumice foliorum acumẽ, in her-

ba quam vulgo herbam bruſcam vocamus, acumen ſaporis. Huius herbæ ſemina in Ferrarienſi agro colliges: verùm nec folia, nec radices, vtpote rei medicæ vtiles, prætermitti-to. Reperitur & trifoliũ acidũ, quod alleluia vulgus noſtrũ appellat. Sed quũ recentes acetoſam dicunt, lapathon intelligũt, nõ trifoliũ illud, quãuis eũdem ferè ſaporem habeat, vt illi meritò particula ὀξὺ tribui, & ſimul componi poſsit. A Gallis ozeille dicitur, qua libéter intinctus parant. Latini azedras vocant, Germani verò ſaurampffer, id eſt, acetoſa ampher, quippe ſaur acetoſum ſignificat, ampher autẽ eſt proprium nomen Germanicum, quod nihil aliud, quàm ampher ſignificat. Cretenſes vulgò ſcinida, Neapolitani acetoſella, Poloni ſzczaro, alii ſczavvii nuncupant. Frigidam in primo ordine, & ſiccã in ſecundo cum Auicenna cenſeo, & ab illis diſſentio, qui in tertio frigidã eſſe iudicarunt. Nam in hoc ordine non digereret. quod tamen illi attribuit Galenus ſeptimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro. SEN. Geniſtæ ſemina legenda. BR. De geniſta in floribus tractare cœpimus, quæ à Græcis σπάρτιον, à noſtris ſpartõ, vel geniſta. Notiſsima eſt, & in aliis locis prætérquam Ferrariæ in vſu ruſtico pro ligandis vitibus frequens. Quæ de ea ſuperius dicta ſunt, ſatis eſſe pu-

tam

tamus. SE. Anthera ſequitur. BRA. De hac in floribus ſcriptum eſt, vbi oſtendimus antheram non eſſe roſæ florẽ, vt quidam recentes putarunt, ſed compoſitionem quandam apud Celſum, in qua tamẽ roſæ inſunt. Et Galenus in quinto methodi poſt libri dimidiũ, ad quæ valeat anthera medicamentũ oſtendit. SE. Ad ſileris montani ſemina veniamus. BRA. Si recentiorum montani ſileris deſcriptiones, & ſeſeleos cõferamus, idem penitus eſſe deprehendetur. A Dioſcoride tamen tria genera deſcribuntur figura longè differentia, ſeſeli Maſsilienſe, Aethiopicum, & Peloponneſiacum. Siler montanum recentiorum eſt apud Dioſcoridem ſeſeli Maſsilienſe, ſi deſcriptiones conferantur. Volunt enim fœniculi folia habere, & reliqua, quę de ſeſeli Maſsilienſi à Dioſcoride dicuntur. At ſi ſemina, quæ à pharmacopolis venduntur, conſideremus, ſeſeli Aethiopici ſemina videntur: quia ſemẽ eſt amarum, Maſsilienſe verò amarum nõ eſt, ſed acre. Facile autẽ erit ex Maſsilia habere. nam quotidie nonnulli ex Illuſtriſsimæ Renatæ Ducis noſtræ probiſsimę, & ſanctiſſimæ mulieris familiaribus Gallias petunt: curabimus vt ſemina afferãt, quibus terræ miſſis, herbam oculis intueri lucebit. SE. Hoc ne prætereas, obſecro. BRA. Non modò hoc, ſed plura etiam alia habere, atque plantare

tent

tentabimus. Corrupere vocabulum recẽtes, vt ſiler pro ſeſeli dicant. Verùm quia ſiler aquoſa loca amat, in quibus etiam naſcitur, propter huius differentiam montanum addidere, vt à ſilere aquatico, de quo ruſtici baculos parant, diſtingueretur. Semina, & radices habere conueniet. A Germanis quibuſdam fel kummel, id eſt, campeſtre cuminũ appellatur. In guſtu enim aliqua ex parte cuminũ imitatur. Poloni Latinum nomen imitantur: tamen alii kmyn velki, Romani ſilio, Veneti ſiro montan, Cretẽſes vulgò platicyminon, quaſi latum cyminũ vocant. In tertio ordine calidum & ſiccum, qui Galenũ ſequuntur eſſe fatentur, quanuis recentes in ſecundo ordine calidũ & ſiccum illud faciant. SE. Milii Solis ſemina accedũt. BRA. Si Serapionem cõſiderare tẽtemus, vbi de culb pertractat, quod eius interpres miliũ Solis exponit, ſtatim deprehẽditur, idem eſſe apud Diſocoridẽ litho ſpermon, id eſt, lapidoſum ſemẽ, quod apud Serapionẽ culb, id eſt, miliũ ſolis. Inquit enim Serapio culb habere folia ſimilia foliis oliuæ, niſi quia ſunt maiora, & altiora, & latiora, & quæ ſunt ex eis inferiora declinant verſus terrã, & habet virgas eleuatas ſubtiles, ſicut lingua ſquinãti, & reliqua, in quibus cum Dioſcoride cõuenit. Quem ſi audire lubeat, in hunc modũ ſcribit, habere folia oliuæ lon-

giora

giora tãtùm, latioraq; ad ſummam radicem eius iacentia, ramulos verò rectos, graciles, craſsitudine acu ti iunci, & reliqua, in quibus ambo conueniunt. Idem igitur ſunt Dioſcoridis lithoſpermon, culb Serapionis, & recentiorũ miliũ Solis. Nos herbã habemus huic ſimillimã, cuius ſemine mulieres noſtræ pro fingendis coronis vtuntur. Appellant autem coronas indices quoſdam, quibus Deo preces numerant, ac ſi penſa quotidie reddant. In duobus tamen differre videtur lithoſpermon, & noſtræ herbæ ſemẽ lapidoſum, à mulieribus lacryma vocatum. Primò noſtra lacryma folium arundinaceũ habere videtur, vel ſaltem milium nigrum imitatur: deinde lithoſpermon ſerpere dicitur, quod non facit noſtra lacryma, quę veluti frutex eſt. Ego rectè Dioſcoridem cõſiderans, nõ vidi ipſum folia ſerpere dicentem, vt à multis creditur, ſed eleuata ſunt: folia tamẽ, quæ inferna ſunt, prope radicem per terram expanduntur. Inquit enim ipſe: καὶ τὰ περὶ τὸν πυθμένα ἐπὶ γῆς κείμενα. quæ verba à Marcello interpretantur, ad ſummam radicem eius iacentia. vt ſenſum faciat, oleæ folia habere ad ſummam radicem iacentia. Id verò in omni folio falſum eſt, quoniam ea tantũ iacent, quæ inferiora ſunt prope radicẽ. Ideo Hermolaus rectius interpretatur, iuxta radicem humi iacentia,

tia,id eſt,folia, quæ iuxta radicē ſunt,humi iacēt.Vnde ſi hoc modo interpretemur,exquiſitior interpretatio videbitur,& ea, quæ iuxta radicem ſunt in terram inclinata. Quæ verba conſiderans Serapio dicebat (licet barbarè) & folia inferiora declināt verſus terram, facientia velut ſtratum ſuper terram. Et Plinius libro xxvij. capite vndecimo, authores reprehendit,qui ſerpere tradiderunt:quoniā ipſe(vt inquit)non vidit hærentē.In ſumma igitur noſtra lacryma lithoſpermon, id eſt, ſemen lapidoſum eſt,quāuis in folio differre videatur ab eo Dioſcoridis: quia hoc Dioſcoridis oleam, noſtrum miliū nigrum, aut arundinem imitatur, tamen in genere lapidoſi ſeminis eſt,& renum lapides expellit,veſicę autem minuit,vt experientia in quotidiano vſu demōſtrat.Noſtra igitur vocata lacryma ſpecies lithoſpermi dici poterit, & culb, vel milii Solis. Nec mouearis ꝙ magnitudinē erui habere dicitur: quoniā ſecundū loca maiora & minora ſunt.Minima ſunt,quibus vos vtimini,& folium habet quale Dioſcorides deſcribit:noſtra autē lacryma lithoſpermo à Plinio ferè pingi videtur, præſertim quo ad ſemina. SE. Quū variæ ſint lacrymæ à nobis dictæ,& lapidoſa ſemina,quod pro lithoſpermate accipiendū eſt? BR. Quod magis durum,& lapidoſius.Nos autem eandem

ferè vim habere in multis experti ſumus. Eodem nomine à Gallis, quo recẽtes appellant, dicitur, ſcilicet miliũ Solis, à Germanis quibuſdã ſteinſomen, ab aliis meerhirſz, nuncupatur: quamuis à diuerſa proprietate hæc nomina impoſita videantur. A Venetis meio coruino dicitur. Deniq; præ cæteris miliĩ Solis generibus, id prætermitterẽ, quo vos vtimini, vtpote cęteris ineptius, & id ſeruarẽ, quod magis albũ nigris quibuſdam maculis inſperſum eſt. SE. Miror cur lacrymã à nobis vocatã, lithoſpermi ſpeciẽ apud Dioſcoridẽ eſſe putes, cùm folia figurã aliã habeant, neq; lithoſpermi ſint plures ſpecies. BRAS. Video te animi morbo correptũ hæc effutire, & nõ diſcendi. Nónne te edocui Dioſcoridis lithoſpermon, & noſtrã vocatam lacrymã in foliis diuerſa eſſe? poſtea ex ſemine ipſo, quod lapidoſum eſt, lithoſpermatis ſpeciem eſſe ſtatuimus: quoniam ad omnia lapidoſa ſemina lithoſpermon genus eſt: lithoſpermatis verò ſpecies à Dioſcoride deſcripta, à noſtra diuerſa eſt. Tamẽ negari nõ poteſt lacrymam noſtrã eſſe lapideũ ſemen, & eo nomine vocari poſſe, & lithoſpermi ſpeciem eſſe. SEN. Tuis experimentis credere non eſt opus, cùm inquis te expertum non eſſe lacrymam renum lapides expellere, & veſicæ cõminuere. Nam ſecundum Galenum, niſi longo vſu homini

prod

prodeſſe compertum ſit, haud facilè eſt recipiendum, aut laudandum medicamentum. BRA. O omnium inuidioſiſsime, qui nec diſcere cupis, nec alios ſinere, vt diſcant: maledicentia quadam moueris ad cauillandum. Quin potius gratiæ mihi agendæ ſunt ab vniuerſo medicorũ cœtu, cùm hoc ſemẽ, quod lacryma dicitur, experiri cœperim, & experimenta, quæ viderim, ſponte & gratis omnibus propalauerim. Succedat modò alter, & tertius, & quartus, & cẽteſimus, qui periculũ faciat, tũc experimentũ, & cõprobatũ, & cõfirmatũ erit. Tu verò an credas, vel non credas, nihili facimus. Fortè nec vnum habes ægrũ, in quo experiri poſsis. Nobis verò ſatis eſt (qui ab initio mortales ea, qua poſſumus, opera iuuare propoſuimus) illa referre, quæ viderimus, & experimẽto cõprobauerimus. Si alii ſequẽtur, longo vſu prodeſſe nõ dubitamus. Omne etenim præſidium experientia inuentum, ab vno primo & ſimplici experimẽto cœpit, poſtea paulatim à diuerſis probatum, & confirmatũ eſt, quoad in publicum ceſſerit vſum. Tu igitur hæc boni conſulere debebas, & id experiri, quod nos tibi gratis, iam à nobis expertum aperuimus. At ſi ceruicoſus es, & inuidus, vt alii experiantur finito, & tua cum inuidia rumparis. SE. Ne ſuccenſeas, obſecro, ſed lithoſpermi qualitates edo

ceas.BRA.Recentiores calidum,& ſiccum eſſe cenſent ordine tertio: Paulumq; Aeginetã teſtem adducunt, qui hoc nunquam ſomniauit. Tamen in his qualitatibus à recentioribus non diſſentimus.SEN.Miraſolis ſemina ſequuntur.BRA.Hoc vocabulo miraſole,quod Latinè heliotropium dicitur, omnes herbæ ueniunt, quæ ad ſolem vertuntur: & ferè nubilo die ſunt ruſticorũ horologia.Dic,cuius ſemina collecturus es: quoniã cichoreũ,ſcabioſa iam dicta,inter miraſolis ſpecies,ab authoribus computantur.SEN.Illam intelligo, quæ ita vulgari nomine,& ſimplici apud nos miraſole,apud Thuſcos giraſole,apud recentes ſponſa Solis, apud Arabes kerua appellatur,vnde oleum de kerua fit,quę folium platani habet.BRA. Iam accepi quam intelligis. A Dioſcoride & Græcis cici,& croton,à Romanis ricinus appellatur, ob ſimilitudinem, quam eius ſemen cum ricino animali habet. SE.Quid eſt hoc animal, quod ricinũ vocas? BR.Id quod boues, & equos apprimè vexat: nos vulgò cecum nuncupamus.SE.Aliquam certè ſimilitudinẽ habet,non tamẽ omnimodam.BR.Non eſt opus ita ad amuſsim conuenire,modò in aliquibus quadret.Hanc herbam, vel arborem(nam arboreſcit, ſi ſcapus arbori reſponderet) nonnulli maiorem cataputiam putant: ſed longè decepti, vt in

tith

tithymali ſpeciebus edocebimus. Germani vvuadelbaum vocant. Huius plantæ ſemina Ferrariæ habentur frequentia. Putat noſtrũ vulgus infauſtum eſſe, hanc herbam domi habere, vt non poſsit eſſe ſine luctu. Folia etiam præter ſemina habere ſtudeas, & præſertim in his montibus. Calidum eſt in ſecũdo, & humiditatem habet. Nõnulli in Ferrariẽſi agro hoc anno ricini ſemina terris mandarunt, vt oleum ex ſeminibus cõficiant lucernis aptũ, & aptandis lanis. SE. Berberis ſemina occurrunt. BRA. Berberem etiam colligitis, & non tantùm ſemina. Hoc vocabulum berberis, & amaberberis, barbara ſunt. Si autem Serapionem de his loquentem cõſiderabimus, idem eſſe cum oxyacanthon Dioſcoridis deprehẽdemus. Inquit enim Serapio: Eſt arbor ſimilis arboribus pyrorum agreſtium, quæ dicitur habaras, niſi quia eſt minor, & habet multas ſpinas, & habet fructũ ſimilẽ grano myrti, niſi quia eſt maior, & rubidus, facilis ſeparationis, & habet interius grana, & habet radicem habẽtem multas radiculas infixas terræ. hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridem eadem ferè dicentẽ in oxyacantha audias. Agreſti pyro ſimilis arbor oxyacantha eſt, minor tantùm, magiſque ſpinoſa: fructum fert myrti baccis æqualem, confertum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidã ra-

dicem,& altius deſcendentem. Quę ſi cum Serapione conferantur, manifeſtè deprehēdetur, vtroſque hos viros eandem picturam lineaſſe, niſi quia Serapionis colores ineptiores ſunt, Dioſcoridis autem floridi, hoc eſt dicēdi phraſis. In proprietatibus etiā quo ad vſum medicū quadrant, vt nō ſit opus dubitare eadē ab his authoribus tractari. Fuere autē qui oxyacantham Dioſcoridis eum fruticem eſſe putarint, quē nos vulgò vuā criſpinam appellamus. Hi autem lōgè decipiūtur, quoniā criſpina vua ſylueſtris pyri folia non habet, ſed potius in vitē, aut in apii folia inclinat. Valde enim inciſa ſunt. Coniectura verò, qua mouentur, vt berberis ſit criſpina vua, adeò tenuis eſt, vt de ſe ruat: quippe ex nomine tantùm ſumitur. Nam inquiunt criſpinā dici, quaſi acrē ſpinā, & oxyacantha quaſi acuta ſpina. Tu ipſe vides, qua coniectura moueātur. Adde in granis multū differre, qa in oxyacanthæ grano plures acini, in vua criſpina vnū ſolum ineſt. Vidi ego oxyacanthā acinos quatuor habentē, ſed pro maiori parte duos habet. Vnde granū illud, quo paſſim vtimini, Serapionis, & Auicēnæ, ac cæterorū Arabū verū berberim, & Dioſcoridis, Galeni ac cæterorum antiquorū verā oxyacanthā eſſe certus ſis. Longè etiam decepti ſunt, qui berberim pro aſpalato accepere, vt ſuo loco in-

tell

telligere licebit.Galli & Poloni Arabo nomine vtuntur,Germani nõnulli ſaurich, erbſel, Veneti creſpino appellant.SE. Quo loco hos berberes colligere oportet? BRA.In his montibus, quanuis in Bononienſibus etiã, Mutinienſibus,& per totum Apenninum copioſe vireant:in noſtris etiam foueis quandoq; reperitur.In omni ſolo naſcitur,ſicco, humenti,aprico, ſole patenti. Si in frigidioribus locis inuenies,ibi efficaciores fructus parit.Recentes nonnulli berberim frigidũ & ſiccum in fine tertii eſſe dicunt, ſed Aben Meſuai,vt refert Serapio,frigidum & ſiccũ eſſe in ordine ſecundo refert.Nobis verò placet,vt in ſecundo frigidus ſit,& in tertio ſiccus, ſi qualitates illæ ſecundæ,& tertiæ cõſiderentur,quæ à Galeno VIII.de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ſcriptæ ſunt. SE. Rapæ ſylueſtris ſemina occurrunt. BRA.De rapa dicemus,ſi prius te admonuero non ſolùm oxyacanthę granum,ſed & radices ſeruandas:mirorq; te hũc fructum inter ſemina numeraſſe. SE. Id factum eſt, quia ob ſemina experitur. BRA. Eſto, rapas aggrediamur. nam & ipſæ in vſum medicũ veniunt. Vos ſylueſtris ſemina habere curatis, cur etiã nõ ſatiuæ? nã & ſatiuæ ſemina rei medicæ proficiunt, & caro radicis, & folia, & coliculi cùm primùm exeunt,imò & ipſa radix muria conditur,aut

ſapa,vt noſtræ mulieres,pro quadrageſimali obſonio parãt. Notiſsimæ ſunt rapæ,& ſatiue,& ſylueſtres in Ferrariẽſi ſolo craſsiſsimę, præcipuæ,& dulciſsimæ. Columella in Italia cæteris Nurſinas præfert. quod non feciſſet, ſi eius tempore Ferrarienſes extitiſſent: tempore enim Columellæ Ferrarienſe ſolum valles erat. Patres autem noſtri culturæ aſsiduitate nunc in fertiliſsimos campos deduxere, natura vſq; ad hæc tempora repugnante: ſed ars naturam vincit, modò impenſe velit. Alii hyeme rapas in pultariis comedũt,ego etiam per æſtatem. Ne autem ligneſcant, colono cuiuſdam ruſculi mei prope Ferrariã iubeo, vt folia ad radicem vſque omnibus rapis demat,ne ad ſemen perueniãt: hoc enim præſidio nõ ligneſcũt,ſed tenellæ,& coctibiles per vniuerſam æſtatẽ habẽtur. Nec cibus eſt æſtiuo calori noxius. À Luſitanis ſaramages vocantur,ab aliis Hiſpanis napos,ſed tam rapã, quàm Napũ indifferenter intelligũt à Germanis vvild rieben,id eſt,ſylueſtris rapa dicitur, à Polonis rzepalyeſzna,à Cretenſibus vulgò gogilia. Auerrois calidam,& humidã rapam eſſe cenſet. Sed ex Galeno 11.de alimentorũ facultatibus, potius frigidam eſſe colligitur. Nos igitur in ſecundo frigidam,in tertio humidam rapam eſſe iudicamus. SE. Dauci ſemina præſentantur. BRA. Multos in dauco aberra

aberrare vidimus, & omnes noſtri pharmacopolæ herbam in Ferrarienſi agro frequentiſſimam pro dauco accipiunt, quia ita à ruſticis appellatur, cùm tamen alia res daucus ſit. SE. Quæ igitur herba eſt hæc, quam nos daucum appellamus? & vbi verum daucum habere potero? BRA. Ea herba, quam vos paſſim in Ferrarienſi agro, in tritici ſtipulis creſcentem colligitis, & daucũ appellatis, à Dioſcoride σαφύλινον ἄγριον, id eſt, paſtinaca ſylueſtris dicitur, vt apparet, ſi quis eius deſcriptionem conſideret, præſertim vbi dicit flores in medio exiguum quid purpuræ habere, quod tamen in croci colorem variat: hoc etiam in omni vmbella non eſt, ſed ſecũdum loca innaſcitur. Fuere tamen qui paſtinacam illam ſylueſtrem, & daucum idem eſſe putarent: imò & vos pro dauco ea vtimini. Eos autem aberrare hoc indicium eſt, quia Dioſcorides de paſtinaca erratica ſeorſum à dauco pertractat, & tertiam dauci ſpeciem ſylueſtri paſtinacæ comparat, tanquam duo ſint, quemadmodum duo eſſe conſtat. Primam, & ſecundam dauci ſpeciem nõ eſſe paſtinacam erraticam ex foliis certum eſt, quam ob rem quem vos daucum putatis, daucus nõ eſt, ſed paſtinaca erratica, vt ſapor, odor, & reliqua oſtendunt. Qui etiam daucũ paſtinacæ ſpeciem aſſerunt, decipiuntur, quoniam à Dio-

ſcoride,antiquioribúsve nuſquam deſcribuntur, imò ſeorſum à paſtinaca de dauco pertractat. Non tamen inficias eo, daucum,& paſtinacam aliqua ſimilitudine iungi. s. Quomodo verum daucũ habere poterimus? BR. Si in Cretam mittamus,& ſumpta ſemina terræ mandemus. quod illuſtriſsimus Princeps Alphonſus fieri curabit, & nunc vehemẽtius id faciet Hercules illuſtriſsimus Dux noſter, poſt Alphonſi patris obitum. Non ſolùm autem huius Cretici dauci ſemina, ſed & radices in vſum medicum veniunt, aliarum verò ſpecierum ſemina tantúm. Illudq; admonere voluerim, cùm dauci, & ſylueſtris paſtinacæ eędem ferè vires ſint, ea pro dauco vti licebit. Satiua autem paſtinaca, ad vſum medicũ minus valet. Serapio etiam caput dauci à capite bauciæ, id eſt, paſtinacæ eodem modo, quo Dioſcorides, ſeparauit. Sed Pandectarius, ac recentes adeò confundunt, vt daucũ paſtinacam faciãt,& apud Serapionẽ idem eſſe daucum,& bauciam, id eſt, paſtinacam fateãtur, cùm tamen de dauco,& paſtinaca diuerſa capita faciant. Non defuere tamen, qui ſemina Meum nũcupata Creticum daucum affirmarent. Quibus non diſſentirem, ſi quodam modo piloſa eſſent. Nonnulli ex Germania berwurtz appellant, quibus alii aduerſantur, hoc nomen potius nigellæ attribui affirmantes,

tes, vt herba apud ipſos beervvurtz dicta, vera nigella ſit. Nos ipſis hoc diſsidium relinquamus. A` Neapolitanis paſtinaca ſyluatica, à Polonis paſternak dicitur. Galenus VI. de ſimpl. medic. facultatibus libro, daucũ vehementer calefacere dicit. vnde in tertio ordine calefacientium reponetur, & in ſecũdo exiccantiũ. Auicenna in principio tertii ſiccũ eſſe mauult. SE. Ad pſyllii ſemẽ deſcẽdamus. BRA. Pſyllium notiſsima herba eſt, in maritimis locis illuſtriſsimi Ducis noſtri adeò frequens, vt ingẽs copia Venetias afferatur. Hoc diu latuit, opera Nicolai Nicolutii inuẽtum eſt, qui ſingulis annis inde Venetias magnam ſummam aſportabat, & hoc per multos annos fecit, antequam eius loci homines rem cognoſcerent, & ex ſemine lucrũ quærerent. A` Latinis herba pulicaris dicitur, vel quia pulices fugat, & hoc nomen etiã pſyllion pulicẽ ſignificat, vel quia ſemina pulicibus ſimilia habet. Nõ tamẽ adeò in maritimis naſci dico, quin etiam in aliis incultis, & aruis naſci affirmem. Eſt altera cunila pulicaris, ſed hæc ſimpliciter pulicaris vocatur. Verùm ne in re tã nota tempus conteratur, ab Hiſpanis zaragatonam, ab aliis mazracaton, à Polonis pſiliũ appellari monebimus, eam etiam difficultatem prætermittentes, an intus calidum, extrà frigidum ſit. Galenus tamen in VIII. de ſim-

plicium

plicium medicamentorũ facultatibus, in ſecundo ordine frigidum eſſe cenſet, in humiditate verò & ſiccitate temperatum. SE. Agni caſti ſemina occurrunt. BRA. ἄγνος à Græcis, & lygos dicitur, à noſtris vitex, & amerina ſalix nuncupari videtur. In maritimis naſcitur. Non dubito verum agnum caſtũ nos habere, quanquam duo obſtare videantur: primum, eius grana piperis acumine carere: aliud, quia Ferrariæ in clauſtro religioſorum ſancti Dominici vitex adeſt, tamen lentos ramos non habet. Scire autem oportet non dici à Dioſcoride acrediné piperis habere, ſed ſaporem piperi ſimilem. quod manifeſtiſſimum fiet, ſi quis eius ſemen maſticauerit: habet enim neſcio quid piperis. At ſemina, ex locis quibus naſcitur, acriora ſunt, & minus acria. Quod verò in ramorum, ac virgarum flexibilitate dubitabamus, facilè diluetur: quoniam iunioribus, & his, qui prope mare ſunt, lentor ineſt, ſed antiquiores vitices ob ſenium flexibilitatem amiſere. Semina, & folia circa maritima quærantur, & circa fluēta, ac torrentes in incultis locis. Aberrant, qui ex ſapore piperis, quem habet hoc ſemen, cubebe eſſe putarũt. Serapio de eo in capite de ſamancheſt pertractat, & arborē Abrahæ appellat. Piperella etiã à ſapore nũcupatur. Antiquæ matronæ, & huius arboris foliis ſupra

toros

toros ſtratis vtebantur,& ſeminibus,in pultariis comedentes.Sed in re tam nota diu verſemur,reliqua ſecundũ ordinem proſequaris. SE. Quomodo ab aliis nationibus nuncuparetur prætermiſiſti. BRA. Ab Hiſpanis arbol de paraiſo,à Cretenſibus vulgò lygia,Poloni Latino nomine vtuntur,agnus caſtus, tamen & alii vocant czyczecz. Germani nominant abrahams baum , ac ſi dixerint Abrahæ arborem,vt illã nominauit Auerrois.SE.Cuius eſt qualitatis?BRA.In viticis qualitatibus authores ſatis ambiguos video. Auicenna etenim in primo ordine calidum eſſe dicit,in ſecundo ſiccũ. Auerrois in tertio ordine calidũ, & ſiccum cenſet,nõnulli ex recentibus calidũ,& ſiccum in ſecũdo tantùm ordine aſſerũt. SE. Quid cenſes tu ? BRA. Cum Galeno ſexto de ſimplic.medic.facult.calidũ & ſiccum eſſe ordine tertio.vnde flatus diſcutit. Hinc aduerſus Venerem valere creditur,quoniã flatu virile membrum, & mulieris pudenda excitantur.SEN. Pæoniæ ſemina cõſequuntur. BRA. Antiquiſsima herba eſt , à Pæone dicta, marem,& fœminam habet,à Romanis caſta herba,à Græcis glycyſis,& pæonia dicitur. Serapio, ex ſententia Dioſcoridis arborem eſſe ſcriptum reliquit: nos autem eius interpretem fuiſſe putamus, qui ita vertit.Non enim arbitror, quod Dioſcorides dicit caulẽ duorum

rum dodrantum altitudine,arborem à Serapione dictum eſſe,ſed id potius interpretis vitio venit. Manifeſtè autem deprehēditur,grana eſſe,multa,rubentia,parua,punicorū acinis ſimilia, quæ ſunt eius ſemina. Hæc in his montibus altiſsimis,& præſertim promontoriis.Præter ſemina autē radices ſeruabis, quæ in maſculo albæ ſunt, quāuis & in aliquibus nigræ videantur albæ,& nigræ ſeruādæ, quæ ad diuerſa peculiariter conferunt.Nos nigra abundamus,& ea pro necandis puerorū vermibus in aqua, decoctione, & puluere vtimur:imò & radix puerulis alligata ab atra bile, & epilepſia liberat, vt in Belliſario ingenuo comitis Camilli Taſſoni filio vehementi experimēto deprehēdi. Cùm duo ſint pæoniæ genera, mas & fœmina, alterum Germani niniuenvvurtz, alterum benonien vocant, quanuis & alii benedictam roſam appellant, Galli verò pinoine, Cretenſes vulgò pygonia, Poloni piuonia nuncupant. SEN. Cuius eſt qualitatis pæonia? BRA. Auicenna illam dicit vehemēter eſſe calidam,& ſiccam. quod Galeno oppugnat VI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro,cùm dicit eius temperamentum eſſe exiccatorium, & ſubtilium partium,haud tamen inſigniter calidum,ſed aut ſymmetrum,aut pauxillo calidius. Auerrois quinto Collectionū Galeno

proxim

proximè magis acceſsit, cùm illam in primo ordine calidam, in tertio ſiccam dixit, quanuis illos potius probandos cenſeamus, qui in ſecundo ordine ſiccam illam eſſe fatentur. SE. Staphis agriæ ſemina occurrũt. BRA. Noſtræ mulieres ſtrafuſarium dicũt, vocabulum corrumpentes. In nullo alio vſu apud ipſas eſt, quàm ad necandos pediculos. Vnde à Romanis herba pedicularis nuncupatur, ab vua nomen ſtaphii habet. Cornelius Celſus vuam Taminiam appellare videtur: ſed Plinius capite primo vigeſimitertii libri, illos reprehendit, qui ita vocant, vt ſimul Celſum reprehendere videatur. Verùm XXVI. lib. cap. XIIII. vuæ Taminiæ vires deſcribens, ſtaphis agriæ noſtræ vires præciſe demonſtrat, vt poſtea viſus ſit vuam Taminiam idẽ cum ſtaphis agria facere. De hac autem re aliâs. SE. Videris aſſerere, te in Plinii libris ſtirpes confundi deprehendiſſe, tamen nulla eſt in Plinii verbis diſcordia, aut inconſtantia. At priuſquàm quiſquam, vel ex recentibus, vel ex antiquis ignorantiæ cõdemnandus ſit, prius etiã, atq; etiam à nobis conſiderandũ eſt. BRA. Video te contradicendi ſtudio hæc effutire, & nõ diſcendi. Quis hic Plinium de inconſtantia reprehendit? Quis vnquam me dicentem audiuit hac in ſtirpe Pliniũ cõfuſum inueniri? Ea, quæ à Plinio dicuntur, annotaui, poſtea ad

alium

alium locũ, & cõmodum me contuli, in quo Pliniũ potius defenſurus ſum, quàm accuſaturus, quem præ aliis Latinis authoribus ſemper in honore habui. Nã vua Taminia apud Pliniũ plura ſignificat. Vnde te potius maledicendi animo, & gloriolæ auidũ hæc dixiſſe deprehẽdo, quàm veritatis indagãdæ gratia, vt deinceps aures tibi præſtiturus nõ ſim, ſed quæ iam cœpimus proſequar. Serapio alberas vocat. Fuere, qui verã vuam montanam eſſe putarint, quia apud Serapionẽ ita ſcriptũ reperitur. Aberrant verò, quia ita ob ſimilitudinem appellatur. In opacis locis ipſam quęras, quãuis & in Ferrariẽſi agro naſcatur. Galli ſtafiragre illam, Veneti herbã piochieram, Cretenſes vulgò agrioſtaphida, Hiſpani hauanraz, Neapolitani ſtaphiſania vocant, Poloni Latino nomine vtuntur. SE. De ſtaphiſagriæ qualitatibus diſſeramus. BRA. Omnes vno ore cõſentiunt eſſe in tertio ordine calidam, & ſiccã. Mordicat ſi maſticetur, & ordinem quartũ non attingit. SE. Cataputiæ maioris ſemina percurrẽda ſunt. BRAS. Quum multæ ſint tithymali ſpecies, quæ à Serapione xeaſer appellãtur, præcipua, & maior ſpecies hæc eſt, quæ cataputia vulgò nũcupatur. Hoc fortè nomen ſortita eſt, quia ruſtici eius ſeminibus in hydrope pro pilulis vtũtur. Vocant verò antiquiores pilulas catapotia, vn-

de paſs

de paſsim cataputio pro catapotia proferũt. Decipiũtur verò qui cataputiam miraſole à nobis vocatũ putãt:quã ob rẽ Serapionis interpres aberrauit,kerua, id eſt, cataputia interpretãs, niſi & ipſe eo vocabulo ad ſignificandũ cicũ vti velit. Deridẽdi ſunt,& cũ maximo riſu,qui volũt cataputiã dici,quia catat puzã,id eſt,fœtorẽ inuenit,nam mirè ſoluit. Sed eò vehementius ridendum,quia non ſolùm verbis, ſed ſcriptis etiam mandarunt. SE. Cùm vocata apud nos cataputia tithymali ſpecies ſit, vt dixiſti, quænã erit apud Dioſcoridẽ? BRA. Characiam eſſe,quandoq; putaui, & in multis conuenit: at lathyrim eſſe deinceps animaduerti. Et ſemina illa ſunt, quæ me in hanc ſententiam compulere,& folia in caule oblongo amygdalæ ſimilia. Ferrariæ virent,ſed in montibus efficacior. Non tantùm ſemina,ſed radicẽ, & ramulos ſeruabis. paſtillos etiam,hac erui farina,& lacte facias: imò & ficus ſerua, in quibus lac ſtillauerit. Notiſsima herba eſt, & notiſsima ſemina. Ruſtici Ferrarienſes herbam dalle carpanede vocant. Noſtræ mulieres pro comperto habent, ſi quis ſemina deorſum trahens euulſerit,& ea comederit, per inferna purgari. Si verò ſurſum,per ſuperna. Vt plurimùm verò accidit hæc grana comedentes per ſuperna, & inferna purgari. Cauſam afferunt,

quia grana ſurſum, alia deorſum ducta ſint. Decipiũtur etiam plures Germani, qui apud ipſos cataputiã vvunderbaũ dici contẽdunt, quum potius eo vocabulo cicum ſignificent. Sed hi eodẽ errore ducũtur, quo Serapionis interpres. Verè autem noſtra cataputia, quæ apud Dioſcoridem lathiris eſt, à Germanis ſpringkorner dicitur, ac ſi dixerint granum ſaltare faciens, quippe ſpring ſaltare faciens eſt, korner granum: fortè quia ſoluens dolores facit. Ab Hiſpanis cazaputia, à Cretẽſibus vulgò colocochia, id eſt, cholerã purgãs, à Polonis tirlitz, vel rilczeliko, vel skazek dicitur. Huius herbæ ſeminibus ab aſcite magnificũ Iuliũ Boiardũ Scãdiani comitẽ optimę indolis iuuenẽ liberaui. SE. Cataputiæ qualitates enarra. BRA. A Galeno non referũtur, tamẽ de tithymali generibus dicũt valenter calefacere, & exiccare. vnde ordine tertio intẽſo calefaciunt, & exiccãt, & ad quartum vſque accedunt: quippe & exulcerant, & vrunt. De cataputia idem iudicium erit, in tertio ordine intenſo calida, & ſicca exiſtimabitur, & eius lac ad quartum accedit. nam carni applicatum illam ſtatuto tempore exulcerat. SEN. Ad linguæ auis ſemina veniendum. BRASA. Nuſquam (quod ſciuerim) apud Græcos authores auis linguam reperi, quam alio nomine recẽtiores linguam paſſarinam appellant.

At

At linguã hirci, linguam bouis, linguam canis inueni. Arabes tamen de ipſa pertractãt, vt Serapio in capite de liſen haſafit, id eſt, de lingua auis, diſsidentq́; in hoc ſemine recentes, vt nonnulli ſemen quoddam herbæ mihi ignotę accipiãt, quod ſemẽ paruum eſt. Communis tamẽ pharmacopolarũ vſus eſt fraxini ſemen habere. Multi verò recentes decepti ſunt, Auicennã malè intelligẽtes. quippe Auicenna libro tertio fen XX. capite XVIII. linguam auis inter medullas numerat. Ipſi verò ex hoc putant linguam auis medullam eſſe, quum ipſe ibi per medullas ſemina intelligat, quæ carnem, & pulpam (vt ita dicam) habent. Vnde & inter medullas, grana pineæ, & auellanas numerat. Adde in ſecũdo libro manifeſtè animaduertiſſe, linguam auis folia habere, & Serapio linguam auis arborem eſſe fatetur: ſed an Arabum lingua auis fraxini ſemen ſit, vt multi accipiunt, dubito: quippe Serapio nullum ex Græcis adducit in lingua auis enucleanda, ſed ſolùm Arabum teſtimonio vtitur: tamen de fraxino Dioſcorides pertractauit. Præterea ſemen fraxini non eſt extrà rubrum, intus album, per ſemẽ medullam, & non corticem intelligendo. Tamen ſi alia conſiderentur, idem præciſe ſunt, quoniam eſt arbor ſimilis arbori dirdar, id eſt, vlmo, niſi quia foliũ eius eſt oblongũ, ſi-

mile folio amygdalæ, ita autem habet fraxinus. Sequitur & fructus, qui dicitur lingua auis, ſunt palmites, qui diuiduntur in cherarnub, ſimiles foliis oliuarum, niſi quia ſunt minores ſatis, & intra quãlibet cherarnub eſt medulla ſimilis linguæ auis, exterius rubra, & interius alba, declinans paululũ ad citrinitatẽ, & ſapor eius eſt acutus, mordicans cum pauca amaritudine, & non apparet mordicatio eius poſtquã bene maſticatur. Hactenus Serapio. Omnes has cõditiones in fraxini ſemine reperi. Nec moueor quòd extrà non ſit rubrum, quia ſaltem in citrinũ (vt Serapio dicit) inclinat. Non moueor etiam quòd Græcos non adduxerit, de fraxino tamẽ loquentes, quia de fraxini ſemine nuſquã tractarũt, ideo lingua auis Serapionis noſtra fraxini ſemina eſſe fateri cogor. SEN. Suprà dirdar pro vlmo interpretatus es, tamẽ recentes fraxinum intelligunt. BRA. Hi decipiuntur, qui dirdar pro fraxino intelligunt, vt Pandectarius inter alios fecit: nam dirdar apud Serapionem vlmus eſt, vt eum legenti patet, & Dioſcoridi comparãti. Inquit enim Serapio ex Dioſcoridis ſententia: Folium huius arboris, & ſummitates eius, & cortex ipſius ſunt ſtyptica: quando fit emplaſtrum cum folio eius trito, & miſto cum aceto, confert ſcabiei vlceroſæ, & conglutinat vulnera, &

cort

cortex arboris cõglutinat vulnera plus quàm folia, quando ligatur ſuper vulnera, ſicut ligantur corrigiæ. & cætera, quæ ſequuntur. Audias modò Dioſcoridē de πτελέας, id eſt, vlmo, eadem dicentē: Adſtringũt vlmi folia, cortex, & rami. Medentur lepris vlmi folia cõciſa, & ex aceto illita. Vulnera eadem conglutinant, multoq; magis cortex pro vinculo, & faſciola vulneri circunuolutus. In reliquis etiā Dioſcorides, & Serapio conueniũt, & in fine eius folia pro obſoniis comedenda animaduertũt: cum quibus etiā Auicenna ſecundo canone eſt, vt errorē hinc Pandectarii ſupinũ videas dirdar pro fraxino, quum vlmus ſit, interpretantis, dicentiſq; fraxinum dirizdar à Græcis dici, quum ipſi μελίαν fraxinum vocent. Ex vlmo etiā vermiculi fiunt, quum folia veluti veſicæ intumeſcunt, ideo arbor cimicum ab Arabibus dicitur. In ſumma igitur ſemē fraxini lingua auis Serapionis putādum eſt, quam apud Græcos eſſe deſcriptam inuenire non licuit. SE. Eam igitur omittam, quia apud Græcos incomperta. BRA. Imò eam colliges: alioqui nec manna, rhabarbaro, caſia, ſena, zuccharóve vti oportebit, quæ nuſquam ab antiquioribus deſcripta ſunt. SEN. Cuius eſt qualitatis hoc ſemen? BRA. Recentes calidum in primo ordine, & humidum cenſent: tamen Auicenna in

primo quidem ordine humidum dixit, ſed in tertio calidũ. Cui potius cõſentire volumus, vel ſaltem in ſecundo intenſe calidum eſſe. SEN. Sementinam legere curemus. BRASA. Hanc & ſemen Alexandrinum vocant, quoniam Alexandria Venetias ferri dicũt. Cuius autem herbæ ſemẽ ſit, adhuc apud me incompertum eſt, & ſub iudice lis eſt. Ob ſuæ paruitatis excellentiam ſementinæ nomen acquiſiuit. Recentes apud Arabes ſementinam inueniri fatentur, & eſſe ipſorum kanabel, quod ab ipſis ſementina interpretatur. At re vera ſemen id à nobis ſementina vocatũ kanabel Serapionis eſſe non poteſt, aut Auicẽnæ. Inquit enim Serapio kanabel, vel ſementinam (quia hoc nomen ab interprete illi attribuitur) eſſe arenæ ſimilẽ, & vehemẽter interficere vermes. Additq; ex Almãſoris ſentẽtia vnã ex his rebus eſſe, quæ de cœlo veniunt: imò ex hac arena ollas conſolidari tradunt, & potiſsimùm colligi, quando pluit. Serapio glaucedinem illi attribuit, Auicenna ruborem, qualem lapis in felle bouis repertus habet. Vnde Arabum ſementina, terra eſt: qua autem nos vtimur ita vocata, ſemen eſſe conſtat. Apud antiquos Græcos nondum reperi hoc ſemen. Fuere qui abſynthii Santonici ſemen eſſe putarent, & ſantolinam vocari. tamen ſeriphii abſynthii ſemina contra lum-

bric

bricos Venetias afferunt: ſed hæc non ſunt, quia maiori mole clauduntur. SEN. Hoc argumento vti videris, vt probes ſementinam non eſſe Santonici ſemẽ, quoniã ſeriphii abſynthii ſemina maiora ſunt, quàm ſemẽtinæ, & diuerſa. Ex eo enim non colligitur, ſementinam nõ eſſe abſynthii Santonici ſemẽ: quoniam eadem res nõ eſt abſynthium ſeriphiũ, ſiue marinũ cum abſynthio Sãtonico, quod in Gallia prouenit. BRA. Video te animo quodam maligno commoueri, & potius libidine gloriolæ dubitare, quàm veri ſcientia. Neſcio an tam longæuus argumenta adhuc colligere didiceris. Quis probat ſemẽtinam non eſſe abſynthii Santonici ſemẽ, quoniã eadẽ res nõ eſt abſynthium marinũ cum Santonico? Ita nõ colligo: at aliquos refero, qui ita putarent, ſementinã, qua vtimur, eſſe Santonici ſemẽ, quod nec probo, nec improbo: ſed deinceps addo afferri Venetias abſynthii ſeriphii ſemina, & eſſe in vſu pro lumbricis. At ſemina hæc noſtram ſementinam eſſe dici nõ poſſunt: quoniam maiora habet ſemina abſynthium ſeriphium, quàm ſint noſtræ ſementinæ ſemina. Hoc ipſis oculis cernitur. Addo & nunc Santonici abſynthii ſemina eſſe longè maiora, quàm noſtræ vocatæ ſementinæ ſemina. ſenſus rẽ ipſam oſtendit. SE. Ignoro quomodo apud Serapionem

dici poſsit terra, quod canabel vocat, vel canabil Auicennæ: quoniã in herbarum, vel ſeminum claſſe ſcribuntur, non terrarũ. BRA. Hæc puerilia ſunt. Lege authoré, quem interpres mutauit, & eius verba intellige, & potiſſimùm cùm dicit ollas aptari. At cũ homine garrulo, & qui potius apparere vult, quàm eſſe, non eſt opus digladiari. SEN. Vt lubet: igitur proſequaris. BRA. Alii cumini ſemen eſſe putarunt: non poſſunt autem ſatiui eſſe. ideo ſylueſtre inueniunt, cuius tamen ſemina maiorem molem habere conſtat. Minus ſunt dauci, vt nonnulli arbitrantur. Nos re vera incerti ſumus cuius herbæ ſemen ſit hoc minimũ, quod ſementina vocatur. Cõſtat enim Arabum kanabel non eſſe, & apud Græcos nõ inueni. Neq; enim videtur alicuius abſynthii ſemẽ: ideo huius rei pertractatio in aliud tempus differatur: quoniam in locũ, in quo naſcitur determinatè, mitti curabimus. Galli barbontinam vocant, Hiſpani ſemente da lumbrices, Romani ſeme ſancto, Neapolitani ſementella, Veneti ſemenzina, quam ex Syria conuehi faciunt. Cretenſes vulgò ormigobotanon nuncupãt. Tamẽ de ſemine opus eſt diſtinctè loqui, & de muſco, à Polonis zicleod gliſt, vel vorunkraut dicitur. SEN. Cuius eſt qualitatis? BRA. In ſecundo ordine intenſo calida, & ſicca. SEN. Anethi ſemen

occur-

occurrit. BRA. Adeò notum eſt apud Ferrarienſes anethum, & in cibariis frequentiſsimum, vt de eo nihil aliud dicendum videretur, niſi Marcellus occaſionem dediſſet, vt de ipſo miremur. Dioſcorides enim inquit anethi radices coqui, vt paſtinacæ radices: hoc totum expungit, non alia de cauſa, quàm quòd ipſi videtur anethi radices paſtinacarum modo coqui non poſſe. Tu ipſe huius rei iudex eſto. Paulus Aegineta ipſum vocat anemion, Galli anet, Luſitani endres, Germani dill. Poloni ſvvoyski kopr, alii anyſz, Cretenſes vulgo agnitho, Hiſpani aneldo. SEN. De anethi qualitatibus agamus. BRA. A Galeno in ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, dicitur adeò calefacere anethum, vt ſit aut ſecundi ordinis intenſi, aut tertii remiſsi: exiccans verò ordinis eſt, aut ſecundi incipientis, aut primi finientis. Auerrois quinto Collectionum longè deceptus eſt, quoniã inquit eſſe calidum in primo ordine, & parum attingere de ſecundo: ſed cùm acre ſit, & caliditas ſenſu percipiatur, propterea in ordine tertio, vel ſaltem in ſecundo eſſe conſtabit. Vnde niſi addidiſſet, aut parum attingere de ſecundo, putaſſem Auerrois contextum mendoſum eſſe. Imò aliud nihil putare poſſum, quàm in Auerroi legi oportere calidum eſſe in ſecundo ordine, & parum at-

tingere de tertio: quoniam vel erit in ſecundo intenſe, vel in tertio. Nam vt in reliquis cum Galeno cõuenit Auerrois, ita & in hoc conuenire credendum eſt. SEN. Citri & dactylorum ſemina cõſequuntur. BRASA. De his in præſenti nihil: quoniam paulò pòſt in fructibus tractabuntur. SENEX. Ergo cicutæ ſemina colligamus. BRASA. Et cicutam in herbis edocuimus. SEN. Iam recordor. Ad lappam veniamus. BRASA. Nos vulgò quoniam veſtibus inhæret, grapellas vocamus. À Dioſcoride aparine dicitur, & philanthropos, quia hominum veſtibus inhæreat, ac ſi hominem amet. SEN. Non eſt Dioſcorides, qui illam vocet philanthropon, ſed Aëtius. BRASA. Nondum oblitus es nugari, & verba incaſſum proiicere? Quis inquit Dioſcoridem id ſcriptis reliquiſſe? Imò Galenus eſt, qui ſecundum aliquos illam ita vocat quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus. Diſce, obſecro, non nugari vt videaris: nam frequenter oſtendiſti, te quadam inani gloriola moueri, cùm hæc reprehẽdere conaris. Notiſsimæ ſunt apud nos lappæ: in Ferrarienſi agro colliguntur. Maior, & minor reperitur, & præter id in variis herbis lappæ ſunt: ſed vera lappa ea rotunda eſt, qua in officinis vtimini, aparine à Dioſcoride vocata: de qua Plinius XXI. cap. XVII. in-

quit

quit in ipſa naſci occultum florem, qui ſemẽ parit, vt animalia, quæ intra ſe pariunt. A nõnullis Germanis kliten dicitur, ab aliis kleb kraut, ac ſi dixerint, tenaciter inhærens herba. à Polonis pſzialoboda dicitur. A Galeno ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, modicè extergere dicitur, & deſiccare videtur. In primo ordine calida iudicatur, & in ſecundo ſicca. Alia tu proſequaris. SEN. Iam ſeminibus vltimam manum impoſui. BRA. Tam pauca ſemina in officinis habetis? SE. Hæc tantùm, niſi in curia omiſerim. BRAS. Poſt ſemina, quæ ſequuntur? SE. Fructus: ſed prandii hora inſtat, & iam ſol prope meridiẽ inclinat, ideo laudarem, vt in vmbram illius meſpili ſecedentes pranderemus, mox cùm veſperaſcet noſtro labori vehementius intendemus: interim collectis herbis ordinem dabimus. BRA. Si herbario placet, nunquam à tua ſententia diſſentire potero. HER. Quid mihi gratius contingere potuiſſet, vt interulam hanc ſudore madidam exuere concedatur, & adeò bibere vt hanc ſitim extinguam? SEN. En quomodo natura certam vmbram parauit, qua poſt prandium meridiari licebit. HER. Hic riuulus ſummè placet, in quo membra lauare diſpoſui. BRA. Ne laues prius quàm ſudor ceſſauerit.

DE FRVCTIBVS, QVORVM IN Ferrarienſibus pharmacopolarum officinis opus eſt.

SEN. Satis meridiati ſumus, & ſol in occaſum præceps vergit. Nō erit ab re, fructus omnes neceſſarios hodie colligere, vt ſaltē hac hebdomada in patriam reuerti liceat. BRA. Enumerare incipias. SE. Baccæ lauri primum locū inter fructus poſsidēt. BRA. Cùm lauri folia colligebas, baccas etiā in loculū poſuiſti, & tam breui tēpore oblitus es? SE. Nūc recordor. Pineæ ſecūdo ordine incedūt. BRA. Melius eſt circa mare deſcendere, nā loca ſalſa amat. Nudos nucleos nunquā ſeruarē, ſed pineam ipſam: quoniā ſuæ domi melius ſeruātur, quàm quum exerti aëre circundātur: quippe ita nudi ex debili cauſa rancidi euadunt. SE. Curribus indigeremus. BRA. Nucleos ſaltē duriori cortice indutos habere ſtudeas. SE. Hoc fiet. BRA. Nunc quatuor pineæ genera diſtinguere omitto, hoc noſtrū prædurū colligere ſuadens. A' Gallis pignons, ab Hiſpanis pinhones vocātur. Cretenſes vulgò fructū cucuneriā, arborem cucunerā vocant. SEN. De pineæ qualitatibus diſſerito. BRA. Nūc de nucleo ſolùm loquamur. Recētes inquiunt eſſe calidū in ſecundo, ſiccū in primo. At Galenus VII. de ſimpliciū medicamētorū facultatibus, id videtur in medio calidæ, &

frig

frigidæ qualitatis ponere: cùm tamẽ dici poſſit, Galenũ de illo loqui, qui aqua maceratus eſt. nempe nõ maceratus acrimoniam habet, ideo & calidus eſt: poſt macerationem temperatus eſt in actiuis, & humidis. & ideo medicamentũ eſt aſperitati leniendæ aptum. SEN. Auellana ſequitur. BRA. Nucem auellanam è corylo naſci cõſtat, notiſsimus apud nos fructus, atque frequentiſsimus. A Latinis Præneſtinæ, à Græcis Ponticæ dicebantur. Aliquæ rotundum nucleum habent, quæ citius matureſcũt, & adeò præcoces ſunt, vt horarios fructus antecedãt. Aliæ oblongum, quæ tardius ad maturitatem veniunt, & diu ſeruantur, ad eadem valent. In Neapolitano regno ſunt, qui ex auellanis prouentum maximũ habẽt, quorum vnus erat nobilis Belingerius Caldorus, qui adeò ingentem prouentum ſingulis annis ex auellanis habet, vt me pudeat referre, ne à vero diſſentire videar. Et nunc Illuſtriſsimus Franciſcus Eſtenſis apud Auellinũ oppidum in agro Neapolitano magnam copiam habet. Ex auellanis exteriores cortices virides, & capſam illam veluti ligneam ſub putamine poſitam, & pellem fructum tegentem ſeruato. Hæ & ſi in montibus naſcantur, tamen ne aliubi, quàm Ferrariæ quæras, vbi ingens copia vireſcere cœpit. Hiſpani Latinum imitantur auellanas dicentes, & Galli auelle-

nes.Germani autem haſelnus,id eſt, nuces leporum vocant, quoniam his animalibus ſapiant. Nos Ferrariæ nizolas, alii nuſcellas dicunt.Romæ noche vocantur,Neapoli nocelle,in Creta vulgo leuthocaria vocãtur.Poloni orzechi nuncupant.SE.De primis auellanarum qualitatibus diſſeramus.BRA. Auerrois v.Collectionũ,nucibus ioglãdibus illas comparat. Auicẽna inquit decliues eſſe ad caliditatem quandam, & ſiccitatem paruã:& nonnulli recentes illas in ſecundo ordine calidas faciunt, & ſiccas. Tamen Galenus VII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, illas potius frigidas eſſe cenſet,cùm de nucibus agit,prope finem illius partis, cùm de Pontica nuce tractat λεπτοκάρυον à Græcis nuncupata,tunc inquit: Plus habet eſſentię terreſtris,& frigidæ, itaque etiam guſtanti auſterior tum cortex,tum plãta, tum fructus apparẽt;cætera magnæ nuci ſimiles ſunt. vt videatur frigidas,& ſiccas facere auellanas.SE.In quo erunt ordine?BRA.Maturum fructum primum ordinem excedere non arbitror,imò antequam ſit maturus, humiditatem habet, & craſſam. SEN. Amygdalæ occurrunt.BRA.Notiſsimæ ſunt amygdalæ, ſiue dulces, ſiue amaræ ſint. Ex Apulia copia ingens affertur, non minori prouentu,quàm auellanæ. Inter dulces meliores ſunt, quas Ambroſinas à loco vulgus

noſt

noſtrum appellat. Adeò faciliimè degenerāt, vt apud nos copia educari non poſsit. Radices amaræ colligito, & gummi arboris pręter nucleos, dulcis verò ſolùm nucleos, & cum putamine ſeruato. Ab Hiſpanis almendras, à Gallis almendes, à Germanis mandel appellantur. Poloni illas vocant migdali. De amygdalarum qualitatibus hæc dicere conuenit: Dulcem ſecundum Galenum in caliditate, & frigiditate temperatā eſſe, & in primo humidam. Nonnulli tamen iudicāt in primo ordine eſſe calidas: & profectò eius oleum calorē habet, licet temperatæ ſint amygdalæ, nam ad primum ordinem attingit: amaræ verò ſunt in ſecundo ordine calidæ, & in ſiccitate eundem ordinem attingunt. SE. Carpobalſamum ſequitur. BRA. Balſamum arbuſculam eſſe in Iudæa tantùm, & Aegypto naſcentem conſtat, quāuis Pauſanias in Arabia gigni ſcribat. Authores in eius figura diſſentiunt. Dioſcorides folia rutæ habere cenſet. Plinius lib. XII. cap. XXV. viti ſimiliorem eſſe dicit, quàm myrto. quanuis textus mendoſus videatur, vt rutæ legi oporteat. Pauſanias quandoq; myrto, quandoque ſampſuco comparat. Etiam mendoſus eſt Plinius, quum tuberi eius folium aſſimilari inuenies, tum rutæ etiam legas. De hoc quicquid ſit, odoratiſsimum præ omnibus arbuſculū eſt, Ierichunte Iudææ oppido,

quod

quod vulgo Iericho dicitur (olim vrbs ingẽs nunc octo magaliis referta) potiſsimùm ortum. Ne hic balſamum quæras, ſed cùm nauis, quæ ſingulis annis Ieruſalem petit, Venetiis ſolet, aliquẽ in Iudæã mittes, vt ex balſamo tria portet: fructũ, id eſt, ſemen carpobalſamũ appellatũ. SE. Carpobalſamum habeo. BRAS. Eſt ne id, quod & alii pharmacopolæ pro carpobalſamo vendũt? SE. Id inquã. BRA. Ita carpobalſamũ eſt, vt tu es muſca: quippe balſami ſemen rufum eſt. SE. Et noſtrũ eodẽ colore inſignitur. BRA. Plenũ eſt carpobalſamum. SE. Noſtrũ autem vacuum exiſtit. BRA. Propter hoc Dioſcorides ſemine hyperico ſimili adulterari tradit, quod Petra Palæſtinæ oppido affertur, & inane eſt. Adde carpobalſamum ponderoſum eſſe, & feruidæ in guſtu mordacitatis. SE. Hæc à noſtro abſunt. BRAS. Imò guſtũ vini habere videtur, & redolentiã ſucci balſami. SE. Nec iſta noſtro carpobalſamo inſunt. BRA. Nõ eſt ergo carpobalſamũ, quod à Polonis ouocz balſamori dicitur. SE. Nõ, vt videtur. BRA. Verùm ſolo ſemine contentus eſſe non debes: ſed liquorẽ, vel ſuccũ, quod opobalſamũ vocãt, habere ſtudeas. SE. Iam habeo, & valde antiquũ. BRA. Eſt ne liquidum? SE. Liquidiſsimũ. BRA. Ob hoc balſami ſuccus nõ eſt, quia vetuſtate craſſeſcit. SE. Abs te boni opobalſami notas ſcire percupio.

BRA.

BRAS. Id libenter edocebo, & ſingulatim omnes notas exponam.

Primò, rececens liquor probatur.

Secundò, habens firmum, & ſyncerum odorem.

Tertiò, non habeat ſaporem acidum.

Quartò, citiſsimè penetret.

Quintò, habeat læuorem.

Sextò, linguam leniter adſtringat, & erodat.

Verùm quia pluribus modis adulteratur, opus eſt indicia præuidere, quibus deprehendi poſsit. Nam variis vnguentis, & oleis ſuo ſemini miſtis eius odorem præſentant, vt balſami ſuccus eſſe videatur. Quibus autem deprehendatur verus balſami liquor, edocebimus.

Primò, ſi laneæ veſti inſtilletur verum opobalſamum, maculam, aut maculæ veſtigium non relinquit: adulteratum inhæret, & maculam facit.

Secundò, ſyncerus ſuccus ſi lacti inſtilletur, coagulat: quod non facit adulteratus.

Tertiò, aquæ, aut lacti infuſus ſyncerus, quàm primùm diſiicitur, & lactis modo albeſcit: adulteratus fluitat ſicut oleum, denſaturq;, & ſtellæ modo radiat.

Quartò, ſyncerus vetuſtate craſſeſcit, & bonitatem ſuam amittit, ideo quod habes à vero balſamo diſtat.

Quintò, hi decipiuntur, qui putãt verum balſami liquoré eſſe, ſi proiectus in aquã deſcendit, mox ſparſus emergit: hic auté adulteratus eſt. SE. Nondũ huius ſucci colorem edocuiſti.

BRA. Id ſtatim fiet, ſi in primis animaduertes, ſub cane, huius loci incolas plenũ corticé incidere. Plenũ auté voco eam parté, qua turgere videtur. Id antiquitus ferreo cultro fiebat, vel vt authores ꝓdidere, vnguibus ferreis: inſtrumẽta enim erãt vnguibus ſimilia. Sed quia viſum eſt ferro plantã lædere, propterea ad vitrũ, lapides, oſſeóſve cultros cõuerſi ſunt. Nõ eſt auté opus corticé trãſire, aut puſillum diſquamare. Succus tota æſtate manat, qué lana, aut goſſampio colligũt, & reponũt in cornu, poſtea ĩ fictile. Nũc colores ex ordine audias. Primò quando muſtum eſt, colorem candidũ habet, & oleo craſsiori ſimilis eſt, deinde rubeſcit.

Poſtea dureſcit, & translucidus fit.

Optimus lacrymæ color eſt modicè rufus.

Secundus in bonitate candidus.

Peior viridis.

Peſsimus niger.

Omnes hos colores, ſecundum principia, & fines, quibus exire incipit, habet, & etiam magis, ac minus molle exiſtit. Tertium, quod in officina habere debes, xylobalſamum eſt. SE. Prius quàm ad alia te conferas, huic, quod di-

cturus

cturus ſum, mētem adhibeas. Vnū à Ruellio indiciū ſcribitur, quod à nonnullis potiſsimū eſſe exiſtimatur: id verò eſt, ſi ferrum opobalſamo perūgatur, & igni apponatur, ardere. quod alia olea nō faciunt: videtúrne tibi hoc eſſe exquiſitū balſami indiciū? BRAS. De his recentibus miror, qui hoc indicium magnifaciunt. Nam plurima olea parare ſcio, quæ ſupra ferrum, & lignum, & lapidem ardebūt, & quæ ſub aqua, imò & aliqua, quæ ſupra manus ardebunt, & minimè cōburent. Sed nunc experiamur. Habeo opobalſamum ex illo, quod habetur in archiuis Illuſtriſsimi Alphonſi Ducis Ferrariæ. culter inūgatur, lampadi appone: vidésne ardere? SE. Equidem nō video, quanuis eliquetur, ac decidat, tamē flāmam viſum eſt emittere, & fortè verum balſamum non eſt. BRA. Cur non verum, ſi altas balſami notas habeat, & à nullo, præterquàm à Ruellio, hæc inter opobalſami notas ponātur? SE. Adeò egregiè adulteratur, vt Galenus primo de Antidotis exercitatiſsimos etiā fallere moneat. BRA. Exercitatos hac in re non arbitror poſſe decipi, ſi ſapiant, & non ſint hebetioris ingenii. SEN. Sperarem nunquam decipi poſſe, & ſi parum exercitatus ſim: ſed vnum eſt, in quo valde ambigimus, quomodo ſupra laneam veſtem imponi poſsit balſami liquor, & non inficiat. Nam & pura aqua

panno inſperſa inficere videtur. BRA. Authores hoc modo intelligendi ſunt, poſteaquam balſami liquorem ſupra laneam veſtem ieceris, & illam laueris, macula non relinquitur. SE. Eodẽ pacto cuiuſcunq; generis olea, ſi ſupra laneas veſtes proiiciantur, ab his deterguntur, qui ex lotione cuiuſcunque generis maculas detergere ſciunt. BRA. Id ſimplici aqua non fit, vt Dioſcorides atq; Galenus intelligunt. SEN. cuius eſt qualitatis balſami liquor? BRA. Galenus VI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, calidum, & ſiccũ ordine ſecũdo eſſe docet. quẽ & Gręci alii, & Arabes ſequũtur. Auicenna tamen ordinem tertium attingere putauit. SE. Cur à Dioſcoride calidiſsimus dicitur? nam calidiſsimum quarti ordinis caliditatem ſignificat, vel ſaltẽ tertii intenſi: at Galenus illos decipi monet, qui illum calidiſsimum eſſe cenſent, nam partium tenuitate decipiũtur. BRA. Si Hermolai interpretationem ſequeremur, qui inquit validiſsima ſucco natura exulceratoriaq;: diceremus ex his non intelligere Dioſcoridẽ balſami liquorem calidiſsimum eſſe: ſed id tantum dicit de balſami natura, quòd validiſsima ſit, & etiam ad calefaciendum ob partiũ tenuitatem: at ex hoc non dicit eſſe calidiſsimam. At ſi Marcellum ſequamur, qui hoc modo interpretatur, vires in tota balſami natu-

ra efficaciſsimas habet liquor egregia ad calefaciendum poteſtate. non habetur quòd calidiſsimus ſit ſuccus, ſed quòd egregiã habet ad calefaciendũ poteſtatem: id verò partium tenuitate facit. Verùm cõtextus Græcus id magis exprimit, in quo dubitaſti, inquit verò, *δύναμιν δὲ ἔχει ἐνεργεστάτην ὁ ὀπὸς θερμαντικώτατος ὤν*. quem ſi ad verbum interpretemur, ita dicit: Vim autem habet efficaciſsimã ſuccus, calidiſsimus cùm ſit. Intelligimus verò omniũ partiũ balſami ſimul comparationem fieri, vt fructus, ligni, & ſucci, idque dicat præ omnibus partibus ſuccum habere vires efficaciſsimas, cùm ſit calidiſsimus omniũ, ſcilicet partiũ balſami. Itaq; nõ ſimpliciter dicetur calidiſsimus ſuccus, ſed omnium partium calidiſsimus. Tamen ſi Dioſcoridem ſimpliciter de calefactionis ordine interrogares, ſecundũ ordinẽ relaturum non dubitamus. SE. Imò ſimpliciter dicit, *θερμαντικώτατος ὤν*. id eſt, calidiſsimus exiſtẽs, & partes ſimul non comparat. BRA. Prędicto modo Dioſcorides defendi poſſe nobis videtur, & Galeno concors reddi. Si aliam meliorem viam habes, illam in medium adducito. SE. Dici poſſet, ratione tenuitatis partium calidiſsimum eſſe, quoniam vehementer penetrat, & non ratione ordinis calefacientium. BRA. Quomodo lubet dicito: mihi potius arridet prædicta ho

rum authorum cõcordia, quam recipere neminem cogimus, ſed quiſq; liber eſt nouã inueniendi. SE. Hoc habeo. BRA. Redolétne balſami odorem? SE. Minimé. BRA. Propter id xylobalſamũ nõ eſt. Tamé vt exquiſitius noſcere poſsis, ſubſequẽtibus notis deprehẽditur:

Primò, Balſami lignum recens ſit.
Secundò, habeat ſarmentum gracile.
Tertiò, rubens.
Quartò, odoratum.
Quintò, quod exiguum liquorem balſami ſpiret.

SE. Deinceps non decipiar. BRA. Nec quartã rem ex balſamo deſpicias. SEN. Quid hoc eſt? BRAS. Cortex. SE. Nónne ligno eædé vires inſunt? BRA. Nõ quidem, præſertim ſi is cortex ſumitur, qui è regione inciſuræ eſt, vbi manat liquor, & lacryma emergit. quippe excoriari contingit. Vnde vt liquor cæteris partibus efficacior eſt, ita cortex ſurculis, & ſemina corticibus. At quia cortex difficilius habetur, quoniam plantæ excorticatæ intereunt, propter id ab authoribus tria tantùm haberi curantur, xylobalſamum, carpobalſamum, & opobalſamum, id eſt, balſami lignũ, fructus, vel ſemen balſami, ſuccus, liquor, vel lacryma balſami. Hæc de balſamo dicenda erant. Facilè haberetur, ſi, qui illuc mittuntur, doctrina pollerent, nec eſſent penitus ignari. Hi

enim

enim ſtatim credunt, quum à mercatoribus dicitur id eſſe opobalſamum, quod vēdunt: ipſi verò ita cognoſcunt, vt qui nunquam videre. Vnde opus eſſet viros doctos, atq; experientia præditos pro his rebus emendis, qui indiciis res cognoſcerēt, & mercatorum, vel horti cuſtodum etiam iureiurando non crederent. At optimi viri nuſquam inuenirētur, niſi magno pretio, ideo eis adamuſsim ſatiſfacere voluerint: deinde res ſuo pretio vendere, id eſt, quicquid inſumpſerint, elicere, & præter id aliquid ſuperlucrari. Ego, ſi ægrotarem, huius ſentētiæ ſum, res veras decuplo pretio emere voluerim, quàm nō veris donari. Etenim non modò non proficiunt, ſed plerunq; maximè obſunt, vt poſsint ægro mortem accelerare. SEN. Caryophyllus ſequitur. BRA. A nobis pertractanda non erant, quæ oculis nunquam vidimus, ſed tantùm legimus, & ab aliis (tamē fide dignis) audiuimus. In India particulari quodam loco arbuſculum naſci tradunt flores ferētem, qui in hoc granum terminantur, nigrum, odoratum, ſubamarū, in longum tendens: quo antiquitus pro odore vtebantur. nunc & in ganeam tranſiuit, vt ſine caryophyllis deſpiciantur dapes. Vulgò etiā caryophyllus nūcupatur, à Gallis girofle, ab Hiſpanis clauo, ab aliis clauos de ſomer, à Germanis negelin, à Po-

lonis guozdziki. Paulus Aegineta caryophyllum vocat, quaſi habens folia nucis, quæ odorata ſunt, & optimi guſtus, adeò vt noſtri pharmacopolæ, & etiã Veneti his foliis pro malabathri folio vtãtur. Luſitana nauigatio caryophyllorũ ſyluas inuenit tam ingentes, & vbertim refertas, vt apud nos ſalicũ ſyluæ reperiũtur. Apud Dioſcoridem non reperitur. Galenus, & Paulus de eo pertractant: à Serapione carũfel vocatur. Recentes vocabulum corrũpunt barnafel dicentes. Id eſſe conſtat, quod Auicenna II. canone, ſaſar appellat. Venetiis arbuſculum in fictili plantatum vidi, folia ad foliorũ nucum ſimilitudinem lata erant, non tamen adeò longa; propterea caryophyllus, id eſt, nucis folia habẽs ab aliquibus vocatur. At non ſunt præciſe ſimilia: ob id Galenus ſecũdum Serapionẽ in tranſlatione quadã Albacharich, animaduertit non dici caryophyllum, quia ſit folium nucis: ſed quicquid author ille cenſeat, folia in nucis ſimilitudinem vergere oculis deprehendi, & nunc domi habeo, folium latius tamẽ nucis folio. SE. Galenus ergo de illo verba non fecit? BRA. Non, quod ſciuerim in libris propriis, ſed quandoq; eſt facta mẽtio in ſpuriis. SEN. In quibus, niſi referre te pigeat? BRA. In ſecũdo de dinamidiis, caryophylli mentio fit, vbi de caryophyllato agitur: & bis fit eiuſ-

dem

dem caryophylli mentio in tertio de dinamidiis. Venetiis emendum hoc granum, nec lignum eius omittere oportet, atque gluten, quod ex eius arbore emanat, id eſt, quoddã glutini ſimile, ſi haberi poſſent: folia etiam ſeruanda, vtpote fructu debiliora, & in debilioribus ægritudinibus magis quàm fructus efficacia. Probãtur caryophylli, quorũ color aliquo modo in rufum inclinat. Iubent Arabes ex ſua arbore ſingulos manibus ſumi. Referũt Luſitani, horũ nidorem per longum ſpatiũ in mari ſentiri. SEN. Cuius ſunt qualitatis caryophylli? BRA. Recentes in ſecundo ordine calidos, & ſiccos faciũt: nos in medio tertii, & in tertio intéſo eſſe iudicamus. SEN. Piper ſequitur. BRA. In pipere etiam, quod Serapio fulfel appellat, id dicã, quod de caryophyllo aperta fronte faſſus ſum, de his rebus nobis incognitis antiquioribus credendum eſſe. Quæ ab Arabibus dicũtur, omnia à Dioſcoride deprõpta ſunt. Nos (vt ad ſenſum veniamus) quatuor piperis genera habemus, longum, albũ, nigrum, ſylueſtre. Tria prima genera ex vna arbore naſci Dioſcorides teſtatur, & ita ratio dictat. Facit enim piper veluti ſiliquam, quæ ſi colligatur prius, quàm parua granula, quæ in ipſa apparent, creſcãt, & areſcãt, longum piper appellatur: quum verò creuerint, ſi aliqua grana abſque

maturitate legantur, album piper dicitur. Si enim longum piper fregeris, ſtatim alba granula parua videbis, quia immaturũ eſt: quũ verò maturitatem acquiſiuerint, nigreſcunt, præſertim quum vi Solis exiccãtur. Id autem fabuloſum eſt, nigrum eſſe piper, quia igne aduratur. nam ob ſerpentũ copiã colligi non poteſt, niſi prius igne fugentur, qui piperis grana nigra, & rugoſa efficit. Sed hæc anilia fabulamẽta ſunt potius, quàm vera. Conſtat vi Solis denigrari, & rugoſa euadere, quæ prius viridia erant. Venetiis piperis arbuſculum vidi albæ viti ſimilem, quæ in ſepibus naſcitur. Luſitani, qui Indiæ partes luſtrarunt, fatẽtur ſe multa arbuſcula, non autẽ arbores vidiſſe, piper ferẽtia, nunquam tamẽ vel longum, aut album videre contigit, ſed omnia grana viridia erant. In longo autẽ, quod ad nos affertur, grana in ſimilitudinẽ granorũ milii eſſe conſtat, &, vt Dioſcorides inquit, albicantia. Sed hanc controuerſiam in aliud tẽpus differamus. Nunc verò Ferrariæ piperis arbuſculum in fictili apud magnificũ comitem Ioannẽ Romeum, viret: nec in horto magnifici Antonii Mariæ Nigriſoli, multis herbarũ generibus referto deeſt. Quicquid ferãt hæc arbuſcula, ſequẽti anno videre licebit. Adeſt quartũ genus piperis, ſed ſylueſtre, quod piper longũ eſſe arbitror: at ex ſoli, &

cœli

cœli varietate degenerauit. Huic rufa grana inſunt, nō alba. An decipiantur qui hydropiper eſſe contendunt, nunc demonſtrare non pergā. Tu tria piperis genera Venetiis emes, & radicē (ſi habere poteris) quæ coſto ſimilis eſt. hæc enim rei medicæ proficiūt. SE. Eſt ne radix in omnibus coſto ſimilis? BRASA. In omnibus, tamē Galenus in viribus ſolùm intelligere videtur. nam dicit: Piperis radix vires coſto ſimiles potiſsimùm obtinet. vt de viribus intelligere videatur. Galenū Paulus ſequitur. Dioſcorides quo ad figurā ſimilem eſſe oſtendit. Nam declarare conatur piperis radicē non eſſe zingiberim, ſed inquit: Verius eſt, ſimilem coſto eſſe piperis radicem. Hinc colligi licet de radicis effigie loqui, & non de viribus. Auerrois & de radicis effigie loqui videtur. SE. Quid ſentis de illa, quæ eſt inter Dioſcoridem & Galenum in nigro, & albo pipere cōtrouerſia? BRA. Quam intelligis cōtrouerſiam? SE. Quoniā nigrū acrius eſſe dicit Dioſcorides, quàm candidū: econtrario Galenus candidum acrius facit, quàm nigrum. BRA. Galenus equidem VIII. de ſimpli. medic. facult. ait: Piper albū eſt nigro quidem acrius. Et rationē reddit: nam illud iam eſt quaſi ſuperaſſatum, & ſuperexiccatum. Et in nono de cōpoſitione medicamentorū ſecundum locos, in Philonis cōpoſitione,

ne, cùm author inquit, Viginti & drachmas candentis coniice flammæ: Galenus per flammam album piper exponit, quod eſt ſtomacho cõmodius, & acrius nigro. Auerrois in æquali gradu & album & nigrũ piper eſſe fatetur. Auicéna Galeni rationé affert, ac ſi alii quidam illam dixerint, & eam non probent, quòd ſcilicet nigrũ ob aſſationé nõ ſit adeò acre. SEN. In aliquibus, quæ nimis aſſantur, caliditas profectò exhalare videtur, & frigidiora fieri conſtat, vel minus calida, & magis ſicca: ſed an hoc in pipere contingat, ignoramus. BRA. Vt contradictio inter Dioſcoridem, & Galenum auferretur, quãdoq; dicere ſolebã, diuerſam eſſe Dioſcoridis acredinem ab illa Galeni: tamé rectius deinceps conſiderantes, vidimus idem eſſe Dioſcoridis, & Galeni vocabulũ Græca lingua. Galenus etenim inquit de albo pipere: δριμύτερον. ὑπάρχον. τοῦ μέλανος, id eſt, nigro acrius eſt. & Dioſcorides eodem vtitur nomine in acuitate: & de nigro loquens inquit: δριμύτερον τοῦ λευκοῦ. id eſt, acrius eſt albo. Fortè hoc modo cõciliandi ſunt, cùm in albo pipere aliqua ſit humiditas, quæ ori, & linguæ inhærere facit: ob hoc albũ à Galeno acrius dicitur, quoniã magis inhærens acredinem etiã imprimit: at nigrũ nullam habet humiditaté, propterea acutius penetrat, tamen non inhæret. ob hoc

à Dio

à Dioſcoride nigrũ acrius dicitur. Si tibi hęc cõcordia placuerit, illam accipito: ſin minus, potiorem inuenias: quoniã vnicuiq; liberum eſt, meliorem quærere, & ſequi. Sed hac in re nullus ſit tam hebes, tam vilis, qui non experiatur. Nunc ego experior, & do etiam vxori & aliis domeſticis experiundum. Mihi, & omnibus nigrum acrius videtur. Tu cõſidera, & guſtu experiaris. Hæc non dico vt Galeno aduerſer, ſed potius vt quicquid guſtu perſentio, enarrem. fortè piper album, quod habeo, ineptũ eſt. SE. In quo ordine primarum qualitatum reperitur? BRA. Plures in tertio ordine tam album, quàm nigrũ, calidum, & ſiccũ eſſe cenſuerũt, & Galenus dicit valenter calefacere, & exiccare: nos in quarto ordine, & albũ & nigrũ calefacere & exiccare probamus, ſed nigrũ ſemper ob exuſtionem vehementius exiccabit, quàm album. A Germanis pfeffer cõmuni nomine omne genus piperis appellatur, ab Hiſpanis pimienta, à Cretenſibus vulgò piperi, à Polonis pyerz. De quo finitum eſſet, niſi in mentem veniſſet magnificum Catharinũ Zenum patritium Venetum ſuperioribus annis, quũ eſſem Venetiis cum Illuſtriſsimo Alphonſo Ferrariæ duce, piperis grana ſaccharo condita, quando recentia erant eidem principi oſtẽdiſſe: quorũ vnum ego comedens ſuauiſsimum condimentum

eſſe

eſſe deprehendi, & ventriculo commodum. SE. Pruna ſequũtur. BRA. Dioſcorides adeò cõciſe prunorum genera tractat, vt vnũ, aut alterum vix deſcribat. Plinius & Theophraſtus longius, recẽtes nõnulli exactiſsimè rem pertractant. Dioſcorides ſolùm Damaſcena proſequitur, quæ etiã noſtri pharmacopolæ exiccant, & ſeruant. Apud nos degenerant. Quãdoq; in pectoris decoctiones pruna ingrediuntur, tũc Damaſcena intelligẽda non eſſe arbitror, vtpote acria, & adſtringentia. Quamobrem pharmacopolis ſuaderẽ varia prunorum genera eligere, & ſeruare tam domeſtica, quàm ſylueſtria, & præſertim ea, quę ex Tarraconenſi prouincia in Italiam delata ſunt: nos ea vulgò Catalonica nũcupamus, à parte Hiſpaniæ Tarraconenſis ita appellata, è qua ad nos venere. Nec deſpiciẽda quę myrobalanos vocamus: hæc alio nomine ex pingui ſucco à nõnullis lardaria, à lardo appellantur. Infinita propémodũ alia genera habentur, nigra, alba, verſicoloria, hordeacea, cereola, purpurea. Sed tuæ officinæ ſatis erit quatuor tãtùm genera habere, Damaſcena, myrobalana, Catalonica, & ſylueſtria, quæ vulgò brugnoli, quaſi pruneola dicũtur. Galenus in Damaſcenis prunis miratur Dioſcoridem adſtringere ſcriptũ reliquiſſe, quum experimento videatur ipſa ſoluere. Nos autem

tem

rem de Galeno miramur,qui nõ animaduerterit Dioſcoridem de Damaſcenis prunis loqui, & ſiccis, quæ præter id quòd ſicca ſunt, guſtũ etiã acrem habẽt,& adſtringentẽ:propter hoc iubeo , vt in officina ſicca habeas, quæ adſtringẽti guſtu careant,vt Catalonica ſunt, quæ ex Hiſpania venerunt,&,vt Aetius inquit, dulcioris ſucci guſtantur:quãuis ipſe Hiberica, id eſt, Hiſpana abſoluto vocabulo nũcupet,eadem tamẽ ſunt cum his,quæ Catalonica dicimus,quæ eodẽ authore ventrẽ potentius ducũt. Verùm & pruni arboris folia ſeruãda,& gũmi vel lacryma, quæ circa truncum ſcaturit,quam nos vulgò grungũ appellamus. SEN. De te miror,qui nõ videris Galenum Dioſcoridis opinionẽ reprehendere tentaſſe,ſiue de ſiccis,ſiue de recẽtibus loquatur prunis,& legit,ac egregiè penſitauit Dioſcoridem Galenus, & de recenti dixit quòd aluum magis mouet, de arido verò quòd minus mouet:tamẽ manifeſtis argumentis conſtat,quòd ventrẽ mouent, & experiẽtia quotidiana. Et in ſecũdo de alimentorũ facultatibus,de quibuſdã prunis,paruis, duris,acerbis, & in cibo moleſtis dicit, mouendæ aluo idonea nõ eſſe:ac ſi velit,reliquas eſſe ad aluũ mouẽdam aptas. Neſcio præterea per acrem ſaporẽ quid intelligas. BRA. Tu tam repentè maximus diſputator euaſiſti, vt fortè putes

nos

nos tribus verbis abſorbere? En dico tibi, Galenum (meo iudicio) Dioſcoridem parum prudenter reprehendiſſe: quoniā pruna Damaſcena adſtringētis facultatis eſſe fatemur, & ita experiētia cōſtare, & ſapor manifeſtat. Tu ipſe experiaris. quid opus eſt hac in re verbis? Experiaris, experiaris. Imò & Galenus ipſe hoc oſtendit II. de alimēto. facultatibus, vbi de Damaſcenis agens prunis, illis dat primam laudis bonitatē hominū opinione non ſimpliciter, proximā iis, quæ in Hiberia, & Hiſpania naſcuntur. deinceps ſequitur: Verùm hæc nullam adſtringendi vim repræſentant, Damaſcena quædam ſanè quàm præclarā. vt videas intuliſſe Damaſcena præclarā habere adſtrictionē. SE. Quid eſt, quòd ſi quis edat, excernit? BRA. Si quis copioſe ederit recētia, tum ex humiditate, tum ex frigiditate vētriculus relaxatur: at ſicca idem faciūt copioſiſſimè ſumpta ob frigiditatem: at mediocriter ſumpta adſtringunt. quāquam & dici poſſet cōprimendo educere. verùm hoc eſt adſtringere. Quod verò addis, experiētia quotidiana pruna educere videri: nos oppoſitū videmus, adſtringere ſcilicet. & quod addis, cùm velit quædam parua, dura, acerba, eſſe ventrī mouēdo inidonea: ergo ex hoc intelligit alia eſſe apta ad vētrē mouendū. Dicimus loqui de prunis Damaſcenis, quæ plures habēt ſpe-

cies

cies inter ſe differentes: quia aliqua magis, aliqua minus adſtringunt:& ideò ipſe magis probat illa, quæ mediocrē habent adſtrictionem, tamen adſtringũt, & illa reprobat, quæ magis adſtringũt, quæ ſunt parua, dura, & acerba: tamē & illa etiam, quæ ſunt laxa, & ampla adſtringunt. Quòd verò de ſapore dubitas, quinā ſit acris ſapor: non intelligo acrē, qui calidus eſt: ſed acrem, qui frigidus eſt, & ſtypticus. Scimus etenim acrem ſaporē à Platone, Ariſtotele & Theophraſto calidiſsimũ exiſtimari: ſcimus & aliquē acrem eſſe frigidum, quoniam ſapor acidus frigidus eſt, tamē & à Galeno acris dicitur quarto de ſimplicium medi.facul.cap.xvij. Verùm, vt rem melius exprimamus, ſapor acris in prunis is eſt, qui in vinis Ponticis dicitur, & adſtringēs eſt, & auſterus. SE. Hæc miſſa faciamus, & tantum prunorũ qualitates enodemus. BRA. Et Auerrois, & Auicenna frigida, & humida eſſe iudicant, Auicēna frigida in principio ſecundi, humida in fine tertii. Sed talem humiditatē illis ineſſe non probamus: imò & pruna exiccata humiditatē aliquam habere concedimus. Pruna à Germanis pflaumen, à Galgis prunes, ab Hiſpanis endrinas, ab aliis ciruellas, à Polonis ſzliua, à Cretenſibus vulgò amuſchlia vocantur. SE. Sumachi ſequuntur. BR. Latinam formam ſaltem imiteris, ſuma-

chia dicens, non ſumachi. Sed fortè melius eſt barbarum nomen barbaro more enuntiare. In Bononienſibus montibus magna ſumachiorum copia habetur, & in iſtis etiam non mediocris. In Ferrarienſi etiã ſolo trãſportatũ naſcitur, ſed ineptius, & inefficacius: ideo hoc in loco colligere opportunum erit. SE. Non colligam prius, quàm mihi dixeris quo nomine ab antiquis appelletur. BR. Racemi, aut veluti racemi, qui ex hac arbuſcula naſcuntur, ab antiquis, & noſtro etiam tempore, pro aptandis pellibus ſumebantur, ſed & foliis hoc etiam conficiebant. In hoc genere fœmina, & mas reperiuntur: mas fructificat, fœmina non. quod in aliis arboribus ecõtrario reperitur. Vua, id eſt, eius fructu, ad obſonia vtebantur, vt ſapidiora fierent: nos ſale, re pretioſiore vtimur. Vtebantur & ad læuigandas, ac denſandas pelles: ad idẽ nunc vtimur. Apud antiquos nomen acquiſiuit rhus obſoniorum, vt Dioſcorides teſtatur: apud nos nihil de obſoniis, ſed rhus ſutorium vocamus. Vnde rhus duo genera habet, *μαγειρικὸν*, quo ad obſonia vtebantur, & *βυρσοδέψικον*, id eſt, eo, quo ad denſandas pelles vtebantur. Vnde apud vulgus ſumachios nomẽ acquiſiuit, quia pelles nonnullæ ſunt, quæ à gentibus quibuſdam ſumachiæ vocantur. At quia hoc rhu aptãtur, propterea rhus ipſum

nomen

nomen hoc ſumachium, vel ſumach acquiſiuit, quãuis ſint, qui pelles ſumath appellent: & ex conſequenti rhus ſumathi nominare oportebit. SE. Cuius ſunt qualitatis ſumachia? BR. Galenus octauo de ſimpl. medic. facultatibus, in tertio ordine exiccantium eſſe tradit, & in ſecundo refrigerantium. SE. Myrtilli occurrunt. BRA. De myrti ſemine, id eſt, myrto genere neutro, vel fœminino (vt Catoni placet) quum herbam ipſam colligeres, pertractauimus. Hoc tantùm addã, antiquos hoc ſemine pro pipere vſos eſſe, & in ſummo honore habuiſſe. Nũc etiã ſaccharo cõditur. quod nullus ante nos (quẽ ſciuerimus) fecit, optimum variis ægritudinibus condimentũ, & ægris magnopere placẽs. Ab Hiſpanis mirtinhes, ab aliis granos de arragha. à Gallis myrtilles, à Polonis myrtilli, à Cretẽſibus vulgò myrta appellatur. SE. Iunipera ſequũtur. BRA. De iuniperi granis eodem loco docuimus, quo etiam oſtendimus Serapionem iuniperum, & ſabinam cõfudiſſe. In maritimis potiſsimùm quærenda ſunt. A Gallis geneure, à German. vveckholder, aut kramatber, id eſt, turdorũ baccę appellãtur: his enim turdi pingueſcũt, & carnem bene olentẽ faciũt, vt nullo tempore ganeæ aptiores ſint, quàm quum iuniperus maturum fructum habet. A Polonis iadouiecz dicitur. SE. Caricæ poſt-

ea accedunt. BRAS. Hic locus expeteret, vt de omni ficu ſermo haberetur, niſi omnia breuibus trãſigere inſtituiſſemus, quæ apud Ferrarienſes pharmacopolas in vſu ſunt, quanquam & hoc Venetis, Patauinis, Bononienſibus, Mediolanẽſibus, & cæteris totius Italiæ, ac reliqui orbis inſeruiet: tamen inſtituimus apud noſtros potius latere, quàm ab aliis derideri. Ad rem noſtrã accedentes, tot ficuum ſpecies ſunt, locis, colore, figura, & tempore, quo maturantur, diſtinctæ, vt nullus ſit modus. Aliàs rem probè aperiemus. Ficus aridæ cuiuſcunq; generis ſint, caricæ appellantur, iſchades à Græcis: quãuis & Paulus Aegineta vocabolo Carica vtatur, & etiã nomine iſchadum recentes intelligũt. In Picenum mittere oportet, quam Italiæ partem Marcham Anconę vocant, vbi probatiſsimæ naſcuntur, & ingens copia Ferrariã adducitur, quæ pediculis oblongis cannis infiguntur, & parte extrema. Liuianæ dicuntur à Liuia Põpeia. Ex ficubus caricas in officina habeas pingues, & agreſtes ficus, qui caprifici nuncupantur, & caprificorum ſummos caules, atque ipſorum lac ſerua. Optimas caricas ex Piceno Ferrariæ habebis. In parietibus etiã pluribus caprifici innaſcũtur. A Gallis figues, ab Hiſpanis figes, ab aliis igos paſſos, à Germanis feigen, à Polonis figii, à Cretẽſibus vulgò ficca pitha

rides

rides nuncupantur. SE. Quæ ſunt caricarum qualitates? BR. Galenus octauo de ſimpl. medicamentor. facultatibus, inquit calidas eſſe in primi ordinis fine, vel in principio ſecũdi. De paſsiuis qualitatibus nullus loquitur: at humiditatem habere id oſtẽdit, quoniam in morem emplaſtri impoſitæ maturant. SEN. Paſſulæ accedunt. BRA. Vuæ paſſæ dicuntur quæcunq; vuæ exiccatæ, à patiendo, vt Plin. xiij. libr. capite j. docet. Columella rationem præparandi, vt paſſæ fiant ſcriptis tradidit, quamuis Græci alio modo vtantur, quia eas ſinunt exiccari in vite, vel in areis maſſas cõgregant, vt paſſæ fiant, poſtea loculis ſtringunt. Hæc autẽ nihil ad rem. Vſu venit apud nos, vt tantùm paſſam vuã, vel paſſulas appellemus, quæ ex Græcia afferuntur grana parua, quæ tamẽ & nunc Ferrariæ naſcũtur: magna autẽ grana, vel ex nomine vuæ, vt Illyrica zibiba, vel ſimpliciter ſiccam vuã appellamus: & hoc non immeritò, quia vua habens granula parua, acinis caret. ideo aptius ea vtimur, cùm in viuariis, tum in re medica. Cœpit autem haberi & Ferrarię, ſed nõ adeò efficax, nec tali guſtu, quali Orientalis inſignitur. Noſtra autem lingua paſſa dicitur: quia quum reponitur, nec penitus ſicca eſt, nec recens, ſed flaccida, ex qua fit vinum paſſum, quod & ſi multiplex genus ſit, & à ma-

iori vua fiat, tamẽ pro ipſo vocatam Maluaſiam, quaſi monembaſiam à loco accipimus, Creticum vinũ etiam per excellentiam nuncupatum. In tua officina albas, & nigras paſſulas habeas, quippe ad diuerſa valẽt Dioſcoride teſte. Nec paſſum vinũ prætermittas, de quo in noſtro de vinis libro egimus. Venetiis hanc vuã emes, quæ illuc ex Græcia importatur. Vnde à Gallis vua Corinthiaca appellatur: inquiunt enim ſuo idiomate, reſins de Corinthe: ab Hiſpanis paſſas, à Germanis roſien, à Cretenſibus vulgò ſtaphide, à Polonis rozinki dicuntur. Sunt calidæ in ſecundo ordine, & humidæ. S S. Iuiubæ occurrunt. BRA. Zizipha à Latinis appellãtur, quæ potius baccæ videntur, quàm poma, licet authores inter poma numerẽt. Peregrina arbor, de qua nuſquã Dioſcorides. Galenus tamen, Aetius, Paulus, Plinius ea cognouere. Duo genera reperiuntur, candidum, & vocatum ſericum à colore. Rufum enim eſt: rufum tantùm habemus. candidũ nunquam videram ante ętatis meæ xl. annum: poſtea videre contigit. At potius viridia dici poſſent, cùm noſtratium habeãt colorem immaturarum. Ab antiquioribus tubêres prima ſyllaba correpta dici videntur, è Syria in Italiam Auguſti tẽporibus delatum. Aetius & Paulus Aedeſina cæteris præferunt. Sunt autẽ Aedeſina maiora. A re-

centio

centioribus medicis pro tuſsi exhibentur, in decoctis pro pectore. Hoc à Galeno vitio vertitur, vtpote quæ potius incraſſent, quàm attenuēt. Eo igitur ziziphis vtemur, quū craſſa materia reddēda erit: ſed medici paſsim pro attenuāda materia ziziphis vtūtur: & hoc ab ignaris receptum eſt, vt nulla ſit pro thorace decoctio, quin zizipha ſumat. Optimus ſeruandi modus eſt, ſi acu perforentur, & lineæ inſuantur, vt mulierum indices imitari videantur, qnibus numeratas preculas ſingulis diebus Deo pendunt. Ferrariæ hi fructus copioſe naſcūtur, ſed ſerotini ſunt. Eius ſemen lapides frāgere dicitur, & è renibus quàm citò expellere. Pellem maximè inhærentem habēt, vt ſi quis zizipha comederit, à palato, auellere non poſsit. Ab Hiſpanis macans, à Luſitanis danafega, ab aliis azufaifas, à Romanis gēzole, à Neapolitanis ieiome, à Sueſſanis ieiole, à Gallis iuiubes appellātur. Ab Auicēna frigidæ in primo ordine exiſtimātur, & in paſsiuis tēperatæ, quanquā ad humiditatē inclinent, tamen cum dulcedinē habeant, vidētur & ad temperiē in actiuis qualitatibus accedere. SEN. Oliuæ ſequuntur. BRA. Longiori hiſtoria oliuæ percurrendæ eſſent, quàm noſtra hæc pertractatio exigere videatur, niſi eſſet notiſsimus fructus. Interim tu in Mutinenſibus, ac Regienſibus mōtibus ex

ſylueſtri olea, id eſt, oleaſtro folia, & foliorũ ſuccum parabis. Fit autẽ hoc modo ſuccus, vt Dioſcorides tradit: Tunduntur folia, & vino, aut cœleſti aqua aſperguntur, poſtea exprimuntur, & ſiccatus in ſole ſuccus in paſtillos conformatur. Qui verò in oliuarũ ligno ex incenſo exudat liquor, & ipſe ſeruandus, ſeruandæ & virides oliuæ, & nigræ, & per ſe, id eſt, ſine condimento exiccatæ, & cũ muria; quæ à Græcis colymbades appellantur, quaſi muriæ innatãtes, vel halmades à ſale. Seruandæ ſunt & ſanſæ, id eſt, nuclei medii, quoniã rei medicæ proficiunt. SE. Id agam. De oleo autem nihil dictũ eſt. BR. Nunc quæ olea ſeruanda ſint, edocebimus. Ex immaturis oliuis oleum ſeruare oportet: & hoc ex domeſticis, & ſylueſtribus ſeorſum, ſi haberi poterit, & ex maturis. Primum, omphaciũ dicunt. Nec primæ expreſsionis oleum deferas ad odorata olea præparanda, quæ herbarũ, ac florum odorem ſeruet. Ex olea Aethiopica lacryma emanat, quam Dioſcorides ſummè commendat. Iudicatum eſt eſſe gummi helemi: de hac re incertus ſum. A Gallis olines, ab Hiſpanis azeitunas, à Polonis olivvki, à Cretenſibus vulgò eles, oliuæ nũcupantur. In Germania non ſunt, tamen olbaum oder olbeer vocãt. Immaturæ oliuæ frigidæ ſunt, & ſiccæ: maturæ ſunt in primo ordine calidæ, & in princi-

pio ſecundi ordinis humidæ, neque tamē in immaturis oliuis humiditas aliqua neganda eſt. SE. Dactyli ſequuntur. BRA. Palmulæ appellantur, & cariotæ palmulæ. Babylone vina fiunt ex palmulis, quæ in toto oriēte præcipua exiſtimantur. Cibus etiam ſunt palmulæ, & ex ipſis acetum, ac mel fiunt, & farina. Nucleis pro carbonibus vtuntur, & aqua macerati equis pabulum præſtant: nucleorū tegumenta ad vnguenta præparant. Nos Dactylos vocamus: quum vna ſit ſola ſpecies dactylus appellata, apud antiquos tres ſpecies reperiuntur, de quibus aliàs ex inſtituto diſſeremus. Fructus è palma eſt. Venetiis ex Aegypto habetur, ibi emes: quãquã & in Italia palma in regno Neapolitano naſcatur. Vidimus nos Sauonæ palmam poſt Epiſcopii teſtudinem ſatis amplã, & Romæ ac Neapoli multas. Fabuloſum arbitror palmæ lignū contra pōdera inniti, ac recuruari, experientia etiam debile lignū eſſe demōſtrante. Nucleorum cinerem combuſtorum etiam ſeruabis. Nec cortex prætermittendus, qui elates dicitur. Eſt autem palmularū operimentū, quanuis in hoc diſsideãt interpretes, quippe Dioſc. corticem putat. Plinius autē libro xxiij. cap. vj. elatē, vel ſpathen priuatim genus palmæ cenſet, cuius fructus inuolucrum ſit. Vnde vel deceptus eſt Plinius ſi de elate Dio

ſcoridis loquatur, vt eædẽ vires, quas illi imponunt, inſinuare videntur. Aut rem diuerſam tractat Plinius. Re vera palmulas cortici inuoluto implicatas vidimus, & extra corticem, & diuerſarũ ſpecierũ eſſe ex figura videbatur. Quandoq; fructum illum, quẽ muſam vocamus, Plinii elatẽ eſſe opinabar. Sed Venetiis muſæ illuſtriſs. Principi Alphonſo Duci Ferrariæ in ſimilitudinem prunorum craſſorũ præſentatæ ſunt. Arbitror Venetos, & qui ex illis partibus ad nos accedũt, vocabulum corrũpere, & non muſas appellandos hos fructus, ſed muzas: nam eorũ lingua, muza, mite ſignificatur. ſunt autẽ dulciſsimi fructus, vt mihi tunc guſtare licuit. Imò muza eſt Mauritanũ nomẽ, quanuis & qui ex Arabia ſunt, eo vtantur: tamen inuolucrũ quoddam veluti cõiunctorũ corticum domi habemus, quod Plinii elatem eſſe cenſemus. Dactyli à Gallis dantes, ab Hiſpanis tamaras, à Germanis datel appellantur. Recentes putant antiquiorẽ dactylum eſſe calidum, & ſiccũ ordine primo, recentẽ verò eſſe calidũ & humidũ eodem ordine. De caliditatis ordine puto illos ab Auerroi accepiſſe, v. Collectionũ ſuarum. At Galenus de fructu palmæ agens viij. de ſimplicium medicamentorũ facult. dicit, fructũ palmæ maximè dulcem nõ paucã obtinere caliditatẽ. vnde erit, vel in ſecũdo in-

tenſo,

tenſo, vel in tertio remiſſo calidus dactylus. Videturq; ſecũdum Galenũ tam recẽs, quàm antiqeus dactylus exiccare, tamen in eo non negatur eſſe humiditas. SEN. Ad poma veniendum. BRA. Antiquitas hoc nomine pomum vel malũ omnes fructus: præſertim tenellum corticem habentes ſignificabat. Paulatim ceſsit, vt in rotũdis tantùm & ſpecie quadam determinata vteremur. Dic tu, quibus pomis in officinis vtimini? SEN. Dulcibus, acribus, & muzis, id eſt (vt Auicennæ placet) ſaporem nec dulcẽ, nec acerbum habentibus. BRAS. Quibus nominibus à Ferrarienſibus appellantur poma, quæ in ſyrupis de pomis accipitis? SEN. Roſa, & piola dulcia ſunt: fortana, muſona acerba, media verò pupina nuncupantur. BR. Quæ roſa dicuntur, apud antiquos fortè erant melimela, à meleo ſapore, à Varrone muſtea vocata. Piola verò, quæ appia ab Appio nuncupabantur. Pupina aſrotomela fortè erant. Fortana auſtera dicebãtur, & muſona à nobis dicũtur: quãuis crediderim potius orthomaſticas muſonas noſtras ab antiqorib. dici, ob ſimilitudinẽ, quã cũ mãmis habẽt. Prędicta melius cõſiderãs, in pomis roſis ſentẽtiã mutaui: ea enim eſſe arbitror, quæ ab antiqs Claudiana vocabãtur, & piola ſceptiana, quæ ſũt rotũditate inſignia. Verùm hæc diſcrimina ad artẽ medicam mo

dicè

dicē valent, quum in deſcriptionibus, quæ receptæ nuncupantur, poma ſcripta ſunt, ſaporem aduertas, & guſtu ſimilia quæras. Nã in receptis dicitur, poma dulcia odorata, auſtera odorata, (quamuis rarò auſtera ſint, & odorata ſimul) medii ſaporis, tũc guſtu diſcerne, an hoc ſapore inſigniantur, quæ emeris, & ad compoſitionem vtaris. Ex malis folia etiã in officina habeto, flores, & coliculos. In pomorum hiſtoria, omnia antiqua nomina recentibus accommodare (vt fieri poterit) tẽtabimus. Germani abſoluto vocabulo apfel poma vocant. SE. De primis pomorũ qualitatibus agito. BRA. Pomorũ qualitas ſimpliciter dici nõ poteſt, cùm aliqua calida ſint, aliqua frigida, aliqua humida, aliqua ſicca, etſi in omnibus nonnulla adſit humiditas. Galeni regula hæc ſit: Dulcia calida ſunt, cùm in ipſis aqueũ tẽperatũ abũdet. Acerba, & auſtera frigida ſunt: in acerbis terrenũ frigidũ ſuperat: in auſteris, & terrenum frigidum, & aqueum frigidũ abundãt. SE. Nec cotonea deſerenda. BR. Cotonea in duplici genere ſunt, magna quædã, & pulchra ab antiquis ſtruthea vocata, inter quæ albicant aliqua, alia colore aureo micant, & chryſomela dicuntur. de quibus fortè Vergilius:

Aurea mala decem miſi, cras altera mittam.

Quum ſtruthea degenerant in parua ſylueſtria,

ſtria,odorata tamẽ trãſeunt.Hoc Theophraſtus ſecũdo de plantarũ hiſtoria animaduertit:& nos experientia vidimus in ruſculo noſtro ſuburbano.Inquit autem Theophraſtus ex ſtrutheo, id eſt, maiore cotoneo paruum fieri,ſtruthea ſerotina,muſtea præcocia.Ruſtici Ferrarienſes in duo genera partiuntur, in rotundũ,& oblongũ.Rotundũ mala cotonea,oblongũ pyra cotonea nuncupãtes. Tu quũ Ferrariæ eris, priuatim mala cotonea,& pyra ſeruabis, & harũ arborũ folia.Struthea minus rei medicæ proficiũt,ſed magis in ganea.Vera cotonea, quæ parua ſunt, rotunda odoratiſsima efficacius ad ægritudines valere exiſtimãtur.Vinũ etiã ex cotoneis parabis, quod recipit ſucci cotoneorũ ſextaria ſexdecim,mellis vnum.Nec melinum vnguentum prætermittes: denique compoſitiones illas antiquis tamẽ ignotas,quas cydonites,& gelatines appellamus,ſummo ſtudio parare curabis.SEN. Antiqui ergo diacydonitim ignorarunt?BR.Non quidẽ,quoniã à Galeno eius mentio fit in ſecundo de alimentorum facultatibus,& in ſexto de ſanitate tuenda:ſed tot modos ignorarũt,quot vos conficitis,& ſeruatis.Cotonea à nonnullis ita dici exiſtimantur,quoniã lana quadam tegi videntur, quæ coton dicitur. Reuerendiſsimus vnà & doctiſsimus Cælius Calcagninus præceptor in

literis

literis humanis nunquã pœnitendus, Cydonia ab vrbe Cretæ vocat. Semẽ quoq; ne deſpexeris,& mucilaginẽ,quę inter grana reperitur.Hoc enim pro gũmi mulieres vtuntur, his demptis, ad quæ in re medica valẽt. Imò & lucem quandã,ac ſplendorẽ,ſibi parãt eædẽ impudicæ mulieres. A Germanis cotonea kütten,à Gallis coing, ab Hiſpanis membrilles,à Cretenſibus vulgò chidonia, à Polonis pygui appellantur. In primo ordine frigida exiſtimantur,& ſicca in principio ſecũdi. SE. Pyra ſequũtur. BR. Infinitæ ſunt propemodũ pyrorum ſpecies,de quibus ita agemus,vt nomina antiqua recentibus accommodare deprehendatis,in his,vbi accommodari poſsibile erit. Conſtat enim per variam inſitionem plura pyrorũ genera apud nos extare, quàm ab antiquis tradantur. Longus enim rerum vſus,& varia diuerſarum ſpecierum miſcella varias ſpecies inuenit: & adeò creuit ars, vt audeat etiam diuerſorum generum inſitionem tentare,quo guſtus alter fructui condonetur. Nunc ad rem tuã redeuntes,pyra cruſtumina ſeruato, quæ à nobis giaciola vocantur, & etiam ſylueſtria illa obdura, quæ non niſi hyeme matureſcunt. Serua etiam folia,& ex ligno puluerẽ. Nec alias vrbes quæras,aut aliud ſolum, in quo poma,pyra, atq; cotonea colligas, quàm noſtrum Ferrarienſe,

ſe, in quo hæc copioſe naſcũtur. A Gallis poyres, ab Hiſpanis peas, à Germanis piren, à Polonis gruſzki, à Cretenſibus vulgò apidia, ab aliis Germanis ein biren pyra nuncupantur. Nunc etiam multa ex pyris condita ſunt antiquioribus ignota, & præſertim ex ſuperbis pyris, quæ nos muſcardina ab odore muſcati, quem habent, vocamus. SEN. Cuius ſunt qualitatis pyra? BRA. Et ſi Galenus de pyris ſimpliciter loqui videatur ſexto de ſim. med. facul. lib. & dicat fructũ dulcedinẽ quandam aqueam habere, vnde temperies adeſt ſecundum partes inæquales, nam pars vna terrea eſt, alia aquea, cæterùm vtraq; frigida, tamen alia temperata. Proinde eſu pyra ſtomacho grata ſunt, & ſitim prohibent: illita autẽ deſiccant, & modicè refrigerant. Et Auerrois quinto collectionũ, pyra frigida, & ſicca ſimpliciter facit. Tamẽ cùm apud nos pyrorum variȩ ſint ſpecies, vt alia ſint dulcia, alia auſtera, alia acida, alia acerba: propterea ſecundũ has qualitates ſecundas, primȩ diſtinguendæ ſunt, cùm ex ſecundis in primarũ cogitationem deueniamus. Nẽpe adſunt & odorata pyra, & quæ odore carent. Dulcia, & odorata calidiora eſſe fateor: acida, acerba, auſtera frigida. Vnde quod de pomis ſuperius dictũ eſt, idem in pyris cenſendum arbitramur. SEN. Sorba accedunt. BRASAVO. Notiſsima

hæc ſunt, à Theophraſto, & Plinio diffuſe perluſtrata, oua Grȩcis dicta. Aliqua oui figuram, alia rotundam habent: aliqua etiam domeſtica eſt, alia ſylueſtris. Tu domeſticā ſeorſum, ac ſylueſtrē colliges, & ex vtriſque acerba, & matura ſeruabis. Præterea acerba mole, & in farinam redigas. Receptum eſt abſolutè ſorba adſtringere. quod in maturis falſum eſſe videtur. Nam matura ventrē laxāt, acerba adſtringunt, vel nō perfectè matura. SE. Arbitror ego, & Galenū, & qui de ſorbis locuti ſunt, cùm adſtringere dicūt, illud tam de maturis, quàm de immaturis intellexiſſe, tamen matura minus adſtringūt. BRA. Diximus abſolutè receptum eſſe, ſorba adſtringere in hoc ſermone, & Galenum, & omnes authores cōplectētes, quoniā putabamus tam de maturis, quàm de immaturis intelligere. At quoniā egregiè maturæ, ſi in copia edantur, deiicere faciunt, vt experientia oſtēdit: propterea vt alios ad hoc cōſiderandū incitaremus, id proponere nobis placuit. Nec dicēdum eſt quòd per cōpreſsionem educant, vt multa faciunt adſtringentia: quoniam talia nō relinquūt aluum lubricā, vt ſorba faciūt, imò potius adſtringunt, & guſtus oſtendit in egregiè maturis quòd lubricȩ ſint, & nullam habeāt ſtypticitatem. Tu ac reliqui bene rem ipſam conſiderate. Ita expertus ſum, tu ipſe

exp

experiaris pura mente,& non animo nocendi,ac reprehendendi. Lectores ergo rei veritatem conſiderent, authoribus poſthabitis. SE. De ſorborum qualitatibus me certiorem facito. BRA. Frigida ſunt in ſecundo ordine remiſſo,& ſicca in ſecundo intenſo:tamen & humiditatē habent cùm matura ſunt. Hiſpani ſoruas,Galli cormes appellant. An verò aput Germanos holtzapfel dicantur,diſputare nō auſim,præſertim in aliena lingua. Tamen ſi fructū videamus,quod eo nomine vocant,potius ſylueſtre pomum videtur,quàm ſorbum. At ſpeierling ſorbum vocare certū eſt. SE. Granata mala ſequuntur. BR. A granis ita dicta,Punica à regione,qua naſcūtur. Græci ῥοὰ vocant.de quibus in balauſtio egimus.Nā dulcia, & acria, & malicoriū, & cytinum,& cicum, & grana, & folia ſeruare oportet. habet enim in re medica vires, in tot partibus efficaciſsimas. SE. Nuces cupreſsi in limen veniunt. BR. Notiſsimæ ſunt. Tu in his montibus pilulas,id eſt,nuces,& ſemina (quę difficulter colliguntur) & folia ſeruato: quāquam opus non ſit, quum in multis locis Ferrariæ perpetua fronde vireant. Ab Hiſpanis,præſertim ex Luſitania, noz de cypreſſo, à Gallis ſouchet dicuntur. Germani quoque, & Poloni cypariſſum cypreſz vocant. Si Galenum conſideremus ſeptimo de ſimplicium

med.facul.calida eſt in primo ordine intenſo, ſicca in ſecundo: nempe dicit tantam habere acrimoniam, & caliditatem, quanta ſatis ſit ad deducendã in altum acerbitatem: tamen nullam efficit mordicationem, aut caliditaté in corporibus. SE. Nux methel, & nux vomica ſequuntur. BRA. Hos duos fructus vel duo ſemina ſint, nunquã apud antiquos, aut recentes Græcos reperi: ideo Arabibus gratiæ agendæ, qui hæc ſcriptis mandarunt, & nobis indicarunt. Illos autem vehemẽter reprehendo, qui inclamare ſolent Arabibus derogantes: Pulchram rem oſtendunt, nam venenum manifeſtant. Sed ô fatui & ineptiſſimi viri, nónne & Dioſcorides napellũ vel inſanũ, ſtrychnon maniacũ deſcripſit, & infinita alia his magis venenoſa? Sed hæ Arabũ nuces pro conciliando ſomno, pro vomitu irritando, pro capiendis piſcibus, & auibus, pro interficiẽdis canibus ſummè valẽt. Vidi ego magnificũ Alexandrũ Faruſinũ, qui carnes nucis vomicæ puluere aſperſas cani deuorãdas tradidit: hic ſpatio vnius horæ, & minore, ſaliens obiit. Corui etiam eiuſmodi carné comedẽtes breue ſpatiũ volãtes decidũt. Piſces etiam adeò ſopiuntur vt fluitent ſupra aquas, manuq; capiãtur. Nos etiam miras potiones ſomnificas ex his nucibus parauimus. Decipitur Pãdectarius, vomicam nucem eſſe

apud

apud Dioſcoridem ſecundam ſpeciem tithymali tradens, quam cariſeti (vt inquit ipſe) vocat. Debuit autẽ ſcribere carietẽ. Hanc verò nõ eſſe id, teſtimoniũ eſſe poteſt, quia in tithymalo rami ſemipedales à radice exeunt: ſed nux vomica frutex eſt. Nam Serapionis interpres, quũ debuit interpretari frutex, fructus interpretatus eſt. Inqt enim Serapio fruticẽ nucis methel eſſe ſimilẽ frutici nucis vomicæ. de fructu autem non loquitur: quia hi diſtincti ſunt. SE. Nondũ, quid ſint, aperuiſti. BRA. Ingenuè fateor, vſque ad hoc tempus à me hos frutices ignorari: breui autem plantas videre ſpero, quas nec Arabes pingũt, tantum à Serapione in vomica nuce hæc dicuntur. Colorem eius eſſe inter glaucedinem, & albedinem, & paulò maiorẽ auellana eſſe (loquitur autẽ de auellanis ſuæ patriæ) & ſunt in ea nodi. Ex his notis nucem vomicam exquiſitè cognoſcimus. Nam ea verè eſt, quam habemus, & Venetias Alexandria Aegypti affertur. At figuram arbuſculæ eam generantis non docet, nec folia. Vnde ſi hanc arbuſculam abſque ſeminibus viderem, an ea eſſet, quæ nuces vomicas parit, ignorarẽ. De nuce methel aliud dicit, quàm fruticem eſſe nuci vomicæ ſimilem, & ſemen eſſe ſemini citri ſimile. Quo in loco errorem eſſe arbitror, vt ſemen citri legi non debeat. Alter author nu-

cem methel mandragoræ comparat, & corticem aſperum habet,& ſapor eius eſt delecta bilis,vnctuoſus.Hæc ſigna ſunt, quibus Arabes hæc indicãt.quæ omnino nihil oſtẽdunt. quamobrem hanc nucem viſu potius, & experientia cognoſco,quàm vera aliqua deſcriptione.Certè autem conſtat hęc ſemina à Latinis, aut à Græcis nunquam fuiſſe deſcripta. A Polonis orzech methel nuncupantur. Hæ nuces in quarto ordine frigidæ ſunt, & ſiccæ in ſecundo. SE. Mirabolani ſequuntur. BRA. Myrobalani dicito à balano, & myrõ,id eſt, glãde odorata, vel vnguẽtaria. Antiquioribus ad vnguẽ perlectis, cõſtat de vocatis ab Arabibus myrobalanis nũquam locutos eſſe,tamen hoc nomine myrobalanus vtuntur. Dioſcorides in primis vbi de palma tractat, myrobalanorum , & phœnicobalanorum meminit,qui palmæ fructus ſunt. Phœnicobalanus immaturus adſtringit magis, minus verò maturus. Plinius quoque libro xij. cap. xxij. myrobalani, & phœnicobalani inquit eſſe fructum cuiuſdã palmę in Aegypto,quę ad ipſos vocatur quaſi ſine ſiti.Hanc Dioſcorides poma,id eſt,poculũ vocauit, nẽpe humore plurimo abũdat.Hæc ſũt,quæ apud antiquos de myrobalanis reperiũtur. quãuis & Plinius eodẽ loco fæcẽ vnguẽti myrobalanũ appellari fateatur.Quòd autẽ antiquorũ my

robalani, noſtri nunc vocati eſſe nō poſsint, ex hoc apparet, quoniā antiquorū myrobalanus oſſe, id ex, ſemine carebat, vt Plinius teſtatur, ſed noſtrū hoc vulgare habet. Altera quoque res apud antiquos eſt glās Aegyptiaca, myrobalanon, aut myrepſicēbalanō appellatū, ex qua balaninū vnguentū fit. Fructū eſſe Dioſcorides inquit lib. quarto, ex arbore myrice ſimili nuci auellanæ, quam Pōticā dicūt æqualem. Theophraſtus quarto de plantarū hiſtoria myrto comparat, Plinius heliotropio. Corticem huius glandis vnguētarii premunt odoris gratia. Quicquid tamen ſit, cōſtat Arabū myrobalanos hos nō eſſe, nec ab antiquioribus vſquam deſcribi. Pādectarius miro errore ducitur, qui arbitratur Plinium grana behen myrobalanos putaſſe, quū nuſquam de behen locutus ſit Plinius, nec Græcum, aut Latinum nomen ſit behen: ipſe autē ita id Plinio attribuit, ac ſi de eo ſub hoc nomine behen loquatur. nō erat autē opus myrobalanos eos fructus, quos habemus, appellare, ſed Arabum interpres fuit, qui vbi halilig habet, ipſe myrobalanus interpretatus eſt, vt inde multi decepti ſint, antiquorum myrobalanos halilig eſſe putantes. Nos autem hos Arabū myrobalanos in prunorū, ac pomorū genere ponendos arbitramur. In variis ægritudinibus efficacisſimi ſunt. Pro his

Arabibus debemus, qui nobis hos optimos fructus tradiderunt, & eorũ vires edocuerũt. Quinque eius ſpecies nouiſti, citrinos, beliricos, chebulos, emblicos, indos. Venetiis emes, quoniã Alexandria Aegypti Venetias feruntur. SE. Ego vno carmine omnes cõprehẽdo. BRA. Tuum hoc carmen diſſeras. SE. En:

Myrobalanorum ſpecies ſunt quinque bonorum,
Citrinus, chebulus, beliricus, emblicus, indus.

BRA. Pulchrum certè eſt, ſed tu memoria ſerua: mihi ſatis eſt abſq; carmine recordari. In ſumma, apud antiquos non ſunt hi myrobalani. Vnum tamen eſt, in quo admiratus ſum excellentiſsimum quendam virum in myrobalanis, quia non habebat in quo Meſuen reprehẽderet (nam ab antiquis non tractãtur) vt ſaltem vellicaret, inquit: Bene ſunt examinanda, quæ de viribus myrobalanorũ à Meſue dicuntur, quoniam nullum habuit quem ſequeretur bonũ authorem. ac ſi Serapio in rebus Arabicis ineptus ſit author, & cæteri Arabes, quos imitatur, & Auicenna, & ipſemet Meſue, quos ſummos medicos fuiſſe nemo dubitat. adde quòd hæc domi habebant. À Gallis mirabolans, ab Hiſpanis mirabelanes dicuntur. Omnes ſunt frigidi in primo ordine, & ſicci in ſecũdo: tamen variant par-

tes,

tes,vt Auicēna teſtatur, quoniam citrini ſunt nigris calidiores, & indi ſunt minus frigidi, quàm chebuli. SEN. Nux moſchata ſequitur. BRA. À miro odore, quē habet nux moſchata vocatur. Apud antiquos, vt Dioſcoridē, & Theophraſtum nihil de ea reperitur. Poſteriores autē caryon myriſticon, id eſt, nux myriſtica appellant, & ita in Latinū ceſsit, vt hoc nomine diceretur. Ex hac fieri macin certum eſt. Pretioſiſsimus fructus eſt, cùm odore, tum proprietatibus, quibus in re medica valet. Luſitani, qui Indiæ partes luſtrarunt, myriſticarum nucū ſyluas inuenere. Hiq; decepti ſunt, qui glandem vnguentariam eſſe putarunt, de qua in quarto libro Dioſcorides, & nos ſuprà nonnihil, & infrà magis. Venetiis emes, quoniam ex India Alexandriam, Alexandria Venetias feruntur. Nunc ex re medica tranſiuit in ganeā, vt pauciſsima ſint pultaria, quæ nux myriſtica non ingrediatur. À Germanis moſcht ſimpliciter, & cum additione nus, moſcht nus profertur, à Gallis nois muſcades, ab Hiſpanis noien, vel nuoz moſcada, à Polonis muſkatoui orzech. SEN. Cuius ſunt qualitatis? BRAS. Serapio ex ſententia Aben Meſuai illam in tertio ordine calidam, & ſiccam facit: at ſecundū Meſehaben eſt calida, & ſicca in fine ſecūdi ordinis. Illis potius cōſentio, qui in tertii ordinis principio illā ponūt:

quanquam non multùm diſcrepant, qui in fine ſecundi calidam, & ſiccam voluere. SE. Tamar Indi ſequuntur. BRA. Quis etiã nõ amabit Arabes in Tamar Indis, id eſt, in dactylis Indiæ? quorum nulla eſt apud Græcos mentio, vt etiã Auerrois teſtatur, ſoli Arabes hos fructus nobis tradidere, & eius vires. Errant qui Dioſcoridis, & Plinii myrobalanum eſſe ſuſpicantur, & qui prima facie nõ vidit myrobalanum antiquorum oſſe, id eſt, nucleo, & ſemine carere, Tamar Indũ verò nucleum habere. Hoc loco video celebrem quendam virum ſine ratione Meſuen reprehẽdere. Inquit enim: Si Tamar Indus ſit phœnicobalanum Dioſcoridis, Meſue dicit ſoluere, quod Dioſcorides adſtringere fatebatur. At diuerſa ſunt, vt liquidò patet, nec opus erat cauillari in Meſuen, vt ille facit. nam Meſue in ſecundo frigidam, & ſiccũ, Auerrois in tertio indicat, quoniã aliqui Meſuæ codices in tertio legunt, & id ex eo credi poteſt Meſuẽ ſenſiſſe, quia Serapionem, & Auicennã imitatur, qui in tertio gradu ponunt. Erat igitur potius excuſandus Meſue, quàm abſq; certa ratione damnandus. Tu Venetiis Tamar Indos emes. Rectius Hermolaus in Corollario ſenſit, vbi de Cariota, quippe inquit recentiores id voluiſſe, ſcilicet palmulas illas Tamar Indos eſſe, ipſe verò inficiatur. Ab Hiſpanis eodem

nomine,

nomine, à Gallis Tamarins, à Neapolitanis dactylo ſyluatico, vel cephaleune vocantur. SE. Caſia fiſtula ſequitur. BRAS. Vel duplici ſſ, caſsia ſcripſeris, vt Græci faciunt, vel vno tantùm nihil refert, modò rem ipſam aſſequi contingat. Cùm apud antiquos caſsiam ſyringa, id eſt, fiſtulam inuenies, ſemper opus eſt noſtrum cinamomũ intelligere: quia verum antiquorum cinamomũ nõ habemus, vt ſuo loco videre licebit. Quod autẽ nunc cinamomum vocamus, vel canella, eſt antiquorũ caſia ſyrinx, tum Græcorum, tum Latinorũ. & ab Arabibus ſelicha, vel ſelch (vt apud Serapionem videre eſt) appellatur. Eius interpres caſiam ligneã exponit. Ideo cùm apud recentes caſia lignea dicitur, canella intelligitur: cùm verò apud eoſdẽ caſia fiſtula ſcriptũ eſt, caſia illa, quæ vulgò habetur, & caſia nuncupatur, ac educit: vt hinc videas à recentibus nomina cõfundi, primò canellã, cinamomũ, & caſiam ligneam appellant, licet pro caſia lignea, inſipidæ, & inoderæ canellæ, nunc fruſta oſtendant: deinde caſiam, quæ educit, caſiam fiſtulam vocant. Primus, qui hunc errorem fecit, fuit Serapionis, & aliorum Arabum interpres, qui vbi dicunt hiars amber, caſia fiſtula interpretatus eſt: quum debuiſſet interpretari cheratte longa. Vbi autem Serapio ſelicha, vel ſelche dicit, caſia lignea inter-

pretatur,cùm abſolutè caſia interpretari debuiſſet,aut cum hac additione ſyringa,id eſt, fiſtula. Nam propriè apud antiquos caſia fiſtula ea eſt, quam nos canellã vocamus, quia vti canna inanis ſit. Hinc recentiorũ ingens error detegitur,qui in ſuis receptulis ad prouocanda menſtrua,in quibus ſcriptum eſt caſia,ipſi corticem caſiæ noſtræ vſualis ſumunt, quæ cheratte longa eſt,vel(ſi Latinè magis loqui velimus)oblonga ſiliqua,cùm tamen antiquiores,à quibus receptulas ſumunt,per caſiam noſtrum vocatum cinamomum , id eſt, canellam intelligant,non autem verum cinamomum:eo enim caremus. Ad rem igitur accedẽtes, noſtra hæc caſia apud antiquos ignota erat : nullus enim reperitur ex antiquioribus, qui eam vel álonge deſcribat, aut nutibus oſtendat.Ideo plurimùm in hoc pretioſo fructu Arabibus debemus. Optimè in Dioſcoridis caſia ab Hermolao,hæc Arabum deſcribitur,cùm adhuc recẽs eſt,ſimul cum cortice conditur, & ſoluit, non tamen plenius, quàm quod florem caſiæ appellamus,nec grana melius ſoluunt, vt falſo putant quidã:imò quandoq; nihil penitus ſoluere vidimus, tamen is,qui ſumpſerat, decem drachmas eorũ pulueris melle miſtas comederat:id enim data opera experti ſumus. quod ter aut quater in diuerſis fecimus : vnus ſolui viſus eſt,ſed id

potius

potius ex flore admiſto factum arbitramur. Caſiæ arborem Murani vidimus, nihil autem pariebat, folia iuglandis habebat. Venetiis emere poteris. In India, & Aegypto naſcitur, arbores proceræ ſunt. Prope Damaſcum ingens copia reperitur. Species ſiliquarũ apparet, & Arabũ nomen ſiliquam indicare videtur. Ideo quemadmodũ à nobis vocatam charattam, ſiliquam appellamus: placeret vt caſia oblonga ſiliqua Latinè, vulgò autem charatta longa diceretur. Hiſpani cannam fiſtulã, Galli caſſe fiſtule, Poloni caſia vvtrabkach appellant. Calida eſt, & humida ordine primo, vel primam ſecundi ordinis partem attingit. SE. Cubebe caſiam ſequitur. BRA. Plures decepti ſunt cubebe grana viticis arbitrãtes. Cauſa autẽ erroris fuit, quia vna cubebæ ſpecies ſaporem piperis habet. Viticis autem ſemina eodem ſapore inſigniri Dioſcorides teſtatur. Re autem cõſiderata, vitex arbor eſt veluti ſalix, imò à Theophraſto ſalix Amerina appellatur. Cubebe autem frutex eſt myrti folia habens, latiora tantùm, & in ſummo acuta veluti lanceæ. Pandectarius à Galeno caucalim vocari cenſet: ideo conſiderans (vt inquit ipſe) Galenum, & Dioſcoridem aliter dicere non potuit, quàm cubebe Galeni Dioſcoridis oxymyrſinen eſſe. Huius autem ratio eſt, quia Dioſcorides nihil de cubebe, Ga-

lenus verò nihil de oxymyrſine tractat. Sed longius hic vir aberrat, quoniam de caucali, quam vult eſſe cubebe apud Galenum, Dioſcorides ſecũdo libro tractat, nec quicquam refert: & ſi Galenus oxymyrſinen omiſerit, quandoquidem à pluribus aliis etiam abſtinuerit. Eſt autẽ caucalis genus ſylueſtris dauci. Sed Pandectarium errare fecit Serapio, qui caput cubebarum Galeni, cum capite myrti agreſtis Dioſcoridis comparauit. At eo deceptus eſt Pandectarius, quia apud Galenũ caucalim eſſe voluit. Serapio autem apud Galenum carpeſium eſſe fatetur: Galenus enim de carpeſio, & non de myrto ſylueſtri: de myrto autẽ ſylueſtri Dioſcorides, & non de carpeſio tractat. Quod verò Serapio per cubebas apud Galenum, Galeni carpeſium intellexerit, ex eo certum eſt, quia ſub hoc nomine cubebe eadẽ ſcribit, quæ ſub hoc vocabulo carpeſium à Galeno ſcripta ſunt, videlicet habere virtutẽ phu: nõ ſolùm guſtu, ſed & viribus, & quòd vrinã prouocat, & totius corporis obſtructiones aperit. Quã ob rem Serapio myrtum ſylueſtrem Dioſcoridis cubebe eſſe magno ægrorum diſcrimine arbitratur, quippe qui rem pro re tribuat. Conſtat autẽ cubebe, & myrtum ſylueſtrẽ diuerſa eſſe: quoniã cubebæ odoratæ ſunt, myrti ſylueſtris granum inodorum: cubebæ in medio granum nõ habent,

bēt,at myrtus ſylueſtris habet,& dulciſsimū: quam ob rem myrtus ſylueſtris nō erit cubebe,id eſt, id,quo vos pro cubebe vtimini.Vnde ad exquiſitam harum rerū cognitionē,ſcito noſtrū vulgare cubebe nō eſſe cubebe Serapionis, quoniā Serapionis cubebe eſt myrtus ſylueſtris Dioſcoridis. Adde carpeſiū Galeni non eſſe myrtum ſylueſtrē Dioſcoridis, quoniam diuerſis viribus inſigniuntur, quanuis Serapio idē faciat carpeſium apud Galenum, & oxymyrſinen apud Dioſcoridē, ſed re vera deceptus.Verùm quid ſit Galeni carpeſium,adhuc incōpertū habeo: nam ipſe nō deſcribit,quanquam in libro de antidotis feſtucas quaſdam eſſe fateatur. Fortè dices eſſe noſtrū cubebe.quod fieri nō poteſt,ſi feſtucæ ſint.Serapio igitur cubebe,myrtū ſylueſtrem, & carpeſium idem eſſe arbitratur. Cōſtat autem myrtum ſylueſtrē noſtrum cubebe non eſſe, tum propter dicta, tum propter granū, quod in myrto agreſti triangulatū eſſe dicit, in cubebe verò nullum.At carpeſiū Galeni in dubio eſt,an ſit noſtrum cubebe:non eſſe autem illud mōſtrat,quia apud Galenum feſtucæ ſunt phu ſimiles, vt in ruſco infrà admonebimus. Denique vt huic rei metam condonemus,cubebe,quo vtimur, apud Dioſcoridem, aut Galenum inuenire neſciuimus. Ab omnibus ferè gentibus ſimili nomine appellatur,

latur,at in re ipſa diſſentiũt, quippe Galli cubebes,Hiſpani cubreas, Germani cubeb,Poloni cubebe vocant. SE. Rationem illam,qua probas cubebas nõ eſſe Galeni carpeſiũ,cùm à Galeno dicatur carpeſiũ eſſe feſtucas quaſdam, cubebas verò fructus eſſe, ex quo iudicas cubebas nõ poſſe eſſe carpeſium, nihil valere conſtat:quoniam cubebę noſtrę ſunt fructus harum feſtucarum. tamen Galenus feſtucas potius probat,quàm fructus,& hoc multi recẽtiores ſentiunt. BRA. Quis tibi aperuit cubebas eſſe illarum feſtucarũ fructus, quas probat Galenus? SE. Nullus ex antiquis, ſed ita in mentẽ mihi venit. BRA. Tu ergo abſq; ratione,aut alicuius viri,qui oculis viderit,authoritate loqueris.Nõ erat in his incertis nugis immorandũ, ſed ad maiora progrediendum erat,neq; incertiſsimè loqui oportebat. Et quis vnquam dixit feſtucas fructus habere? Et certè fructus eſſet nobilior feſtucis, neque Galenus feſtucas potius probaſſet, q̃ fructus:propterea nõ debebas tam elato animo me reprehendere in re quam ignoras:ſed id dicis,quod tibi in mentem venit, & abſque ratione aut ſenſu ab aliquibus ſcribitur. Imò pro te poſſem ego rationes fingere:quoniam ex Syria Venetias cubebas afferunt. Et Galenus VII. de ſimplic.medica.faculta.de carpeſio inquit vocari carpeſiũ à mõtibus quibuſ-

dam

dam Pamphyliæ, in quibus naſcitur, ingenſq; eius prouentus eſt in Syria. At nos tam tenuibus argumentis non mouemur. Sunt calidæ, & ſiccæ reperiei ordine ſecundo intenſo. S E. Sebeſten occurrit. B R A. Nuſquã apud Dioſcoridem ſebeſten reperire contingit, niſi in genere prunorum cõtineri videatur: eſt enim pruni ſimile. Tamen apud poſteriores Græcos ſub hoc vocabulo myxa, & non ſub vocabulo ſebeſten reperitur: Græci enim myxam appellant mucilaginem. Vnde & Galenus ſaliuam illam conchyliũ, quę emanat dum actu punguntur, myxam vocari tradit. Eſt autem mucor quidam, vel lentus mucor. Eodem pacto in ſebeſten, quæ myxa vocatur, mucoſus lentor inuenitur, ex quo in Syria viſcũ parãt. Myxas enim, id eſt, ſebeſten exprimentes internus mucor exprimitur, qui in viſcum ducitur. Apud Athenienſes autem μύξα κόρυζα, id eſt, deſtillatio eſt, vt Iulius Pollux libro primo ſui Onomaſtici tradit. Dicitur autẽ ſebeſten, Hermolao in corollario teſte, vbi de viſco loquitur, ob honorem Auguſti, vnde ſebaſtos vocatur. Quod an verum ſit, tu ipſe iudica: nobis apud aliquem authorem hoc legere non licuit. vnde apud antiquos ſebeſten incomperta videntur: propterea Arabibus gratias agere debemus, qui adeò probos fructus ad extinguendã ſitim, & bilẽ reprimen-

dam nobis indicarunt. Venetiis emes, quoniã è Syria, & tota Iudæa Alexandriam, Alexandria Venetias afferuntur, & etiam ex Cypro. A` Gallis etiam ſebeſte vocantur, à Cretenſibus vulgò myxaſſà, à Polonis ſebeſten. Auicenna ferè temperatas iudicat, tamen ad frigidum & humidũ inclinant. SE. Coloquintida ſequitur. BRA. Colocynthis ab antiquis, à Romanis cucurbita ſylueſtris appellatur: quanuis & hoc nomine colocynthis cucurbitam eſculentã antiquiores intelligant. Apud nos etiã naſcitur, ſed inefficacior, quanquam & noſtra ſoluat. hoc autem egrè fit. Melius eſt Venetiis emere, cùm ea efficacior ſit, quæ ex Orientalibus partibus, vtpote calidioribus, inuehitur. Notiſsima eſt apud omnes colocynthis, & peculiare antiquorum pharmacũ. Colocynthis malæ indicia à Meſue ſcribuntur: ſi in ſolo forti naſcatur, in puluerulento, & vbi ſunt reptilia, vel in locis thermarũ, mala eſt. & addit alia, quibus ab excellentiſs. Manardo reprehenditur ita argutãte: Si hæc vera ſunt, nunquã erit tutus colocynthidis vſus: non enim ſcire poſſumus, quo ſolo genita, nec an vna in vna planta, vel in vna regione vnica planta. Sed frigidè arguit: etenim in omne aliud, determinato loco naſcens argumentum reflectere poſſumus, ignorari à nobis an eo loco ortum duxerit, præſertim ſi

à no

à noſtra patria diſtet,ideo non eſſe tutũ eius vſum. Tamen quantũ in me ſit conſulerem, ne quiſpiã colocynthide vteretur, quãuis antiquiſsimi Græci ea vſi ſint:eſt enim res adeò violẽta,vt magis turbet,quàm proſit.Nõ deſunt alia ad eius vſum multò mitiora. Hoc mihi vſu venit,dictu mirũ,colocynthidẽ tractabã, & manibus ſolùm aperiebã, ſorore,& matre præſentibus: ego ex ſolo tactu,illæ ex odore adeò ſoluti ſumus, vt nullus noſtrûm fuerit,cui vẽter decies magna perturbatione non eduxerit.Ex hoc vehementiſsimũ pharmacũ eſſe conſtat. SE. Nos id quotidie experimur cùm pinſitur. BRA. Meſue præterea colocynthidẽ deſcenſui aquæ ad oculum valere tradit:quem Manardus reprehendit, quia Paulus dicit valere diuturnis oculorũ fluxionibus, ac ſi Meſue in re tam vera verum non dixerit.Sed hæc omittamus,ne in rebus adeò puerilibus tempus conteratur. SEN. Videris mihi morbo quodam animi in Manardũ inuehi. nã Manardus Meſuen non reprehẽdit, ſed illius mentem Pauli authoritate confirmat. BRA. Iamiam noui animum tuum non eſſe addiſcendi,ſed Theonino morſu carpendi:& maximo detineris vitio,qui vti amicus, & domeſticus, beneuolusq; loqui fingis, & habes ſub pallio tectum venenũ,& ſub mellitis verbis geſtas aconitũ. Manardo nonnun-

quã pręceptore vſus ſum,& illius verba ſemp̃ probaui,vbi res aliter nõ cõſtabãt,quæ quandoq; nõ conſtare deprehẽdimus(neq; enim omnia poſſumus omnes)illumq́; nõ vulgari amore ꝓſecutus ſum. Quid ſi quãdoq; aliud mihi videatur,quàm ipſi?Hoc omnibus liberũ eſt,pręſertim vbi verbo tenus aliquibus de rebus cũ eo locuti ſumus. Tu is es, qui cõtra nos animi morbo laboras. In nonnullis etenim dubitas, in q̃bus neq; puerulus(niſi malignus ſit)dubitare deberet.quodautẽ inquis Manardũ Meſuen non reprehẽdere, ſed eius mentẽ Pauli authoritate cõfirmare,oſtẽdit te neq; Manardi intẽtionẽ, neq; quid hic ſentiat intelligere:quippe Manardi intẽtio eſt ſupra Meſuẽ annotare, & oſtẽdere vbi ab antiquioribus diſſentiat:propterea hic Meſuẽ carpere voluit,qui dixerit colocynthidẽ valere deſcẽſui aquæ ad oculũ, cùm Paulus dixerit valere diuturnis oculorũ fluxionibus. Nõ equidẽ cõfirmat Meſuę ſententiã,ſed reprehẽdit, qui nõ dixerit diuturnis. At cùm valeat,& ad nõ diuturnas , ideo nõ eſt culpandus Meſue, qui fluxionibus valere ſimpliciter dixerit. Quod autẽ nos Manardũ amemus, id oſtẽdere poteſt, nẽpe in ſexcentis rebus Meſuen ab eius calũniis defendere poſſemus,quę tamen (niſi vt cõtingit, & opus eſt)nõ defendimus. SE. Colocynthidis qualitates edoceas. BRA.

In

In tertio ordine intẽſo calida eſt,& in ſecũdo intenſo,vel in principio tertii ſicca. À Gallis etiã coloquintes, & à Germanis, ac Polonis Latino nomine appellatur, à Cretẽſibus vulgò agriocolochinthi. SE. Piſtacea accedunt. BRA. Plinius: Qui hãc nucẽ(etenim in nucis genere poni debet)in Italiã portauit, Lucius Vitellius Cẽſor fuit. Nos Venetiis in ædibus magnificorũ patritiorũ Petri, ac Frãciſci de Moreſinis,quas Murani habẽt,vidimus.Illuc me duxit Reuerendiſsimus præſul Hieronymus Moreſinus,vir ingẽti probitate inſignis. In Syria propriè naſcũtur,& ex Syria recẽtes ſurculos prædicti nobiles afferri curarũt. Alexãdriã ferũtur,deinde Venetias,quãuis & recto curſu è Syria Venetias quãdoq; nauigẽt. Venetiis & piſtacia emes, & ſupremum illud viride coriũ,quo integũtur, habere curabis. Non intelligo lignoſum nuclei operimentũ, ſed tenellum putamẽ ſupremũ, quod lignoſum integit. Hoc enim in re medica plurimùm valet, vt Paulus teſtatur, quin & apud Alexãdriã Aegypti naſcũtur.Notiſsima ſunt piſtacia, fiſtica apud omnes gentes vulgò dicta, quorũ apud nos maximus eſt in re venerea vſus. Antiquitus plures decepti ſunt, terebinthi fructũ eſſe arbitrantes,vt Athenæus inquit.In marẽ & fœminã diſtinguunt:marẽ id appellãt,quod ſub tenello corio,tanquam

oſſeos teſticulos habet. nam illa pars infima vtrinque tuberoſa duos teſticulos repræſentat. Venetiis etiã parit, & maturat. SE. Miror cur Alexander Trallianus libro tertio, capite XVIII. ea in parte, qua de hepaticæ dyſenteriæ curatiõe agit, ex gelida iecoris intẽperie facta dicat: piſtacia verò, & amygdala in hepatica dyſenteria obnixè vitanda ſunt, eò quòd promptiſsimè nõ corruptionis ſolùm & oleacea ſunt, ſed metamorphoſis etiã in bilem valde obnoxia, & quòd humorũ tum ſuperfluitatẽ, tum aſperitatem conciliãt, adeò quidẽ vt inde vẽter & inclemẽtius & frequentius irritetur. BRA. Equidem ſi Tralliani verba ſunt illa, quæ adduxiſti, & circunferũtur, non poſſum ab eo non diſſentire: tamẽ quòd egregiè ventriculo conficiantur, experientia teſtis eſt, ſicuti & amygdalæ, & nuclei vocati omnes. Nam ſi quis his veſcatur, fruſtula inter excrementa cernuntur, vt ingeſta ſunt: fortè ob hoc in dyſenteria damnãda, & iecoris frigiditate: quanuis Galenus VIII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, dicat iecoris obſtructionẽ ſanare. Experientiæ verò ſtandum eſt, cùm ipſe Galenus ſecundo de alimentorũ facultatibus, dicat ſe ignorare an ſtomacho noxia ſint vel vtilia, nec aut aluum ducãt, an ſiſtant. Nos verò dicimus aluũ potius ducere: quoniam oleaginea & ventri-

culo conuenire ſua qualitate calida, & amariuſcula cum ſtypticitate, & aromaticitate (vt hoc nomine vtar) quãuis non cõficiatur, vt alia multa faciunt. Propterea arbitrãdum eſt dyſenteriæ obeſſe ob id ſolum, quoniam non conficitur, & in integra fruſtula maſticata deſcendit, in reliquis ob naturam oleagineã, potius dyſenteriæ conueniunt. SE. Quis dixit in Venerem valere? quippe in Venerem illa faciunt, quæ egregiè nutriũt, & in flatus diſſoluuntur: verùm de piſtachio oppoſitum dicitur, non multùm nutrire. BRA. Galenus an in Venerem valeat, non expreſsit, quoniã illi incompertum erat, ſicuti & an noxia, vel vtilia ventriculo: tamen hoc à recentioribus receptum eſt, & caliditatem, ac humiditatem quandam habent, quæ in flatus craſſos diſſoluitur, quibus virilia implẽtur, & infimæ partes, hinc in Venerem excitãt: ſed id efficacius faciunt, aliis cum rebus miſta. Hoc experientia oſtenditur. Et quanuis recentes nonnulli in omnibus qualitatibus temperata eſſe fateantur, tamen cùm ſolo ſenſu & abſque ratione conſtat eſſe calida piſtachia, propterea erunt in ſecundo ordine, & fortè intenſo calida, & in eodem humida craſſa quadam humiditate. SEN. Anacardus ſequitur. BRASA. Anacardum apud Dioſcoridem, aut alterũ Græcum nunquam inueni, tamen Græco no-

mine inſignitur, & à corde nomẽ ſumpſit, cuius figurã imitatur. Arabibus etiam pro hoc ſemine debemus. In mõtibus Siciliæ naſcitur, & copioſe in Apulia. Balador ab Arabibus nominatur. Hũc facillimè habebis, quum in Apuliã pro oleo mittes. Exiſtimant calidũ & ſiccũ ordine quarto: tamẽ nõ poſſum induci, vt credã ad ordinem illum peruenire, quanuis calidiſſimus ſit anacardus. S E. Nux Indica offertur. B R A. Et hoc eſt Arabum munus, qui hanc nucem Græcis incognitam nobis aperuere, niſi ea ſit, quam Galenus nucem regiam vocat. Serapio fructum ex quodam genere palmæ arbitratur, Venetiis habetur ex Orientalibus partibus allata. Eius oleũ butyro etiã bonitate præferri dicũt. Nos vt plurimũm in re venerea vtimur, quoniam ab Auicẽna ſemen augere dictum ſit. Genuæ magis recentes habentur, quæ in Hiſpaniam ex Luſitana nauigatione ferũtur, & ex Hiſpania Genuam, ab hiſpanis coco dicitur. Hinc fortè noſtri pueri cum nucibus ludunt tribus ſuppoſitis, & ſuperaddita quarta, appellãt coco maiorem nucem, qua ad alias proiiciẽdas vtuntur. À Gallis nois de Inde vocatur, ab Hiſpanis nuoz della India, à Polonis orzach indyyski. Hæc de iſta nuce apud Græcos incognita ſatis ſint. Calida eſt in principio ſecũdi, ſicca in primo. S E. Citrũ ſequitur. B R A. Citrũ

aliud

aliud eſt, aliud cedrus, vt in Epiſtola ad illuſtriſsimũ Hippolytum Eſtenſem docuimus, quam pro hac re legere ne pigeat. Cedrus arbor procera eſt, paruos fructus pariẽs, quos frequenter conditos edimus. Citrum id eſt, quod vulgò cedro appellamus, & arantium in eodẽ ferè genere ponitur, quod & malum Medicum, & ab aliquibus pomũ aureũ nuncupatur. Notiſsima ſunt hæc, & in Liguria copioſiſsimè pariunt, vt Genuæ, ac Sauonæ Heſperidũ hortos videre licuerit, in quibus hæ arbores topiario opere formis variis viſebãtur. Iam & Ferrariæ plantari cœpere. Ex his folia, fructũ, & ſemina ſeorſum habeto, quæ plurimùm ægris cõferunt: quin & eius ſuccũ ſeruare opportunũ erit: ſemina puerorũ vermes interficere cõſtat. Ab Hiſpanis citra limones dicũtur, & nos citri genus limonẽ appellamus, quod ſucco potiſsimùm abũdat, & valde acerbo. Arantium verò orãges à Gallis, & naranzas ab Hiſpanis, à Polonis poma rãcze vocatur. SE. In calce fructuũ ſumus. Id verò à te impetrari velim, vt cõtradictionem à principe remoueas. BRA. A` quo principe? Illuſtriſs. Alphonſo Duce noſtro? SEN. Nõ, ſed à medicorum principe. BRA. Quem appellas tu principem medicorũ? Ego Hippocratem. SEN. Ego autem Auicennã. BRASA. Ne Auicennam principem medicorum,

ſed medicum, & principem dicas. SEN. Ergo medicorum principé. BRA. Vt arbitror dialectica cares, quippe à diuiſis ad coniuncta conſequẽtia non valet: vt, eſt bonus & citharœdus, ergo bonus citharœdus. æquè non valet, eſt princeps & medicus, ergo medicorum princeps. Sed his ſophiſtarũ, & puerorũ deliramentis omiſsis tuam illam contradictioné ediſſeras. SE. En in ſecundo libro canonũ citri ſemé calidum eſſe fatetur: in libro autem de viribus cordis, frigidum vſq; ad tertium ordinem facit. Fuere qui contradictioné falſo remouerent, vt in ſecũdo libro de citro, in libro de viribus cordis, de arãtio loqueretur. Conſtat auté eiuſdem ferè naturæ, & guſtus arantii ſemina, cũ citri ſeminibus eſſe. BRA. Optarem hac in re alterum Oedipum inueniſſes, qui me hoc faſce leuaret. Cùm auté tu à me petieris, cui plurima debeo, nõ poſſum pro viribus tibi non ſatisfacere. Fuere qui ita ſoluerent, vt ſecundo libro de cortice circa ſemen, in libro de viribus cordis, de carne à cortice contenta loqueretur. Quam ſententiam excellentiſs. etiam Manardus ſequitur. Mihi autem ſemper mos fuit, quoties cõtradictiones adeò manifeſtas in authoribus video, multos libros conſulere, & præſertim antiquiſsimos. Nõ enim credere poſſum, virum aliqué probũ, in re tam nota adeò ſtu-

pidè

pidè hallucinari. Quamobrē omnes impreſſos Auicēnæ codices variis in locis legi ita dicētes, & ſibi ipſis hac in re oppoſitos. Imò idē in plurimis manu ſcriptis etiā legebatur. Denique contigit, me forte fortuna domi Pinamontis Bonacolli cōpatris chariſsimi, in antiquū Auicennā incidere, in quo caput illud de viribus cordis aliter legebatur, quàm in vulgatis codicibus, eademq; penitus hic legebātur, quę in ſecūdo libro ſcripta erāt: ideo nō eſt opus in rebus tā fatuis, & craſsis ſummos viros erraſſe, aut ſibi ipſis contradicere putare. En quod mihi elapſis annis euenit: Quidā Scholaſticus meus noſtras interpretationes in Porphyrii quinq; voces imprimi curauit: accidit autē cùm impreſſoris, tū praui exēplaris vitio plura videri errata, quàm verba, vt deinceps cogar puerilia deliramenta corrigere, & id facere quod nunquā cogitaueramus, nugas noſtras impreſſoribus dare, vt errores illius impreſsiōis pinguiſsimi deprehendantur, vt peſsimis, ac cōſpurcatis linguis anſam maledicēdi auferamus: quanquā inſtitutum ſit nobis à cunis vſque maledicos deſpicere, & ſi qui nos læſerint, vindictā Deo committere. Nunc ad alia vertamur. SE. Iam ſol inclinare cœpit. HER. Imò inclinauit, & nox cælo præcipitat. Cœnare opportunū erit, vt mox dormientes membra labore ſol-

uamus. BRA. Agitè, fiat vt lubet.

DE RADICIBVS, QVARVM apud Ferrarienſes pharmacopolas vſus eſt.

SENEX. Iandudum illuceſcit, ſurgamus, ne ſomno inerti cœptum opus impediatur. BRA. Et cur non ſurreximus prius? nunc ſola interula veſtiar, vt ſuauem hanc matutinã aurã aptius capeſcã. Quum de ſeminibus, fructibus, ac floribus expeditũ ſit, cui hodie incumbemus? SE. Rei incumbemus, quæ nõ placebit Herbario. nã radices ab imis terræ partibus auellere opus erit. HER. Promptas vires habeo ad hunc laborem, & floridam iuuentã. BRA. Cur ligna, & cortices non præceſſère? SE. Nihil impediebat eo ordine incedere, verùm ita ſcribere cœpi. BRA. A prima igitur incipias, quã tua charta ſcripſiſti. SE. Pæoniæ radix primum limen occupabit. BRA. Quum pæoniæ ſemina collegiſti, radices etiã in peram condere iuſsimus. SEN. Recordor nunc. BRA. Quatuor aut ſex numera. SEN. Radices aſparagi, petroſelini, fœniculi, apii, althææ. BRA. De his omnibus in ſeminibus ſatis ſuperq; dictum eſt. SEN. Ebuli, chelidoniæ. BRA. De ebulo in floribus, de chelidonia expreſsimus in herbis. SEN. Caryophyllatæ. BRA. In herbis etiam caryophyl

phyllatam oſtendimus. SE. Nenufaris. BRA. In floribus nymphæam collegiſti, & te Ferrariam remiſimus, vbi huius herbæ radices præſtant. SEN. Rhabarbari & rhapontici radices ſequuntur. BRA. Has radices ſtatim à primo prandio edocuimus, & quomodo diuerſæ eſſent, & quibus partibus petendæ, & quomodo rhaponticum, centauriũ, & à nobis nunc vocatum rhaponticum differãt. SE. Quod in his ſcire opto, eſt rhabarbari doſis. BRA. Meſue à duabus drachmis & ſemis infuſione tribuit. SE. Manardus eum reprehendit, addens cuidã Pannoni nobili ob hoc malum obtigiſſe. BRA. Id non fuit ratione rhabarbari, imò & quandoque ſcrupulus obeſſe videtur. Non vererer in homine robuſto anni parte commoda decem drachmas in infuſione tribuere: imò frequẽter tres drachmas in ſubſtantia præter vllam noxam dedimus, & deinceps dabimus, quum opus erit, magno ægrorum commodo, qui ex hoc in natiuam ſanitatem reſtituuntur. Imò hi maiorem doſim propinare poſſunt, qui vbi naſcitur rhabarbarũ, ortum duxere, aut ei aſſueti ſunt. Vidi ego Mauritanum, qui ſcammonii ſemiunciam præter noxam comedit, quoniã ita à primis vnguiculis aſſuetus erat. Huius rei teſtis eſt Iacobus Colũna pharmacopola publicus, qui adhuc vitali aura fruitur,

ne

ne videar ſine teſte in re tam magna loqui. Adde & aliud, Scatizam quendam Illuſtriſsimi Principis Alphonſi Ducis Ferrariæ equiſonem, eo preſente, & reuerẽdo præſule Thoma Muſto, & magnifico Auguſtino eius fratre, & magnificis Hieronymo Guarnerio, & Giberto Cortilli, ac pluribus aliis, integram aloes lotæ libram, præter noxam comediſſe. Omnes hi teſtes ſuperuiuũt. Medebar & ego cuidam ruſtico, qui ſancti Georgii fratribus inſeruiebat, Gallica ſcabie correpto, iuſsi quatuor drachmas pilularum Alexandri Tralliani præparari, quas in capite de morbo comitiali deſcribit, inquiens nullas eſſe fortiores iſtis. Iuſſeram autem vt ſingulis diebus vnam vnius ſcrupuli pondere deglutiret: hic autem omnes vna vice vorauit, quæ equum interficere debuiſſent, tamen nec ſemel ſoluere. Arbitror naturam, tam magnam quantitatem aggredi non auſam eſſe: aliis tamen diebus ab vna ſola vnius ſcrupuli mirè ſoluebatur. Religioſi omnes illius ſacratiſsimi loci teſtes ſunt, & ſimul excellentiſsimi, ac doctiſsimi iuuenes Frãciſcus Bruſantinus, Maurelius Sanctus, Ioannes Leo, & Ioannes Franciſcus Roſſus compater chariſsimus, qui tunc pro actu practico exercendo mecum verſabantur. Sed quid opus eſt exempla exemplis exaggerare? quum certè conſtet mirum non eſſe, ſi decem

rhab

rhabarbari drachmæ in infuſione propinari poſsint, præſertim in robuſtiſsimo viro rhabarbaro etiam aſſueto. Aliàs tamen Meſuen alio modo intelligebam, à drachmis duabus & ſemis, ad decẽ rhabarbari infuſionẽ exhiberi, & nõ rhabarbarũ infuſum: ſed tũc errabã, quia triginta etiã, & quadraginta infuſionis rhabarbari drachmæ propinantur, non tamẽ rhabarbari infuſi. In alio autem de hoc viro miror, quia Meſue rhabarbarũ purgare ſcriptum reliquit. At ille reprehendit, quoniam antiqui à ſuo rhabarbaro vim purgatiuã demunt. Verùm antiqui de noſtro vocato rhabarbaro nuſquam tractarunt, de quo Meſue loquitur. Imò & hoc ipſum Manardus fatetur, aliud eſſe noſtrum rhabarbarum, & antiquorum. Soluere autem rhabarbarum adeò certũ eſt, vt nullus, qui ſumat, ambigere poſſit. Id tamen comprimendo facit, propterea ſtypticas aluos reddit. Sed hæc cõmodius, & per rationes ſuo loco differẽtur. SE. Dic prius ſi nihil in inteſtinis contineretur, quomodo rhabarbarum comprimendo educeret. BRA. Tunc nihil penitus educeret: ſed hoc modo intellige, rhabarbarũ prius à propinquis partibus attrahere, poſtea exprimere: & ita ſi quid propinquum ſit, attrahit, & quod in viis eſt, ſimul cum attracta materia ad inteſtina comprimendo eiicit. SE. Igitur & rhabarba-

rum

rum attrahet? BR. Quis ambigit? Cur dicitur bilem educere craſſam, & pituitam, niſi quia hos humores attrahit? Nunc inſtitutum noſtrum proſequamur. SE. Zingiberis radices ſequuntur. BRA. In Arabia, & apud Troglodytas plurimùm naſcitur zingiber. Alexandriã Aegypti affertur, & Alexandria Venetias. Putarunt multi radicem eſſe piperis, quos Dioſcorides reprehendit. Eſt autem repentis herbæ radix in morem graminis. Folium arundinaceum habet. Quũ emere volueris, vt melius teredines videre poſsis, ne zingiber bolo Armeno, aut rubra quadam terra delibutum emas: nam eo foramina tegunt, & ponderi addũt. Arabes recens zingiber ſaccharo cõdiunt ad ſtomachi frigiditates præcipuum. Alexandriã portant, & Venetias recto curſu. Tamen pharmacopolæ (vt pleraq; alia) adulterant. Nam veteres radices per multos dies aqua macerãt, alii aqua calcis, vt tenellæ euadant, poſtea condiũt: ſed facilè deprehenduntur, quoniã ex recenti zingibere conditũ minus acre eſt, & guſtu delectabile. Ex veteri autem mordicat, nec ita guſtum ſatiat, & cùm adulteratum maſticatur, in fine nonnihil veluti filamentum in ore relinquitur. A Luſitanis gengeure, à Gallis gingembre, à Germanis inguuer, à Cretenſibus vulgò zizauro, à Polonis vulgò ymbier appellatur. SEN. Zin-

giberis qualitates edoceas. BRA. Diſsident inter ſe authores. Nam Auerrois v. Collectionum, in tertio ordine calidum eſſe dicit cum ſtypticitate multa, & in primo humidum. Auicenna autem calidum eſſe in fine tertii ordinis cenſet, & ſiccum in ſecundo. Galenus ordinē non exprimit, ſed inquit calefacere, nō tamen primo occurſu. Hoc verò eſt, non quia calidū non ſit ordine tertio, ſed quoniam eſt craſſarum partiū: docetq; Galenus humiditatem quandam habere. Idque deprehenditur, quoniam carie conficitur: ſed ob illam humidum non dicitur, imò corpori applicatū exiccare deprehenditur: vnde in ſecundo erit exiccantiū ordine, & non in primo, vt Auerrois teſtatus eſt. SE. Coſti radix ſequitur. BRA. A noſtris pharmacopolis radix quædam pro coſto venditur, imò & ab omnibus per totā Italiam: quæ ita coſtum eſt, vt muſca elephantus. Nam coſtus radix eſt candida, leuis, plurimo & eximio odore: quam verò oſtendunt ipſi, nec candida, nec leuis, nec odorata eſt. In Arabia naſcitur. Non multùm difficile eſt Alexandriam vehi, ſi illuc mittantur qui nouerint: ſed qui mittuntur, ignari ſunt alienis dictis credentes. Miror non haberi ſaltem Indicum per Hiſpanorum nauigationes. Eſt autem nigrum, ſpecioſum, leue, vt ferula: ſed quod magis mirū eſt, quū ſingulis annis Ve-

neti

neti in Syriam nauigent, Syriacũ non haberi, hoc eſt ponderoſum, colore buxi, odore ſenſum tentans. Spero Illuſtriſsimi Alphonſi Ducis Ferrariæ opera breui verum coſtũ aſſecuturũ. Sola radix in re medica probatur, cæteræ partes à nullo authore expetuntur. SEN. Quibus nominibus ab aliis gentibus nuncupatur coſtus? BRA. A communi nomine nulli diſſentiunt. SE. Cuius eſt ergo qualitatis? BR. Auicenna inquit eſſe calidum in tertio, ſiccũ in ſecundo. Auerrois calidũ, & ſiccũ in ſecundo. Apud Galenum verò VII. de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus, colligitur eſſe in tertio ordine, & etiam intẽſo calido, quoniã habet plurimam acrem qualitatem, adeò vt exulceret. Non it autem inficias, aliquid habere humiditatis flatuoſæ, at humano corpori applicatũ id exiccat, velut ea, quæ in ſecundo ordine exiſtunt. SE. Valerianæ radix offertur. BRA. Siphu Dioſcoridis cum vocata à nobis Valeriana conferamus, (loquor autem de ea valeriana, quę in Italia naſcitur) eadem indicia habere certum erit, vno ſolùm dempto, quia noſtra valeriana multò minor eſt, quàm à Dioſcoride ſuũ phu deſcribatur. Dicit etiã caulem habere cubitalem, & aliquando maiorem, tenerum, cui læuor ſit, & color in purpura albicans, eundemq; geniculatum, & in medio concauum, flores figura ad narciſſum

accedentes,maiores tantùm,tenerioresq;,colore in albido per medium purpureo. Radix illi eſt in ſuperiore ſui parte minimi digiti craſsitudine,habetq; adnaſcentes illi exiguas radices alias,quæ ex tranſuerſo ferũtur,odorati rotundi iunci,aut nigri veratri modo ſibi ipſis implicitas,colore ſubrufo,& nardi odore, cum viroſa grauitate aliqua odoratas. Omnia hæc indicia in noſtra valeriana ſunt, magnitudine dempta:quoniam ſcimus apud alias nationes eandem valerianam nõ ſumi. Quippe Germanorum valeriana phu Dioſcoridis eſſe non poteſt, ſed apud ipſos herba eſt thriackskraut dicta, quaſi theriacaria, quæ noſtræ valerianæ ſimillima eſt.Hanc pro Dioſcoridis phu ſumere oportet, non eam, quæ ab ipſis baldrion appellatur.Quippe verum phu folia oleri atro, aut cerui ocello, ſimillima habet, vt noſtra valeriana,& thriacks kraut Germanorum: quanquam & nonnulli apud nos alia herba pro valeriana vtantur, quàm communis noſtra ſit. Eam in his montibus collige, quamuis à Dioſcoride in Ponto naſci dicatur.Verùm pro theriacæ cõpoſitione Illuſtriſsimus Alphonſus Ferrariæ Dux in Pontum mittere ſpopondit, vt phu Ponti afferatur. Galli eodem modo,vt nos, vocant valeriane. Poloni kozlek valerianam nuncupant. SEN. De valerianæ qualitatibus

diſſeras. BRA. Recentiores illam in tertio ordine calidam & ſiccam eſſe arbitrantur. Ex Galeno autem id colligitur, quòd eſt nardo viribus ſimilis. Nardus verò in primo ordine calefacit, in ſecundo exiccat iam cõpleto: vnde & valeriana in primo ordine calida erit, & in ſecundo ſicca. Verùm cùm idem Galenus ſtatim de nardo Gallica agens dicat, eſſe imbecilliorem nardo Indica, & Syriaca, præterquam ad prouocãdam vrinam: & rationẽ reddit, quoniam illis calidior eſt, propterea in ſecũdo ordine calida erit, & non in primo. Imò arbitror eſſe in ſecundo completo: nempe idem Galenus dicit phu radicẽ habere nardo ſimilem viribus, ſed tamen ad pleraq; infirmior. poſtea ſequitur: Vrinas mouet plus quàm aut Indica, aut Syriaca nardus, perinde vt Gallica: igitur & phu caliditatem habebit Celticæ nardi, quæ eſt ſecundi ordinis completi caliditas: aliter vrinam vehemẽtius non prouocaret, quàm nardus Indica, vel Syriaca. Sola radice contentus ſis. SE. Cur Leonicenus, qui de hac diſſeruit, id non cognouit? BRAS. Quoniã non omnia poſſumus omnes, neq; eius tempore phu copia Ferrariæ habebatur. Veneti ex Patauinis montibus illam habent. SE. Meu radices accedunt. BRAS. Itali pharmacopolæ radicem quandam albicantẽ pro Meo oſtendunt, quam ſi maſticaueris, quodã

modo

modo paſtinacæ guſtum habet. Ex hoc autẽ Meum non eſſe deprehenditur: quippe Meũ radices graciles habet, odoratas, lõgas, & guſtum feruidum habentes. Quum in Hiſpania, & Macedonia naſcatur, miror admodum nõ haberi. Vt habeatur Illuſtriſsimi Ducis noſtri opera curabimus, qui ad iuuandas bonas artes adeò animum applicuit, vt nihil pro earum cõmodo, & amplitudine intentatum relinquat. Vnũ eſt, Italiã iandiu verum Meũ nõ vidiſſe, breui autem videbit. SE. Quę radix eſt ea, quam pro Meo ſumebamus? BRA. Paſtinacæ odorem habet. Veneti ex Creta aduehũt, vt facilè coniectari poſsim daucum Creticum eſſe, præſertim quũ Venetiis integram plantam viderim, quæ omnes dauci Cretenſis notas habebat. SE. Interim pro Meo, qua re vtar? BRA. Nulla. Nam Illuſtriſsimus Princeps in Hiſpaniam ſcribi iuſsit, vt habeatur. rei particeps eris. Nunc radices quædam pro Meo ex Gargano monte Ferrariam aduehunt, & ex Nurſia: an verò ſint, cùm ſemina ieccerimus, quæ nunc recepimus, aperiemus. Galenus VII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, Mei radices tertio ordine calidas, & ſecundo ſiccas eſſe fatetur. A Polonis oleſznick, à Cretenſiũ vulgo agre aguitho vocatur. SEN. Igitur bruſci radices colligamus. BRA. Per bruſcum quid intelligis? SEN. Fru-

tex eſt grana quædã parua,rubraq; faciẽs.Magnus vſus eſt his, qui mingere nequeunt, & calculis infeſtantur.BRA.Quid ſit accepi.Ruſcus dicere oportebat. Barbari vocabulũ corrupere, & bruſcum pro ruſco dicunt. Vel nõ à ruſco per corruptionem dicatur,ſed à ſapore quem habet: nos enim acerbum ſaporem vulgò bruſcum appellamus, quo ruſci grana inſigniuntur, vel potius ſapor ille à frutice nomẽ accepit.Agreſtis etiã myrtus à Dioſcoride nuncupatur.Aberrant, qui cubebas à nobis vocatas(de quibus ſuprà) agreſtis myrti fructus eſſe putarũt. Qui præterea berberim ruſcum eſſe arbitrantur,adhuc magis errant: quia inter colligẽda ſemina Serapionis berberim apud Dioſcoridẽ oxyacanthã eſſe docuimus.Ruſcus verò, vel myrſine agria, aliud eſt:herba aut frutex notus,quo Venetiis, & pluribus aliis Italiæ locis, ſcopas ad verrendas domos parant,eodẽ nomine vulgò appellatur bruſco.Leonicenus Pliniũ taxat, qui de oxymyrſine loquens, eam à ruſco diſtinctam fecit,lib. XXIII.tamen idem ſunt, imò & eaſdẽ vires bruſco atrribuit, quas oxymyrſinę attribuerat.At Plinius eo loco Caſtorem adducit authorem quendam, qui idem eſſe apud Latinos ruſcũ, quod apud Græcos oxymyrſine putauit.Noſter igitur bruſcus, eſt antiquorũ ruſcus,& oxymyrſine, cuius nõ ſolũ radices,

ſed

ſed & fructum, & folia ſeruato, & aquã per reſolutioné vi ignis exceptã habere ſtudeas. SE. Reperitúrne apud Arabes ruſcus? BRA. Serapio magno errore arborem ferẽtem cubebas eſſe apud Dioſcoridem oxymyrſinen arbitratur, & recẽtes, vt Pandectarius, & alii cum Serapione carpeſium oxymyrſinen eſſe putant, vt ſuprà edocuimus: quoniã de oxymyrſine nunquam Galenus, & Dioſcorides nunquam de cubebis tractauit. Idem igitur hæc duo eſſe fatentur. Sed errorẽ ſuprà in cubebis oſtendimus. Cubebe enim oxymyrſine eſſe non poteſt, ſi ambarũ arbuſcularum formam, & fructum cõſideres. Carpeſium verò (ſi Galeno credamus, vt dignũ eſt, in primo de antidotis libro) eſt tenues feſtucæ ramuſculi cinamomi ſimiles, quæ ſunt ſimiles ſecũdum genus vocato phu, & eius guſtũ habet: vt hinc Auicénæ interpretis error deprehendi poſsit, qui quum interpretari debuiſſet vires phu habere, rubeæ interpretatus eſt. Quippe hic error Auicénæ attribuẽdus non eſt, ſed peſsimo interpreti. Nam id vocabulum, quod ibi Auicenna ſcribit, phu ſua lingua, & non rubeam ſignificat. Ad carpeſium autẽ reuertẽtes, Quintus antiquus medicus, quem Galenus magnifacit, pro cinamomo carpeſium ſumebat, vtpote quod ab optima caſia viribus nõ diſsideat. Inuenit autem Ga-

lenus magnam carpeſii copiam in Sida Pamphyliæ, ideo eo loco carpeſii vilitas eſt: propterea laudant exinde colligi, & ſeruari. Cuius duas ſpecies facit à locis denominatas, alterã Laerciũ, alteram Ponticũ: hæcq; melior putatur, quæ odorẽ, & guſtũ aromatis habet. Aliter carpeſium ab antiquis inexplicatũ eſt. Tu cætera proſequaris. SE. Quibus nominibus apud varias gentes inſignitur ruſcus? BR. A Cretenſium vulgo exacantha, vel xangathea vocatur. Recentes illam calidam, & ſiccã ordine ſecundo fatentur: alii temperati caloris eſſe voluerunt: nos verò calidum cum primis authoribus potius eſſe iudicamus. SE. Cyclaminis radix occurrit. BRA. De hac in herbis expeditum eſt. Verùm temperare non poſſum, quin Auicennæ errorem oſtẽdam. Nam vbi de Artamita loquitur, quæ cyclaminus eſt, & ipſi Arabes buthormariem vocant, quũ primam ſpeciem cyclamini Dioſcoridis perperam etiam deſcripſiſſet, inquiẽs ſibi & ſuo tempore ignotam, mox notam ſpeciem ſuo tempore docet, inquiẽs eſſe ſpinam ſpiſſam, breuem, quæ radicem habet, qua lana lauatur. Si verò Dioſcoridem in capite Struthii cõſideremus, quod ante caput cyclamini ſcriptum eſt, inquit eius radice lanas lauari: vt hinc arbitrari oporteat, Auicennam ſecundam quidem ſpeciem cyclamini nõ poſuiſſe,

ſed

ſed de ſtruthio tractare: cuius rei cauſam arbitramur Auicennæ Dioſcoridem fuiſſe, qui à peſſimo librario ſcriptus ſtruthium cum cyclaminο cõfuderit. Serapio autem, qui iuſtum codicẽ habuit, nullo errore ducitur in his ſpeciebus aſsignandis. Tamen de Plinio mirandum magis eſt, viro Græca lingua, & Latina diſertiſsimo, qui (ſi Leoniceno credamus) cyclaminũ cum ariſtolochia cõfuderit, vt rerũ ſimilitudine deceptus videatur: nam vtrunq; à rotunditate nominatur. Cyclaminus rapum terræ: ariſtolochia verò rotunda etiam dicitur. Vnde in hac rotunditate deceptus eſt: quia x x v. libro inquit, ariſtolochiæ radice ſimul cum calce piſcatores in Campania vti, ad quam aduolent piſces, qui ſtatim exanimati fluitant. At Leonicenus Campaniæ piſcatores audiuit, ad hoc negotiũ peragẽdum radice cyclamini vti. Propterea aut duas radices necandis piſcibus aptas aſsignare oportet, quod nuſquam apud authores aliquos reperitur, aut cyclaminum ſpeciem ariſtolochiæ dicendum: quod ei ex hoc repugnat, quoniã ariſtolochia ita appellatur, quia prægnãtibus ſuccurrat, Plinio teſte, & etiam puerperis, ſecũdum Dioſcoridem. Cyclaminus verò nõ ſolùm prægnãtibus aduerſatur, ſed fertur, ſi prægnans hanc radicẽ tranſcenderit, abortum pati. Ego (vt ingenuè fatear)

Plinio potius, quàm Leoniceno cõſentirem, duas eſſe radices,quibus piſces capiantur, & ariſtolochiæ, & cyclamini. quod ab aliquo authore nobis incognito accepit Plinius. Nõ enim opus eſt quæque falſa arbitrari, quæ à ſummis viris dicãtur, etiam ſi ab aliis ſcripta non ſint. Scimus etiam & ipſum tertiã quandam cyclamini ſpeciem cognomine chamæciſſon vno tantùm folio, radice ramoſa poſuiſſe, qua piſces necantur. Hanc Hermolaus ichthyoteram propriè vocari cenſuit, quãuis hoc nomẽ primæ ſpeciei cyclamini à Dioſcoride tribuatur. ſed hæc aliàs. Miror etiam de quodam excellentiſsimo viro, qui Meſuen reprehendere conetur dicentem, & eleuãtur ſuper radices frondes. & parũ infrà, ſine eleuatione ſtipitis. hic Meſuen reprehendit ille, quia caulem fert quatuor digitorum, ſed nudum, Dioſcoride, & ipſa experiẽtia teſtibus. Sed potius errat ipſe, quia per caulẽ, ſcapum intelligit, à quo folia emanare debẽt: verùm omnes à radice fluũt tenui filo: vnde ſcapum verè nõ habet, cui folia inhæreant, ſed vnumquodq; ab radice ſuo proprio caule prouenit, tanquam pediculo, cui folium inhæreat. Addit etiam Meſue calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio ordine eſſe. Ab eodem reprehenditur, Galenum, & Auicennam huic gradum non aſsignaſſe. Ac ſi longè errauerit

Meſ

Meſue, qui in hoc voluit iuuare mortales, in quo Galenus,& Auicenna non iuuere. Adde ex Galeno colligi poſſe VII. de ſimplicium medic.facult. Ad alia autem pertranſire opportunum erit,ne his futilibus occupati bonas horas in colligendis herbis omittamus. Germani erdtzvviel vocant, ac ſi cæpam terræ exprimere voluerint. SEN. Ariſtolochiæ longæ & rotundæ radices ſequuntur. BRA. Tria ariſtolochiæ genera apud Dioſcoridē inueniũtur,rotunda,longa,& clematis, quæ ſarmentoſa dicitur, ob radices in modum ſarmenti complicatas. Plinius verò quatuor ſpecies adinuenit. Longa mas exiſtimatur, rotunda fœmina. Ita appellatā volunt, quoniam puerperis opitulatur: quanuis Plinius, grauidis, dicat. Duo genera notiſsima ſunt, quibus in officinis vtimini. SEN. Et hæc duo ſeruare ſtatui. BRAS. Longam Ferrariæ habebis,rotundam minimè, niſi aliquo ſtatuto loco vireat.Id tamen laudo,vt ambas ſpecies in his montibus colligas: quoniam rotunda in vulneribus efficacior exiſtet. magis enim exiccabit. Fructus autem & radices ſeruabis, quæ in rotunda ad rotundum, in longa ad longum vergunt. Si tertiam ſpeciem habere placeat,quæ ramulos tenues habet,foliis modicè rotũdis, minori ſedo ſimilibus, plenos, habet hæc rutæ flores, radices longiſsimas,

tenues, craſſo, & odorato cortice veſtitas. Tibi locũ indicabo, quo mirũ in modum creſcit. SEN. Satis mihi eſt has colligere, quibus in noſtra vrbe medici vtuntur. Clematidem vnguentarii ad ſua vnguẽta ſpiſſanda ſeruẽt. BRA. Germani quidam rotundam ariſtolochiam holvvurtz appellant, aliis reclamantibus, quoniam holvvurtz herba ſit in Germania, quæ potius rutę folia habeat, quàm hederæ, qualia Ariſtolochia rotunda habere debet: alii bibervvurtz, alii hinſchkraut vocãt: longã verò ariſtolochiã cum additione die lang, vt holvvurtz die lang proferunt. SEN. Quid per holvvurtz intelligunt? BRA. Idem ac ſi radicem concauam dixerint. SEN. Hoc meo iudicio ariſtolochiæ non quadrat. Sed aliarum gentium nomenclaturas edocere ne pigeat. BRA. A Cretẽſium vulgo tulagu taucia, id eſt, leporis auris, à Polonis kokorzik vocatur, alii kokornak dicunt, & ita ariſtolochiam rotundam nominant, longam verò poil laſczkt. SEN. Cuius eſt qualitatis? BRA. Calidam in primo, & ſiccam in ſecundo eſſe contendunt. Auerrois quinto collectionũ in ſecundo ordine calidas & ſiccas facit vtraſq; ariſtolochias, rotunda tamen vehementior eſt. At Galenus oblongam calefactione fortiorẽ eſſe dicit rotunda. Auicenna arbitratus eſt omnes eius ſpecies ad tertium caliditatis

ordi

ordinē & ad ſecūdū ſiccitatis peruenire:nos in ſecundo ordine ſolùm calidas eſſe cenſemus, rotūda tamē in intenſiori parte eſt. SE. Glycyrrhiza ſequitur. BRA. Notiſsima radix glycyrrhiza, quæ pluribus locis Ferrariæ ſcatet: in Cappadocia tamen, & Ponto laudatiſsima, ſed in Italia copioſe viret. Radix tantum in vſu medico eſt. A Grecis glycyrrhiza, à Latinis dulcis radix appellatur. Theophraſti tempore nōdum erat in vſu fortè hoc nomen glycyrrhiza, propterea Scythicam radicem appellauit nono de plantarum hiſtoria, quoniam in Scythia plurimùm proueniat. Duo ex ipſa ſeruāda, radix, & ſuccus ex ipſa radice expreſſus. Colorem buxeum habet: melior tamen eſt, qui in nigrum vergit. Deterior radix, quæ fragilis, quàm quæ lenta. De hac tam nota herba, ac radice nihil amplius. SE. Si Ferrarię glycyrrhizam habere potero, ſumne eius gratia ad alias partes profecturus? BRA. Non equidem, imò ſi tāta copia, quæ ſatis ſit, in noſtra patria colligatur, cūm humidior locus ſit, hanc pro optima ſerua. Nullibi enim craſsiores radices, aut dulciores inueni, quàm quę Ferrarienſi ſolo naſcuntur. Tamē equinum fimū, aut bubulum mirè odit: nos autē hoc fimo ſolū noſtrū ſtercoramus, ideo Ferrariæ diu perdurare nō poteſt. Ab Hiſpanis alcanix, à Gallis recliſſe, à Germanis

manis ſies holtz, ac ſi dixerint dulce lignũ, à Venetis legno dolce, à Cretenſibus vulgò gli corizi, à Polonis lakritia, ab Hiſpanis regalitia vocatur. SEN. Glycyrrhizæ qualitates ſcire percupio. BRAS. Auerrois primo Collectionum, illam in primo ordine humidam, in qualitatibus actiuis temperatam eſſe dicit. Galenus & ipſe in VI. de ſimplic. medicam. facult. illam in caliditatem temperatam eſſe dicit, quia dulcis: tamen quia parum adſtringit, ob id eſſe tepidæ caliditatis. Additq; eſſe temperamento humano familiarem: tamen frigidior eſt humana natura, & humida, propterea ſitim ſedat. Ex his dici poteſt eſſe in primo ordine remiſſo calida, & humida in eodem primo intenſo. SEN. Gentianæ radix ſequitur. BRA. Hac radice noſtri chirurgici in ſtrictis & cauis vlceribus vtuntur, vt latiora euadant, nec cæcas cauernas parturiant: Premunt radicem ad vlceris quantitatem, & imponũt. Notiſsima herba. In montibus, & montium crepidinibus altis naſcitur. Illuc ergo accedamus, & iugum præaltum aſcendamus, vbi vides folia ferè plantagini ſimilia. SEN. Mihi potius nuci iuglandi aſsimilari videntur. BRASA. Et illis quoq; conferri poſſunt: imò Dioſcorides ita confert. Radices legito, & ex radicibus hoc modo ſuccum parato: Radice tuſa, & diebus quinq; madefacta

facta in aqua,poſtea decocta, quouſque radices ſuperſint, deinde aqua refrigeratur, & linteolo percolata iterũ coquitur ad craſſamentum mellis: demũ in fictile conditur ad implenda vlcera.Radix lenta eſt,ſine odore, aquoſa,quę in ſeſe preſſa conſtringitur:ideo apta ad ſtricta vlcera ampliãda. Huius herbæ inuentor fuit Gentius Illyriorum rex, qui in bello primus eius vires demonſtrauit. Calidam & ſiccã eſſe in tertio ordine omnes ferè cenſent: quãuis Auicenna in ſecũdo tantùm exiccare prodiderit. Amariſsima autem eſt, Galeno teſte. A Germanis entzian appellatur,à Cretenſibus vulgò gendiegui, à Polonis goriczka. SE. Radix irios occurrit. BRA. Quum de iride (ita enim dici debet iris, non irios) ſermo fit, cæteris ſemper Illyrica præfertur, & ea, quæ mediterranea parte naſcitur, & maximè quæ ſeptentrionalibus expoſita eſt. Decipiuntur pharmacopolæ plures, qui Ferrariæ gladiolum pro iride accipiunt, quẽ corrupto vocabulo, giaciolo, quaſi gladiolum nominant. Vnde iris Illyrica non eſt vna ſpecies iridis ab aliis diſtincta: ſed ob perfectionem regionis, in qua naſcitur, integrioribus viribus, propterea hoc nomen iris Illyrica ſortita eſt, & præſertim quia ibi copioſiſsimè viret, & paſsim reperitur. Oſtendunt verò Ferrariæ florẽ quendã pulchrum,

&

& odoratũ ferè odore præmaturi pruni,aut perſici,quod nucem vulgò dicimus, & variis coloribus pictum , quem irim Illyricam vocant:ſed irim nõ eſſe ex hoc liquet,quoniam Dioſcorides irim dicit gladioli folia habere, maiora duntaxat,latioraq;, atq; pinguiora. Verùm quam ipſi irim Illyricã appellant,minora folia, ſtrictiora, & minus pinguia gladiolo habet.Nolo vt in his mõtibus occuperis. Singulis diebus Veneti in Illyriam nauigant,& ego fortaſsis hoc anno cum Illuſtriſſimo Alphonſo illuc appellã.Illinc iris aſportabitur, quæ verè Illyrica erit. Ex loco enim, in quo perfectiſsima , & copioſiſsima naſcitur,nomẽ ſortita eſt.Iris verò à multis coloribus nũcupatur,qui vel in tota ſpecie,vel in vno flore ſunt. Quũ verò annis elapſis cum Illuſtriſsimo Alphonſo duce noſtro in Illyrio eſſem, irim plures colores habentẽ quæſiui,& inueni. Erant quidem in diuerſis indiuiduis varii,in aliquibus candidi,in aliis pallidi,in aliis lutei,in diuerſis purpurei, vt plurimùm verò cærulei viſebantur. Erat autem vnus , & idẽ flos variis coloribus inſignitus: vt inde arbitratus ſim,irim dici nõ ob diuerſitatem colorum in ſpecie,ſed in indiuiduo. Tamen ſpecies non ex floribus,ſed ex radice diſtinguũtur. Alia enim colorem rufum,alia candicantẽ habet. Libyca eſt hæc,prima Illyrica.

rica. At colorum diuerſitas nõ eſt in ſummitate floris, ſed in infima parte, vt in his videtur, quæ nunc Ferrariæ virent. Sunt enim alii flores, qui ſpecies diſtinctas per colores habent, vt eamet ratione irides nũcupari oporteret. In Illyrio duæ ſpecies naſcuntur: rhaphanitis, dicta ob ſimilitudinem, quam cum rhaphanite habet, & melior eſt: & rizotomos, quæ ſubrufa viſitur, & minus bona. Facillimum eſt ex Illyrio huc afferri, & ſine vlla ferè expenſa. SEN. Egomet illuc accedam. Meſue etiam irim appellari dicit non ex varietate colorũ in variis indiuiduis, ſed in vno tantùm purpureo, in quo magis & minus in eodem folio viſitur. BRA. In iride finem feciſſem, niſi cuiuſdam excellentiſsimi viri locus occurriſſet, in quo Meſuen reprehendit, qui inquit melius tempus collectionis iridis eſſe ver. Ille reprehendit, quoniam Dioſcorides docet legendas radices quum incipit foliorum defluuiũ herbis. hoc non eſt in iride, ſed eſt generale præceptum Dioſcoridis in præfatione ſui libri de radicibus omnibus. Tamen Meſue defendi poteſt, vt de floribus loquatur, quos iubet colligi antequam defluãt. Adde in radicibus euellendis Dioſcoridis regulã intelligẽdam eſſe, quoties illarum herbarũ, quarũ radices ſunt, folia autumno defluunt: verùm iridis folia cõtinuè virent, &

nunq

nunquam decidunt. A Polonis Folkoui korzon, ab Hiſpanis lirio, à Neapolitanis giglio celeſte vocatur. Auicenna calidum eſſe dicit, & ſiccum in fine tertii. An ita ſit conſiderato. Nos potius Meſuen ſequeremur, qui frigidũ & ſiccũ in tertio ſimpliciter dicit: nos in media intelligimus parte. SE. Vtriuſq; cõſolidæ radix ſequitur. BRA. Duo ſymphyti genera apud authores inueniuntur: Petræũ, & quod Romani ſolidaginem dicunt. Idem enim eſt ſymphyton dicere, & conſolidam: ac ſi dicatur, ſimul naſci faciens. Secunda ſpecies Alo etiam dicitur, Ferrariæ notiſsima, quo loco abundat etiã plurima. Noſtrũ vulgus lugane go appellat, quia ex Lucania fortaſsis aſportatum, vel ob ſimilitudinẽ, quam radices habent cum lucanicæ fruſtis. Nos enim lucanicam appellamus farcimẽ quoddam ex ſuilla carne minutim pinſa, ſale, ac pipere, in tenuius ſuis inteſtinũ infarcta. Romani ſolidaginem à cõſolidandis carnibus appellant. Primam verò ſymphyti ſpeciẽ nondum agnoui. Nam hi decipiuntur, qui eam herbã eſſe putarunt, quam pharmacopolæ pro eupatorio accipiũt. Sed longè aberrãt, quoniam falſum eupatoriũ origani ramulos nõ habet, nec capillamẽta thymi, nec guſtu dulce eſt, queadmodũ ſymphytũ petræum: nec iſtud eupatoriũ in ſaxis naſcitur, vt petræũ dici mereatur,

ſed

ſed in foueis potius, & inter vineta. Symphytum hoc petræum recentiores cõſolidam minorem appellant, quid verò ſit ignorant: & ego adhuc nõ recordor me vidiſſe, quãquam radicem quandam pro eo oſtendant, & minus ſymphytum dicãt. Habent autẽ & præter has duas radices, alias quaſdã, quibus pro cõſolidandis vtũtur hi agyrtæ. Vnam regalem cõſolidã vocant, quę à Germanis ritterſporẽ dicitur, alterã mediam conſolidam. Sed illas ipſis omittamus, quoniã viri ſunt abſque ratione experimẽta tentantes. Symphytũ aliud apud nos vulgò luganigo dictũ maiorẽ conſolidam vocant, quanquã & in aliis Italiæ locis Ala, quaſi Alo appelletur. Poloni conſolidam koſzthiual, & Hiſpani ſuoldam, ac conſuoldam nuncupant. In Ferrarienſi agro copioſiſſimè emergit, ibi colligere nihil impediet: imò ſtatutæ quædã vetulæ harum radicum faſciculos gratia vendẽdi in forum portant, & mirus eſt apud noſtras mulierculas in contuſionibus præſertim intrinſecis, harum radicum in melle coctarũ vſus, & extrinſecus emplaſtri modo apponũt. Tu autem radicẽ illam proiice, quum domi eris, quam pro minori conſolida vendis, quę ita cõſolida eſt, vt tu es elephas. Nam eſt radix lignoſa, ſuperuacua, quæ nullum odorẽ habet, nec dulcis eſt, aut ſaliuam cit. quæ conditiones in minori

conſolida,id eſt, ſymphyto petræo inuenire opus eſt.Nomẽ commune habent Germani, quo conſolidam vocant, ſcilicet vvalvvurtz, nomen à cruribus deductum:quanuis hi,qui in inferiori Germania habitãt,& apud Saxones,à loco, in quo naſcitur, & ab eius qualitatibus, ſchmer vvurtz appelletur. quod idẽ eſt,ac ſi dixerint,nigra radix,vnctuoſa, & in aggeribus naſcens:ab aliis bein vuel, ab aliis autẽ ſchvvartz vvurtz nũcupatur.Galli verò conſoude vocarunt. Vnũ hic animaduerſione dignũ eſt, & ſi Dioſcorides luteum florẽ, maiori ſymphyto faciat,tamẽ & album vidimus,& intenſiori colore,quàm luteum habere, quandoq; animaduertimus,nec perpetuò caulem habet anguloſum,vel leuẽ,ſed modò hoc,modò illud habere cernes. SEN.Reperitúrne apud Auicénam? BR.Equidem reperitur,& id eſſe arbitror, quod ipſe ſecundo libro ſuccutum vocat, cõparatis ſuccuti proprietatibus ad illas ſymphyti. Tamen adeò confuſus eſt,vt quid dicat, apertè deprehendi nõ poſsit,præſertim quum eius interpres, vbi ſymphytũ interpretari debebat,ſemperuiua interpretatus ſit.Calidam eſſe in ordine ſecundo,atq; humidam arbitror,quãuis Auicéna frigidã dicat.Galenus verò illud diuerſarum partium,& contrariarum eſſe fatetur. SEN.Serpentariæ radices occurrunt.BR.Cu-

ius ſerpentariæ? SE. Maioris:quum enim abſolutè ſerpentaria dicitur,maior intelligitur, cuius radices cõſueuimus ſingulis annis pro officina colligere. BR. Hoc anno minoris etiã radices ſeruato,quæ ad plura valẽt,& Meſue maioris ac minoris vires ſimul confundit: quippe earũ vires deſcribit nulla præfatione facta,quòd minoris,aut maioris ſint,& adeò ſimul ambas miſcet, vt qui nõ nouerit, maioris vires minori,& minoris maiori applicare neceſſe ſit. Apud authores plures huius herbæ ſpecies inueniũtur, quàm Dioſcorid. ſub hoc nomine Dracunculus tractet,in maiorẽ, atque minorem diſtinguẽs. Poſt duo dracunculi capita aliam herbam pingit Aron vocatam, quauis & nomen Aron maiori dracuntio conueniat:tamen quicquid ſit,quum aro eædem vires ſint, quæ dracunculo, ſatis erit duas dracunculi ſpecies ſeruare, quas Ferrariæ,& notiſſimas habemus. Dracunculus ab Arabibus luph,à noſtris mulieribus, qui maior eſt, abſoluto vocabulo ſerpentaria nuncupatur,minor herba biſſara,quoniã anguibus,quos vulgò biſſas vocamus, placet: aut in locis naſcatur, vbi angues verſantur, vel quia dracunculos biſſas dicimus. Maior in foueis frequentiſſima eſt, & minor etiã, tamen peculiariter ſepes,& ſenticeta, ac loca vmbroſa amat. Ex ambabus ſpeciebus priuatim her

bam, & radices ſerua, quas perforare opus eſt, inde fune ligatas in vmbra ſuſpendere, vt exiccentur. Semina etiã habere ſtudeas, & ex maiori ſuccum ex herba, & radice: ex minori verò ex ſeminibus exprimito, quæ in modũ vuæ collectæ ſunt, vt inquit Dioſco. Ferrariæ copioſæ, & efficaciores hæ herbæ profluunt. Fuere tamẽ, qui à nobis vocatã ſerpẽtariam aron proprio nomine appellarẽt: quoniam & Dioſcorides à Syris lupha nominari cenſeat, ob id Arabes, qui Syris propinqui ſunt, vocabulum parũ contrahentes luph dicunt. Alii etiam biſtortã eſſe volunt, quam ſerpentariam dicimus. Sed longè decipiũtur, quoniam radicem biſtortam non habet ſerpẽtaria, ſed vt Dioſc. pingit in maiori dracunculo, ita reperitur in noſtra ſerpentaria, cãdida, rotunda, cortice tenui. Videtur tamẽ in aro Plinius à Dioſcoride varius, quippe ipſe libr. xxiiij. cap. xvj. ari radicem nigram pingit, at Dioſcorides candidam, dracuntio ſimilẽ. SE. Soluítne ſerpẽtariæ radix? BR. Soluit. SE. Meſue à celeberrimo viro reprehẽditur. nã Meſue ſoluere cẽſet. Ille reprehendit, quoniã ab antiquis inter purgãtia nõ numeratur, quæ ipſi cathartica vocant. BR. Galenus, & Paulus ſoluere omnino innuũt, & Plinius eius folia ſale, & aceto ſoluere innuit: & Dioſcorides inquit, minoris ſemina toſta exceptaque ficu

ſicca,

ſicca, aut ſi edatur, aluũ emolliet. Arabes autem, vel Arabum interpretes quũ ſoluere dicunt, vocabula cõfundunt: imò & Aetius ita inquit primo libro: Dracũculi radix omnia viſcera expurgat. Denique experientia ipſa hanc radicem ſoluere oſtendit (non dico autem catharticæ) & ideo in re tam vera nõ eſt culpandus Meſue. Minus culpa dignus eſſet, ſi nonnihil noui edoceret, ab antiquis indictum. Germani varia nomina habẽt, ſed biſtortæ applicata potius, quæ tamẽ ex dracũtio fiũt, vt drachenvvurtz, alii nottervvurtz, aron tamẽ magis peculiari nomine, & pfaffenpint nominãt. SE. Ad ſerpẽtariæ qualitates accedamus. BR. Te de maiore verba facere arbitramur. Galenus vj. de ſimpli. medica. facultatibus, inquit dracuntiũ eſſe calidius aro: Arum verò iudicauit calidũ, & ſiccum ordine primo, & ideo dracuntium in ſecũdo ordine calidum erit. quod & Meſue ex Galeno collegiſſe fatetur: vt fateri cogamur maius in ſecũdo ordine calidum & ſiccum eſſe, minus in primo. SE. Enulæ radices ſequuntur. BRASA. Inulæ potius dicito. Helenium à Græcis & Dioſcoride appellatur, quoniam ex Helenæ lacrymis in Helena inſula genita ſit, vt Homerus teſtatur: cuius radicẽ ſi quis comederit, omnium dolorum obliuiſcitur. SEN. Hanc radicem ſexcẽties comedi, at hoc

percipere nunquam datum eſt. BRA. Poetica illa ſunt: à noſtris mulieribus expetitur, & in quotidiano ferè vſu hyeme habetur, pro conficiẽdis paſtillis, quos Aiolos, quaſi Inulos ab Inula vocãt. Radix eſt & herba apud Ferrarienſes notiſsima, & frequẽtiſsima. In his montibus quęras, locis opacis, & ſiticuloſis, vbi efficacior exiſtit. Radices in aſſulas diuidere, & ſiccare debes: imò & ipſa herba ſeruãda, paſſo conditur, aut defruto, vt Dioſcorides inquit, qui etiã bene odoratũ eſſe cenſet, quum eius odor omnibus non placeat. quippe multi ſunt, qui paſtillos edere nõ poſſunt ex helenio factos: vt hinc coniicere liceat, quũ antiqui rem odoratam & εὐώδη, id eſt, bene odorata dicunt, non eſſe intelligendos in exquiſito odore, vt multi ſentiũt, quia in Inulæ odore, quid bonum odorem eſſe cẽſebant, oſtendunt. In odoribus enim vſu venit, vt aliquibus nonnulla bene oleãt, quæ fœtent aliis. A Gallis lione, à Germanis alant, à Venetis Ieuola, à Polonis oman vocatur. SEN. Helenii qualitates edoceto. BR. Auerrois v. Collectionum calidam & ſiccam ordine ſecundo eſſe dicit. Recentes calidam in ſecũdo, humidam in primo. Auicenna eadem cum Auerroe ſententiam habet. Tamen ſi Galenum conſideremus vj. de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, in tertio ordine calida, & ſicca eſ-

ſe

ſe videbitur, & etiam intenſo: tum quia partes ea affricata rubrificantur: tum quia illam nigro piperi, & albo comparat, quoniã non ſtatim primo occurſu excalfacit, vt iſta: vt ferè hanc facere videatur cum nigro pipere, & albo in caliditate concertare. SE. Rubiæ tinctorum radices ſequuntur. BR. Notiſsima eſt rubia, adeò vt etiam infantes Ferrariæ in prõptu eam habeãt: qua ſingulis annis noſtrę mulieres in feſto paſchæ reſurrectionis oua tingãt. Duas habet ſpecies, ſylueſtrẽ, et ſatiuã. Satiua vtilis eſt, ſylueſtris nullius momenti. Abundat Ferrariæ ſylueſtris: ſatiua ob ruſticorum ignauiã rara. nam magno quæſtu per totam Aemyliam ſeminatur. Rauennæ ingẽs copia habetur. Erythrodanum à Dioſcoride, & ab antiquioribus appellata eſt, à nobis rubia ſatiua: quãquam in Dioſcoridis textu paſsiua legatur: ſed cum Marcello ſatiuam corrigendum puto. Decepti ſunt, qui herbam, quam vulgò pedochi de louo appellamus, ſylueſtrem rubiam eſſe exiſtimarunt. Nã ſylueſtris rubia, ea potius eſt, quæ vulgò ſtellaria dicitur. Hos autem decepit, quia & ipſa inhęret. Imò & Dioſcorides aparinæ aſſimilat, quia inhæret, & rubia etiam inhæret. Tota Italia hanc optimè cognoſcit, & pro tingendis lanis ea vtitur, & aptandis pellibus. Tria ſeruare oportet, ſemina, radices,

& folia, quæ priuatim aliquibus ægritudinibus cõferunt: imò ſi foliorum ſimul & radicum ſuccus ſeruetur, ab re nõ erit. In ſepibus naſcitur & vmbroſis locis. Quemadmodum apud nos à colore radicis rubia: ita apud Gręcos erythrodanũ à rubore appellatur. Nam erythron ruborem dicũt. Curabo deinceps, vt Ferrariæ ruſculo meo ſeminetur: tamen laudo vt altioribus locis, atq; vmbroſis pro re medica colligas. A Germanis rœte nuncupatur. Galli noſtrum nomẽ imitantur, à Cretenſium vulgò riſari, à Venetis ruba, à Polonis czeruone korzenye, ab Hiſpanis rubeia, à Neapolitanis rugia vocatur. SE. Cuius eſt qualitatis? BR. Galenus ex his, quæ agit, calidam & ſiccam eſſe teſtatur, ſed ordinem non exprimit. Ab Auicenna v. Collectionũ, in ſecũdo ordine calida, & in tertio ſicca dicitur. SE. Peucedani radices ſequũtur. BR. Si peucedanum, quem Ferrarienſes, & Veneti pharmacopolæ oſtendunt, cõſideremus, idẽ cum antiquorum peucedano eſſe deprehẽdetur. Nam radix eſt craſſa, liquore plena, qui niger eſt: & quãuis noſtra graui odore careat, nec multùm nigra ſit, id ob ſeniũ accidiſſe arbitror: eo enim graueolentiam amiſit, & ſuccum. SE. Non videtur ſimplex aliquod odoris grauitate præditũ, ætate reddi iucũdum. Adde quòd ſyncera peucedani radix, & ſuc-

cus

eus ad nos referri poſſunt. BRA. Video te cauillis, & non rei veritate delectari: quis vnquam dixit iucundum reddi in odore peucedanum? Eſt ne idē dicere graueolentiā amittere, & iucūdo odore inſigniri? Profectò non his, qui hominum ſermones intelligunt: imò non penitus abeſt odor grauis. Romæ vidimus, & euulſimus peucedanū grauiter olentem, ſimul cum excellētiſsimo, & doctiſsimo Giliberto Germano, qui Romæ medicam artem feliciter exercet, poteſtq; recēs ad nos afferri, & facilè curare poſſum vt afferatur: tūc quidem grauiter olet, quæ graueolētia ætate remittitur, vt in multis aliis, ætas odoris grauitatē remittit, vt in vocato zibetto videre licet. Verùm facile eſt Genuā mittere Liguriæ metropolim, inde ſingulis ferè diebus naues in Sardiniam ſoluunt, vt curetur recens peucedanū haberi. In opacis montibus naſcitur. Tria ex peucedano habere oportet, liquorē, ſuccum, & radices: liquor fit ſectis cultro radicibus, tenellis: quod ex his fluit, liquor appellatur: poſtea expreſsis radicibus ſuccus colligitur, qui liquore ineptior eſt: ex caulibus etiā ſuccus fit adhuc ineptior, vt citò efflatis viribus ignauus reddatur. Adde propterea inter peucedani radices, vel etiam caules, inhęrentē lacrymam, in morē thuris inueniri. Hanc quoq; habere cōueniet, ſed omnia

ex Sardinia peteńda, aut Samothracia. nā peculiaria ſunt hęc, & propinquiora, & ad quæ ſit facilis aditus: quanuis Theophraſtus, & Plinius laudatiſsimum peucedanũ in Arcadia naſci voluerint. SE. Acori radix occurrit. BR. Quum frequenter pharmacopolarũ radices perſcrutatus ſũ, illud cenſere fuit opus: radicem eam, quam galangā appellatis, acorum eſſe. quod ſæpe ab excellentiſsimo Leoniceno dictum memini: habet enim folia iridis, anguſtiora tātùm, nec radices abſimiles, implicatas tamen, neque in rectum, altúmve actas, guſtu acres, odore non ingratas. Si eam radicem conſideres, quæ à nobis galanga dicitur, omnes has cõditiones habere deprehẽdes. SE. Id me ambigere facit, acorũ non eſſe galangam, quoniam à Dioſcoride ſcriptum eſt, acori radicem eſſe ſubalbidam, quanuis Plinius nigram eſſe cenſuerit: verùm galangæ radix eſt rufa ad fuſcum inclinans. Adde acorũ eſſe amarum, galanga verò amara nõ eſt. BR. Galanga, quæ antiqua non ſit, colorẽ habet ὑπολευκὸν, id eſt, ſubalbidũ, ſi rectè cõſideres: neſcioq; vbi inueneris acorũ eſſe guſtu amarum. Dioſcorides inquit eſſe guſtu acrem, & nulla ſit amaritudinis mentio. A Galeno pręterea dicitur guſtu acri, & non amaro: ſed inquit, & modicè amaro. Si galāgam guſtabis, percipies cũ acredine nõ nihil ineſſe

ama

amaroris,ſed adeò vincit acredo,vt id pauxillum amari vix perſentiatur. SE. Ea autem radix, quam pro acoro vendimus, quid erit? BRA. Diciſne illam,quæ rubra eſt, vt coctus camarus quum recẽs eſt videatur,cuius ſumma copia Ferrariȩ habetur,in agro Sammartina dicto? SEN. Illam inquam. BRAS. Quid eſſet,diu conſideraui, & quãdoq; animus inclinabat iridis ſpeciem eſſe:poſtea quo nomimine appellatur inquirens in xiridem inclinabam, quam aliqui irim ſylueſtrem dicunt. habet enim iridis folia,verùm latiora, & in cacumine cuſpidata,caule intra folia cubitali admodum craſſo,triquetras valuulas ferente,in quibus flores purpurei emicant medio rubẽtes. Semẽ in folliculis fabarũ modo conditur,rotundũ, rubrũ,acre. Radix prædenſa geniculis, rubicũda,longa. Noſtrã vocatam acori radicem aliàs arbitrabar, nunc anceps ſum. alii iudicẽt:quippe acorus noſter florem luteum habet,ſed xiris purpureũ. Tamẽ quicquid ſit,gladioli ſpeciẽ noſtrũ acorum arbitror:quam verò galãgam vos putatis, verus Dioſcoridis acorus eſt. SE. Oſtende igitur mihi Serapionis galangam. BRAS. Quid ſit incertum eſt,nec à Dioſcoride, aut altero antiquo Græco pertractatur. Soli Arabes ſuam galangam pingunt. Pro acoro Venetias mittes, vbi vocatam galangam loco eius eme-

re ſtudeas, quæ verus acorus eſt, qui calore, & ſiccitate viget: noſter autem vocatus acorus: frigiditate, & ſiccitate inſignitur, & inſipidũ quendam ſaporem habet. SEN. Pro galanga quid emam? BRAS. Nihil, quia galangam ad hoc vſque tempus ignoro. Et illi aberrant, qui radicem, calamum aromaticum apud nos dictam, veram galangam iudicant. Nam hic communis odoratus calamus rufus eſt, & frequens geniculis, & qui cõfractus in aſſulas multas diſsiliat, fiſtulis plenis araneo, ſubalbidus, in commanducando glutinoſus, adſtringens linguam, guſtu ſubacri. Hæc omnia in noſtro aromatico calamo ad vnguẽ inueniuntur: & præſertim de araneolo illo, qui in vocata à nobis galãga eſſe nõ poteſt. Qui verò galangã à nobis dictam calamum aromaticũ arbitrantur, ex eo id volũt, quòd præcipua bonitas calami, eſt eſſe rufum, geniculis frequẽtibus, ac ſi calamus aromaticus quem habemus, rufus non ſit, & geniculis careat. SEN. Quid ergo putas calamum aromaticum, quem habemus? BRA. Verum calamum odoratũ arbitror, ex India per rubrũ mare, id eſt, ſinum Arabicum, poſtea terreſtri itinere per camelorũ garauanas (vt eorum more loquar) Alexãdriam Aegypti magnum emporiũ, denique Venetias cõuehũt. Acorus verò in Colchide naſcitur: ideo Ve-

neti quandoque ex nauigatione in Propontidem, Helleſpontum, Euxinum mare galangam aduehunt, quod acorum eſſe, iter teſtimoniũ eſſe poteſt: tamen facilius ex Galatia habetur, in qua etiã exuberat. SE. Venetiis ergo calamũ aromaticum, & galangã, id eſt, verum acorum quæram, veram autẽ galangam minimè. BRA. Ita fiet. Ego enim veram galangã ab Arabibus tãtùm deſcriptam inueni. Scribit enim Serapio eſſe venã in groſſitudine caſiæ ligneæ, & cortex eius eſt rubeus, & interius eius eſt puluerulentum. Pandectarius apud Dioſcoridem inueniſſe putauit, quum tamen abſit. Germani acorum ſchvvertẽ, galangã verò gel lilgen appellãt. At Galli galangam galingal potius nuncupare voluerunt, à Polonis acorus myeczik, & galanga gangal, & calamus aromaticus tatarskie ziele nũcupatur, ab Hiſpanis verò acorus ſpatagna, & à Neapolitanis ſpatella dicitur, at de vulgari acoro potius loquuntur. SE. Incertũ videtur quid Dioſcorides deſcribat, in aromatico calamo, an radicem ſcilicet, an calamũ. BRA. De hac re quid ambigis? Nomen hoc calamus, de qua re ſermo fiat, oſtendit, nẽpe de calamo. SE. Mihi potius radix videtur, quàm calamus is, qui paſſim vẽditur. BRA. Decimus igitur annus, quòd Venetias verus calamus aromaticus affertur, qui calamus

mus eſt, & non radix: at communis aromaticus calamus, qui paſsim venditur, radix eſt, & nō calamus. Id verò, de quo impræſentiarum loquor, calamus eſt, non radix, qui & folia habet circumcirca in aliquibus calamis, quæ noſtrorum calamorum foliis aſsimilātur: & niſi putaſſem galangam eſſe acorum, nō potuiſſem non arbitrari, vulgarem calamū aromaticum, qui paſsim venditur, eſſe acorum. Et fortè radix hæc, quæ calamus aromaticus vocatur, eſt odorati calami radix. Calamus verus odoratus in officina cāpanæ Venetiis vendebatur. Vbiq; autem radix illa vēditur, quæ calamus odoratus vocatur: vnde & calamus odoratus calamum verum ſignificat, & radicem, quæ nunc venditur. SEN. Quæ ſunt acori, & calami aromatici qualitates? BRA. Per acorum, galangam intelligo. Auerrois quinto Collectionum facit acorum calidum & ſiccum ordine tertio, & Serapio in eodem ordine galangam ponit. Arbitror Auicennæ contextum deprauatum eſſe, & vbi galangam calidam & ſiccam legit ordine ſecundo, legendum ſit, ordine tertio: Cùm Galenus primus omnium vj. de ſimplicium medicam. facultatibus, ordine tertio calidum & ſiccum eſſe acorum fateatur. Tamen arbitramur Auicennam de alia re loqui, quàm de hac radice, quæ galanga paſsim vocatur: quippe ab

illa

illa facit diſtinctum acorum. Deceptuſque eſt, cùm Galeni verba adducit de acoro, quibus inquit calidũ & ſiccum eſſe in principio ſecundi vſq; ad mediũ, Galenus verò tertium ordinẽ nominat. At de aromatico calamo Galenus putat eſſe in ſecũdo ordine calefacientium, & exiccantium, verùm magis exiccare, vt dici poſsit in medio ſecundi ordinis calidus, & in fine ſecundi ordinis ſiccus. Auicenna verò calidum & ſiccum eſſe vſq; ad ſecundum cenſuit. Quæ verba innuere vidētur ſolùm in principio ſecundi has qualitates habere. SE. Polypodium ſequitur. BRA. Ex ſimilitudine, quam cum cirris polypi piſcis habet, polypodiũ quaſi paruus polypus appellatur. Hanc herbã Latini ex ſimilitudine foliorum cum filice, filiculam nuncuparunt: non vt in Theophraſto Theodorus, qui fidiculum interpretatus eſt. Recentes quoties ordinãt, dicere ſolent: Recipe polypodii quercini. Ex hoc ne putes in aliis arboribus non naſci, ſed in quercu efficacius: quippe arboribus inhæret, & in muſcoſis locis naſcitur. Circa montanas quercus polypodium quæras. SE. Quid de his ſentis, quibus nonnulli Meſuen reprehendunt? BRA. Eſt id Auerroin Meſuæ comparare, quoniam Meſue polypodium in tertio ordine calidũ facit, Auerrois autem caliditate ferè temperatum eſſe dicit, quod

eius

eius genus oſtendit. In guſtu mihi videtur caliditatē præ ſe ferre, & eſſe ſecundi ordinis. Cùm verò ſecūdum Galenū ſit facultatis admodū deſiccātis, erit in tertio ordine ſiccum: tamē etſi à Galeno regulæ horū ordinū inueniendorū tribuantur, non ſunt bilances adeò exactę, quin ſi vir diligens non ſit, errare non poſsit. A Gallis polypode, ab Hiſpanis, vt nos polypodo, à Cretēſibus vulgò polipodi, à Polonis paprotka, à Neapolitanis cerquegnuola nūcupatur. S E. Thapſię radix ſequitur. B R. Radix, quam vos pro thapſia vēditis, thapſia eſſe ab effectu demonſtratur: Nam in puluerem redacta ſoluit, & præſertim corticis puluis, vt Dioſcorides inquit. Vnū tamen obſtare videtur, quòd à Dioſcoride, & omnibus aliis intus candida, extrà nigra dicitur: quibus notis thapſia noſtra caret. Nam extrà nigra non eſt, tamen in nigrum vergit, vel ſubnigrum: intus verò alba eſt. Vt putādum ſit, quū ab authoribus herba aut radix nigra dicitur, non eſſe intelligēdam perfectam nigredinem, modò in nigrū incliner. Verùm Dioſcorides ſolet parum nigrū ſubnigrū appellare: ideo arbitror illam, qua pro thapſia vtūtur pharmacopolę Ferrariæ, veram thapſiam non eſſe: quia rufa eſt, nec guſtum eius habet. Nos veram thapſiam in Apennini alpibus vidimus, vbi vulgò dicitur craſſegnaua,

quæ

quæ pars ab Illuſtriſsimo Alphõſo Duce Ferrariæ, & noſtro inclyto patrono poſsidetur. Eſt enim ſimilis ferulæ in ſpecie, folia fœniculo ſimilia habet, vmbellas in ſingulis germinibus in ſummo habens anetho ſimiles, in quibus luteus flos eſt. Semen modicè latũ habebat, ferulæ ſemini ſimile, veruntamen minus. Radix grandis, intus candida, foris nigra, craſsiori cortice veſtita, & acris. Tamen & eam vidimus in officina Vincentii Celati compatris chariſsimi, Laurẽtii Auguſti pharmacopolæ ſolertiſsimi opera. Thapſia dicitur, quoniã in Thapſo inſula vna ex Sporadibus potiſsimũ prouenit. Illã per Hiſpanorũ nauigationem ad Sporadas inſulas habere poteris. Interim in his montibus collige, & tria ex ipſa ſerua: liquorẽ, qui per abſciſionẽ corticis emanat: ſuccum ex expreſſa radice, quæ in picato fictili craſſo in ſole ſiccato: & ipſam radicẽ. Errant, ꝗ ex foliis ſuccũ ſeruãt: quoniã, vt inquit Dioſcorides, nullius momẽti eſt. Cùm valẽter calefaciat, ſecũdũ Galenũ, erit in tertio ordine calida, & in ſecundo humida, quoniã larga humiditate plena eſt, vt inquit Galenus: licet hoc referri nõ poſsit ad ordinem humiditatis. Auerrois in primo ſolùm ordine humidam eſſe dicit, à Cretẽſibus vulgò agriartichas dicitur. SEN. Cyperus ſequitur. BRA. Quo loco herbæ naſcantur, plu

rimùm refert,imò & quo bruta,lapides,æra, & homines:quippe qui in montibus naſcuntur,rudes ſunt,abſq; moribus,non facilè patientes à qualibet leui cauſa. Econtrario,qui in amplis vrbibus ortum ducunt,morigerati,vafri,& facilè patientes ſunt.Ita qui humido cœlo , albi & molles: nigri, qui ſicco , & præduri. In cypero idē euenire ſentimus:qui ſi in Orientalibus partibus naſcatur , odoratior euadit,& efficacior.In hæc prorupi,quoniā Ferrariæ cyperi ingēs copia habetur , in cōuallibus præſertim,tamē intenſo odore caret. Ob hoc verò cyperum eſſe non dubitamus,quia omnes cyperi notas habet, quas illi attribuūt authores : quippe illi porri folia inſunt,longiora tantùm,gracilioraq;, caulis cubitalis, & aliquando maior , anguloſus, in cuius ſummo cacumine minuta folia ſe proferunt,inter quæ ſemen eſt:radices oblōgas oliuis ſimiles habet, & rotundas aliquando, nigraſq; , & cū amaritudine aliqua odoratas. Naſcitur cultis ,& aquoſis locis. Si eā radicē, quam noſtri pharmacopolæ pro cypero ſumunt,cōſiderabis,omnes prædictas conditiones illi ad vnguē quadrare percipies. Et quāuis amaritudo illa nō perſentiatur, eſt ob nimiā locorū humiditatē , tamen in ſubamarū quodā modo inclinat. Cornelius Celſus lib. iiij.cap.xxj.Juncū quadratū, Plinius verò lib.

xxj.cap. xviij. Iuncum triangularẽ appellat, ſed in proceſſu ſimpliciter angularẽ iuncum nuncupauit.Re vera in noſtro ſolo vt plurimũ triãgularis eſt, quadrãgularis rarò, quãuis nonnunquã quadrangularem viderim,& Thomas Lucenſis pharmacopola egregius in officina habuerit. Dioſcorides propterea cautius, nec triangularẽ, nec quadrangularẽ, ſed anguloſum appellauit. Conſueuimus autem res anguloſas, in quocunque numero ſint anguli, quadrangulares vocare.Triangularium iuncorum & odoratorum ingens copia in Ferrarienſi agro habetur locis aquoſis,tã cultis,quàm non cultis.Verùm tria hæc nomina apud authores plerunq; inueniuntur,cyperus,cypirus,&cyperis:Cyperus eſt iuncus, de quo nũc ſermo factus eſt.Cyperus pro gladiolo in Theophraſto interpretatur Theodorus,quãuis cyperus,& nõ cypirus legatur. quod librariorum culpa factũ arbitror, qui i,in e, tranſmutarunt. Cyperis autem genitiuo cyperidis,& fœminini generis, prædicti anguloſi iunci radix.In Ferrariẽſi agro colligere nihil impediet: tamen in Cilicia, & Syria efficacior prouenit.At ab Alexãdria Aegypti, Cilicia & Syria nõ multũ diſtãt: ideo curandũ, vt ex illis locis afferatur, imò recto curſu Veneti ſingulis annis in Syriam nauigant.Radices ſolùm ab authoribus pro-

bantur, quanuis nec caulẽ prætermitterẽ: interim Ferrariẽſi cyperide vtaris. SE. In poſtrema parte capitis de cypero apud Dioſcoridẽ habetur, in India alteram radicem naſci anguloſi iunci, vel cyperi, quæ zingiberis ſimilitudinem habet. nam commanducata amareſcit, & luteum croci colorem reddit. Libenter hanc radicẽ noſcerem. BRA. Suſpicatus ſum, & adhuc à ſuſpicione non dimoueor, radicẽ illam, quam vos curcumam appellatis, hanc eſſe, de qua Dioſcorides in cypero. Nam ſimilis zingiberi eſt, imò ipſam inter zingiberis radices Veneti pharmacopolæ inueniũt: quæ ſi mandatur, amaritudinem quandam, licet paruam, præ ſe fert, & croci colorem reddit. Vnũ tãtùm deeſt, quòd hæc radix ſtatim applicata non depilat, ſed in multis depilatoriis recentes ea vtuntur. Tamen video inter recentes oppugnantiam. nam Serapio curcumam chelidoniũ eſſe putauit: imò ita eſſe certus ſum, ſcilicet quòd hoc vocabulum curcuma apud Serapionem idẽ ſit, quod apud Dioſcoridẽ chelidoniũ. Vel potius fuit interpres Serapionis, qui vbi Serapio ſua lingua kaurach dicit, interpres curcuma exponit. At kaurach deſcriptione conſiderata, id eſt, curcuma, ſecundum interpretem, idem eſt cum chelidonio Dioſcoridis, vt tibi videre licebit. Erat autem Pandectarius, qui ſummã curcu

mam

mam chelidonium eſſe putauit, & duplici errore peccat: primò quia non magis chelidonium minus, quàm maius apud Serapionem curcuma eſt. Præterea eam radicẽ, quam vos pro curcuma venditis, curcumam eſſe arbitratur, quæ in zingibere inuenitur, cõſtat nõ eſſe chelidoniũ minus. Vnde non aſſero Serapionem errare, qui chelidonium curcumam appellat: ſed fateor eam radicẽ, quam Venetiis, & Ferrariæ curcumam dicũt, Serapionis curcumam non eſſe. Nam ipſa potius eſt Indicus cyperus, ſi quid ſit. Errat & Pandectarius, qui aperta fronte dicit Plinium his verbis vti: Minor chelidonia eſt memith. At multiplici errore deprehenditur: primò quia memith ſuccus eſt, non herba. Præterea Plinius loco à Pãdectario citato xxv. libro, ca. viij. in medio ferè nihil huius memith meminit, imò nec vſquam alio in loco. Verum tamen eſt, Serapionẽ chelidoniũ minus ſecundũ aliquos memithẽ appellare, ita eius interprete exponẽte. Nã caput de memithe diſtinctũ facit à chelidonio minori, & apud ipſum idẽ ferè videtur apud iſtos memithi, quod apud Dioſcoridem is ſuccus, quẽ othonnã vocat: quãuis Serapionis memithe apud Dioſcoridem glaucium ſit, & non othonna, de quo ſuo loco diſſeretur. Vnum eſt, Serapionẽ & ipſum de Indo cypero loqui eodem modo quo Dio

ſcorides. Vnde aliam curcumam nõ inuenio apud Serapioné. Decepti verò ſunt in chelidonii radice, quoniam & ipſa crocea exiſtit. Vnde niſi cyperus Indus ea radix ſit, quam curcumã nuncupatis, nuſquã apud Serapioné: aut Dioſcoridé quid ſit inueni: quia Serapionis curcuma chelidoniũ minus eſt. Ob id etiam chelidonium minus curcumã eſſe multi putarunt, quia depilat: ſed decepti. Certus enim ſis, quã nos curcumã dicimus, chelidoniũ non eſſe, vt eius figura, & proprietates oſtendunt: quanuis hoc vocabulũ curcuma apud Serapionis interpretem chelidonium ſignificet. Galli cyperum ſonchet vocant, Hiſpani raiz de iunca, Luſitani auelada, ab aliis Hiſpanis iuncia dicitur. SE. Cyperi qualitates edoceas. BRA. Galenus ordinem nõ exprimit, ſed inquit calefacere, & exiccare abſq; mordicatione. Auerrois in ſecundo ordine calidum & ſiccũ eſſe dicit. SE. Eſulæ radix ſuccedit. BR. In hac herba tot ambiguitates ſunt, vt Arabes inter ſe diſsidentes videantur, & bis de eadem re abſque ratione loquẽtes. Hæc ab excellentiſsimo Leoniceno in Epiſtola ad Menochium diffuſe pertractata ſunt: nos conciſe expediemus, ne ea repetere videamur, quæ à tanto viro ſcripta ſunt. SEN. Audiui eſulæ radicem turbit eſſe: imò apud Dioſcoridem in capite pityuſæ legi,

quia

quia Dioſcoridis pityuſa apud Arabes, præſertim Serapioné, eſula eſt, quæ radicē habet, quam appellant turbet, albā, craſſam, & madidam ſucco. BRA. Plura ſunt, quæ hoc loco ambiguitatem faciunt : eſula in primis apud Arabes & Latinos diuerſa, & deinde turbit. Si eſulæ Serapionis, & pityuſæ Dioſcoridis picturæ conſiderētur, idē penitus eſſe deprehendetur : ſed quam Meſue Alſebram vocat, & à recentibus eſula interpretatur, non eſt Serapionis, aut Dioſcoridis eſula : quoniā ambo radicē candidā habere fatētur, ſed Meſue ſuā alſebrā rubrā radicē habere, vt caſia, ſcribit. Auicenna in capite ſebram, idem cum Meſue ſentit, ad rubedinem tēdere. Leoniceno autē videtur Auicenna bis de eadē re loqui, ſemel in capite de ſebram, & deinde in mezeheregi. Sed re vera duo diuerſa ſunt: quoniam Meſue duplex ſebram, magnum & paruū deſcribit: ita Auicenna de paruo in cap. de ſebram, de magno in mezeheregi : arbitrorque ſebram paruum apud Meſuen, & ſebram abſolutè apud Auicennam, idem eſſe cum tithymalo paralios apud Dioſcoridem, qui radices in ſummo rubētes habet, quales ſebram inſunt. Maior autē Meſue ſebram, idem eſt cum Auicennæ mezeheregi, & vtrunq; idem eſt cum tithymalo platyphyllos Dioſcoridis, qui tuſus in aqua piſces necat. Et ego quandoque

ſuſpicatus ſum hunc tithymalum id ſemen parere quod nucem vomicam nuncupamus. At Auicenna non dicit piſces necare, ſed potius inebriare. Quod verò ſuſpicatur Leonicenus illud mezeheregi Dioſcoridis pityuſam eſſe, ego non ſuſpicor, quãuis multos nodos ſoluere oportuiſſet, quos aliis relinquere ſtatuimus, ne in re hac tam incerta tempus conteratur. Certus tamen ſum Serapionẽ bis de pityuſa Dioſcoridis tractaſſe. Primus locus eſt poſt ſeptẽ tithymali Dioſcoridis ſpecies. nam ipſe alteram addit, quam pthiam appellat. nomen corruptũ eſt, legi debet pityuſam: quippe eodem loco ſcribitur, quo à Dioſcoride, ſcilicet poſt tithymali ſpecies, & eadem effigie, atq; eiſdẽ proprietatibus. Secundus locus eſt, cùm de eſula tractat, quam ſebram vocauit: tũc pityuſæ Dioſcoridis meminit, quippe eadem cum ipſo dicit, fortè ob lac ſtatim poſt lacticinia pertractauit, deinde voluit iterum per ſe loqui. Verùm non arbitror hanc eſſe cauſam, quia ſub alio nomine de ea tractat. Quam ob rem Serapionem deceptũ eſſe certus ſum, niſi & ipſe maiorẽ ſebram, & minorem proſequatur. SE. Hæc nihil ad rem. Serapionem, & alios Arabes in hac re nihili facio: id tantùm noſcere cupio, quid ſit hæc radix, quam nũc eſulã vocamus, id eſt, an apud antiquos reperiatur, quicquid Arabes de ipſa

loquan

loquãtur. BRA. Radicé illam, quam vos pharmacopolæ loco eſulæ vtimini, oſtendit mihi (ſed tunc mentem non adhibebam) Genuæ quidam pharmacopola. hic eruit, & radices oſtendit, quæ eãdem omnino ſimilitudinem habebãt cum noſtra vocata eſula: quippe in ſuperficie ſubrubræ erant, & folia ſtricta oblongaq́; habebat. Circa maritima ortum ducebat: quam ob rem veſtrã eſulam apud Meſuen minoré ſebram eſſe arbitror, apud Auicennam abſolutè ſebram, apud Dioſcoridem illam tithymali ſpeciem, quæ paralios, quaſi maritima, nuncupatur, eò quòd in locis maritimis, vt plurimùm naſcatur. Apud Serapionem noſtra eſula eſt tertia tithymali ſpecies, quam ipſe corrupto vocabulo peralios pro paralios, ſua autem lingua minghat vocat: quam verò ipſe ſebrã nuncupauit, & eius interpres eſula interpretatur, non eſt veſtra eſula, nec etiam tithymalus paralios, ſed eſt Dioſcoridis pityuſa, quam tamen poſt ſpecies tithymali iterum tractat. Res ita confuſa eſt apud hos Arabes, vt difficile ſit omnia ad vnguem perſcrutari: nempe Arabicã linguam callere opus eſſet, ſi quis vellet omnia hęc probè diſtinguere. Scio autem plures ſpecies herbarũ lac ferentiũ me vidiſſe, quàm à Dioſcoride pertractẽtur. Cùm verò de radice pityuſæ dubitabas, quæ à Dioſcoride turbet dici-

tur, nunquid verũ turbit ſit: reſpondeo excellentiſſ. Leonicenũ eam particulã in Dioſcoride ἣν καλοῦσιν τούρπετ, id eſt, quam appellant turpet, nõ eſſe à Dioſcoride poſitam arbitrari: quia nomẽ barbarũ eſt, ſed potius tãquam gloſſema fuiſſe additũ ab aliquo, ita putãte. Nam plures Græci id credidere, & inter alios Actuarius, qui cùm Arabũ medicinas numerat, inquit turbit à Barbaris vocitatum eſſe radicem plantæ, quæ à Græcis pityuſa vocatur. fortè Actuarius per Barbaros, alios quàm Serapionem intelligit. Nam cõſtat Serapionis turbit, non eſſe pityuſam Dioſcoridis, vt mox oſtendemus. Marcellus etiã cum Leoniceno illam particulã adiunctam eſſe ſuſpicatur. Hermolaus nihil meminit, nec id caput commentatur. Ego autẽ in omnibus Græcis exẽplaribus (quæ ad manus meas peruenere) eam particulã inueni: ſed fortè ab vno exemplari ducta, & tranſcripta, in quo ita legebatur. Idq; vanũ eſt dictu, à Dioſcoride ſcriptũ non eſſe, quia nomen Barbarũ: ac ſi Dioſcorides Barbara nomina prætereat. Cõſtat tamen poſteriores Græcos pityuſæ radicẽ, Barbarorum turbit eſſe putaſſe. Quod ſi in Serapione intellexerint, aberrant: ſi in aliquo altero, quem non viderim, fortè verum eſt. Tamen hic non eſt rei nodus: ſed quid ſit ea radix, quam vulgò Turbit appellamus, diſcernere opor

oportet: poſtea nunquid turbit ab Arabibus deſcriptũ aliquo in loco à Dioſcoride pertractetur. SE. Hoc eſt, quod peto. Nam de hac re excellentiſs. Leonicenum differentem legi, ſed ambiguè, & timidè proponẽtem. Tu mihi in hac places, qui ſimpliciter quid ſentis aperis. BRA. Nunc duæ radices Ferrariam cõportantur: altera ſubrubra, vel ſubnigra, aut cineritia: altera alba, quæ ex monte Gargano Apuliæ feruntur, & maritimis potiſsimùm locis. Radix illa ſubrubra quandoq;, aliâs cinericia, qua vtimur, gũmoſa, eſt Meſuæ turbit: ideo potiſsimùm in officinis turbit Meſuę habetis, quod intus album, extrà ſubrubrũ, aut ſubnigrũ, aut cinericiũ exiſtit. Vidi ego plantam, quæ folia ferulæ non habebat, vt illi Meſue attribuit, ſed myrti, maiora tamen. Ideo Meſuæ codicẽ corruptũ eſſe arbitror, & myrti, non ferulæ legi debere. Eſt autẽ apud Dioſcoridem myrſinite, id eſt, ſecunda ſpecies tithymali, qui fœmina eſt: quoniã & ipſe folia myrti, maiora tamen, habet. Quanuis in noſtro antiquo Meſue in margine loco ferulæ ſcriptũ ſit, aliâs fœniculi. Quicquid tamẽ ſit, pro conſtanti habeo, Meſuæ turbit ſecũdam ſpeciem tithymali apud Dioſcoridem, & Serapionẽ eſſe. Serapio autẽ de turbit alio modo pertractat, quippe inquit: Caricamon (legi debet canumaris, quia ita à Romanis ap-

pellatur)eſt planta,quæ naſcitur in litoribus maris, in locis ſcilicet, quos mare cooperit quando creſcit,quãdo verò eſt quietum,non tangit ea: non enim naſcitur intra aquã maris,nec eſt multùm longè ab ea, & niſi quãdo mare turbatur,& creſcit nõ tãgit ea,& habet folia ſimilia plãtę,quę dicitur araſatis.Codex corruptus eſt,legi debet iſatidis,vt Dioſcorides inquit,niſi quia ſunt groſsiora.Et dicunt quidam quòd flos eius mutat colorem ter in die, quia mane eſt albus, & in meridie declinat ad colorem purpureum, in veſperis verò fit rubeus.Radix verò eius eſt odorifera,alba: quæ quando maſticatur,calefacit linguam,& reliqua.Tu modò Dioſcoridem in capite tripolii legas eadẽ cum Serapione dicentẽ, nempe inquit: Tripolium naſcitur in maritimis, vbi allidit vnda,iterumq; retro cõmeat, neq; in mari, neq; in ſicco plane: folia iſatis habet arentia,longioraq;, caulem palmo altum,in mucroneq; diuidentẽ ſe. Huius in flore colorem tradunt mutari ter die,candidum mane, purpureũ meridie, ſanguineũ ſole occidente aſpici,radice alba,odorata, calidi guſtus. Ex his vides,quod Serapio turbit appellat,Dioſcoridem tripolium nuncupaſſe. Videtur tamen Meſue in viribus cum Serapione,& tripolio Dioſcoridis conuenire: quod tamen vniuerſim nõ eſt, ſed in aliquibus. Propterea

contin

contingere poteſt, vt radix illa Meſuæ eaſdẽ vires habeat, quas Serapio ſuo turbit attribuit. Imò ſi ſecundã ſpeciem tithymali Dioſcoridis legamus, quæ eſt Meſuæ turbit, ſtatim plures vires habere deprehẽdetur, quæ in idem ferè vergunt. Ideo non mirum ſi Meſuæ turbit plures vires habeat, quę Serapionis turbit inſunt. Hoc tamẽ Serapionis turbit, quod eſt Dioſcoridis tripoliũ, nec in vſu eſt, nec à noſtris pharmacopolis cognoſcitur. Ea verò radix alba, craſſa, quæ ex monte Gargano ad nos affertur, eſt turbit Dioſcoridis, id eſt, pityuſæ radix. Eſt enim alba, craſſa, & ſucco madida, & ex herba habẽte folia minuta exacuta ſimilia piceæ ſumitur. Multi verò putarunt eſſe turbit Serapionis, propter candorẽ. decepti tamen: quia turbit Serapionis odoratum eſt, ſed hæc radix eſt inodora, præter id, quòd herbæ folia Dioſcoridis pityuſam eſſe oſtendũt. SE. In ſumma collige, quicquid de turbit præcitatũ conſtat. BRA. Lubentiſsimè agã: Meſuæ turbit eſt ſecunda ſpecies tithymali apud Dioſcoridẽ, & Serapionem: Auicennæ, & Serapionis turbit, Dioſcoridis tripoliũ eſt. Dioſcoridis turbit (niſi textus mendoſus, aut ſuperfluus ſit in capite pityuſæ) pityuſa eſt, de qua bis Serapio, & in vltima ſpecie tithymali poſt ſeptẽ Dioſcoridis, & in capite de ſebram. Vnde vides quantum res oculatè

culatè

culatè noſcatur, & quomodo quæq; herba hoc modo facilè cognoſci poſsit. Nam vocabulũ turbit, ad hæc tria æquiuocũ eſt, ad Meſuæ ſcilicet, Dioſcoridis, Serapionis, & Auicennæ ſimul turbit. Deniq; quòd Pandectarius duo capita fecerit, vnũ tripolii, aliud turbit, etiã ſecundũ Serapionem: & Simon Genuenſis an tripoliũ, trifolium eſſet, dubitauerit, & de errore Plinii in tripolio, & polio, & quomodo Plinii cauſa Theodorus errauerit, qui in Theophraſto, vbi dicit poliũ, tripoliũ verterit, plura dicta ſunt ab excellentiſsimo præceptore Nicolao Leoniceno: ideo opus non eſt, abſq; aliqua vtilitate, hæc iterũ repetere, quæ tu in illius viri Epiſtolis facilè intueri poteris. Quam ob rem ad alia potius trãſire opportunũ erit, ſi in primis te animaduertero, à Germanis plurimis eſulã vvolfsmilch appellari. quod vocabulũ lac lupi ſignificat: fortè quia ineptũ lac, aut exedit, vt animaliũ lupus voraciſsimus eſt, ſuſuka à Polonis vocatur, & calida, ac ſicca eſt ordine tertio. SE. Pyrethron ſequitur. BRA. Herba apud nos in hortis frequentiſsima eſt, quam ruſtici drago appellant. Dracontea Latinè dici poteſt. Hãc grauiſsimi viri pyrethrũ eſſe arbitrati ſunt: ſed ita decepti, vt rari ſint grauiores errores, quippe & folio, & ſapore, & vſu differunt. À Romanis pyrethrum herba ſaliuaris appellatur.

latur, quoniam ſaliuam excitet. Et cùm multa ſint naturę calidæ, & attrahẽtis, magis etiã, quàm pyrethron, nihil tamen æquè bonũ reperitur ad ſaliuam excitandã, vt pyrethron: quam peculiarem proprietatem Latini cõſiderantes ſaliuarem herbam nuncuparũt. Ob caliditatis feruorem à Græcis pyrethron dicitur. Hæc herba in Apẽnini alpibus frequẽs habetur, folia paſtinacæ ſylueſtris, vel fœniculi habet, vt authores referunt: ſed mihi etiam apio cõparari poſſe videntur. Feruet quidẽ, quod ex his mõtibus affertur, & magis ſi aridum, quàm viride: tamen quod ex Græcia, magis feruet, & craſsiores ſunt Græcæ radices noſtris. À Gallis pie daliſandræ, à Germanis pertron, à Cretenſibus vulgò pilatro, ab Hiſpanis piletro nũcupatur. Cauſticam vim habet, inquit Galenus, propterea calidũ erit ordine quarto. Tamen recentes calidũ & ſiccum in tertio iudicarũt. SE. Zedoaria occurrit. BRA. Et nomen, & res ipſa Barbara eſſe oſtendunt: nuſquam enim apud Græcos zedoariam inueni, nec quid eſſet illa radix, quã zedoariam dicimus, quæ Alexandria Aegypti Venetias portatur. Scimus autem recẽtes, & Arabes in ipſa confuſiſsimos eſſe. Nam Serapio de zurumbet tractans zedoariã intelligit. Auicenna autem primò de zedoaria eodem modo, quo Serapio de zurũbet ſcribit:

poſtea

poſtea aliud caput de zurũbet facit, tanquam de re à zedoaria diſtincta. Et Simon Genuenſis ſe vidiſſe fatetur. Et zurumbet radicẽ habet ſimilem cypero, ſed radix zedoariæ eſt ſimilis ariſtolochiæ rotundæ. Tertiò Auicenna capite de zeduar, à prædictis duobus diſtinctum facit: Simon verò per zeduar, zeduariam exponit: tamen Auicenna veluti diſtinctam ſcribit, & Dioſcoridem in zeduar adducit. Nos locũ inuenire nequiuimus. Imò Auicenna rem offuſcat, propterea Auicennam, Dioſcoridem nunquam vidiſſe arbitramur, præſertim in hoc loco, ſed potius Paulũ Aeginetam, quem adeò imitatur, vt nõnunquam integrũ caput, & integra remedia ſumat. Nõnulli verò etiam ſunt, qui Auicẽnæ zarnabũ, & zeduariã idem eſſe putarint. A` quibus diſſentimus: nam zarnabũ (ſi rectè coniector) id eſt, quod apud Paulũ VII. lib. & Aetiũ arnabo nuncupatur, quod in odoramentorũ cenſu eſt, cuius rei gratia vnguentis ſubinde inſeritur ab vnguentariis, tertii calefacientiũ & areſcentium ordinis, caſiæ, carpeſioq; ſimile. Quam ob rem in eius penuria Poſsidonius cinamomum in ipſius locum ſubſtituendum eſſe cenſuit. Auicenna & ipſe ſuũ zarnabum, quaſi arnabũ inter odorata numerat, & pro cinamomo poni fatetur, quanuis Paulus cinamomum pro ipſo poni fateatur. Ad rem

noſtram

noſtram redeuntes, Serapio etiã aliud caput facit de zurũbet: ſed vnũ eſt, quod in his rebus errare facit, Arabicorũ nominũ inſcitia, & præſertim orthographiæ: quoniam vna dictio aſpiratè ſcribitur, altera non: quum autem ea lingua careamus, rectè iudicare non poſſumus. Vnde Arabes meritò ægrè ferre poſſent Latinos ſuũ idioma omiſiſſe, quũ tamen ſummi in ipſo ſcripſerint viri, qui ſi ita commodè, & fideliter interpretati eſſent, vt Græci authores, multa præcipua nobis oſtenderẽt, & in pluribus eos laudaremus, in quibus contẽnimus. Putare enim oportet zurũbet, de quo iſti diuerſis locis tractant, vario modo ſcribi, quũ res alia ſit. Nã zurũbet primo loco ſcriptũ à Serapiõe v. cap. CLXXII. ab eo diuerſum eſt, quod capite CCLXX. ſcriptum reperitur. Primũ enim radix eſt vocata zedoaria, vt eius interpres exponit, & etiam Auicẽnæ interpres: aliud verò res altera eſt, & nos ſuſpicamur eſſe arnabo Græcorũ. Nã Serapio eo cap. CCLXXI. de zurũbet tractãs Galenum adducit, in trãſlatione Arabica ſecundum Tarich. Verùm nihil eſt apud Galenum, quod huic zurumbet correſpõdeat: puto illum Tarich deceptum eſſe, & voluiſſe adducere Paulum, non Galenũ. Nã Paulus in arnabo eadem præciſe dicit, quę à Serapione adducuntur ſecundum Galenũ in tranſlatio-

ne Tarich, imò & ipſe Serapio dicit Paulum eadẽ cum Galeno ſcripſiſſe, vt nec vna litera differant. Propterea arbitror illum Tarich pro Paulo Galenum adduxiſſe, vel in Galeno ſuo addidiſſe hoc, quod à Paulo, nõ à Galeno ſcriptũ reperitur. Quod autem idem ſit præciſe cum arnabo Pauli zurumbet ducẽteſimi ſeptuageſimi primi capitis Serapionis, manifeſtum eſt authorẽ authori comparando. Inquit enim Serapio: Zurũbet eſt ex ſpeciebus odoriferis, & propter hoc admiſcetur confectionibus aromaticis, & eſt calidum, & ſiccũ prope tertium gradum, & eſt in virtute ſua ſimile caſiæ ligneæ, & cubebis. Si modò Paulum in arnabo legeris, eadem ferè dicentem inuenies: Arnabo in odoramentorum cenſu eſt, cuius rei gratia vnguentis ſubinde inſeritur ab vnguentariis, tertii calefacientium, & areſcentium ordinis, caſiæ, carpeſioq; ſimile. Hinc vides zurũbet iſtud Serapionis idẽ eſſe cum arnabo Pauli, & Serapionis zurũbet idẽ cum zarnabo Auicennæ, ſi Auicennam legas, & cõpares ipſum Serapioni, in authoritate Iſaach, Ebem, Abraham, & in authoritate Meſeah, & Meſarugiæ. quod etiam à Serapione dicitur: & dixit Conſodonius, ſi nõ habes cinamomum, pone pro eo zurumbet: à Paulo per oppoſitũ refertur. Arbitror Serapionis interpretem in cauſa fuiſſe erroris.

Ita

Ita enim Paulus inquit: Quam ob rem in eius penuria Poſsidonius (non Conſodonius, vt in Serapione legitur) cinamomum in ipſius locum conſtituendum eſſe cenſuit. non autem dicit quòd arnabo pro cinamomo ponatur, ſed ecõtrario. Vnumq; animaduerſione dignũ eſt, Paulus arnabo carpeſio comparat, & caſiæ, Serapio caſiæ ligneæ, & cubebis. Hinc elicere oportet caſiam ligneam Serapionis eſſe Græcorum caſiam, & Serapionis cubebas eſſe antiquorum carpeſium. Tamẽ propriũ caput facit Serapio de cubebis, quæ idem facit cum myrto ſylueſtri Dioſcoridis. Vnde errores arbitror ex interpretibus accidere, qui Latina nomina Arabicis accõmodare neſciuerint: nã ſi per cubebas hic intelligat myrtum ſylueſtrem, errat, quia carpeſiũ eſt. Si verò carpeſium intellexit, cur deinde ſylueſtrem myrtum cubebas nuncupauit? Non poſſum nõ addiſcere Arabicam linguam, vt tot diſsidia in noſtra arte conciliẽ. Quòd verò zedoaria, & zurũbet diuerſa ſint, illud teſtimonium eſſe poteſt, quia Meſue in deſcriptione electuarii de gemmis zeduariã primò ſub vno pondere, poſtea zurũbet ſub altero ponit: vt inde ad libellam deprehendatur zedoariã, quæ zurumbet dicitur, & zurumbet diuerſa eſſe. Nõnulli recẽtes radicẽ eam, quæ à noſtris pharmacopolis ben album appel-

latur, antiquorum zedoariã eſſe exiſtimarũt qui ſummè errant: nam zedoaria, vt Arabes referunt, radicẽ rotundam habet, ben album longam. Quid autem ſit radix hæc apud antiquos, quam vos zedoariã nuncupatis, nondum mihi conſtat, ſed breui inuẽturos ſperamus, & iam cõiecturas habemus. Galli zedoariam cretonart, Germani zvvitten, Poloni czikavvar appellant. Aben Meſuai apud Serapionem zedoariam in ſecũdo ordine calidam, & ſiccam facit: recentes verò calidam in tertio & ſiccam in ſecundo eſſe fatentur. SE. Eryngii radix ſequitur. BRA. Nullus ferè eſt apud nos huius radicis in re medica vſus. Pharmacopolæ eas zuccharo condiunt, & ad virile membrum erigendum, & hyeme, vt ventriculus caleſcat, vtuntur. Notiſsima herba eſt, quæ in maritimis Illuſtriſsimi Ducis noſtri locis vbertim naſcitur; quãuis Dioſcorides in aſperis, & campeſtribus prodire cenſeat, nec Dioſcorides alterius ſpeciei meminit, quàm radicem extrà nigram, intus candidam habẽtis. Extat tamen & eryngium radicem extrà albam habens, quam omnes Italiæ pharmacopolæ zuccharo, vel melle condiũt. Vulgò rinzo dicitur, quaſi eryngiũ, & conditum ex ipſis rinzata, quaſi eryngiata, id eſt, ex eryngio factum nũcupatur. Dioſcorides vnã tantùm ſpeciem nouiſſe videtur. Plinius li-

bro

bro XXII. capite VII. & VIII. & albam radicem extrà habentem nouit, quam centumcapita vocat. quod vocabulum Hiſpanum eſt, vt inquit Dioſcorides. Sed ipſe abſolutè ſuo eryngio applicat, Plinius verò tantùm albo: imò & ſatiuam facit Plinius, & quæ ſponte naſcatur in aſperis, & ſaxoſis, & in litoribus maris, in quo loco nos ſemper eam vidimus. Vnde cētumcapita eryngium eſt, præſertim album: tamē id nomen in nigro Dioſcorides ſcribit. SE. Loquuntúrne de eryngio Arabes? BRA. Loquuntur quidem, ſed confuſe. Nam Serapio capite LXXXIX. de ſecacul tractat, quod recētes aliqui eryngiū eſſe putāt, quanuis ab aliis polygonatū, id eſt, fraxinella à nobis dicta exiſtimetur. Sed hæc aliàs. Poſtea capite XCVI. de aſtarico (vt eius nominibus vtar) quod dicit eſſe centūcapita, & iringi, id eſt, eryngium, tractat. quo in loco duo ſimul cōfundit Serapio. Vnū eſt aſteraticū, alterum eryngiū: appellatq; aſteraticū centumcapita. quod nuſquā ab antiquis factū apparet. Corruptum verò nomen eſt apud Serapionem, quod ipſe legit aſtaricon, aſteriſcū legi oportet. Nam ita à Dioſcoride etiam nūcupatur. Et quod dicit Serapio ab aliquibus bionion dici, buboniū legere conuenit, ita Dioſcoride appellante. Ibi Serapione conſiderato certè deprehenditur aſtaricum ſuū, vel centum-

capita eſſe aſteraticũ Dioſcoridis. Poſtea de iringo eodẽ capite tractat, quod cẽtumcapita album vocat. Ex teipſo conſidera, quoniã ſimul eryngium, & aſteraticum miſcet, fortè vitio interpretis hæc ſequuntur, qui vocabulum hoc centumcapita aſteratico, & eryngio attribuerit. Quicquid tamen ſit, Dioſcoridem adducit Serapio in centumcapita radicem albam habente, de qua tamen nuſquã à Dioſcoride ſcriptum reperitur: & illi proprietates attribuit, quas ſuo centumcapita nigro apponit. Diſsidentes videntur Germani in eryngio. Sunt qui herbam putant, quam vvallen diſteln appellãt, eryngiõ arbitrãtur, ac ſi dixerint carduum aggerariũ. Alii aduerſantur, quoniam inodora ſit eius radix, eryngii verò odorata, propterea alteram herbã eſſe exiſtimarint ab ipſis eber vvurtz dictam, alii ſchvverten appellant. Quicquid ſit, hoc diſsidium ipſis relinquatur: ſat eſt apud nos circa maritima Illuſtriſs. Ducis noſtri vtranque ſpeciẽ frequentem inueniri, quas ſimplici nomine rinzi, quaſi eryngium vocamus. Sed vnum eſt, pro quo valde doleo, à nobis Arabicam linguam ignorari, imò coget nos quandoque addiſcere, & breui, modò præceptorem enanciſci poſsim. Nam Serapio de eryngio tractans ſub nomine aſtaricon proponit, tamen aliud nomẽ, pro eryngio in capite

pite

pite nardi ſcribit. Nam Dioſcoridē adducit qui nardū montanam eryngio cōparat: ipſe verò non eryngio, ſed karſahane, vel ſecundum alium textum darſahane. Vnde opus eſt per hoc vocabulū karſahane eryngiū intelligat: alioqui Dioſcoridē non imitaretur. Sed quod magis eſt, Auicenna comparat montanam nardū foliis croci hortulani. Arbitror interpretū malè fidorū vitio hæc omnia contingere, qui vocabulū pro vocabulo cōfuderint, & capita capitibus immiſcuerint, vt apud Serapionē de aſteratico, & eryngio dictū eſt. Fortè eſt vnū nomē Arabicū centumcapita ſignificans, quod aſteraticum, & eryngium complectitur. Hæc aliàs diſcutiēda relinquamus, vt deniq; de eryngio expeditum ſit. À Cretenſibus vulgò aphtaſton eryngiū vocatur, à Polonis mikolaiek. Galenus putat eryngium in actiuis qualitatibus temperatū, & valde ſiccum, vnde in tertio ordine ſiccum erit. Tu conſidera an potius in ſecundo ordine calidum ſit. SEN. Hermodactyli ad lineam venere. BRA. Plures in pentaphyllo errarūt hermodactylum eſſe arbitrantes, id eſt, Mercurii digitū: quoniam hoc nomine Dioſcorides etiā pentaphyllon vocet. Verùm pentaphylli radix ita à noſtris hermodactylis differt, vt nox à die. SE. Quid ergo ſunt hermodactyli noſtri apud antiquos? BRA. Arabes,

præſertim Serapio, ſub hoc nomine hermodactylus duo cōplectitur, Dioſcoridis colchicon, & ephemeron, vt ex eo apparet, hæc deſcribēte: quāuis nomē corruperit, & vbi achimeron legitur, ephemerō ſcribendū ſit. Nec mirum, quoniā & apud antiquos eodē nomine ſignificatur: quippe apud ipſos per hoc vocabulum ephemeron inuenio, tam Colchicum interficientē, quàm ephemeron non interficientē ſignificari. Hoc cōſtat, ſi quis Paulum Aeginetā de ephemero loquētem legat, vbi dicit: Ephemeron, nō quod lethale eſt, & noxiū, ſed quod iris ſylueſtris appellatur: vt oſtendat per ephemeron etiā id, quod lethale eſt, intelligi. Adde in Alexipharmacis Nicandrū de ephemero loqui, quem in Colcho infeſtū cenſet: vt ferè hanc differentiā innuat ephemerō, aliud Colchicū, id eſt, ex Colcho eſſe, aliud alterius generis. Hoc prętereà Paulus Aegineta lib. v. cap. XLVIII. clarius oſtendit, in quo libro de venenis agit dicēs: Si quis ephemeron, quod Colchicū aliqui, & ſylueſtrem bulbum appellant (Romani nanq; bulbum ſylueſtrem nominãt.) His verbis manifeſtè deprehenditur, per ephemerum etiam Colchicum intelligi: imò & Dioſcorides idē teſtatur, qui in capite Colchici, ephemerum etiam nuncupat, ac ſi innuat duplex ephemeron inueniri: Colchicum, de quo prius tra-

ctat,

ctat, & quod peculiariter ephemerũ nuncupatur. Vnde etſi ephemeron Colchicũ ſignificet, tamẽ præcipuo nomine id ephemerõ eſt, quod veneno caret: quanquam hoc nomen ephemerõ à venenoſo deductũ ſit, verùm per excellentiã loci, in quo naſcitur, & ob facinora Medeæ ex Colcho, nomen ephemeron ad non venenoſum relictum eſt, & venenoſo ea excellẽtia tributa eſt, vt Colchicũ dicatur: dictum verò eſt ephemerũ, quoniã vna die interficiat. Eiuſdẽ rei Galenus teſtis eſt, qui de ephemero loquens inquit ſe non de Colchico, quod venenũ eſt, ſed de eo, quod iris agreſtis dicitur. Vnde ephemeron idem ſignificat, quod apud Arabes ſurugem, & apud recẽtes hermodactylus. At ſub ephemero Colchicũ comprehẽditur, quod venenũ eſt, ita peculiariter appellatũ, vt Plinius libro XXVIII. capite decimo, ipſum vocat, & in id, quod peculiari nomine ephemeron dicitur, de quo idẽ Plinius lib. XXV. capite vndecimo. Ex his vides nõ eſſe damnãdos Arabes, qui cũ Græcis idem ſentiunt, licet ſub variis nominibus: nec etiam rem eſſe incertam, vt nonnulli arbitrantur. Serui eo antiquitus vtebantur, quod Colchicum dicitur, tanquam refugium in deſperatione. SEN. Id, quo vtimur, quid eſt? BRA. Colchicũ eſt, ſi Dioſcoridis notas conſiderabimus. SE. Eſt ergo venenũ? BRA. Ve-

nenum penitus, propterea ſoluit vſq; ad ſanguinem quandoq; natura non ferente. SEN. Quare eo vtimur? BRA. Ego nunquã vtor, ne quempiam volens interficiam, quum pręſentaneũ venenum eſſe noſcã. Opus eſſet nos ephemeron accipere: eo autẽ caremus, ideo vſu venit, vt ephemeri loco Colchicũ ſumeretur. Certus ſum in quercetis me vidiſſe, & ſexcenties ephemeron excauaſſe, quũ eſſem Comachi apud Illuſtriſsimum, & excellẽtiſſimum patronum meum Herculẽ Eſtenſem, & ſatyrionis radices quærerem, herbæ occurrebant, quæ lilii folia, teneriora tamen, & flores candidos, amaroſque habebant. Vno autem moueor, vt præter ephemerõ, & Colchicum aliud eſſe hermodactylũ putẽ: quoniam Paulus Aegineta libro ſeptimo de hermodactylo ſcribit, quod dicit peculiariter, & priuatim articulorũ doloribus valere: tamen de Colchico, & ephemero diuerſa capita fecerat: ideo arbitror, & ita eſt, aliũ hermodactylum eſſe præter numeratos, quod articulorũ morbos ſanat: quoniam nec in ephemero, aut Colchico Dioſcorides, Plinius, Galenus, Paulus, Aëtius, quicquam de articulorũ morbis loquuntur. niſi velimus Paulum per hermodactylum, Colchicum intelligere, quum de Colchico, tanquam de re ſimplici, locutus nõ ſit, ſed vt res venenoſa eſt, libro quinto: &

tunc

tunc cũ Arabibus conueniet, præſertim Meſue, qui rotundum perfectiorem eſſe cenſuit, quod ad ea, ad quæ valet, intelligendum eſt, vt puta ad articulos. Si verò altera res ſit Pauli hermodactylus, mirum eſt cur non pinxerit, quum à nullo altero (quem viderim) pictus ſit: & quãuis Serapio Galenum adducat, apud ipſum nunquam inueni. Arbitror à Paulo accepiſſe, vt multa alia, in quibus tamẽ Galenum adducit. At ſi res altera à Colchico ſit, Arabes huius hermodactyli vires cum ephemero confuderunt. Nos quandoq; Colchicũ guſtare tentauimus, caſtaneę ſaporem habet, ſed paulò pòſt ſtricturã quandam circa aſperam arteriã perſenſi, ac ſi manu ſtringeretur: mox vaccinũ lac bibẽtes, nihil incõmodi ſenſimus. Fortè apud nos ita venenoſum nõ eſt, vt in Colcho. Nã ex Gargano Apuleiæ monte ad nos confertur. Nõ ſine noxa ſoluit: folia elleboro ſimilia habet. A Gallis hermodantes, à Germanis zeitlos nuncupãtur, quanquam & alii aliis nominibus vtantur: à Polonis czaytloſſ dicitur. Omnes ferè calidum & ſiccũ in ſecũdo ordine hermodactylũ faciũt, quanuis nonnulli apud Serapionem calidiſſimum eſſe dixerint. Meſue in principio ſolùm ordinis ſecundi eſſe fatetur, quãuis in medio ſit, & ſuperflua abundat humiditate. SE. Dictamni radices offeruntur. BRASAVO. Her-

bam

bam quandã in Apennino prope Bononiam, aut in Veronenſibus montibus pharmacopolæ eruunt, quam dictãnum vocãt, quæ nec ipſa eſt, nec etiam pſeudodictamnus, quia ambo pulegii folia habent, quadam lana parum obducta, ſed in pſeudodictamno rami breuiores ſunt. Naſcitur vera dictamnus ſolùm in Creta, imò in aſperis tãtùm, & mõtuoſis Cretę locis. Alibi degenerat, & pſeudodictamnus efficitur: imò & in locis Cretæ non aſperis habetur, ſed in pſeudodictamnum & ibi degenerauit. Cognoſcitur & guſtu, quia guſtu acris eſt. Vidi Murani Venetiarum plantam in ædibus pharmacopolæ campanæ, quem fata impia nobis ſuſtulere immeritò, vt qui iuuandis mortalibus, plurima nulli parcens impenſæ procurabat, & noua ſemper moliebatur: mirorq; de Hermolao, qui dicat Patauii dictamnum vidiſſe, veram tamen non crediſſe, quia in Creta ſolùm naſcatur. Tamen hæc, quam vidi, erat vera dictamnus è Creta Venetias allata, quæ nondũ degeneraſſe potuerat ob breue ſpatiũ. Quam verò noſtri pharmacopolæ vendunt, nec dictamnus eſt, nec pſeudodictamnus, quia eorũ indiciis caret: nec tertia dictamni ſpecies huic noſtro accõmodari poteſt. Quid verò ſit hæc noſtra herba, ignoramus: tamen pulchra eſt, & pulcherrimũ florem, & odoratũ fert. Verùm, vt Dioſcorides

de

de origano, pulegio, & dictamno ſucceſsiuè pertractat, quæ ſunt ferè eiuſdē virtutis herbe, ita Serapio vno capite de ſandenagi eas cō prehēdit, de dictamno tanquam de ſpecie pulegii pertractans. Quod perperam exponens Pandectarius, fecit vt multi Serapionem eo capite confuſum exiſtimarent, quum tamē non ſit. Dictamnū habere mihi ita facilè videtur, vt lactucam: quū ſingulis annis Venetorum naues, & Illuſtriſsimi Ducis noſtri ad Cretæ litora appellēt. Folia, & radices habere conuenit: nec flores, nec ſemina facit. Imò procurabimus, vt tota plāta habeatur. Sed de Vergilio fortè mirandū, qui duodecimo Aeneidos flores habere in hunc modū cecinit.

Hîc Venus indigno nati concuſſa dolore
Dictamnū genitrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis, & flore comantē
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cùm tergo volucres læſere ſagittæ.

Putandum eſt ſummum poëtam non veram dictamnum intellexiſſe, ſed tertiam illam ſpeciem, quæ à Theophraſto nono de plantarū hiſtoria, ſolo nomine dictamnus nuncupatur, quam Dioſcorides florem, agreſti origano ſimilem habere dicit, nigrum, & folia ſuauiſsimum odorem ſpirare. Quod nigrum ſcribit, in purpureum inclinantem accipias:

quip

quippe nullus flos niger penitus inuenitur. Eandem tertiam ſpeciem à Statio intelligi arbitror, quum flores habere & ipſe fateatur. Tamẽ ſuperioribus menſibus dictamnus vera è Creta ad nos allata eſt, quæ flores habet, & illos ſeruamus, vt vnicuiq; oſtendere poſsimus dictamni flores. Qui niſi ſint plantæ tenuia cacumina, Vergilio potius, quàm Dioſcoridi credẽdum erit. SE. Ergo vera dictãno caremus. BR. Caremus, ſed facile erit è Creta ſingulis annis habere. A Cretẽſibus vulgo & diptamo, & calochimitea. pſeudodictamnus à Polonis diptam, nuncupatur. Cùm Galenus dictamnũ pulegii vires habere fateatur, & pulegium valde excalfaciat, & extenuet, propterea in tertio ordine intenſo calidum erit, atq; ſiccum. SE. Satyrionis radices quæramus. BR. Non eſt opus in edocendo ſatyrione multùm immorari, quippe notiſsimæ ſunt vtræq; ſatyrionis ſpecies, & in Bononiẽſibus, ac Mutinenſibus montibus vbertim & craſſa radice naſcuntur. Bulbus ferè videtur, qui & in Ferrarienſi ſolo apricis locis naſcitur, eſtq; vnus tantùm bulbus: hi enim decipiuntur, qui orchim, vel orchim ſerapiadem, id eſt, teſticulũ, vel teſticulum ſerapiadem pro ſatyrione accipiunt. Nam orchis duos bulbos habet, maiorem, & minorem, qui teſticuli videtur, vnde nomen ſortiti ſunt: tamen ſi vel orchis radi-

cem,

cem,aut ſatyrionis acceperis, ad Venerem iritandam conuenient. At ſatyrionis radix efficacior,vtpote cui etiam nomē à ſatyriaſi, vel à ſatyris animātibus procacibus inditum ſit. Mira naturæ diuerſitas in coloribus florum harum herbarum:nunquam vidi naturā magis colludentem, quàm in iſtis. Magis varii ſunt,quàm irides:quandoq; varietates ſpectās Comachi in ſabuloſis,tot erāt, vt vix expedire poſſem contemplās, quin prandiū amitterem, & ferè in meridiem perducerer. Theophraſtus cuiuſdam herbæ meminit ex India, cuius cōtactu homines ad ſeptuageſimū coitum durare fatetur, quæ ex horum genere fortè eſt. Meminit Hermolaus in corollario radicis cuiuſdā herbæ, quæ nunc bucheidē nominatur ad illū vſum. Quid verò bucheidem ſit,non exponit. Nos ſedulo perquirentes inuenimus eſſe genus orchis, habens ſimilitudinem in radice,cum humana palma: propterea ab herbariis palma Chriſti nuncupatur. A qua palma modò quinq;,modò quatuor,modò ſex radices prodeunt, vt digitos ferè imitari videatur. De hoc autē orchi palmā imitāte nuſquam Græci,aut Plinius. Folia habet ſatyrionis ſimilia, præſertim primæ ſpeciei, tamen non adeò craſſa ſunt, & punctis quibuſdam veluti ſtigmatibus decoratur. De ipſa Auicenna ſecundo canone pertractat, capite

duc

ducenteſimo octauo, ſub hoc nomine digiti citrini. Nos plerunq; excauauimus in ſabuloſis, circa maritima. Sed mirum eſt de Serapione, qui id attribuat Italis mulieribus, quod Dioſcorides Theſſalicis, & demũ omnes Serapionẽ imitari videãtur, quũ tamen Italæ mulieres huius radicis vires ignorent, quanuis frequentiſsimã habeãt. In prima enim orchis ſpecie inquit in Theſſalia ad incitandam Venerẽ mulieres ex lacte caprino radice illa vti. Hoc autem Italis mulieribus Serapio, & eius aſſeclæ attribuunt. A Gallis ſaterion, à Germanis vario modo orchim cũ ſatyrione confundentibus: quippe hæc nomina habẽt, quibus orchis ſpecies ſignificant, ſtendelvvurtz, ragvvurtz, kreutzblumen: tamen ſatyrioni magis cõuenit ſtendelvvurtz, quàm aliquod alterum. A Venetis teſticuli di volpe, à Polonis popit iayka, à Neapolitanis coioni de volpe nuncupatur. Galenus inquit humidum, & calidũ temperatura eſſe, & ideo guſtu dulce eſt: & quoniam recrementitiam habet humiditatem, propterea ad coitum excitat. Eſt verò in ſecundo ordine calidum, & humidũ. SE. Vitis albæ radices prodeunt. BRA. Vtinam & in hoc loco prodirent, ne quærere cogeremur: hîc enim efficaciores ſunt, quàm Ferrariæ, quanquam Ferrariæ non deſint. Græci ampeloleucen & bryoniam, Latini albam vi-

tem

tem appellant,non quòd vitis ſit, ſed quia ſimilitudinem cum vite habet. A Latinis etiam pſilothrum nuncupatur, quia ex ipſius acinis pelles confici poſsint,& depilari, vel etiã quia depilatoria vnguenta ingreditur: imò ipſa per ſe ſola,& ſapone(ægrè autem) depilat. In noſtris ſepibus,& ſenticetis,ita creſcit, vt nõnunquam alicuius foueæ ſpinas vniuerſas tegat,& arbores ſcandat,& ſepes tanquam ſtragula veſtis exornet. Duæ ſunt huius vitis ſpecies:alba, quam nunc colligis: & nigra,quæ & ipſa priuatim ad multa valet. Nigra in Ferrarienſi agro frequens non eſt,quũ alba nullo non in loco ſit,& noſtrum vulgus bryoniã appellat,quanuis frequẽtius hoc nomine zucha ſaluatica vtatur, ob ſimilitudinem, quam cum cucurbita habet, repẽdi. Alii viticellam, ob ſimilitudinem,quam cum vite habet, vel ob nomen dixerunt. Ex ipſa aſparagos,folia, radicẽ,& fructũ ſeruato. Nec vitem nigram omitterem, quæ propriè bryonia eſt, & vua taminia. Differunt hæ vites,quoniam alba radicem albam, fructũ racemoſum, rubentem, & folia ſimilia vitibus habet:nigra verò hederæ foliis propriè ſmilacis, fructu racemoſo in principio viridi,poſtea nigro, radice foris nigra, intus buxei coloris inſignitur. In officina tua & hanc nigram habere nihil impediet, tamen ne albam deſeras. SEN. Nunc al-

bam ſeruabo, de nigra aliàs loquemur. Id autem ſcire voluerim, quid de hac vite Arabes ſentiant. B R. Quũ Galenus vitem nigrã albæ vires habere, inefficaciores tamẽ fateatur, ea carere nihil erit incõmodi. De Arabibus modò quid ſentiam enucleabimus. Serapio has duas vites optimè diſtinxit, & edocuit, quamuis à Barbaro interprete expoſitus ſit. Auicenna quoq; de feſira, id eſt, vite alba prius, poſtea de feſireſim, id eſt, vite nigra pertractat, & egregiè, niſi eſſent plures corruptiones in codice: nam principio calidam in tertio dicit, poſtea temperatè calefacere cẽſet. quod aptè calefacere legendũ arbitror: niſi dicamus tũc ſequi Galenum, qui eius radicem moderatè calidam eſſe dicit. Meſue etiam (ſi fidũ interpretem habuiſſet) rem optimè pertractaſſet. S E. Propter quid Manardus illum reprehendit? B R. Quoniam ita ſibi inſtituit, ne quis in Meſue decipiatur, qui vno capite de alba & nigra vite pertractat, ideo non mirum ſi modò albam modò nigram edoceat, præſertim quũ eiſdem viribus inſigniantur, quæ tamen in nigra hebetiores ſunt. S E. Ellebori albi, & nigri radices ſequuntur. B R A S. Veratrum album hoc, & illud nigrum dicitur, quoniã radices illis coloribus inſignitæ ſunt. Qui radice tantùm differre arbitrantur, aberrant: quoniam & foliis etiam differunt, vt picturæ oſtendũt,

&

& ipſæmet herbæ. Ferrariæ in pluribus hortis vtrunq; veratrum habetur, non tamen ita efficax ſicut alibi: tamen vehementiſsimè etiã ſoluit Ferrarienſe, vt experientia rerum magiſtra edocuit. Herbæ ſunt apud multos poëtas decantatæ, & quæ in prouerbium apud antiquos iuerint, quoniam fatuis, & inſanis medentur. Noſtri pharmacopolæ vtrunque genus ex Mutinenſibus montibus, Bononienſibus, & nonnunquam Veronenſibus petunt. Olim veratrum album in vſu erat frequentiſſimum apud Hippocratem, & Galenum: quia moleſtè educit, relictum eſt, & nigro ſolùm vtimur: nunc iterum album in vſum venit. Correctum enim mirè educit. Ego drachmã albi ſumens, nunquam minus moleſtam euacuationem habui, & quibuſdam inſanis non correctum exhibui, & mirè profecit. Ex albo radices, ex nigro radices & ſemina ſeruato. Nigrum peculiariter in Anticyra, album in Cyrenaica, & Sicilia apud Aetnam montem naſcitur. Arida loca amat. Tamen nec quod apud nos naſcitur Italum ſpernerem. SEN. Meſue dicit album veratrum corporibus noſtri temporis eſſe moleſtum, imò eis eſſe vti venenum. Manardus eum reprehendit, quoniam Pauli tempore elleboriſmo per album vtebantur, & hoc etiam tempore bonum non puto venenoſum. BRAS. Nos autem ali-

ter ſentimus & bonum, & malum eſſe venenoſum, quoniã Dioſcorides venenum eſſe teſtatur, quia ſtrangulare dicit: fortè de malo intelligere monebit. Nos autẽ, & de bono loqui probamus. quippe primũ locũ Cyrenaico elargitur. addit poſtea, quod in Galatia, & Cappadocia eſt, candidius, puluerulentum, & maiore ſtrãgulandi vi eſt. ac ſi dicat: Omne album veratrũ ſtrangulat, ſed Galatũ, & Cappadocũ præcipuè. Nec Plinius hoc inficiatur. Imò VI. lib. Dioſcorides, cap. XXIII. de eo tãquam de veneno tractat. Nec putes albũ dici, quia cãdorẽ habeat, ſed quia quodã modo in albũ inclinat, & illud iunceũ habet (de quo Dioſcorides) albũ. Albo elleboro vti cœpimus, qui mitior redditus arte, atra bile laborantes, & ſcabie Gallica affectos mirè ſanat, vt quotidiana experiẽtia demõſtrat: ſed optimè corrigẽdus eſt. SE. Cur dediſti etiã abſque correctione nõnullis? BRA. Quoniã ita antiqui vtebãtur, tamẽ correctũ tutius educit. SE. Mihi potius videretur ab his abſtinendũ, quæ venena ſunt, cùm alia habeantur. BRA. Nulla habentur tam efficacia, præſertim cùm medicamenti copiam cuipiam fatuo exhibere non poteris, hoc in modica copia id efficit, quod aliud in maiori efficere nõ poteſt. A Galeno VI. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, in tertio ordine calefacientium & exic-

cant

cantium exiſtimatur, & niger guſtu eſt calidior,albus amarior. Auerrois deceptus eſt, qui album in quarto ordine calidum eſſe dicit,atq; ſiccum,tamen ſuperius in tertio ordine vtrunq; calidum,& ſiccum fecerat. Fortè fuit interpretis error, qui interpretatus eſt condiſi,id eſt, albus elleborus.SE.Quibus me diis corrigitur?BR.Ferrariæ te docebo. Germanis nies vvurtz dicitur,id eſt, radix ſternutationis, à Polonis elleborus vocatur czicmycrzicza:& cùm album ſignificare volunt, biala addũt,cum verò nigrum,czarna.SE.Interim agaricum quæramus.BRA. Cur agaricum inter radices numeraſti?SE.Quoniam & Dioſcorides numerat.BRA.Non dicit radicẽ eſſe,ſed ita ferri.Nam & Galenus radicẽ autumat, quæ in ilice ſit. Plinius verò melius ſentit fungum eſſe,candidum,odoratum, nocte relucentem,ideo noctu colligitur. Dioſcorides incertus videtur,quippe qui modò ſecundum aliquos radicem,ſecundum alios fungũ in arboribus fateatur. Sed verè fungum eſſe docet Plinius, in glandiferis arboribus præſertim innaſcentem.Ilignam ſyluam habet Illuſtriſsimus Dux noſter Alphonſus prope Comachum:ſępius illac ſpatians,circa ilicum radices veluti fungos inueni,pro agarico accepi: ſed vti non audebam, quoniam nigreſcebant,& ſubrufi erant.Tãdem vno albo in-

uento, eo vſus ſum, & pituitoſam materiam educere vidi. quam ob rem & in Italia naſcitur, & apud nos, & in Gallia frequēter per ſyluas equitantes, circa quercuum radices vidimus. Verùm ex Sarmatia per Illyrium Venetias affertur, etiā ex Galatia, & Cilicia Alexādriam, & Alexandria Venetias. Noſtri pharmacopolæ vnum bonitatis indiciū, eſſe friabile, cenſent: Dioſcorides negat, vtpote qui Galatū, & ex Cilicia infirmū dicat, quia friabile. In mare, & fœmina aſsignādis Meſue, & Dioſcorides conueniunt: quippe Dioſcorides maſculum in ſe ipſum conuolutū, rotundumq́;, & vndiq; cōcretum fatetur. Fœmina rectas habet intus, pectinū modo, venas, & diuiſiones, maſculumq́; non laudatum, fœminam bonitate antecedere. Eodē modo Meſue fœminam maſculo præfert. SE. Vnde ſortitum eſt hoc nomen agaricus? BRA. Quid hoc ad rem? Emes tu Venetiis hūc fungum: tamen ne huius nominis rationem ſubterfūgere videar, Ptolemæus Agarum vrbem, & amnem in Sarmatia ſcribit, in Sarmatia verò optimus agaricus naſcitur, eo præſertim loco, qui Agarus appellatur, ideo Agaricus à loco nomen ſumpſit. Prius zizibere præparare ſolebant, nunc etiā abſq; noxa eius puluis cum ſaccharo ſumitur. Medicina familiæ ab antiquis dicebatur, vel quia omnibus mēbris

valeat, vel ita ſalubris eſt, vt cuicunq; ex familia nõ ſeruata ætate, ſine delectu dari poſsit. Ventriculũ offendere dicitur, & caput optimè iuuare. A Gallis agaric, ab Hiſpanis noſtro nomine agarico, à Germanis danſchvvun, à Polonis modrzeuyoua gamloka nuncupatur. Auerrois agaricum in primo ordine calidum eſſe iudicauit, & ſiccum in fine ſecũdi. notatq; à Galeno non eſſe poſitum Agarici ordinẽ. Auicenna præterea, Meſue, Serapio, & recentiores omnes agaricũ in primo ordine calidũ poſuere, & in ſecundo ſiccũ: tamen cum ſecũdo ordine calidus eſſe deprehendatur, erit in ſecũdo ordine calidum, & in principio tertii ſiccũ, neq; in his qualitatibus eſſe dubito. SE. Dic, ni refugis, Dioſcorides friabile agaricũ damnare videtur: Paulus autem illud probat. BRA. Neq; friabile dãnat Dioſcorides, neq; Paulus probat: ſed Dioſcorides illud damnat, quod in Galatia Aſiæ, & Cilicia ἐπὶ τῶν κέδρων, id eſt, in cedris, vel arboribus naſcitur. quod tamẽ friabile eſt, ſed illi abſunt aliæ perfectiones. Paulus verò inquit eſſe radicem laxi corporis, & friabilem. SEN. Affodili radices ſequuntur. BRA. Aſphodeli proferre oportet. SEN. Nomina negligo, modò rem ipſam nouerim. BRASA. Imò ne quibuſque ruſticis, & malè feriatis viris ſimiles ſimus, nomina negligenda nõ ſunt, præ-

ſertim quum in promptu habeantur noſtro hoc tempore idiomata,& candidiores literæ floruerint,& perſeuerent. Latinis haſtula regia dicitur. Antiquitus hac radice veſcebantur. Romani etiã albucum nominãt. Radices illi aſsignat Dioſcorides plures, oblongas, teretes, glandibus ſimiles. Mihi videtur radicem vnã habere,à qua plures prodeunt, quarum quælibet pæoniæ radicem imitari videtur. Sunt enim longæ,& rotundæ, ſed, ſi tractentur, molles. Iam cœpit paſsim haberi in hortis Ferrariæ, vt nullus ſit, qui aſphodelum ignoret. Ex Bononienſibus montibus, & Veronenſibus Ferrariam portatur. Quandoq; digitales radiculas, vel bulbos, qui ex craſſiore radice prodeunt, ſexagenarium numerum excedere vidimus. Plinius fatetur quandoq; autumno colligi aſphodelum, à cuius radice octuaginta adnati bulbuli in aceruũ viſi ſunt. Ex hoc in his mõtibus ſemina, & radices habeto. Nec id te lateat, quãuis albucus appelletur, Plinius tamẽ eius caulem albucũ, ipſum verò totũ haſtulam regiã dici mauult. Fuere tamẽ, qui duo genera facerent, per albucum candidum intelligẽtes ſcapum paulò ampliorẽ habens, purũ & leuem: aſphodelus verò, aut haſtula regia, acinoſum caulem habet. Nec defuere, qui in marem, & fœminam partirentur. Vnũ animaduerſione dignũ eſt,

in

in Gallia me vidiſſe pro aſphodelo alteram herbam vēdi,quæ bulbos quidem habet, ſed breuis eſt herba,quum aſphodelus inter bulboſas herbas maximus ſit, propterea id nomen haſtulæ regia ſortitus eſt. Imò & hunc errorē quidam pharmacopola noſter fecit, ſed admonitus, verũ aſphodelum habere curauit. Eius enim bulboſæ herbæ radices copioſe in Ferrarienſi agro habentur , loco qui Sammartina nuncupatur. Galli afrondiles, Hiſpani gamones,aut gamonites, Cretenſes vulgò aſphediglia,Poloni zlotogloro,Neapolitani poraſtro vocãt. SE. Quæ ſunt aſphodeli qualitates? BRA. Eſt calidus in ſecundo ordine atq; ſiccus : tamen,vt à Galeno notatur VI. de ſimplic.medic.facult. cinis radicis vſti calidior eſt,propterea in ſecundo ordine intenſo calidior erit, & ſiccior , vel in principio tertii. SEN. Tormentillæ radices ſequuntur. BRAS. Niſi hæc herba pentaphyllon ſit, nuſquam apud antiquos,vel iota vnũ inueniri potui. Vt plurimùm in Italia ſeptem folia habet,tamē & quãdoq; quinq;,vt duo parua foliola pro foliis cõputanda non ſint. Noſtri pharmacopolæ in Bononienſibus montibus eam inueniũt:ſed iam cœpit in hortis Ferrariæ paſsim plantari. Herba cubitalis eſt, florem purpureum habens,paruũ:cęſpitē quodam modo facit, à quo cauliculi emanãt, ſu-

pra quos folia in ſeptem partes diuiſa, aut quinq; viſuntur. Nõnulli apud Dioſcoridem ſaxifragam eſſe cenſuerunt. Decepti tamen, quoniã nec eius vires habet, nec illi pictura cõuenit. Pandectarius biſtortã vocat, quum biſtorta altera radix ſit, niſi ita in ſuo natali ſolo vocetur. Rubeã præterea ex colore, quẽ radix habet, nũcupat. Cui Genuẽſis aſſentire videtur. Et re vera, præſertim in ſumma parte, radix eo colore inſignitur. Nos radicem domi habemus, quæ videtur ſerpens cõuolutus. Veneti pharmacopolæ nonnulli ex hac herba trochiſcos theriacos pro viperarũ carne faciũt. Quod & Hermolaus in pẽtaphyllo fatetur, rationẽ addens, quoniã viperæ modo (vt ipſi putant) nunquam viſuntur. Qui quantum aberrent, tu ipſe iudex eſto. In his montibus radices ſolùm colliges, niſi pentaphyllon ſit, herba noua erit, id eſt, antiquis incognita. Nonnulli apud Germanos tormentill. alii rotvvurtz, blutvvurtz alii nuncupant, à Polonis pyanczliſtovv dicitur. Sicca eſt ordine tertio hæc radix ſecũdum Galenũ, & minimum habet euidentis caliditatis, propterea in primo ordine intẽſo, vel in ſecũdo remiſſo calida erit. SE. Ad ſaxifragæ radices veniamus. BRA. In hac etiã herba variæ ambages ſunt: quoniã multæ ſunt herbæ, quas noſtrum vulgus ſaxifragas nuncupat. Fuere

qui

qui vocatam pimpinellam pro ſaxifraga ſumerent, alii herbam alterã pimpinellæ ſimilem, alii ſimilem tritico, alii noſtro vocato caryophyllo, alii tormentillam accipiũt, alii herbam tormẽtillæ ſimilem dicũt, alii quam vocamus euphragiã ſumunt, alii cretano marino ſimilem, alii cretanũ ipſum, alii à nobis vocatã ſancti Petri herbam. Verùm nullam harum ſaxifragiam eſſe ex hoc apparet, quia Dioſcorides epithymo ſimilẽ eſſe dicit: ſed harum nulla cum epithymo ſimilitudinẽ habet, nec ſurculoſa eſt aliqua prædictarum, vt ſaxifraga pingitur. Quam verò vos pharmacopolæ in officinis habetis, quæ eſt radix ſubrubra, cuius herbæ folia pimpinellæ aſsimilantur, nõ modò hæc non eſſe illam oſtendunt, ſed nec ſapor, qui omnino adſtringens eſt, ſi mãdatur. Nos ſaxifragam Dioſcoridis nũquam vidimus, quod meminerimus: empetron verò frequẽter in Liguriæ montibus, mare verſus. Dioſcorides duo capita facit: vnũ de ſaxifraga, quam tamen empetron appellari dicit: aliud de empetro, quod etiã phacois vocat: ſed alias vires empetro, alias ſaxifragæ tribuit. Vnde Marcellus caput de ſaxifrago ſuperfluum eſſe ſuſpicatur, tum quia Dioſcorides nõ incœpiſſet ſuũ caput à Latino nomine: tũ quia empetron ipſam vocat: tũ quia à Paulo, qui breuibus omnia pertractat,

ctat, quæ à Dioſcoride ſcribuntur, de ſaxifraga ſermo nõ fit, ſed tãtùm de empetro. Quicquid ſit, quum diuerſam figuram, & diuerſas vires ſaxifragæ, & empetro tribuat, diuerſas herbas eſſe arbitror, nec caput ſuperfluum eſſe. Nõ moueor autẽ quòd Latino nomine incipiat, quia ita appellari audiuit: etſi Paulus tamen omiſerit, non mirũ, quia pauciora ſcribit, quàm Dioſcorides fecerit: imò & nõnulla, de quibus nunquam Dioſcorides tractat, vt de arnabo ſuprà dictũ eſt. At quũ ſaxifraga ab effectu appelletur, quia ſaxa frangit, intra quæ naſcitur, & eodem modo empetron: propterea herbam in montibus quęrerem, quæ dum oritur ſaxa ſcinderet, & per ſciſſuras exiret, & epithymi figurã haberet. Hermolaus in ſuo Dioſcoride herbæ figurã deeſſe tradit. Marcellus in antiquiſsimo ſuo reperiri inquit, ἐπιθύμῳ ἐμφερὴς, id eſt, epithymo ſimilis, quum tamẽ epithymus herbæ figurã nõ habeat. Quicquid ſit, ſi huius communis ſaxifragæ radices, & herbã colligere placeat, colligito. Sin minus, eam relinquere poteris, vtpote antiquis, & recẽtibus ignotã. Nam Simon Genuẽſis inter recentes quoſdã refert vnã herbam accipientes, alios alteram pro ſaxifraga. Idem etiam Pandectarius. Et noſtri recentes in hortis varias herbas oſtendunt, ac ſeminant, quas omnes ſaxifragas

nunc

nuncupant, & pro frangendo lapide impendunt. Aliàs determinatè omnes recentiorum ſpecies aſsignare ſtatuimus, & quid ſint oſtēdere. Nunc ſatis habeas, illam radicē, quam in Bononienſibus montibus, & Veronēſibus colligitis, non eſſe Dioſcoridis ſaxifragā, aut empetron didiciſſe, imò & recentes in ea dubitant. SE. Quum hic noſtræ ſaxifragæ radices præſto ſint, colligere non deſinā, ne quandoq; ab aliquo imperito medico expeterentur, ego autem carerem. BRAS. A Germanis ſteinbrech appellatur. quod nomē ſaxifragis impoſitū eſt. Nam & alia quædam peculiaria nomina habent ſpeciebus ſaxifragæ recentiorū, vt kryenkraut, quia iſchiadicis potiſsimùm medeatur, & meerhirſz, & ſchlutten, quorum differentiam ipſis relinquere ſtatuimus. A Polonis ſralod dicitur. Calida & ſicca ordine tertio exiſtimatur, vel eſt in ſecundo intēſo. SE. Ideo ad ſpodium ex cannis ſecundum Auicennā deſcendamus. BRA. Non ab re ſecūdum Auicennæ ſententiam addidiſti. nam ipſe tali ſpodio vtitur, quum verum ſpodiū fortè nō habuerit. Nos verum ſpodium habemus, ideo ex cannis, & fictitiū deſpicere oportet. Non defuere tamen recentes, qui nō ſolùm Auicennam reprehendunt, verùm ex nulla altera re ſpodium fieri poſſe cēſent, quàm in fornacibus mineralibus. Hi autem

maxi

maximè decipiũtur, quoniã Dioſcorides v. lib.& Galenus vbi de ſpodio, & Plinius multa, quæ pro ſpodio poni poſſunt, & quibus modis cinis fiat, qui antiſpodiũ vocatur, edocent. Fit enim ex oleaſtro, vt v. libro, & vbi de oleaſtro tractat Dioſcorides monet. Sumitur autẽ oleaſtri, aut oleæ coliculus, fit ex malis cotoneis exoſſatis, ex cannis, ex linteorũ laciniis, ex candidis moris immaturis, ex lentiſco, ex terebintho, ex floribus labruſcæ, ex floribus tenerioribus rubi, ex coma buxi, ex pſeudocypero, id eſt, falſo quadrato iunco cum ſuis floribus, ex germine fici in ſole ſiccati, ex glutino taurino, quod nos collã garauellã vocamus, ex lana aſpera ſuccida, pice, aut melle madida. Deficiente ſpodio, omnibus his vti poſſumus loco eius, & ideo antiſpodia, ac ſi dictũ ſit, pro ſpodio, nũcupãtur. Et ideò Auicẽna reprehendi nõ debet, ſi cannarũ radices aduſtas, & ante ipſum Serapio, ſpodium dixerint. Nempe certũ eſt, de minerali ſpodio, id eſt, fornacibus inuento, nõ loqui, ſed de antiſpodio, id eſt, de eo, quo loco ſpodii vti poſſumus. Conſtat autẽ, & ipſum radicum cannarum cinerem pro antiſpodio poni poſſe. Quod autem Auicenna & Serapio Dioſcoridis antiſpodiũ nouerint, caput de tutia apud ipſos leges. Nam eos de vero antiquorũ ſpodio loqui à caminis accepto

perci

percipies.Quamobrẽ malus interpres in cauſa fuit,qui cõmodè vocabula nõ reddidit. Et ideo hi authores non erant ita temere explodendi,vt quidam recentes explodunt,ſed potius corrigendi:vt in eo lemmate,quo de ſpodio ſcriptum eſt,de antiſpodio legatur: fuit error interpretis ſpodiũ pro antiſpodio interpretãtis. vbi poſtea de tutia in inſcriptione poſuit: de pompholyge & ſpodio legendum erat. SEN. Ne vlterius procedas, ſed ad interrogata reſpõdeto: Auicenna, non antiſpodium, ſed ſpodiũ ipſum deſcribere tentabat. Nempe ſi dixeris ibi pro ſpodio antiſpodium legẽdum, aberras:quoniã Auicenna de ſimplicibus alphabetico more procedit.Vnde in litera ſ,in qua de ſpodio agit, ſimplex aliquod poni nõ debet, quod per a,incipiat. BRAS. Equidem etiã ingenioſe ſatis locutus es:tamẽ non aduertis,Auicẽnam nõ poſuiſſe ſpodium in litera ſ,quoniam ipſe lingua ſua poſuit in litera a, quippe ſua lingua Abaiſir vocat. Et id vocabulum tam verum ſpodiũ, quàm antiſpodiũ ſignificat. Interpres verò, qui in Latinũ vertit, ſpodium interpretatus eſt, & ad ſ,literam poſuit, cùm interpretari debuiſſet antiſpodium,& in litera a, cum reliquis ordinare. Vnde fuit Auicennæ interpres, qui ſecundum Latina, vel tunc vſitata nomina ſimplicia ordinauit, cùm alter ſit

apud

apud Auicennã in literis ordo. SEN. Ambigo præterea quare in antiſpodii deſcriptione, Dioſcorides non dixit illud fieri ex cannarũ radicibus cõbuſtis, ſed ex multis adſtringentibus rebus, quæ in hoc capite ab Auicenna numeratæ nõ ſunt. BRA. Miror profectò de tua hac ſapiẽtia, optime ſenex, qui adeò argutè hac de re diſſeras: At quid opus erat Auicennã omnia recenſere, ex quibus antiſpodia fieri poſſunt, cum id tantùm emineret quod apud ipſum in vſu erat, & apud ſuos? Neque ſequitur, Auicennã aberrare, quare à Dioſcoride nõ eſt hoc antiſpodiũ numeratũ. Quippe multa ſunt alia, quæ à Dioſcoride nõ ſcribuntur, tamen exuſta pro antiſpodio poni poſſunt: neq; omnia vſta antiſpodia nuncupanda ſunt, ſed illa ſolùm, quæ ſpodii loco poni cõuenit. Multaq; adſtringentia Dioſcorides numerat, ſed plura ſunt alia, quæ nõ numerat. SE. Non video quomodo poterit eſſe tutus antiſpodii ex cannis vſus. Nam Auicenna ad cor inſtaurandum frequentiſsimè ſpodio vtitur. Cannis autẽ nullæ huius generis vires ab optimis authoribus attributæ ſunt, imò potius cordi aduerſę ſunt. BRA. Neſcio vnde colligere poſsis cordi aduerſas eſſe cannas: frigidas tamen eſſe conſtat, propterea ſupercalefacto cordi conuenient. Et quãuis ab authoribus hoc expreſſum non ſit quòd

cordi

cordi conferant cannæ, tamen neque oppoſitum exprimitur, ſed primas qualitates habet, quæ conferre poſſunt. Et fortè Auicēna de genere quodā cannæ intelligit, quod ſua in patria huic rei aptū naſcebatur. Propterea certus eſto, ſpeciem vnā antiſpodii annumeraſſe Auicennam, quæ apud viros ſuæ nationis in vſu erat: neq; amplius rixari velis, ſed negotiis tuis attēde, ſi quæ habes. Nam ſpodium apud Dioſc. Plinium, Galenū, Paulum, Serapionem, & Auicennā, & cæteros omnes fidos authores tale eſt, quoties æs purificare contendunt, in fornaces imponentes, fumus eleuatur ſubtilior, & leuior, qui fornacis culmini inhæret. Hic pompholyx dicitur à noſtris recentibus, & ab Arabibus tutia nuncupatur: vnde pompholyx eſt æris, & cadmiæ fauilla, vel bulla (vt nomen ipſum indicat) ſpodium verò eſt pars fumi ponderoſa, & nigrior, quæ fauillas ſimul miſtas habet, & quādoq; carbones. Hoc eſt verum ſpodium, quo in officinis vti deberemus. Tamen quū opus ſit ſpodio vti, pompholygem ſemper, id eſt, tutiam accipito. Nam hoc edocet Galenus, qui nunquam ſpodio vſus eſt, quia pompholygem habebat: ideò & nos ſpodiū dimittamus, quia pōpholygē habemus. Si pōpholyge careremus, ſpodio vti oporteret. Quod ſi haberi non poſſet ex ære ſpodium, aut ex ar-

gento,vel auro(nam & ſpodium argenti, & auri fit,quod Plinius lauritim appellat, & oculis aptius eſt) ex plumbo accipi iubet Plinius.Si ex nullo metallo haberi poſſet, ex rebus præcitatis fieri oporteret.Et hoc antiſpodium eſſet. Nec illud Auicẽnæ ex cannarum radicibus deſpicerẽ, aut ex animalium oſsibus,vt quidam ex elephãtum dẽtibus, alii ex collo parãt. Quum ergo ſpodio indigemus, pompholyge vtamur.Si pompholyx, id eſt, tutia deſit,ſpodium ſumatur. Deficiente ſpodio,in primis aureo, argenteo, æreo,deniq; plũbeo antiſpodio vtamur. quod vel ex rebus à Dioſcoride dictis,vel ex cannarum radicibus fiat.Verùm pompholyge carere non poſſumus: quũ in Italia, & in propinquiſsima Germaniæ parte, plures metallorũ fodinæ non deſint,vbi & vili pretio emitur. Multi verò ſpodiũ, & pompholygẽ confundunt, quũ manifeſtiſsimis indiciis diſtingui deprehendantur:at ex radicibus ad metalla tranſiuiſſe videmur. SE.Non equidem trãſiuimus, quia de ſpodio cannarum,quod radix eſt,loquebamur. Tu verò ad ampliorem doctrinã de ſpodio ex metallis tractaſti: præſertim quia immeritò Auicẽna in antiſpodio ſuo ex cannarum radicibus, vel aduſtarum confrictione, aut data opera igne taxabatur. Verùm hæc aliàs,vt ad rem noſtrã reuertamur.

BRA.

BRAS. Frigidum & ſiccum in tertio ordine exiſtimatur à Serapione,& recẽtioribus. Tamen cum Auicenna potius ſentio, in ſecundo ordine frigidum eſſe,& in tertio ſiccum. Nonnulli Germani tutiam, vel ſpodium nix vocant, alii nil,quod & Latinum nomen eſt. Ideò cauillari ſolent æquiuoco argumento, dicentes:Si nil valet oculis,non ſanabuntur: ſed nil valet oculis: igitur non ſanabuntur. Vides ęquiuocationem eſſe in verbo nil.Cauſa autem apparentiæ in paralogiſmo, identitas nominis eſt. SENEX. Hæc dialecticis omittantur,& ad biſtortæ radicem veniamus. BRASAV. Imò ſophiſtarum munus eſt, hæc tractare. Ad tuam biſtortam accedentes:plures herbarii hanc herbam, quam vos ob radicem biſtortam dicitis, apud Dioſcoridem catanancen eſſe cenſuere, præſertim ſecundam ſpeciẽ. quod & Hermolaus teſtatur. At eam non eſſe facilè deprehendi poteſt, quoniam Dioſcoridis catanance radicem paruam ceu oliuam habet, & folia oleæ figura, & colore: veſtra autem biſtorta nõ habet radicẽ vt oliua,ſed multò maiorem,& nigram, & geniculatam,nec folia biſtortæ,oleę folia, figura,& colore imitantur, ſed potius figurã lapathi acuti habent,vt quandoque ſpeciem lapathi eſſe ſuſpicatus ſim: tamen in nulla quatuor ſpecierũ reperitur. Equidem folia

acuti lapathi habet, quæ ex vno latere quodam modo cærulea ſunt ex altero herbacea. Radicem habet extrà nigram, intus rubram, vel in quendam ruborem tendentem. Radicem adſtringētem eſſe conſtat, propterea ab his recentibus in menſtruorum abundantia accipitur. In his montibus eam collige. Herbarii noſtri ex Bononienſibus montibus petunt, & radicem ſolam ſeruant. SE. Habétne aliud nomen, quàm biſtorta, vel bitorta? BR. A radice biſtorta dicitur. Aliqui minorē lappam appellant: alii bardanam minorem. Sed nomina ſunt potius ad placitū, quàm aliqua ratione impoſita. Illos autē deceptos eſſe conſtat, qui biſtortæ radicem, behē rubrum eſſe putarunt: quippe rubrum behen, & foliis, & viribus, & radice aliud eſt à vocata biſtorta. Nihil deniq; de his loqui oportet, qui biſtortam tormentillam faciūt, adeò fatuè, & abſq; ſenſu loquūtur, quum biſtorta rumicis folia habeat, tormentilla in ſeptem partes diſtincta. SEN. Nihil habes apud antiquos certi de biſtorta? BR. Quandoq; britānicam Dioſcoridis biſtortam eſſe ſuſpicatus ſum, quia foliū habet rumici ſylueſtri ſimile: poſtea alia non reſpondebant. Quippe britannica foliū habet nigrius, piloſiuſq; rumice, & radicem breuem, & tenuē. At biſtorta rumicis quidē folium habet, ſed nec nigrum, nec piloſum,

imò,

Imò valde læuigatum, & radicem magnam, rationeque herbæ craſſam,continet. Illi præterea decipiuntur,qui biſtortam aſtragalum eſſe arbitrātur: quoniam & ſi aſtragalus radicem rotundam habeat, raphani modo prælongam, nigris aliis agnaſcētibus præduris, & implicatis vt cornua guſtu ſpiſſante: tamē biſtortæ radix alia forma viſitur, nec habet ramos,& folia ciceris biſtorta, vt aſtragalus. Propterea hanc biſtortā antiquis incognitā cenſeo. Quam & Galli biſtortæ vocāt. A Germanis verò pro ſerpentaria ſumitur magno errore, vt qui frigidū pro calido ponāt. Imò & biſtortam herbam nonnulli in Germania drachenvvurtz, & nottervvurtz (nomina à ſerpentibus ducta) appellant. Quanquā non deſint,& qui biſtortā, ſchlipē vocent. A Polonis pſzia lobada dicitur. Frigida in ſecūdo eſt,& ſicca in tertio, quanuis nonnulli frigidam & ipſam in tertio iudicauerint. SE. Carlinæ radices ſequuntur. BR. In Bononiēſibus montibus chamæleonta duplicem inueni, album, & nigrum. Idem in Mutinenſibus plerunq; me vidiſſe accidit: ſed preter hos duos, quidam papus aderat, tanquam cardui echinus latus, purpureus in ſummo, aculeatus vndiq;, qui ſine foliis è radice ſupra caulem exibat. Hunc illi herbarii carlinam vocabant, & locorum accolæ. Tunc carlinam chamæ-

leonten album nõ eſſe ſuſpicatus ſum: nempe antea continuò carlinam, & chamæleontem idem eſſe putaueram, & nomen corruptum eſſe, vt carlina, quaſi chamæleon diceretur. vnde herba noua carlina erit, de qua nuſquam antiqui. Neſcio an folia duabus, vel tribus carlinis, quas videram, arrepta eſſent. Id tamẽ ſcio vos pro carlina chamæleõtis albi radices ſumere. Vbiq; naſcuntur chamæleon albus, & niger, & omnibus notiſsimæ ſunt herbæ. Vnde carlina à chamæleõte altera erit: finguntq; herbarii, quia in medio tanquã ſagittæ vulnus habere videtur, Angelũ de cœlo miſſum id feciſſe, ſagitta tangens, vt Carolo Magno eam oſtenderet, qua eius exercitum à peſtilenti morbo liberaret. Hæc puerilia ſunt: tamẽ quouſq; rem tibi oculata fide oſtendã, pro carlina, huius chamæleontis radices, & in his montibus, potius quàm alibi, colliges. Chamæleon dicitur ex ſimilitudine, quam cum chamæleonte animali in ſerpendo, & in mutatione colorũ, penes varios terræ affectus habet. A Germanis viediſtel, & mariendiſtel chameleontes appellantur. Sed quæ ita à Germanis dicuntur, potius cardui ſpecies ſunt, quàm chamæleontes. Ideo pro chamæleonte carduum ſumunt. Vulgus Cretenſium hunc vocat collam, quoniã ex eo glutini genus fit. In ſecundo ordine calefacit, &

in tertio ſiccat. SE. Sigilli ſanctæ Mariæ radices ſequuntur. BR. Nunquam legi glorioſam virginem ſigillum habuiſſe, aut literas miſiſſe: minus imaginari poſſum, ſigillum radices habere. SE. Eſt herba, quæ ita nũcupatur. BR. Non habet aliud nomen? Quomodo appellabatur antequam virgo Maria in lucẽ prodiiſſet? SE. Id ignoro, tamen aliis etiã nominibus appellatur, vt à geniculo radicis, genicularis, & fraxinella. BR. Optimum eſt plura nomina nouiſſe. Iam intelligere cœpi, quid per ſigillum ſanctę mariæ velis. Ea herba eſt, qua mulieres ſibi faciem extergũt, & fucãt. Etiam ſigillum Salomonis dicitur. SE. Ea inquam, ſed & radix ad rem Venereã ſaccharo conditur. BR. Hęc apud Dioſcoridem, & antiquos polygonatum eſt, quæ candidam radicem habet, pluribus geniculis plenam: cuius ſaporem Galenus, & Paulus explicare neſciuerũt. Recentes nonnulli craſsiſsimo errore detinẽtur, putantes apud Serapionẽ ſecacul polygonatũ eſſe: quũ ſecacul non eryngium (vt interpres dicit) ſed altera radix ſit. Rectè ab aliquibus genicularis dicitur, nomen Græcũ polygonatũ, ſcilicet exprimẽtes: à polygonio mare, & fœmina differt, quod nos vulgò corrigiolam vocamus. A Gallis ſeau noſtre Dame, à Germanis ex colore vveiſz vvurtz, id eſt, radix alba nũcupatur, à Venetis

zenochielli, à Polonis yſziŏka vocatur. Ventriculum roborat melle condîta, ſed ſaccharo guſtu perfectior, & ſuauior redditur. Calida eſt ordine tertio, atque ſicca, & ob quandam ſuperfluam humiditatẽ Venerem accẽdit. SE. Cynogloſſæ radices prodeunt. BRA. Quam pharmacopolarum turba caninam linguã putauit, è ſolo eleuatã, canina lingua non eſt: quia per terram ſternitur canina lingua, & plantaginem in foliis imitatur: ſed ob ſcabritiem, caninæ linguæ aſsimilatur. Ferrariæ habetur, in ſabuloſis locis abundat. Ibi eam colligerẽ, vtpote efficaciorẽ: herbamq; & radices ſeruarẽ. Ab Hiſpanis lengua de pero, à Germanis hũdtſzung nũcupatur: quanuis Germani herbam à terra eleuatã, ſurculo ſamq; pro cynogloſſa ſumãt. Alteram tamen ab ea, quam noſtri herbarii ſumunt, noſtrum vulgus eam nullo nomine inſigniuit. Imò iacet deſpecta, & ſine ratione calcata. A Polonis pſziciaziczki nuncupatur. Amœniſsimum locum habet Illuſtriſs. Princeps noſter, & alterum tempe, Pado circundatum, quem Beluedere, id eſt, calioſticam vocat, ibi cynogloſſa pulchrior, quàm alibi viderim, mirè viret. Eſt frigida, & ſicca ordine ſecundo. SE. Duronoci ſequũtur. BR. Doronicum à Græco nomen eſt, tamen apud Græcos nunquam doronicum reperi (niſi tu Barbare duroni-

go,

go,vel durũgo proferre malueris,ne à Græco deſumas)minus à Latinis pertractatur. Arabes ſoli nobis hæc dora, id eſt, dona tribuere,quibus in variis ſimplicibus debemus: Serapio de his pertractat. Sunt enim radices paruæ,dulces,in formam (vt inquiũt) calami aromatici, quæ plures medicinarum compoſitiones ingrediũtur, vt electuarium de aromatibus. Aliàs quot ſint apud antiquos, explicare conabimur. Nondũ compertum nobis eſt ad hoc vſq; tẽpus doronicũ. Audiuimus folium habere in morem violarum. Calidum,& ſiccũ eſſe ordine tertio teſtãtur Serapio,& Auicẽna,& ita eſſe conſtat. Ex Apulia Venetias feruntur. SE. Behen albi,& rubri radices occurrũt. BR. Recentes inter ben ſimplici e,ſcriptũ, & been duplici e, differẽtiam faciunt. primum eſt fructus quidam, ſecundũ radix. Re vera hæc nomina barbara ſunt ben,been, vel behem: ſuo modo tractent illi, & ſcribant. Nam vt in rebus recẽtes,ita in orthographia cõfuſi ſunt. Quicquid tamen ſit, apud Arabes ben, vel been, granũ eſt anguloſum,magnũ,vt auellana, à Dioſc. iiij. libr. Balanum myrepſicen,à Latinis glandem vnguentariam appellatũ. Plinius vno nomine myrobalanos vocat. Apud nobiles mulieres Ferrariẽſes notiſsima eſt hæc glans, qua oleũ inodorum, id eſt, omni odore carens expri-

munt, tamen ad omnes ſuſcipiēdos aptū. Authores in folio diſſident: nam Plinius heliotropii foliū habere cenſet. Theophraſtus iiij. de plantarū hiſtoria, myrti: Dioſcorides, myricæ: Theophraſtus etiam, fructum cappari, Dioſcorides auellanæ cōparat. Nec mirum, quia res eadem mihi ſub vna forma, illi ſub altera præſentatur, preſertim ſi non multùm differant formæ. Et licet Plinii folium longè ab aliis diſtare videatur: propterea non integrum fortè intellexit, ſed partem vnam ex folio. Hoc been, id eſt, myrobalanū in tua officina habeas, nō ſolùm ad odores, ſed ad rem medicā. Venetiis emito. Ex Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Iudæa Alexādriā fertur, poſtea Venetias. Sed iſtud beē, potius inter ſemina numerandum erat. Quicquid autē ſit, nō pauci recentes decipiuntur, qui pro been baccas cici, id eſt, herbæ, vulgò dictæ miraſole, accipiunt, & ex eis oleum parant, quod pro oleo de been vendunt. Quū tamen à Dioſcoride primo lib. oleū cicinum, & ab Arabibus oleum de cherua dictū ſit, quod ab oleo balanino, id eſt (vt more ipſorū loquar) oleo de been ſeparat: imò ſi nunquam de his Dioſcorides tractaſſet, conſtat aliud eſſe, myrobalanum, aliud cicū. At ad rem noſtrā redeuntes, vos duas radices in officinis ſeruatis, quarū altera ben albū, altera ben rubrum appella-

tis:ben album in Bononienſibus,& Veronenſibus montibus frequens eſt:foliū habet magnitudine foliorū oleæ, ſed in acutū tendit. Radix ferè per terrā ſerpit,è qua multi ramuli hinc inde creſcūt,vt in gylcyrrhiza fit: florem veluti ſtellam albam habet:Been verò rubrū circa maritima naſcitur. Ad nos ex monte Gargano, id eſt,ſancti Angeli defertur:vt coniectari poſsim,apud Arabes non ben,ſed behē, proferendū eſt.de quibus Serapio cap. ccxxv.Quid verò ſint,nō poſſumus, vel ex Serapione, aut Auicēna colligere,qui eorum colorem tantū edocent.Ideo an ſint iſtæ radices, quæ ad nos afferuntur, incerti ſumus. Græci(quod ſciuerim)hæc nunquam ſcripſere. At quia hominum animis ita receptū eſt, ideo & tu behem albū hic collige. Rubrum ex aliis locis habebis. Balanū myrepſicā calidam ordine tertio,& ſiccam in ſecundo Auicenna iudicauit:tamē & humiditatem habere conſtat, & oleagineoſa eſt. Radices verò, quæ been nuncupantur, calidæ,& ſiccæ ſunt ordine ſecūdo. Serapio verò ſecūdum Aben Meſuai inquit radices has eſſe calidas,& humidas:verùm in hac re Auicēnę potius cōſentiendū eſt, & ſi radices hæ virides aliquā habeant humiditatem. A Polonis been dicitur, ſed addunt biali,& czeruoni,id eſt,album,& rubrū.SI.Corallina ſequitur.BRA. Inter ra-

dices corallinam numeras? S E. Radix nō eſt, ſed quia terræ inhæret, propterea radicū loco ipſam diſpoſui. Dubitabā, an inter herbas numerarē. Verùm nihil cum herba commune habere videbatur, nec cum radice. De his autem nihil ad nos, modò ipſius copiam in officinam portē. B R. Hic non habetur, ſed circa mare in lapidibus, & oſtrearum teſtis. Græcè βρύον θαλάσσιον, Latinè muſcus marinus dicitur. De eo Dioſcorides li. iiij. pertractat. Pādectarius, & Genuēſis, lichenē herbā cum muſco marino confundere vidētur: ſed grauius Pandectarius, quàm Genuēſis. quippe q omnia abſq; ordine ſimul miſceat, quæ bryon nuncupātur, & præſertim in hoc marino bryo & lichene. Sed de his viris nihil ad nos, qui muſcū falſo & vſnē cōparant, & Dioſcori. peſsimè adducūt. Quod ſi apud ipſos videre lubeat, caput de aiinech legito. Vnde breuibus, quam corallinā vocamus, & in frequenti vſu pro puerorum verminibus eſt, à Dioſcoride, Galeno, & aliis muſcus marinus nūcupatur. Sed hāc vim ignorarūt antiquiores, quòd vermes interficiat, quā poſteriores ita eſſe cōprobarūt, & amara eſt, & nunc tota Græcia eo pro vermibus vtitur. Imò ſunt qui per plateas & vicos attritam corallinam vendant: ita ferè clamantes σχολιτοβότανον, σχολιτοβότανον, ac ſi dixerint, vermes interficiens,

ficiens, vermes interficiens. quanuis ſuo vulgari idiomate verba in i, potius finiant dicẽtes, χολιτοβότανι. Mulieres pro vermibus puerorum vili pretio emunt. Herba eſt omnino, & herba à Dioſcoride dicitur. Vno tantũ perturbor, Pliniũ eadẽ ferè de muſco marino ſcripſiſſe, quæ Dioſcorides, vno dempto: quia Plinius lactucæ folium habere dicit, ſed criſpius. Conſtat autem noſtram vocatam corallinam, lactucæ folio carere, imò ſimilis eſt muſco, imò muſcus. Vnde Hermolaus, qui Dioſcoridem per Plinium interpretatur, Lactucæ folium habere dicit, quoniam & Plinius cap. viij. libri xxvij. ita ſcriptum reliquerat. Marcellus verò capillata herba interpretatur. Nã codex Dioſcoridis Græcus τριχῶδης legit, quaſi in modum tricharũ, & capillorum. Hermolaus autẽ interpretatur, ac ſi ſcripſerit τριδαχῶδης, id eſt, in morem lactucæ: non autem τριχῶδης. Vterq; verum dicere poteſt. Plinius folia quædam ſerpentia latiora conſiderans, quæ formam lactucæ habent, & ferè muſcum concomitantur: Dioſcorides capillamenta illa, quæ propriè muſcus ſunt: vt de vna re Plinius, de altera Dioſcorides loquatur, ſed eodẽ loco naſcantur. Nobiſcum Marcellus eſt, aut nos potius cum Marcello. Nec moueor quòd eiſdem viribus Plinii bryon, & Dioſcoridis inſigniantur:

tur:

tur:quoniã non ab re eſt,duas herbas eodem præciſe loco natas eaſdẽ vires habere.Hæ autem circa mare,inter lapides,atq; ſaxa naſcũtur.SE.Mirum eſt, Plinium de corallina nunquam pertractaſſe,ſi hæc non ſit.BRA.Quid hoc ad rem facit? Multa præteriit Plinius in re herbaria longè potiora. SE. Eſt ne aliquis ex antiquioribus, qui ad puerorum vermes corallinã valere ſcribat?BRA.Nullus (quem ſciuerim) ſed nõ eſt opus omnia ab antiquis ſcribi, & nos ab eiſdem omnia petere. Nuper inuentũ eſt hoc,& ita eſſe nemo non ſcit, imò corallina ſoluit, vt experientia oculata fide demõſtrat, quam tamen inter conſtringentes res antiquiores enumerant.SE. Nonnulli tamẽ reperiuntur, qui ſolùm antiquos ſectari volunt,nullis aliis credentes.BRA. Hi eorum ingenia abiecta,vilia,& abſq; iudicio exiſtimant, quæ noua quædam inuenire non poſsint, id neſcientes, facillimum eſſe inuentis addere, & duce experientia multa inuenire.Nam & antiqui homines fuere, & in multis plurimi errarunt.Nos multa in dies via regia inuenimus, & experientia, quæ fortè ab aliis inuenta fuere,ſed à nullo ſcripta, quem nouerim. Nihil enim eſt, quod non efficiat humanus animus,modò velit.SENEX. Vnde ſumptum eſt hoc nomen corallina?BRASA. Quia vt corallius in aqua naſcatur, & vbi

cora

corallii naſcuntur, etiam inuenitur: propterea non pauci decepti ſunt, coralliorum folia eſſe putantes, & hi peius ſentiunt, qui corallinam, & corallium idem fecere: quanquam & corallium puerorum vermes necet, & eorum comitialem morbum, quem brutã vocamus, tollat. A Neapolitanis herba de mare nuncupatur, à Gallis barbontina. A Galeno ſexto de ſimplicibus frigida & ſicca exiſtimatur. Verùm tu id rectè conſidera, quoniam & amara eſt, & acredinẽ quandã habet, & deiicere facit, vt ſecundi ordinis ſaltem caliditatem habere videatur. SE. Zeneſtræ radices occurrunt, tamen non ſunt in magno vſu. BR. Non zeneſtram, ſed geniſtã proferre debes, à Dioſcoride σπάρτιον, & à Galeno σπάρτον appellatur. Flores, radicem atque herbam ſeruato. Meſue inquit geniſtam ſiliquas facere in modum lengibi. Interpres pro lengibi, orobũ vertit, quum faſellũ ſignificet. Ideo interpres dedit anſam Manardo reprehendendi Meſuen, non ipſe Meſue, qui ſiliquas geniſtæ faſello comparat, quanuis non ſit ingens differentia ab orobi ſiliquis. Geniſta calida & ſicca ordine ſecundo exiſtimatur. SEN. Imperatoriæ radix, & endiuiæ ſequuntur: ſed endiuiam in Ferrarienſi agro habere ſtudebimus. BRASAVO. Cur in tua officina imperatoriã habere ſtudes? Ingreditúrne compo-

ſitio

ſitiones aliquas? SE. Non equidē, ſed etholo-gis, & pſeudo medicis nonnullis eam vendo. BRA. Quam herbā imperatoriā putas? Quippe Leoniceno viſum eſt, Ligurum imperatoriam, verum Liguſticum eſſe: tamen multæ herbę variis in locis imperatoriæ dicuntur. SEN. De illa nunc loquor, quam ita Ferrariæ appellamus, tria folia habēte, quorū mediū in tres partes diſtinctum eſt: quæ è lateribus ſunt, in duas, vt medium folium coronā ferè imitari videatur. BRA. Herbā noui, ſed nuſquam aqud antiquos (quod ſciuerim) eā reperi. Contra quartanas valere certum eſt, & ad eruendos partus, ac faciles reddendos experta: cerebrum expurgat, & à ſuperflua humiditate liberat. SEN. Quam qualitatem habere putas? BR. Experimēto, & via regia Galeni, calida & ſicca eſſe deprehenditur, & ordine ſecūdo. In montibus Bononiēſibus copioſe prouenit. Reliqua proſequaris. SEN. In calce radicum ſumus: cortices ſequuntur, quos proſequi incipiemus, ſi dulci quiete, & gratis obſoniis ventriculum, & membra donauerimus. BR. Vt lubet agatur.

DE CORTICIBVS, QVORVM IN FERrarienſibus pharmacopolarum officinis vſus eſt.

BR. Eia expediamus, cortices numera, quos herbarius in hunc ſacculum colligens ſeruabit.

bit. HER. Operi accinctus ſum. SEN. Granatorum cortices aliis corticibus ianuā recludunt. HER. Diebus elapſis ſacculum horum corticum collegi. BR. Verum eſt, vbi de floribus ſermo incidit, malicorium ab antiquis dici oſtendimus. SENEX. Citri cortex ſequitur. BRASAVOL. Et hunc corticem in fructibus tractauimus, quem nunc ſaccharo cōdientes ventriculo roborando paramus: & ars in ſummo eſt, vt nihil addi poſsit. SENEX. Ergo ad ſambuci cortices accedamus. BRASAVO. Et de ſambuco in herbis expeditum reliquimus. SEN. Cinamomi cortex conſequitur. BR. Cinamomum noſtri pharmacopolæ non habent, ſed loco eius caſia ſyringe vtuntur. A Dioſcoride moſylicum (ex Moſylo Aethiopiæ promōtorio, in quo eſt harū rerā emporiū) collaudatur. Id etiā probat Dioſcorides, quod nigrū colorē habeat, & quod cum vino diluitur, in cinericium colorem trāſit, quod habet virgulta tenuia cum læuore, quod habet nodos per totum continuos, & quod odoratiſsimum eſt. Quod autem animaduerſione dignum eſt, id eſt quod inquit, colorem nigrum habere, & quod quum vino diluitur, in cinericium colorem tranſit. nā hoc modo interpretatus eſt Marcellus. Hermolaus aliter exponit, ſcilicet aritudine cineris fuluū. Serapio autē Dioſcoridem hoc

loco refert, ac ſi dicat, cinericium colorem habere cum rubore. Re vera à Serapione diſſentire non poſſum, quum hæc ſint Dioſcoridis verba: τῇ χροίᾳ μέλαιν, τεφρίζον ἐν τῷ οἰνώδει. id eſt, colore nigrum. Verùm quia nigrum exquiſitè non eſt, addit, tanquam cinericium in vino. ac ſi dicat, cinericium in rubro, vt Serapio refert. Et Galenus optimum cinamomum cinericiũ eſſe in theriaca ad Piſonem fatetur. ibi enim cinamomi notas edocens, inquit: τεφρώδης τῇ χροίᾳ. id eſt, cinericium colore. In libro etiã de Antidotis, vbi probatiſsimum cinamomũ deſcribit, talem colorem habere inquit, tanquã ſi lacti phæũ, & parum cyanei miſceatur. Si autem hæc tria ſimul iuncta ſint: album, phæũ, id eſt, fuſcum, & cyaneus, fit ille color cinericius cum vino, id eſt, cinericius cum rubore, vt in pluribus rebus, & coloribus ipſis, dum hæc ſcriberemus, experti ſumus. Erat autem talis rubor, vt potius in ſubcinericium inclinaret: quam ob ré Serapioni potius inhæreo, quàm Marcello ſibi ſuam interpretationem fingenti, & Hermolao. Ad rem noſtrã redeuntes, cinamomo caremus, præſertim perfecto, quod moſylicũ dicitur, & à Galeno in libro de Antidotis odorem, qui dici non poteſt, habere iudicatur, & guſtũ calefacientem, ſed nõ ita validè vt mordicet, & triſtitiam faciat. Colo-

rem

rem habet, qualem ſuprà diximus. Additq; in libro de theriaca ad Piſonem, id probatiſsimum eſſe, quod virgulta gracilia habet, & frequentes nodos, odorem longè optimum, ſuauiſsimumq;: & guſtu acre nobis apparet, mordax admodum. Poſtea addit: *διαμασσώμενον πηγανίζειν δοκεῖ*. id eſt, manſum rutæ ſimilitudinem præ ſe ferre videtur. Qui Galeni locus oſtendit Manardũ celeberrimum immeritò Marcellum taxare, qui in probatis codicibus ſe inueniſſe, rutæ odorem ſpirare, fatetur. Nam & hoc Galenus proculdubio cenſet. Nec refert quòd grauis ſit rutæ odor, & à Galeno cinamomũ odoratiſsimũ prius dicatur: quia ſimul cõſentit, aliquid odoratiſsimũ eſſe, & quodã modo in rutę odorem ſpirare. Quod in Dioſcoridẽ intelligendum eſſe, Serapionis teſtimoniũ probat, inquiẽtis: Et melius eo etiã eſt, quod cum odore optimo ſuo, trahit odorẽ rutæ, & cordumeni. Ad rem igitur, qui volũt vocatã canellam eſſe cinamomũ, decipiuntur, cùm ob alia multa, tum ob hoc præcipuè, quia canella nõ habet frequẽtes nodos, & canella eſt tanquã cutis, vt Plinius, & Theophraſtus teſtantur, cinamomum tanquam cortex: quamuis Dioſcorides in hoc illis aduerſetur. Etiam canella coralliorum colorem habet, nõ autem cinamomum, ſed prædictum. Tamen quum

ſex ſpecies cinamomi inueniantur, vt Galenus locis citatis, Dioſcorides Theophraſtus, & Plinius cenſet, imò inter optimum, & peſsimum genus ſit maxima diſtantia, & differentia. Nō dubito nos aliquam ſpeciem habere, & vidimus album cinamomū, & nigrum, id eſt, quod in hos colores inclinabat, & quod eſt ſimile caſiæ rubenti: ſed moſylico caremus, quod inenarrabilem odorem habet. Et ſi accidat nos optimo cinamomo vti debere, duplum caſię accipere poſſumus, id eſt, duplū probatiſsimæ canellæ. Nec argumentum Quinti, quod Galenus in libro de antidotis refert, alicuius momēti eſt, ſi deberemus bibere cyathum vini Cretici, & deſit, nos debere duos cyathos loræ bibere: & ſi deſit panis ex ſimilagine, duplū furfuracei edere debeamus. Argumentū hoc ad rem nihil facit. Nā quod de cinamomo, & caſia dicitur, idem eſt ac ſi ad ferendum pondus viro forti indigeremus: at ipſo forti viro carentes duos debiliores accipiamus. Canella autem, quæ pro cinamomo ſumi debet, ea eſt, quæ gizir, vel gizi nuncupatur. Difficile autem eſt, & optimum cinamomum, & optimam canellam noſſe, niſi ſæpius experti ſimus, vt Galenus teſtatur. Nam pſeudocinamomum, & pſeudocanella habentur: tamen ſi quis expertus eſt (vt Galenus in libro de Antidotis tradit)

dit) facillimum eſt optimum cinamomũ cognoſcere, quod quãtò magis bonum eſt, tantò diutius durat. Et hi ſummè delirant, qui cinamomum ſenio non affici cõtendunt: imò, vt præcitato loco inquit Galenus, non ſeruat ad trigeſimum annũ ſynceras ſuas vires. SE. Si noſtra canella cinamomum nõ ſit, quid igitur eſſe iudicas? BRA. Cõſtat apud antiquos, quod canellam appellamus, caſiam eſſe, & caſiam ſyringa. Caſiã verò nunc à nobis ita appellatam, quæ ab Arabibus fiſtula vocatur, alia res eſt, de qua (vt in fructibus prædiximus) antiqui nunquam tractarũt. Vt autem ad rei ſummam accedamus: Tria ſunt apud Ferrarienſes, & Venetos pharmacopolas, quę cortices ſunt: vnum, caſiam ligneam ad differentiam caſiæ quæ ſoluit, appellant: aliud, canellam: tertium, ſcauezonũ dicunt. Scauezoni ſunt canellæ fruſta, & ineptiores partes, & in horum genere quandoq; cinamoni fruſta inueni, odorata valde, colorem miſtum ex albo, lacteo, fuſco, & cyaneo, & nodos frequentes habentia: quam appellatis caſiam ligneam, eſt pſeudocaſia Dioſcoridis: quæ etſi cum caſia ſimilitudinem habeat, guſtu tamen deprehenditur, nec odorata eſt aliquo modo. Quam verò canellam dicitis, eſt vera caſia Dioſcoridis, non cinamomum: tamen quia inter caſias, id eſt, noſtras canellas, ali-

qua fruſta inueniuntur, quæ cannas longas, anguſtas, craſſas, & fiſtulis plenas habent, guſtu erodentes, & adſtringentes cum aliquo feruore odoratas, & odorem vini referentes. Hæc eſt prima ſpecies à Dioſcoride deſcripta, quæ à Barbaris dicitur lada, & in faſciculis noſtræ caſiæ aliqua nigreſcens inuenitur, quam Dioſcorides ζίγιρ, appellari dicit, quanuis Galenus in libro de Antidotis duas ſyllabas habere fateatur, quarum prima eſt ex γ & ι, ſecunda eſt ex ζ & ι, vt γίζι dicatur: propterea Hermolaus à Manardo reprehenditur, qui dixerit à Galeno γίζιρ appellari, quum Galenus etiam literas enumerans γίζι ſcriptum reliquerit. Non vidit autem Galenum aliis in locis vario modo proferentem. Nam in Theriaca ad Piſonem probatiſsimam caſiam laudans, ab incolis inquit, ζιγγίβερ appellari: propterea in his barbaris nominibus nemo reprehendẽdus eſt. Id autem addam inter faſciculos caſiæ nos frequenter cinamomum vidiſſe, & non, vt Hermolaus dicit, quòd caſia ad nos non veniat, ſed in xylocinamomo inueniatur, multa genera, & caſiæ, & cinamomi ab authoribus ponuntur. Tu ipſe Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, & Galenum, præſertim in libro de Antidotis, legere poteris, vbi horum ſpecies exactè tractantur. Mihi nũc ſatis fuit, no-

ſtram

ſtram canellam ſpeciē caſiæ eſſe demonſtraſſe, & quam dicunt caſiam ligneam eſſe pſeudocaſiam, & cinamomum quandoque inter fruſta caſiæ, ſcanezonos appellata inueniri. SEN. Tecum ſentiam, quouſque meliora diſcere potero. BRA. Nūquam meliora diſces, niſi hoc verum eſſe confirmes, quempiā per Venetorum nauigationes Alexandriam mittens, qui in felicem Arabiam equitet: is poterit verum cinamomum, aut veram caſiam afferre: quanquam hic idem Alexandria, dextrorſum iter petens in Aethiopiam ad Moſylicum promontorium accedere poſsit. Hæc de cinamomo, & caſia lignea, caſia ſyringa, & canella dicta, quam eodem nomine Galli, & Hiſpani vocant canella, Germani verò zim met: non deſunt tamen qui rinden addāt, id eſt, corticem. Poloni cinamon vocant cinamomū, & caſiam. Galenus in VII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, calidā & ſiccam ordine tertio eſſe fatetur. Et in eodem ordine ſuam caſiam ligneam eſſe cenſet Auerrois. SE. Mandagoræ cortices ſequūtur. BRA. In mandagora plura ſunt, quæ cortices nūcupari poſſunt, & in fructu, & in radice, & in foliorum coſtis. Quem corticem accipitis vos? an radicis corticem, quem Dioſcorides filo ſuſpendi, & ſeruari dicit? SEN. Illum, inquam. BRAS. Et ſolùm cortex apud

vos in vſu eſt? SEN. In ſomniferis quandoq; fructibus vtimur. Tamen ex mãdragora plura à Dioſcoride ſeruare iubemur, quæ ſingulatim explicare tentabimus. In primis autem duo mandragoræ genera ab authoribus poni ſcito, præſertim Dioſcoride. Secundum genus morion dicitur. Hermolaus id pomum eſſe putat, quod vulgò deſdegnoſo nuncupamus, in fictili ſupra feneſtras naſcens. Argumentum habet, ſi quis ex hoc pomo comederit, inſanus fit: ex hoc, inquam, quod morion dicitur. Noſtra autem hæc poma Ferrariæ ſupra feneſtra frequentia, melanzana (à Neapolitanis præſertim, à quibus in ſumno honore habentur, & in magno vſu ſunt, & etiã Venetis) appellantur, quaſi mala inſana, vt Hermolaus interpretatur. Hæc autẽ potius coniectura eſt nullius momenti, quàm argumentum. nam illuſtriſsimas Iſabellam, & Iuliam Taraconenſes per totam æſtatem eiuſmodi poma melanzana comedentes vidimus, & ſingulis annis in pultariis decocta, & quandoq; frixa, ex oleo, ſale, pipere, & quãdoq; aceto. Tamen nunquam inſanæ viſæ ſunt, ſed in dies ſapientiores euaſere. Nec ego ab illis abſtinui, imò, & ipſæ illuſtriſsimæ ſorores ad me cocta miſerũt, cùm Ferrariæ habitarẽt. Expulſo enim patre Federico rege Neapolitano exules, per Gallias cum patre, matre, & duobus fratribus

iuere.

iuere. Alterum fratrem apud Hiſpaniarũ Regem habebant, qui captiuus cuſtodiebatur. Patre vita functo, mater illuſtriſsima, & ſanctiſsima in Italiam venit, & Ferrariam petiit, milleſimo quingenteſimo ſeptimo, vbi vſque ad milleſimum quingenteſimum trigeſimum tertium annum, infeliciſsimã vitam, ſed ſanctiſsimam duxit: quippe omnia incommoda, omnia ſiniſtra, omnes infelicitates, & calamitates illi accidere, quas humanus animus ferre poteſt: quo anno infeliciſsimã illam vitam cum vera, & ſempiterna cõmutauit illuſtriſſima Iſabella Bautia (hoc enim nomine vocabatur.) Poſt matris obitum duæ pudiciſsimæ ſorores milleſimo quingenteſimo trigeſimo-quarto Ferraria diſcedentes, maximo omniũ dolore, & ploratu, Valentiam petiere Hiſpaniæ Taraconenſis vrbem, vbi frater olim captiuus, nũc prorex effectus, moratur. Interim dum mater vitali aura fruebatur, duo fratres obierant, vnus in Gallia, alter Ferrariæ Cæſar illuſtriſs. Sed his omiſsis ad mãdragoram veniamus: quippe ſecundam mandragoræ ſpeciem à Dioſcoride poſitam melãzanum eſſe inficiamur, vel (vt nos dicimus) deſdegnoſum pomum. Primam verò ſpeciem lata folia habentem in his montibus colligere poteris: eam etiam in Bononienſibus montibus frequentem vidimus. Sed ex monte Gargano ad

nos potiſsimùm affertur: ex ipſa ſequẽtes partes ſerua, ex mare præſertim, non ex fœmina: quia in marem & fœminam partitur Dioſcorides, & fœmina multò minora folia habet, & pomũ in duplo minus, quàm mas. Primò igitur ex cortice virentis radicis ſuccũ ſerua. Radices tunde, poſtea prelo exprime, & inſolatus ſit: cùm denſatus concreuerit in vitreatum vas, aut picatum ſerua. À Dioſcoride poma colorem vitelli oui habere dicuntur, à Theophraſto, & Plinio nigra. Re vera nec nigra dici poſſunt, nec lutea: tamen in luteũ potius colorem inclinare vidẽtur. Præterea radicis corticem funiculo ſuſpenſum ſerua. SEN. Hoc eſt, quod ſeruamus. BRA. Imò radices in vino ad tertias coque, & pro grauiſsimis doloribus, & membris ſecandis ſerua. Nec folia deſpicito, quæ ſale ſeruãtur: etiam vinum ex cortice radicũ ſine coctura fit. Si vini dulcis cadum acceperis, & corticis pondo tria conieceris, pro his, qui ſecari, & vri debent, poma & ipſa conſerua, & liquorem ex radice inciſa manantem. SE. Omnia ſeruabo. Sed quid eſt, quod Dioſcorides caule carere tradit? BRA. Theophraſtus, & Plinius, hic lib. XXV. cap. XI. ille VI. de plantarum hiſtoria, caulem habere cenſet. Dioſcorides aduerſatur caulem habere. Sed res ipſa iudex ſit, breuem habet caulẽ: ideò non mirum, ſi abſque caule à Dioſcori-

de

depingatur. Illi verò caulem habere voluerunt: quia breuiſsimum ſaltem habet. Sed hęc aliâs. Nunc id tantùm addam, impoſtores circunforaneos inueniri, qui radices humana effigie inſignitas ferant, quas mādragoras eſſe teſtantur. Sunt autē fictitiæ, & manufactæ radices ex cannarum radicibus, humana effigie ſculptis, poſtea plantatis naſcuntur radiculæ paruæ, quæ rapræſentant capillos, barbā, pectinis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, vt radix eſſe videatur. Fabulantur verò adeò altè clamare hos homunculos, vt obturatis auribus erui oporteat, quod faciunt hac radice canis caudæ adalligata: & plura alia fabulamenta, vt nummos extorqueant à miſeris ignaris, fingunt. Si verò Columellā in horto adducas mandragoram ſemihominem vocantem, vel deceptus eſt hic author, vulgi opinionem ſecutus, vel (quod magis probo) ita ſcripſit: quia eius radix in duas fibras, veluti in duo crura diuiditur. Hiſpani, vt nos, Germani alraum, Poloni pokrzik, mandragorā vocant. Galenus VII. de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, calefacere inquit ordine tertio. quem Auerrois ad verbū ferè ſecutus eſt. Cùm verò exſiccet, ordinem non exprimunt prædicti authores. At recentes tertium ordinem exprimunt. Serapioque illam enumerat inter ea, quæ frigida ſunt, &

ſicca

ſicca ordine tertio. Auicenna verò humidam eſſe fatetur. Et ratio in promptu eſt, quare cataphora, id eſt, dilatio in ſomnum, & profunditas ab humido fiunt. Galenus verò ſentit, & in radice aliquid adeſſe caliditatis, & in pomis humiditatis, vt manifeſtè apud Galenum ſicca eſſe deprehendatur. SE. Cortices medii caſtaneorum ſequũtur. BRA. Per mediũ corticem, intelligiſne illum, qui inter echinum, & ſubtile hymen caſtaneæ carnem tegẽs cernitur, qui immediatè echinum ſequitur? SE. Non: ſed hymen intimum, id eſt, pelliculam illam intimam, quæ caſtaneæ carni inhæret. BRA. Nihil ferè aliud ex caſtanea Dioſcorides laudat, quàm pelliculã illam. Eam enim magis adſtringere cenſet, quàm alia ſuperiora coria, cùm tamen & ipſa conſtrictiua ſint. His autem & caſtaneæ carnem exhibent, qui ephemeron, id eſt, hermodactylum Colchicum biberint, quod venenum eſt. SE. Cortex ille varias cõpoſitiones ingreditur, eam præſertim, quæ in frequenti vſu eſt, vnguẽtum de comitiſſa nuncupatum. BRA. A` Græcis balanus, & Iouis glans nuncupatur. In Sardinia optimę naſcũtur: ſed & apud nos in Regienſi, & Mutinenſi agro ſapidiſsimæ, verùm minores. A` Germanis caſtaneæ keſten appellantur. Cortex ille frigidus, & ſiccus eſt ordine ſecundo. SEN. Raphani cortices ſequuntur.

BRA. Ne in æquiuoco verſemur, tres radices noſco, quæ raphani nomine inſigniuntur. Vna, quæ vulgò raphanus propriè dicitur, acerrimum ſaporem habens, adeò vt caput tentet, & lacrymas incitet. Altera radix eſt, quam in quotidiano vſu habemus: ſeminaturq́;, & colitur. hãc raphanello appellamus, qui inter olera à cultoribus numeratur: & ab aliis Italiæ gentibus, præſertim Romanis, armorazzo nũcupatur. Eſt & tertia radix, quæ ſine cultu naſcitur, quam ſylueſtrem raphanellum dicimus. Tu cuius radicis corticem quæris? SE. Illius acutioris, abſoluto vocabulo noſtra lingua raphano appellati. Neſcio tamen cur potius cortices, quàm totam radicem habere ſtudeamus. BRA. Quoniam meditullium ſub cortice exiſtens minori caliditate afficitur, quàm cortex: præterea facilè putreſceret: cortex verò facilius exiccatur. Nos raphauellum noſtrum, apud Dioſcoridem raphanum, & à Latinis radiculam appellari iudicamus: quanuis & ſub raphani genere noſter vocatus raphanus contineri poſsit, qui tamen à multis creditur eſſe lepidion: hi verò non obſeruant lepidion à Dioſcoride herbulam dici: noſter autem raphanus magna herba eſt. Adde Plinium noſtri raphani folia, lauri foliis ſimilia facere, & mollia eſſe cenſere, quæ poſtea gladioli retuſi formã accipiunt.

cipiunt. Verùm raphanus noſter ampla folia habet, lapathi acuti foliis ſimilia, & multò latiora. Noſter igitur raphanus in raphani genere poni videtur, nõ autẽ in lepidio: quia idem videtur Dioſcoridis lepidion, & ſeitaragi Serapionis, præſertim ſi ſeitaragi herbã intelligamus. In his montibus tui raphani radices collige. Aliâs hæc omnia ad ſenſum oſtendemus. SE. De lepidio plura audire cupimus, quàm à te dicta ſint. BRA. Noſtrũ de pilulis libellũ legito, vbi de lepidio integrã hiſtoriam habes, atque hiberide. Callidus eſt ordine tertio, & ſiccus in ſecũdo. Hiſpani rabanos, Germani rattich, Poloni vzodkieru, Neapolitani raucatara raphanũ vocant. SE. Capparorũ cortices ſequuntur. BRA. Te etiã in his radices quærere arbitror. SE. Radices, inquam. BRA. De his ſermo fiet, ſi in primis tibi oſtendam Pandectariũ in raphano ſummoperè errare, vtpote qui à Galeno ſcandicẽ vocari cenſeat: cùm ſcandix alia herba penitus ſit, inter olera ineptiſsima, quæ quidem apud Plautum dãnatur. Nam quendã exprobrat, vtpote ſcandicis venditorem. Et matri Euripidis exprobratum eſt, quod neq; legitimum olus, id eſt, ſcandicẽ vendiderit. Ad cappares redeũtes, notiſsimi ſunt, & nũc frequentes, & optimi Ferrariæ naſcuntur, in aſperis, & gracilibus locis, & in ruderibus: imò, niſi

imped

impediantur,adeò vagè incedunt, vt proximum ſolum impleant,& areſcere faciant.Semen ipſum, folia,& radicum cortices ſeruare oportebit. Plinius Arabicum peſtilẽtem eſſe tradit. In quam ſententiã venit etiã Galenus. Africus, Apulus, & Marmaricus quondã inſeſti fuere, nunc probati euaſerunt. Imò nos ex Apulia præcipuè habemus, quanuis in multis locis nunc Ferrariæ vireant. Antiquitus etiam caulis & fructus ſale ſeruabantur, ſed nunc & aceto: mirum eſt de eo, quòd omnes medici pro cõperto ſuſcipiunt, ad ventriculum roborandum valere, & ægris appetentiam facere credẽtes. Tamen Dioſcorides certiſsimis verbis ita ſcriptum reliquit, aluũ turbare, ſiticuloſum eſſe, & ſtomacho noxium: tamen minus noxium eſſe ſtomacho coctum quàm crudum: omnes tamen pro ventriculo tribuũt, vt magis vigeat. Sed nõ miror: quia & coriandrum pro roborando capite exhibent, cui tamen, vt Dioſcorides fatetur, obſtat, niſi capitis vitium ſit ratione ventriculi. De capparibus fortè id credunt, quoniam à Paulo Aegineta lib. I. cap. LXXIIII. appetentiam facere dicitur, & in principio cœnæ edi ex oleo, & aceto, vel ex oxymelite, quẽadmodum & nos vtimur: verùm, & ſi ita conditus appetentiam affert, non tamen ob hoc ventriculo conuenit: quia id eſt pro eo tempore

ratione

ratione condimenti. Alioqui Dioſcoridi opponeretur Paulus, quem tamen imitari ſummè ſtudet. Tu Ferrariæ radicum cortices habere poteris, in viridario præſertim Ioannis Braſauoli patrui, qui cura Hieronymi Braſauoli affinis ſtrenuiſsimi, ibi virent. Sed cùm efficaciores vires in mõtibus habere putem, propterea hic collige, & ſerua. Hiſpani cappares, & alcaparas nuncupant. Recentes, qui Auicennam imitati ſunt, calidos, & ſiccos ordine ſecundo cappares eſſe fatentur. Tamen Galenus inquit, non ſegniter deſiccare, propriè de radicũ cortice loquens. Vnde & Auerrois, qui Galenum imitatur, calidos eſſe ordine ſecundo, & in tertio ſiccos dicit. Auicenna fortè de fructu intelligit, & nõ de radice. SE. Thuris cortices occurrunt. BRA. Thus cortice caret: ſed cortex, qui à Dioſcoride thus dicitur, eſt arboris thus gignẽtis cortex. Habetiſne vos alium thuris corticem diſtinctum? SENEX. Non habemus: ſed cùm opus eſt eo vti, inter grana thuris inuenimus. BRAS. Tamen ſi thus optimum eſſet, in eo corticem habere non poſſetis. SEN. At omnia grana probatiſsima non ſunt, nec omnia alba, aut rotunda ſunt: nigra etiam inueniuntur plena cortice. BRASAVO. Tamen quenque pharmacopolam pro viribus probatiſsimum habere conari oporteret. SEN. Nos in vnguẽtis

hoc

hoc nigro vtimur. BRA. O` execrabilis error: id facitis, ac ſi vnguenta ad humanam vitam nihil faciant: quum ex ignauiori vnguento (nunc vnguenti nomine abutor, vt recẽtiores faciunt, ad emplaſtra ampliãtes) nũquam ad cicatricẽ vulnera perueniãt, & cauſa putredinis ſint. Vnde opus eſt exquiſita ſimplicia medicamẽta vnguenta etiã ingredi. Ex thure quatuor in officina tua ſeruato: Thus ipſum, quod eſt arboris lacryma ad quinq; ferè cubita altę, folio pyri, ſecundũ aliquos, ſecundũ alios lauri, ſecundum alios ſalicis, ſecundum alios terebinthi. Theophraſtus tamen, ac Plinius illis cõſentiũt, qui lauri folia habere inquiunt. Nos incerti ſumus propter incertos authores: miror tamẽ rem hanc adeò incertã eſſe: ſed certiores futuros breui ſperamus. A` Gręcis libanus dicitur. In Arabia naſcitur, tanquã lacryma ex cortice ſuæ arboris emanat, vt apud nos in prunis, & malis Armeniacis gũmi fit, grungo appellatũ. Mas in thure, rotũda lacryma, & quæ alba ſit, dicitur, quod cæteris præfertur. Alii colores, vt rufus, & niger ineptiores ſunt. Rotunda grana arte faciunt auari mercatores, ea in primis quadrantes: poſtea per vas fictile ducentes, quoad in rotundum tendant. Iidem peſsimi homines thus reſina pini, & gummi arte quadam ſimul miſcentes adulterant. Adulterium igne

deprehēditur, nempe thus accēditur, & cōfeſtim ardet: gummi verò non accenditur, id eſt, flammam nō emittit: reſina in fumū euaneſcit. Ideo adulteratū, fumū potius, quàm flammā emittit. Ex India etiā affertur, ſed peius quàm Arabū. Curabo, vt ſaltē arboris folia, ramuſculúsve afferatur, quum Illuſtriſsimi Principis noſtri nauis Alexandriæ litora appellet: facile enim eſt ex Arabia, vel India Alexādriam ferri. Venetiis hæc emes, verùm opus eſt arboris corticem habeas, nō thuris, vt quidam ignari putarunt, quia thus cortice caret. Eſt autem cortex ad varias ægritudines, ad quas priuatim valet, neceſſarius: nec thuris manna, vel pollinem omittas. Eſt autē manna mica parua (vt inquit Plinius) ex concuſſu eliſa, ſicut in tritico id ſubtile, quod ferè volat, pollinem appellamus: ita hic, quod valde ſubtile eſt, per confractum, vel per motum, pollinem dicunt, vel manna. Tamē quū eaſdem vires habeat cum thure, imò & ineptiores, an pollinem haberes, nihili facerem tamen. Cùm enim à Galeno dictum ſit, thuris mannam, ad aliqua priuatim valere, ad quæ non adeò efficaciter thus valet, propterea & diſtinctum pollinem habeas, quāquam vnum pro altero ſumi poſsit, Galeno in quinto methodi medendi libro teſte. Nonnulli verò in thuris manna decepti ſunt, eam eſſe

man

mannam, quæ ſoluit, & quæ è cœlo deſcendit arbitrantes. Non eſt autē opus thuris fuliginem omittere, quia ad multa priuatim in re medica valet. Arte autem paratur, vt apud Dioſcoridē & Pliniū, quum domi eris, videre nihil impediet. Nos vulgò thus incēſo ab accendendo dicimus, Galli encens, Hiſpani encentio, Germani vveirauch appellāt. Eſt calidum in ſecundo ordine, & ſiccum in primo. quod & Auicenna teſtatur. SE. Macis ſequitur, qui inter cortices numerari debet. BRA. Aut Dioſcorides de mace nuſquam locutus eſt, aut quid ſit macis ignorare videtur. Primo enim libro de macere pertractat, inquiens ita appellari à Romanis corticē, qui à barbaris affertur, craſſus, colore ſubrufo, qui vehemētiſsimè in guſtu adſtringit, quia à barbaris afferri dicit. Marcellus caput de macere Dioſcoridi adiunctum eſſe putauit, & quia rem conciſe tractat, & extra aromata ponit. Nobis autem proprium Dioſcoridis caput eſſe videtur, quoniam à nullo Dioſcoridis codice abeſt, & Paulus Aegineta, qui Dioſcoridem conciſe refert, de macere tractat. Dioſcorides autem corticem eſſe cēſet: cuius verò arboris, nec ipſe, nec Galenus, nec Paulus oſtendunt. Plinius octauo capite libri duodecimi corticē eſſe inquit magnæ radicis, nomine ſuæ arboris appellatæ, quæ ex

India vehitur. Et quamuis ipſe machir appellet, & Dioſcorides, Galenus, & Paulus, macer, re tamē conſiderata quo ad colorem, ſaporem, & vires, idem eſſe conſtabit. Apud Plinium quid ſit, incompertū eſt, vt ipſe refert. Græci corticem quidē eſſe teſtātur, ſed cuius ſit, prætermiſere. Serapio quum de mace tractat, Dioſcoridem, & Galenū in macere adducit, ideo quod macis vocamus, & Serapio gisbeſe, idem ſunt cum Dioſcoridis macer. Eſt autem macer, vel macis, vel macir, vel machir, ſuperior nucis myriſticæ cortex, vt etiā Serapio ex ſententia Iſaac dicit. Et Auicenna ipſe teſtatur. Quod ſi non ſentirent, ab illis ſponte diſſentiremus: quia re vera macis eſt ſuperior nucis myriſticæ cortex. Quippe corticem habet, veluti tenellum iuglandis putamen, quo nux myriſtica tegitur. Supra hunc corticem, cortex alter viſitur, qui totam nucem non tegit, ſed veluti cancellus per nucem diſcurrit, quanuis in aliquibus, ſed raris, tegat, qui eſt ſubrufus, & hoc macis appellatur. Vnde ſine dubio macis eſt ſupremus cortex nucis myriſticæ. Nec iſtud peritioribus relinquimus, vt Marcellus facit, ſed ita certum eſſe affirmamus: quia ſexcenties oculis vidimus, & nuces myriſticas domi cū cortice habemus. Nonnulla tamen ſunt, quæ me mouent, vt exiſtimem aliud per macerem

intel

intellexiſſe Dioſcoridem, quàm ſit hic noſter macis. Primò quia de myriſtica nuce nuſquã locutus eſt. Fortè dices ignoraſſe, quòd nucis myriſticæ cortex eſſet, de eo autem tanquam de re ignota ſcripſerit, quam etiam, & Galenus, & Plinius, & Paulus, & omnium recentiſsimus Aëtius ignorarunt, imò Plinius ipſe, quid ſit, ignorare fatetur, vel de altera re loquitur, quia inquit, corticem eſſe radicis arboris eiuſdem nominis. Adde Dioſcoridẽ dicere eſſe corticem craſſum. Conſtat autem macim tenuem corticem eſſe. Præterea Dioſcorides vehemẽter in guſtu adſtringere inquit. Quod Galenus guſtu multũ acerbo fatetur, hoc in noſtro mace non percipitur. Præterea Galenus ſiccum in tertio, & in caliditate, & frigiditate ſuum macerem æqualem facit. Conſtat autem noſtrum macim in guſtu caliditatem quãdam præ ſe ferre. Vnde cum Auicenna ſentio, qui calidum & ſiccum in ſecundo macim facit, quanuis Auerrois quinto Collectionũ, in primo ſiccum ponat. Sed arbitror in Auerroi errorem eſſe, & in tertio legi debere. Nam eo loco Galenum imitari videtur: imò & ipſe quid ſit, non exponit. Quamobrem ex his incertus ſum, an cortex, quem Dioſcorides, & Galenus macer appellãt, noſter macis ſit. Si enim eſſet, Græci quid eſſet ſine dubio ignoraſſent: & præ-

terea Auicennæ potius aſſentirer in ſecundo calidum,& ſiccum ponẽti, quàm Galeno. Nã amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica veritas. Non enim ſtypticitatem illam perſentio, quã ſiccitas in tertio gradu exigit, & quam Dioſcorides excellentẽ in guſtu tradit. Etiam manifeſtè perſentitur caliditas, & operationes id oſtendunt, quæ caliditas primum gradum excedit. Hoc deprehenditur, ſi quis res calidas vno gradu in ægritudine frigida applicuerit,& macim, manifeſtè concipiet, macim intenſius calefacere, quàm ſimplex aliud vno gradu calidũ: experietur præterea nõ tantũ exiccare, vt ea quæ tertio gradu ſicca ſunt. Quamobrem aut altera res eſt Græcorũ macer, vel ſi idẽ ſit cum noſtro mace, quod eſſet ignorarũt. Et quãuis Auicẽna, & Serapio macim nucis moſchatæ corticẽ dicant, timidè quodã modo, & ex aliorũ ſententia potius loquuntur, quàm ita aperta fronte ſentire videãtur. Vnde nos macim noſtrum, extremum nucis myriſticæ corticem eſſe docemus. Et qui dubitat, rei ignarus eſt. Et calidum ac ſiccum in ſecũdo ordine iudicamus. Macim in his montibus non habebis, ſed Venetiis emere oportet. Ex India Alexandriam fertur, poſtea Venetias. Luſitanorum nauigatio in inſulis nuper repertis nucum myriſticarũ ſyluas inuenit, ex quibus ingentiſſi-

mam

mani macis copiã, præter nuces aſportarũt. E longinquo autem odorem ſpirare ſentiebant.Hiſpani noſtro nomine vtũtur. Creten ſes vulgò mace, Poloni muskatoui kroiat. Germani muſcatbluſt nuncupãt. Tu reliqua proſequaris. SEN.De corticibus,quibus vtimur,ſatis dictũ eſt. Prædicti ſolùm in vſu habẽtur. Opportunũ erit quieſcere,& in hac virenti herba prandere:poſtea meridiabimur, quoad radii Solis inclinãtes intentiſsimũ calorem fregerint: Veſpertina hora opus cœptum proſequemur.BRA. Non ab re ſentis, quippe in illa vmbra apud illius riuuli murmur meridiei æſtum fugiemus. Interim herbarie mappam ſterne.SE.Iam cõmeatus deficit,qui tamen pro hoc prandio ſatis erit,interim Deus aliquis prouidebit.

DE LIGNIS, QVORVM APVD pharmacopolas vſus eſt.

SEN.Neſcio an hoc potius ſit veſperaſcere, quàm meridiari, quippe ſol inclinare iam cœpit. BRA. Veſperaſcere dici oporteret, ſi hoc verbũ veſperi dormire ſignificaret. Quæ igitur in tua ſcheda ſunt proſequaris. SE. Ligna ſequuntur,inter quæ primum locũ aloes lignum occupat.BRA.Quidam ignari aloen huius arboris liquorem eſſe putarunt,quum aloes herbæ potius liquor ſit, quàm arboris,vt ſuo loco oſtẽdemus.De hoc ligno nuſ-

quam à Galeno (quod ſciuerim) ſcribitur, à Dioſcoride, & Paulo agallochon lignũ appellatur. Serapio Galenũ adducit de hoc ligno loquenté, locum non indicãs: nobis nunquã inuenire licuit, niſi quis librũ Galeno adſcriptum adducat, cui titulus eſt, medicinalis experimentatio. in quo de huius ligni viribus, & vſu agit. Nũc optima ſuffumigia, & odoratiſsima ex illo fiũt ſimul cum gummi à noſtris belzuinum appellato. Fiunt & coronæ, id eſt, indices ad numerãdas Deo mulierum preculas, quos indices torno parãt, perforãt, & lineæ inſerunt ſexaginta, centum, vel centumquinquaginta. Raméta vendũt, etiã caro pretio pro ſuffumigiis parãdis. Sed alia ſecũ miſcentes, & in puluerem reddẽtes, paſtillos in longũ & acutum conformãt, quibus igne approximato ſine flamma in ciners vertitur, ſolum per cubicula odoratum fumum ſpargens. Hoc autem facit, quoad in cinerem verſum ſit. Odoratiſsima, qualia nunquã perſenſerim, Illuſtriſsimus Dux Alphonſus parat. Duo à Pandectario mirè fatua ſcribuntur, Vnum, neminem vnquam vidiſſe huius arboris ortũ, & quòd per flumina Paradiſi terreſtris, quum aliqui rami franguntur, defertur. De terreſtri Paradiſo idem ſentit Serapio ex ſententia Chendſerebeni. Quod quantum à vero diſſentiat, Luſitanorũ nauigatio oſtendit.

dit. Nam plures harũ arborũ ſyluas ingreſsi ſunt Luſitani, & ingentes truncos in Hiſpaniam portarũt. Gentes illarũ partium etiam hoc lignum in honore habent, ideo non mirum ſi ad nos copia nõ veniat. In inſula, quæ Sumatra nunc dicitur, vbertim creſcit, quam plures optimi authores, Taprobanam exiſtimant. Verùm vltra æquinoctialẽ Sumatra à Luſitanis inuenta eſt. Ptolemæus autem ſub æquinoctiali Taprobanam ponit. Quicquid ſit, vnũ genus eſt huius ligni cæteris odoratius, quod illi ſuo nomine calãpat vocãt: cuius ſi feſtucã per quartam horæ partẽ manu clauſeris, mirũ odorẽ perſenties. Ad nos non affertur hoc genus, ſed ad regnum Cathai, ad regnum Cini, ad regnum Macini, ad Sarnau, & Granay portantur, regna ab antiquis coſmographis non deſcripta. Ibi ditiſsimi reges ſunt, & qui plurimùm odore gaudeant, congeries horum lignorum in Dei honorẽ vrentes. Fortè hęc inſula Sumatra ea eſt, quam Serapio ex ſententia Aboaniſa Simua vocat, in qua probatiſsimum agallochum naſcitur, quàm alio in loco. Certus autem ſum, quod ad nos defertur, ex probatiſsimo genere nõ eſſe: quoniam & ſi per horam manu clauſeris, eximius ille odor nõ perſentitur. Vnde hæc eſt ratio, exquiſitiſsimum agallochum in inſula Sumatra, vel Taprobana proban-

di, vt referunt, qui per Luſitanorum nauigationes illuc acceſſerũt, manu claudere, vt redoleat. Nos autem aliter probamus, ſupra ignem ponentes. Optimum lacrymam facit, & bonum odorem ſpirat, diuq; perdurat antequam comburatur. Aliud vanum à Pandectario ſcribitur, ſepeliri ſub terra, vt odoratius fiat. Quod à Serapione accepit, ita ex ſententia Chedferebeni dicẽte, ſed per annũ condi tradit. Cuius oppoſitum Luſitani oculata fide demonſtrant. Hi recentes chamælææ radicibus adulterari fatentur. Quod fieri non poſſe certus eris, ſi craſsiora ligna emeris. Imò facillimè deprehenduntur ramenta, an ex agallocho ſit prædicto modo. Nec Luſitani dicũt ebulliri, poſtea vendi, vt de rheubarbaro etiã multi fabulantur. Græci poſteriores, vt Aëtius, lignum aloes appellarũt. Nam hic vir ſpeciatim de xylo aloes tractat. Veneti vnũ tantùm genus cognoſcunt, quod Alexandria Aegypti habent, illuc ex Arabia allatũ. Quod enim ex India affertur, ad Venetos nõ fertur, præſertim ex Sumatra inſula, quãuis ex India per mare rubrum, & per deſertam Arabiam mercatores Alexandriam tendere ſoleant. Luſitani tres ſpecies cognoſcũt, quas etiam tractant: fortè eæ ſunt, de quibus Serapio. Tu Venetiis id emes, quod haberi poteſt, quoniam in Italia nõ oritur. Ab

Hiſpa

Hiſpanis ligno aleos, à Polonis drzeuo aloeſſoue nuncupatur. Calidum & ſiccum ordine ſecundo. SE. Xylobalſamum ſecũdo loco ſcriptum eſt: at quia de eo in fructibus tractauimus, ideo qui tertio loco ſequuntur, ſandalos proponam. BRAS. Tria ligna in officinis habetis, quæ ſandali nomẽ habẽt: albũ quoddam, id eſt, communem ligni colorem habẽs: album verò ad alia comparatum dicitur, rubrum & luteum. Hoc recentes citrinũ dicunt, cæteris odoratius, imò ſolum inter alia odoratum. SE. Ita certè habemus. BRAS. Decepti ſunt plures, ſandalos rubros aſpalathum putantes. Quippe ſandalus arbor eſt, aſpalathus arbuſcula. Sandalus non eſt amarus, ſed amareſcit aſpalathus. Sandalus ruber non eſt odoratus, ſed eſt odoratus aſpalathus. Quamobrem qui rubros ſandalos aſpalathum putarunt, longè decepti ſunt, cùm propter dicta, tum propter alia multa. In his ſandalis Arabibus debemus. hi enim ſandalos nobis oſtenderunt. Dioſcoridem enim, Galenum, Plinium, Theophraſtum, de his nunquam ſcripſiſſe conſtat. Venetiis hæc tria genera ſandalorum emes, albos, rubros, & luteos. Cæteris præſtant lutei, mox rubri, denique albi. In India potiſsimùm naſcuntur. Luſitani nautæ harum arborum ſyluas inuenere. Maxima copia in agro Calechut, quod eſt totius In-

diæ

diæ emporiũ, prouenit. In terra etiam Cubæ viget,& variis aliis locis,de quibus nuſquam antiqui pertractarunt: ſed nuper diebus noſtris à Luſitanis inuenta ſunt. Ad rem igitur, antiquiores de ſandalis nuſquam recordationem fecere,ſed Arabum inuentũ eſt. Conſtat autem frigidæ, & ſiccæ naturæ hanc arborem eſſe,& in ſecundo ordine intenſo frigidam,in ſecũdo autem remiſſo ſiccã. Decipiũtur qui verzinũ, rubrum ſandalũ eſſe arbritantur. nam diuerſæ ſunt arborũ ſpecies, quarum copiam Luſitanorũ triremes, & celoces in Hiſpaniã portarunt. Apud Tarnaſarim Indiæ vrbem verzinum naſcitur. De hoc apud antiquos non habeo quid certi dicam: ſed de ſandalis,quidam libellus falſo Galeno inſcriptus circunfertur, qui de ſecretis Galeni inſcribitur, vbi in eo de ictericia ſermo fit, ſandalorum meminit:tamen nõ dicit ſandalum, ſed mahazari. Recentiores ſandalos citrinos interpretati ſunt: his autem nulla exhibenda fides. nam ab Arabe collectus eſt liber, Galeno inſcriptus eſt. Hiſpani ſandales, Germani ſandel,Poloni ſandal,ſandalos vocant,poſtea addunt biali, czeruonii, & zolti, id eſt,album, rubrum, & citrinum. SENEX. Tamarix accedit. BRASAVOL. Ferrariæ pro his, quibus lien tumet, dolia & pateræ fieri cœperunt ex myrice, vt his vaſis vinum ſeruetur,

netur, quod hi, qui malè affecti ſunt liene, bibere poſsint. De ipſo in herbis ſatis dictum eſt, vbi oſtẽdimus ab antiquis myricẽ appellari. SE. Guaiacum ergo ſequitur. BRA. De hoc ligno plures fruſtra conati ſunt apud antiquos aliquid inuenire. Conſtat enim Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenum, Paulum, Aetium hoc lignum ignoraſſe: ſed non mirum, quoniam Ptolemæus, Pomponius, & cæteri coſmographi eas partes ignorarunt, in quibus naſcitur. Nemo enim præter Luſitanos in nouis nauigationibus illuc acceſsit. Equidem in inſulis nuper repertis, potiſsimùm oritur, in ea, quæ Corterati appellatur, & Hiſpaniola, quæ ab æquinoctiali parũ diſtat, & in aliis plurimis, vbi naſcitur, ſimilem morbum habent, vt is eſt, qui Gallica ſcabies vocatur, pro recuperãda ſanitate, fructu veſcuntur: & quibus fructus deſunt, ligni decocto vtuntur. Quod Hiſpani videntes lignum in Hiſpaniam portarunt, quod deinde per totam Italiam diuulgatum eſt. Fructus citò putreſcunt, ideo ferri non poſſunt. De hoc aliâs diffuſe ſcriptum reliquimus in conſilio (vt dicunt) quod pro reuerendiſs. & doctiſsimo Laurentio Cardinali Campegio fecimus, omnium Cardinalium ſplendidiſsimo lumine, magnifico Rodulfo Campegio doctore ſtrenuiſsimo, & viro nunquam ſatis laudato,

proc

procurãte. Vt autẽ noſcas (ſi accideret) quid empturus ſis, nũc breuibus expediemus. Tria huius ligni genera nouimus. Vnũ, quod vbiq; nunc per totam Italiam vagatur, meditulliũ ferè nigricans habens, & circumcirca albicãs, quod odore, pondere, & pinguedine probatur, & quum in micas redigitur, præ pinguedine in globum ſibi iungũtur. Eſt aliud ligni genus, quod ſimiliter pharmacopolę lignum ſanctum appellãt, quoniam & primum lignũ ſanctum, vel palum ſanctum dicebatur, quod meditullium paruum, lucidum, & magis albũ eſt, quàm prius, tamen in colorem luteũ tendit. Multiq; decepti ſunt, hoc eſſe ramos guaiaci putantes, quum tamen arbor ſit ſecundũ ſe à guaiaco diſtincta, vt præcitato conſilio docuimus. Quandoq; annis ſuperioribus magna copia in Italia fuit. Nunc quinq;, aut ſex anni ſunt, quòd ipſum Italia non vidit: tamen nobiles multi Genuã miſere, vbi prius copioſiſsimè habebatur, vt emerẽt. Tertium genus contigit me videre Venetiis in pharmacopolæ campanæ officina, quod in ruborem tendebat. deinceps nunquam videre potui. Tu Genuæ, non Venetiis, primum genus emas, & ſecundum, ſi inuenire dabitur. De tertio nullum experimentum habeo, tamen ſi aliquo Italiæ loco haberi contingat, ne à tua officina abeſſe ſinas. Quãdoq; hebeni ſpeciem eſſe

ſui

ſuſpicabamur: ſed poſtea authores conſiderantes, à ſuſpicione liberati ſumus, & experti ſumus hoc lignum in fine primi ordinis, vel in principio ſecundi calidum eſt, in ſecundi verò medio ſiccum. Tu ergo alia ligna proſequaris. SEN. Iam extrema manus lignis impoſita eſt, niſi ea numeremus, quibus etiã pyxides fiunt. BRA. Nec iſtud ab re eſt, ſcire quo loculo vnumquodq; exquiſitius ſeruaretur. SEN. At quia non modò vmbræ maximæ cadunt, ſed ferè ob Solis occaſum ſub orizontẽ inclinantis euaneſcunt, vt vna ſola terræ vmbra præualeat, expedientius erit ab incœpto opere quieſcere. BRASAVOLVS. Imò nihil æquè commodum, quàm eos cibo, & potu ſaturos fieri, qui iugi labore occupantur. Id tugurium petamus, quod ex monte pendere videtur. SEN. Petamus. HER. Quis adeò audax hoc præcipitium inhabitat, à quo deſpiciendo tremunt membra, & crura vacillant? Ruſticus: Ego, ſed tutius eſt hoc præcipiti ſaxo inhabitare, quàm prope montis pedem, quo ingentia ſaxa plerunque deuoluuntur, domus, & turres obruenti. SENEX. Mi frater, cœna indigemus, & quiete. Si nos hoſpites benignè receperis, vt dignum eſt, liberè perſoluemus. RVS. Nihil æquè gratum mihi eſt, quàm bonis placere: domus hæc veſtra eſt. Non deerũt molles caſta-

neæ

neæ, non mitia poma, non caſeus, & aſſam capreoli partem habebitis. Vino caremus, niſi ex ſylueſtribus prunis: nec panis adeò albus eſt, vt vos deceret. SE. Opiparam cœnã nacti ſumus. Lymphas manibus demus. Tu hîc diſcumbe. BR. Potius è regione oſtii ſedebo, vt ſpirãti aura fruar. SE. Vinum hoc ex ſylueſtribus prunis non diſplicet. BRA. Nec mihi, niſi ſtypticitatem quandam perſentirem. SE. Poſtea quàm cœnati ſumus, ne ſtatim à cibo dormiamus, ſed ſpatiari parumper conueniet. HER. Satis hodie ſpatiatus ſum. Impleant vapores, quantum lubet, caput: hac etiam nocte reſoluentur. BRA. Dormiat ipſe, nos interim perambulemus. SEN. Dic mihi Antoni Muſa: Hieronymum Braſauolum auum tuum virũ integerrimum noui, qui tres natos generarat, Franciſcum patrem tuum, Ludouicum, & Procurium: extántne patruorũ aliquæ proles? BR. Ludouicus cœlebs obiit, quum adhuc infans eſſet. Procurius & ipſe cœlebs, quum M.D.XXII. in Hiſpaniam ad Adrianum Pontificem nuper electum, ab Illuſtriſſimo Duce noſtro mitteretur, in Macra flumine, prope Lunæ deſertã vrbẽ ſuffocatus eſt. Solus Frãciſcus ſobolem peperit, nec raram: cuius ego ſolus ſuperſtes ſum. SE. Doctiſſimus fuit, & excellentiſſimus medicus pater tuus, & inter alios, comes facundiſſimus. Noui etiam Pto-

lem

lemæum fratrem tuum, qui in ſummum virũ euaſurus erat, ſi fata permiſiſſent. BRA. Puer adhuc eram, quum M. D. V. vita functus eſt: ſed ex altera matre ortum duxit. SE. Scio. Tu ex Margareta Brixienſi muliere digna decantari, quæ vidua à tenellis annis vſq; in virilem ætatem maximo ſtudio, & labore vos duxit. BRA. Ex ea autem præter me, Hieronymus, & Ioannes Baptiſta prodiere. SE. Ioannem Baptiſtam ignoro. BR. Non mirum, quia trium annorum puer in cœlum euolauerit. SE. Hieronymus iam vir excellentiſsimus euaſerat, & nunc inter optimos Ferrarienſes medicos computaretur. BRA. Multis laboribus me leuaſſet, niſi vitam cum morte milleſimo quingenteſimo vigeſimooctauo cõmutaſſet, ſed nullus contra impia fata poteſt. Eo anno per totam Italiam peſtilens morbus euagatus eſt. SE. Tu quot annorum es? BRA. Nunc trigeſimum quartum annum impleui: Nam in lucẽ prodii milleſimo quingẽteſimo anno à Chriſti ortu, decimaſexta Ianuarii luce, hora ſexta noctis cum dimidia, ante diui Antonii feſtũ diem. SE. Quum infans eſſes, te frequenter inter vlnas portabam. Nam mihi ſumma familiaritas erat cum excellentiſsimo patre tuo. Dic autem, duxiſtíne adhuc vxorem? BRAS. Multi iam aguntur anni, quum ſtatim è Gallia reuerſus ſum, Caſſandram præſtantiſsimi

Hieronymi de Robertis filiam duxi, quæ multos natos mihi peperit, Renatum, inquam, Herculem, Hieronymum, Franciſcum, Ioannemfranciſcum, & Hippolytum, & puellas, Margaretam, Elleonoram, Lucretiã, Bernardinam, Lauram, Elleonoram alterã, & alteram Lauram, atq; Violantam. SE. Superuiuũt omnes? BRA. Vndecim ſolùm nunc ſuperuiuunt. SE. Ergo immunis es ab omni onere ciuili? BRA. Sum, inquam, immunis, & amplo priuilegio me decorauit Illuſtriſsimus, & excellentiſsimus Hercules Dux Ferrariæ quartus. SE. Hora dormiendi inſtat: nam ſtellæ frequentes ſunt, & vndique cœlum occuparunt. BRAS. In frondeum torum & hac nocte dormire opus erit: ſed nihil mihi iucundius, vt antiquorum philoſophorum toros contempler.

DE LIQVIDIS SVCCIS, ET liquoribus, quorum in pharmacopolarum officinis vſus eſt.

HERBARIVS. Hora iam eſt de ſomno ſurgere, vt cœptum laborem perficiamus. Heus, ſurgite. SE. Quoniam heri tempeſtiuius accubuiſti, ab re non fuit & hoc mane tempeſtiuius ſurgere. Te præpara ad liquidos ſuccos, & liquores parandos. Succo bletæ in primis, & violarum indigemus. BRA. De bleta in herbis, de violis in floribus diſſertum eſt. SE.

Diſſ

Diſſeruiſti quidem,ſed etiam ſucco abſinthii indigemus,fœniculi,ſolatri,ſemperuiuę,ebuli,iridis,celidoniæ, rutæ, eupatorii, corticum mediorum ſambuci,hos Galli eſcorce du mylieu du ſureau vocãt, quos in herbis expreſsimus. BR. Paraſti certè: ideo nõ eſt opus iterũ repetere. SE. Balſamus,ſuccus granatorũ, ſuccus cotoneorum ſequũtur. Cotoneum verò coing à Gallis,membrilles ab Hiſpanis, kutté à Germanis nuncupatur. BR. De his etiam in fructibus, & de granatis in floribus ſermonẽ habuimus, quando balauſtia colligere iubebas. Arbitror te per balſamũ, liquorẽ ipſum, id eſt, opobalſamum intelligere. SE. Ita quidẽ eſt: ſed roſarum ſuccus ac oleum ſequuntur. BRAS. De oleo in fructibus, de roſarum ſucco in floribus dictum eſt. Tamen oleum ex immaturis oliuis, & maturis habere oportet. Ex maturis autem primæ expreſsionis oleum, & ex integris oliuis, & aliarũ expreſſionum. A Gallis huille, ab Hiſpanis azeite, à Germanis oel, à Polonis oleii, oleum appellatur. SEN. Vinum etiam in officinis habere oportet. BRASA. Imò in cellis in vinariis potius. De vino ſeorſum vno libello illuſtriſsimo Alphonſo Duci Ferrariæ dicato, vbertim ſcripſimus. Vbi ſapidiora apud antiquos vina, & quot ſpecies haberent, & quibus ætatibus bibenda, & quomodo, & quãdo dege-

nerant, & de optimis noſtri temporis vinis, deq; medicatis diſſeruimus. Hunc libellum Ferrariæ habebis, ex quo, quæ vina in officina habere oporteat, diſces. Nunc enim tempus non eſt vina colligẽdi. Præſertim in tua officina Creticum habeas, & purum Creticũ, non adulteratum, quod Maluaſiam à loco, in quo naſcitur, appellant: alii monombaſiam dicunt. A Gallis vin, ab Hiſpanis, vt nos, à Germanis vvein, à Polonis vine nuncupatur. SE. Nec aceto carere debemus. BR. De aceto etiã ſeorſum ſcripſimus in libello Illuſtri Iulio Taſſono Duci ſtrenuiſsimo inſcripto, vbi de variis aceti generibus, & eius qualitatibus diſſeruimus, & quibus modis fiat, & quomodo breui acerrimum euadat. Frigidum & ſiccum eſſe nulli hoc tempore dubitant. A Gallis vin aigre, ab Hiſpanis vin agre, à Germanis eſſig, à Polonis eazet dicitur. Tu in officina ex roſis roſatum acetum præpara, & ex Cretico vino puro ad epithemata, & plura alia habeto. SENEX. Agreſte ſequitur. BRASAVOL. Vinum omphacium vocatur: ſuccus eſt vuæ immaturæ, quæ & ipſa vua omphacia nuncupatur. Ex vua Thaſia, & Aminæa Dioſcorides v. lib. fieri docet. Tu ex hac noſtra præpara, & præſertim in agro Ferrarienſi. nam vinum hoc frigidæ naturæ eſt, atq; ſiccæ. Quo autem modo fiat, in principio ferè quinti libri

bri

bri Dioſcorides docet. A Gallis veriuſt, ab Hiſpanis agrazo, à Germanis & Polonis agreſt vocatur. SE. Eo modo præparabo, quum Ferrariæ erimus. Mel ſequitur. BRAS. Mellis genera ex locis diſtincta fecere authores, potiſſimum, & pretioſiſsimum Atticum, poſtea Siculum, pręſertim quod ab Hybla vrbe Siciliæ Hyblæum appellatur, ex thymi abundantia. In Creta apud Carinam montem huius generis naſcitur, quod muſcæ non attingunt. Ideo pro medicamentis eligunt. Non deſunt tamen, qui Siculum cæteris præferant, vt Varro, quia mellificium ex thymi floribus potiſſimùm fiat. In Sicilia verò maxima thymi copia habetur. Nos autem Hyblæo melle non indigemus, quoniam Ferrarię ſatis laudatum ſit. Mel verò Sardoum, & Ponticum abiicienda, vtpote nocua. Probatur mel, quod dulciſſimum, odoratum, & guſtu compungente, ſubrutilum, nec ſucco liquidum, ſed ponderoſum, tactu prætenuia fila mittens, atq; validum, & quum trahatur, neque abrumpentibus ſe, neque reſilientibus guttis, ſed digitum verſus, quaſi reciprocantibus. hoc eſt puriſsimum mel, & eligẽdum. Nos duo genera Ferrariæ habemus, ſubrutilum, & album. Sunt qui album probent: ego ſubrutilum, vtpote magis concoctum, quàm album. Calidum eſt, & ſiccum ordine ſecundo. Pro melle, ne

alium locum quæras, quàm patriam noſtrã, vbi apes,& florum copia, & aquarum exuberantia habetur. Hiſpani, & Galli eodem modo appellãt miel. Germani verò honik, & Poloni myod. SE. In meo hoc indice, ſcillæ ſuccus conſequitur. BRA. Notiſsimæ ſunt ſcillæ, quæ & à Varrone, ſquillæ nuncupantur, quem omnes recentes medici ſecuti ſunt, alba, & nigra, id eſt, rubra, in nigrum vergens, reperitur. Prima maſculus, ſecũda fœmina dicitur. Non ſolùm ſuccus ſeruandus, ſed & ipſa ſcilla, quæ tanquam cæpa eſt, & cortices filo infixi, & interſtincti fœniculo, & oleum ſcilliticum, vinum, & acetum, fieri debent. Vos ſcillitico aceto vtimini, vino minimè. SE. Quandoq; etiam oleum paraui, & ſcillam in paſtillos redegi. BRA. Imò ad trochiſcos ſcilliticos, qui theriacen ingrediũtur, ſcilla indigemus, quę paſta circundata in clibano decoquetur. Hæc de ſcilla, quam Poloni zamoska czebala vocant. Secundum Galenum in ſecundo ordine calida eſt, & ſicca. Tamen quære tu an ſit in ſecũdo ordine, vel in tertio: verùm profectò in tertio calida, & ſicca eſſe videtur. Tu alia proſequaris. SE. Non ſunt alii liquidi ſucci, quibus in officinis vtimur, & hora adhuc operi conuenit: ideo condenſatos ſuccos, & concretos liquores ante prandium colligere poterimus. BRA. Vt lubet.

DE SVCCIS PRAEDENSIS, ET concretis liquoribus, quorum in officinis vſus eſt.

Senex. Inter prædenſos ſuccos, liquiritiæ expreſſum choream ducit. BRA. De ipſo in radicibus egimus. SEN. Ita conſtat. Manna ſequitur. BRA. Mannam rorem condenſatũ, nemo dubitare audeat. Hoc autẽ adeò conſtat, vt nonnunquam in Ferrarienſi agro deſcenderit, ſed rarò fit. Tamen in ſtatis quibuſdam locis frequentius accidit: quemadmodum ſuperioribus annis Ferrariæ in horto excellentiſsimi medici Sigiſmondi Nigriſoli cecidiſſe deprehẽſum eſt. Ipſe vir doctiſſimus copia collecta expertus eſt, atque probauit. Eſt autem ſtatutus locus in Oenotria, in quem ſingulis æſtatibus deſcendit, & ab omnibus paſsim colligitur. Neapolitani reges occluſere locũ, ne quis ſine vectigali colligeret. Dum locus occluſus fuit, non deſcendit, eo recluſo, & vectigali remoto, iterũ deſcendere cœpit. Sed & iterum clauſo loco, & tertiò recluſo, & clauſo ceſſauit: vt neceſſarium fuerit reges quibuſq; permittere, vt colligere poſsint. Hoc mihi retulit Illuſtriſsima & ſanctiſsima Iſabella Neapolis Regina, Illuſtriſsimi Federici regis Neapolitani digniſsima vxor, quæ M. D. XXXIII. Ferrariæ obiit, dum illam ingraueſcenti ætate, & febre acu-

tiſsima laborantem curaremus: quam inter Chriſti martyres collocatam putamus. Sunt autē tria mānæ genera, in Calabro ſolo collecta. Vnū ſupra folia, quod perfectiſsimū eſt, & ita vulgò apud Calabros appellatū manna de folio. Quippe ruſtici folia aptāt, & veluti tegete extendunt, plantātq; latiorum foliorum arbores, vt aptius colligatur, & parum ſupra aliam rem cadat. Alterū genus primo deterius eſt, quod in lignum colligitur, & ſupra arborum caudices: hoc manna ligni, vel trunci vocāt. Tertium genus, in terrā cadit, cæteris deterius, quod manna terræ dicitur. Eadem igitur res ſupra diuerſa cadens varia nomina, & varium genus (ſi hæc differentia generis dici poſsint) ſortitur. An verò hæc eadē manna ſit, qua Hebræi quadraginta annis in deſerto nutriti ſunt, ſuſpicamur, quia coriādrorum grana habuiſſe fertur. Quum autem ſupra naturā id ſit, quod ſingulis diebus plueret manna, & in ſufficienti copia vt nutrirentur tot hominum millia, & ſi quiſpiam magis quàm pro vno die, aut duobus diebus feſtis colligeret, putreſcebat: propterea alteram rem fuiſſe Hebræorum mannam ſuſpicamur. Quanquam dici poſſet, Deum rebus naturæ ſemper miracula facere, vel quantò magis naturæ propria fieri poſſunt: ideo illam Hebræorū fuiſſe verā mannam in

gran

granula concretã, vt Calabra eſt, videtur, ſed miraculum in quantitate fuit, & in eo quòd ſingulis diebus pluebat, & ob mãdatũ putreſcebat, quũ in maiori copia, quàm eſſet menſura data, ſeruaretur. Ex partibus etiã orientalibus ad nos defertur, & pręſertim ex monte Libano. Venetiis magna copia habetur. Tamẽ ego ſemper Calabrã mannam cæteris præfero, & ſi nonnullos aduerſari ſciuerim. An verò Dioſcorides de manna locutus ſit, multi dubitarunt. Hermolaus ſub elæomeli comprehendit. Nam etſi primò dubitet, an elæomeli, aeromeli ſit: infert tamen ſe in hoc eſſe perpenſiſsimũ, vt idem ſint. Quod nos ſentire nõ poſſumus: quia elæomeli ex arboribus ſponte manat, veluti oleum, ideo & elæomeli dicitur. manna vero è cœlo, id eſt, aere deſcendit, nõ ab arboribus. Nos tamen elæomeli nũquam vidimus: at nõ eſſe mannã ſcimus. nec iudicare poſſumus, quiſnam melius loquatur, Dioſcorides, an Plinius, qui ſecus de elæomelite ſentit. Tamẽ quũ Plinius de re ferè incerta loqui videatur, Dioſcorides de ſibi certiſsima, ideo potius Dioſcoridi quàm Plinio credere ſuaderẽ: adderẽq; de mãna nuſquam à Dioſcoride tractatũ, id eſt, de mãna quæ ros eſt. Nam mannã thuris primo libro deſcribit. Oribaſius etiã, Galenus, & Paulus de ſola mãna thuris loquũtur, ideo

nuſquam manna apud hos authores reperitur. Propterea Auerrois rectè cenſet, mãnam vnum ex his eſſe, quæ à Galeno ſcripta non ſunt: quanuis vnus ſit Galeni locus, vt infrà edocebimus, in quo mannã deſignare videatur. De Serapione autẽ miror, qui Hibix ſententiam de manna ita dicentẽ ſcribit: Adſtringit ventrem, & eſt ſiccæ naturæ mãna. Vnde arbitror de mãna thuris Hibix eſſe locutum: Serapionem verò mannam thuris ſimul cum manna roris cõfudiſſe. Nam ex eiuſdem ſententia addit, mannam compoſitiones medicinarum magnas ingredi. Conſtat autem ad reprimendam intenſam medicamentorum vim, & mãnam thuris, & gummi (vt ipſemet fatetur) in magnas compoſitiones miſceri. Ideo certus ſum Hibix de manna thuris loqui. At quia aliquis putare poſſet eo capite Serapionẽ de manna thuris loqui, de manna roris tractaſſe oſtẽdo. Quippe inquit, ſecundum arbores, ſuper quas cadit, diuerſas vires habere. Vnde ſi cadat ſupra tamariſcum, ad tuſsim valet. Quæ de manna roris loqui demonſtrant. Quippe mãna thuris, quũ puluis ſit ex concuſſu thuris factus, ſupra arbores aliquas nõ cadit. Aliud eſt, de quo miror Arabes duo capita facere, alterũ de mãna, alterũ de tereniabim, deſcribentes tereniabim rorẽ eſſe de cœlo cadentem, qui ſupra lapides, &

ſupra

ſupra terram coagulatur,& granuloſo melli ſimilis efficitur: vnde tereniabim eſt noſtra mãna granuloſa, quæ ex Oenotria affertur. Verùm ex oriẽtalibus partibus, & meridionalibus alterũ genus mannæ portatur, ſicut mel liquidum, præter aliud albicãs granuloſum, hæc eſt mãna Arabũ:quare tereniabim, & mãna rores ſunt,ſed tereniabim eſt in granula cõdenſatus,manna apud ipſos tanquam liquor melle denſior.Nicolaus Nicolucius à Mauro quodã huius liquidæ mãnæ pyxidem emit,quę miros effectus faciebat.Quod autẽ Hibix de manna thuris ſuprà locutus ſit,quũ eam adſtringere dixit,ex hoc etiam oſtenditur, quia Serapionẽ in capite de tereniabim adducit,vbi tereniabim ventrem emollire fatetur, & bilim educere. Non defuere tamen, qui Arabum tereniabim Dioſcoridis ſaccharum eſſe exiſtimarint.Hoc verò abſurdũ eſt: quoniã Serapio vbi de ſaccharo pertractat, id præciſe ſcribit, quod à Dioſcoride de ſuo ſaccharo prius dictum erat.Adde ſupra cannas ſaccharum colligi, ſed tereniabim ſupra omnes arbores. Quare Serapionis tereniabim, id eſt, manna noſtra, alia res ab antiquorum ſaccharo, & idem cum melle, de quo Auicẽna,quod ſupra lapides, & arbores ſine apum auxilio condenſatur. Meſue viſus eſt tria illa genera, quæ ſeparatim in arbo-

re,

re,foliis, & terra colliguntur, agnouiſſe. At Galeni ſententiã affert,nuſquam apud Galenum de manna (niſi vno loco) & quomodo cũ aliis rebus miſceatur,inuenire licuit. Arbitror hos Arabes alios libros habuiſſe, quàm ad noſtras manus peruenerint,Galeno falſo inſcriptos,in quibus multa reperirẽtur, quæ adducũt,ab ipſis tamẽ nunquam ſcripta inueniuntur. Nõ poſſum id credere,Arabes adeò temerarios eſſe,vt rem adducãt, quam vel in fronte nõ viderint , aut ab aliquo adductam non cõpererint. Conſtat autem eos in pluribus Græcos adducere,de quibus nuſquam locuti ſunt. Quare apud Dioſcoridem manna non reperitur, quoniam ſaccharum non eſt: quippe ſaccharum in arundinibus cõcreſcit modo ſalis:mãna verò ſupra omnes arbores deſcendit. Nunc verò quæ Neapoli viderim M.D.XXXV. cùm illuc acceſsiſſet illuſtriſsimus & excellentiſsimus patronus meus Hercules Ferrariæ Dux, vt Carolum Imperatorem Quintũ inuiſeret. Vidi autẽ ſeplaſiarios mãnam ſupra peponum & cucurbitarũ folia colligentes, quæ liquida eſt & nigra: ſapa videtur, eſt tamẽ dulcis, ſed non ſoluit, pectori conuenit. Ingentem quantitatem colligunt & ſeruãt, in clyſteribus adhibẽt. Vidimus & aliud mannæ genus, quod ſupra ſummitates cuiuſdam generis papyri, vel iunci in æſtate

con

concreſcit.Hanc plantam Neapolitani chioduno vocant,vel baula.Album eſt genus hoc mannæ & dulce, atq; fragile vt zuccharum, quo ad ſolas oculorum ægritudines vtũtur. Iudicãt eſſe Arabicum zuccharum aluſar, & antiquorum ſaccharum.Adeſt & tertiũ mannæ genus Neapoli, de quo ſuperius egimus, in mannam folii, mãnam trunci, & mannam terræ diſtinctum. Ineptior eſt manna cùm cadere incipit, & magis liquida eſt, atq; humida. Probatior eſt in Auguſto, cùm granula facit parua,atq; conglobata.hæc Neapoli habetur. Nunc ad Græcos authores redeamus. Galeni locus extat quo mannam adumbrare videtur, quum de melle, tertio de alimento. facult.agit,ſed de ipſa tãquam de re incognita ſermonem fecit,& raró ſuis partibus facta inquit.Fit enim in plantarum foliis,neq; ſuccus earum,neq; fructus,neq; pars,vllo pacto dici poteſt,ſed eiuſdem cum rore generis eſt: non ita tamẽ aſsiduò, nec copioſe prouenit. Memini aliquando æſtate ſuper arborũ herbarumq; folia mellis quàm plurimum repertum fuiſſe,vt gaudio exultantes ruſtici cantarent,Iuppiter melle pluit.Sed his non contentus Galenus cauſam addidit inquiens: Præceſſerat autem nox,vt per æſtatem ſatis frigida(nam tum anni æſtiuum tempus erat)pridieq; calida & ſicca fuerat aeris conſtitutio:

quam

quamobrem peritis naturæ interpretibus halitus è terra, atq; aquis prodeuntes, Solis calore exactè attenuati, ac cocti à frigore ſecutæ noctis in vnū coacti, ac condenſati fuiſſe videbantur. Sed apud nos rarò id accidit: in monte autē Libano quotannis perſæpe, adeò vt expanſis ſuper terrā velleribus, mel à concuſsis arboribus decidens, excipientes ollas, ac fictilia plena referāt: vocantq; id roſidum mel, aut aereum. Hactenus Galenus. Conſtat autem mannā illam, quam ex Calabria habemus, talem eſſe. Nec mirū ſi à Galeno ita prętereatur, vt nihil de eius viribus ſcribat: quoniam apud ipſos non extabat, ſicut apud nos rarò etiā fit. Ex eadem materia fit mel. Nam apes rorem ſupra folia, & flores colligentes, mel parant. Verū & ſi ſingulis annis Ferrariæ mel fiat, tamē māna nō cadat, ratio eſt illius diſpoſitionis aeris defectus. Propterea nō ab re ab Arabibus conſtellationes, quibus fiat, id eſt, aeris diſpoſitiones, quæ per aſtrorum motus fiunt, edocentur. Idem ſentit Plinius lib. XI. cap. XII. ex aere, & maximè ſyderum exortu fieri, præſertimq; in ipſo Syrio ſplendente. Itaq; prima aurora folia arborū melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutino ſub diuo fuere, vnctas liquore veſtes, capillumq; concretum ſentiant: ſiue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, ſiue purgantis

ſe

ſe aeris ſuccus: vtinamq́; eſſet, & purus, ac liquidus, & ſuæ naturæ, qualis defluit primò, vt ex his conſtet Pliniũ etiam hoc loco mannam tangere. Nam mel id ſponte factum in arboribus manna eſt. Saccharũ verò non eſſe mannam, nõ ſolùm prædicta oſtendunt, ſed & ipſe Plinius lib. XII. cap. VIII. vbi inquit ampliſsimum ſaccharum nucis auellanæ magnitudine eſſe. Eſt verò mel in arundinibus collectum. Manna autẽ eſt potius liquida, & quæ concreuerit, nucis auellanæ amplitudinem non habet, nec manna dentibus fragilis eſt, ſed eſt valde tenella. Voluit enim duritiem oſtendere Plinius per id, quòd dentibus fragilis ſit. Nam manna digitis etiã frangi poteſt, non antiquorũ ſaccharum. Conſtat igitur nos Arabibus debere, qui mannam exquiſitè edocuerunt, & eius vires in duas ſpecies diſſecantes in mannã, & tereniabim. Manna liquida eſt vt mel, denſatur autẽ. Tereniabim eſt manna coagulata. Verùm hoc nomine manna, in omnibus abutuntur, quod apud Hebræos, quid eſt hoc, ſignificat: quanquam ipſi man, non manna proferant. Hæc'que de manna ſatis, & ſuper. SEN. Nondum ſatis de manna dictum eſſe arbitrabor prius quàm ab hoc onere me leuaueris. BRA. Quodnam onus hoc eſt? SEN. Vt coniicio tu Galenum mannam non cognouiſſe arbitraris: tamen

ex

ex hoc mannã cognouiſſe cõſtat, quia illam deſcripſit,& exactè,imò & illam ſe vidiſſe fatetur. BRA. Erat mannæ cognitio apud Galenum confuſa, quippe ſemel tantùm illam vidit. Et præterea eius vires ignorauit, quas debebat, & in tertio de alimentorum facultatibus, & in libro de ſimplic. medic.facult.vbi de melle egit, proſequi, & ideo paruam habuit, atq; exiguam mannæ cognitionem, & eius virium. SEN. Videtur & eius vires nouiſſe, cùm dicat vires diuerſas acquirere ex rebus,ſupra quas cadit. BRAS. Galeni verba non intelligis, quia eo in loco de melle loquitur,& inquit: Videtur autẽ & ex plantis, in quarũ foliis mel colligitur, boni vel mali quidpiã acquirere poſſe. De melle, inquam, loquitur: quoniam apes mel colligunt, id eſt, roris guttas,ex quibus mel fit,& in aluearia portant. Lege quæ nos amplè in noſtris, in librum de ratione victus in acutis, commentariis de melle ſcriptum reliquimus. Et Galenum de melle loqui, id eſt, rore, qui ab apibus colligitur, ex eo conſtat, quare laudatiſsimum ait eſſe mel in locis vbi ſit thymus, & herbæ ſicci temperamenti. Et ideo ratio, qua probare niteris Galenum,mannæ vires nouiſſe, nullius momenti eſt:quoniam de melle loquitur, id eſt,rore, quo apes mel conficiunt. Et licet Galenus mannam oculis

vide

viderit,id ſemel fuit,neq; ex hoc eius vires ſciuiſſe deprehendi poteſt. SE. Rationem tamẽ, quomodo fiat,egregiè docet. BR. Et ſi ratio illa Galeni ſua in regione & eo tempore vera eſſe potuerit,tamen in omnibus locis vera nõ eſt: quippe in Oenotria ſub cane, cùm dies ardent, & noctes, fit manna:neque præcedit nox frigida aliqua ante mannæ caſum, præterquam noctis æſtiuæ frigiditas, tamẽ pluribus continuatis diebus deſcendit. SE. In eo præterea dubito,cùm probas mannã ſaccharum non eſſe. Inquis ideò non eſſe,quoniam manna liquida eſt. At ſuperius granuloſam illam eſſe dixiſti. BR. Tu ſolùm in cauillis, & tenuibus argutiolis verſaris. Nónne audiuiſti adeſſe & liquidã & granuloſam mannam? Tamẽ & granuloſa reſpectu ſacchari ſatis liquida eſt: quare non dura, ſed valde tenella, & mollis. SE. Te etiam audiui ex Dioſcoride dicentem ſaccharũ ſupra cannas concreſcere: tamen non magis ſupra cannas,quàm in cannis dixit Dioſcorides.nempe ait: ἐπὶ τῶν καλάμων. Præpoſitio autem ἐπὶ, ſi genitiuo iungatur,tam ſupra,quàm in, ſignificare poteſt. BR. In puerilibus nugis mihi verſari videris.Sit ſupra cannas, vel in cannis, in extima fit cannarum parte, & eſt conglobatus ſuccus vi Solis è cannis expreſſus. Fortè erat in cannarum geniculis:imò ita eſſe certus

ſum, & in aliquibus erat geniculis eadem in canna, in aliis non erat. SE. Mirum eſt, antiquiores non cognouiſſe mannam. BRA. Imò & apud Vergilium mellis aerei mētio facta eſt: ſed eius vires ignorabāt. Et Galenus præcitato loco dicit, ex monte Olibano frequentiſsimè haberi, & in ollas coaptari. A Vergilio autem j. Georg. verſu cxxxj. fit eius mentio, vbi oſtendit Iouem homini laborē impoſuiſſe omnibus in rebus, & canit: Mellaq; decuſsit foliis, ignemq; remouit. Nam ſupra folia mel inueniebant. De qua re in noſtris ſupra librū de rat. victus in acutis, commentariis, abundè egimus. SE. Cuius eſt qualitatis manna? BR. Fuere ex recentibus, qui mānam in ſecundo ordine calidā, & ſiccam facerent, ſicuti & mel. Nos verò in præcitatis cōmentariis, id impoſsibile probauimus, quia ros eſt condenſatus. Mel verò à floribus, ex quibus fiunt faui, caliditatem ac ſiccitatē acquirit. Ros verò ſimplex, & conglobatus manna dicitur, propterea tantam caliditatē habere non poteſt, ſed eius caliditas eſt ferè temperata. Vnde & apud Serapionē meſarugie calidam in primo ordine eſſe dicit, & in paſsiuis qualitatibus temperatam. Verùm ſecundum eundem authorem ex ſententia Abix, calida, & ſicca eſt, ordine ſecundo intēſo. At de manna thuris locutus eſt, & non de manna

na

na roris, vt ſuperius annotauimus. SEN. Saccharum mannam conſequitur. BRASAVO. Non minorem difficultatem moues, quàm quæ de manna pertractata eſt: quippe noſtrum ſaccharum aliam rem eſſe ab antiquorum ſaccharo conſtat. Antiquorum enim ſaccharum, vt Dioſcorides, & Plinius teſtantur, genus mellis eſt ſupra cannas concreti. Noſtrum verò ſaccharũ ex expreſsione cannarum fit. Hoc non modò re ipſa patet conſideratis authoribus, ſed Hermolaus clarè ſentit antiquorum ſaccharũ, & hoc noſtrum diuerſa eſſe, & ante Hermolaum Genuenſis. Ex eo etiam accipitur, quòd omnia antiquorum cõdimenta, melle fiebãt. Imò & nũc addo, Serapionẽ noſtrum ſaccharum ignoraſſe. Nam cũ de ſaccharo loquitur, Dioſcoridem, & Galenum adducit, qui de ſaccharo, quod mel cannæ eſt, loquuntur. Tamẽ de taberzet mox loqui videtur, ac ſi vnà confundat. Vnde à Serapi. de noſtro ſaccharo nihil habetur. Auicẽna autẽ penultimo cap. ſecũdi lib. ipſum diſtinctè pertractat. Quæ verò ab Auicẽna dicũtur, in epiſtola ad Frãciſcũ Trotũ Lucẽſem, apud Leonicenũ legere poteris, quia non arbitror noſtrũ ſaccharum ſub antiquorũ authorũ mellibus comprehendi. Tamen dici poſſet extra cannas vi Solis exire, & poſtea in modum ſalis conglobari: hocq; nos

ſaccharum cãdidũ appellamus, quamuis Venetiis ſaccharum candidũ arte fiat. Quod verò ex canna reſudet, Dioſcoridis verba inſinuare videntur, quibus inquit inueniri in arundinibus cõcretione ſua ſali ſimile, vt hæc concretio per guttã, quæ ex canna exeat, fiat: tuncq; eiuſdem materiæ erit cum noſtro ſaccharo, ſed non eodem modo factũ. SE. Arbitror ego antiquiores ſaccharum noſtrũ nouiſſe, ſed nouerũt iam arte paratum, non autem dum in cãnis adhuc eſſet: ſicuti alia multa cognouerunt, tamen nec quo loco naſcerentur, edocuere: nec quomodo fierent ſciebant: & tunc noſtro ſaccharo omnia conueniunt, quæ ab authoribus ſcripta ſunt. BRA. En, oſtẽdis te potius animo mordẽdi loqui, quàm diſcẽdi. Nam eodem argumẽto ad oppoſita vteris: quippe ſi aliquid dixerim ab antiquis prætermiſſum, ſtatim reſpondes, Id neq; à Dioſcoride, neq; à Galeno dictũ eſſe. Si verò aliquid ſpõte prætermiſerim, arguis alia ab authoribus dicta eſſe, ac ſi omnia ſcriptis mandare tenear, quæ ab aliis dicta ſunt: nũc quoq; vis antiquos authores ſaccharum nouiſſe, cùm tamẽ nulla ab ipſis ſacchari noſtri mentio facta ſit. Nam authores tantũmodo ſacchari ſupra cannas, vel in cannis cõcreti, non quidẽ intus, ſed in geniculis mentionem faciunt. Neq; aliud apud ipſos inueni-

tur:

tur:an verò nouerint,certè credendum eſt: ſi nouiſſent, etiã ſi conficiendi modũ ignoraſſent,non dixiſſent ſupra cannas concretũ,& formã eius enodâſſent. Verùm ad alia te conferas: nempe indignum mihi videtur de hac tam manifeſta regarrire. Tu quicquid lubet ſentias, nobis id curæ non erit. SEN. Tamen tuam ſentẽtiã nulla ratione probas. BR. Ipſa ſe ipſam probat ex authorum verbis nihil de noſtro ſaccharo loquentiũ. Et hoc eſt egregius probare, quàm tu tuã ſententiã probaueris. Cannæ ſacchari plenæ ſunt, nõ vacuæ, & inanes, vt noſtræ cannæ ſunt, papyri formam habent. SE. Non ſunt cãnæ, quia plenæ ſunt, non inanes. BR. O delirũ caput, cannæ appellantur, etiã ſi baculi eſſent, nec opus eſt vacuas eſſe. Quũ eſſem puer cannas ſacchari libenter exugebã, quas in foro emebã, quodam Hiſpano mercatore portante: pro vnica canna obolus vnus expendebatur. Spero noſtram patriam, præſertim Illuſtriſs. Ducis noſtri montẽ, cannas quandoq; producturum, ex quibus ſaccharũ noſtrum per ebullitionẽ liquatur. Antiqui ſuũ ſaccharũ ſalem Indum vocarunt, & mel arundineum. De excellẽtiſſimo Leoniceno hîc miror, qui ſalem Indum aliud eſſe à ſaccharo taberzet probare voluit, & Herculanum, ac Gentilem reprehendit Auicennæ interpretes, qui in capitulo de

aſperitate linguæ, ſal Indũ, id eſt, ſaccharum candum exponunt. Verba autem Auicennæ in iiij. canone, in cap. de aſperitate linguæ febricitantiũ, talia ſunt: Sal qui aſportatur ex India, eſt in colore ſalis, & dulcedine mellis. Leonicenus Auicennã reprehendit, quia (inquit) hoc remediũ à Paulo accepit. ideo opus eſt more Pauli, ſalem intelligere. At Paulus pro ſale albo eum intellexit, qui pro condimento cibis admiſcetur. Addit ſaccharũ candum non eſſe album, ſed potius colore ſublu teum. Re vera Leoniceno multa debeo, quo ſemper præceptore vſus ſum. ſed plura veritati, quam ſemper incorruptam ſeruare ſtudemus. Itaq; Paulum Aeginetã conſiderãtes ij. lib. cap. liiij. vbi de ſcabritie linguæ pertractat, expreſſe idẽ ſentit cum Auicenna, ſalem Indum, id eſt, ſaccharũ illud ſumi debere, nõ ſalem noſtrum cõmunem albũ. Cuius verba ſua lingua ſubſcribere viſum eſt. Inquit ille: *καὶ ἅλς ὁ ἰνδικὸς χροίᾳ μὲν καὶ συστάσει ὅμοιος τῷ κοινῷ ἁλὶ, γεύσει δὲ μελιτώδης.* Quem ſi ad verbum referamus, hæc dicit: Et ſal Indicus colore quidem, & cõcretione ſimilis communi ſali, ſapore autem melleo. Vt ex his maniſeſtè deprehendatur ſalẽ Indum Dioſcoridis ſaccharum eſſe, quod candum appellari poteſt, quanuis arte factum non ſit, vt noſtrum. Multi verò, præſertim Venetis, & Genuæ,

nuæ, vt ſuperlucrentur, naturam imitantes, arte parant. Ideo Herculanus & Gentilis per Indum ſalem, ſaccharum cãdum interpretari voluerunt, nec ſubluteũ eſt, ſed quantò exquiſitius, tantò magis albicat, præſertim natura conſtans. Niſi dicere velimus Leonicenũ intellexiſſe ſalem Indum ſimilem noſtro eſſe ſubſtãtia, & colore, ſolo differre ſapore. Sed tũc Herculanus, & Auicẽna in re nullius momenti reprehenduntur. Tu Venetiis ſaccharum noſtrũ emes, & ex eo plures ſpecies. Illud in primis eme, quod rubrũ vocatur ex prima coctura factũ, vel ſecunda imperfectum, vel quod in ſecũda coctura degenerauit, quo in enematibus vtimur, quanuis perfectius vti deberemus. Etiam emas quod ſecũda coctura perfectũ, & de madera, vel ſaccharũ craſſum nuncupatur: & etiam finum vocatũ habeas, quod ex tertia, quarta, vel quinta coctura fit. Nec à ſaccharo cãdo abſtineas: quod ſi naturale habere poteris ſupra cannas ſponte concretum, cõueniens erit. Sin minus, Venetiis arte paratum emes. Candum verò naturale vocatur id, quod ſupra cãnas concreſcit, ex ſimilitudine quã habet cum arte facto cando. Suaderẽ verò, vt Genuæ ſaccharũ ex madera emeres, quoniã viliori pretio tibi vẽditur: Nam facillimè ex Hiſpania, & Sicilia in Liguriã defertur. Cætera ſacchari, genera, vt

candum,ſinũ,viliori pretio Venetiis vẽduntur. De ſaccharo autem cando, an ſiti conueniat, ſuo loco diſputare decreuimus: quia plura à Leoniceno contra recẽtiores dicta ſunt, quæ mihi veritati quadrare non vidẽtur. SE. Galenus ſaccharum non cognouit? BR. Non, ſed tantùm Dioſcoridis ſaccharum. SE. Fiebátne Galeni tempore cannarum expreſsio? BRA. Si fiebat, oſtendit ſe ignoraſſe, quia de ipſo nũquam locutus eſt, vel de expreſsione, vel de ipſis cannis. Id tãtùm tractat, quod dicit Dioſcorides in cannis concreſcere. SE. Arbitrandum igitur Galeni tempore inuentum non eſſe? BR. Hoc arbitrari non poſſum, imò certus ſum ante Galeni tẽpora cãnas expreſſas fuiſſe, & ſaccharũ confectũ fuiſſe: ſed fortè Galenus ipſe ignorauit, quia non omnia poſſumus omnes: nec valde frequens erat. Quippe extant Marci Varronis Narbonenſis carmina, expreſsionem harum cannarum in hunc modum dicentia:

Indica, non magna nimis arbore, creſcit arundo,
Illius & lentus premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant ſucco cõtendere mella.

Conſtat autem Varronem ante Galeni tempora extitiſſe, quia vixit ante Chriſti aduentum, quum Cæſar Imperium occupauit. Galenus autem poſt Chriſti incarnationem vi-

xit

xit tempore Marci Antonii Imperatoris, & tempore Adriani, in cuius gratiam Theriacam præparauit, vt ipſemet in primo libro de Antidotis ſcribit, vbi de cinamomo verba facit. SEN. Hoc non eſt paruum teſtimonium ante Galenum illarum cannarum ſaltem radices exprimi ſolere. BRA. Sed & Statius Papinius, qui tempore Neruæ Imperatoris fuit, id eſt, ante Galeni tempora, licet parum, tamẽ in Syluis harum cannarum meminit dicens:

Et quas præcoquit Ebuſita cannas.

Vbi Hermolaus Hypaſita legendũ corrigit, à fluuio Hypaſi, à quo etiã populi Indiæ vocantur. SE. Nec iſtud paruum teſtimoniũ eſt. BR. Alia etiam addam: Nam Strabo in India non ſolùm ex cãnis, ſed ex radicibus exprimi docet: & Solinus de India pertractãs, ex radicibus quarundã cannarum inquit ſuccũ exprimi ad dulcedinẽ mellis. Vnde certum eſt, ex radicibus poſſe fieri noſtrũ ſaccharum, & abundantius, quàm ex ipſa herba, ſed ad generationem reſeruãtur. Nullus verò dubitat Strabonẽ ante Galeni tẽpora fuiſſe, quia ante Chriſti aduentũ ſcripſit ſub Imperio Octauiani, & in ipſo aduentu. Galenus verò poſt Octauiani tẽpora, & aduentum Chriſti in lucem prodiit. Quã ob rem ſi hunc liquorẽ antiquiores Galeno nouerunt, miror cur illum

præterierit.Fortè hoc cannarũ expreſſum de natura ſacchari credidit ſupra cannas concreſcentis: quum verò de illo abundè tractaſſet, ſatis de dulci illo expreſſe dictũ putauit. Aut Romanis totius orbis dominis, aliquid apertum eſſe potuit, quod Græcis, & ſi propinquioribus, ignotũ erat.Opus autẽ eſt per longum tempus, antequam à præcitatis viris ſaccharũ cognoſceretur, cãnas expreſſas fuiſſe: quoniam antequam ex India Romæ hoc ſciretur, fuit opus interponi tẽpus. Tamẽ de Plinio omniũ rerum ſagaci inquiſitore, & Dioſcoride ſedulo ſcriptore miror, qui hæc ſiluerit ante ſe ab aliis ſcripta, quum tamẽ Plinius Romæ eſſet. Sed nõ omnia poſſumus omnes. Ab Hiſpanis azuquar, à Gallis ſuccre, à Germa.zuckar, à Polonis ezukier nũcupatur. Tu reliqua proſequaris. SE. Optarẽ vt omnia in cumulũ redigeres, quæ de his prędixiſti, mannam etiã addẽs. BRA. Imò & à melle incipiã.

Mel apum, eſt noſtrum mel.

Mel roris, eſt manna quam habemus, quæ & mel ſylueſtre dicitur à Suida: & Plinius libro xvj. cap. viij. ſupra robora etiam fieri tradit.

Mel cannæ, & ſaccharum antiquorũ noſtro cãdo ſimile, quod in Aegypto, & India innaſcitur, & cõglobatur ſupra cannas. Nos per expreſsionẽ cannarum vocatum à nobis ſaccharum paramus, & per cocturam, in varias

ſpecies

ſpecies diſtribuimus.

Mel cannæ ab auicenna dicitur ſaccharum Alhuſar.

Et ſal Indus dicitur, vt ſuprà docuimus.

SEN. Acacia ſequitur. BR. Noſtram vocatam acaciam, illam Dioſcoridis non eſſe, manifeſtè patet, quanuis & nos ex ſpinoſa quadam noſtra arbore faciamus. Habet Dioſcoridis Acacia ſiliquam ſeminibus plenã, ſiliquę exprimuntur, & qui exit ſuccus, acacia nuncupatur. Nos ex arbuſcula, quæ prunus ſylueſtris dicitur, vulgò brugnolo, quaſi pruneolum, paramus. Fructum ante maturitatẽ colligimus, & exprimimus, quod ſimul cum carne miſcentes in placentarum orbes conformamus, & exiccãtes pro acacia vtimur. Sunt inter ſe diſsidentes authores. Quippe Oribaſius, & Aetius idem cum ſpina Aegyptia acaciam eſſe volunt, alii negant. Dioſcorides in Aegypto ſolũ naſci memorat: tamen & in aliis locis prouenit. Imò & Syriam quoq; ſpinam dici conſtat. Alba, nigra, & viridis arbor reperitur in Aegypto, quæ huiuſmodi ſiliquas parit. Nũquã vidi antiquorũ acaciam, ſed ex ſylueſtribus prunis tantũ factã, quæ tamẽ cõſtringẽdi efficaciã habeat. Nec deſpiciẽdus eſt hic noſter ſuccus: tamen quum acacia indigerẽ, id potius ſumerẽ, quod à Dioſcoride pro acacia ſumi poſſe docęmur, & eius

virtu

virtutem habere. Id autem eſt rhus obſoniorum, id eſt, ſumachium, quod frequens eſt apud nos. Ideo quũ acacia indigeo, foliis rhu obſoniorum vtor, & noſtra vulgari acacia in his, in quibus opus ſit infrigidare, cõſtringere, & repercutere. Tamen laudarem, vt noſtram acaciam ex prunis maturis, & immaturis ſeruares: minus adſtringit ex maturis quãdo opus ſit vti. Nec alibi pruna ſylueſtria quærere, quàm Ferrariæ. Nam in foueis ferè ſponte naſcuntur. A Germanis ſchlehen, à Polonis tarukoue pouidla nuncupatur acacia. A Galeno ſicca ordine tertio exiſtimatur: & cùm abluta eſt, in ſecundo ordine frigida eſt, non abluta verò in primo. S E. Ipoquiſtidos ſequitur: tamen in primis ſcire percupio, nũquid Arabicum gummi ex ſpina acaciæ prodeat, vt inquit Serapio, qui tamẽ in aliis Dioſcoridi conſentit. B R. De hac re ſuo loco diſſeremus. Tu interim hypociſthis, nõ hypoquiſtidos dicito pro recto, genitiuo vtens. S E. Vt à cunis didiceram profero, & plurium conſuetudinem ſequor. B R A. Vtinã vt pauciores, ſaperes: quia in his recentiorũ errata cognoſceres, à Leoniceno pro parte detecta. Ciſthos apud Dioſcoridẽ frutex eſt, q̃ in ſaxis prouenit (hoc vt in pluribus intelligas) plures ramos habet, multa folia (quod ratione fruticis intelligere oportet) non multũ altus, folia

ſunt

ſunt in orbem circinuata, hirſutũ eſt folium, acerbo guſtu, in marem & fœminã diſtinguitur. Mas florem punici habet, fœmina albeſcit: ſub hoc frutice naſcitur hypociſthis. Eſt autem hypociſthis veluti fungus ad pedem ciſthi naſcens, forma cytini, ideo aliqui cytinum vocarunt. Eſt autem ac ſi multi cytini ſuprà poſiti ſint. Ita enim in Lucenſibus, atq; Senenſibus montibus copioſe habetur, in reliquo Apennino non ita frequens. Frutex ille vulgò lingua canina appellatur apud Senenſiũ, & Lucenſiũ ruſticos. Arabũ interpretes hunc fruticẽ barbam hircinam interpretati ſunt. Exprimitur hypociſthis, & ſuccus etiam hypociſthis appellatur: eandem virtutem cũ acacia habet, tamẽ magis adſtringit. Auicenna hoc ignoraſſe demonſtratur, quoniã tria capita diſtincta facit, primò de barba hircina, quam ciſthon eſſe apparet, his, ad quæ valet conſideratis, & etiã ex Serapione, qui eadem in barba hircina dicit, quæ à Dioſcoride in ciſtho. Aliud caput Auicẽna de hypociſthide facit, appellatq; ipſe, vel malus interpres ſuo vocabulo, henſiſtides: & per hoc ſuccũ intelligit. Poſtea aliud caput facit de tarartih ab aliis diſtinctũ, ac ſi tararith alia res ſit, quũ tamen verè hypociſthidẽ eſſe in confeſſo habeatur, vt ex Serapione apparet in eo capite, quo de herba hircina pertractat.

Sed,

Sed,quod grauius eſt,ciſthon cum ciſſo confundit, adeò vt ciſthon hederam eſſe putet, & ex hedera ladanũ fieri. Deceptus autẽ eſt nomine, quia ciſſon hederam ſignificat. Ipſe autem ciſthon accepit,ac ſi ciſſon dictum ſit. Fit equidem ladanum ex altero ciſthi genere in Cypro. quũ enim mane ciſthos cœli rorem ſuſceperit,oues, & capræ,illorum flores comedentes, & hirci ſuccum roris villis barbarũ & femori inſidentem abſtergunt, qui natura tenax, & lentus facilè ſequitur ad cõtactum,vt viſcum: detractus hic ſuccus purgatur,& in offas conuolutus reponitur. Alter modus faciendi eſt,attractis funiculis vbi ſunt ſyluæ,pingue quod his adhæreſcit, depectitur, & in panes diuiditur, qui ladanũ appellantur:quia & hic frutex ladon,vel ledon nũcupatur. Hypociſthidẽ in Lucẽſibus montibus & Senẽſibus potiſsimùm habebis. Ladanũ verò non fit in propinqori parte quàm in Cypro. Venetiis pro ladano, quendam ſuccum vendunt, qui an ſit ladanum ignoramus: tamen vidimus vt plurimum non habere colorem ſubuiridem, qualem illi Dioſcorides tribuit,nec ſtatim tactu molleſcere. Ideo aut alteram rem, aut adulteratum eſſe putamus:quãuis & verũ ladanũ Venetiis etiam viderimus. Diſputatum eſt nõ ſolùm de Auicenna, qui in ciſſo & ciſtho ſimilitudine no-

mi

minum deceptus errauerit: ſed de Plinio Nicolaus Leonicenus in Epiſtola ad Angelum Politianum diſputat, in nomine ciſſon & ciſthon deceptũ eſſe probãs, vt ciſthon, id eſt, plantã ita appellatã acceperit, ac ſi ciſſon, id eſt hedera dictũ ſit. Pro Plinio in altera Epiſtola Angel. Politianus certat. inter hos ſummos viros iudiciũ feras. SE. Cui potius innite ris? BAR. Re vera non poſſum non aſſentire veritati, quam Leonicenus integrè detexit. Interim ne diu in hoc negotio verſemur, ad alia pedẽ cõferas. SE. Hypociſthidis qualitates prius enarrato? BR. Eſt in tertio ordine ſicca, in primo calida, vel in actiuis qualitatibus tẽ perata, vt recentiores ſentiunt. Tamen hypo ciſthidem frigidã eſſe primo ordine potius cenſemus: quare multò magis adſtrictoria erit, quàm ciſthi folia. Quæ folia, & frutex ci ſthos dictus à Galeno adeò frigidus dicitur, vt tepidi caloris ſit particeps. Hinc Serapio accepit de hypociſthide, quòd eſſet frigida in quãtitate, & caliditas eius ſit tepida. Ciſthũ verò in ſecundo ordine ſiccum dixit Galenus: verùm cùm hypociſthis magis ſicca ſit, in tertio ordine ſicca erit. Cretenſes vulgò ly cum tu achiſaru, id eſt, lupum achiſari hypociſthidem vocant. SEN. Elaterium ſequitur. BRAS. Res eſt, quam potius latere optarim, quàm ſciri, niſi à ſummis & antiquiſsimis

medic

medicis inter remedia poneretur. In cucumerum genere, anguinus cucumis numeratur: alii ſyluestrem cucumerẽ, alii erraticũ vocãt. Hic exprimitur, cuius expreſſum ſiccatur, & in paſtillos autumno cõformatur, qui paſtilli elaterium appellantur. Modus exprimendi à Dioſcoride quarto libro docetur. Theophraſtus author eſt, eius vim vſque ad ducentos annos perdurare, & melius eſſe, quò vetuſtius: vnde Plinius dixerit, nullum eſſe medicamentum, quod diutius perduret. Lucernas vſq; ad quinquageſimũ annũ extinguit. Probatur, ſi prius quàm reſtinguat, ſurſum ſcintillet, & deorſũ cogat. A trimatu ſuæ expreſſionis vires habere incipit ſecundũ Plinium, ita vt eo vti poſsimus. Dioſcorides à bimatu, vultq; ad decẽnium eſſe optimum. Maxima doſis vnus obolus, minima ſemiobolus apud Dioſcoridem. Pueris dantur duo chalci, id eſt, quatuor grana. nocet enim maior mẽſura. Vbiq; naſcitur, & etiã in noſtro Ferrariẽſi ſolo mirificè ſoluit. Vulgò aſininũ cucumerem vocamus, vt Arabes faciunt. In his montibus colligerẽ, & elateriũ pararem. En quomodo pulchri ſunt in his ruderibus, & in illis ſabuloſis cucumeres. Verùm & ſuccũ foliorum, & radicum habere ſtudeas: imò & folia ſeorſum ac radices ſeruarẽ & radicis corticem, qui ad multa valet, ſi Dioſcoridem legas,

legas, & omnes aliæ partes. Caue dum cucumeres accipis, ne in oculos permingant. SE. Hoc meo magno incommodo iandiu didici: quum eſſem puer, huius generis cucumerem rei ignarus euellere tētaui: ille ſuccus, quem emittit, oculos meos attigit, per tres aut quatuor horas, præ oculorū dolore, in maximo diſcrimine fui: tamen contulit poſtea, quoniam à caligine quadam liber euaſi. BR. Ita caſu plura medicamenta inuenta ſunt. Videtur ferè vindictam ſumere, quum euellitur. Eſt autem probatiſsimū elateriū (vt Dioſcorides inquit) quod candido colore humeſcit, & leuitatem habet, ac læuorem. Viride peſsimum eſt, adulteratur amylo. SEN. Plerunque cucumerem expreſsi, nunquam albus ſuccus exiuit, vel per exiccationem factus eſt. BRA. Hoc ſæpe conſiderans, ex radicibus fieri oportere dubitaui: quas ſi expreſſeris, albus continuò emanabit liquor, vel in album tendens. Tamen ex hoc nō infero eſſe ex radicibus faciendum. Nā qui alia in patria naſcūtur, fortè candido colore inſigniūtur: & nūc ex his Ferrarienſibus cucumeribus album liquorem fecimus. A Polonis ſuk odpolnich ogurkoro vocatur. Auicenna calidū & ſiccū in tertio eſſe cenſuit: at Galenus in ſecundo ſolùm ordine calidū dicit. SEN. Cera occurrit. BRA. De cera in melle dici oportebat: vt

autem noſtro commodo ſatis eſt, animaduertas, ex apibus duo illa haberi, mel primò, poſtea cera, quæ fauis occluditur, per expreſſionem educitur. Plinius exprimendi ordinem indicat. Duo ex cera ſeruare oportet, cerã ipſam, quã colore fuluo ſumito, ſubpinguem, odoratã, modicè referentem halitum mellis, & purã. Aliud, quod in officina habere debes, eſt propolis. Propolim vulgus noſtrũ appellat, cira verzene: quo nomine tanquam Latino multi recẽtiores vtuntur, Cera virgo, dicẽtes. Ea eſt, quæ ad foramen aluearijũ fit, vt inquit Varro. Ferrariẽſem ceram, & propolim habeas ſi fieri poterit. Ipſa enim experiẽtia cõprobauit, ſi nõ antiquorum authoritas. Si Ferrariæ, quantũ ſatis erit, habere nõ poteris, eã Venetiis eme, quæ ex Creta affertur: nec alibi, quàm Venetiis, albã quæres, vbi ingentiſsima copia noctibus roſcidis fit. Artẽ Dioſcorides oſtẽdit quomodo alba euadat. Quin Ferrariæ etiã ſine aqua marina albiſsima fit. At opus non eſt tantũ expendere ſumptus, & laboris pro tam pauco lucro. Rubram ceram miſta anchuſa, aut pſeudomi nio Ferrariæ parabis: viridẽ viridis æris miſto, nigrã atramento, vel vſta charta miſtis. Reſina iuncta optima fit, veluti gluten res iungat, & cancellariis inſeruit. Vna tantùm officina Venetiis albam concinnabat Her-

mola

molai patris tempore. Nunc nullus eſt pharmacopola, etiam minimus, qui non dealbet. De cera ſatis, quũ etiam noſtri nobiles Principes imitati, nolint niſi alba cera vti. Sed re vera eadẽ eſt expẽſa, quia nõ alba cera citius quàm altera conſumitur, vt id quod põdere æquatur, & pretio ſuperatur, duratione pręualeat. Hiſpani, vt nos cera, Galli cire, Germani vuachs, Cretẽſes vulgò cheri, Poloni nosk nuncupant. Temperata à Galeno iudicatur, nõ tamen adeò quin caliditatẽ, & humiditatẽ habeat, & eſt plurium rerũ ſubiectũ. SE. Opium ſequitur. BR. Nigrum papauer Ferrarię habemus, quo opium fit, ſed adeò rarum, & paruos fructus habens, vt copia haberi non poſſet. Ideo Venetiis emere ſuadeo, ſi folia, & calyces terantur, exprimanturque, & ſuccus in paſtillos redigatur. Meconiũ dicitur, quod eſt ignauius opio. Nam opiũ ex nigro papauere hoc modo colligitur: quũ manè rores exaruerint, ex obliquo ſumma cute cultello incidere oportet, vt lacryma exeat, quæ in vas deriuanda eſt, & cortex ita incidẽdus, vt non penetret intus cultellus, & ita ſequenti die faciendum. Diagoras vult id fieri quum turgeſcit, Iollas, quum defloreſcit. Primum nunc ſequuntur opium parantes: ſuccus vngue, vel goſopio excipitur, & in vas colligitur, exiccaturque: & hoc opium eſt

quod emanat, & lac. Nã meconiũ fit per expreſsionẽ, ideo & ſuccus appellatur, ſicut opiũ etiã lacryma dicitur: ex papauere nigro propriè fit. Tamen opiũ, quo vtimur, ex albo eſt papauere. Ex Apulia ad nos affertur. Ita papauer albũ incidunt. Nam in Apulia craſſos cortices habent, & lacrymã ſeruant, quam pro opio noſtris pharmacopolis, & Venetis vendunt. Thebanum opium laudatum reperitur. Seminarẽ ego nigrum papauer in Ferrarienſi agro, vbi tamen & ſponte naſci reperitur: ſed eò ſeminarem, vt maior copia haberetur, quo opium multis præferẽdum pararem. Adde Apulos vt plurimum ad nos meconium afferre, non opium, id eſt, ſuccũ, non lacrymã: propterea apud nos ſeminandum, & parandum, quum ſolum ad hoc gignendum propenſiſsimũ habeamus. Frigidum eſt ordine quarto, & humidum in tertio, vel in ſecundo intenſo. SE. Aloe ſequitur. BR. Aloe, & herba eſt, & eiuſdem herbæ ſuccus, quam paſsim in fictilibus habemus, etiam hyeme virentem, tamen apud nos degenerat: nam & amaritudinẽ amittit. In reliquis verò omnes notas habet, quas illi Dioſcorides tribuit. Nos Ferrariæ ſuccum exiccauimus, nihil illi deeſt ex his, quæ ab antiquioribus dicuntur, dempta amaritudine, ſaltem, quam illi imponunt Galenus & Dioſcorides, inſigni. Soluit

etiam

etiam noſtra aloe, ſed ægré. Ideo aloen eſſe non dubito, quæ degenerauerit: quippe hi decipiuntur, qui aloen eſſe inficiantur. Nam idem eſt, ac ſi quis neget idem eſſe idem, quia alio loco natũ, & vna ſola qualitate deficiẽs. Ideo non erat negãdum aloen noſtram eſſe aloen, ſed inefficacem eſſe dicendum, & degeneraſſe. Succus in terra collectus, quãdoque terra plenus eſt, propter id lauatur. Septimo libro de arte curatiua Galenus diuerſitatem lotæ, & non lotæ aloes tribuit. His notis bona aloe deprehenditur, pinguis, nitida, ſine arenis, colore rufo, friabilis, iecinoris modo concreta. Inde recentes, quum optimam aloen inſinuare volunt, aloen hepaticam proferunt facilè ſe diluens, & liqueſcens, amaritudine vehemẽti. Ideo noſtra aloe inepta eſt: quæ nigra, & frãgi nõ poteſt, peſsima. Quomodo adulteretur, & adulteriũ cognoſcatur, à Dioſcoride docemur. Eam Venetiis emes, quæ ex India aſportatur. SEN. Quid ſentis tu de quodã celeberrimo viro Meſuẽ reprehendente, qa ora venarũ aperire admonuit? BR. Nunc iſtud diſcutere opus non eſt. Nam de hac re aliàs copioſe ſcripturus ſum. Tamen ita ſimpliciſsimis verbis nũc animũ meũ aperiã. Cũ Meſue & Serapiõe aperire ora venarũ cenſeo, ex quadã inſita virtute, cuius cauſam ignoramus, fortè ex eadẽ qualitate, qua ex-

trema amaritudine prodiit. Experientia ducor, vt id ſentiã. Nã qui hæmorrhoidas pati cõſueuere, aloe magnopere offendũtur, vt in hoc ſtatim incurrant, ea vorata. Nobilis, & magnificus Nicolaus Taſſonꝰ inter alios hoc magno ſuo incõmodo exꝑtus eſt, quoties aloen ſumebat, ſemper venarũ ora aperiebantur. Quibuſcũq; aliis pharmacis ſumptis, nihil moleſtabatur, tamẽ pharmaca erant, quæ eandẽ materiã cũ aloe educerẽt. Nec opus eſt infinitos alios adducere, ꝙ hoc ꝑpeſsi ſunt, vt ratio ex parte pharmaci, potius q̃ materiæ motæ exhibẽda ſit. Non tamen inficior, hoc etiã à materia fieri. At malã aloẽ magis aperire iudico. & quãuis Galenus vj. aphoriſmorũ aphoriſmo XLVII. acredinẽ humorũ hæmorrhoidas aperire cenſeat: non inficiamur, imò addimus multa alia id facere præter aloen. Vnde & cæpæ, & alliũ aperiunt, ſi nonnũquam veſcamur: tamen aloe hoc priuatim habet. Non poſſum enim huic ſentẽtiæ temere repugnare ſine certa ratione, quam omnes imbibêre, & experientia dictat. Et quãuis alibi vulnera conſolidare & adſtringere dicatur (quod recentes per exteriora applicatum intelligunt, non per interiora) non mirum: quoniam Galenus in libro de theriaca ad Piſonem, antequam Andromachi carmina ſcribit, de plurimis tractat, quæ vno modo ſum-

pta

pta effectum faciunt,alio modo oppoſitũ. Et præſertim de aloe exemplum ſcribit, dicens per exteriora aloen ſupercreſcentes vlcerum carnes adſtringere, & humores, qui ſub ipſis naſcuntur,ſubinde exiccare. Si verò per os ſumatur, vniuerſum corpus purgare,quod aperire eſt. Vt manifeſtè deprehendatur, venarũ ora aperire.quod eſt quidã purgationis modus. Propterea nõ ab re,à Meſue, & Serapione venarum ora aperire ſcriptum eſt. Quod per os ſumptũ intelligitur. nam per extrinſeca applicata claudit,& præſertim ſedis, & pudendi vlcera,vt Aetius docet. Verùm hãc rem philoſophicis rationibus ſuo loco muniemus:nunc ſatis eſt per tranſennã adumbraſſe potius,quàm ratione aperuiſſe. SE. Mihi certè videtur,ſi aloe venarum ora aperiat, id caſu fieri,quia exiccat,& adſtringit,& vulnera cõglutinat, ſecundũ Galenum. Et quanuis meatus expurgare poſsit, qui multis obſtructi ſint humoribus,ſed ob hoc venarum ora nõ aperit,quoniam differunt aperire, & expurgare: neq; plurimis ora venarũ aperit, quod facere deberet, ſi venarum ora aperiret. Et medici inſcitiæ, ac indiligentiæ computandum eſt,cùm ad cæcas,& incognitas vires cõfugit. BRA. Iam video te morbo animi laborare,cùm rem hanc hoſtiliter tractes potius, quàm humanè, fingiſq; te eſſe ouem, cùm ſis

lupus rapax,& gloriolæ cupidus. Quomodo actio aliquo caſu fieri poteſt, quæ in maiori hominũ parte fit? At in maiori hominũ parte,aloe vſus hæmorrhoidas prouocat,nõ quidem perpetuò aperit, ſed nonnũquam intumeſcere facit,dolores excitat,ſanguinem manare cogit: imò, vt vniuerſalem quandã propoſitionem enuntiem, In omnibus ad hæmorrhoidas propenſis ex vſu aloæ excitantur, tamen ex aliorum medicamentorũ vſu nõ excitantur, niſi raró. Si quis ſit huic propoſitioni aduerſus,in ſeipſo experiatur, potiſsimùm ſi ad illas propenſus ſit,breui,an hoc verum ſit, perſentiet:ſi propenſus non ſit, longiori vſu indigebit. Neq; id erit ex humoribus,qui educentur, quoniã ex alio medicamento eoſdem humores educente non excitantur. Et quanquam exiccet,& adſtringat, Galeno ſexto de ſimplic.medic.facult.teſte, id extrinſecè impoſitum facit, quippe in vulneribus hoc efficere docet. Adde quicquid expurgat aperire. Tamen aperire,& expurgare differunt:ſicuti quicquid eſt homo,eſt animal, tamen homo & animal differunt. Et maiori hominũ parti venarum ora aperit. Et ſi medicum inſcitia plenum iudicas,& indiligẽtia, qui ad multas qualitates confugiat: iudica & Galenũ ignarum,ac indiligẽtem, qui in multis lapidibus, nono de ſimplic.medica.faculta.ad occultas

qualit

qualitates confugit, & de his occultis qualitatibus libellum ſcripſit. Cum quo malim eſſe ignarus, quàm tecum nimis ſciolus. Sed hæc à nobis abundè aliàs tractanda ſunt, quo in loco oſtendemus ex qualitatibus etiam manifeſtis id efficere. Verùm impræſentiarum, quæ iam animo concepimus, in medium prodire non placet, cùm alter ſit nobis ſtatutus locus de hac re loquendi. Nunc autem veluti per tranſennam hæc effari voluimus. SEN. In eo etiam Meſuen reprehendit, dicẽtem frigidis temporibus euitandam eſſe aloen. At ipſe inquit, potius in calidis euitandam, quia calida, & ſicca eſt. quid in hoc ſentis? BRA. Nihil aliud, quàm Meſuen certiſsima edocere: ſi ipſemet Meſuę maſtix in ſeipſo experiatur, id perſentiet. Quod mihi in profunda hyeme accidit aloen ſumenti, per integram hebdomadam ſedere non potui. Nec quicquam valet ratio, quòd calida, & ſicca ſit aloę, quia vẽtres hyeme, & vere natura calidiſsimi ſunt: ideo magis hyeme, quàm æſtate (quia calor maior) nocebit. Vnde ſi eius ratio per manifeſtas qualitates facta, quicquã valet, & noſtra hæc: quoniam id aloæ tribuimus ob qualitatem inſitam, cuius cauſam ignoramus. Nempe fieri poteſt, & continuè ita eſſe deprehendimus, proprietatem aliquam, & aliquem effectum nobis certũ eſſe, cauſam verò incertã,

&incognitam:& licet ad temporis rationem confugere poſſet, tamen nulla erit ratio, cur nō calefaciat intrinſecas partes. ſed hæc aliàs diffuſius agentur: nunc ſatis eſt viam oſtendiſſe. Aloe eſt in prima parte ſecundi ordinis calida, vel in primo ordine intenſe, & in tertio ſicca. Auerrois in ſecundo ſiccam eſſe dicit. à Polonis czarna alena vocatur. SEN. Ad ſcāmonium veniamus. BRA. Optarim & hoc nunquam ad hominum manus perueniſſe, quoniam plus mali, quàm boni afferat. Nam & ſi alicui rei proſit, pluribus officit. Succus eſt radicis herbæ, quæ ſcāmonia nuncupatur: quanuis & hoc nomen ſcāmonium herbam, & ſuccū, vel lacrymam ſignificet. A` Romanis colophonium dicitur: quia in Colophonia optimum naſcatur. Tamen Veneti Alexandria Aegypti Venetias ducunt. E` Myſia autem Alexandriam portāt, ſed potiſsimùm quod Venetias affertur, peſsimum eſt, quia ex Syria, & Iudæa facillimè Alexandriam portatur: hoc verò Iudaicum, & Syriacum deterrimum, & ponderoſum eſt. Ideo non mirum ſi ſumentes valde perturbet. Accidit enim me rarò bonum vidiſſe ex Myſia Aſiæ adductū, quod has notas habet: tranſlucidum eſt, ſolutum, ſine pōdere, taurini glutinis colore prætenuibus fiſtulis, fungoſum. Hæ autem notæ rarò in Veneto reperiuntur, ſed præcipuè

ponde

ponderoſum eſt,vt inde ex Iudæa,& Syria allatum cognouerim. Modum vitiandi, & cognoſcendi Dioſcorides, & Plinius oſtendũt. In Apulia & hanc plantam naſci tradunt,& nos Apulum habuimus (ſi verè Apulũ erat) omnibus notis inſignitũ, & efficaciſsimum. In morbo Gallico ſemidrachmã quandoque exhibui,& mirè profuit.Ioanni Baptiſtæ Toxico hydropen patienti ſcrupulum exhibui, nihil eduxit:inde & duos ſcrupulos,qui & nihil eduxere:tertiò integram drachmam Vincentio Celato cõpatri chariſsimo, & Laurentio Auguſto amico nunquã pœnitẽdo,pharmacopolis admirantibus, tamen nihil in tam magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui,& nihil aliud exhibere ſtatui, quàm leuia pharmaca. Teſtes ſunt excellẽtiſsimi iuuenes Franciſcus Bruſantinus prædicti patientis affinis, & illuſtriſsimi Ducis Ferrariæ curialis medicus Maurelius Sanctus illuſtriſsimi Hippolyti Mediolanẽſis archiepiſcopi phyſicus, & Ioannes Franciſcus Roſſus chirurgus doctiſsimus,& Ioannes Leo Vercellenſis,qui tũc mecum in praxi verſabantur.Alia cauſa aſsignari non poterat,quàm vel ſcãmonium ineptum,vel ventriculum aqua, vel multa pituita plenum fuiſſe, quæ pharmaci vim compeſcebant. Non enim dici oportet, naturã non eſſe auſam aggredi,quia ſaltem ſcrupulũ ag-

greſſa

greſſa eſſet. Vidi etiã in officina Iacobi à Columna pharmacopolæ, quendam, qui duas ſcammonii drachmas præter noxã comedit, quater, aut quinquies ſolùm eiiciés. Is autem ſcammonio aſſuetus erat, in partibus Orientalibus natus, vt teſtis etiam eſt Antonius Diſcalcius ſimpliciũ medicamentorum ſtudioſiſsimus. Frequẽtiſsimè ſcrupulum ſine noxa exhibui ex zingibere, ſale, aut pipere, vt Paulus Aegineta iubet, ne ventriculum offendat, nam ſine his maximè offendit. Ex ſcãmonio, ſi libebit, diagridium parare poteris, aut communi modo in cotoneo malo, & paſta, aut antiquiſsimo in dulciũ amygdalarum oleo. Paſta, qua circundatur, canes dyſenteria interficiuntur, ſi quotidie fruſtulũ detur, quoad occumbant. Quandoq; vicini ruſtici canẽ interfeci hoc pane, qui gallinas meas abſque delectu viciniæ comedebat: hoc effectũ eſt tribus diebus, quotidie fruſtulum exhiberi iubebam. Nullus autẽ prænoſcere potuit, quonam modo obiiſſet, niſi ego dixiſſem. Putabant enim dyſenteria occubuiſſe. Vt autem ruſticos deterrerem, ne prædiolum meũ continuis furtis depilarent, modum interficiendi canem oſtendi, comminatus idem ipſis me facturum niſi à furto abſtinerent. Hiſpani, vt nos, ſcammonea, & Galli, ac Poloni appellãt. Calidum eſt, & ſiccum ordine tertio, ſed cali-

dum intenſe, ſiccum in prima parte eiuſdem ordinis. SE. Lycium ſequitur. BRA. Pro lycio, quid pharmacopolæ vendant ignoro, tamen lycium non eſſe certus ſum: quoniam nõ crematur, nec rubentem ſpumam (dum extinguitur) facit: extrinſecus quidẽ niger eſt, ſed intrinſecus nõ rufus, imò etiam niger. Ex Bononienſibus montibus potiſsimum lycium ſumunt noſtri pharmacopolæ. Id vario modo faciunt. Sunt qui ex liguſtro, & qui ex herba, quæ caprifolium nuncupatur, faciũt. Habet enim herba illa, vel frutex grana, ex quorum expreſsione lycium fit: tamen vera lycia nõ ſunt. Plinius & ipſe capite XIIII. XXIIII. lib. verum lycium ex pyxacantha ſolùm fieri cenſet. Lycium dicitur, quia in Lycia potiſsimum abundat. Cùm Venetę naues Ieruſalem petent, ex Cappadocia, & Lycia habere nihil impediet, quanuis & in aliis locis naſcatur. Hoc modo fit: Arbuſcula lycium nominata, accepta, & radicibus, ac ramis ſumptis, & pluribus diebus in aqua maceratis, coquũtur ſemel, iterumq́ue ligno exempto, donec mellis craſsitudo fiat: tũc ſpumam ſeruare oportet, & florem innatantem, & reliquum etiam cremorem, quoniam particulatim ad diuerſa valent. Imò & ſemen exprime, & ſuccum in ſole pone, poſtea ſerua. Nihil etiã impediet in his mõtibus lycium inuenire. Vides illam arborem

rem

rem aculeatam, quæ ramos habet trium cubitorum, & maiores, ac minores, denſa folia habentem, buxo ſimilia, & fructum piperis nigrum? SE. Video. BRA. Guſtemus an amarulentus ſit. SE. Eſt omnino amarulẽtus. BRA. Leuis etiam eſt & denſus, & arbor pallidum corticem habet. Excaua radicem, Herbarie. HER. Adeò multiplex eſt, & obliqua radix, vt vix abſq; magna ſcrobe euelli poſsit. SE. Buxus mihi videtur. BRA. Et buxus certè eſt, ſed ſpinoſa, vt nomẽ ipſum oſtendit: nam pyxiacantha appellatur. Ex hac verum, & propriũ lycium fit. Collige, & pro tua officina ſerua, & lycia ex aliis rebus facta dimitte. Equitaui per innumeras pyxiacanthas, dum Liguriæ montes cum illuſtriſsimo patrono Hercule Eſtenſi peragrarem. SE. Nonne & ex lonchite lycium fit? BRA. Fit quidẽ in India, vt Dioſcorides tradit. SE. Quæ arbuſcula eſt lonchitis? BRA. Multi eam eſſe putarunt, quam nos vulgò ſanguanum appellamus: eſt enim genus ſentis, virgas ſubrectas habẽs, tricubitales, aut eo etiam ampliores, protinus ab radice multas, craſsioresq; rubo, cortex abſcedẽs cruentus: propterea à noſtris ſanguanus dicitur, quo religioſi baculos parant, in quorũ ſummo raſuræ in modũ vmbellæ arte collectæ ſunt: hoc ad aſpergenda templa, & homines benedicta aqua vtuntur. Tamen ego ſyl-

ueſtrem

neſtrem rhamnũ eſſe arbitror, ex quo lycium fieri Plinius XXIIII. lib. cap. XIIII. cenſet. Tu autem ex pyxiacantha lycium tantùm habere ſtudeas, tamen Galenus Indicũ aliis præfert. Nos verò in India nõ ſumus, & ægrè habetur. Ideo illo contentus ſis: quinetiam ſi ex rhamno ſylueſtri parare libuerit, præpara. SE. Vidi etiam, qui ex ſylueſtribus prunis pararent. BRA. Parent, omnino vim ſtypticam habent, vt ex ipſis etiam acaciam faciant: tamen melius eſt rem certam habere, cùm facilè poſsit, quàm per tot res modò huc, modò illuc vagari: verùm tamen, quod ex his prunis fit, minus adſtringit. Scito etiam Lycii nomine apud quoſdam authores, omne id ventre (ex quocunque fit frutice) quod vim conſtrictiuam habet, & more lycii fit. Lycium in ſecundo ordine, & intenſo ſiccum eſt, in actiuis qualitatibus mediũ, ſecundum Galenum: tamen ad frigiditatem inclinare magis arbitror. SEN. Sanguis draconis ſequitur. BRA. Cur inter liquores hũc ſanguinem ponis, qui potius gummi eſt? SEN. Eſt etiam & lacryma, ſed hoc nihil impediet: modò rem ipſam cognoſcam. BRAS. Eſto, verus draconis ſanguis ex ſerpente eſt, de quo Plinius cap. XII. lib. VIII. qui ex elephantis auris totum ſanguinem exhaurit, vt moriatur, poſtea cadens ſerpentem interficit; ſanguis ille exiens Dra-

conis

conis ſanguis appellatur, qui terra miſtus colligitur, & in paſtillos, ac rotundos orbes conformatur. SE. Non poſſum arbitrari noſtrũ draconis ſanguinem ex eo genere eſſe. BRA. Imò non eſſe certus ſis: quin & Serapio Genuenſi, Pandectario, & reliquis recẽtibus anſam errandi dedit, cùm tamen ipſe non erraret. Quippe ſanguinẽ draconis Serapio deſcribens, quem hemalocoen vocat, eodẽ modo deſcribit, quo Dioſcorides quartam ſideritis ſpeciem, & eaſdem proprietates illi attribuit, quas ſideriti Dioſcorides elargitus erat, vt nullus ſit tam cæcus, qui non videat. Et Galenũ adducit Serapio, ea recẽſens, quæ ab illo de ſiderite dicuntur, vt conſtet ſanguinẽ draconis Serapionis, nõ eſſe noſtrũ, quo vtimur, ſed eſſe quartã ſpeciem ſideritis Dioſcoridis, cuius ſuccus vulnera ſanat, & adſtringit, quã multi millefolium putant: & re vera vna ſpecies eſt millefolii, qua ruſtici noſtri ad boues, & equos vulneratos, ſanandos vtuntur. Recentes autẽ de ſanguine draconis loquentes, de hoc Serapionis, & ſiderite Dioſcoridis tractant, ac ſi eius ſuccus ſit ſanguis draconis, ita nuncupatus, quem in officinis habetis magno errore. Vnum eſt, veſtrum draconis ſanguinem, ſideritis ſuccum non eſſe, qui etiam non eſt viridis. Sed eſſe triplicem apud vos draconis ſanguinem conſtat. Vnus eſt in ro-

tulas

tulas circumuolutus, qui ex pſeudobolo Armeno, & terra fit, res fictitia, & adulterata, quę iam à Ferrarienſibus pharmacopolis abiici cœpit, niſi pro ornanda officina appenſum habeant. Alius ſanguis eſt cuiuſdā arboris lacryma. Tertius eſt eiuſdē arboris gummi. In gūmi cortices arboris manifeſtè videntur, in lacryma abſunt: ſi guſtu ſentiantur, ſtypticitatē quandā præferunt. Hinc igitur vides draconis ſanguinem, quo vtimur, nō eſſe draconis ab elephāte interfecti, nec eſſe ſanguinem draconis Serapionis, quanuis ab omnibus recentibus, ac ſi ſanguis draconis Serapionis in vſu ſit, quū tamen ſanguis draconis Serapionis ſit quarta ſpecies ſideritis apud Dioſcoridem, & Galenū. Ego igitur in officina ſucco quartæ ſpeciei ſideritis potius habere voluerim, quàm gummi hoc, quod vos habetis: & herbā habere facilius eſt, quàm gūmi, quoniā apud nos viret. SE. Quid eſt ille ſanguis draconis, qui verè ſanguis eſt? BRA. Nonne tibi dictum eſt ex ſanguine draconis eſſe ab elephāte colliſi, vt Plinius lib. XXXIII. cap. VII. ſcribit, qui ab antiquioribus cinnabaris vocatur, vt Dioſcorides etiā lib. V. teſtatur. Qui autem pro cinnabari minium ſumūt, id eſt, noſtrum vocatum minium, (vt plures medici faciūt) pro re medica, veneno vtūtur. Nā cinnabaris, qui eſt ſanguis draconis, rei medicę plu

rimùm prodeſt, & nullus color magis fingit ſanguinẽ illo, vt Plinius teſtatur. Nunquam hunc cinnabarim vidimus vel draconis ſanguinẽ, ſed bene adulteratũ, vt ſuprà ex falſo bolo Armeno, vel ſorbis tritis, & caprino ſanguine. Tamen ſi Dioſcoridẽ cõſiderabis, oculata fide deprehendes ſanguinẽ draconis nõ eſſe cinnabarim, ſed duo eſſe diſtincta. Pro Plinio autẽ nihil impediebat, & ſanguinẽ draconis ſuo tempore cinnabarim appellari. SE. Id abs te ſcire peto, quo nomine apud antiquos gummi hoc appelletur, quod ſanguis draconis dicitur. BRA. Nondũ legi apud aliquẽ authorẽ, cuius generis gummi ſit, vel ex qua arbore lacryma emanet: ſcimus autẽ ex Libya ferri, & ex Aegypto Venetias, quid verò ſit ignoramus. Vnũ eſt, recẽtes ſummè errare, qui hoc gũmi, ac ſi ſit ſanguis draconis Serapionis, accipiũt, & Dioſcoridis, ac Galeni ſideritis, quum tamen non eſſe conſtet. Ab omnibus eodem ferè nomine dicitur. Galli ſang de dragon, ab Hiſpanis ſangre de drago, à Germanis dracken bluot, ac ſi ſanguis draconis dicerẽt, appellatur, à Polonis ſmocza kyeru dicitur. Temperatus eſt in actiuis, quãuis ab aliquibus calidus, ab aliis frigidus exiſtimetur, & in ſecũdo ordine deſiccat. SE. Camphora vltimũ locũ in his occupat. BRA. Nuſquam Dioſcorides, Plinius, Galenus, aut

Paul

Paulus de camphora locuti ſunt, aut eam, vel à longe (quod ſciuerim) oſtenderũt. Soli Arabes ipſius meminerũt. Gũmi arboris eſſe certum eſt. Serapio ex Pãzor, Fafella, & aliis regionibus adduci tradit. Quę ſint iſtę regiões, ignoramus. Nomina Mauritana ſunt hęc, nõ Latina, neq; Græca. Res ipſa, id eſt, cãphora, omnibus nota eſt, eius arbor ignota, nec à Mauris rectè deſcripta. quippe nihil de foliis arboris camphorã ferentis Serapio, aut Auicenna loquũtur. Dicũt autẽ illis annis maximè profluere, quũ multa tonitrua, & multa fulgura fiunt. Nec propriè gummi eſt, quod exeat, ſed in intima parte arboris inuenitur, ac ſi medullæ locũ occupet. Luſitani, qui meridionale pelagus nauigarũt in Inſula Burnei camphorã inueniri tradunt, & qui in regione ſunt, gummi arboris eſſe cẽſent. In regno etiam Fanfur, vt Marcus Paulus Venetus refert, optima cãphora prodiit. Fortè ea pars eſt, quæ à Serapione ex ſentẽtia Iſaac Fafella nuncupatur. de hac re incertus ſum. Diſputant recentes an calida, vel frigida ſit: multi effectus ſupra caliditatem arguũt, & guſtus, & odor: alii frigiditatẽ. Hæc aliâs diſputanda ſunt: quia hic locus non eſt pro ambabus partibus rationes inſtruere. SEN. Nullus eſt apud antiquos, qui camphoræ meminerit? BRA. Nullus, niſi Aëtius, q multò poſterior

eſt. Hic camphoræ meminit ſub nomine caphura. In eo vnguento, quod ſalca appellat, pro axillis, & auribus fœminarũ compoſitio: quãuis in codicibus qui paſsim habentur abſit, vt primo libro videre licet. SEN. Habétne eundẽ colorem album perpetuó? BRA. Non. prius enim maculis rubris inſignitur, poſtea calore Solis, aut vi ignis dealbeſcit. Galli cãphre, Hiſpani camphora, Germani camphur appellant. Tu cætera, venerãde ſenex, proſequaris. SE. De prædenſis liquoribus expeditũ eſt. Gummi genera ſequuntur. BRA. Cur inter gummi camphoram non numeraſti? SE. Quia an gummi eſſet ignorabam, quum in arborum meditullio inueniatur. BRA. Hoc nihil refert, modò rem ipſam habeas. Venetiis emes, quoniam ab his montibus, imò & à tota Italia abeſt. Sed prius quàm ad gummi genera veniamus, prãdere opportunius erit. SE. Non ab re dictum eſt, quia interim Solis æſtum euitabimus. HER. Hodie ad hanc vſq; horã viribus vigeo. Nam paucíſsimis in hoc monte occupatus fui, ſed omnia ferè aliunde quæſita ſunt. SEN. Deinceps (vt arbitror) modicè occupaberis, quoniam pauca admodum colligemus, ſed collecta emere opus erit. Ad litus illius riuuli deſcendamus, vbi quieſcemus, & per compendium in aliquam villam peruenire poterimus. BRA. Vt lubet,

fiet

fiet. SE. Inter eundũ, vt via breuior videatur, quibus moribus, Illuſtriſsimi Ducis noſtri Alphonſi filii inſigniantur edoceas. BRA. Nihil vnquam mihi gratius contingit, quàm quum trium horum maximorũ luminum, & ſplendẽtium aſtrorum ſermo inciderit, quos intus & in cute noui. Hercules primogenitus adeò cumulatiſsimis virtutibus pollet, vt nullus in Italia non modò princeps, ſed nec religioſus eum æquet, in publicis rebus gerendis dexterrimus, in armis fortiſsimus, in literis adeò egregius, vt ex inſperato probatiſsima carmina effundat. Nõ potui diu cogitans aliquid culpatum in Hercule inuenire. Hippolytus ſecũdò genitus eum apprimè imitatur, qui nõ Archiepiſcopali infula, ſed triplici corona dignus eſt. Hic vniuerſam Cyclopædiã, & omnes bonas artes adeò nactus eſt, vt nihil ad virtutũ cumulum deſit. At quomodo potuit Franciſcus tertiò genitus tantorum fratrum exemplo non contendere, vt æquet: quos nullus, qui homo ſit, ſuperare poteſt? SE. O` felicem patrem. BRA. Certus ſum in vniuerſo orbe patrẽ non eſſe, qui filios adeò probos, adeò obſequentes, adeò non moroſos nactus ſit: nullus vnquam ciuis horum cauſa conqueſtus eſt, quum cæteri Principes his ætatibus ſtupris, & aliorum diuitiis capiẽdis incumbant. Diis equidem comparan-

di ſunt hi tres virtutum ſoles, & tria inclyta ſydera. Nihil aliud cordi habent, quàm omnibus inſeruire, & neminẽ lædere. Sed iam ad ſtatutum locum peruenimus: in hac virenti herba ad ſpecus vmbram ſedeamus.

DE GVMMI, QVORVM VSVS eſt apud pharmacopolas.

SENEX. Inſtitutum opus progredi expedit. Thus primum locum inter gummi habet: ſed quum de ipſo inter cortices egerimus, ad ſecundum, quod myrrha eſt, veniamus. BRA. Myrrha, qua vtimur, à nonnullis bdellium eſſe creditur. SE. Quomodo bdellium, quum longè diſtincta ſint myrrha, & bdelliũ? BRA. Scito gummi, quo vtimur, myrrha nuncupatũ, myrrham non eſſe. SE. O mira res, myrrha nõ eſt myrrha. BRA. Eſto bono animo, in myrrha oſtendam quod in aliis pluribus feci, eam non eſſe, ſaltem optimam, quæ ab antiquis pingeretur. Nam Dioſcorides myrrham ex omni parte concolorẽ eſſe oſtendit, & odoratã, & quæ confracta candidas vnguium modo, leueſq; venas intus habeat, amaro guſtu, acri. Hæc in noſtra myrrha non ſunt. Nos Venetiis verã myrrhã vidimus talem, qualem à Dioſcoride pictam audiuiſti, ſed raram. Id tamen ſcito, odorem quidẽ ſuauem, non ſuauiſsimũ habuiſſe, ſed potius erat cũ quadã grauitate. Adde in no-

ſtra

ſtra myrrha, quãdoq; veræ myrrhæ fruſtula inueniri, ſubuiridia, & quæ vnguium modo candoré habent. Ex Troglodytica regione, quæ eſt Africæ pars, probatiſsima myrrha Alexãdriã fertur. Myrrha, quã nos habemus, ea eſt, quæ ſecũdo loco à Dioſcoride ſcribitur, & caucalis vocatur, quæ cũ tertia ſpecie partim miſta eſt, quæ ergaſine dicitur, minus matura eſt, & colore atro. Hæ duæ ſpecies miſtæ ſunt, quæ bdellii odoré habẽt. Alexandriã feruntur, poſtea Venetias. Quum emes, optimã habere cures, aut ſaltẽ quæ plurimas partes cãdidas vt vngues habere ſtudeas. Eſt autẽ Arabicæ arboris lacryma. Corticem plaga laxant, exit ſpuma, quam colligũt, & circa corticem addenſatur, tanquam gummi reliquũ. Sed nõ myrrha ſolùm contẽtus ſis, imò & ſtacten, id eſt, recentis myrrhæ expreſſam pinguitudinẽ habere ſtudeas. SEN. Quid ſtacte eſt? BRA. Plures ſtyracem liquidam à nobis vocatam, ſtacten arbitrati ſunt. Nempe myrrhæ odorem ferè habet, & cætera, quæ à Dioſcoride numerari videntur. An verò ſit, infrà edocebimus. Si quandoque veram myrrham aſſequi contingat, quæ colorem ſubuiridem habeat, & mordax ſit, ac perlucida, odorata, aſpero ſitu obducta, recens, leuis, ex omni parte concolor, & quæ confracta cãdidas vnguiũ modo, leueſq; venas ha-

beat,hanc leui expreſsione exprimes. Quod exibit ſtacte erit,quãuis ex recenti magis fieri conueniet, tamen & ſtacten habebis, & pro eo ſtacte vti poteris. Hi verò ſummè aberrant, qui ſtacten ſpeciem myrrhæ cõtra alias diſtinctam arbitrantur. SEN. Huius ſententiæ ſemper fui. BRA. Nunc ſententiam muta admonitus: quoniam ex omni ſpecie myrrhæ ſtacten fieri nihil impedit, præſertim ex pinguiſsima, vt ea eſt, quę pediaſimos à Dioſcoride nũcupatur. Re vera ſtacte ea res eſt, quã nos liquidam ſtyracem vocamus. SEN. Gaudeo nouiſſe liquidam ſtyracem, ſtacten eſſe. BRA. Compertius ſcies, quum de ſtyrace ſermo inciderit. SEN. Incidat nunc. BRA. Fiat. Odoratus hic liquor, qui ſtyrax liquida nuncupatur, nomẽ hoc habet, quia ab Arabibus impoſitũ eſt, quos recẽtes poſtea ſecuti ſunt. Nunc autem ſpeculemur, quam rem Arabes ſtyracẽ liquidã appellent, tunc ſtatim deprehenſum erit, quid ſit liquida ſtyrax. Serapio in capite ſtyracis, quum eam edocuiſſet, quã calamitam nuncupamus, liquidam ſtyracem pertractat, & Dioſcoridem in hac re adducit, ita (ſecundum ipſum) dicentem: Styrax liquida eſt pinguedo myrrhæ recentis, & extrahitur à myrrha, quia terũt eam, cum aqua pauca, & premunt cum torno, & eſt boni odoris, & ingreditur in confectionibus, &

ſola

ſola etiam ſine aliqua admiſtione eſt bona, & melior ex ea eſt,quæ non habet admiſtionem alicuius olei, & purum ex ea eſt multæ virtutis, & calefacit, & eſt calefactio ſimilis calefactioni myrrhæ, & oleorum calidorum ſiccorum. Si modò legas, quæ à Dioſcoride de ſtacte dicantur, manifeſtè deprehẽdes ſtyracem liquidam Serapionis, eſſe Dioſcoridis ſtacten: quoniam idem oculata fide Dioſcorides de ſua ſtacte dicit, quæ à Serapione de ſtyrace dicuntur. Inquit enim Dioſcorides: Eſt pinguitudo recentis myrrhæ: tunditur hæc cum modica aqua, dein per machinas aqua foras exprimitur. Odoratiſsima hæc, & pretioſa impendio eſt, & per ſe vnguentũ facit ſine oleo, ſtacten vocatum. Commendatiſsima verò, quę impromiſcua & libera oleo ſit, & quæ minima portione plurimùm calefaciat, ſimileq́; vim, tum myrrhæ, tũ vnguentorum ex calefactoriis obtinent. Si hæc ſpeculari tẽtes, Serapionis liquidam ſtyracẽ, ſtacten Dioſcoridis eſſe deprehẽdes, niſi ſponte hallucinari volueris. Quod ſi in aliquibus diuerſi videantur, id potius eſt interpretis Serapionis cauſa, qui etiam quum ſtyrax liquida interpretatus eſt, Stacte interpretari debuiſſet. Ita enim Græcè, & Latinè dicitur. Storax verò liquida (vt interpres apud Serapionem vtitur) nec Latinum, nec Græ-

cum nomen eſt. Myrrhã Galli mierre, Hiſpani, & Germani, vt nos ferè, illi myra, hi myrrhe dicunt. SE. Liquidam ergo ſtyracem, ſtacten eſſe iudicas? BRA. Equidem iudico, ſed ex myrrha, quam habemus factam, non ex exquiſita myrrha. Calefacit ſecundo ordine, & myrrha, & ſtacte, & exiccat: verùm ſtacte hæc agit vehementius. Sicuti autem myrrha, quæ paſſim venditur, myrrha non eſt, ita nec ſtyrax liquida verum ſtacte. SEN. Euphorbium ſequitur. BRA. An id ſit euphorbium quod habemus, non ſum anceps: tamen antiquum quandoque emitis, quod eo ardore caret, quẽ illi authores tribuunt. Quippe inquiunt colligentes valde timere, adeò vt ſupra contum vtriculo hœdi ligato ſuccum arboris ferulaceæ àlonge colligãt. Guſtaui ego non ſemel antiquum euphorbium, mirum illum ardorem nõ perſenſi, nec hi perſenſere, quibus guſtandum tribui. Nonnunquam in recens magno meo periculo incidi. nam per integram diem intẽſiſsimum in ore ardorem habui, qui nec frigidiſsimis aquis extingui poſſet. Venetiis habetur, ſed Gennæ magis. In Aphrica naſcitur, monte Tmolo in Mauritaniæ parte, è regione Hiſpaniæ. Facile eſt Hiſpanum illuc nauigare, niſi Mauritanę naues piratarum interturbarent, & intercluderent iter. Tamen Imperator Carolus mul-

ta nunc Aphrica poſsidet, & Deo duce poſſidebit, Mediterraneum mare, ea parte, qua Tyrrhenum dicitur, ab infidelium incurſionibus liberans. Genuæ igitur & translucidũ, ac perſpicuum emas. Adulteratum frequentiſsimè venditur. Nomen habuit ab Euphorbio Antonii Muſæ fratre eius inuentore, qui Iubæ regi Mauritaniæ inſeruiebat. Duo celebratiſsimi fratres in noſtra inclyta, & ſalutari arte fuere, Euphorbius, & Antonius Muſa, cuius nomen patri meo Franciſco Braſauolo imitari placuit, quum ab vnda baptiſmatis attollerer: ſed vtinam doctrina, nõ ſolùm nomine, antiquum illum Antoniũ Muſam Auguſti medicum imitarer. Ita etiam ab Hiſpanis nominatur euphorbio, à Gallis euphorbe. Cùm cauſticæ ſit virtutis, calidum, & ſiccum erit ordine quarto. SE. Serapiũ ſequitur. BRA. Sagapenum dicas. SEN. De nominibus cura nõ ſit, deinceps ſagapenum dicemus. BRASA. Eſt ſuccus fruticis ferulacei, vt Dioſcorides inquit. In Media naſcitur, Alexãdriam Aegypti portatur, quæ vniuerſale emporium eſt illarum partium, inde Venetias. Foris tranſlucidum eſſe debet, colore rufo, &, quum frangitur, candido intus, odore medio inter laſerpitii ſuccũ, & galbanum, guſtu acre. Quæ omnia indicia in noſtro vocato ſagapeno ſunt. Plinius capite de-

cimo

cimooctauo vigeſimi libri in Italia naſci aſſeuerat; vbi inquit: Sagapenum, quod apud nos gignitur, in totum tranſmarino alienatur. Etiam libro decimonono, capite ſeptimo, in hortis ſeri dicit ad rem medicam ſolùm. At nec arborem, nec folia Plinius docet, ac ſi de re nota loqueretur. In Apulia nunc prouenit. Tamen quum Medum habeamus Venetias per Alexandriæ nauigationem allatum, hoc potius emerem. Eſt enim verum ſagapenum illud, & efficacius, quod, vt inquit Meſue, porri odorē habet: qui eo loco à quodā excellenti viro immeritò reprehēditur, dicente quaſi per calumniam, vnde ipſe odorauerit. At ſi doctiſsimus hic vir, vt nos fecimus, guſtaſſet, porri, & ferè allii odorem perſenſiſſet, quem à mane ad veſperam etiam prandens in ore habui. Ideo non eſt quiſquam temere culpādus, præſertim in res guſtus, prius quàm guſtu tentatum ſit. Calidum eſt ordine tertio, & ſiccum in ſecundo. SE. Opoponacū ſequitur. BRA. Et nunc opopanax dicere oportet. Succus eſt herbæ, quæ panaces heraclion dicitur. Eſt autem prima in ordine panacum Dioſcoridis. Dicitur autem opopanax, id eſt, ſuccus panacis. In Bœotia, & Arcadia, præſertim Phocis habetur, & in Syria, ex Syria Alexandriam, & poſtea Venetias affertur. Olitorum induſtria magna copia parari

pot

poteſt. Hoc vnũ eſt ex his, quæ Illuſtriſsimus Dux noſter, ex Syria, vel Arcadia habere curabit. Tamen in Italia, & in monte Apennino naſcitur, & in Gargano Apuliæ. Folia habet ficulnea quinquepartita, & per ambitum lancinata, quæ in terra iacent, & inſigniter viridia ſunt. Caulem ferulaceum habet, & altiſsimum, lanuginem candidam habentem, & folia circum ſe minuſcula, vmbraculũ ſuſtinentem, vt anethũ, flore luteo, ſemine odorato, feruentiq; in ore, pluribus ab vno principio radicibus candidis, graueolentibus, multi, ſalſiq; corticis. In Apulia naſcitur vbertim, & in Apennino monte variis locis. Nos ſupra Mutinéſes alpes vidimus, & in orto fratrum ſancti Hieronymi Ferrariæ. Non emerem Venetiis, niſi ob id, quòd ex calidioribus, & ſiccioribus partibus venit. Curarem tamen, vt ex Apulia radice inciſa, lacryma exciperetur: ſubſtratis enim eius foliis in terra excauata colligitur. Quũ auté opopanacé probare inſtitueris, amariſsimũ ſaporẽ habere debet, interius candidũ, & ſubrufum, extrà luteũ, leué, pinguẽ, friabilé, tenerum. Noſtrum, quod habemus, aliqua amaritudine inſignitur, non tamen amariſsimum eſt, & graui odore ſentitur: propterea cum noſtro aliquid mixtum arbitror, quod intenſam amaritudinem tollit, vel opus eſt quantitatem notatu dignã man-

dere.

dere,ſi intēſa amaritudo ſentiri debeat:in reliquis notis penitus conuenit.SEN. In hac re quid Arabes ſentiūt?BRA.Serapio cum Dioſcoride eodem modo ſcribit. Meſue autem tria panacis genera cōfundit,Heracliū, Aſclepium,& Chironium,id docere volens ex quo opopanax fiat.Cur autem opopanacem inter gummi genera poſuiſti:quum potius cōdenſatorum ſuccorum ordinem ingredi debuiſſet? SE.Ne curæ ſit, modò ex his ſimplicibus, quibus in officinis vtimur, nullum omittatur. BR.A Gallis opopanac vocatur.SE.Ammoniacum ſequitur.BRA.Et hic ſuccus eſt ex frutice eiuſdem nominis ſumpto,quāuis nomen hoc ammoniacū, & genus ſalis, & ſucci ſignificet.Ambo in Libya apud Cyrenē inueniuntur: ſed ammoniacū appellatur, quia in arenoſa Libya, apud Ioāis Ammonis templū prodiit.Sal ex terra ſumitur : gutta(ita enim Romani ſuccū illius arboris vocant) ammoniaca ex arbore manat. Miror ego de Paulo Aegineta,qui inter odoramēta numerauerit. Vnde colligere potes,quę apud ipſos ꝑ odoribus exiſtimarentur.Nā & Dioſcorides ammoniacū thymiama vocat: tamen eius odor grauis eſt. Nec verū ammoniacū nobis deeſt, quāuis antiquū fortè ſit, & quandoq; adulteratum.Venetiis emes, quanuis Genuæ melius eſſet: quoniā ex Aphrica mercatores Genuā

fac

facillimè tranſeunt, tamen & Alexandriam portant, ac Venetias. Ita probatur quod eſt maximè coloratum, non lignoſum, ſine arenis, & ad thuris maſculi ſimilitudinem in grumos concreuit, quale non ſemper eſſe cõſtat, purum, prædẽſum, liberum ſordibus, & odore caſtorei, guſtus amarulenti. Neſcio cur Galenus odorem coriandri habere fateatur, & cur Paulus ad odorem ammoniacũ accẽdat. Fortè diuerſum eſt id Pauli, & Galeni, ab eo Dioſcoridis, qui grauẽ odorẽ, vt caſtoreũ habet. Et quòd de re diuerſa loquantur, hoc ſignum eſt: quia in ſimpliciũ medic. facultatibus, ea dicũt, quæ à Dioſcoride in ammoniaco tractantur. Ammoniacũ ſupra deſcriptũ thrauſma nũcupatur. Eſt aliud terroſum, & lapidoſum, quod phyrama dicitur. Nos frequenter hoc habemus: nec primũ deeſt. quandoq; ab Hiſpanis, vt nos vulgò facimus, à Gallis armonia vocatur. Apud Auerroim calidũ eſt in prima parte tertii ordinis, & ſiccum in primo. Auicenna autem calidum in fine tertii ordinis cenſet. Auerroi potius fauere ſtatuimus. SEN. Sarcocolla occurrit. BRASAVO. A glutinandis carnibus nomen inuenit. Gummi eſt arboris in Perſide thuris pollini ſimile, colore ſubrufo, guſtanti amarum. Si noſtram ſarcocollã guſtaueris, nonnulla granula amara ſunt, alia minimè, vt quæ à Dioſco-

ride

ride dicuntur, vera eſſe deprehendam: adulterari ſcilicet gummi permiſto. Nā pura grana amaritudine afficiuntur, impura nequaquam. Nec illos probo, qui ſarcocollam eſſe inficiātur, quia pollini ſimilis nō ſit. Imò pro maiori parte, adeò tenuia grana ſunt, vt pollinem imitari videantur: quanuis aliqua etiam craſsiora ſint, quæ tamen non impediūt eſſe pollini ſimilia. Quod autē à Meſue corpora impinguare dicitur, & à quodā meo præceptore reprehenditur, quia ſi ſoluit, impinguare nō poteſt: nō eſt dignū reprehēſione: quoniam multa ſoluere poſſunt, quæ impedimenta remouendo, impinguationis cauſa fiunt, qualitatē quandā vētriculo condonātes, præter id quod euacuent, qua facilius digerere poſsint, & in nutriti ſubſtantiā cibum vertere. Quam ob rem idem euacuare, & nutrire poteſt, id eſt, cauſa eſſe cur nutriatur corpus. SE. Videtur Meſue voluiſſe ex ſe corpus impinguare, & non ab euentu: quia inquit, eius vſum corpora impinguare, neq; Dioſcorides hoc dixit. BR. Meſue excuſandus eſt, vt nos diximus: neq; opus eſt, omnia à Dioſcoride dici. Si excuſatio placet, illā accipito: ſin minus, tu exquiſitiorē inuenito. A Gallis etiā ſarcocolle nuncupatur. SE. Styrax vtriuſq; generis ſequitur. BRA. Intelligiſne liquidam, & quam ſiccā vocamus? SE. Nihil aliud. BR. Liquidam,

eſſe

eſſe Dioſcoridis ſtacten,id eſt,primum myrrhæ expreſſum,ſuprà edocuimus: tamē parnam amaritudinē habet,vt ego adulterari putarim. Vnde myrrhæ fragrātia noſci poſſet, ſi purū ſtacten haberemus. Arabes decipiuntur,qui ex eadē arbore ſtyracē liquidā, & calamitim haberi iudicāt:imò addunt,huius arboris fructū in magnitudine auellanæ eſſe, & exprimi: quod exprimitur, ſtyrax liquida eſt:cortices ſtyrax ſicca ſunt. Hæc autem arbor gummi habet, quod eſt ambra. Hæc Serapio ex ſententia Iſaac. Hoc errare fecit Pandectarium, vt tres ſtyracis ſpecies eſſe arbitraretur,liquidam, ſiccam, & calamitim. Re vera id vocabulum ſtyrax, ſolùm eam ſignificat,quæ à probis authoribus calamitis nūcupatur,de qua Serapio poſt prædicta ex ſententia Dioſcoridis tractat. De fructus expreſsione nihil apud authores fide dignos ſcriptū reperi:vnde vel de alia re tractabat Iſaac quàm de ſtyrace, vel,vt cōtingebat,locutus eſt. Verùm quia ſub eo vocabulo ſcripſerat Serapio ad caput miha,id eſt,ſtyracis duxerat. Styrax autē Iſaac,alia res eſt. Nūc igitur de Dioſcoridis,Plinii, Galeni, & aliorū bonorū authorū ſtyrace loquemur. Hi omnino diſtinctū ſtyracem habēt,non per liquidū,& ſiccū,ſed p proprias quaſdā qualitates,vt hic à calamo, calamitis,ille chrymatias,alter aſpros,id eſt, albi-

cans nũcuparetur. Hæc autẽ nomina in diuerſis antiquorũ cõpoſitionibus inueniũtur,nec ſpecies euariãt. Ad rẽ verò accedẽtes,ſtyrax lacryma eſt arboris cotoneo malo ſimilis. Ex Cilicia Alexãdriã,& Venetias defertur: quãquã,& in aliis pluribus locis naſcatur. Nã ex Cypro,& Creta habetur,ſed ex Creta illaudabilis,quẽ frequẽtius habemus.Nõ eſt opus dubitare,an verũ ſtyracẽ habeamus:quia veriſsimus eſt,& ſi ineptior ſit,habet ſimul ſcobẽ ſui ligni.Globi quãdoq; in modũ gũmi inter ſtyracis maſſas inueniũtur. Si optimũ ſtyracem quæris,eũ accipe,qui rufus ſit,reſinoſus,pinguis,& grumos habet albicãtes, q diu ſui coloris bonitatẽ ſeruet, & quũ ſubigitur lẽtorẽ mellis habeat. Talẽ Venetiis eme, & præſertim in quo lacrymæ gũmi ſimiles appareant. Nec ſtyracinũ vnguentũ prætereundũ eſſet, ſi haberi poſſet.In Syria fit.Singulis annis Venetorũ nauis, quæ Ieruſalemi litora appellit, in Syriã ꝑuenit.Fuliginẽ eo modo para, quo Dioſcorides thuris fuliginẽ fieri docuit. Hiſpani ſtoraque nũcupãt.Calidus eſt in ſecũdo ordine,& ſiccus in primo.SE. Vtraq; pix ſequitur.BR. Per vtrãq; picẽ quid intelligis? SE. Hiſpanã vocatã, & naualẽ: dubitas etiã in picibus? BR. Maximè dubitabã, quoniã pix ſicca, & liquida inueniuntur.Pix naualis notiſsima eſt,ex pinu,& picea fit, pinguiſsimis harũ arbor

borũ aſſulis acceptis reſina plenis in ſtruem congerũtur, & igne appoſito in fictitiũ canalem fluit reſina accẽſa, quæ extincta pix vocatur, & nigredinem ab igne acquiſiuit: à nobis pix naualis, ab antiquis liquida nũcupatur, ad differẽtiã alterius per alterã cocturam factæ, quæ pix ſicca dicitur. Ambarũ vſus eſt in officinis. SE. Et ambas habeo. Ex Germanicis partibus ad nos conuehũtur, præſertim ex Tridẽto. BR. Imò & ex plurimis Italicis. SE. Pix igitur ex reſina fit? BR. Equidẽ ex reſina in teda occulta, qua exuſta, pix exudat. Nec putes ex his duobus tantùm picẽ fieri, quoniã in Syria terebinthi teda exuſta fit, quia ibi pinus abeſt, aut rara inuenitur. Si etiã ex picea fiat, maior pars ex pinu eſt. Laudatur pix nitida, leuis, pura. Etiam ex cedro in Græcia habetur, præter duo picis genera, liquida, & ſicca, quã palim piſſã dicũt, quę & ipſa in aridũ, & viſcoſum diuiditur. Oleũ picinũ habere ſtudeas, quod fit parte aquoſa picis ſeparata, nã enatat, vt in lacte ſerũ. Dũ pix coqtur, puris velleribus excipitur ſupra eius halitũ expãſis, & quũ permaduerint in vas expreſsis: & hoc ſemper fit dũ pix coqtur. Nec picis fuliginẽ in tua officina omittas, quã eo modo facias, vt primo li. Dioſcorides tradit. Nec zopiſſam deſpexeris, quę eſt deraſa à nauibus reſina cum cera: quã ob rem pix ex reſina fit, id eſt, pingui teda cõbu-

ſta,reſina plena. SE. De pice Hiſpana proſequaris. BR. Hæc & pix Græca vocatur, qua picata vina fiũt:accepto enim pugillo,vel duobus,aut tribus huius picis in vas vino plenum proiiciũt,ne marceſcat, & vinũ potẽtius euadat:hinc Græca vina ferè omnia, quæ ad nos ferũtur (Cretico dẽpto, Maluaſia nũcupato) picis odorẽ habẽt, & ea præſertim, quæ Romania vulgò dicũtur. Eſt autẽ res fictitia:nã ex omni reſina fit, ſed præſertim ex pini reſina,quoties per decoctionem ad id ducitur,vt in puluerẽ redigi poſsit.Hinc eſt quòd pix Hiſpana varios colores habet:quãdoq; fuluũ, & aureũ,ſi ex laricis reſina fiat:quãdoq; albicãs, ſi ex pini,vel piceæ reſina. At nomen picis ſortita eſt,quũ ſit reſina cocta, propter cocturã, quã nõ habet reſina, ſed ſpõte à natura proſiliit.Vnde pices ꝑ ignẽ fiũt:reſinę ſpõte ex ſuis arboribus prodeũt.Hiſpana nũcupatur,quoniã ex Galliæ,& Hiſpanię mõtibus ad nos magna copia cõportatur, quanuis & in Italia ſit plurima.Eadẽ ratione & Græca dicitur, quia ex Græcia affertur:& Colophonia,quoniam Colophone inuehebatur.In his reſinis diuerſos authores cõperio. Nã Plinius ex pinu, & picea ſiccas eſſe: Dioſcorides autem ex omnibus arboribus reſinã emittentibus, humidas, & ſiccas haberi tradit.Quicquid ſit,nos ea tãtùm proſequemur,quæ in officinis habentur,

aliàs

aliàs determinatè de his rebus tractaturi. Tu in officina Hiſpanã picẽ ex reſina pini habere ſtudeas: quanuis & ex aliis reſinis ſeruare nihil impediet. SE. Rẽ mirã edocuiſti. hactenus Hiſpanã picẽ gũmi alicuius arboris eſſe arbitrabar. BR. Deinceps intelliges Hiſpanã picẽ per decoctionẽ reſinæ, vt in puluerẽ redigi poſsit, fieri, & lõgè à gũmi differre. SE. Quibus notis reſina à gummi differt? BRA. Reſina oleagina quodã modo eſt gũmi aqueũ, quod experientia maximè demonſtrat: quoniam reſina igne accẽditur, gummi crepitat. Difficile præterea eſt, reſinas & aquã miſcere, facillimũ gummi & aquam: difficillimum gummi & oleum, facillimũ reſinã & oleum. Quæ experientia, reſinæ naturã oleaginam, gummi verò aqueam eſſe oſtendit. Ideo noſtri temporis inepti quidam medici rerũ naturas neſcientes, in variis compoſitionibus gummi & oleum miſcent, reſinas & aquam, quæ non ſe cõpatiuntur, magno pharmacopolarum clamore. SEN. Tamen miſcentur. BRA. Miſcẽtur quidem, ſed difficulter. SEN. O quoties hoc mihi accidiſſe memoria habeo. De reſina autem proſequaris. BRA. Dictum iam eſt, te pini reſinã ſeruare oportere, de qua Plinius de pinu minimũ colligi ſentit, quum tamen experientia oppoſitũ oſtendat: fortè quia Plinius à Theophraſto ſumit,

apud Theophraſtum verò pinus larix eſt,ita ipſe acceperit. Omniũ verò optima terebinthina eſt. SEN. Tu ergo inter reſinas terebinthinã numeras? BR. Equidẽ,& ab authoribus inter reſinas numeratur. At ne putes illã eſſe terebinthinam,quæ pro terebinthina paſsim vẽditur,flaui coloris,quia ex larice reſina eſt: ideo laricina potius nũcupari deberet. Vnde Veneti,& plures Italiæ gentes,nõ terebinthina,ſed larga,quaſi larica ex larice vocant. Nã habet mellis Attici colorẽ: terebinthina autẽ alba eſſe debet,perlucida, in modũ coloris vitri cærulea, odorata, ſed potiſsimũ odore terebinthi. Ex Cypro Venetias affertur nũc vera terebinthina:aliàs laricina pro terebinthina vtebãtur,nũc error detectus eſt,& verã terebinthinã portant:ſed vt cõmodius vehatur eam coquũt, & in maſſas rotũdas,veluti placentas congerũt. SE. Vt coniicere poſſum ex his,quæ dixiſti, pix terebinthi nuncupari poteſt,quoniã per cocturã fit,vt aliæ pices. BRA. Poterit, & nihil impediet, niſi diuerſam eſſe terebinthinę cocturã ab aliis picibus dicamus quoniã terebinthina in aqua,alię ſiccæ,& per aſſationẽ potius denſantur. Chiã ſummè laudat Galenus in li. de Antidotis primo. Andromachus Libycam præfert. Satis eſt,nos Cyprinam habere. Venetiis etiam non coctã vidimus, quæ duritiem quandam præ ſe ferebat.

SE.

SEN. Gaudeo meis temporibus inuentã eſſe terebinthinã, id eſt, ad nos allatam, quæ prius non afferebatur. BRAS. Ex Aphrica etiam, & Cycladibus inſulis Venetias comportatur. Verùm ex multis aliis locis & multis arboribus reſina fit. SEN. Maſtichen quid eſſe arbitraris? BRA. Inter reſinas à Dioſcoride numeratur, & ita ſentiunt Theophraſtus, & Plinius: quippe reſina lentiſci eſt. SEN. Legi medicos quoſdam recẽtes, qui ſuo quodam libello Auicennam reprehendunt, qui ignorauerit lentiſcũ eſſe arborem ferentẽ maſtichen. BRA. Et ſi Auicenna de Romana maſtiche loqui videatur, quam in rerum natura nõ eſſe recẽtes quidam ſcioli profitẽtur: nos ex oppoſito Romanã maſtichẽ, id eſt, Italam eſſe ſcimus. vnde Plinius, præter Chiam, Italam etiam ſcribit, & Cicero ruſticæ plebi neceſſariam eſſe pro variis temporibus cognoſcendis tradit. Circũferuntur de hac arbore Ciceronis verſiculi, ex libro de diuinatione:

Iam verò ſemper viridis, ſemperq; grauata
Lẽtiſcus, triplici ſolita eſt grãdeſcere fructu,
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi.

Vt apud Romanos in honore fuiſſe lentiſcũ deprehendatur. Recẽtes ergo immeritò Auicennam reprehendũt, qui de Romana maſtiche loquatur. Imò & ſi non dicat arborẽ fe-

rentem maſtichen lentiſcum eſſe, id tamē innuit, quum inquit ex ea fieri dentifricia. In hoc autem erat apud antiquos laudatiſsima lentiſcus, & in hoc opere dentiſcalpio à Dioſcoride collaudatur. Imò Auicēna idem cum Dioſcoride dicit in lentiſco, quod arbor in vſu acaciæ, & hypociſthidis reſpōdet: quāuis ille vocabulo barbaro vtatur, heriſiſtides. Vnde de his recentibus apprimè mirandum, qui ita temere ſine culpa Arabes reprehendant, & Mauritanos accuſent, qui è ſua lingua in Latinā peruerſe interpretati ſunt: fortè ſi tot haberent Mauritani literarum ſectatores, quot Græci, mendis carere in pluribus perciperemus. Adeſt in agro Romano & Neapolitano lentiſci maxima copia. SE. Habétne duritiem illam maſtiche, quum in arbore ſumitur? BRA. Non, ſed reſinæ duritiem ſolùm, poſtea magis ac magis exiccatur. SE. Reſinarum ordinē ſecūdum perfectionem, & imperfectionē libenter addiſcerem. BRA. Id libēter agam, de his præſertim, de quibus antiqui meminere. Inter alios Galenus lib. de ſimpli. medic. facult. VIII. per adſtrictionem reſinas ſcribens, hunc ordinem obſeruat:

Prima, lentiſcina, id eſt, maſtiche.
Secunda, terebinthina
Tertia, ſtrobilina
Quarta, pinea

Quin

Quinta, picea
Sexta, abietina
Septima, aliæ.

In digerendo reſinarum ordo.

Prima, terebinthina
Secunda, lentiſcina
Tertia, aliæ, quæ parum differunt in maiori, aut minori digerendi actione.

In abſtergendo reſinarum ordo.

Prima, terebinthina
Secunda, aliæ, quæ non differunt in abſtergendo ſenſibili aliqua differentia.
Tertia, lentiſcina, quæ minus aliis abſtergit.

In attrahendo reſinarum ordo.

Prima, terebinthina
Secunda, aliæ, quæ in attrahendo eadem vi inſigniuntur.
Tertia, lẽtiſcina, quæ cæteris minus attrahit.

In emolliendo reſinarum ordo.

Prima, terebinthina
Secunda, lentiſcina
Tertia, cypariſsina
Quarta, aliæ, quæ æquo modo molliunt, quanquam & exiccãdi vim quandã habeant, & nõnullis in emolliẽdo quãdoq; vti nõ debeamus. Poſſemus & ſecũdum acrimoniam eas comparare. Sed Dioſcorides nos vocat, qui omnes reſinas alio ordine diſponit, abſolutam perfectionem reſinarum conſiderans,

quæ in hunc ordinem diſponi poſſunt:

Prima, terebinthina
Secunda, lentiſcina
Tertia, picea
Quarta, abiegna
Quinta, ſtrobilina
Sexta, pinea.

Veneriis pro officina tua, veram terebinthinam, & maſtichen emere poteris. Et præter hæc, ex omni reſina fuliginẽ para, vt Dioſcorides primo libro ſcriptũ reliquit, & ad medicos vſus ſerua. SE. Suntne aliæ reſinæ? nam tu in exarandis Galeni ordinibus cypariſsinę meminiſti. BRA. Imò & acerna, vel zigia reperitur. Eſt autem tertiũ genus aceris zigia, & multæ aliæ ex variis arboribus: ſed quæ in vſu potiſsimùm ſunt, ex prædictis fluunt. SE. Vnum ſolum aduerto, quum reſinam abſolutè dicimus, illam pini intelligimus, quam raſa, nulla determinatione addita vocamus. BRA. Ita vſus fecit. Nam & ſi apud antiquos reſinam inueniamus, terebinthinã ob excellentiã intelligere oportet, niſi alioqui appellare conſueuiſſent, vt in noſtro vſu eſt. Nunc reliqua proſequaris. SEN. Oro ne aliarũ gentium nomina prætereas. BRASA. Id libenter agã. Pix à Gallis pois, ab Hiſpanis Pez, à Germanis bech, à Polonis ſmola nũcupatur. Maſtichen verò Galli maſtic, Hiſpani ex Luſita-

nia

nia almezaga vocãt, & Galli etiã vt nos ferè, & Hiſpani, ac Germani terebinthinã vocant: nam primi terebinthine, alii termentina, tertii terbentin proferunt. A Polonis verò modrzcuioua ziuicza nuncupatur. SE. Arbitror te obliuioni mãdaſſe, harum picium & reſinarum qualitates referre. BRA. Id nunc efficiam. Galenus VIII. de ſimplic. medicam. facultat. picem ſiccam inquit excalefacere, & exiccare ordine ſecundo, & plus deſiccare quàm excalefacere: vnde in medio ſecũdi ordinis calefacit, in fine exiccat. At humida plus calefacit, quàm exiccet. Nam eſt in medio ſecũdi ordinis calida, & in prima parte ſicca. Auerrois V. Collectionũ, inquit eſſe calidã, & ſiccã ordine tertio. Arbitror mendoſum eſſe Auerrois codicem, & legendum ordine ſecundo: quia in reliquis Galeni verba egregiè refert. Maſtiche & ipſa ſecũdum Galenũ calefacit, & exiccat ordine ſecũdo. Auerrois à Galeno diſſentit, inquiens in ſecundo calidam eſſe maſtichen, & in tertio ſiccã. Galeno potius inhærendum. Terebinthina & ipſa, in ſecũdo ordine calida & ſicca exiſtimatur. SE. Gummi Arabicũ ſequitur. BRA. Gummi genera tot eſſe, quot ſunt arbores, è quibus manãt, authores teſtantur: ſed hoc genus, quod Arabicũ nominamus, & ab aliquibus Babylonicum, ab aliis Saracenicũ dicitur, à nullo

antiq

antiquo authore particulari nomine donatur: quum verò hoc nomen potius ſit ab Arabibus inuentum, quàm Græcis, gummi Arabicum, ideo ab Arabibus petendum eſt, & ex ipſis quid ſit inueniendum. Serapio gummi Arabicum ex arbore acaciæ manare dicit: & Dioſcorides lib. 1. ex arbore acaciæ gummi colligi ſcribit, aptum ad ſpiſſandum, refrigerandumq́;, quod ex ſpina fieri monet. Vnde Plinius capite vndecimo XIII. libri, optimū gūmi docens, ex ſpina Aegyptia eſſe inquit. Acacia verò eſt Aegyptia ſpina, vt à Dioſcoride docemur. Eſt autē vermiculatū, colore glauco, purū, ſine cortice (ſcilicet arboris, nō ipſius: multi quidem decepti ſunt gūmi corticem habere arbitrantes) dentibus adhærens. Sed Græci nullum habent peculiare nomen, quo ipſum indicent, niſi Arabico vtamur: tamē ex ſpina gummi, vel acaciæ gummi dicunt. SE. Noſtrum gummi glaucum eſſe nō videtur. BRA. Imò quandoq; glauci coloris vidi, quādoq; albi, quādoq; aurei. In cauſa eſt arborum diuerſitas, à quibus educitur. Nam ex vna arbore nō ſumitur gummi noſtrum, ſed ex pluribus: propter id diuerſos colores, & diuerſas proprietates habet. Spina autem illa, quæ acaciam facit, etiam in Arabia naſcitur: hinc nomen ſortitum eſt, gummi Arabicum. Babylonicum verò, quia circa Babylo-

niam

niam Aegypti concreſcit. At Saracenicũ dicitur, quia vulgus noſtrum infideles, & præſertim Mauritanos, Saracenos appellare ſolet: propterea quod ex Aphricæ parte, & Mauritania venit, Saracenicũ vocant: vt hoc gummi, quod Saracenicum dicitur, quia ex Aphrica etiam conuehatur, Latinè gummi acaciæ, aut gummi Aegyptiæ ſpinæ dici deberet. Verùm aliarum arborũ gummi miſta ſunt, ideo varii colores in ipſo cernuntur. SE. Quarum arborum? BRAS. Amygdalarum amararum, ceraſorũ, prunorum, vitiũ, olearum, vlmi. SEN. Habéntne diuerſas vires huius gummi genera? BRAS. Habent, & vnum alio deterius eſt. SEN. Niſi ægrè tuleris, optarim vt quendam ordinem perfectionis, & imperfectionis edoceres. BRASA. Id libenter agam, à perfectiori exordiens, & mox alia ſecundum vires ſcribentur.

Primò, gummi Arabicũ ex Aegyptia ſpina.
Secundò, ex amygdalis amaris.
Tertiò, ex ceraſo.
Quartò, ex pruno.
Quintò, ex fructibus.
Sextò, ex vlmo.

Quum alia ſint gummi genera, penes ordinem prædictum perfectionis & imperfectionis, eorum firmam experientiam & ſtatum nondum habeo: ideo ad aliud tempus per-

tractare differam, præſertim quia ad nõnulla priuatim valent, vt eſt gummi ex vitibus, quod priuatim infantium vlceribus aptiſsimum eſt, & olearũ priuatim dentium doloribus ſuccurrit. Nuces quoque ſuum gummi habét, quod eodem modo, ſicut alia, ex trunco emanat. Apud Arabes electuariũ fit, quod de cineribus vocant, apud Auicennã præſertim, in quod gũmi nucis intrat. Gummi Arabicum exiccat ordine primo ſecũdum recentes, imò ad ſecundum peruenit, & infrigidat ordine primo: tamẽ Auicẽna iudicat omnes gummi ſpecies eſſe calidas, & Auerrois charaben excipit. Et re vera gummi Arabicum potius calidũ ordine primo, quàm frigidum eſſe cenſerem. Tamen è diuerſarum partium Venetias affertur, ex Cephalonia. A Polonis dicitur gummi Arabſkie. SE. Nónne & dragagantum inter gummi ſpecies numeratur? BRA. Naturam gummi habere Dioſcorides prodidit. Propriè autẽ gummi nõ eſt, quanuis recentes gummi dragaganti appellent. Eſt autem tragacantha (vt rectè loquar) radix lata, & ſurculoſa, ſupra terram eminens, è qua rami humiles, firmi, latè diffuſi, folio numeroſo, tenui, puſillo, intercurrẽtibus ſpinis, fronde ſua contectis, & candidis, validis, ſubrectis de qua tertio libro Dioſcorides agit. Ex hac radice inciſa ſuccus emanat, qui

in

in lacrymam coaleſcit: hic etiam ſuccus tragacantha nuncupatur. Recentes vocabulum corrupere, & dragantum, vel dragagantum dicũt. Cõglutinat vt gummi. Antiqui in Creta ſolùm naſci arbitrati ſunt: & re vera in Creta abundat, & è Creta Venetias affertur. Imò nomen Tragio Cretam ſignificare certum eſt, quia ſpina ſit Cretica. Tamẽ aliis locis naſcitur, in Arabia, in Achaia, in Media Aſiæ, in Peloponneſo. Quicquid ſit, naturã gummi habet: ſecundum Dioſcoridem, per radicis inciſionẽ fit. At Theophraſtus ſponte emanare cenſet. Ad gummi igitur redeuntes, Paulus Aegineta quum de commi, id eſt, gummi pertractat, ea tantùm animaduertit, quæ à Galeno breuiſsimè expoſita ſunt. SEN. Notas ſcire optarẽ, quibus probatiſsimã tragacantham noſcere poſsim. BRA. Ex Dioſcoride libentiſsimè aperiã: Si tranſlucida, leuis, gracilis, pura, ſubdulcis. A Polonis dragant dicitur. Deſiccat ſecũdũ Galenũ vt gũmi: propterea in ſecũdo ordine ſiccũ erit, & frigidũ in primo. ſunt qui iudicẽt in ſecundo humidũ. Ab Hiſpanis alquitino dicitur. SE. Iam noui. Ad reliqua gummiũ genera accedas. BRA. Enumera tu quibus in officinis vtimini. SEN. Gummi habemus, quod elemi nuncupamus. BRA. Cuius arboris eſt? SEN. Abs te peto. BRA. Quid ſentiã, lubens edoce-

bo.

bo. An verò nodũ explicabo, iudex eris. Dioſcorides libro 1. de gummi oleæ Aethiopicæ pertractat. Hoc gũmi, Arabicũ gummi eſſe putat Hermolaus. Nos ecõtra gummi ſpinæ Aegyptiæ acaciã ferẽtis eſſe gummi Arabicũ arbitramur, imò ita eſſe debere certi ſumus: quãuis & aliarum arborũ gummi miſta ſint. Nam à Plinio id gummi cæteris perfectius dicitur. Nos autẽ perfectius gummi nõ habemus Arabico dicto: quamobrẽ & ex his, & ex colore non poſſum cum Hermolao aſſerere gummi oleæ Aethiopicę eſſe gummi Arabicum, ſed quandoq; inclinauimus, vt gummi oleæ Aethiopicę eſſet gummi elemi dicti (vt inquit Hermolaus) quaſi enhæmi. In id autẽ nunc potius inclinor, corruptũ eſſe vocabulum oleæ, in eleæ, poſtea in elemi. Reperitur autẽ hoc gummi & in Italia, ſed vos pharmacopolæ re quadam vtimini mihi valde odorata pro gummi elemi, quam reſinam potius, quàm gũmi, exiſtimo. Quid verò ſit nõdum cõperi: ſatis tibi nunc ſit, ex olea Aethiopica, & etiã Italica gummi oleæ haberi, vel, vt vos dicitis, gummi elemi, quod Plinius dentibus valere oſtẽdit. Quin & ex oleaſtro habetur, quod his notis deprehẽditur: ſimile eſt ſcammonio, ſed rufiuſculum, & exiguis ſtillicidiis cõcretũ, guſtu mordaci, nec gummi aſpectũ habens. Id enim damnatur, quod gũmi aſpectum

ctum præ ſe fert. Quam verò vos pro elemi, id eſt, oleæ lacryma accipitis, cum ſcammonio ſimilitudiné non habet, nec rufa eſt, concreta exiguis ſtillicidiis, nec guſtu mordaci: imò potius quandoq; dubitaui quod gummi hederæ nuncupatis, gummi elemi eſſe, ſi mordacem illum guſtum habuiſſet. SEN. Neſcis igitur quid ea res ſit, quam gummi elemi appellamus? BR. Ad hoc vſq; tẽpus quid ſit, quo vtimini, ignoro: ſed breui ſpero rem hãc aſſecuturum. Satis nunc ſit, gummi elemi verum, eſſe gummi oleæ: nõ dico Aethiopicæ, ſed cuiuſcunq; loci, modò olea lacrymã habeat. BR. Oblitus es aliarũ gentium in prædictis gummi nomina edocere: his tamẽ maximè oblector. BRA. Ne herbarium noſtrum ſuo deſiderio fruſtrari videar, à Gallis gummi Arabicũ, gõme Arabic, & Hiſpanos gomma Arabica nuncupare ſcias. Dragagantum verò Galli, gõme dragãt, Hiſpani gõma dragante, Germani driant vocant. SE. Gũmi hederæ proſequaris. BR. Ex hedera libro tertio fieri lacrymam Dioſcorides cẽſet. Vos pharmacopolæ gũmi quoddam circunfertis hoc nomine appellatum gũmi hederæ, quod nõ eſſe gũmi hederæ, id teſtimoniũ eſt, Dioſcoridem lacrymam hederæ pſilothron eſſe dicẽtem: ſed gummi illud veſtrum, non ſolùm pſilothron non eſt, imò nec mordicantẽ gu-

ſtum habet, aut qui calorem oſtendat. Vnde & Galenus lib. ſeptimo de ſimpl. medi. facult. de ciſſo, id eſt, hedera tractans, inquit, lacrymam eius pilis nudare, & eſſe vſqueadeo poteſtatis calidæ, vt obſcurè adurat. Quamobrem non eſt gũmi hederæ, vel lacryma hederæ, quam vos pro ea circunfertis. SE. Quid ergo eſt? BR. Gũmi alterius arboris, quam ignoramus. Nam & experientia hedera conſiderata, verũ gummi, id eſt, lacryma hederæ, cognoſci poteſt. Ego quandoq; hãc lacrymam ſupra hederæ truncum concretam vidi, ab ea quam habetis, lõgè diuerſam. A Gallis gomme de lierre nuncupatur. Fit incidẽdo hederæ truncũ, ſuccus, qui exit, hederæ gũmi vocatur, qui potius liquor nuncupari deberet. Quandoq; de ſe fluit, ſed raró. SEN. Putáſne ſandaracham inter gũmi numerandã? Nam gummi videtur, ſi proprietates eius contemplor, & guſtum, & corticem arboris quãdoq; coniunctum. BRA. Apud probos authores, duo nomine ſandarachæ intelliguntur. Vnũ eſt, quod cherantemum dicitur, vel rhitaces, quo in apomeli Dioſcorides quarto libr. & Hermolaus in corollario capite D.xliij. in lilio. Sed hæc veſtra ſandaracha, quam à verno rore vernicem dicunt, nihil ad rem medicam. Eſt alia ſandaracha, de qua Dioſcorides v. libro quæ cum auro, & argento inuenitur,

nitur, & argenti fodinis flammeo colore ad ſatietatem rufeſcit,fragilis,puraq́;,& habens quodā modo cinnabaris colorem, & reddēs virus ſulphuris. Nec eſt vera ſandaracha,quā in officinis haberi oportet. De qua Galenus,Paulus,& Dioſcorides medicas vires tradunt. Cuius vice auripigmēto vti poſſumus, quoniam eaſdem vires habet.Inter auripigmenti maſſas ſandaracha inuenitur.Et nūc ego domi habeo veram ſandaracham, auripigmento nexam.eadem enim fodina colliguntur. Fit etiam adulterina ſandaracha ex cerusſa decocta,vt Vitruuius ſeptimo architecturæ libro docet. Illud autem caſu inuentum eſt, facto incendio,vbi erat ceruſſa.Hæc ſandaracha pictoribus magis apta eſt: naturalis verò medicis.SEN.Sandaracham libenter cognoſcerem, qua omnes ferè medici vtuntur, & paucisſimi, imò nulli cognoſcere videntur.BRASAV.Tibi in tua officina ſandaracham oſtendam.SEN. In mea officina? fortè illam portabis.BRASAVO.Imò in tuis pyxidibus inueniam. Conſidera auripigmentum tuum, videbis aliqua parte rubeſcere, vt ferè in minii colorem vergat.SENEX. Id frequentisſimè video, imò auripigmentum ita rubrum ſuperioribus menſibus à luteo diſcreui.BRASAVOL.Illud rubrum ſandaracha eſt. Eadem enim fodina, & ſandara-

cha, & auripigmentum effodiuntur: imò ſimul miſta ſunt. Sed quod maius eſt, audias: auripigmentum, & ſandaracha idem re ſunt: differũt tamẽ per maiorem, & minorem decoctionem naturæ. Nam & idem ab arte fieri percepi, & tu ipſe experiri poteris. Sume auripigmentũ, & vitreato vaſe impone ſuppoſito igne, vt liqueſcat, & accẽdatur, accẽditur ferè vt ſulphur: ſi per aliquod ſpatiũ combuſſeris, inde frigeſcat, videbis oculata fide per hanc decoctionẽ auripigmentum ſandaracham euaſiſſe. Si etiam auripigmento pinxeris, & ſandaracha, eundem ferè colorem faciunt, niſi quod in ſandaracha intenſior eſt, quàm luteus, in auripigmento magis floridus. Nam ſandarachæ color in eum, qui vulgò ranzo appellatur, inclinat, in quẽ etiam is dependet, qui ab auripigmẽto vſto fit, vt auripigmẽtum vſtum in ſandarachæ naturam tranſiuiſſe deprehendi poſsit. Nec mouearis, quòd ſandaracha rubra dicatur: quoniam rubra quidem eſt viſu, ſed quũ teritur, & aqua miſcetur, hoc eſt, aptatur ad picturæ opus, hunc colorem luteum intẽſum facit, non rubrũ. vnde minio ſimilis eſt viſu ſandaracha, non autẽ opere, quum ea picturæ fiunt: vt manifeſtè cognoſcas ſandarachã veram, eſſe auripigmẽtum à natura magis coctũ. Quod ſi arte coxeris, eundẽ colorẽ inſigniri videbis.

Tu

Tu ipſe experiaris, quemadmodum & ego pro noſcendis exquiſitiſsimè ſæpius expertus ſum. Imò & quod riſagalū vos nūcupatis, ex auripigmenti genere eſt. Qui verò inquiunt Venetiis auripigmentū liquefieri, & arte in læuigatas aſſulas parari, quas riſagalū poſtea nuncupant, decipiūtur: nam in fodinis auripigmenti arſinagal reperitur, & eiuſdem generis eſt, ſed vilius. Ideo & viliori pretio venditur, in quo reperitur etiā ſandaracha: color enim ſandarachæ magis ignitus eſt, & aliqua parte cinnabarim refert, redoletq; ſulphuris odorem. Recētes chymiſtæ arſenici nomine tria intelligunt, auripigmentum, riſagalum, & quod particulari nomine arſenicū vulgò dicimus. Chymiſtarum nomina hæc ſunt, arſenicum croceum, quod eſt auripigmentum, arſenicum rubrum, quod eſt ſandaracha, arſenicum album, quod ita ſimplici nomine à nobis vulgò dicitur. Sed in vno decipiuntur, quia arſenicum album non eſſe minerale arbitrantur, ſed inquiunt Venetiis eſſe, qui vi ignis ita parēt, & arte ex auripigmēto faciūt. quod falſiſsimum eſſe, & inexpertes agyrtæ noſcūt. Nam ex minera defoditur noſtrū arſenicum. Sed chymiſtæ ſuam hāc diſtinctionem ab Auicēna accepere, ita innuēte: Serapio autē ſub cap. Narnech, quod eſt ccclxxxj. id eſt, auripigmēti, ſandarachā etiam intelli-

git & arſenicum album. Quod verò ſub auripigmento ſandaracham accipiat, ex eo deprehenditur: quoniam ex ſentẽtia Dioſcoridis inquit in eiſdem fodinis auripigmentum citrinũ inueniri, in quibus inuenitur auripigmentum rubrum: hoc autem à Dioſcoride dicitur ſandaracha, & in calce verborũ Dioſcoridis à Serapione adductorum, caput de ſãdaracha Dioſcoridis ponitur, & ſuas proprietates aſsignat ſub nomine auripigmenti rubri, vt certũ ſit apud Serap. ſandaracham eſſe auripigmentum rubrum: vnde frequentiſsimè in auripigmento ſandaracha inuenitur, & in dicto riſagalo, quod & ipſum in auripigmenti genere cẽſendum eſt. Riſagalum verò, & nonnulli arſenicum vocãt: ſandaracha à Serapione auripigmẽtum rubrum appellatur. SE. Gaudeo ſeneſcens ſemper plurima diſcere. Sandaracham habeo, habere autem ignorabam. Verùm quum venenum ſit præſentiſsimũ, quomodo à Dioſcorid. in vſu medico valere iudicatur? BR. Non mirũ, quoniam nõ multa venenata aliis miſta, mitiora fiunt, & apta medelæ. Nam Dioſcorides vj. lib. ſandaracham inter venena numerauit, & quibus remediis eius noxa aboleatur. Miror de Rodulpho Agricola, qui in ſuo Bermano ſandarachã non olere virus ſulphuris ſcripſerit. Si ipſe tractaſſet, & manibus fricuiſſet,

ſulphu

ſulphuris odorem euitare non potuiſſet. Imò ſi (vt nos fecimus) accendiſſet, oculis fumum ſulphuris vidiſſet, & nidorē naribus perſenſiſſet. Adde eundē authorem admirari Dioſcoridem, qui cinnabaris colorē habere dixerit. Tamen à Dioſco. nuſquam hoc dicitur, ſed quod aliquē colorem cinnabaris habet, id eſt, aliquo modo inclinat: in rubrū enim vergit. At miſta aqua, & optimè trita luteum colorē facit parū intenſiorē colore ſimplicis auripigmēti, ſed eiuſdē apparentiæ cum colore auripigmēti vſti. Quū ergo in antiquorum deſcriptionibus ſandarachā ſcriptā inueneris, partē rubram auripigmēti accipito, aut rubrā partem riſagali dicti. Si verò deſit pars rubra, eā partē arſenici, aut auripigmēti ſumas, quæ in rubrū magis inclinat. SE. Id autē, quo pro ſandaracha vtimur, & gummi videtur, quid eſt? BR. Eſt gūmi iuniperi: nam Arabes ſandaracham appellāt gummi iuniperi, ex quo puluis fit, quem vernicem vulgò nuncupamus ad delinendas chartas, ne bibulæ ſint, & pictores eo vtuntur in quadā compoſitione vernicem appellata, ex oleo nucū, aut lini, aloe (vt lucē coloribus tribuant) & hoc gummi. Miror cur in vſum medicū venerit hoc gūmi, quoniā Plinius lib. xiij. cap. xj. gummi iuniperi ad nihil vtile cenſuerit. SE. Qua re ducti recentes hoc gummi ſandara-

cham putarũt? BR. Decepti ſunt in nomine: quia apud Serapionẽ ſandarax ſcriptũ inuenere, ipſi ſandarachã putarunt: tamẽ Arabes, quos Serapio adducit, multas vires huic gummi attribuere videntur, quales Dioſcorides, & authores veræ ſandarachæ attribuunt. Sed vnum eſt præſidiũ, à quo abſtinerẽ, fumum, ſcilicet ſandarachæ per os recipere, licet à Dioſcoride præcipiatur. SE. Cur vernix dicitur? BR. Aliud coniectari non poſſum, quàm cum Hermolao dici quaſi vernus ros. Gũmi enim vere potiſsimũ fit, & æſtate perficitur, præſertim ex rorida ſubſtantia. Galli, vt nos, vernix, Hiſpani verniz, Germani virnis appellant. Calida eſt & ſicca apud Serapionem, ordine primo: nobis autem videtur ſecundum attingere. Si vratur, iuniperi odorẽ ſpirat. SE. Aliud gummi ſequitur, quod charabe nũcupant. BR. Neſcio an alia ſimplici re incõſtantiores ſint authores tam antiqui, quàm recentes, quàm in hoc vocato charabe. Omnes electrũ, vel ſuccinũ eſſe putant, tam qui nuper, quàm qui antiquitus ſcripſere. Tu Plinium lege cap. ij. libr. xxxvij. vbi Græcorũ poetarũ fatuitates aperit, qui putarunt lacrymas eſſe ſororum Phaethontis in populos conuerſas circa Eridanum, vt hinc etiam collectum ſit charabe, aut electrum gummi eſſe populi nigræ. quod Serapio, & Auicenna ſentire viſi

ſunt

ſunt. Ipſi enim caput faciunt de haur romu, id eſt, populo, & omnia ſcribunt, quę à Dioſcoride in populo nigra traduntur. Duo autem capita ab Auicéna fiunt, in quibus idem præciſe ſcribit. Vnū quod eſt cccxliiij. in quo de lauro Romano diſſerit: aliud quod eſt D.X. vbi de nuce Romana percurrit. Sunt autem duo capita, vbi de eadem re, & eodem modo ſcriptum eſt. Capite autem ccclxxiiij. de charabe loquitur, quod nucis Romanæ gummi eſſe dicit: appellat autē charabe lingua Perſica, quaſi paleam rapiēs. Non eſt autē hic locus contrarietatē pertractandi in horum capitum qualitatibus: quia noſtrū inſtitutum eſt rem tantùm aperire. Quòd autē Auicenna de gummi nigræ populi loquatur, tum ex proprietatibus apparet, tū ex nomine ipſo: inquit enim haur Romanū appellari achiroſa. Græci autē, vt Dioſcorides, & Galenus, populum nigram, αἴγειρος appellant, vt manifeſtè appareat, Auicennæ interpretē corrupiſſe vocabulū, & pro αἴγειρος, achiroſa ſcripſiſſe. Vel fortè librarii fuere ita per vices deſcribentes corruperint. Ad rem igitur, video antiquos authores in hac re adeò diuerſos, vt quid dicendum ſit, ambigam. Plinius cap. ij. & iij. vltimi libri de hac re incertè tractat. Dioſcorides electrum gūmi eſſe nigræ populi in Eridanū defluens ſentit primo libro, in

nigræ populi capite: poſtea ſecundo lib. lyncurium, id eſt, ex vrina lyncis factũ lapidem, electrũ eſſe iudicauit. Hæc tamẽ incertè proponit, vt de re ipſa incertus eſſe videatur. Galenus, & Paulus de gummi albæ populi pertractant, tamẽ electrũ, vel ſuccinum eſſe non dicunt. Res adeò incõſtans eſt, vt ferè me explicare non ſciã. Hoc tamẽ certè deprehẽdo Genuenſem, Pandectariũ, & cæteros recentes aberrare, putantes rem illam, quam nos ambro appellamus, eſſe Arabũ charabe. Error autem eſt, quia charabe Arabum eſt gummi populi nigræ, & etiam albæ, quam Græci ſimpliciter λεύκην appellant, nos populum albam Latinè, noſtra materna lingua Græcos imitamur: quia albaro quaſi albũ appellamus, vt Greci λεύκη. Ex his duobus populi generibus, gũmi fieri certum eſt, quod ab Arabibus charabe vocatur, à Græcis albæ populi reſina, vel gũmi, à Latinis eodem modo dici debet. Cauſa autẽ erroris fuit, quia Dioſcorides hoc gũmi electrum appellari monet, & chryſophoron. Sed Dioſcoridis verba penſitãda ſunt, qui ita eſſe ſimpliciter nõ dicit, ſed ab aliquibus ita apellari: tamẽ non eſt verum electrum, id eſt, noſtrum vocatũ ambrũ, quãuis ab aliquibus tali nomine ob ſimilitudinẽ appellatur. Vnde in hoc me reſoluo: Charabe Arabũ, & gũmi populi albæ Græ-

corum

corum idem ſunt, & non ſunt noſtrum electrum, vel ambrum, vt recentes putant. SEN. Duo abs te ſcire percupio, quid ſit res ea, qua pro charabe vtimur: præterea, quid apud antiquos ſit res ea, quam ambro vocamus, quo indices fiunt, quibus mulieres numerãt preces, quas Deo ſingulis diebus fundũt. BR. Id, quod in officinis pro charabe habens, idem eſt penitus cum ambro, quo indices fiunt. Tu experimentũ ſumere poteris, vt ego frequenter expertus ſum. Accenditur charabe, & ambrum, & eodem odore redolent, eandẽ guttam faciunt, eandem flammã. Sume fruſtum eius rei, quam vocas charabe, & vnum indicem ambri, & accenſæ candelæ admoueas, accendũtur eodẽ modo, & eiſdẽ omnibus notis præſcriptis. Imò in viſu, colore, & ſplendore conueniunt, & ex eodẽ loco ad nos deferuntur: ex mari Dantiſci ad nos fertur, & ambrũ, & charabe. Eſt autẽ Dantiſcũ mare in Germanico Oceano: ea autẽ pars, quæ nũc Dãtiſcus dicitur, ab antiquis Coſmographis Pruſsia nũcupatur. vnde ex Pruſsia habetur. Quid verò ſit, neſciũt ſe explicare, qui illinc veniũt. A Germanis ex Pruſsia in Pannoniã, mox (vt inquit Plinius) Prouinciam (eſt autem Prouincia ea pars Galliæ, que nunc Prouenza vocatur) inde Genuam affertur, & nonnulli mercatores Venetias contendunt.

Quæ

Quæ à Plinio dicũtur c.iij.lib.xxxvij.certiſſima ſunt. Naſci in inſulis Septentrionalis Oceani, defluente medulla pinei generis arboribus, vt gummi in ceraſis, reſina pineis: erumpit humoris abundantia, denſatur rigore, vel tepore, aut mari, quũ intumeſcẽs æſtus rapuit ex inſulis, certè in litora expellitur, ita volubile, vt pẽdere videatur, atq; cõſiſtere in vado. Quod arboris ſuccũ eſſe, etiam priſci noſtri credidere, ob id ſuccinum appellantes. Pineę autẽ arboris eſſe, indiciũ eſt pineus in attritu odor, & quod accenſum tedæ modo, ac nidore fragret. Qui in Pruſsia prope mare Dantiſcũ habitãt, colligũt circa maris litora ambrum, charabe, vel ſuccinũ, ſed ipſi vnde veniant, neſciunt. Quod verò diſtillet, hoc argumẽto notat Plinius, quia ſunt quædam intus tranſlucẽtia, vt formicæ, aut culices, lacertęq;, quas adhęſiſſe muſteo nõ eſt dubiũ, & incluſas indureſcẽti. Hoc nos frequentiſsimè vidimus ambrũ apes, muſcas, formicas, feſtucas incluſas habentem. Imò & domi habemus, in quo adeò mirè formica, & integrè ineſt, vt nec minimũ crus deſit. Et indicẽ vidimus apud Blaſium Epidaurenſem, in cuius ſingulo globulo animans adeſt. Ex his paruis noſtræ mulieres ſibi parãt indices ad ſalutationes angelicas numerãdas, & ad ornãda colla. Sed tẽpore Plinii, erat agreſtium

fœmin

fœminarum Tranſpadanarum ornamētum, monilium vice, ſuccina geſtantium, maximè decoris gratia. Etiam & noſtro hoc tempore ſolæ populares, & agreſtiores ſuccino pro ornamento vtuntur. Succinū igitur, & charabe idem ſunt, & gummi eſt pineæ. Nos in pinetis Rauennatibus gummi vidimus ſimile ſuccino, & accēdimus eodem odore quo ſuccinū, ſed non ita durum, fortè quia alio cœlo, quàm ſeptentrionali ortū. Cōſtat autem & ex India conuehi. Vnus tantùm eſt ſuccini color, ſed differt per magis, & minus: Aliud enim eſt candidū, aliud colore ceræ nouæ. SE. Hic eſt color charabe, quod habemus paſsim in officinis. BR. Aliud eſt fuluū, aliud tanquā mel coctū. SE. Et etiam noſtrū charabe hunc colorem habet. BR. Nunc mulieres noſtræ nōnullæ flagrantē probāt, aliæ turbidum. Tempore Plinii erat maxima authoritas tranſlucentibus, præterquam ſi nimio ardore flagrarent: imaginemq; igneam ineſſe, non ignem eſſe placebat. A Germanis gelber nidſtean nūcupatur, ac ſi dicant, crocei coloris lapis: quamuis Plinius referat ſuo tempore, à Germanis gleſſum dici, & propterea inſulam Gleſſariam in mari Oceano dictam. A Polonis bierſtyn vocatur, ab Hiſpanis amber. Martialis & ipſe nouit in ſuccino formicas occultari, inquiens:

Cùm

Cùm Phaethontæa formica vagatur in vmbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.

Sed ipſe poſtea veluti poeta ex ſororib. Phaethõtis plorantibus ſuccinũ prodire arbitratur. Decipiũtur, qui è terra veluti bitumẽ cõcreſcere dicũt. Præter dictos colores, nos nigrũ ambrũ habemus, ſed arte factũ eſt. nã tingitur omni colore, præſertim Plinii tẽpore, ſeuo hœdino, & radice anchuſæ tingebatur, quippe etiam conchylio inficiebãtur, quũ ſit ambrũ tinctũ: an verũ ambrũ ſit, id eſt, ſuccinũ, vel electrũ, igne deprehẽdes. quoniã verũ ambrũ flãmeſcit, odorẽ pineæ ſpirãs. Si verò ex re dicta ſmaltũ ſit, nõ flãmeſcit, nec odorẽ pineæ habet, quanuis ſuccinũ alio colore infectum ægrius flammeſcat, quàm purum, tamen non poſſunt nõ habere etiã ſuccina tincta proprietatẽ eam. feſtucas, paleas, & ſicca folia ad ſe trahendi, quũ attritu digitorum, aut veſtis caleſcunt. Hoc etiam vnũ indicium eſt cognoſcendi verum ambrũ tinctũ à non vero: & hæc proprietas fecit, vt Arabes charabe nũcuparent, quod lingua Perſica ſignificat paleas ad ſe trahere. Vnde & Dioſco. in lyncurio ipſum pterygophorõ, quia in ſe trahit floccos, & ſtramẽta vocat. Tamẽ multa alia ſunt præter ambrũ, quæ ita trahunt: quãobrem ſuccinũ, veſtrum charabe, & electrum idem

idem ſunt : & gummi pineæ induratum eſſe credendum,imò certè aſſerendũ eſt:quanuis hoc vocabulum,electrũ, ad multa alia ſignificanda ab antiquioribus accipiatur.Nam vocabulum electrum ſuccinum ſignificat,& lapidẽ ex vrina lyncis factũ, & naturale quoddam habens quintam partem argenti in auro,& arte factum,ex tribus partibus auri , & vna argenti. Hoc autem tertium electrum aurum, & argentum miſtũ habens à Chymiſtis Phaethon nuncupatur. A Neapolitanis populus alba, alano vocatur.Putant quidam cùm putreſcit, partim in agaricum tranſire, partim in charabe, magno errore. Charabe autem apud Auicẽnam in libello de viribus cordis, eſt calidum ordine primo , & ſiccũ in ſecundo:quanquã nõnulli frigidum eſſe cenſuerint,qui errore detinentur.Quid verò ſit ambraca dictum , apud nullũ antiquorũ inuenire potui:quanquam arbitratus ſim antiquos aliquos ſub ſuccino hoc ambracum noſtrum intellexiſſe, eo argumento,quia nonnulli odoratiſsimũ ipſum fecere, & ex terra veluti bitumen prodire : tamẽ incertus ſum. Tria genera ambracæ apud recentes inueniũtur.Vnum,rufum, & pingue,quod cæteris præfertur, quod Selachiticũ à loco Indiæ vbi naſcitur,appellatur:Aliud,ſubalbidũ,qđ ſechra dicitur, ex Arabia felici aſportatum.

Ter

tertium nigrũ, quod cæteris ineptius eſt. Primum vidimus Genuæ, vbi manicæ odoratiores fiũt, quàm in loco altero Italiæ. Secundũ, & tertiũ frequẽtiſsima ſunt Venetiis. Auicenna & ipſe in capite de ambra, tria genera numerat. Intelligit autẽ ꝑ ambrã, ambracã. Laudat & ipſe primũ genus, quod (ſuis vocabulis) ipſe dicit eſſe griſei coloris. Nigrum vili pendit, quod fuiſſe in vẽtre piſcis aſſerit.) Idẽ Serapio de ambra, id eſt, re illa odorata, quã ambracam nũcupamus. Nullus eſt antiquus (quem legerim) qui de hac ambraca loquatur. Apud Aetiũ reperiri ambar, ſcribit Hermolaus, hoc intelligens, vt putat. Nos autem non ambar, ſed ambram inuenimus libro decimoſexto c. c x x x i i i. An verò de ambraca loquatur, vel de ſuccino, aut altera re, incerti ſumus. Suſpicamur tamen loqui de ambraca, tum quia illud, nomen habet propriũ ſuccinum, & electrum, de quibus ſecundo libro agit ſub illis nominibus: quanuis ſimul, & ſemel lyncurium ſcribat, vt viſus ſit ſuccinum verum ignorare: tum quia ponit ambram in compoſitionem ſuffumigii muſcati, in quam potius ambraca, quàm ambrum, id eſt, ſuccinum interſerendum erat. Quanquam & ſuccinum non careat odore, præſertim quum aduritur, & ad ſuffumigia aptum eſt, quia ignẽ recipit. Hermolaus tamen

men

men nomen inuenit noſtræ ambracæ, quippe iubet ſuccinũ orientale appellari primus omnium. Fabulantur qui ſperma ceti eſſe cõtendunt, & qui fructũ cuiuſdam arboris ſub mari exiſtentis, & qui iecur piſcis, aut piſcis ſtercus eſſe putant. Cõſtat enim ſcaturire variis locis, ſicut bitumen, & ſulphur in India, & Arabia. SE. Reperitúrne apud Serapionem noſtrum ambrum, quo indices fiunt? BR. Fortè eſt in cap. XLVI. apud Serapionem, vbi de ſtyrace pertractat, inquit (de quadam re loquens) vocari ſtyracẽ eremitarũ, qui eſt ambar, & lubne eremitarũ: niſi hoc ſit noſtrum ambrum, vel ſimul confundat in charabe (vt videtur) nũquam apud Arabes inuenire potui. Tu alia proſequaris, quoniam in charabe, id eſt, ſuccino immodicus videor, licet nõ inneceſſarius. SE. Gummi pini conſequitur. BRA. Præter reſinam in pini truncis, gummi albicans concreſcit, quod à nobis pini gummi, à Gallis gomme de pin nuncupatur: ſed ob reſinam in raro vſu eſt. SE. Ergo ad aſam fœtidam veniamus. BR. Quod nos laſer, Arabes corrupto vocabulo aſa dicunt, σίλφιον à Græcis nuncupatur. Vnũ tantũ genus apud Dioſcoridem, & probos authores inuenio: vos autẽ pharmacopolæ, & recentes duplex genus aſæ facitis, fœtidũ, & odoratũ. Opus eſt apud antiquos experiri, an hæc duo ge-

nera inueniantur. SEN. Ego frequenter aſam odoriferam, & aſam dulcem inueni, ſed nunquam videre contigit. BRA. Recentes in aſa dulci decepti ſunt. Nihil enim apud probos authores, etiam Arabes, reperitur, quod dulcis aſa nuncupetur: ideo illi recentes aberrant, qui glycyrrhizæ ſuccum arbitrantur, & perperam Rhaſim interpretantur in capite de diminutione coitus, vbi inqt Altit, ipſi interpretantur aſa dulcis, quum potius gummi aſæ interpretari debuiſſent. ſed hæc aliàs. Tu (vt inquis) fœtidam aſam vidiſti, odoratam autem nunquã videre contigit. SE. Equidem. BRA. Et ego odoratam aſam apud antiquos inuenio, ſed ipſam oſtendere non poſſum. Fœtidam verò apud eoſdem inuenire, difficile eſt. SE. Abs te quid hæc ſint, libenter addiſcam. BR. Aliàs putabam quod à Dioſcoride ſilphium, à Latinis laſerpitium appellatur, duo complecti, veſtram dictam aſam fœtidam, & belzuinum. Itaq; à pueritia ferè imbiberam. Auicẽna in cauſa fuerat, qui aſam in fœtidam, & odoratam diſtinguit. Ipſe Altit, ſua lingua dicit. Interpres, barbarus, non Latinus, laſerpitium ſcribere voluit, & aſam dixit, hoc nomen corrumpens, ſicut cætera alia corrumpere aſſuetus erat. Tamen Dioſcoridem, Pliniũ, Galenum, Paulumq; cõſiderans, laſerpitiũ non eſſe noſtram aſam fœti-

dam,

dam,multis teſtimoniis probari poteſt.Si Plinium lib.xxvj.cap.xxiij.legeris, manifeſtè deprehendes ſilphium,aut laſerpitium in medicina,& coquina valere: noſtra autẽ aſa fœtida in coquina nihil valet, imò omnes dapes corrumperet. Et quanuis plura genera diſtinguat,id eſt, per varias prouincias, in quibus perfectius, & imperfectius naſcitur. Idẽ facit lib.xix.capi. tertio, vbi laſerpitium inter ea, quæ comeduntur, enumerat, & in vtroq; loco magnam exiſtimationem oſtendit,in qua laſerpitium fuit,& ingens ipſius pretium. At veſtra aſa fœtida in nulla exiſtimatione vnquam fuit,& nunc non eſt, vtpore cuius vna libra decem Ferrariẽſibus ſolidis ematur,qui ſunt viginti Veneti. Dioſcorides quoque inquit,radicem eius commẽdari ſapore ad intinctus,& in ſcolẽta,& garum. Idem ſentit ad cibaria eſſe vtile laſerpitium, Theophraſtus libro ſexto de plantarum hiſtoria: vt hæc omnia oſtendere videantur veſtram aſam fœtidam non poſſe laſerpitium,aut ſilphiũ antiquorũ eſſe. Adde laſerpitium colorẽ modicè rufum habere, translucentem, & redolere myrrham, habereq; intẽſum odorem: ſed noſtra aſa fœtida, omnia in oppoſitum habet: quare aſa fœtida laſerpitium eſſe nõ poteſt. Belzuin verò ita à nobis vocatũ, antiquorũ laſerpitium eſſe videtur. Nam commendare-

tur inter cibaria, & credendũ eſt, arboris radicẽ, ex qua colligitur, odoratas dapes reddere poſſe: vnde animus inclinat laſerpitiũ, lacrymam illam eſſe à nobis belzuinum appellatum. Hi enim qui triremes, & Luſitanorum celoces aſcenderunt, arborem, ex qua belzuinum colligunt, deſcribentes, laſerpitiũ Dioſcoridis, aut ſilphium exquiſitè deſcribunt, præter id, quòd ipſimet ab ipſa veritate coacti belzuinum laſerpitium appellant. Serapio etiam inter Arabes laſerpitium ſub nomine Aniudem, id eſt, aſæ tradens, ea tãtùm dicit, quæ à Dioſcoride, & Galeno de ipſo ſcripta relinquuntur. SE. Ergo de noſtra aſa fœtida antiqui nuſquã locuti ſunt? BR. Dum tecum loquor, in ipſam incidere videor, & quid ſit apud antiquos, præſentatur. Vnde quum laſerpitium ex Syria, Armenia, Media, Aphrica, & India conuehatur, quod ex Aphrica, Armenia, & India affertur, ſuauiſſimum odorẽ habet, præſertim Cyrenaicũ: vnde & opos Cyrenaicus, id eſt, ſuccus Cyrenaicus appellatur. Medicũ verò & Syriacũ, id eſt, quod ex Media, & Syria affertur (vt Dioſcodes inquit) viroſum odorem habet, & putrilaginem reſipit: hoc eſt noſtra aſa fœtida: quoniam ex Syria Alexandriam, & Alexandria Venetias fertur. Obſcurũ verò colorem habet, quoniã adulteratur etiã addito Saga-

pen

peno, antequã areſcat, & ſimul etiam terra. Vnde ſi rectè odoraueris, ſagapeni odorem perſẽties: ſapit enim (vt optimè dicebat Meſue, & falſo à quodam viro reprehenditur) porri quadantenus odorem: & à Dioſcoride etiam dicitur Sagapenum medium odorem habere inter laſerpitiũ, & galbanũ. Ideo opus erat laſerpitium Syriacũ ſagapeno adulteratum, ſagapeni odorem habere, & ſuũ viroſum. Propterea non mirũ, ſi adeò fœteat. Aſa igitur ab Auicẽna nõ ab re in fœtidã, & odoratã diſtinguitur. Vnde & laſerpitiũ duo complectetur ſecundũ varias vrbes, & vt diuerſis locis naſcitur. Quod nos belzuinum vocamus, ex Aphrica, & Armenia fertur, vt Dioſcorides inquit. Adde tu, & ex India: veſtram autem aſam fœtidam ex Media, & Syria comportant: tamen vtraq; laſerpitiũ dicitur. Nam laſerpitium lacryma eſt ex inciſa radice, & caule ſilphii. Primum ad vſum menſarum eſt, ſecundum minimè. Succus, qui eſt è caule (vt Plinius inquit) caulias dicitur: qui autem à radice, rhizias. Inſpiſſatur furfure & farina: propterea in belzuino frequenter quaſi grana furfuris videntur. Cyrenaicum ſummè laudatur, ideo abſolutè opos Cyrenaicus dicitur, vel ſimpliciter opos, aut ſimpliciter Cyrenaicus. In tua officina folia, radices, caulem, & lacrymam

habere ſtudeas. Primum vocant maſpeton, ſecundum magydarim, tertium ſilphium. Lacryma verò laſerpitium & ſilphii ſuccus, vel lacryma appellatur. SE. Hæc'ne certè tenes? BRAS. Inclinor nunc, aliàs hanc rem ad oculum tractaturus. Nec admiratione afficiaris, rem fœtidam inter intinctus, & cibaria ad ſaporem gratiorem accommodari, quãdoquidem & nos allium, cæpas, porrum, inter cibaria delectaméti gratia miſcemus, quæ tamen re vera fœtent. Nec omnia antiquorum, quæ odorata dicuntur, grato odore redolẽt, aut omnia ſapida ab ipſis laudata. Quãdoq; Vergilianum Moretum parari iuſsi: impoſsibile erat, etiam maximè ruſticum, comedere. Nõ nunquam etiam aliqua Plinii vnguenta paraui, quæ graui odore offendebant potius, quàm delectarẽt. Ideo non mirũ, ſi laſerpitiũ Syrium inter cibaria pro delectamẽto poneretur, præſertim radix, quæ aliũ odorẽ habere debet, quàm illa lacryma fortè ſtercore adulterata. Imò & à ſtercore nomẽ illi dedere Germani, teufelſz dreck dicentes, id eſt, ſtercus diaboli, quo nomine nos vulgò ſolemus appellare petroleũ. Poloni benxoin vocant, & aſam fœtidam czarczie. Calida eſt in principio quarti ordinis, ſecundum Auicennam, ſicca in ſecundo. SEN. Galbanum ſequitur. BRA. Ab albedine nomen ſumpſit gal-

ban

banum. Quod autem nos habemus, miſtum eſt, vt putarim adulteratum eſſe. Tantò verò purius eſt, quantò magis albicans. Similitudinem thuris habere debet, aut ammoniaci. In Dioſcoridis codicibus thuris ſolùm legitur: à Plinio additur, & ammoniaci. In Dioſcoridis codice ammoniaci deeſſe arbitror, nō ob hoc, quia Plinius illā particulā addiderit, ſed quia Serapio Dioſcoridis verba in galbano adducēs, ammoniaci addit, & res ipſa ita eſſe oſtēdit. Rarò enim thuris ſimilitudinē habere vidi, frequentius ammoniaci: quanquā & ammoniacū thuris ſimilitudinē habeat, quia ita concretum ſit. Hæc igitur optimi galbani indicia ſunt, non eius, quo vtimur, quod vel adulteratū, vel fæx boni eſt: Similitudinem thuris habeat, vel ammoniaci, grumoſum ſit, purum, pingue, minimè lignoſum, & in quo nonnihil ſeminis ferulæ admiſtum ſit, odore graui, non multùm liquidū, nec multùm aridum. Quod autē nos habemus, lignoſum eſt. Ex Syria Alexandriam, poſtea Venetias portatur. Venetiis quandoque pulcherrimū vidimus. Miror autem cùm habeat grauem odorem, cur ab antiquis inter vnguenta numeretur, vt Plinius primo capite libri XIII. teſtatur. Verùm id fortè fecere, vt grauia acutioribus miſcentes, tertiū quoddam perfectum, odoratumq; inuenirēt: nam, vt eo etiā loco

manifeſtum eſt, cõpoſitionem odoratam ex fœnugræco parabant, quod graue odorem habere nemo dubitat. Aut igitur (vt prædiximus) grauia acutis permiſcẽtes, medios quoſdam odores fingebãt, aut quæ nobis graueolentia, antiquioribus bene odorata videbantur. À Polonis galban dicitur, à Cretenſibus vulgò galbani. Calidũ in principio tertii ordinis, ſiccũ in principio ſecundi apud Auerroim. Auicenna oppoſitũ dicit, calidũ in ſecundo, ſiccũ in tertio. Auerrois cum Galeno eſt, qui inquit eſſe ex tertio ordine calefacientium incipiẽte, aut ſecundo cõpleto: in exiccando verò ex ſecũdo incipiẽte. & ita eſſe experientia oſtendit. SE. Bdelliũ ſequitur. BRA. Bdelliũ apud Græcos vnum eſt, per regiones, quibus innaſcitur ſecundũ perfectius, & imperfectius diſtinctum. Apud Arabes duplex, molechil, id eſt, bdelliũ reperitur, de quibus tanquã de diuerſis rebus Serapio cap. CXVII. & cap. CCXCIIII. pertractauit, quãuis Auicenna eodẽ capite vtrunq; cõfundat. Cùm tamen bdellium primũ Serapionis genus fructus ſit, qui maturatur in Mecha, in Hiſpania minimè, nõ eſt idẽ cum bdellio Dioſcoridis, ſed ſecundũ Serapionis bdellium cum Dioſcoridis bdellio idẽ ſunt. Primum enim Serapionis bdellium eſt genus palmæ. Auicenna bdelliũ antiquorũ in Arabicum, & Iudaicum

diſtin

diſtinguit. Dioſcorides tria genera facit per regiones,& colores diuerſa.Primũ genus Saracenicum eſt,id eſt,ex Libya allatũ: ea enim parte homines Saraceni vocãtur.At quia hoc vocabulum Saracenicum Hermolao,Dioſcoridis tempore extaſſe non videtur,propterea Sembracenicum legit:quoniam Africani,qui verſus Aethiopiam habitant,nõdum Saraceni dicebãtur.Marcello placuit vt Scythicũ,& Arabicum legeretur.Tamen nomen hoc Saracenicũ antiquiſsimũ eſt, & antiquior Dioſcoride Saraca vrbs eſt.Imò duæ ſunt hoc nomine inſignitę vrbes,vt apud coſmographos patet: vna in Media ,altera in felici Arabia: Adeſt & Saraca poſt Nabathæos, vnde Saraceni.Quod verò fingit Hermolaus Afros nõdum dici Saracenos,voluntarium potius eſt, quàm certa ratione dictũ.Tamen ego in Dioſcoride Bactrianum legendum putaui,quod à Plinio cap. IX. duodecimi libri dicitur. Serapio Arabicum in Dioſcoride legit,hoc eſt, perfectius:propterea non ab re legendũ fortè eſt Saracenicum,à Saraca vrbe felicis Arabiæ,non à Libya,vt fingit Hermolaus.Probatur verò his indiciis verum bdellium, quod amarum ſit, trãſlucidum, glutini taurino ſimile, in profundo pingue, & cùm tractatur lenteſcens,ſine ligno, ſine ſordibus, cùm incenditur odoratũ odore marini vnguis. Hic

locus interpretes perturbauit, quia Hermolaus odore marini vnguis in Dioſcoride interpretatur. Marcellus autem humano vngui colore ſimile exponit. Græcus codex, quem habeo, & plures alii, quos legere volui, dicunt εὐώδης ὢν τῇ θυμιάσει ἐοικὸς ὄνυχι. id eſt, bono odore, cùm accenditur, ſimile vngui. Duo me mouent, vt potius Hermolao cõſentiam, quàm Marcello. Vnum eſt, quia vnguis colorem habere non debet bdellium, nec Dioſcorides de vnguis colore quicquam dicit. Alioqui idem cum myrrha videretur. Nec Plinius hoc animaduertit de colore vnguis. quod erat ſummoperè obſeruandũ. Aliud eſt, quia Serapio in pluribus Dioſcoridis interpretis eius verba referens, inquit: Accenſum blactæ Byſantiæ odorem habere. Sunt autem marini vngues. Nos hoc genere bdellii caremus, quia noſtrum amarum nõ eſt. Vnde frequẽter inclinaui animum, vt gummi, quo pro myrrha vtimur, hoc bdellii genus ſit, ex Africa Alexandriã, & Venetias cõportatum, quia amara eſt, & alias notas habet. Noui poſtea illud eſſe, quod ex Arabia Petræa, & quandoque India affertur. Quo verò nos pro bdellio vtimur, adulteratũ eſt. Ita deprehenditur, quia non eſt amarum: & ſi accendatur, gũmi odorem redolet. Contingit tamen mihi ſemel verum bdellium, & verã myrrham videre Venetiis

tiis in officina Campanæ,id eſt, hæc duo exquiſita. Quòd ſi arguas,noſtrã myrrhã bdellium eſſe non poſſe,quia odorata non ſit:dicemus Indicum,& ex Arabia Petræa petitum graué odorem habere, qualem habet noſtra myrrha. Sed hæc aliâs. Hiſpani bdelliũ, Cretenſes vulgò vdegli vocant.In bdellii qualitatibus confuſi ſunt authores. Et in cauſa fuere diuerſi bdellii ſpecies ſecundũ nationes diuerſas,qui dicunt Iudaicũ calidum in ſecũdo,humidum in primo: alii volunt calidũ, & ſiccũ in primo.Noſtrũ,quod nunc habemus,bdellium calidum eſt in ſecundo,quia abſq; ratione, ſed ſolo ſenſu calidum eſſe deprehẽditur. De qualitatibus paſsiuis ſum anceps,quia in aliquibus exiccare video, in aliis humectare: tamen exiccare potius crediderim,quàm humectare. SE. Lacha ſequitur. BRA. Duplici c, potius ſcribendũ cenſeo,quanuis hoc ad rem cognoſcendã nihil faciat.Si caput Serapionis de lacca perlegeris, idem eſſe cum cancamo Dioſcoridis,& antiquorum iudicabis.Inquit enim eſſe gũmi arboris, quæ naſcitur in terris Arabum,& eſt in ea ſimile myrrhæ,& ſtyraci:habet virtutem extenuandi,ſeu macreſaciendi pingues. eadẽ de cancamo ferè à Dioſcoride dicuntur.Inquit enim:Cancamum eſt gummi Arabicæ arboris,myrrhæ quadantenus proximũ,& viroſo,in guſtu,odore ſentitur

tur

tur (hoc à Serapione prætermittitur.) Eã ad odoré incendunt, & vaporant veſtes additis myrrha, & ſtyrace, eiuſdem fumo etiã vaporant. Serapio autem nõ ſcripſit vaporare veſtes, ſed in ea eſſe ſimile myrrhæ, & ſtyraci. Neſcio an fuerit Serapionis interpres, aut librarius, vel ipſemet Serapio, qui imperfectè Dioſcoridem adducat. Additq; Dioſcorides: Naturam eius narrant corpus obeſum leuandi onere, & ad maciem reducendi. In reliquis ita etiam conueniunt, vt nullus ſanæ mẽtis dubitare debeat cancamum Dioſcoridis, apud Serapionem laccam eſſe. Poſtea Serapio Galenum adducit de cancamo ſecundum interpretationẽ Athabarith. At ego nuſquam Galenum reperi de cancamo ita loquentẽ. Cùm autem verba, quæ adducuntur, Pauli Aeginetæ præciſe ſint, ob id arbitror, quod aliâs cogitaram, & animaduerterã verũ eſſe, vbi Serapio adducit Athabarith, Pauli Aeginetæ verba eſſe, non autẽ Galeni. Sed ille Athabarith interpretatus eſt Paulum, ac ſi Galenus fuerit, & ita à Serapione receptum eſt. Tu ipſe Paulum de cancamo, & Serapionem de lacca ſcribentes ſi legeris, eadem præciſe verba ab ipſis dici animaduertes. Verùm gummi illud, quod vos habetis, non eſſe laccã Serapionis, aut Dioſcoridis cancamũ, ex hoc deprehenditur, quia odore caret: & ſi ad ſuffitus

vtamur,

vtamur,non redolet. Imò ſtyrace, & myrrha additis,ſi veſtes ſuffumigentur,in odorē nihil addit,nec aliquam habet cum myrrha affinitatem. Si autem cancamum eſſet, vetus, inodorum,& fæcem potius cancami,quàm cancamum dici oporteret. Scito autem tria hoc nomine lacca nūcupari.Vnum eſt,verū Dioſcoridis cancamum. Alterum,grana quędam arte facta,quæ Venetiis virgino parātur, aut cocco,& aliis nonnullis: hac pictores vtūtur. Eſt & tertia lacca,ex qua ruber color fit, qui vulgò charmeſinus appellatur. Ex his Serapionis error detegitur, qui ſimul cum lacca, quæ gūmi eſt,& cancamū apud Dioſcoridē, laccam,quæ chermeſim vulgò dicitur,cōfundit,ex qua floridus ruber fit,qui charmeſinus nuncupatur. Quippe Dioſcoridē, & Galenū adducit de prima lacca loquētes: poſtea eodē capite, Rhaſim, Athabarith,Iſaacq; adducit, qui de altera lacca, quam è cœlo venire inquiunt,& qua tingitur,loquūtur. SE. Alii Arabes deceptíne ſunt? BRA. Auicenna grauiori lapſu cadit: nam de lacca caput facit, quam gummi eſſe fatetur,& præciſe Paulum Aeginetam ad verbū ferè adducit.Poſtea aliud caput facit de Cheichen, vbi oculata fide deprehenditur cancamum deſcribere, & eius proprietates aſsignare, quāuis per alia verba incedat, quàm ab authoribus cancamū deſcribatur.

batur. Re autem vera idẽ ſunt, Iuſquiamus, & ammoniacũ, ſi in aqua ebullierint, & in hoc decocto laccam addideris, mirus ruber color efficitur. SE. Gummi cedri ſequitur. BRA. Ex cedro ingentiſsima arbore plurima habẽtur. Cedria (vt inquit Plinius) eſt pix, vel reſina, vel lacryma cedri. Quod circa ſtipitem induruerit, gummi eſt: dum tenella eſt, reſina dicitur: pix vocatur, cùm è teda eius accenſa fluxerit. Multæ gẽtes cedria vi ignis è teda ſumpta pro pice vtuntur, quando pix paratur. Primus ſuccus, qui fluit in canalem, & eſt veluti aqua, cedrium dicitur. Alter liquor, qui mox fit, pix appellatur. Venetiis & gũmi cedri, & cedriã emere poteris, & fructus cedri conditos, qui cedrides vocãtur. Cedria etiam dicitur oleũ cedrinũ, quo antiquitus ad perpetuãdas res inunctas vtebãtur. Vnde carmina, & ſapientum cõſulta digna cedro. Oleum hoc in lucernis poſitum, lucẽ magis ſplendentem, & fulgidã cæteris præbet. Sed eius fumo capitis dolorem mouet, fructus eius in myrti magnitudinem creſcit. A' Galeno exiſtimatur quartum ordinem accedere caliditatis, & tertium ſiccitatis, VII. de ſimplic. medic. facult. libro. A' Polonis gummi cedrone vocatur. SEN. Viſcum ſequitur. BRA. Apud recentes hæc nomina reperio: Viſcum quercinum, viſcum aquæ aptum, viſcum ſoli aptũ, viſcum

Roman

Romanum,& viſcũ abſolutè. Viſcum Romanum compoſitionem catapotiorum de colocynthide ingreditur. Recentes, quid ſit, interpretari conantur, dicẽtes eſſe gluten Romanum, id eſt, maſtichen. Qui magnoperè aberrant: quia nuſquam apud aliquẽ probatum authorẽ, viſcũ Romanum inuenitur: & quod maſtichen ſignificet, & in cõpoſitione Meſuæ intret, errant. Nam in aliis codicibus, & antiquiſsimo Meſuæ legitur, Abſinthium Romanum, nõ viſcum Romanum. Neſcio ergo (niſi gratia librariorum fuerit) vnde tam ſupinus error emanauerit. Sed ad viſcorum genera accedamus: Viſcum aquæ aptum, arte paratum eſt, aucupes eo vtuntur. Melle aliqui parant, alii oleo nucũ, alii oliuarum. Ita nuncupatur, quoniam & ſi pluerit, non impeditur, quin aues irretiantur, & quoniã ſub aqua eo vtuntur, vt nonnulli ad capiendos piſces vſi ſint. Fit hoc viſcũ ex ſebeſten in Syria, deinde aut recto curſu Venetias, aut prius Alexandriã, poſtea Venetias fertur, ſed rarò bonum inuenitur. Quæ autem nos ſebeſten vocamus, illi myxa dicunt: & ita ab antiquis ſebeſten myxa dicebatur. Tamen & ad vſum aquæ viſcum cõmune parant, vel pro aquatilibus auibus. Nam viſco Damaſceno dicto vtuntur aucupes, ad omnes aues, aquatilibus demptis. Sed facto ex ſebeſten, etiã ad aqua-

tiles aues vtuntur: Viſcum verò ſoli aptum à nobis ita vocatum, ab aliis Damaſcenũ ex acinis viridibus fruticis cuiuſdam fit, qui ſupra arbores naſcitur, à Græcis ἰξὸς dicitur, vt à poeta in hunc modum decantatum ſit:

Quale ſolet ſyluis brumali frigore viſcum
Fronde virere noua, quod non ſua ſeminat
  arbos.

Semper etenim viſcum buxi folio, ſupra alienas arbores viret. Ingens copia in Italia eſt, in Gallia, & Germania. Vnde non poſſum non mirari pro viſco Damaſcum petere, cùm hic propè ſit. Acini virides naſcuntur, hos aliqui ore ſumentes, quia dulces, cortice nudant, mox excoquunt & pinſunt adeò, vt id corpus reddatur, quod viſcum dicimus. Hoc etiã aucupes ad aues omnes capiendas vtuntur, aquatilibus demptis: & ideo vulgo viſcum ſoli aptum dicitur, & ab aliquibus Damaſcenum. SEN. Fit potius ex myxis hoc viſcum, quàm ex viſco vocato: quoniam nec acrimoniam, nec amaritudinem vllam habere vnquam Galenus, & Dioſcorides ſuo vſui tribuunt. BRAS. Et de eo loquuntur quod ſupra robur naſcitur, & præterea de toto frutice loquũtur. Si guſtes, vt ego ſæpius, viſci granum dulce eſt. Plinius lib. XVI. cap. vlti. Viſcũ ſupra quinque arbores tantùm naſci cenſet, quercum, robur, ilicem, prunum ſylueſtrem, terebin

Terebinthum. Dioſcorides duos addit, malum, & pyrum. Nos verò addimus meſpilũ, cotoneũ, & ſalicem, quod ſummo ſtudio obſeruaui, quum M.D.XXVIII. in Galliam cum Illuſtriſsimo Principe, ac patrono meo Hercule Eſtenſi proficiſcerer, vt Illuſtriſsimã Renatã coniugio ſibi iungeret, ſupra omnes ferè arbores viſcum obſeruaui, imò, & ſupra vitem, vt inde coniectatus ſim ſupra omnem arborem naſci poſſe. Qui autem viſcum, ſtercus eſſe turdellæ ſubactum arbitrantur, quia apud authores reperitur, turdellam ſibi viſcum cacare, & ſibi pedicas, ac mortẽ parare, longè decipiuntur: quippe viſcũ nuſquam naſcitur ſeminatum, aut plantatũ, ſed hoc modo frequẽs fit: Turdellæ, vel turtures, vel turdi (eſt autem in genere turdi turdella) viſci acinos comedũt, mox cacãt. Viſcũ ſupra eas arbores naſcitur, ſupra quas cacarint: vnde naſci non poteſt, niſi digeſtionem quandam in huius auis ventriculo nactũ ſit. Quum verò ſupra omnes arbores excernere poſsint, etiam ſupra omnes viſcum creſcere, nihil impediet. At ſupra quercum frequenter inuenitur. Imò hoc ſupra quercum inuentũ apud Gallos in honore erat. Quam ob rem ob excellentiam etiam abſolute, quernum viſcum nuncupatum eſt. Secundum arbores, ſupra quas naſcitur, differentiam habet. È robore,

amarum eſt: dryos hyphear vocant, quod è quercu eſt. Aliqui per duodecim dies grana aqua macerant, poſtea pinſunt. Decipiũtur, qui putãt homines grana viſci comedere, & eius ſtercus viſcum effici. Naſcitur & ſupra radices arborũ, vt Dioſcorides tradit, & nos vidimus frequenter, ſed detectæ ſunt, vt vice trunci fungantur. Fit tamen & viſcum ex radicibus quibuſdam maceratis, vt ex hibiſco: nos vulgò, maluaueſchiũ nũcupamus. Propterea à poëta dictũ eſt, aues fallere hibiſco. Reperitur & apud Plinium, viſcum radicem quandã eſſe venenoſam, à Græcis ἰξίαν nuncupatam, vt in vocabulo deceptus videatur Plinius. Nã Græci viſcũ ἰξὸν appellãt. ἰξία verò affine huic voci ἰξὸν eſt. Ideo vel in nomine deceptus eſt ob ſimilitudinẽ, vel ſibi placuit, id etiã interpretari viſcum, quia nomen Græcũ ſimilitudinẽ habet cum viſco. Leonicenus in epiſtola ad Monochium, Plinii errorem in hoc nomine oſtẽdit ἰξίας. Aut nõ errauit Plinius, quoniã pro eo nomine ἰξίας, viſcum interpretari voluit, quia omnino nomen eſt à viſco, quod ἰξὸς dicũt, deductum. quo loco etiam oſtẽdit ixian, diuerſam rem eſſe à chamæleontis nigri radice. Vnde Plinius excuſari poteſt. Auicẽna præterea de viſco IIII. canone agens, tanquã de veneno ea dicit, quæ de ixia à Dioſcoride ſcripta ſunt:

&

& hoc in re ipſa,& remediis.Sed recẽtes turpi errore detinẽtur,putantes viſcũ, quo aues fallimus,venenum eſſe,& id eſſe, quod à Plinio & Auicenna inter venena tractatur. Sed hæc omittãtur, vtpote à Leoniceno præcitata epiſtola diffuſe ſcripta. À Gallis viſcũ,guy de cheſne, à Germanis vogelleim,id eſt,auiũ gluten dicitur,& ita abſolutè viſcum vocant. Habent autem aliud nomen, Eichel miſpen, quo viſcum quernum ſignificant. À Cretenſibus vulgò oxon, à Polonis, dam boua yemiola,vocatur quercinus ille viſcus, ſed Romanus rzimskilep,& Damaſcenus,Damaſcenus lep dicitur,ab Hiſpanis viſcũ liza nũcupatur. SEN. De viſci qualitate ſi parumper diſſeras,gratũ mihi feceris. BRA. À Galeno calidus exiſtimatur, & humidus humiditate ſuperflua: vnde calidus eſt ordine tertio, & in eo quod tardè excalefacit,quia eſt craſſarum partium,tempus requirit vt tapſia. Auerrois hæc Galeni verba refert, ac ſi dicat eſſe calidum, vt tapſia, Melius ab Auicenna Galeni verba referuntur. SEN. Colla piſcis ſequitur, & gluten. BRASA. Hæc duo non ab re ſimul copulaſti. Quod enim Græci colla, nos glutinum appellamus.Fit ex corio piſcis colla:alii ex ventre fieri dicunt, & Ichthyocolla vocatur, quaſi piſcis glutinum, apud nos vulgo colla de peſce nũcupatur. Accidit enim

plerunq; in noſtro vulgari idiomate Græcũ nomẽ notius eſſe Latino, vt in vrina, & lotio deprehendi poteſt. Si verò ex coriis, & taurorum auribus fiat, gluten taurinum dicitur, nos vulgò collam garauellam vocamus. Fiũt & glutinorum plura genera, vt ex pellibus anguillarũ, ex pellibus hœdorũ, ex caſeo, ex piſcibus pluribus, per decoctionem talem quouſq; ferè liqueſcãt, & glutina ſunt. Tamẽ excellentiſsimum eſt ex taurorum, & boum pellibus ac auribus. Quod Ariſtoteles libro de animalibus tertio animaduertit, vbi inquit, in omnibus coriis eſſe muccoſum quendam lentorẽ, ſed in aliquibus minor eſt, in aliquibus maior, vt in bubus ſit maior lentor, propter id colla fit. Sunt & alia genera apud nos ex farina & aqua, ex farina, aqua, aceto & oleo, ex farina, caſeo & aqua, ex tragacãtho, & aliis pluribus, quæ omittere decreui, ne in immenſum creſcat opus. Tu in tua officina duo genera habere ſtudeas, quæ ad rem medicam proficiunt, Gluten piſciũ ichthyocolla à Græcis dictum, & gluten abſolutè, quod glutẽ taurinum ab authoribus, à nobis colla grauella nuncupatur, qua nihil tenacius. Tu hoc genus taurinũ parare poteris Ferrariæ, & facilè. At ichthyocollam Venetiis emes, vbi magna copia eſt. SEN. Audiui ex piſciũ inteſtinis collã piſcis fieri. Id'ne putas? BRA.

A quib

A' quibuſdam recentibus aſſeueratur. Ego autē ex corio dorſi, & ventre fieri vidi: quanquam & ex inteſtinis etiam parari nihil impediat. SEN. Quo nomine piſcis ille appellatur? BRA. Ichthyocollā nominari ſupra docuimus, cuius corium, venter, & omnes ferè partes glutinoſæ ſunt. Verùm ex aliis pluribus piſcibus fieri poteſt, imò ex omnibus, ſed non ita tenax: quin & ex vitulorum, & taurorum, & maximè ſuum pedibus à noſtris quandoque colla quædam ſatis tenax fit. Sed hæc aliâs dicentur. A Germanis gluten leim, ab Hiſpanis grudes, à Gallis colle nūcupatur. Ichthyocollam verò Galli colle de poiſſon, Germani fiſchleim, id eſt, piſcis collā vocant. Quę vulgò colla garauella dicitur, à Cretēſibus vulgò pezo collo vocatur. At piſcis colla à Polonis ieſzietrzi kliy nuncupatur. Glutina omnia vim ſiccam habere vidētur: calida autem, vel frigida ſunt vt ſubſtantia, ex quibus fiūt. Alia proſequaris. SE. De his gummi ſatis iam dictum eſt. Mihi ſummè placeret, priusquàm cœnæ hora incūbat, oſſa percurrere, quibus in mea officina indigeo. BRA. Et oſſa in officinis habetis? SE. Equidem, & quę varias compoſitiones ingrediātur. BRA. Eia, tua hæc oſſa exerant. SEN. Oſſa mea in me ſint, & diutius tecta carne perſeuerent. Alia ſolùm proſequar.

DE OSSIBVS, QVORVM IN officinis vſus eſt.

SENEX. Os dactylorũ primum locũ ſibi vendicauit. BRA. Quid eſt os dactylorum? Ego nunquã in palmulis os inueniri didici. SE. Anima dactylorũ. BRA. Adhuc grauius erras. Semen potius dicito. Neſcio vnde venerit quòd vulgus noſtrum omnia ſemina animas vocat: fortè quia in medio fructus ſunt, ſicut animã in medio corporis eſſe arbitrantur, aut quia ſemine progenerantur arbores. Quãuis autem in aliis ſemen dici poſſit, in palmis nucleum dicere conſueuerunt authores: de quo in fructibus plenè edocuimus. SE. Deinceps non os, ſed dactylorũ nucleum vocabo. BRA. Probè egeris: ſed meliora oſſa interim proſequaris. À Gallis os de dantes, ab Hiſpanis vueſſes de Tamaras. A Germanis Datelkern. Eadem ſignificatione, à Cretenſibus vulgò phinicocudo, à Polonis koſtki, dactylóve nuncupatur. Siccum eſſe ordine ſecundo conſtat, & in qualitatibus actiuis ſimile. SE. Os de cornu cerui ſequitur. BRA. Et hoc æquè os eſt ſicut primũ. Nam cornua ab oſsibus diſtincta ſunt: quanuis ceruinum ita ſolidum ſit, vt ferè oſsis naturam habere videatur. Sed ne in hoc oſſe ſolicitus ſis: nam quũ Illuſtriſs. Princeps Hercules Eſtenſis, venatorũ optimus ceruos figet, mihi

mihi cornua impartiri curabo, quæ tua erũt. Illa autem habere ne cupias, quæ nonnullis annis mutant, quoniam nuſquam & nunquã ab aliquo inuẽta ſunt, vt in prouerbium ceſſerit pro his rebus, quæ nunquam inuenire liceat. A Gallis os de corne de cerf, ab Hiſpanis yueſſes de cuerno de cieruo, à Polonis rogu yebemyzo roſcz, à Cretenſibus vulgò elaphu cherata appellatur. Frigidum eſt in primo, ſiccũ in ſecundo. SE. Illuſtriſsimo Principi, & tibi ſemper debebo. Os de corde cerui ſequitur, quod ſi ab Illuſtriſsimo Principe enanciſci potero, tibi, & illi immortales gratias ſemper habebo. BRA. Nec iſtud os eſt, ſed oſſea quædã cartilago. Prius quàm verò de hac ediſſerã, opus eſt cornu cerui vſtum in officina habeas, vt Dioſcorides ſecundo libro docet, ſectum ſit in aſſulas, & in ollam operculatã poſitum, luto circunlitam, donec albeſcat vri debet, poſtea vt cadmia lauandum. Multi hoc agentes pro ſpodio vendũt. Ad os in corde cerui redeuntes, Venetiis bubulũ, aut vaccinũ os quoddã venditur, quod verè os eſt, etiam ingenti pretio, pro oſſe de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui, vnũ ſtatim eo mortuo. Neruus quidam, aut cartilago neruea apparuit, nõ multùm dura, in crucis modum, quæ nerui duritiem præ ſe ferebat: iterum aliud cor aperui per ſex die-

rum ſpatium interfecti.Neruea illa cartilago durior valde erat,& tēſa,tali ferè figura,quali Venetiis,os de corde cerui venditur,id eſt, os illud bubulum,vel vaccinū, quod pro illo vendūt. Illius nerui vis apud antiquos nō reperitur,minusq; in cōfortando, & roborādo cordevalere arbitror.A Gallis os de cueur de cerf,à Cretēſibus vulgò cocalo tis cardias tu laphiu , à Polonis koſczſſziercza iclenyego nūcupatur. SEN. Blattæ biſantiæ ſequuntur. BRA. Nomen hoc blattæ biſantiæ, nec Arabum,nec Græcū, nec Latinū eſt: neſcio vnde Serapionis interpres illud inuenerit.Quippe blatta eum vermiculū ſignificat, qui à nobis tarma dicitur,pannos, & res alias corrodēs: & blatta pro purpura accipitur, vnde blatteus color medius inter album, & purpureū. fortè Byzantiæ dictæ ſunt, quia apud Byzantiū,id eſt,Cōſtantinopolim colligātur: tamē quæ ibi naſcūtur probatæ non ſunt, ſed tantùm quæ in India circa paludes, vbi nardus oritur, & oſtreæ illa nardo paſcuntur. Quæ etiā à rubro mari aduehuntur, præcipuā authoritatē habent:quin & Babylonia afferuntur. Apud Dioſcoridē vnguis odoratus eſt, de quo ſecūdo libro agit,capite decimo.ſunt conchyliorum cruſtæ, & cōchæ, colore ſubcandido, quæ ad nos afferuntur, albeſcentes quidem aliquas habent venas, ſed & nigras.

Rat

Ratio eſt,quia Babylone Alexãdriam, & Venetias portantur. Nigricant Babylonici vngues,vt Dioſcorides cẽſet.Quos noſtri pharmacopolæ Venetiis emunt vngues, ex foſſa Clodia inuenta conchylia arbitror:quæ non ſolùm non redolent accenſa, ſed plurimum fœtẽt.Græci ſimplici nomine ὄνυξ,id eſt, vnguis vocant.Latini oſtracũ vel vnguem odoratũ.Laudarẽ vt non emeres,niſi odore probares: quia aliqui vngues Venetias afferũtur probati. Calidi,& ſicci ſunt ordine ſecundo. À Cretenſibus vulgò Mathia tu cochilia dicũtur.Alia oſſa proſequaris. Nam hoc ita os eſt, ſicuti caro os. SE. Nihil refert ex duritie oſſa appellari. Iamq; oſsium finis eſt. BRA. Tam paucis oſsibus vtimini? SE. Non pluribus. BRA. Expediet in propinquum illud caſtrum proficiſci, vt tutè, & quietè pernoctemus. SE. Citò proficiſcamur, vt cras ſummo mane ſurgentes ad fodinas properemus pro legendis metallis, vbi cuiuſlibet generis portionem nobis neceſſariam ſumemus.

DE METALLIS, QVORVM IN officinis pro re medica vſus eſt.

HER. Meo labore fruſtrari videor, quoties herbas, radices, aut ſemina prætereo. Nunc geſtit animus, quoniã vt metalla effodiam, illius montis cacumen aſcenſurus ſum.

BRA. Arbitraris forſan ita euelli metalla ſicut herbæ? HER. Ignoro. Audiui tamen homines diu excauare, quoad ipſa inuenerint? BRA. Inueniunt quidem excauantes, ſed terræ miſta, mox igne probantur, & à ſordibus diuelluntur. Senex noſter adhuc dormit. SE. Imò nuper experrectus quid cum Herbario loquebaris, audiebam. Citius quàm fieri poſſit, illius montis cacumẽ ſuperemus, ne ſolaribus radiis perculſi vramur. HER. O quot inſtrumenta, quot machinas, quot caminos, quot homines, qui labori incumbunt? BRA. Omnia pro metallis parata ſunt. Hîc aurum euellitur. SE. Et hîc purũ, & defęcatum redditur. BRA. Tibi purũ aurum hic emas. Quoniam principũ ignauia, & innata quadã hominũ auaritia nunc obryzũ illud, id eſt, defæcatiſsimũ non habetur: ſed omnes monetas adulterãt, vt nulla nunc ſit præter fraudẽ. Veneti etiã, quorũ moneta probatiſsima erat, Scutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœperũt, & omnes Italiæ Principes ſecuti ſunt. Tibi ergo obryzũ, id eſt, defæcatiſsimum hic emas, ne ardẽtium aquarum vi, & ignitarũ ab aliis metallis ſegregare cogaris, quamuis rariſsimus ſit apud antiquos eius in re medica vſus. Solus Plinius inter antiquos ad puerorum vulnera valere cẽſet, vt minus noceat. Quippe multa ſunt ad vulnera

nera

nera magis efficacia, ſed aurum minus mordicat, fiſtulas ſanat, & lychenas. Serapio, & Auicenna ad melancholicas ægritudines exhibent, in puluerē redactum. quos recentes ferè omnes imitantur. Arbitror ego vt melancholicis gaudium inferatur, pelui aurearum monetarū donādos eſſe. Ita melācolico humore potius priuabūtur, quàm auri puluere deglutito. Nempe de quibuſdam medicis ſummoperè miror, qui vt vires animales ægris augeant, & cor (vt dicunt) confortent, & exhilarēt, aureas monetas inter capones decoqui iubēt: ex quibus nihil aliud abſumitur, quàm multarum manuum ſudor, quæ ipſas tractarunt, inhærēs. Arbitrarer potius aurum pernicioſam naturam habere, vt cætera metalla: quia nihil aliud eſt aurum, quàm argentum viuū purum condenſatū, puriſsimam ſulphuris partem actu recipiēs: quamobrem aurum in honore habetur, quia gaudemus poſsidentes, adeò ſtolidi effecti, vt rubram terram exiſtimemus, & albam. Nam argentum, & aurum nihil aliud ſunt, quàm terra rubra, & alba. Argentum enim eſt viuum argētum purum, condenſatum ſulphur potentia miſtum habens. Quod ex hoc deprehenditur, quia ſi tractetur, ſulphuris odorem ſpirat. Non eſt autem actu: alioqui auri colorem habuiſſet. Ex hoc etiam purū, hic emes: quoniam maxi-

ma

ma Italiæ Principum diſcordia, argẽteas monetas adulterari fecit, & ære ad quandam normam miſcentur. Quod etiam Veneti in ſuis perfectiſsimis monetis fecere. Hæc autẽ aliàs deploranda ſunt. Futurum autem ſperamus, vt monetæ in puram metallorum perfectionem reuertantur, vt ſub diuerſis Imperatoribus factũ eſſe annales teſtantur. Aurum à Gallis or, ab Hiſpanis oro, à Germanis gold, à Polonis zloto, à Cretẽſibus vulgò chriſaphi nuncupatur. Germani verò argentum ſilber, Galli argent, Hiſpani plata, Poloni ſzrebro, Cretenſes vulgò aſsii vocãt. Et aurum, & argentum frigida, ac ſicca exiſtimantur aqueæ naturæ. Aurum tamen minus frigidum eſt, ob ſulphur quod actu miſtũ habet. SE. Calcecumenon ſequitur. BR. Quid illud eſt, quod calcecumenon dicis? SE. Aes vſtum. BR. Vocabuli corruptio fecit, vt intelligere non poſſem. Quippe dicendum erat chalcos cecaumenos, id eſt, æs vſtum, de quo Galenus prope finem noni libri de ſimplicium medicamentorum facultati. tractat, & Dioſcorides quinto libr. Aes notiſsima res eſt, & quomodo aduratur, norũt omnes. Ex eo aduſtum ſerua, & quam vos æris batituram nuncupatis. Græcè λεπὶς χαλκȣ̃, Latinè ſquamma æris dicitur. Squamma ex malleorum percuſsionibus decutitur. quæ duplex eſt, lota, & non lota. Lauandi mo

dum

dum Dioſcorides quinto libro oſtendit. Pari modo & ferri ſquammam, & chalybis ſquammam, & æris, ferri, atq; chalybis ſcoriam in officina habere oportet. Eſt autem ſcoria Latinè recrementum, vulgò cacaturam appellatis. Decipiuntur qui ſcoriam dictam putant quaſi corium, vt ſquammulæ ſint, quæ ex percuſsione eleuãtur: quoniã illæ propriè ſquãmæ dicuntur, & Græcè λεπίδες. Nec plumbi ſcoriam deſpicito: imò & vſtum, & non vſtũ plumbum ſeruato, & vſtum ablutũ partim, partim non ablutum ſit. Quomodo hæc fiãt, à Dioſcoride luce clarius edocemur. Inter ſquammas, partem ſquammæ æris ſubtiliorẽ, quæ in ſuperficie eſt, & craſsiorẽ ſerua. Craſſior pars propriè ſquamma dicitur, ſubtilior ſtomoma dici poteſt. Et adde æris ſtomomatis ſquammas, eſſe ſquammas æris iam laborati, ac roborati, & denſati. Nomen etenim hoc ſtomoma, & de ferro, & de ære dicitur, vt apud Dioſcoridem videre licet. At rarius de ære, frequẽtiſsimè de ferro, ob metalli denſitatem ſcriptum reperitur. Squammæ, quæ ab his abducuntur, cùm prius vel in mucronẽ, vel in aliud inſtrumentũ elaborata ſunt, dicuntur ſquammæ ſtomomatis æris, vel ſtomomatis ferri, id eſt, æris laborati, vel laborati ferri. Præter hæc æris florẽ habere curabis. Græcè χαλκοῦ ἄνθος dicitur. Decipiũtur, qui

ærug

æruginem æris, florem æris putãt. Qui error plurimùm eſt pharmacopolarum: ſed nihil hoc referret, niſi & probatiſsimi vulgò medici cum eiſdem ſentirent, maximo ægrorum incõmodo. Eſt autẽ flos æris, vt Dioſcorides inquit, & Plinius li. xxxiiii. cap. ii. id, quod ſponte fuſo ære, & in alias fornaces comportato, cũ flatu crebriore excutitur veluti ſquãma, ſed videtur tanquam granula: differt verò à ſquamma, quia ipſa fit dum æs percutitur, ſed ſponte proſilit flos. Optimus eſt flos friabilis, & qui rufeſcit in attritu, & exiguis granulis, veluti grana milii, conſtat. Ex ære præterea æruginem habere ſtudeas, quæ à recẽtibus viride æris appellatur. Apud Dioſcoridem & Plinium præcitatis locis quomodo fiat, variis etiam modis edocemur, & de naturali, & de ærugine raſili, & ſcoletia, & vſta, & non vſta. Tu hos authores cõſidera, ni pigueat: non enim opus eſt, quæ ab illis exquiſitè dicũtur, enarrare. Præter æris æruginem, quæ à Græcis dicitur ἰὸς ξυςὸς, à noſtris vulgaribus viride æris. Præterea ferri æruginem habere ſtudeas, & chalybis: quanuis nihil aliud chalybs ſit, quàm depuratum, & defæcatum ferrum. Arte fit, ſi natura perfectum non ſit. Eos etiam derideas, qui æruginem plumbi haberi volunt, vt quidam amicus noſter in foro abſque ratione contendens. Nam plum-

bum

bum (vt philoſophi docent) ærugine penitus caret. Reliqua proſequaris. SEN. Ex his, quæ meo ordine in hac ſchedula digeſta ſunt, plura inter loquendum enumeraſti, quæ ab Herbario prætermiſſa non ſunt. HER. Nihil ego prætermiſi, ſed ipſe aliarum gentium nomina edocere deſiit. BRASA. Mente exciderat, tot ſimul confuderamus: tamen ne laborem ſubterfugere videar, Plumbum vſtum, à Germanis bleigebraad, à Gallis plong brulé, à Cretenſibus vulgò moliui caimenan, à Polonis palonii oloru nuncupatur. Germani verò kupfer ſchlag batiturã æris, & Poloni troski miiedziant vocant. Flos æris à Gallis verd de gris, ab Hiſpanis cardenillo dicitur, à Polonis flos æris grmſz pau vocatur. SEN. Argentum viuum ſequitur. BRAS. Hydrargyron à Græcis, quaſi aqueum argentum dicitur, à Romanis ex motu viuum argentum. Nunc in maximo vſu eſt pro Gallica ſcabie ſananda. De eo prius dicendum erat, quoniam fomes, & materia omnium metallorum ſit. In Hermolai Barbari ſententiam inclino, quòd argentum viuum minerale, & naturale ſit, hydrargyrum arte factum. Tamen apud authores tam Græcos, quàm Latinos nomina confundi inuenio. An calidum, vel frigidum ſit, adhuc certant authores, & lis ſub iudice eſt. Nos rē probè ſuo loco aperiemus.

Quod

Quod etiam venenum ſit, contendunt Recentes ex Dioſcoridis, & Plinii ſententia, nõ animaduertentes dici venenum eſſe ſuo pondere, non aliqua lethali qualitate. Nos infantibus vi vermiũ ſemimortuis exhibuimus, & illico ſanati ſunt, idq́; in vltima deſperatione. SE. Abſurdũ videtur per os viuũ argentum exhibere, quia lethale venenũ eſt: nam omnia exedit, quę illũ ingrediuntur, & illa in quibus continetur, demptis argento, vitro, & plumbo. Et errant, qui per os dant in ſcabie Gallica graui ſumentiũ periculo. Et eadẽ ſequuntur ſymptomata ad viuum argẽtum, quæ ad lithargyrium, vt antiqui teſtantur. Quæ plena ſunt magni timoris. Et ſi aurũ prohibes, cur potius viuum argentũ non prohibes? Et Galenus recenſet hydrargyriũ inter venena, quorũ modica pars necat. Noſq́; vidimus ex hoc argento viuo non eſſe curatos homines, ſed in ſeſe incurriſſe ſymptomata. BR. Ingenium tuum laudo, quod per ſimplicia medicamenta, ita diſcurrere didicerit. At tibi reſpondemus, non eſſe lethale medicamẽtum, ſi in pauciſsima copia ſumatur, in qua tamen agit: ſed per ventriculum, & inteſtina, facillimè diſcurrit. Neq; dandum eſt, niſi in vltima deſperatione, cum alia omnia non contulerint. Nos in deploratis iã puerulis dedimus, patribus, ac matribus annuentibus, & ex vo-

to ſemper ſucceſsit. An tu exhibeas, vel non exhibeas, neq; ſuademus, neq; magni facimus. Adde carnem humanam non exedere, neq; inteſtina, ſicuti neq; argentum, neq; plumbũ exedit: imò neq; lignum, neq; coriũ, per quod tamen tranſit, & eliquatur. Adde in parua copia ſumptum lithargyrium non lædere. Et aliquam inter ipſum, & lithargyrium differẽtiam inueniri. Neq; aurum prohibeo, ſed dico ex coctura in iure nihil accipi, & vires cordis non roborare. Præterea Galenus experimentum lithargyrii non fecit, vt ipſemet nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus, notat. Et quanuis de fictitio loqui videatur, tamen neq; vnquam de naturali meminit ſe experimentum feciſſe. Nos verò experti ſumus, non interficere: & ſi videris homines ex viuo argento non eſſe curatos, fuit error præbentis, qui & corrigere, & adminiſtrare neſciuit, quando opus erat. Pulchrũ id eſt, ſi quid referamus, quod experientia comprobatũ nouerimus, ſtatim alienis experimẽtis non credis, viſq; alios his, quæ vidiſti, acquieſcere. In ſumma igitur in vermibus experiatur, cui multa experiri cura eſt, idq;, (ſi lubet) in belluis experiatur, vt nos in Illuſtriſsimi Ducis noſtri equis, cum ex vermibus integra armẽta morerentur, illico cùm per os hydrargyrium præbebatur, vermes necabat, &

equi, qui iamiam expirare videbantur, in ſanitatem reducebat. Quatuor argenti viui genera apud authores, & reipſa, quam ſequor, inuenio. Vnum, ſcaturiens ſicut ex fontibus aquæ, quod à Plinio cap. VI. lib. XXXIII. perpetua vomica dicitur: & hoc eſt in frequentiſsimo vſu. Aliud, quod inter metalla reperitur. Tertiũ, quod ex minio fit. Dioſcorides modum quo fiat v. lib. oſtẽdit, & Plinius lib. citato ca. VIII. Quartum, quod ex marmore fit, vt Vitruuius lib. VII. ſuæ Architecturæ demonſtrat. Ex minio facto, aliáve re, nõ vterer, ſed naturali tantùm, quod eſt perpetua vomica. Mira in ſcabie Gallica videntur, totus morbus ad os repercutitur: & qui deplorati ferè ſunt, ſanantur. Modò is, qui medetur, parare ſciat, vt patientis cõſtitutioni, ætati, morbo, & viriũ intẽſioni, & anni tẽporibus quadret. Sed improbi quidã tõſores nũc prodeũt, qui ſimiles illi ſunt, qui omnes vno calceo calceare inſtituerat. Ita hi vno medicamẽto omnes ſanare cõtendunt, magno ægrorũ diſcrimine nempe plures interficiũt, quàm ſanent, quum nullus ferè non ſanetur. Sed ad rem noſtram redeũtes, purgat ab omnibus metallis aurũ, & omnia præter aurũ illi innatant. Aurũ deſcendit, vtpote grauius, & ſtatim liqueſcit. Nihil mirabilius eo opere, quũ aurifices pateras, lances, aut maluuia inaurant, argentũ viuum

auro

auro miſcent,corpus veluti paſta redditur,vt facilè ſupra paterā, aut maluuiũ extendatur: mox igne appoſito, argentũ viuũ euaneſcit. Aurũ adeo inhærere inuenitur,vt nulla ratione ſeiungi poſsit, niſi compoſitione altera, quam fortem aquā vulgò appellant,vel aqua da partire. Ea enim nummularii, & aurifices ad ſegregādum aurũ ab argento, & aliis metallis vtuntur. SE. His multa ſymptomata contingunt,qui ex hydrargyrio inungũtur. BRA. Arbitror, aut te nunquam vidiſſe ex hoc linimento inunctos, aut prauè inunctos tibi videre contigiſſe. A tempore, quo hanc artem exercere cœpi, quod fuit M. D. XX. iuſsi, vt ex hydrargyrio plus quàm mille quingenti homines delinirētur, neq; de tam magno numero mireris. SE. Nō miror,cum ſciuerim quantam virorum copiā ſub medica tutela Ferrariæ habeas. BR. Tamen neq; vnũ referre ſcirē, qui ſanitati reſtitutus non ſit,vno ſymptomate ſolo deprehendebantur, oris ſcilicet exeſionem. Verùm impræſentiarum noſtra induſtria(abſit iactātia)modũ inuenimus,vt inungantur,& os nulla offenſa corripiatur. Cùm Ferrariæ erimus, ſi ad ægros curandos mecũ acceſſeris, mira tibi oſtendere potero in deploratis ex hoc morbo,cum linimento ex hydrargyrio ſecundum varias temperies,immutato. Et,nónne venena ſunt ſcammoniũ,colo

cynthis,peplion, & alia multa, quibus tamen vtebantur antiqui,& præparatis?inuẽtis ſemper vti non habes. Sed miſerrimi ingenii eſt apud Boethium ſemper vti inuentis, & nunquam inueniendis. Antiquos perpetuò obſeruare ſtatuimus,noua tamen non deſpicimus. Ex Germania facilè argẽtum viuum ex perpetua vomica habere poteris, vel etiam inter metalla inuentũ.Quæ autẽ arte fiũt, omittas. In hoc autẽ verũ mihi ſpõte aperias:Qui pluri viuo argẽto vtũtur,medici,an aurifices? SE. Hos alchimiſtæ ſuperãt in immẽſum. BR. Dii boni,adhuc ſuũ Mercuriũ congelare quęrũt? SE. Et nunquam deerũt,adeò ingens auaritia, & dira habẽdi cupido hominũ mentes perturbat. BR. Galli argent vif,Hiſpani azogne, Germani queck ſilber,id eſt,viuum argentum,Poloni vzthacz,Cretenſes vulgò diargyron vocant. SE. Ceruſſa ſequitur. BRA. Et hanc inter venena numerãt:fictitia res eſt ceruſſa,à Dioſcoride lib.v.& Plinio li.xxxiiii.cap. xviii. & Victruuio vii. ſuæ Arthitecturæ,modus conficiẽdi edocetur. Præ omnibus autem Serapio ad vnguem conficiendi modum oſtendit,cap.ccclxxviii.Nos vulgò biancã ab albedine vocamus. Decipiũtur, qui ceruſſam æruginem plumbi faciunt,quoniam plumbũ ærugine caret,tamen ex plumbo,& aceto fit: propterea à Germanis pleivveis ,id eſt, albu-

go

go plumbi, à Gallis Latinè ceruſe nuncupatur. Ex cocta, & cruda vnguentum paratur. Olim Rhodia probatur & Corinthiaca, nunc opus non eſt Germaniam tranſire, imò ſunt, qui Venetiis parent: ita parandi modus aptè ab authoribus oſtenditur. Mulieres Italæ plures pro fuco ceruſſa vtentes, halitus fœtorem incurrunt, & dentiũ putredines, & ante tempus facies vniuerſa rugis aratur. A Cretenſibus vulgò blagetto, à Polonis blaiiuaſſ dicitur. Frigida & ſicca eſt ordine ſecundo. SE. Lithargyriũ ſequitur. BR. Apud recẽtes authores duplex lithargyriũ inuenitur, auri ſcilicet & argẽti. Auri lithargyriũ dicitur ex colore, quẽ habet: à Latinis ſpuma argenti vocatur, vt Plinium legenti cap. VI. lib. XXXIII. apparet, qui eadem ſub ſpuma argenti, quæ hic à Dioſcoride ſub lithargyrio ſcribit. Tres lithargyrii ſpecies apud authores inuenio. Vnã, ex molybdite arena, id eſt, plũbari: alteram ex argento: tertiã ex plũbo. Modũ faciendi Plinius præcitato loco, & Dioſcorides V. lib. docent. Nos flauam ſpeciem frequentẽ habemus, quæ à Dioſcoride chryſitis ex colore nuncupatur, & omnibus præſtat. Habemus & albam ex Sicilia allatam, quæ ob colorem argyritis dicitur: non quia ex argento ſit. Nã ea, quæ ex argento eſt, cælauritis appellatur. Vnde frequẽtiſsimas habemus has duas ſpe-

cies,albam,& auream:ſed potiſsimùm aurea abũdamus. In qua multi decipiũtur, ex auro fieri putantes. Nam aurea dicitur ob colorem,quẽ habet,auro fuſo, & in globum ducto,ſimilem. Propterea à Dioſcoride chryſitis dicitur. Nos vulgò lithargyrũ auri,nomẽ ferè Græcũ imitantes. Differunt tamẽ lithargyrũ, & argyrolithon, quãuis nomina idem ſignificare videantur: quia vnũ, lapidem argenteum:alterũ,argenteam lapidem importat: tamẽ primum ſpuma argẽti eſt, alterum lapis,qui & à chymiſtis aphroſelenon nũcupatur. Probatiſsimũ eſt aureũ lithargyrũ, & cætera viribus antecellit. Nõ mihi tempero, quin laudem illos Arabes,qui lithargyriũ faciunt plumbum in argẽtariis fodinis vſtum. Dicant quodcunq; alii authores. quod vidimus,ita eſt. Laminis plumbeis tegunt argentum in fornacibus,poſtea ignẽ frequentant: nõnihil veluti ſpuma fit liquefactis plumbi laminis,quod ferreo quodam baculo in vnum colligunt. Id lithargyrum eſt,quo vtimur,& chryſitim dictũ. Vnde nõ ab re ſpuma plumbi,à quibuſdam Arabibus dicitur. Galli literge,Hiſpani albayalde, Germani glet, Poloni gleyth vocant. BRA. Galenus in actiuis illud temperatũ facit, & ordine ſecũdo deſiccans. SEN. Marchaſita ſequitur. BRA. Pyriten lapidem Plinius libro XXXVI. cap. XXIX. eam appel

appellat,& v.lib.Dioſcorides. Duplex reperitur:vna colore aureo,altera argento.Quæ argẽteo colore eſt,à nobis frequẽtiſsimè habetur. Alterã quandoq; etiã habemus. Lapis eſt,ex quo æs extruditur.Probatur,qui facilè percuſſus ſcintillat, & æri maximè ſimilis. Modus cremandi apud Dioſcoridem,& Pliniũ idem eſt. Ad diſcutiendum,& exiccãdum maximè valet,vt nõnunquam pãnos aliquos ex vi morbi Gallici in inguinibus factos per totũ corpus diſcutiat, imperitis medicis applicantibus,vt exiccent: quũ potius materia Gallici morbi extrahẽda ſit, vt exeat. Pyrites dicitur, nõ quia alii lapides non ſint ita vocati,& igniarii,ſed ob excellẽtiã celeritatis ſcintillandi. Imò & corallium pyritis dictus eſt, Plinio eodẽ loco teſte.Quandoq; fruſta aliis denſiora, & ponderoſiora inueniuntur, hoc maximè ignẽ emittit.Magnificus Comes Galeazus Taſſonus, in Apennini alpibus montem habet,in quo huius lapidis ingens copia reperitur. Certus ſum ibi mineras aliquas ſubeſſe,ſi quis profundè defodiat.Ad rem noſtram,Pyrites quãdoq; argentũ habet,quandoq; æs, quãdoq; vtrũq;, quandoq; nihil habet, & adeò ſterile eſt, vt nullum metallũ ex ſe admittat. Scitoq; eũ pyriten, ex quo fit æs, aureum appellari:album verò argentũ,quia ex ipſo argentum fit. SEN. Argentum ergo

ex marchaſita excuditur? BRAS. Excuditur omnino. SE. Nullus antiquorũ hoc monuit. BRA. Nullus, quem nouerim. De qua re multùm miror, vt id credere coactus ſim, aut antiquos ignoraſſe, aut de hac re ſcribere noluiſſe, vtpote quæ ſenſu cõſtare videatur. hoc autẽ in Germanicis fodinis manifeſtè deprehenditur, & Pannonicis. quod etiam in ſuo Bermano Agricola ſcriptũ reliquit. Imò addit pyriten inueniri aurei penitus coloris, è quo aurũ detruditur. Nos huius fruſtum habemus. Inuenitur & ſimilis Galenę pyritis, & cinericius, quę tria genera multùm ſolida nõ ſunt. In Sileſia variis partibus inueniũtur. Miror autem de Alberto, qui è marchaſita nullum metallũ detrudi poſſe fateatur. Ipſe fortè in ſterili pyrite expertus eſt: propterea in omni ita eſſe arbitratus eſt. Nam apud Arabes ex marchaſita, apud Græcos ex pyrite, quę idem ſunt, æs detruditur. Vnũ eſt, in quo Serapionis codicem corrigere oportet. Dioſcoridem adducit hæc verba proferentẽ: Eligendam eſſe marchaſitã, quæ quãdo ponitur in ignẽ, ſaliunt ex eo ſcintillæ facilè. Dioſcorides autẽ id nõ dicit, ſed εὐχερῶς δὲ σπινθῆρας ἀφιέντα, id eſt, qui facilè percuſſus ſcintillat. Non autem puto deceptũ eſſe Serapionẽ, ſed interpretem erraſſe. Ibiq; legendum, & quando percutitur, ſaliunt ex eo ſcintillæ facilè.

Meſue

Meſue hũc lapidem ſtellatũ vocat, quoniam vt ſtellæ radiat, præſertim ſi ante ſolem ponatur, aut aliã lucẽ: & lapidis ſtellati duas ſpecies enumerat. Altera eſt marchaſita argenti, altera lapis lazuli. Adeò clarè loquitur, vt de excellentiſsimo quodã viro mirer, qui chaos eſſe dicat, præſertim quia in eadem minera, quãdoq; lapis lazuli, & marchaſita inueniuntur, & ex radiorũ emiſsione, hoc nomen ſtellatum ſortiti ſunt: quoniã & lapis lazuli aureas maculas habet, apprimè ſplendentes, vt viderim Ferrarienſem ſculptorem celeberrimum Franciſcum Anedinum, qui in lapide lazuli cicindellam finxerat miro artificio, vt cauda accenſa in fine videretur: nam in maculam auream terminabatur, mirum artificis ingenium. At quia hoc nomen Aſter, Græcè ſtellam ſignificat, & Samiæ terræ ſpeciẽ comprehẽdit: propterea Meſuæ maſtigi placuit, Meſuen de Aſtro loqui, qui eſt Samia terra, ac ſi nihil aliud, quàm Samia terra Aſter appelletur: quum tamen Plinius capite XIIII. libri XXVII. de gemma ſtellata pertractat, quæ Ponticarum gemmarũ vnum genus eſt, & quæ nunc ſanguineis, nunc atris guttis aſpergitur, & inter ſacras habetur. Quum verò Meſue lapidem ſtellatum dicit, vel in Hebræo Meſue legimus, lapidem ſplendentem, fortè ſuo Idiomate illos duos intelligit,

maculas habentes, quæ ſplendorem faciant: propterea non erat adeò temere culpandus Meſue, quia conſtet (vt dicit) lapidem lazuli, & marchaſitam diuerſa eſſe. Imò ſi tu rectè perpendas in eo ſplendore idem ſunt. Minus credendum eſt recentibus, vt Pandectario, qui marchaſitã marmor eſſe cõtendit. Quũ in Meſue legitur eſſe de genere marmorum, legendum eſt de genere lapidum, & non de genere metallorũ (vt quidam dixere) & hoc propter marchaſitam, quæ inter lapides numerari debet, quum metallum eſſe videatur. Ideo non cõtentus quòd ipſam ſplendentem lapidem, aut ſtellatum vocauerit, ad pleniorem efficaciã addit eſſe de genere marmorũ, id eſt, lapidum. A Polonis markezit vocatur. Auicenna calidam in ſecundo, & ſiccã in tertio illam facit. Et Galenus profectò calidas actiones illi attribuit: ſed an calida ſit, tu conſidera. SEN. Lapis lazuli inueniturne apud antiquos? BRA. In re tam certa támque explorata dubitas? Quis neſcit adeò pulcherrimum lapidem antiquioribus notiſsimũ fuiſſe? A Dioſcoride v. lib. & Galeno ix. de ſimplicium pharmacorum viribus, Cyaneus appellatur, à Latinis autem cæruleus. Sed quidam Leonardus, qui de lapidibus agit, ita hunc lapidem nouit, ſicut omnes alios: neſcio an aliquis ineptius de aliqua materia

ſcrip

ſcripſerit. Hic bonus vir Cyaneū, & cæruleū duos lapides eſſe arbitratur: tamen eiſdem verbis in vtriſq; enarrandis, vtitur. Plinius capite vltimo libri xxxiii. cæruleum arenam eſſe ſcribit. Tamē & lapis eſt, Dioſcoride teſte. Theophraſtus animaduertit quum teritur, in quatuor colores immutari (quod & Plinius refert) candidiorē, nigriorē, craſsiorem, tenuiorē. Deniq; Arabum lapis lazuli, eſt cyaneus Græcorū, & Latinorū cæruleus. Recētes in marem & fœminam diſtinguunt. Antiqui in perfectius, & in imperfectius. Serapio perfectiſsimum colorem cyaneum habentem probat, & guttas aureas admiſtas, quiq; alterū lapidem miſtum non habet, nec facilè frangitur. Vos pharmacopolæ hunc lapidem imperfectiſsimum habetis, quippe cui eius color deſit. Dioſcorides enim probat ſaturatū colore ſui nominis. Additq; in Cypro ex ærariis metallis fodi, & eſſe perfectius, quod ex arena litorali. Tu an in his fodinis habere poteris, experiaris. Ex ipſo color ille exquiſitiſsimus fit cyaneus, quē vulgò azurum vltramarinū nuncupamus, id eſt (vt arbitror) magis intēſum quàm color marinæ aquæ: tamen & ille color ex terra etiam ita appellata fit: ſed qui ex hoc lapide, cæteris magis floridus eſt. Miror & hic de excellentiſsimo quodam viro, qui Meſuen legens

dicen

dicentem hunc lapidem melancholiam educere, eò reprehendat, quia hoc à Græcis non dicitur: ac ſi neceſſarium ſit, nihil noui inueniri, niſi à Græcis prius dictum ſit. Verùm quum lapis lazuli eaſdem vires habeat cum Armeno, in lapide lazuli autẽ fortiores ſint: propterea Serapio de lapide lazuli tractans, lazuli vires, id eſt, cærulei Galeni, & Armeni vnà cõmiſcuit, vt vtriſq; eaſdem vires ineſſe oſtẽderet, quum & colores in idem inclinare videantur. SEN. Quum de hoc lapide ſermo inciderit, nõ erit ab re ipſum quærere. BRA. Ne conteras tempus, quia in Armenia ſolùm inuenitur. Mihi frequentiſsimè virides lapides pro Armeno Pharmacopolæ oſtenderunt, qui Armeni non erant: quem tamen potius habere optarim, quàm cyaneum. Nullus eſt Ferrariæ, aut Venetiis, qui verum habeat. Leuis eſſe debet, cæruleus, quàm planiſſimus, friabilis, ſine arena. Plinius viridem in cyaneum inclinantem eſſe monet. Nonnulla lapidis lazuli fruſta Armenũ eſſe arbitrarer, ſi friabilia inuenirentur. Inter floridos colores numeratur, quos dominus fingenti præſtat. Plinii tempore terra inuenta erat in Hiſpania, & nunc quoq; habetur, quæ eundem colorem repræſentat, & vili pretio venditur. Optarim vt haberetur: tamen eius loco chryſocolla (vt Dioſcorides inquit) vti poſſumus.

mus. Marchaſitã & Galli marchaſites nuncupant, Lapidem verò lazuli, pierre d'aſur. At Germani pyriten, vt marchaſitam kiſz vocant: ſed ſuis nominibus poſtea diſtinguunt, argenteam, & auream. Nunc Armenum lapidem habemus, & ex Armenia allatum, & ex Germania, & partim chryſocollæ miſtum. Non eſt adeò verendus vſus lapidis lazuli, vt Auicēna veretur. Nam in cõpoſitiones redactus, modeſtiſsimè, & abſq; aliqua noxa educit, niſi quis copiã voraret. SEN. Argentum ſublimatum ſequitur. BRA. Nuſquam apud antiquos ſublimatum reperi, quod nunc ſciuerim. Albucaſis inter recentes, quẽ tu optimè noſti, ex chalcãtho, argẽto viuo, & aceto fieri docet. Nunc vt vehementius fiat, ſalem Armoniacũ addũt. Venetiis paratur, ibi emere poteris: quanquam & tu ipſe pro tua officina Ferrariæ parare nihil impediet: ſed à fumo cauendum eſt, quo multi incauti interempti ſunt, alii mutilati, alii attonito morbo, quem apoplexiam vocãt, correpti. Vtinã hoc venenũ in lucẽ nunquam prodiiſſet: plura facit incommoda, quàm commoda. Nihil eſt æquè inter ſimplicia venenoſum, quod ſemihora, & minori ſpatio exedendo interficit. nam omnia intrinſeca, & præſertim præcordia velut ignis vrit. Linguę apice quãdoq; ſublimatũ tangens, vt eius guſtum ſentirem,

intu

intumuit protinus lingua, vt extremè refrigerantibus vti opus fuerit. Caſu inuentũ eſt. Eo mulieres Italæ nõnullæ ſe fucant, colorẽ albũ reddentes, ſed maximo diſpẽdio, vtpote quibus breui dentes marceſcãt, halitus malè oleat, oculi caligent, rugoſæ efficiantur, morbo attonito corripiãtur, & in repentinã mortem feſtinent. Olim ad morbi Gallici medelam in magno erat vſu, nunc deſiit, & viuum argentum eius loco receptum eſt. Eius decoctum in modica etiã quãtitate ſcabiem præter noxã tertia die ſanat. Alphonſinus Trottus eques magnificus eius rei teſtimoniũ exhibere poteſt, qui, vt vir eſt ingenii ſagax, ita multa experiri in dies tentat. Smegma etiam odoratum, id eſt, ſaponem parare ſoleo, quo præter ſuſpicionẽ aliquam, qui eo delinũtur à ſcabie tertia die ad ſummũ liberantur. Hoc experti ſunt nõ ſemel magnifici nobiles Alphonſus Ziliolus, & Andreas Archius comes facundiſsimus. Ab Hiſpanis ſolimam nuncupatur, ſicut & à noſtris mulieribus ſulima, à Gallis argent ſulimé, à Cretẽſibus vulgò ſuluma, à Polonis rztexcz biala palona. SEN. Minium ſequitur. BRA. Res pluribus ignota, etiam celeberrimis viris, qui de ipſo ſcribunt, quum nihil viderint, aut experientia didicerint. Plures miniũ, & cinnabarim confundunt, quum à Dioſcoride plurimùm dif-

ferre

ferre oſtendatur. Minium duplex eſt: natiuũ florido colore inſignitũ, & factitium, in viui argenti venis gleba ἄνθραξ nuncupata effoditur, ſubrufo colore, quæ circa ſe rubrũ puluerem habet: hic puluis verum miniũ eſt, & fortè apud antiquos in magno honore, quo Iouem miniabant diebus feſtis, & triũphantes. Solus Vitruuius VII. libro ſuæ Architecturæ huius meminiſſe videtur, quum Dioſcorides, & Plinius minium fieri tradant, ex lapide argentariæ arenæ miſto: quanuis Plinius natiuum quodam modo adumbrare videatur, rubinos (quos carbunculos vocat) eodem loco fieri dicens. Sed hæc aliud tempus expetunt. Tu hæc pro veris, ratiſq; habeto, Minium natiuum & factitium inueniri. Natiuum in vſu videtur, fortè quia paucum, & in magno pretio: factitium id eſt, quod in officinis habetis. SEN. Natiuum arbitrabar, quod vendimus. BRAS. Factitium eſt ex accenſa arena coccinea argẽtariæ arenæ miſta. In primis autem pluribus loturis lauant, & aliis rubris adulterant. Probatiſsimum minium, quod igne fit, guttas argenti viui miſtas habet, antequam colorem per vim ignis acquirat. Hæc ex viſu dicta ſunt nobis, & nõ audita. Vidimuſq; Venetiis adulterari rubrica quadam ſimul miſta. Optimum minium ita deprehenditur, ſi ſuper candens ferrum

poſitum igneſcat quidem, ſed nõ vratur(niſi pro minima parte)nec colorẽ amittat.Ferrariæ ex variis generibus periculum fecimus. Nonnulla minii genera nõ vrebantur,& ſuũ colorẽ ſeruabãt,alia nigra efficiebantur,quibus erat admiſta rubrica. SEN. Audiui cinnabarim apud antiquos idem eſſe cum minio. BRA. Surda aure audire debebas,quoniã diuerſa ſunt,vt Dioſcorides cẽſet. SEN. Quod nos vulgò cinaprium appellamus,nónne eſt antiquorũ cinnabaris? BRAS. Nequaquam. Cinaprium etenim noſtrum ex ſulphure, & argento viuo arte fit Venetiis: antiquorum verò cinnabaris apud Pliniũ capite VII. libri trigeſimitertii, eſt ſanguis draconis ab elephante eliſi, cuius Dioſcorides in metallis meminit:nõ aſſerit autẽ,ſed ita ferri dicit.Pliniuſq; eũdem ſanguinẽ ab illa gente appellari cinnabarim tradit. Nec admiratione afficior, quãuis cinnabarim idẽ cum minio eſſe cenſueris: quoniã & Plinii tempore medici decipiebantur,minium cinnabarim eſſe arbitrantes, quia eo nomine tunc appellabatur. At cinnabaris in multo medico vſu erat,quũ minium venenum ſit. SEN. Ex his nondum accepi cinnabarim. BRA. Quid ſentiã, vno verbo expediã: Et ſi ab authoribus cinnabaris inter metalla numeretur,tamẽ de ipſo tãquam de re ignota loquũtur: ideo non poſ-

ſum

ſum aliud agere, quin ſuſpicer cinnabarim eſſe ſanguinē draconis à nobis nunc appellatum, id eſt, guttā illam, vel lacrymā, quam in officinis habetis, & ſanguis draconis dicitur, non id, quod in rotulas cōficiunt. Quod me in hanc ſuſpicionem duxit, eſt eius color, qui in noſtro hoc ſanguine draconis profundus eſt, vt de colore cinnabaris Dioſcorides ſcribit, & eo pictores vtūtur ad fingēdū ſanguinē, nec in vili pretio eſt. Nō diu eſt, quòd Venetias portatur. Nec dico eſſe draconis eliſū ſanguinē, ſed lacrymam arboris. Plinius incertè illū tractat. Nos hoc nouimus, & experimentis cōprobauimus. Adde id nō eſſe, quod ab Arabibus deſcribitur, ſuccum ſcilicet quartæ ſpeciei ſideritis, quæ à noſtris ruſticis millefolium dicitur. Apud medicos, & pictores, & hæc, & factitia cinnabaris in magno vſu ſunt, & præſertim ſanguis draconis vocatus, qui lacryma eſt, nec multa copia Venetias affertur. SEN. Gaudeo prius quàm moriar plurima diſcere. BR. Minium ab Hiſpanis, & Gallis noſtro nomine, à Germanis menig vocatur. Cinnabarim verò Galli vermilon, Germani cinober, Poloni cinobr, Cretenſes vulgò cochinauari appellāt. SE. De his, quibus in officinis vtimur ad mineras ſpectātibus, ſatis dictum eſt. Lapides ſequuntur in meo ordine, quorum vſus eſt in variis com-

poſitionibus apud medicos. Venetiis mihi emã cinnabarim. Miniũ hîc vtrunq; colligã, & factitium, & natiuum, quanuis exiguũ videatur. BR. Non erit ab re lapides recenſere, prius quàm prãdii hora incumbat, quorum partem in mineris, partẽ in his montibus inuenies. SE. Et tempeſtiua hora adhuc eſt, nec Herbarius laſsitudine premitur. HERB. Per duas horas adhuc vobis inſeruiam, poſtea prandendum erit: quippe os ventriculi iam fame titillare cœpit.

DE LAPIDIBVS, QVORVM apud Ferrarienſes pharmacopolas vſus eſt.

SEN. Nunc lapides enumerare incipiam. HER. Quid moraris? SE. Nondum locũ inueni, vbi ordine digeſti ſunt. HER. Pone conſpicilia. SE. Heri neſcio quo loco amiſi. HER. Et viſum ſimul amiſiſti? En ſiniſtra pagina lapides ſunt. SE. Non poſſum abſq; vitreis oculis legere. Tu hunc libellum, Herbarie, ſume, & meo munere fungaris. HER. Et tu bipallium, ſacculum, atque peram humeris apponito. SE. Id aſello condonetur. HER. En tuos emiſsitios oculos in herba reperi, atque ſeruaui. SE. Nihil mihi gratius: nũc lapides optimè intueor. HER. Quomodo prius ambulabas, ſi lapides videre non licebat? Miror cur frequenter non cęſpitaueris. SE. Iocaris? Ego

ſcrip

ſcriptos lapides intelligo. HERB. Pinguntur potius, quàm ſcribantur lapides. SE. Cauillari deſinas: primus lapis qui occurrit, Perlæ ſunt. HER. De lapidibus tractaturus à re, quæ lapis non eſt, incœpiſti. BR. Fortè non ab re, quum ab Arabibus inter lapides numerētur. SE. Non multùm refert quo genere diſponātur, modò quid ſint addiſcamus. BR. Græci in re medica raró margaritis vtuntur. Ita enim appellant, non perlæ, & à Latinis vniones dicuntur, non vt aliqui opinantur, quia vna in vna concha tantùm ſit, ſed vt inquit Plin. libr. ix. cap. xxxv. quia nulli duo reperiuntur indiſcreti. Quippe Albertus magnus plures vna cōcha inueniſſe fatetur. Et qui per Indicam nauigationē fecere Luſitani, centum triginta vniones vna cōcha capi teſtantur. Nos Venetiis vna cōcha ſeptem incluſos vidimus. Cōchæ carne modicum exiccata, margaritæ ſuam maturitatē habent, & ſenio creſcūt: antequam maturæ ſint, ſi à cōchis eximātur, breui corrūpūtur. Maturæ facilè defluūt, quinq; notis probātur, candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, vt nihil æquè ſit indignius homine, ſi margarita nūcupetur. Nempe vnaquæque illarum proprietatum ab homine quicquam demit, & in ipſo imperfectionē ſignificat noſtro vulgato idiomate. Tamē mulieres noſtræ aliis blandiri ſolent hoc nomi-

ne Margarita, aliquem aut aliquam perlam vocantes. Ex Indico mari ad nos afferuntur probatiſsimæ, & etiã ex Britãnico, quod nũc vulgò Anglicum, & Flandricũ vocatur. Diuerſitas colorum, & turbulentiæ in ipſis ros eſt, vt Plinius refert, quẽ capiunt, quando in Venerem accẽduntur ſuo anni tempore. Hoc genus conchæ, ex quo margaritæ ſumuntur, ab incolis berberion, & berberi appellatur. Inter epulas gratiſsima eſt illarũ caro. Arabes cor à margaritis confortari, & roborari prodidere: quippe Arabes medicinarum ex vnionibus inuentores ſunt: quãuis & Plinius nõnihil meminerit. Venetiis pro tua officina integras margaritas emes. Nam in puluerem redactæ, & vires amittũt, & facilè adulterari poſſunt. SE. Quum in receptis (vt inquiunt) perforatæ, & non perforatæ margaritæ ſcribuntur, quid intelligendum eſt? BRA. Aliquæ margaritæ ſunt, quæ natura perforatæ inueniuntur, aliæ arte. Quando perforatæ deſpiciuntur, eæ ſunt, quæ natura foramẽ habent: nam aliquo malo affectu acquiſiuere. Tamen non perforatæ ſimpliciter probatiores ſunt: quãuis quæ arte perforatæ ſunt, deſpicere nõ oporteat. Hanc diſtinctionẽ nullus Græcus, aut Arabũ poſuit (quam legerim) ſed recentes in cauſa fuere, qui in ordinãdis apud pharmacopolas rebus ad ſuos ægros ſpectanti-

bus,

bus,vt apud vulgus in admirationem ducantur,in hunc modũ altiori voce intonant: Recipe margaritarũ non perforatarum. quum ſatis fuiſſet probo pharmacopolæ, margaritarum ſimpliciter protuliſſe. Omnibus ferè gentibus hoc nomẽ Perla commune videtur: ab eo enim parũ diſſentiunt. Nam Galli perles,Hiſpani perlas,Germani perlen, Neapolitani perne,Poloni perla nuncupãt. Ab aliis Hiſpanis aliofar, à Cretẽſibus vulgò margaritari dicuntur. Sunt frigidæ, & ſiccæ ordine ſecũdo apud Serapionẽ,& Raſim. SE. Corallia ſequuntur. BR. Gratiſsimũ eſt corallium, & meritò inter gẽmas numerari deberet. Geſtantiũ animos lætificat. An lapis corallium, de quo Plinius lib.xxxvj.cap.xix.loquitur, altera res ſit à noſtro corallio,ambigimus. Antiqui authores duorum generum tãtùm meminere,rubri, & nigri. Nigrũ appellari Antipathes, Dioſcorides tradit. Plinius in rubro mari nigrius naſci, cap.ij.lib.xxxij.cenſet. nõ tamen purè nigrũ, ſed nigrius naſci dicitur, quicquid ab authoribus ſcriptum ſit. Nos Genuæ totius Liguriæ emporio tria coralliorũ genera vidimus,quę ramos amplos habebãt, nigrum,rubrum,& album. Imò adde ſubrubrum,& modicè viride, quod & Genuenſes pro nigro habebant. Nos ſubrubrum vulgò incarnatum vocamus,tamen idẽ cum rubro

eſt,ſed imperfectè rubrum: eſt enim medium inter album,& perfectè rubrũ.Ideo Auicenna aliis exquiſitius in album,nigrũ,& rubrũ diſtinguit. Alba imperfecta eſſe,& immatura arbitror, ideo magis adſtringunt:ſubrubra, id eſt,incarnata, magis matura albis, & rubris minus:rubra colore florido in maturitatis ſymmetria ſunt : viridia magis matura, quàm opus ſit, nigra adhuc magis. Ad hoc moueor,quoniã in vna plãta omnes has differentias vidimus, imò in vnomet ramo. Et Ferrariæ reuerendiſsimæ ſacri cœnobii diui Antonii initiatę,Lucretia Malaſpina egregia & probatiſsima mulier, & Bonifacia Biuilaqua probitatis ſpeculũ,crucẽ ex corallio habent ſuo lapidi innixã, & natura ita factã,cui ars modica addit,& duas latronum cruces à latere,ita à natura factas,quæ ſuo lapidi tanquam radici inhærẽt,in quibus nonnullæ coralliorum differẽtiæ videri poſſunt.Quũ autẽ de corallio apud authores ſimpliciter ſermo ſit,rubrum intelligere oportet, quo puerorũ colla,& manus ornamus, effaſcinationes, & atrã bilem,quam brutam vocamus,& epilepſiam, atq; apoplexiã euitare arbitrantes.Nunc in magno pretio ſunt,vt ferè haberi non poſsint.ſed probandus eſſet in pueris vſus,niſi & mulieres pro ornamento vterentur; videtur enim comes eſſe albedinis,& eã

flori

floridam magis reddere. Dioſcorides ſuũ nigrum coralliũ à rubro ſpecie diſtinguit. Nos quæ vidimus perhibemus, in vnamet planta album, & nigrum eſſe. Imò vnuſmet ramus, parte vna ruber floridus, altera niger videbatur. Rubrũ probatur, quàm maximè rubens colore florido, frangibile, odorem terræ, muſci, & algæ habens, ramoſiſsimum. Damnandum lapideũ, ſcabioſum, ſcabrum, & inane. Vos pharmacopolæ continuè peſsimum genus habetis, quod ſcabioſum eſt, petroſum, & totum inane. Albũ probatur, quod maximè album, & nigrum ſimiliter, ac lucidum, quum nigrum & ad eadẽ valeat, ad quæ rubrum, ſed ægrius. Ideo pro nigro rubrũ habere ſatis erit. Albũ verò ſeorſum emito, ſed Genuã mittes, non Venetias, aut in Siciliam. Nam Syracuſis apud Pachinũ promontoriũ copioſiſsimè naſcitur, & apud Drepanum eiuſdẽ Siciliæ vrbẽ, quã nunc Trapani vocãt. Quin & in Gallico ſinu, circa Orchadas, & in Liguſtico mari, & ante Corniculũ, & Neapolim oritur. Omitto nunc rubrum mare, & Perſicum ſinum. Quando ſub aqua eſt, viride apparet, & tenellum eſt, quũ euellitur ex circunſtante aere dureſcit, & color ruber fit, ſi adeò maturuerit. SE. Eſt'ne arbor? BRA. Folia non habet, propterea ſubſtantiam quandam terream eſſe arbitror, quæ potiſsimùm

circa montuoſa loca ſit, ob caliditatē, & ſiccitatem loci & maris adeò exiccatam, vt in lapidem verſa ſit, quæ prius ob eius lētorem extendi poterat, & in varios ramos diduci, vt arbor videatur. Vnde & Græci dendritin, quaſi arboreum vocãt, Dioſcorides lithodēdron, id eſt, arboreum lapidē nuncupauit. A Cretenſibus vulgò coragha, ab Hiſpanis coralos, à Gallis coral, à Germanis coralen dicitur. Nos domi pulchrũ ramuſculũ habemus nigri corallii. SEN. Lapis Armenus occurrit. BR. In pyrite lapide, Armenum edocuimus, quem viridem in cyaneum vergētem eſſe oſtendimus, quo pictores pro cyaneo, id eſt, lapide lazuli, quandoque vſi ſint. Armeniacus etiã vocatur. Optarim vt Armenum potius haberemus, quàm cyaneum, tamen nec cyaneus, vel cæruleus omittēdus, quoniã, & ipſe atrę bili mirè aduerſatur. SE. Lapis hęmatites ſequitur. BR. Notiſsimus eſt hic lapis, vt ſimplici nomine, per excellentiam lapis, dicatur. hæma Græcè ſanguinem ſignificat. Hic lapis, vel ita appellatur, quia ſanguinis colorē imitatur, vel quia fluentem ſiſtit. In metallis inuenitur, quē ſi vras, minii colorē habet. Plinius cap.xx.lib.xxxv. quinque genera diſtinguit. Sed tibi ſatis eſt, hoc genus vulgarę habere, quod friabile ſit, rubrũ vel nigrum, durum, atq; planum, ſine ſordibus, nec lineas quibus

varietur,habeat: ineptior enim eſt,qui lineas habet. SEN. Aut Venetiis emam,aut ruſticos quoſdam expectabo, qui ſingulis annis in forum portãt, & vendunt. A Gallis ematiſtes,à Germanis pluetſtein , id eſt, lapis ſanguinis nuncupatur,à Polonis kamyen hæmatites dicitur. SE. Lapis Iudaicus ſequitur. BRA. A Iudæa,in qua naſcitur,nomẽ ſortitus eſt hic lapis.Nam ex Palęſtina Syriæ Alexandriam,& pòſt Venetias affertur. Marmoreis fruſtulis adulteratur:adulterium deprehenditur,quia arte facti in omnibus æquales ſunt,& lineas ſemper æquales habent, ſed naturales in vno látere quandoq; euariãt. Nec putandum eſt lineas illas, naturales lineas eſſe, ſed veluti puncta ſunt per quędam ordinem diſtincta, quæ ſimul ordinata linea quadam ſeiũgi videntur. Antiqui medici eo ad veſicæ lapidem vtebantur:ideò illi nomen impoſuere, Tecolithos, id eſt,calculos abſumens lapis.quod nono de ſimplic.medic. facult.Galeno diſplicere videtur,quanuis in lib.Galeni adſcripto de vitiis renum dignotione, & medicatione ſcriptum ſit, veſicæ lapides frangere : quicquid tamẽ ſit, ego in lapide renũ frequenter vſus ſum, & optimè profecit. Venetiis emere poteris:ſed ab adulteratis caueto. Hoc ſolo reuerẽdiſsimum Thomam Muſtũ Canonicum Ferrarienſem à ſæua renũ ægritudine

liberaui. SE. Lapis lyncis ſequitur. BR. Ab antiquis lyncurium vocatur: ex vrina lyncis eſſe fabulantur. Vnde ſit, apud authores non conſtat: tamen multi de eo loquuntur, arbitrantes quum lynx oculatiſsimum animal, & obliuioſiſsimũ mingit, ex terra, & vrina lapidem generari, qui lyncurium, vel lapis lyncis dicitur. Ego hoc obſeruaui in lyncibus duobus, quos magnificus, & generoſus Comes Nicolaus Taſſonus nutriri faciebat, in terrã mingebãt, frequẽtiſsimè obſeruaui, terramq́; perminctam, & ſiccã ſeruaui, mirè fœtebat, ſed nihil vnqua concreuit: fabulamenta ſunt quæ de hoc lapide circunferuntur. Conſtat tamen lyncurium eſſe ipſam lyncis vrinam, quam in officina habere poteris. Lapidẽ verò cum Plinio cap. iij. libr. xxxvij. non inueniri cenſeo, vbi Theophraſti, & Dioſcoridis verbis nõ credit. Oſtendũt verò noſtri pharmacopolæ, & Veneti, lapidem quendam ſpongioſum, ſubnigrũ, aliqua parte cinericium, quem pro lyncurio vendunt: adeò omnia in præceps iere. Conſulo vt hic lapis à tua officina abſit: vrinam verò lyncis, ſi habere poteris, ſeruato. SE. Vnde hanc vrinam emam? BR. Lyncem potius emas, ac nutrias, ſed magna iactura hoc facies: propterea omittenda potius hæc vrina paucisſimis rebus vtilis, quàm tam magno diſpẽdio cõparanda. SE. Ita age-

re decreui. B R. Neapoli imaginātur eſſe tartufelam, quæ Latinè tuber dicitur, quæ in lapidem vertitur, poſtea in fungū: & tūc lapis lyncis vocatur. A Polonis camyen oſtra vidzoui dicitur. S E. Cryſtallus ſequitur. B R. Notiſsima eſt cryſtallus. Gelu eſt vehementius concretū: ideo nūquam, niſi in frigidiſsimis, & niuoſis locis inuenitur. Hæc vera cryſtallus eſt: ſunt enim multæ aliæ imperfectiores ſpecies, vt ea, qua vos vtimini, in Italiæ alpibus, inuēta. Venenū eſſe cryſtallum piſtā in famā venit, quum tamē non ſit, ſed potius veneno aduerſetur. Nullus eſt, qui poſſet non minutiſsimè piſtā bibere: ita verò non ſentitur. Si autē in maiores micas redderetur, fortè ventriculi parietibus inhærerent. Illud verò non fit, quia natura omnia ad inteſtina dirigit per hūc modū infeſta. Quam ob rem neſcio vnde emanarit hoc, quod vulgò ita fixè receptū in hominū animis, vt nullus non credat pernicioſiſsimū venenū eſſe cryſtallū: quū ſit veneni antidotū, de quo Plinius lib. xxxvij. c. iij. diffuſe pertractat. Nomen cōmune habēt Galli, Hiſpani, Poloni, & Germani, cryſtal, vt nec vna litera differant, à Cretenſibus vulgò cryſtagli dicitur. S E. Magnes ſequitur. B R A. Lapis hic ob effectum, quem facit in trahendo ferrū, notiſsimus eſt. Imò, vt inquit Dioſcorides, eò perfectior eſt, quò magis trahit.

Ab

Ab inuẽtore eo nomine inſignitus:probatq; Dioſcorides magnetem,qui in cæruleum colorem magis inclinet. Tamen quem nos habemus, optimè ferrum trahit:cæruleus verò non eſt,ſed potius ferrugineus.Sed ea parte, qua in cæruleũ inclinat, vehementius trahit, vt Dioſcoridem verè loqui, manifeſtum ſit. Fabulantur ex magnete integrũ montẽ eſſe, quũ in mineris inueniatur. In Hiſpania, atq; Germania potiſsimùm in venis ferri colligitur, ſub principatu Illuſtriſsimi Saxoniȩ Ducis Suacembergi,& Eibenſtoci. Quanuis Plinius lib.xxxvj.ca.xvj. varia loca aſsignet,vbi inueniatur, & quinq; ipſius ſpecies enumerat.Tu, ſi lubeat, domi omnes ſpecies legas: ſed ſatis eſt hanc ſpeciẽ habere, quæ ex Germania affertur, & Hiſpania, quãuis ex Aegypto Venetias etiam cõportetur.Albertus Magnus in Amatoriis deliramenta de hoc lapide fabulatur. Inuẽtus eſt ob naues maria ſulcãtes circa horũ lapidũ mineras(vt ferũt)vnde tractis clauis,omnes periere:vel,vt inquit Plinius,ex clauis crepidarũ,& cuſpide baculi ferrata hærẽtibus, quũ armẽta paſceret quiſpiã. Qui nauigationẽ Indicã in Calechut fecere,naues clauiculis ligneis cõpaginatas,ob magnetem, ſe vidiſſe teſtãtur, ne ferreis clauis à magnete tractis ſubmergerentur. Aliis pluribus nominibus inſignitur, Lapis Hera-

clius

clius, lapis Herculeus, Sideritis. Diogenianus author eſt, verum magneté adeò argento ſimilem, vt decipiat. Hunc autem lapidé, quem magnetem appellamus Heracleotem nuncupandũ, quicquid Diogenianus dixerit, nos alioqui apud authores, & re ipſa comperimus. Venetiis emes, aut Genuę, vel in Germaniã mittas. Sunt qui pro veneficiis, & incãtationibus album magnetem quærãt. Si aduratur, rubrum coloré enanciſcitur, vt pro hæmatite vti poſsimus. A Germanis maneth, ab Hiſpanis aymante, vel piedra iman, à Cretenſibus vulgò petra calamita magnes appellatur. SE. Lapis aquilæ ſequitur. BR. O quot ſuperſtitiones, & infinitæ vanitates, & propè puerorũ deliraméta in hoc lapide fiunt: hoc volunt furta detegi, hoc non poſſunt etiã optima cibaria edi: hoc futura prædicere tentant: hoc deprehendũtur vxorum furta. Sed hæc ab inſtituto noſtro aliena. Plinius libro xxxvj. ca. xxj. quatuor Aetitis genera deſcribit: quippe idé ſunt lapis ætites, & lapis aquilæ. In aquilarũ nidis duos inueniri arbitrantur, nec aquilam oua parere, niſi hos lapides in nidũ comportauerit. Apud nos duo genera ſunt: album vnum, marmoris coloré & effigié habens. Nigrũ, ſubnigrũ, vel cinericium alterum. Etiam prægnantes lapides vocant, quaſi intus alterũ lapidem albũ habeant, qui

ſon

ſonet, ſi quatiatur. Colorem non diſtinguit Dioſcorides, ſed cuicunq; ſit modo prægnãs læuo brachio ſuſpenſus fœtum continere, coxæ parere facit. Plinius & recentes id fieri arbitrantur, quoties in aquilarum nidis inuenti ſunt. quod nunquam accidere iudicamus: nec Dioſcorides hoc ſentit. In Apulia frequens inuenitur in monte Gargano, & in Apennino mõte variis locis. Qui albus eſt, in fluminibus inuenitur. Si per hos mõtes quæras, vbi ſcaturiunt riuuli, & magnorũ fluminũ initia ſunt, fortaſsis inuenies. Ex Apulia ferri iubeas, aut Venetiis emas: quia ex Armenia Alexandriam, pòſt Venetias fertur. Si officina tua hoc lapide careat, non multùm curæ ſit. A Gallis pierre de l'aigle, à Germanis adler ſtein, à Polonis orloui kamyen, ab Hiſpanis piedra de l'agla nuncupatur. SE. Antimonium ſequitur. BR. Ex lapidibus ad mineralia iterum tranſire videris: ſed hoc nihil impedit, quoniam & lapides mineralium naturam ſapere videntur. Plinius lib. trigeſimo-tertio, capi. ſexto, Antimonium à recentitibus dictum quatuor nominibus appellat: Stimmi, ſtibium, alabaſtrũ, larbaſon: ſed hoc nomen, ſtibium, potiſsimùm ſeruat, & ſtimmi. Mox nomen à Dioſcoride poſitũ addit, Platyophthalmon, quia oculum dilatat, & in oculorum medicinis plurimùm valet, vt Galenus

lenus

lenus nono de ſimplic. medicam. facultat. teſtatur. Gynæceum præterea appellatur, quia eo mulieres fucantur, eliquata aqua nunc in aliqua Italiæ parte. Dioſcoridis autem & Plinii tempore aptabant ſibi oculorũ ſupercilia antimonio, præſertim mulieres Hiſpanæ, quibus nullæ in luxum magis pronæ. In metallis argenti inuenitur. Eſt ſpumæ candidæ lapis, nitet, & nõ tranſlucet: ſi cõburatur, odorem ſulphuris habet. In hoc à plũbo differt, quia teritur, & non funditur: plumbũ funditur, & non teritur. Tamen arte quadam antimoniũ fundi poteſt, ſed non facilè vt plumbum. Sunt qui putent in prima fuſura eſſe antimoniũ, in ſecunda plumbum. In marem & fœminam diſtinguũt, mas horridior, ſcabrior, & minus põderoſus ac minus radians, & arenoſior fœmina. Ex Germania ad nos affertur, licet adulterinũ quoddam Venetiis fiat. SE. Ergo quod nos antimoniũ vocamus, ſtibiũ eſt apud antiquos authores? & ſtimmi, de quo chymiſtæ magna ſibi promittũt ex lapide argentũ exprimere? BRA. Illud eſt. Galli Latino nomine vtũtur, Germani ſpieſglas, Poloni ſzpisklaſſ appellãt. Eſt frigidũ ordine primo, ſiccũ in ſecũdo. Alia proſequaris. SE. De lapidib. nihil amplius habeo, quorũ in mea officina vſus ſit. De lapide lazuli exequi ſupereſſet, niſi in marchaſita illum tractauiſſes.

ſes.HER.Non poſſum deinceps effodere,niſi prandeamus.SE.Prandebimus,ſi ad hanc ofſam coquēdam te accinxeris.HER.Ignem ex hoc ſilice excutiam, & in fungum illum ſiccum excipiam. SE. Age citiſsimè. BRASAV. Interim dum prandium paratur, alia nonnulla proſequi conueniet, ne tempus ſpectātibus offam, cōteratur: quum melioribus intenti eſſe poſsimus. SE. Pretioſa fragmenta ſequuntur, quæ quum pauciſsima ſint, interim breui expediri incipiemus.BRA.In montibus inueniuntur,non tamē iſtis: ſed cur inter lapides non enumeraſti? SEN.Quoniā ita conſuetum eſt nobis fragmenta appellare,& à lapidibus diſtinguere.BRASAV. Eſto, tua hæc pretioſa fragmenta recenſeas,id eſt,ſi Latinè loqui velimus, tuas gemmas, aut gemmarum partes.

DE GEMMARVM FRAGMENTIS, quorum in pharmacopolarum officinis vſus eſt.

SE. Primum fragmentum Zaphirus eſt. BR. Sapphirus dicūt authores.Ita Sapphiri ſunt, quos pro Sapphiris vēditis, vt tu ipſe ſapphirus es.Qui gēmas aptant,atq; tractant,gemmarii Latinè dicti, inter Iaſpidū genera ſapphiros numerāt. Cæruleū colorē habent,id eſt,ſimilē cœleſti in perfecta ſerenitate,quem noſtra

noſtra vulgari lingua azurro chiaro ꝑfecto nūcupare poſſumus. nomē autē hoc, azurro, corruptum eſt à lazulo. Sapphiri tamē perlucidi non ſunt, nec poſſunt facilè ſcalpturam admittere, ob centra cryſtallina aduenientia, & lapidis duritiem: quæ verò ſcalpuntur, ſuo colore ſaturata eſſe debent. Si ſole percutiantur, fulgorem ferè ardentē emittunt. Ex India optimi conuehuntur, ex aliis partibus non probati. Suaderem vt omnes ſapphiros paruos, nigros, quos in officina habes, proiiceres, quoniam ſapphiri non ſunt, & Venetiis præſegmina eorum, qui aptantur, à gemmariis emas: imò id in cauſa eſt, cur fragmenta appellatis, quia fruſtula ſunt in aptandis fracta, quæ pro ornandis digitis, aut mulierum collis inepta ſunt. Deinde cōpoſitiones tuas pro expenſæ portione venderes. SE. Emptores pretio deterrerētur, & à mea officina abigerentur. BR. Ergo eligis decipere potius, & in tam magno hominum diſpendio, vita ſcilicet, fallere, quàm vnū, vel alterū emptorē amittere? Suadeas emptori ſapphiros, hyacinthos, ſmaragdos, & alios pretioſos lapides ſictitia vitra eſſe, quæ veneni naturam ſapiūt: poſtea quæ lubent agat ille. Aut verorū ſapphirorum fragmēta habeas, & emptoribus pretium indicato, quod ingens non erit, ſi fragmēta illa emeris, quę aptantes abradunt.

Deinceps ita agam, ne quis à me defraudetur. BR. Ab Hiſpanis zaphira, à Gallis ſaphis, à Polonis ſzafier nuncupatur. SEN. Smaragdi ſequuntur. BR. Et hi quoque, quos habetis in aliqua officina vitra ſunt, in alia viridis marmoris fruſta. Venetiis apud gemmarios vera fragmenta, & minutiſsimas micas ad ornatum ineptas emas. De ſmaragdo Plinius libro trigeſimoſeptimo capite quinto diffuſiſsimè ſcribit. Pulchriorem viriditatem habet, quàm haberi poſsit, omnes etiam herbas viriditate vincit. Soli gemmarum (vt Plinius inquit) contuitu oculos implent, nec ſatiant. Duodecim genera enumerat. Qui ex Scythia afferuntur, cæteris præſtant. Genuæ vas amplũ habetur ex ſmaragdo, pulcherrimum quidem, & pretio carens, ſi ex ſmaragdo ſit. Contigit me ſemel videre cum Illuſtriſsimo Hercule Eſtenſi: nunquã viriditatẽ pulchriorem, aut floridam magis videre licuit: ſed an ſmaragdus ſit ignoro, nõ ex eo quia magnũ vas ſit, nam multò ampliorũ ſmaragdorum Plinius præcitato loco meminit. Fabulãtur ipſi paropſidẽ eſſe, in qua Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum Iuda intingebat manum: quod an verum ſit, aliis iudicandum relinquo. Satis eſt, Pliniũ prædicto loco magnos ſmaragdos, & aptos ad vas parandum enumerare. In aliquibus officinis iaſpidem viri-

dem

dem pro ſmaragdo vidimus, idq; minori ægrorum iactura, quoniam viridis iaſpis in re medica plurimùm valet, præſertim quę ex India affertur, & æquas ferè vires ſmaragdo habet, vt Galenus nono de ſimplicium medicamentorũ facultatibus, & Dioſcorides quinto libro referunt. A Gallis emeraudes, ab Hiſpanis ſmeralda, à Germanis ſmerald, à Polonis ſmarogot nuncupatur. SE. Hyacinthus ſequitur. BR. Mira in diuerſis pharmacopolarũ officinis videre cõtigit. Sunt enim qui pro rubino, id eſt, carbunculo, lapidem quendam ſumant, & qui eodẽmet lapide pro hyacintho vtantur. Veros hyacinthos habent aliqui veſtrûm, alii vitra illius coloris trãſparentia, ex quibus feneſtræ in templis fiunt. Facillimũ eſt hyacinthos habere, & Venetiis fruſtula à gemmariis vili pretio emere. Gẽma eſt hyacinthus, in qua fulgor violaceus dilutus eſt. Plinio teſte, tria genera inueniũtur, vt etiã Serapio CCCXCVIII. c. fatetur, & Albertus lib. de lapidibus, & re vera ita eſt. Aliqui ſunt citrini, inquiunt, id eſt, colore citri. Alii coloris antimonii, id eſt, in cæruleum, & cœli colorem inclinant. Vnde apud Poetas, Cœlum hyacinthino colore aſperſum dici reperitur, & nonnulli ex hyacintho factum arbitrãtur. Alii rubri ſunt, id eſt, fulgore rubro ſplẽdentes, cæteris ad rem medicã aptiores. Tu po-

tius omittas, quàm vitra ſumere, vt multi faciunt. Apud nos ruborem habentes frequentiores ſunt. A Gallis iacintes, ab Hiſpanis iacinta, à Polonis iacinct, vocantur. SE. Rubini ſequuntur. BRAS. Eundem lapidem (vt diximus) aut idem vitrum pro rubino, id eſt, carbunculo, & hyacintho plures accipiunt, imò omnes pharmacopolę tã Ferrarienſes, quàm Veneti. Huius etiam carbunculi Venetiis micas à gemmariis non magno pretio emes. Plinium lege capite ſeptimo libri trigeſimitertii, ſi de carbunculo plura videre animo ſit. Anthrax, altero nomine dicitur: nosq; non ſine ratione rubinum à rubore appellamus, nihil patitur ab igne. Authores duodecim ſpecies enumerant. Multi ſunt, qui rubino à nobis de rocha vocato vtantur, qui minus ægrè agunt, quum in carbunculorum genere ſit rubinus de rocha, à nobis dictus. Hiſpani, Galli, & Germani vna tantùm litera differũt in hoc nomine. Nã primi rubi, alii rubis, Germani, & Poloni rubin, vt nos ferè appellant. SE. Granatæ ſequuntur. BRAS. In hac re pharmacopolas pudere deberet, qui pro granatis vitra ſeruent, & vendant, quum copioſe, & vili pretio granatę habeantur. Et de eo magis mirandum, cur pro carbunculis granatas non ſumant, quæ in eodem genere continentur. Tres ſpecies habent granatæ,

aut

aut tribus diſtinguuntur. Vna ſpecies eſt, quę ruborem in modũ floris mali granati habet. Propterea granata nuncupatur, & inde nomen à noſtris vulgaribus accepit. Antiquum nomen non eſt: quia antiqui carbunculum vocant. Altera ſpecies eſt, quæ ruborẽ habet, ſed in hyacinthi colorem inclinatum. Tertia ſpecies rubra eſt, in violæ colorem tendens: hanc cæteris perfectiorem arbitrantur, & rubinum de rocha vocant. Apud nos in viliſsimo pretio ſunt: ideo veris granatis carere nõ debes. Et ſi rubini deſint, pro ipſis granatis vtaris. Grenas à Gallis, ab Hiſpanis granada, à Polonis granat nuncupatur. SE. Sardius ſequitur. BRA. Quem colorem habet? SE. Album, nigro, rubro, aut nubilo commiſtum. BRA. Ergo ſardonyx proferre oportebat, à loco, in quo potiſsimùm naſcitur, appellatus, de quo Plinius libro trigeſimoſeptimo, capite ſexto agit. Antiquitus in ſummo honore erat. Veluti vnguis eſt, ſub quo rubor, aut nigredo videatur, vt duo lapides appareant. Propterea Albertus onychem, & ſardum ſimul eſſe putauit. Quod ante ipſum diu Plinius animaduerterat inquiens habere candorem in Sarda. In hoc etiã lapide idẽ quod in aliis vſu venit. Vitro quodam vtimini rubro colore ſuppoſito. Idem in hoc agerem quod in aliis, vel hos lapides à mea officina

abigerem : tum quia rarus eſt eorum vſus: tum quia proprietates, quas illis vniuerſim tribuunt authores, vanas eſſe arbitror, in aliquibus ſaltem. De qua re ſuo loco diſſeremus. A Polonis ſardyn vocatur. Tu interim alias gemmas enumera. SE. Nullas alias habemus, quibus vtamur. HER. Offa cocta eſt, & omnia in promptu ſunt. Inſtat prandendi hora. BR. Et nos pretioſa fragmenta (vt dicunt) exigimus. SEN. Da manibus lymphas. HER. Ex hoc riuulo ſiniſtrorſum ſcaturiente laua. BR. Imò ex hoc fonte potius, qui ruſticorum opera per lignũ deſcendit, quo vice gutturnii fungemur. SEN. Vrit adhuc offa. HER. Inſpira vehementer, vt frigeſcat, & minutim incide. BR. Prandium hoc omnes regum dapes exuperat, quoniam vehementi fame detenti comedimus. HER. Diui Bernardi intinctum (vt aiunt) ore gero. SEN. Quid eſt Diui Bernardi intinctus? HER. Fames. BRAS. Intinctu profectò non egent ad iritandam famem, qui fameſcũt. SE. Iam hora eſt ad alia animum vertere, vt omnibus peractis in patriam regredi liceat. BRA. Quid impedit ſchedam ſumere, & quæ ſequũtur proſequi? HER. Sine parum, vt cibus ventriculo aptetur. SE. Satis accommodatus eſt. Varia terræ genera conſequuntur, quibus in officina vtimur. BRA. A prima terra initium ſume.

TERRARVM GENERA SECVNDVM recentes, quorum apud pharmacopolas vſus eſt.

SENEX. Sulphur primas partes in noſtro inordinato ordine ſeruat. BRAS. De hoc vt Dioſcorides, & Galenus agẽdum erat, vbi de mineralibus ſermo factus eſt. A` Græcis θεῖον dicitur. In duas ſpecies Dioſcorides ſeparat, in viuum, & in eum, qui expertus ſit ignem. Plinius capite decimoquinto libri XXXV. in quatuor ſpecies diſſecat, ſed quæ ſub duabus Dioſcoridis contineantur: viuum apyron dicitur, id eſt, ignis nõ expertum, vt Cornelius Celſus, cap. XVIII. V. libri docet, & Plinius præcitato loco, quem, ſi lubet, legas, per diſtincta nomina has ſpecies appellantẽ, & per loca, in quibus naſcãtur aſsignat. Notiſsima res eſt. Illud tantùm addam, in medicinæ vſu potiſsimum eſſe viuum, id eſt, quod ex vena ſua ſine aliqua coctura ſumitur: tamen vos pharmacopolæ hoc non ſumitis, ſed id quod ignem expertũ ſit. De Hermolao miror, qui dixerit tam firmam confuſionem partiũ habere, vt eius oleum arte nulla ſeparari poſsit in rebus cæteris, cùm tamen cõſtet apud nos fieri oleum ſulphuris, & nos artẽ habemus à ſulphure id oleum educendi. Cura igitur vt viuum ſulphur habeas. In omni minera inueniri poteſt. Philoſophi cõpoſitionem metal-

lorum ingredi, veluti formam quandam putant. Argentum viuum veluti materia in auri,& ęris cōpoſitionem actu ingreditur,in argenti,& ſtanni, ac plumbi potentia. De eius caliditate diſputandū eſſet,quo gradu intelligatur. Galenus calidum quidē dicit, ſed gradum prætermiſit. Auicenna, & Arabes, quos recentes imitantur, in quarto gradu calidū & ſiccum facit: re vera aberrantes,cùm venena ſint,quæ quarto gradu calida exiſtimātur. Nos tamen ſulphur quotidie propinandum exhibemus. Dioſcorides in ouo ſuſpirioſis tribuit quātitate cochlearis: quæ duos homines interficeret,ſi in quarto gradu calidum eſſet. In ouo etiā ſorbili fellis ſuffuſiones habenti exhibet, & Plinius per os ſulphur deglutiendū tradit. Noſq; in ouo ſorbili quotidie ſcabioſis damus,& ſanātur: quam ob rem in tertio gradu calidū tantùm iudicamus. Nec refert quòd ardeat, quoniā alia tertio, imò ſecundo gradu calida facillimè ignē admittūt. Viuum probatur,ſplendens, lucidū, nec calculoſum: quod verò nō eſt viuū, viride & pinguiſsimum eſſe debet. Apud Baias pulcherrimus inuiſitur locus à Neapoli octo millibus paſſuū diſtās plus minus, qui Solphatā nuncupatur,in quo è mōtibus ſulphur eliquatur, & à lapidibus exudat,tanta dulcedine, vt ego ex pane,& ſulphure illo exudante,ac ſi flos è

lapide

lapide egrederetur,prãdere cõtentus fuerim: pane recipiebã quod exudabat,& comedebã: dulciſsimũ erat.Hæc de re tam nota ſufficiũt. Venetiis emere poteris,aut eos expectato,qui in Teloneum portant Ferrariã, vt vendant. A' Gallis ſoufre,à Germanis ſchvvebel, à Luſitanis enxufre,& azuphre,à Polonis ſziarka, à Cretenſibus vulgò apyri nuncupatur. SEN. Aſphaltũ ſequitur. BRA. De aſphalto, id eſt, bitumine tractaturus neſcio an aliis cõſentaneus ero,vera tamen referam. Græci aſphalton dicunt,Latini bitumen generali vocabulo,omnem materiã craſſam,lentã,quæ ſponte,vel ex montibus, & lapidibus, vel ex terra ſcaturit,vel in lacũ,vel in terrã ipſam deſcendat. In denſum & molle diuiditur. In variis Mũdi partibus naſcitur , &,vt inquit Plinius cap.xv.lib.xxxv. alibi limus eſt,alibi terra. Nos verò ita ſeparemus : Aſphaltus aliquo loco liquidus eſt,aliquo vt limus, aliquo vt terra,aliquo vt cera : vt terra naſcitur in Cœleſyria,id eſt, caua Syria circa Sidonem oppidum maritimũ, vt Plinius inquit. Limus à lacu Iudææ emergit : & ideo Gale. primo eius meminit , quod in Apollonia Epiri vrbe fit, ſub quo etiam Iudaicum intelligit. Poſtea id quod eſt in Cauaſyria tractat:hoc autẽ in mari mortuo naſci inquit. Mare autẽ mortuum nũcupatur lacus ille:Mare ob ſalſedinẽ,mor-

tuum ob minimũ motum. Qui nuper terram ſanctam deſcripſere, Iudææ lacum, & Cœleſyriæ idem faciũt. Strabo lib. XVI. ſuæ geographiæ, Sirbonis lacum vocat, ambitu mille ſtadiorum, longitudine ducentorũ ſtadiorum. Hoc loco noſtri theologi Sodomam & cæteras vrbes, ob nefandum illud Sodomiæ vitiũ ſubmerſas eſſe tradunt, & eum lacũ in earum vrbium locis ſitum eſſe. Nonnulli deinde fabulantur bitumen illud è lacu, virorũ ſemen eſſe: propterea adeò glutinoſum eſt, vt non poſsit abſq; mulieris menſtruo ſeiungi, cuius oppoſitũ experientia oſtendit. Sed hoc prius animaduertit Solinus cap. XXXI. ſui libri de mirabilibus mundi. Idem Strabo XVI. lib. vbi tredecim vrbes eo loco ſitas olim oſtendit, quarum Metropolis Sodoma nuncuparetur. Additq; omnes in eum lacũ eſſe cõſumptas, præter Sodomã, & ſpatium ſexaginta ſtadiorum. Ipſe verò vt philoſophus, cauſam non in Deum, qui de probris illorũ vlciſci voluerit, ſed inquit ex terræ motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & bituminoſis, ac ſulphureis lacum erupiſſe. Eratoſthenes verò ſentit, cùm ea regio ſtagnis abũdet, ex excreſcentia vrbes illas exundaſſe. Volunt autẽ bitumen eſſe terræ glebã liquefactam, poſtea vi aquæ induratã. Poſsidonius, qui in hoc fabuloſus author eſt, illius regionis homines, magos

eſſe

eſſe cenſet, qui incantationes faciunt, lotium & fœtida inſpergẽtes, ex quibus bitumen fit. Quod autem vanè ſentiat, ex hoc liquet, quia perpetuò non duraret, niſi ſpõte ſcaturiret, vel ex mõtibus deſcẽderet. In Iudæa Aſphaltites lacus vocatur, in quem Iordanis influit. Eſt autẽ liquidũ bitumẽ in Sicilia, & in agro Mutinẽſi in Italia, & in regno Neapolitano, quodam loco, qui dicitur, il Tocho, & ſupra Gaietam in loco, qui dicitur Scaole. Et ſupra Scholium in Caſtro amaro, Scholiũ vocatur, Loncino: diſtat à Neapoli quindecim millibus paſſuum, plus minus. Tui pharmacopolæ pro aſphalto, id eſt, bitumine Iudaico, quod cætera præcellit, Dioſcoride teſte quãdoque pice ſicca vtuntur. Alii vocatũ ab ipſis petroleum denſatum, aut vi ignis, aut ſponte, habent: cùm tamen & hoc in genere bituminis cenſendum ſit, tamen non eſt aſphaltum Iudaicum. SE. Quid eſt ergo Iudaicũ aſphaltum? BRAS. Tibi vno verbo quid ſentiam enarrare decreui: quod vos mumiam nuncupatis, aſphaltũ Iudaicum eſſe, certus ſum. SE. Quomodo hoc probas, quia exiccati Mauritani noſtra mumia ſunt. BRAS. Dicas potius Syriaci, quàm Mauritani. Sed hoc nihil ad rẽ. Mumia non eſt Maurus exiccatus, vel Syriacus, ſed cõpoſitio quædam ex myrrha, aloe, croco, balſamo, & aliis huius generibus plu-

ribus, vel paucioribus cum humana pinguedine. Ita ſentiunt Arabes, & ita verè eſt. Nam Syriaci (Hebræorum adhuc morē ſeruantes) ſuos mortuos velant, & re aliqua cōſeruante implent, vt pretioſiora, & viliora emere poſſint. Ditiſsimi, aloe, myrrha, croco, & balſamo implentur. Minus diuites balſamum relinquunt: quãuis noſtro communi ſermone eam cōpoſitionem balſamum appellemus, & ita agere, Imbalſamare vulgò dicimus. Pauperes autē aſphalto implentur. quod nō ſolùm mores earum partium ſcribentes aduertunt: ſed & qui illuc ſingulis annis nauigãt Veneti. Imò & Strabo XVI. lib. vbi de bitumine, & Sodoma tractat, inquit: Bitumine illo ad mortuorum cōdituras Aegyptii vtuntur. Cùm autem ad nos affertur mumia, integri homines bitumine pleni afferuntur, & præſertim Iudaico, & Babylonico. SEN. Ergo noſtra mumia eſt bitumen Iudaicū, vel aſphaltū? BRA. Mumia nomē Arabicū eſt, quod omnē mortuorū conditurã cum ſua pinguedine ſignificat. Diuites Syriæ, & mediocres propria habent ſepulcra, quare pauperes ſolùm habentur, qui ex more regionis bitumine pleni ſunt. Decipiuntur, qui aloe plenos exiſtimarūt. Nã ſi guſtetur, nulla amaritudo ſentitur, quam ſeruat aloe, & etiam myrrha, quæ compoſitiones illas ingreditur. Adde picis odorē

habere,

habere, quem odorẽ bitumen Iudaicum ſeruat, vt Auicenna inquit, & veritas ita eſt. Si enim mumiam noſtrã maſticaueris, picis odorem ſenties, quod in aſphalto perſentiri Auicenna tradit. Cùm igitur aſphalto vti cõtingat, mumiã ſume, id eſt, liquorẽ in corporibus mortuorũ inuentũ. Nam aſphalto, id eſt, bitumine pleni ſunt apud Syros defuncti. SE. Quando mumia vti voluero, hócne vtar? BR. Si ex mortuis aloe, myrrha, croco, & balſamo plenis habere poſſes, probatiſsimũ eſſet: cùm verò hi haberi nequeant, hoc bitumine pro mumia vtaris. Telas autẽ illas, & oſsium fruſta, & carnẽ exiccatã abiicito, & eum liquorẽ tantùm habeto, qui in aliqua cauitate collectus ſit. SE. Eſt ne hoc, quod Arabes mumiã vocant? BRA. Eſt. SE. Reperitúrne apud Græcos mumia? BRA. Reperitur. Nam & ſi Serapio mumiã dixerit, myrrham & aloen eſſe, & quod admiſcetur illi ex corporibus mortuorum, etiã cõpoſitio ipſa mumia vocatur. Imò non vna ſola cõpoſitio mumia eſt, ſed plures. Intelligo autẽ cõpoſitionem, antequam corpus ingreſſa ſit. Quod ex hoc colligitur: quia Serapio vbi de mumia ſcribit, cap. CCXCIII. Dioſcoridem adducit, ac ſi ipſe de mumia, id eſt, cõpoſitione loquatur. Locus verò citatus primo libro eſt, vbi de piſſaſphalto, id eſt, picibitumine tractat. Eſt autẽ piſſaſphaltũ duplex:

plex: arte factũ, vt ſi quis picẽ, & bitumen ſimul iungat: aliud naturale. Quod verò Serapio Dioſcoridẽ in piſſaſphalto adducat, eius verba oſtendunt. Inquit enim ex Dioſcoridis ſententia: Eſt in terris, quę dicũtur acoloniæ. Vbi codex errore interpretis corruptus eſt. Legi enim debet eſt in terra, quę dicitur Apollonia. ſubſequitur: Deſcendit ex mõtibus, qui dicuntur fulmina. Ingens error interpretis oſtenditur. nam illi mõtes, à quibus in Epiro deſcendit, Ceraunii appellantur: κεραυνὸς verò Græcè fulmen dicitur: ideo interpres, qui nomẽ montiũ ignorabat, fulmina dixit, cùm legendum eſſet, Ceraunii montes. Vnde Dioſcorides fluminũ impetũ ex Cerauniis montibus deſcẽdere teſtatur. Mox ſequitur in Serapione: Et eiicit eam aquam fluminis in ripis. Ita Dioſcorides: Fluminum impetu delatum in litora eructatur. Deinde in Serapione ſequitur: Et eſt coagulata, & fit ſicut cera. Dioſcorides loco cerę, dicit βωλοειδῶς, id eſt, glebarum modo. Sed & bitumina aliqua ceræ formã habent. In Pannonia bitumen eſt, quo funalia parãt, & mirum in modũ ardet, Sequitur: Et habet odorem picis miſtæ cum aſphalto. quod Dioſcorides inquit odore picis bitumini miſtę. Deniq; Serapio addit, quæ à Dioſcoride nõ dicuntur, forte in ſuo erant codice: Cum aliquo fœtore, & virtus eius eſt,

ſicut

ficut virtus picis, & aſphalti miſtorũ. vt hinc colligere poſsis mumiã non ſolùm eſſe cõpoſitionem illam, cum aliqua mortuorum parte, ſed cõpoſitionem per ſe ſolam, quæ naturalis eſt in Apollonia Epiri. Artificio autẽ fit pice, & aſphalto miſtis, aut aliis etiã. Nam aliqui in mortuorum condituris ſolo aſphalto non vtuntur, ſed picẽ addunt. Alii myrrham, aloen, crocum, alii vſq; ad opobalſamum veniunt. Tu igitur pro aſphalto mumiã ſume, quę ex Aegypto affertur nunc, & quam tu habes, & cæteri pharmacopolæ Venetiis: ſed eã ſume, quę in aliqua cauitate collecta ſit. Idem igitur erit mumia Serapionis (eam intelligo, quæ mortuorum cadauera, nõdum ingreſſa, & hoc in vna ſpecie, & generaliori mumiæ) & piſſaſphaltum Dioſcoridis. quod etiam ex Auicenna colligi poteſt, dicente, mumiã eſſe in virtute picis, & aſphalti cõmiſtorum, & naturis vtrorunq;. Ideò nõ ſunt adeò temere reprehendendi Arabes, ſed ab eis quandoq; diſcendum, quãdo opus ſit. Nullus enim ex Gręcis aſphalti odorem tradidit. quippe Dioſcorides εὔτονος τῇ ὀσμῇ dicit, Marcellus interpretatur, firmo odore. Hermolaus odoris cõtenti: ſed Auicenna odorẽ picis habere, cùm maſticatur, inquit. Quod verum eſſe, quiſq;, qui experiatur, ſtatim primo guſtu noſcet.

S.F. Quid eſt id, de quo Dioſcorides inquit,

vbi

vbi de piſſalphalto tractat, Gigni in Sicilia agro Agrigentinorum liquidũ bitumen fontibus ſupernatans, quo incolæ ad lucernarum lumina vice olei vtũtur, Siculum oleum falſo appellantes, ſi quidem liquidi bituminis genus? BRA. Quid ſit hoc petis? ſi aliquid perſoluis, edocebo. SEN. Quicquid lubet, ſoluturus ſum. BRA. Et ego gratis elargiri volo: quod vos petroleum vocatis, fœtens adeò, vt promeruerit ſtercus Diaboli nuncupari, & ab Hiſpanis azeyte de minera vocatur, partim ex Siciliæ agro illo Agrigentino, partim ex Liguria, partim ex loco in Neapolitano agro, vbi vulgò dicitur, il Tocho, & ex aliis ſuprà dictis, & potiſsimùm ex hoc loco ad nos affertur: hoc eſt quod Dioſcorides in fine piſſaſphalti edocuit. Quod ex Sicilia portatur, non adeò nigrum eſt, & minus fœtet. SE. Hoc frequenter obſeruaui, aliquod petroleum minus alio fœtere. BRA. Hoc ex Sicilia affertur. SE. Petroleum dicitur, quoniam ex petra ortum ducit, ſed iſtud fontibus innatat, de quo Dioſcorides. Quomodo igitur petroleum, id eſt, ex petra oleum erit? BRAS. Ne dubites, quoniam ex petris, & montibus in fontes eliquatur, & per aquæ impetum trahitur. In aliquibus locis ex ſaxo ipſo eruitur. SEN. Quæ res ea eſt, qua nos pro aſphalto vtimur? BRA. Petroleum eſt, id eſt, bitumen liquidũ, igne,

aut

aut ſenio induratum: ſed errorem alterum priore maiorem detegam. Petroleum induratum, aſphaltum, id eſt, bitumen eſt, non tamen Iudaicum. Aliqui autem pharmacopolę eo pro pice dura vtuntur, id eſt, rem naturalem accipiunt pro re arte facta. SE. Hoc equidem eſt, de quo frequentiſsimè admiratus ſum: Aſphaltum noſtrũ, quo ſcilicet vtimur pro vero Iudaico, petrolei odorem habere. Admiratio nũc ceſſat, quia eius odorẽ habet, cuius eſt. Dic autẽ, nónne multis locis petroleũ naſcitur? BRA. Omne veluti oleum, è petris fluens, petroleũ, quaſi petræ oleum dicitur. Vnde id oleũ, quod apud nos oleũ montis Zibi, aut oleum ſaxi, quod in Mutinenſi agro ſcaturit, petroleũ dici poteſt, & debet, à Dioſcoride naphtha, & bitumen, vel aſphaltum liquidum nuncupatur, ad ſe ignes mirè trahit. Authores fabulantur pauca aqua non extingui, propterea bitumen liquidum, & naphtha erit oleum montis Zibi dictum, & petroleũ. De quo Plinius lib. II. cap. CCVIII. Nec mirum quòd in fontes Siculum petroleum colligatur, quoniã prima origo è ſaxis eſt, quemadmodum omne bitumen è ſaxis oritur: nam à ſubterraneis partibus, aut ex montibus defluit. SE. Quid eſt quod ab Auicenna ſcribitur, nigrum petroleum eſſe picis Babylonicę colamentũ? BRA. Codex peruer-

ſus eſt:quippe legi debet:nigrum petroleum eſſe colamentū,nō picis,ſed bituminis Babylonici. Interpres fuit,qui loco bituminis picē vertit. nam bitumen circa Babylonē induratur. Apud Auicennā quod eliquatur petroleum erit. SE. Ab his diſſentire non poſſum. BRA.Hæc variis locis emenda:Siciliæ aut Venetiis bitumen liquidū,quod petroleū vocatur, Liguſticum Genuæ:aſphaltum ex Iudæa portari feceris, aut ex cadauerū cauis ſume, ſi purū habere nō contingat:de quo tamē miror,quū ſingulis annis Veneti in Iudęā nauigent.Idemq; ſit tibi mumia,cuius nō eſt vſus, niſi apud Arabes,eius pręſertim quæ cadauerum pinguedinem ſimul habet, vel ſi opus ſit mumia, à Dioſcoride ſecundum Serapionem deſcripta vti,quę eſt piſſaſphaltū ipſius, ex pice, & bitumine præpara: Germani aliqui petroleum teufels dreck, id eſt, Diaboli merdam vocant. Alii hoc nomen aſæ fœtidæ attribuunt,alii aſphalto.Calidum & ſiccū eſt ordine ſecundo, quamuis Auicenna in tertio ſcriptum reliquerit. SEN. Non poſſum hoc aſphaltum probare quādo habet aliquid putrilaginoſi miſtū, pinguedo ſcilicet illa mortuorum, ideo ab officinis arcendum. BRA. Si purum haberi poſſet, laudarem potius: at cùm purum non habeatur,aliis vtamur,illius loco,vt ſicca pice.Tamen in mortuorum

cauit

cauitatibus ſunt globi ſatis magni, in quorũ medio nõ potuit pinguedo aliqua penetraſſe, aut aliquid putrilaginoſum, id erit purum aſphaltum abſque alterius rei miſcella, quod ad ea, ad quæ valet, omnia alia excellit. SEN. Alumen ſequitur. BRA. Quod Alumen? Nã multa aluminis genera exiſtunt. SEN. Omne genus, quo vtimur, intelligo. BRA. Ea numera, quibus vtimini. SEN. Alumen rochæ, alumen zuccharinum, alumen plumæ, alumen ſcaiolæ. BRA. Mihi viſus es quatuor genera enumeraſſe. SE. Ita eſt. BRA. Forſan in his montibus aliquod genus inuenies. SEN. Experiar, modò tu edocere tentes. BRA. Nihil aliud eſt alumen, vt Plinius libro XXXVI. cap. XV. cenſet, quàm ſalſugo terræ. Eſt enim veluti terræ exudantis natura, hyeme corriuatum, æſtiuis ſolibus maturatur: ex aqua & limo fit: hoc modo lapides accipiunt, & aqua macerant per aliquot dies: deinceps ad menſuram quandam ebullire faciunt, aquam illam in vaſa coniiciunt, & alumen fit liquidum. Illi autem lapides variorum ſunt colorum, ſed pro maiori parte ſubrubri. Duobus in locis fieri vidimus, apud Centumcellas à Roma diſtans XL. millibus paſſuũ, plus minus, qui locus nũc dicitur la Tolfa. Et prope Baias in loco, qui nunc dicitur, la Lumiera: hoc in loco in plano fit ſulphur, in mon-

tibus alumẽ. Eſt ergo aqueæ naturæ, & aqua alumen, in qua lapides illi ſint macerati, & ebullierint. Pluribus aliis locis naſcitur, vt præcitato Plinii libro habetur, & à Dioſcoride quinto libro. Nos ex Germanis fodinis accipimus. Quippe vbi fodinæ ſunt, ibi alumen, aut prope reperitur. Verùm apud antiquos, aluminũ genera inuenire oportet, quę vos diuerſis nominibus appellatis. Marcellus putauit Dioſcoridẽ tria tantùm aluminis genera nouiſſe, quoniam inquit ab aliis Græcis plura alia genera edoceri, quàm à Dioſcoride ſcripta ſunt. Galenus enim tria genera edocuit: ſed non animaduertit vir ille, multa genera eſſe Dioſcoridẽ fateri, ſed tãtùm tria in vſum medicũ venire. Hæc autem aliâs. Tu ſpecies tuas ſingulatim enumera, vt eas particulatim edocere poſsim. SEN. Alumẽ catinæ. BRA. Fictitiũ eſt hoc alumen, & nõ ſpõte naſcens, quo vitrum purgatur, & purius efficitur. Ex catino in quo fit, quod eſt genus vaſis, catinæ alumen dicitur: vel cathinum dicitur, quaſi catharon, quia purũ reddat vitrũ. SE. Quomodo fiat, enarra. BRA. Herba eſt, quam Arabes cali vocant, in litoribus maris ſponte naſcens, & ab aliquibus gentibus ſeminatur, vt in Gallia fit. Ad nos enim ex Nurſia & Gallia alumen catinum defertur. Herbam cali exiccatam accipiunt, & combu-

runt,

runt, poſtea ex illo cinere lixiuium fit, quod ſi aut vi ignis, aut Solis indurauerit, quũ ſubtiliores partes exhalarint, id ſal alcali appellatur. Cinis verò ille induratus alumen catinũ dicitur: fortè catinum dictũ, quaſi ex cali factum. quandoq; & ſal, & cinis miſta ſunt. SE. Quæ herba eſt apud Græcos ea, quam cali Arabes vocant? BRA. Apud Serapioné cap. CCLIII. vſnæ ſpecies dicitur. Nam & vſne, & cali ſimiles ſunt: quippe cali formam vſnæ habet, ſed folia in cali longiora ſunt, aizoi minoris, id eſt, à nobis vocati digitelli ſimilia. Leonicenus in libro de morbo Gallico, cali apud antiquos telephion eſſe putauit. Triplex autem telephion apud Dioſcoridem inuenitur. Vnum ſecundo libro ſub nomine andrachnis ſylueſtris. Aliud in fine ſecundi libri ſub nomine telephii. Tertiũ quarto libro ſub nomine aizoi leptophyllon: quanquam hoc tertium cum primo idem ſit. Si verò hæc tria telephii genera cõſiderentur, nullam ſimilitudinem cum vſne, vel cali habere deprehendes. Nam in omni telephio Dioſcorides portulacæ folia habere tradit. Cõſtat autem, cali, vel vſnen longè diuerſa habere, quàm portulaca folia. Nos quandoque ſuſpicati ſumus genus anthyllidis eſſe, quod ibiga vocatur: nã folia ferè ſimilia ibigæ, id eſt, à nobis vocatę iuę habet, ſed adhuc incerti ſumus. SE.

Serapio vſneæ muſcum eſſe cenſere videtur, imò Dioſcoridem, vbi de muſco tractat, adducit. BRA. Neſcis vocabula rectè diſtinguere, quæ, & ſi barbara ſint, tamen nota aliqua muſcé ſeparãtur, quia vſneæ eſt bryon, id eſt, muſcus: ſed vſne eſt herba cali. Quicquid ergo ſit, alumen catinũ factitiũ eſt, ex herba cali, quæ vſnæ ſpecies eſt, quam nos frequẽtiſsimè Comaclii vidimus circa ſalſarum aquarũ riuos. Miror q; noſtros vitrearios alumen catinũ aliunde quærere, quũ propè fieri poſſit, & eadẽ ratione ſal alcali, quo & frequenter chymiſtæ vtuntur, ſalem & impẽſam perdentes. Optimum ſmegma, quod ſapo nuncupatur, fieri poteſt, ad pannos nitidos reddendos optimum: imò vt Serapio inquit: Herba eſt, qua panni lauantur. eſt enim multùm abſtergens, vtpote qua mulieres ad fucandas facies vtantur. SEN. Alumen zuccharinũ ſequitur. BRA. Vos hoc alumen facitis, & ipſi nomina impoſuiſtis: ſed factitium eſt, ex alumine liquido, aqua roſacea, & albumine oui, maſſas quaſdam turbinatas in modum globorum ſacchari fingitis, ex cuius forma zuccharinum alumen nuncupatur: tamen nec ſaccharo ineſt illa forma, quam habet, à natura, ſed ab arte datur. Habet etiam miram albedinẽ, vt exquiſitum ſaccharũ, quod vulgò finum vocamus, imitari videatur. Mulie-

res

res ad dealbandas, & abſtergendas facies eo vtuntur. SE. Alumen plumæ ſequitur. BRA. Prædicta duo aluminis genera ab antiquis non tractantur, nec àlonge oſtẽduntur: hoc autem quod nuper enumeraſti, à Plinio, & Dioſcoride alumen ſciſsile vocatur, à Gręcis ſchiſton, & trichitim, quoniã in capillamenta diuiditur. Hoc genus ab omnibus, præſertim Dioſcoride, cæteris præfertur. Ex lapide etiã fit, propterea dicitur chalcitis. Vnde (vt Plinius inquit) eſt ſudor quidam eius lapidis in ſpumã coagulati. Quantò minus commiſtos lapides habet, tantò exquiſitius putatur. Pruritũ maximè cauſat, ſi inter humeros alicuius imponatur. Nonnullæ mulieres eo ſibi fricant genas, vt rubeſcãt, qui rubor ad tertiũ vſq; idẽ perdurat, adeò intenſus, vt ignem in genis habere videantur. Imò ipſi pulchrum nomen inuenere mulieres ex natura rei fortè magis aptum, quàm Latinum & Græcum, florem lapidis appellãtes. Nam propriè quidam canus flos ex lapide exiens videtur. Adde nos perfectionem rei florem appellare. Nec nomẽ, quo vtimini vos, ineptum eſt, alumen plumæ: quia ſi frangatur, capillamenta illa veluti pluma eſſe videntur. Propterea ab antiquis alumẽ ſchiſtõ dicitur, ſciſsile, trichitis, chalcitis. Sed duo potiſsimùm nomina in vſu ſunt, ſchiſton, & ſciſsile. Sunt qui alu-

men ſciſsile pro lapide amiantho ſumāt, quū nō ſit. Tamē & hoc alumen inflāmatur quidem, & non vritur, ſed paulatim cōſumitur. quod non facit amianthus lapis. In maioribus fruſtulis lapidis amianthi venæ quædam ſunt in modū ligni, vt multi lignum eſſe putarint: imò adeò res incalluit, vt plures pro ligno crucis, ſupra quam Saluator noſter infixus fuit, accipiant, ducti hoc experimento, quia nō vritur: ac ſi neceſſarium ſit, lignum, ex quo crux facta eſt, non vri. Nobis fruſtulū à quibuſdam religioſis magna veneratione datū eſt, pro ligno crucis, ſed eos admonentes lapidem eſſe oſtendimus, non lignū, cuius natura ſit inflammari quidem, ſed non vri. Eos quoque Chriſtiana charitate exorauimus, ne deinceps quenquā fallerent, ſuadētes lignum Crucis non eſſe, quum ſit lapis. Illi verò, vt probi rem agnoſcentes paruere. À Gallis alun de plume nuncupatur. Arabes alumē iamenum appellare videntur. Pandectarius Sciptereum vocat, in nomine deceptus: nam ſtypteria dicendū erat, quia ita Græci appellant στυπτηρία ex ſtypticitate ſua. Errat præterea, quia id vocabulum, eſt vocabulū generis: ipſe autem pro vna ſpecie tantùm vtitur. SEN. Alumen rochæ ſequitur. BRA. Hoc & Liparinum nuncupatur, ex Lipara è qua conuehitur, ſed recēti nomine potius quàm antiquo.

tiquo.nam & ſi ex Lipara Dioſcorides & Plinius haberi cenſeant, tamen Liparinum dici non aduertunt.apud ipſos alumen liquidum eſt. SE. Igitur alumē rochæ, liquidum alumē appellare oportet? BRA. Equidē:nā ex lapidibus fit, tantùm tribus diebus maceratis, deinceps aqua illa ebullit, & poſtea dureſcit. Huius rei experimentū ſumere poteris: ſi igni admoueas, ſtatim liqueſcit. Si fruſtum aluminis rochę tuę lucernę admoueris, ſtatim ebullire, & diſſolui videbis. Quare alumē rochæ à loco, in quo naſcitur ita vocatum, ab antiquis alumen liquidū dicitur: quod integrum non reperitur, ſed arte fit. A Gallis alun de roche nuncupatur. Germani nomen commune omnibus aluminibus habent alaun, Hiſpani alumbre, Poloni alum vocant. Calidum & ſiccum tertio ordine exiſtimatur, quanuis & nonnulli quartū attingere fateantur. De ſiccitate in tertio quidē ordine eſſe fatemur, ſed de caliditate ambigendum cēſemus. Tu rem hanc æquo animo cōſidera: quoniam in ſciſſili fortè verum eſt, non tamen in liquido. SEN. Alumen ſcaiole ſequitur. BRASA. Hæc tria alumen ſchiſtum, de pluma, & ſcaiolæ, à Pandectario idem eſſe exiſtimātur. quod res ipſa falſum oſtendit. Nam quod ſcaiolæ alumen dicimus, lucens ſicuti vitrum, in capillamenta non diſſoluitur, ſed ex gypſi mine-

ra deſoditur: imò in gypſi maſsis, quæ Ferrariam portantur, alumen hoc pellucet. Eſt enim gypſi exquiſitiſsima pars, vnde & ab antiquis flos gypſi appellari videtur. Fortè genus illud gypſi eſt, quod à Galeno IX. de ſimplic. medicament. facult. libro, Plinthitis vocatur, hoc eſt, latercularium, ex ſimilitudine quam habet: quæ niſi ſatisfecerint, perfectiorem partem crudi gypſi eſſe iudicato. SE. In gypſo inueniri certũ eſt, & ego frequẽter ex gypſo alumen ſcaiolæ collegi: tamen vnũ aliud genus apud Dioſcoridem, & Plinium inuenio, quod ipſi alumen rotundum vocant, quid autem ſit ignoro. BRASA. Pandectarius alumen zuccharinum eſſe arbitratur magno errore, quia zuccharinum artificiale eſt. At ipſi nominibus vtantur, vt lubet, & hoc rotundum zuccharinum vocent, hoc nihil ad nos, modò id noſcamus, alumen rotundum non eſſe apud nos frequens. Formã rotundam habet, qualem multi calculi, qui in montibus reperiuntur. Nonnunquam alumen rotundum inter figulorum lapides vidimus, quibus vſtis, & plumbo miſtis vitrum paterarum, & lancium parant. Hoc etiam genus rotundum, aſtragaliotem à Galeno vocatum, id eſt, talare cõprehendit. Hæc de aluminum generibus dicta ſuperſint. SE. Arſenicum ſequitur. BRA. Græci auripigmentum

arſen

arſenicum vocant, vt in metallis dictũ eſt: ſed vos arſenicum appellatis albũ, quod per vim ignis factum, & in laminas Venetiis arte concretum ab aliquibus falſo exiſtimatur, qui arſenicum etiam in laminas redactum, ſed breui coctura, & arte riſagalo à nobis dictum, ab Arabibus arſinagal, putarunt magno errore, quum hæc ex minera effodiantur, & ſponte naſcantur. Sed de his plura dicta ſunt à nobis. SEN. Vitriolum ſequitur. BR. Duplex vitriolum apud pharmacopolas inuenitur. Romanum, & abſolutè vitriolum appellatum: ita nuncupatũ arbitror, quia vitro aſsimilatur. Apud recentes magnæ ſunt nominum ambages, & plura confundunt. Vitriolum à nobis dictum corrupto vocabulo cholcothar vocant, quum potius dicendum eſſet chalcanthum. Hoc vſu venit in omnibus ferè rebus, vt nomina corrumpant, poſtea errores multi ſequantur, ex nominũ inſcitia. Conſtat apud Dioſcoridem, Plinium lib. XXXIIII. cap. XII. & Galenum IX. de ſimplicium medic. facult. libro, chalcanthum appellari, & corrupto vocabulo à recentibus cholcothar, non tamen ab Arabibus. Ex eo oleum fit, adeò vrens, vt pro igne potentiali vtamur. Eſt enim cauſticæ naturæ, & cum pauco dolore incîdit membra, ſi ex olea cultro inuncto tangãtur. Dum oleum paratur, fumum cauere opor-

tet:

tet: quoniã non ſolùm hominẽ interficit, ſed & vicinas arbores exiccare cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de monte, fractorum oſsium, & diſlocatorum reparator egregius, cui omnes arbores viridarii prę vitrioli fumo periere, dum eius oleũ pararet. Nunc ad authores redeuntes Pandectarius id, quod à Serapione zeg dicitur, vitriolum eſſe putauit. Et Serapionis interpres zeg, id eſt, vitriolũ expoſuit, quos recẽtes omnes ferè ſequũtur: tamẽ re vera, ita non eſſe conſtabit. Nã quod nos vitriolũ, ab antiquis authoribus chalcanthũ, & à Latinis atramẽtum ſutoriũ appellatur, quia ad pelles denigrandas, & aptandas vitriolo vtuntur, quæ poſtea in vſum ſutoriũ veniũt. Quod autẽ à Serapione zeg dicitur, non eſt chalcanthũ, ſed antiquorum miſy. Hoc luce clarius deprehẽdes, ſi antiquos Serapioni conferamus. Nam Serapio Galenum adducit in hunc modum de zeg loquentem; Vidimus in mineris venas tres extenſas vnam ſuper aliam, per longum ſpatiũ, & vna inferior erat zeg, rubrum, & ſecunda, quæ erat ſuper eam cholcothar, & tertia ſuperior erat zeg viride, & hoc eſt quod zeg rubrũ conuertitur, & fit cholcothar, & cholcothar fit zeg viride. Si modò Galenum nono de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, legamus, manifeſtè deprehẽdes, Miſy,

de

de quo tractat, id eſſe, quod à Serapione zeg nuncupatur. Inquit enim (quũ ingreſſus eſſet minerarũ loca) quaſdã cõſpexi in longiſsimũ porrectas veluti zonas, alias ſuper alias, numero tres: infima erat ipſius ſoreas, ſupra quã erat altera chalciteos, ſuprema miſyos. Mox Galenus hiſtoriam quandam interponit, & omnia ſcribit, quæ à Serapione referũtur, de craſsitie, ſubtilitate, & eius viribus: vt hinc colligas zeg rubrum Serapionis, antiquorũ ſory: cholcothar Serapiõis, antiquorũ chalcitim: & zeg viride Serapionis, antiquorũ miſy eſſe. Viride autem intelligere oportet, vt vulgò dicimus viride clarum, Latinè flauum, aut aureum dicẽdum: quia Serapionis interpres Latinam linguam ignorabat, ideo viride pro flauo, aut aureo interpretatus eſt. SEN. Habemúsne hoc miſy, quod ſexcenties audiui, nunquam noſcere datum eſt? BRA. Imò maximè habetis. Quod enim vos vitriolum Romanũ appellatis, antiquorum miſy eſt. nam auri ſpeciem habet, & durum eſt: & quum friatur, aureas ſcintillas emittit, & ſtellarũ modo ſplendet. En Romanum veſtrum vitriolũ omnes has notas habet. SE. Frequenter expertus ſum. BRAS. Conſtat igitur recentes aberrare, vt Herculanus in capite de ſebel, & Nicolaus cholcothar vitriolum eſſe contendentes. Nã vt ex Serapione oſtenſum eſt, cholcothar eſt

Gal

Galeni chalcitis,Dioſcoridis,& Plinii,quę in album colorem: at vitriolum Romanum in aureum vergit. Vnde vides ſummè aberrare recentes ipſarum rerum ignaros, & per aliorum ſcripta perperam intellecta loquentes, quamobrem antiquorum miſy,eſt vitriolum Romanum, vel flauum.Ad rem igitur primã redeuntes, quòd zeg Serapionis miſy antiquorum ſit, eum lege, qui Dioſcoridem adducit dicentem,zeg aliud Babylonicum,aliud Cyprenſe.vbi certa fide cognoſcitur eum adducere in capite miſy, ita in Cyprium, & Aegyptum diſtinguẽtem. Pro Serapionis recto intellectu ſcito, Dioſcoridis codicem, quem habebat Serapio,hæc verba adiuncta habere, quibus in Babylonicum & Cyprium diſtinguit:tamen in fine capitis Dioſcorides Babylonici meminit, ſed ſub nomine Aegyptii. Mos autem eſt Serapionis, quum Dioſcorides aliquod Aegyptiũ nominat,in ſuã linguã Babylonicum vertere:in reliquis optimè quadrant,vt in eo quod colorem aureum habet, quod lucet velati ſtella,quod eandẽ vim cum cholcothar habet.Sed addit Serapio in aliquibus codicibus legi calcadis:cuius loco ſcribẽdum eſt chalcitis.Idem verò ſunt cholcothar, & chalcitis apud Serapionẽ:ſed apud varias interpretationes, diuerſum erat nomen, res eadem.Nec mirum ſi vbi Dioſcorides Aegy-

pti

ptium, Serapio Babylonicum dicat: quia Babylonia eſt primaria Aegypti vrbs. Omnia alia viribus excedit Aegyptium: tamẽ in medicinis oculorum, à Cyprio ſuperatur. Ex his etiam conſtat, multos recentes aberrare, qui chalcanthum cholcothar vocant, & ferè omnes pharmacopolæ pro cholcothar chalcanthum intelligunt, quum potius chalcitim intelligere debuiſſent. Nã cholcothar, à Chalcitide, & non à chalcantho perperam deflectitur. SE. Dic obſecro, nónne & chalcanthũ, chalcitis appellatur? BRA. Nõ, imò duo diuerſa ſunt, & ita recentes decipiuntur, inter quos Pandectarius, qui chalcitim, & chalcanthum confundit, & alia plura præter rationem. Tamen, vt Galenus admonuit, chalcãthum poſt longum tempus chalcitis efficitur. SEN. Nos quotidie hoc deprehendimus, partem exteriorem chalcãthi, id eſt, vitrioli ex Germania allatu dealbeſcere, & albedinem ad aliquam vſq; craſsitudinem tranſire. BR. Id eſt chalcitis ex chalcantho facta. SEN. Quid intelligit Serapio per ea verba, quod defertur ex Babylonia, non eſt bonum ad faciendũ abſcoricũ? BRA. Corruptus eſt codex, legi debet, vt Dioſcorides ſcriptum reliquit: Aegyptium quidẽ crematur, ſed pſoricum ex eo non conficitur. Eſt enim pſoricum medicamentũ quoddam, à Dioſcoride libro v. contra ſcabities,

&

& cutis aſperitates deſcriptũ. Scabiẽ quoq; mirificè ſanat. Fit autẽ ex duabus chalcitidis partibus, & vna cadmiæ ex aceto tẽperatis, quæ in fictile poſita Soli ardẽtiſſimo per quadraginta dies fimo obruta permittuntur. Tu (ſi lubet) alios conficiẽdi modos ex Dioſcoride v. lib. & Plinio lib. xxxiiii. cap. xii. diſcas. Vocabulũ corruptũ in Serapione manifeſtũ eſt, vt pſoricon, non abſcoricon, legi oporteat. SE. Serapio loquitúrne de noſtro vocato vitriolo, aut aliquis alter Arabs? BR. Et Serapio, & Auicenna de noſtro vitriolo loquũtur, quæ ſigillatim à Dioſcoride, & Galeno propoſita ſunt, & vno capite hæc cõplectuntur. Ne autẽ quicquã inexplicatũ trãſigamus, zeg apud Arabes idẽ ſignificat, quod apud recentes atramentũ. Nã apud antiquos ab atro colore dicitur, apud recẽtes verò præter nigrũ, adeſt album, rubrũ, & flauũ atramentũ. Ideo Auicennæ interpres pro zeg, abſolutè atramentum: Serapionis autẽ interpres pro zeg, vitriolum interpretatus eſt. Propterea neceſſariũ erit his duobus vocabulis vitriolũ, & atramentũ, quæ vno nomine Arabico zeg, dicuntur, hæc omnia ſignificari, miſy, ſory, chalcitim, chalcanthũ, melãteriã, vt hæc duo nomina apud recentes in ſignificato conuertãtur, vitriolũ, & atramentum: poſtea in ſpecies diſſecãtur. Ideo idẽ ſunt caput Serapionis de vitriolo, in

quo

quo hæc omnia cōplectitur, licet in fine nō videatur chalcāthū ſub zeg ponere, & caput atramenti Auicennæ, in quo ex defectu interpretis multi errores ſcatēt, vt patet alterā interpretationē legēti. Ea verò atramenta nuncupātur,quæ in aqua diſſolui poſſūt.Nā quæ lapidibus iuncta ſunt,aqua diſſolui nequeūt. Sed vt normā habeas,qua Latina nomina Arabibꝰ cōferre poſsis,ī hūc ordinē tibi diſponā.

Vitriolum,Zeg,Atramentum, cōmunia ſunt nomina,Sory,Zeg,Rubeum.

Chalcitis, Cholcothar. Errant recentes, qui cholcothar appellāt vitriolum vſtum, quum potius chalcitim appellare debuiſſent.

Miſy, zeg viride, vitriolum Romanum, ſed etiam ex Germania, magis durum, & colore magis flauo affertur.

Melanteria,bities,atramentum metallicum.

Chalcāthum,atramentū ſutorium,vitriolū.

Nomina ita ſibi reſpondent,vt hoc modo errare nō poſsis.Si vitriolū vras, albū efficitur, vt chalcitis eſſe videatur. Tamē ſi aqua diſſoluas, in vitriolum reuertitur: imò ſi ex ætate chalcāthū,id eſt,vitriolū in chalcitim trāſeat: diſſoluta chalcitis, vitriolum efficitur.quod non animaduertit Galenus, quū ex chalcantho per tempus chalcitim fieri monuit. Tamen animaduerſione dignum erat, quia ex hoc facilè excipitur chalcitis ex chalcantho

facta, chalcitidis perfectionem non habere, alioqui per ſolam aquæ ablutionem non reuerteretur in chalcanthum. Vnde arbitror potius calcanthũ ob ſenium glaucedinẽ ſuã amittere, & album uideri, quàm proprias vires perdere, & chalcanthi proprietates deſerere: remittuntur potius, quia omnia tempore corrumpuntur. Quam ob rem eo pro chalcitide non vterer, ſalua ſemper Galeni reuerentia, niſi aliquo loco eſſem, vbi deficeret chalcitis. nã in eaſdẽ vires ferè inclinant: ſed in chalcantho ſunt intenſiores. Ob hoc cum non deſit chalcanthum, eo ſemper potius vterer, quàm chalcitide. Calidum & ſiccũ ordine tertio exiſtimatur. Venetiis vitriolum emas, & id quod Romanũ appellatur, nõ quia Roma ad nos conueharur, ſed ex Cypro. Eſt autem antiquorũ miſy: quod autẽ ex Germania affertur, negligendũ eſſe cenſerem. SEN. Sicut atramentum ſutorium chalcanthum dicitur, nónne adeſt & ſcriptorium? BR. Adeſt quidẽ, & ab antiquis in vſu erat, ex fuligine tedarũ factum, temperaturq; in libram gummi, quadrante addito fuliginis: fit & de fuligine reſinarum, & pictoria, huius põdo, gummi pondo ſemis, taurini glutinis denarius ſemis, atramenti ſutorii tantundem. Hæc Dioſcorides in vltimo vi. li. cap. Apud nos varia ſunt atramentorum ſcriptoriorum genera, id eſt, à di-

uer

uerſis pharmacopolis diuerſa fiunt atramenta. Vnum eſt valde cõmune, ex gallis, vitriolo, gummi, & vino. Quam compoſitionem neſcio, quis duobus carminibus perpulchrè complexus eſt: quæ ſi noſcere volueris, hæc ſunt:

Vitrioli quarta, media ſit vncia gummi,
Integra ſit gallæ, ſuperaddas octo phalerni.

SE. Non diſplicent hæc carmina. BRA. Fit & atramentum chalcographorum ex picis fuligine, & oleo, cuius Dioſcorides meminit, appellatq; pictorium atramentũ, quãuis adhuc non ſit octuageſimus annus, quòd modus imprimẽdi literarũ characteres inuentus eſt. SE. Quomodo oſtendere poteris atramentum ſcriptoriũ aliud eſſe, à melanteria, vel atramento ſutorio apud antiquos? BRA. Id facilè demõſtrari poteſt: quoniã Galenus ix. de ſimplicium medic. facul. & Dioſcorides, de atramento ſutorio ſeorſum, & de melanteria, ab atramento ſcriptorio. Adde atramentum ſcriptorium compoſitionem quandam eſſe, nõ terram mineralem nigram, qua atramentum ad ſcribendum fiat. Hiſpani vitriolum, coparoſa, Galli couperoſe, Germani kupffer vvaſſer, id eſt, aqua cupri, Poloni koperuaſſer, Veneti veriolo vocant. Et re vera cõdẽſatur quod abſoluto vocabulo vitriolũ nos dicimus, & ab authoribus chalcanthum.

SE. Terra ſigillata ſequitur. BR. In Lemno inſula rubrica naſcitur ſeorſum, & ſigillata terra, quæ duo diuerſa eſſe Leonicenus aduerſus Pliniũ oſtẽdit, qui cap. vi. lib. xxxv. terrã ſigillatã, & rubricã Lemniã idẽ eſſe cenſuit, vbi & ipſam inter natiuos colores annumerat. Sed excuſandus erat Plinius, quoniã Galenus & ipſe eam rubricã prius appellat. Quicquid tamen ſit (quoniã hæc ad noſtrũ inſtitutũ nihil faciunt) conſtat non fieri eodem modo apud Galenũ, vt Dioſcorides incolas loci facere arbitratus eſt: Inquit enim per miſcellã hircini ſanguinis fieri, & ſigno capræ inſigniri: ſed Galenus, qui illuc nauigauit data opera viſendi gratia, ſcribit, nec ſanguine miſceri, nec ſigno capræ, ſed Dianæ inſigniri: imò incolas loci deriſiſſe Galenũ, qui de ſanguine interrogabat. Sunt autẽ tria terræ genera in Lemno inſula. Vna ſacra, quæ in colle naſcitur, qui totus colore fuluus eſt, in quo nec arbor, nec ſaxũ eſt, vt collis aduſtus videatur. Hinc poëtæ Vulcanum è cœlo in eum locum cecidiſſe fabulantur. Hæc terra eſt, & terra nuncupari debet, non rubrica. Hanc lauant, & craſſam partem abiiciunt, & aquam ſupernatantem: mediam verò in paſtillos diuidunt, & ſigillo Dianæ imprimunt: vnde terra ſphragis propter ſigillum nuncupatur. Nunc ad nos affertur ſigillo Turchico munita, ex Turchicis li-

teris

teris confecto. Turcharum Imperator arce facta eo loco, principes hac terra donat. Primus, qui noſtris temporibus in Italiam ferri curauit, fuit Carolus pharmacopola Campanæ Venetus, qui ſuis expenſis in Lemnum miſit. Adeſt & rubrica in Lemno, qua fabri vtuntur. Adeſt & terra, quæ extergit: hac vtuntur, qui lintea, & veſtes lauant vice ſaponis: vt hi retulerunt, qui per aliquot menſes in Lemno habitarunt: terram habebant: experti ſumus optimè lintea abſtergere. Superioribus autẽ annis, imò & multi nunc rubrica quadam fictitia pro terra ſigillata vtũtur, quæ huius naturæ nihil habet. Veram emas Venetiis: ſed ne decipiaris, rectè perpendas: quoniã & hãc (quæſtus gratia) adulterare cœperunt, ſimul & terram ipſam ſigillatam, & bolum Armenum miſcentes. Hi verò decipiuntur, qui in Lemno veluti tumulũ eſſe putant, è quo ſemper emanet, vel tanquam bitumẽ creſcat: ſed terra eſt, quæ lauatur, in lutumq; ducitur, exiccatur deinde: ſuperior pars aquea, & inferior terrea abiiciuntur: media pars, quæ lutoſa eſt, in paſtillos vnius drachmæ plus, minúſve diſtribuuntur, & Turchico ſigillo munitur. SE. Bolus Armenus ſequitur. BRA. Hactenus in publicis officinis rotundos quoſdam globos in medio preſſos pro Armeno luto vendebant, & adhuc multi vendunt, factitios

& illos: nunc terram Armenicam, vel Armenicum lutum habemus. Bolus ex forma dicebatur, vt Galenus I X. de ſimplic. medic. facul. ſuo tempore fieri monet, vbi de terræ ſamiæ lotione ſermone cœperat. Decepti verò ſunt & noſtro æuo, qui terram Armenam, vel bolum Armenum, lapidem Armenum eſſe putarunt. Nam lapis Armenus verè lapis eſt inter colores floridos numeratus: viridis autẽ eſt in cæruleum inclinans, de quo ſuprà egimus, & Plinius lib. XXXV. ca. VI. in fine, & Dioſcorides V. li. pertractat: quin & Galenus præcitato loco dicit, à quodã fuiſſe donatũ terra Armena, & ille, qui donauit, vocauit eam lapidem. Vnde non mirum ſit, ſi noſtro hoc tempore, nonnulli lapidem, alii terram appellẽt: quoniam & Galeni tempeſtate à nonnullis lapis vocabatur. Terra adſtringens eſt, & pro qua aliàs pharmacopolæ terra quadam vtebantur, quam ex Germania portabant. SEN. Nunc veram Armenam terram, lutũ, vel bolum (ſi mauis appellare) habemus, quæ ex Armenia affertur. Nam maſticata, veluti butyrũ liqueſcerę videtur: & ſi apice linguæ tetigeris, adſtrictionẽ manifeſtè ſenties. BR. A quo didiciſti hanc terram liqueſcere debere veluti butyrum, ſi maſticetur? SEN. Hoc à pueritia imbibi, non à certo authore, ſed à præceptore meo pharmacopola viro egregio, cui

men

mendacia credidiſſem. BRAS. Ni pigeat, notas illas edoceas, quibus præceptor ille tuus bolum Armenũ cognoſcebat. SEN. Hæ ſunt: Rubrum eſſe debet, in citrinũ inclinans, fragile, vnctuoſum, & quod ſi maſticetur, in modum butyri liqueſcere videatur. BRA. Quod de colore ſentiebat, ex Serapione, & Auicenna colligere potuit: quod fragile ex Galeno: de aſsimilatione autẽ butyro, ſi maſticetur, & de vnctuoſitate, quæ animaduertẽda erãt, nihil ab aliquo authore ſcriptum reperitur. SEN. Igitur in ea terra, quam nunc habemus, an Armena ſit dubitas? BRA. Imò in hoc inclinor, vt ea terra, quam nunc bolum Armenum vocatis, nuper cõportata (non illa, quæ ex Germanicis mineris olim portabatur) terra Lemnia ſit. SE. Quomodo terra Lemnia? ſtupeo nunc. BRAS. Ne ſtupeſcas, quoniam tibi certè oſtendam, terram, quam vos Armenam vocatis, Armenam non eſſe. Imò nec prope Armeniam ſumptam. SEN. Rem miram oſtendes. BRA. Niſi audire grauaberis, optimè demonſtrabo. SEN. Imò nihil vehementius opto. En totus in aures abeo. BRA. Eam terram non eſſe Armenam, quam vos Armenam dicitis, hoc argumentum eſt, quia Galenus IX. de ſimplic. medic. facultat. dicit terrã Armenam pallidam eſſe, hæc autẽ pallida nõ eſt. Et ne fugias, dicẽs Galeni codicem

ibi eſſe mendoſum:ita etiã ſuo Idiomate habetur: τὴν χρόαν ὠχρὰ, id eſt, colore pallido. quod ſi fugias, quia id vocabulum, ὠχρὰ, croceum ſignificet: vnde & ochra, quę in mineris inuenitur, flaua eſt, & quũ vritur, rubra: ſaltẽ hoc habeo, luteum interpretari debere. Sed manifeſtum eſt, hunc noſtrũ bolum Armenũ colorẽ luteum nõ habere. Vnde Hermolaus Barbarus v. ſui corollarii, vbi de terra in communi tractat, hæc verba Galeni interpretatur, τὴν χρόαν ὠχρὰ, luteo colore, aut pallido, volens duo ſignificata huius vocabuli ὠχρὰ ponere, quæ in vnum vergunt. Optimi autem, & probatiſsimi interpretes ὠχρὰ pro pallido ſemper interpretari vidẽtur: Arabes tamen colorem croceum interpretati ſunt. Nam Serapio Galeni verba adducẽs, croceo colore ad rubedinem vergente, interpretari videtur, & Auicenna rubro colore inquit ad cinericium vergente: tamẽ vocabulum ὠχρὰ non interpretantur ad vnguem, ſed opus eſt pro ipſo vel pallidum, aut luteum exponere. Conſtat autem nec pallidam, nec luteam eſſe quam vocatis nũc veram terram Armenam. Præterea addidit eo loco Galenus facilè teri Armenum bolum, ſicut calx, vel lapis coctus: propterea quũ in pulucrẽ piſtillo redigitur, veluti calx eſt. At in noſtro nũc inuẽto bolo, hoc reperiri nõ poteſt: nam & ſi in puluerem

teri

teri poſsit, non tamen aptè ſicut calx, ob vnctuoſitatem illam, quam habet. Comparatq; ipſam in læuore Samio aſtro, qui albus eſt, vel pallidus. Imò calcẽ in colore bolus Armenus imitatur. Vidi ego, & nunc domi habeo, terrã quãdam ex Armenia allatã à religioſo diui Frãciſci, qui eam dono dedit Illuſtriſsimæ Lucretiæ Borgiæ, Illuſtriſsimi patroni mei Herculis Carnutum Ducis genitrici. Eſt autẽ pallida, & veluti ſicca calx: quę ſi teratur in puluerẽ, vt calx redigi poteſt. Hanc Armenum bolum à Galeno deſcriptum ſuſpicor. Deniq; viliori pretio bolus hic Armenus venditur, quàm terra ſigillata. At in duplo magis Armenia Venetiis diſtat, quàm Venetiæ Lemno. Vnde viliori pretio terra ſigillata vẽdi deberet, quàm bolus Armenus. Nec opus eſt fugere in maiori copia bolum Armenum haberi, quàm terra Lemnia: quoniã mons eſt in Lemno, vt Galenus docet, non locus particularis, & paruus, qui deficere poſsit. Illudq; ſuperaddere nõ grauabor, eadem nauigatione mercatores terrã ſigillatam, & bolum Armenum Venetias ferre: quod indicium eſſe poteſt ab eodem loco, vel propinquis haberi. Nec opus eſt tergiuerſari, hanc ex nauigatione Alexandriæ ferri. At prius ex Armenia Alexandriam delata ſit, quia breuior eſt, & commodior via per mare Euxinum. Adde

qui hunc bolum Armenum portant, non tranſire Aegeũ mare, in quo eſt Lemnus inſula, vt in nona Europæ tabula Ptolemæus deſcribit. At ſi in Armeniam irent, opus eſſet fauces illas maris tranſire, quæ vulgò ſtrictus Garipoli nũcupatur. Vbi Galipolis vrbs ſita eſt, Latinè Helleſpontus dicitur. Poſtea Boſphorũ Thraciæ, & Propontidem pertranſire. Deniq; totum Euxinum mare, quouſq; in Armeniã Cappadociæ conterminam peruentum ſit, vbi terra Armena colligitur. Sed non eſt ſatis naui huc appellere quum & terreſtri itinere egeant, ſi in ſtatutũ boli locum peruenire voluerint. Tamen qui bolum Armenum quærunt, & Venetias portant, breui reuertuntur, nec mare Aegeum tranſeunt. SEN. Quid ergo eſt hæc terra, quam bolum Armenũ certè arbitrabar? BRA. Terrã ſigillatã eſſe arbitror. Maſtica nuper ex Lemno allatam terram. SEN. Maſtico. BRA. Maſtica & bolum Armenum nuper inuentum. SEN. Maſticaui. BRAS. Quo differunt hæc? SEN. Nullo altero, quàm quòd in ſigillata terra quædam granula tanquam ſabulum perſentio, quæ in bolo nõ ſunt, imò bolus penitus liqueſcit, & nihil palato occurrit, aut in ore moratur. Terra ſigillata & ipſa liqueſcit, verùm granula quædam veluti terræ micæ, & arenæ relinquuntur, quæ ſolui non poſſunt.

BRA. Hoc ideo eſt, quia idem ſunt bolus nũc vocatus Armenus, & terra ſigillata: etiam ſi guſtes, eadem adſtrictione inſigniuntur. SE. Optimè noui. BRAS. Addam & aliud, terra illa, quæ ſigillum Turchicũ habet, adulterata eſt, & veluti albũ ſabulum illi addidere, vt commodius ſigillum recipiat: ideò minus rubra efficitur, & in pallorem vergit. Quod autem hic color, quem habet bolus iſte Armenus, ſit terræ Lemniæ color, facillimè probari poteſt, ex hoc in primis teſtimonio, quoniam Poetæ fingũt è cœlũ Vulcanũ cecidiſſe, & ſuo cruore terrã eo loco cõſperſiſſe, ideo ſanguinis colorẽ habere dicitur, qui in dicto bolo Armeno videtur. Plinius etiã de rubricis tractãs, id eſt, rubris terris, inquit Lemniæ rubricæ palmam dari, quia ſit minio proxima, lib. XXXV. cap. VII. Terra autem ſigillata rubricæ colorẽ habet, quẽ pręciſe in hoc bolo videmus. Nam nulla terra eſt magis proxima vero minio hoc bolo Armeno. Nõ intelligo hic per minium noſtrũ fictitiũ, quo nũc vtimur, ſed antiquũ, quo ſanguinẽ pictores fingebãt. Imò quendã hoc Armeno bolo dicto pingere iuſsimus: omnino color ruber floridus viſebatur, vt quiſq; poterit per ſeipſum experimento cõprobare. Adde hac minium ſublinere, & adulterare: quod facilè hoc bolo Armeno fieri poteſt. Veteres etiam

ea vtebantur ad ſplendorem: ſed mirũ ſplendorẽ hic bolus Armenus picturis facit. Non poſſum abſtinere, quin & tu experimento probes. SEN. Imò ſummopere cupio, ſed de rubrica Lemnia, non de terra ſigillata, fieri ſcripſere. BRA. Idem de terra ſigillata feciſſent, ſed ob minorẽ copiam rubrica vtebantur. Imò adde Cornelium Celſum eam appellare minii glebam. Nam XV. cap. IIII. libri inquit, minii glebam ad cancrum inteſtinorum valere. Dioſcorides & Galenus ad dyſenteriam proficere cenſent, & Hermolaus Barbarus eo loco V. libro Celſum exponit minii glebam, id eſt, Lemniam terrã. Nulla autẽ eſt magis propinqua minii glebæ iſto bolo Armeno, quanuis aliquid propriè de minii gleba poſſet Celſum exponere. Vnde arbitror, bolum Armenũ à vobis dictum eſſe terram Lemniam, quia ex Lemno affertur, nõ ex Armenia. Et Galenus vbi de Samiæ terræ lotione ſcribit, terram Lemniam eſſe tenacem, & paulùm viſcoſam docuit, qualem eſſe bolum hunc Armenum conſtat. Deniq; ſume tu hanc terram Armenam, & in aqua macera, vt docet Galenus IX. de ſimplic. medicam. facult. vbi de differentiis nominatarum paſſim terræ ſcribit, videbis ablata aqua quum exiccatur, in mollitiem ceræ deuenire. Tu mox eam tuo ſigillo imprime, & deprehen-

des

des pro terra ſigillata vendi poſſe,præſertim ſi illi ſabulum miſcueris albũ. SE. Nuſquam à Galeno vel altero authore dictum inuenitur ſigillatam terrã ſabulo adulterari. BRA. Omnia ab omnibus ſcripta non ſunt:neque opus eſt vt omnia ſcripſerit Galenus,alioqui hoc mihi ſcribendum nõ reliquiſſet. Ad rem noſtram redeuntes, vnũ ſolum obſtat, quod eſt, Galenum dixiſſe colorẽ fuluum habere, quanuis & hic boli Armeni dicti,fuluus nuncupari poſsit, quo modo fuluum leonem vocamus,qui ſimilem colorẽ habet.Hoc ſaltem habeas, ſi nõ ſit ſigillata terra, eſſe rubricam Lemniam,quoniam ex Lemno affertur:& id argumentum eſſe poteſt, rubram eſſe, quia Dioſcorides ſanguine hœdino, vel caprino conformari credidit. quod ſibi perſuaſerat etiã Galenus, antequam vidiſſet. Ideo ruborem talem habere debet,qualem faceret ſanguis terræ miſtus, præſertim etiã ipſa ruborem habente. Alioqui hi ſummi viri non putaſſent ſanguine hœdino parari: hic autem noſter bolus Armenus eiuſmodi colorẽ habet.Imò Galenus eo loco addit colorem habere cõbuſto ſimilem,qualem habet hic noſter bolus,nuper inuẽtus.Ex his certus ſum, bolum Armenũ nunc vocatũ,non illum,qui ex Germania habetur, eſſe terrã Lemniã, vel rubricã Lemniam,& illam fortè,ex qua terra

ſigil

ſigillata dicta ſit per diſſolutionem, & abiectionem ſupremæ, & infimæ partis. S E. Hæc me in admirationem, & cupidinem trahunt viſendi illa loca, niſi ſenio cōfectus eſſem, & niſi à Barbaris, & infidelibus nationibus poſſiderentur illæ partes. Nam facillimū eſt ſenio confectum nauali itinere peregrinari. Si nunc vigenti ætate eſſem, & iter tutum præſtaretur, illuc omnino, & ad alia plura loca proficiſcerer. B R A. Si Principes liberalitate præditi eſſent, multi reperirētur, qui orbem perluſtrarent, vt Galenus fecit, noua ſemper experiendo, & diſcendo: vel ſi diuites literis operam nauarent. Sed vſu venit vt nullus ſimplicium medicamentorū facultates, res ipſas conſideret, niſi medicus ſit. Medici verò noſtro æuo, vt plurimùm pauperes ſunt, quia diuites non dignantur medicam artem addiſcere: adeò inepti ſunt ad propria bona noſcenda. Putant enim idem eſſe medicam artem ſcire, & ea vti. Medici verò paupertate ducti, lucris incumbūt, & accumulandis opibus intenti ſunt, quid hoc, vel illud ſit diſcere ſpernentes. S E N. Imò ignorant an pharmacopolæ eiuſmodi ſimplicia habeant, quibus in dies vtuntur. B R A S. Oportebat equidem Ariſtotelem ſummū philoſophum imitari, & eius prçceptis parere, qui prius ditari vtile eſſe cenſet, quàm philoſophari: ſed quum di-

uites

nites effecti ſunt, tunc philoſophandum erat. Nam alibi edocuerat, Philoſophos acquiſitis neceſſariis, cœpiſſe philoſophari, non ſophiſtico modo & apparenti, vt multi nunc faciunt, ſed rerũ cauſas inquirentes, & abdita naturæ arcana detegentes. At ex noſtris plurimi quantò magis diuites efficiuntur, tantò minus philoſophiæ præceptis incumbunt, & indagandarũ rerum ſciẽtiæ. Hæc autem aliâs deploräda ſunt: nunc ad inſtitutum noſtrum reuertamur. Ego id intra me decreui, natos meos bonis literis primùm inſtituere, deinde per diuerſas Mũdi partes relegare, vt per varia regna, & prouincias euagati ſapientiores reuertantur. SEN. Optarem vt de terra Lemnia diſtinctius locutus eſſes, atque exactius: nam ea, quæ terræ Lemniæ cõueniunt, rubricæ attribuiſti. BRA. Diſtinctiſsimè locuti ſumus, & ex vnius cum altero affinitate ſatis probabilibus argumentis probauimus, bolum Armenũ, nunc orientalem vocatum, Lemniam terrã eſſe. SEN. Quas habet qualitates Lemnia hæc terra? BRA. In actiuis qualitatibus temperata eſt: quanuis nonnulli digladientur, & dicãt eſſe in primo ordine calidam, alii frigidam. In paſsiuis qualitatibus ſecundũ ferè attingit exiccandi ordinẽ, quippe, Galeno teſte, abſq; mordicatione exiccat. SEN. Boracis ſequitur. BRAS. Lapidem bo-

racem Albertus in capite buffonis inuẽtum arbitratur, quem omnes ferè recẽtes ſequuntur. hic tamen non eſt, quem vos in officinis habetis. Ego ex buffonis capite eũ lapidem, vel potius os eduxi, in nigrũ colorem inclinat. Sed nunc de iſto ſermo fieri non debet, ſed de illo, quo aurifices vtũtur: imò aurum cõglutinare nõ poſſent, ſi deeſſet borax. SE. Reperitúrne apud antiquos? BRA. Equidem à Dioſcoride, Plinio, Galeno, chryſocolla nuncupatur, quaſi auri colla, & gluten dicatur: propterea ab Auicenna, capiſtrum auri nũcupatur. SEN. Ergo & Arabes de illo pertractant? BRA. Omnino, & tincar vocãt ſuo idiomate. Serapioq́; inter ſpecies ſalis numerat: de quo mirandum eſt, qui nihil meminerit Galeni, aut Dioſcoridis, quos tamen in omnibus refert, earum rerum, quæ ab ipſis tractantur. Vno autem remoror, vt arbitrer Serapionem non intellexiſſe quid eſſet borax apud antiquos: quia ſcribit Meſuen dicere, radicem boracis artificialis vrinam infantis eſſe. Si autem antiquorum boracem nouiſſet, non fuiſſet ſibi mirum hoc, nec veluti magnum quid adduxiſſet, quia omnes artificialem hunc lapidem ex vrina conſtare monent. Naſcitur autem naturalis in fodinis auri, argenti, æris, & plumbi. Ad nos defertur chryſocolla varios colores habens,

alba

alba, flaua, viridis, ſubnigra. Conqueruntur aurifices quia à pharmacopolis ementes, non aſſequuntur plerunque ſuum finẽ, quia falſa eſt chryſocolla, vel alter lapis pro ipſa. Plinius colorem chryſocollæ eſſe herbæ ſegetis lætè virentis ſcribit. Nero arenam chryſocolla ſterni fecit, quum & ipſe, & ſui eodem colore induerentur. vt deprehendatur, antiquos eas fatuitates in colorum diſtinctionibus ſeruaſſe, quas noſtrum vulgus impreſas, & leureas vocat. Dioſcorides dicit: τῇ χρόᾳ κατακορῶς πρασίζουσα. Marcellus interpretatur, Colore vſq; ad ſatietatem virente. Hermolaus Barbarus Dioſcoridẽ per Plinii verba interpretatur inquiens, Quæ colorem herbæ ſegetis lætè virẽtis reddat. Interpretari poſſemus, colore omni parte virẽte. Quam pharmacopolæ nunc habent, virenti colore infecta eſt, ſed non omni parte, nec lætæ ſegetis, nec vſque ad ſatietatem virente: ideo imperfecta eſt. Venetiis nõnũquam vidimus blondo colore. Et domi habemus pulcherrimam, ſimul cum lapide Armeno iunctam. Noſtri aurifices eam probant, quæ maximè colore aureo aſſimilatur. Nam & ſi exquiſitè viridis eſſe debeat, in noſtra tamen alba & flaua, & ſubnigra reperitur. Flaua ad aurum ferruminãdum apta potiſſimùm eſt. Quanquam & chryſocollam faciãt pue-

rorum vrina in æreo mortario, & æreo piſtillo. Conficiendi modum Dioſcorides lib. quinto, Plinius libro trigeſimotertio, capite quinto, & Galenus nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus libro, deſignãt. Hac etiam aurifices ad aurum glutinandum, & ferruminandum vtuntur, quippe diuerſa metalla variis rebus iungunt aurifices: Chryſocolla, aurum (vt Plinius docet) argilla, ferro, cadmia æris maſsis, alumen laminis, reſina, plumbo, & marmore. Plumbum nigrum iũgitur albo, & ipſum album ſibi oleo, ſtannum æramentis, ſtanno argentũ. Sed hæc ad noſtrum propoſitũ nihil: quia nos alios plures modos hæc ferruminandi ſcimus, quàm hi, qui à Plinio traduntur, arte inuentis ſemper addente. Ex Germania chryſocolla affertur, inepta tamen. Noſtri etiam eam habent, quæ ex puerorum vrina fit. odora. SE. Odoraui, vrinam perſentio. BR. A Gallis bourax, ab Hiſpanis eſclarimento, à Polonis puriſſ nuncupatur. SB. Talchum ſequitur. BR. Sunt qui Arabicè talk nuncupari volunt. Alii ſtellam terræ, ex luce quam habet, & ſplendẽtes radios nuncupant: quanuis & nonnulli ſtellam terræ herbam vocent, quæ vulgò lunaria dicitur, folliculum rotũdum habentem, in quo ſemina conduntur, qui folliculus nocturno tempore aperitur, & adeò radios lu-

næ

næ recipit, vt lucens ſtella videatur. Loci incolæ vbi vident, diabolum eſſe putantes aufugiunt, hac veneficia parant, hac dæmones irritant, hac Chymiſtæ ſuum mercurium fixum, ſtabilemq́ue reddunt. Tamen hoc nomen ſtella terræ, in maiori vſu eſt, vt Talchũ ſignificet, quàm aliquod alterum: nec immeritò, quoniam ab antiquis aſter, id eſt, ſtella vocatur. SE. Reperitur ergo apud antiquos? BRASAVO. Suſpicor aſtrum Samium à Plinio dictum libro xxxv. cap. xvj. & Dioſcoride v. libro, & Galeno ix. de ſimplicium pharmacorum facultatibus libro hanc rem eſſe, quam vos Talchum in publicis officinis nuncupati. Quippe duas terras Samias ponunt authores, ambas albas. Prima à Dioſco ride collyrion dicitur, à Plinio ſyropicon. Al tera aſter Samius, quam Dioſcorides cruſtæ ſimilem dicit, & dẽſam, vt coticula, & quam Galenus non indigere lotione teſtatur: hanc puto Talchũ eſſe. Vim adſtrictoriã habet, & nomine ſtellæ ab antiquis dicitur. Lapidẽ Sa miũ eſſe aliàs arbitratus ſum, nũc in aſtrũ Samiũ inclinor. Ad nos ex Germania affertur. Supra mõtes, præſertim poſt pluuias, inuenitur, àlõge ſplẽdeſcere videtur, vt ſtella. Ideò ſtella terrę à nobis, & aſter ab antiquis appel latur. In Samo perfectiſsimum naſcitur Talchum: propterea Samius aſter dictũ eſt. Ad-

ſtringit adeò, vt mihi guſtare volenti, os corrugauerit. Sunt qui talchum cæruleum, qui viridem, atq; croceũ quærant, præſertim Chymiſtæ, vt id quærẽtes, quod inueniri non poteſt, tẽpus vitæ ſuæ in falſis nugis conterant. Vſus in medicina, crematio, & lotura etiam nunc eſt, vt Dioſcorides de Samia terra dicit, ſed præſertim crematio, quia pauca lotura indiget, propterea Galenus nõ lauari, id eſt, q̃ breui lotura tradit. Hoc Venetiis emere poteris, vel ex Germania petere. Naſcitur & prope nos in Apẽninis alpibus inter Regiũ, & Mutinã è regione Herberiæ arcis Illuſtriſſimi Ducis noſtri munitiſsimæ. Locus autẽ, in quo inuenitur, vulgò nũcupatur il zeſſo, à magnifico Iulio Scãdiano poſſeſſus, potiſsimũ vbi gypſum eſt, reperitur. Gypſum verò alumen ſcaiolæ eſt, quando nondum coctũ ſit: quum veræ decoquitur hoc alumẽ, in gypſum vertitur. Galli gypſum plaſtre vocant, Hiſpani yeſſo, Germani gips, à Polonis panny mariey lodek. Mulierũ animi diſcruciantur, vt aquam talchi habeãt, quæ è talcho educi non poteſt, niſi alia ſimul miſceãtur. Exiſtimãt hac aqua futuras eſſe pulchriores. Auicenna frigidũ in primo eſſe iudicat, ſiccũ in ſecundo: putamus nos ad tertiũ attingere, & aliquid caloris participare. Ad alia te vertas.

SEN. Nullæ ſuperſunt terræ, quibus vtamur.

BRA. Multò plures à Dioſcoride, Plinio, Galeno deſcribuntur, quàm eæ ſint, quas ſuprà enumeraſti. At quum de his ſolùm, quarum vſus eſt nobis, tractare inſtituerimus, prædicta ſuperſint, quoniam & hora in aliquod diuerſoriũ proficiſcẽdi imminet. SE. Imminet profectò, id caſtrũ verſus proficiſcamur. Nã Ferrariam eũdum eſt, quum omnia ferè collegerimus, quæ ad noſtram officinam reparandam his locis haberi potuere. Inter eundũ verò, vt cœna ſapidior ſit, de ſalibus loquamur. BRAS. Imò hoc ſermone via breuior reddetur.

DE SALIBVS, QVORVM IN officinis vſus eſt.

SEN. Sal communis aliis ſalibus initiũ facit. BR. In diuerſis Mundi partibus varii ſunt ſalis vſus. In Italia marino vtimur, qui partim arte factis areis, vt aqua Solis feruore exiccari poſsit, partim ſpõte innaſcitur. Fertiliſsimæ ſunt Illuſtriſsimi Ducis noſtri ſalinæ, quæ in conuallibus Comaclienſibus patent, vt ferè tota Hetruria, Inſubria & Flaminia eo veſcãtur. Spiſſum eſſe oportet, candidum & planũ. In Germaniæ aliquibus partibus, Pãnoniæque foſsili ſale, atque metallico veſcuntur. Montes vſque ad duo milliaria in profundum excauant, ſurſum ingentes ſalis maſſas funibus trahentes. Saxeus dicitur hic

ſal, & marmoreus: ferreis piſtillis teritur, & optimè ſalit. Probatur in hoc genere, qui candidus, perlucidus, & denſus. At qui candidiſsimus in hoc genere, valde lucidus, & denſus inuenitur, Salem gemmæ vocant, quoniam veluti gemma nitet. In Germania, vbi ſalem effodiunt, & Pannonia, quandoque inter globos ſalis ingentes, aliqua ſalis gemmæ portio, ſex, octo, & quindecim librarum, plus minus, inuenitur. Hic verò eſt perfectiſsimus ſal foſsilis, & veluti flos eius, qui rarus, & paucus in tam magnis, & frequentibus maſsis inuenitur, propterea gemma dicitur. Ex Germania Venetias comportatur. Nihil tamen impediet, vt Ferrariam deferatur, curare. De marino ſale nihil in præſenti dicemus, quia notior eſt, quàm vt de illo tractemus. Sal à Cretenſibus vulgò dicitur alaci, à Polonis ſolproſta. At ſal gemmæ, ab Hiſpanis ſal piedra, à Polonis ſol oczkouata nuncupatur. Eſt calidus, & ſiccus ordine ſecundo. SENEX. Armeniacus ſal defoditúrne & ipſe? BRASAVOLVS. Dicendum eſt, Ammoniacus, quaſi arenarius. SENEX. A Pandectario Armeniacum dici legeram, quoniam ex Armenia portetur. BRASAVOLVS. Nunc altero labore indiges, dediſcere ſcilicet, & eius nominis obliuiſci. Ammoniacus appellatur,

quia

quia ſub arena inuenitur in Aphrica apud Ammonis oraculum, vbi loca ſitientiſsima ſunt, & in Cyrenaica regione. Ibi arena defoſſa, fruſta ſalis oblonga, extrà nigra, vel æruginoſa, intus alba, & ad ſimilitudinem aluminis ſciſsilis. Non multùm lucet, & adeò ſalſus eſt, vt ingrato ſapore guſtetur. Tamen medicinæ vtilis pro balanis tingendis in difficilioribus morbis, quibus opus eſt, ad oppoſita deriuare. Veneriis emes, quanuis ex Germania ſimile genus ſalis portetur, qui ſapore ingrato adeò ſalit, vt eo pro Ammoniaco vtamur. Adeò ſalſus eſt hic ſal, vt mihi faſtidium pepererit inter loquendum, niſi de ſapidiore ſale tractemus. Poloni ſal Ammoniacum ſalmyak, à Cretenſibus vulgò zaparico nuncupatur. Calidus eſt, & ſiccus in fine ordinis tertii. Commune nomen ſalibus Germani habent ſaltz, Hiſpani ſal, Galli ſel. SENEX. Si hic ſal ob ſalſedinem faſtidio fuerit: dulcem ſalem inueniamus. BRASAV. Quomodo ſal, ſi dulcis eſt? SEN. Nihil impediet idem æquè ſalſum & dulce eſſe. BRASAVO. Equidem. SEN. Sal, de quo loquor, Indus ſal dicitur. BRASA. De hoc in ſaccharo expeditum eſt. In India naſcitur, in cannarum extremitates: nã calore Solis exudat, & extra cannas duratur, & noſtro ſaccharo cando ſimilis videtur, vocatur etiam mel ſupra cannas

inuentum. Ad nos non defertur, & eius vice ſaccharo dicto cando vtimur, arte parato: quanuis noſtri pharmacopolæ, neſcio quid, extrà nigro, pro hoc ſale vtantur: quid verò ſit, incompertũ habeo. SE. Sal nitrũ ſequitur. BR. Nitrũ & litrũ à Græcis dicitur: vos nitro caretis, & antiqui veſtrũ non habebãt. Nitrũ nunc terra, & ſcrobibus circa parietes inuẽtis paratur. Antiquum nitrũ ſponte in aqua fit, & illac tranſeuntes, aquæ nitroſæ efficiuntur. Antiquorũ nitrum colore roſæ, aut candido erat. Noſtrum verò aut candidum eſt, ſi perfectum ſit: aut ſubnigrũ, ſi perfectionem non ſumpſerit, & nondũ exquiſitè ebullierit. Antiquum nitrum, à Germanis ſaltz peter, ab Hiſpanis ſal itre, à Polonis ſaletra nuncupatur. Antiqui pro ſanãdis hominibus, & in vita ſeruandis vtebantur: nos pro necandis, pro eruendis vrbibus, depopulãdis gẽtibus noſtrum nitrũ paramus. Ex tenuitate, & eſſe ſpongioſo, ac fiſtuloſo antiqui ſuum nitrum probabant: nos quod parum crepitet. In machinis bellicis bombardas vocatis, bombum facit nitrum, nec vehemẽs eſſet ictus, niſi nitrum adderetur. Iamque puluis inuentus eſt, qui glandem ſine bombo proiicit, non tamẽ vehemẽter, vt vel pullum interficere poſſet. Illuſtriſsimus Alphõſus Ferrariæ Dux inclytus in omnibus rebus diligentiſsimus, hunc

pulu

puluerem inuenit, qui ſine bombo glandem emitteret. Fit nitrum hoc modo impræſentiarum in Oenotria: in antris caprarum ſtercus colligunt, & per tres dies in aqua macerant, poſtea ebulliūt, quouſq; digitis reſiliat, quod reſidet ſal nitrum eſt. Præter nitrum, quod fluminibus innatabat, etiā nitri ſpumā habebant, à Græcis aphronitrum, ab Arabibus baurach appellatur: quanuis baurach, & nitrum confundant Arabū ſectatores, & ipſi Arabes, vt Meſue facit: tamē re vera apud Arabes baurach eſt nitri ſpuma. In ſalibus etiā opus erat te haloſachné, id eſt, ſalis ſpumam habere, & florem ſalis, quē haloſanthos vocant. Eſt autem fauilla ſalis. De his omnibus Plinius capitibus vij.viij.ix.& x.lib.xiij agit, & Dioſcorides v.lib. Galenuſq; xj.de ſimpli. medic.facultat.prope finem. Calidum & ſiccum exiſtimatur ordine ſecundo. SE. Sal naphricus ſequitur. BR. Quis meminit huius ſalis? SE. Meſue. tamen ſcire optarim, an apud antiquiores inueniretur. BRA. Inuenitur quidem, ſed vos eum non habetis. Plinius lib. ſuprà citato, Salem in Babylonia fieri ex aqua bitumine ablato docet: & Galenus xj. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, in mari mortuo ſalem fieri monet, quem Sodominū vocāt: Ibi enim Sodoma eſt, vbi aſphaltum colligitur. Vos hoc ſale caretis: nec opus

eſt expendere, vt habeatur, quoniam facillimũ eſt ſine hoc ſale viuere,&ab omni ægritudine liberari. Naphthicus appellari debet, non naphricus. Peius proferũt,qui nauticus legunt. SE. Sal alcali ſequitur. BRA. De hoc in aluminibus locuti ſumus. Arte fit ex herba cali cõbuſta, quæ dictæ vſnæ aſsimilatur. Vitricinus etiã nũcupatur. Cinis hic emollitur,& in furnũ ponitur: poſtea additur arena alba, quæ ex Sicilia affertur,& iterum ad ignẽ ponitur: poſtea fit ſal alcali dictum, quod veluti aqua eſt: deinceps vocatur maxacãna, quæ eſt viride nitrum: poſt additur lapis, qui ex Genua affertur. Et vitrum album fit. Si autẽ aqua illa ſit, ex vitro macerato fit, Vitrũ cryſtallinum nuncupatum. Tamen ex pluribus aliis herbis,& carbonibus, ac lignis, varia ſalis genera fieri poſſunt pro diuerſarum gentium moribus. SEN. Id ſcio, verùm prædictis tantùm in officinis vtimur. BR. Naphthicũ habere non poteris: Ammoniacum præterea, verũ Ammoniacũ non eſt, ſed aliqui fictitium parant. Alii ex Germania cõportatum habent. Salem Indũ habere ne magnifacias, quoniam in illo nõ ſibi conſtãt Arabes. Nam Auicenna eius proprium colorem nigrũ eſſe cẽſet ij. libr. ſed iiij. libro inquit eſſe in colore ſalis, & in dulcedine mellis. Quo autẽ proillo vos vtimini, ex Germania defertur. Alios

ſales

ſales proſequaris. SE. Nullus eſt alter ſal, quo vtamur. Iam ad hoſpitium peruenimus. Herbarie, cœnam para: interim de nonnullis loquemur, quæ ad nullam ſeriem deducere noni. BRA. Age quàm breuius fieri poterit, quoniam fame, ſitique ingentibus corripior.

NONNVLLA, QVAE AD CAput neſciunt pharmacopoiæ deducere.

SE. Ex his vnum eſt tutia, & ſpodiũ, non quidem illud Auicénæ ex cannis. BR. Hæc ad metalla, aut terræ ſpecies adducenda erant, de ipſisq; in radicibus egimus. Nam tutia à Dioſcoride, Plinio, & Galeno pompholyx dicitur, Spodiũ verò pars craſsior exiſtit: vnde in fodinis ærariis quum cadmia, vel climia in camino perficiuntur, fumus ſubtilior camino inhærens pompholyx, & tutia eſt. Craſsior verò, & quandoque carbonibus miſtus, ſpodium. Vnde Galenus, quum pompholygem habebat, nũquam ſpodio: quũ verò ſpodium, nunquam antiſpodio. Quod ex cannis Auicenna facit, antiſpodium eſt. Tu quum pompholygem, id eſt, tutiã facillimè habere poſſis, antiſpodium, & ſpodium abiicias. SEN. Si quiſpiam medicus ſpodium ordinaret, quid agendum? BRA. Pompholyge pro ſpodio vtaris, vt Galenus faciebat. Nam pompholyx, id eſt, tutia, eſt perfectiſsima pars ſpodii. Ideo

à Germ

à Germanis vtrunq; Nix appellatur:quanuis & nōnulli ſint,qui nil Latino vocabulo vtantur.Frigida in primo ordine exiſtimatur pōpohlyx,ſicca in ſecundo.SE. Raſura eboris ſequitur.BR. Ex elephantum oſsibus ebur fit. Imò oſſa ipſa ebur ſunt.Et quanuis Græci ebur elephantū appellent, omnia tamen eius oſſa ebur dici poſſunt. Ex dentibus autem, vel,dicas,cornibus pulchrius fit.Scobe eboris paronychia tolli Dioſcorides cēſet, & Plinius lib.xxviij.tamen Paulus Aegineta ex vnguibus etiam fieri monuit. A Polonis eboris raſura eſtrozinii ſzlonyouey koſzczi vocatur. Sed & vnicornis,vel monocerotis cornu habebis:non autem falſum. nam multi lapidem vice cornu monocerotis habent. Imò omnes ferè. Subniger eſt color, aut ſubcinericius.Duo integra cornua Venetiis in ærario diui Marci reconduntur, omnium, quæ viderim, pulcherrima,& maxima. Si hoc cornu aliubi habere poteris,cura: quippe veneno aduerſatur, & puerorum vermes interficit, vt publico conſenſu receptum eſt, quod à nullo vnquam antiquiore dictū eſt.Verùm ſi cerui cornua in hoc vſu ſunt, cur & illa monocerotis in eodem vſu eſſe non poſſunt? At à nullo proditum eſt, vel ratione comprobatum.Poloni iednorozecz vocāt.SE.Nec cornua cerui omittenda.BRA. Vt habeas curabo,

bo,

bo,quũ illuſtriſsimus Princeps, & patronus meus Hercules Eſtenſis aliquẽ ceruũ inſecutus defiget. A Gallis cerui cornua, corne de cerf, à Germanis hirtzenhorn dicuntur. Monocerotis autẽ cornu, à nobis alicornio, ab Hiſpanis cuorno de licornio, à Germanis eodẽ modo ſua lingua einhorn, id eſt,cornu vnicornis dicitur. Germani verò ebur, elephant dicunt,cuius raſurã Galli raſclure d'iuoire vocant. SE. Copulæ glandiũ ſequũtur. BR. In Ferrariẽſi agro copioſe proueniũt,in Mutinẽſi copioſius: ego è mõtanis glãdibus potius ſeruarẽ. Scutellæ illæ,q̃bus integũtur, & ferè pileola adſtringũt:propterea Germani nomẽ inuenere eichel hueteil, id eſt,glãdis pileolũ. In his rebus natura prouidit, in quibus nõ eſt opus,niſi occulta aliqua neceſsitate factũ ſit. Sunt frigidæ,& ſiccæ ordine ſecũdo. A Polonis skorki zolox dzioucz vocantur. SE. Tegname ſequitur. BR. Hoc inter ligna numerare oportebat. SE. Ad me nihil refert,modò apud antiquos agnoſcã. BR. Nihil equidem refert, tamẽ cõgenera cõgeneribus prope eſſe oportet. Scito tegname vocari, quaſi thymiama,à ſuffumigio: eo nempe domus ſuffumigãtur, vt redoleãt. Id enim nomẽ thymiama multis odoratis rebus cõmune eſt ſuffumigio aptis,modò ex floribus nõ ſint. Nos duplex genus corticis habemus,

quæ

quæ pro thymiamate pharmacopolæ vendunt. Vnum craſſum nigrum, & cõbuſtæ rei faciem habens, cui nigra fruſtula connexa ſunt, ac ſi cõglobatæ arboris ſuccus ſit. Alterum ſubtile, & rubrũ. Si hoc ſuffumigaueris, redolet magis quàm primum: imò pluribus primus ille cortex malè olet, quem paſsim vẽditis. SE. Quid eſt apud antiquos? BR. Dioſcorides primo lib. de naſcaphtho pertractat, quod veſtrũ tegname, aut thymiama eſſe arbitror. Ex India defertur naſcaphthõ. Natura corticoſum eſt, & additur ad ſuffimenta, ſed ingrato odore. Recentes Naſtatimon legũt, quũ naſcaphthõ legere oporteat. SE. Loquuntúrne de ipſo Arabes? BR. Loquuntur quidẽ. Nam Serapio capite centeſimo octuageſimo ſexto, ſub nomine Laſahatem, de naſcaphtho pertractat. Genuẽſis decipitur, qui nabach Serapionis eſſe arbitratur: & errandi anſam Pandectario præſtitit, qui ex aliorum dictis, & non ex ipſo fonte colligit. Quippe nabach, fructus arboris eſt, vt de illo Auicenna quoque ſcribit, ſed laſahatem, Dioſcoridis naſcaphthon verè eſt. Interpres aut librarius aliquis deceptus eſt, qui in Serapione nabach poſuit, quum laſahatẽ ſcribere debuiſſet. Hæc autem nihil ad rem, modò noſcas veſtrum tegname, vel thymiama, id eſt, corticem illum apud nos in ſuſpicionẽ veniſſe, vt

Dioſcorides naſcaphthon, & Serapionis laſahatem dici oporteat. Comparato enim laſahatem Serapionis, naſcaphtho Dioſcoridis, idem eſſe pictura demonſtrat imò à Serapione exquiſita Dioſcoridis verba adducuntur. Sed vnus eſt in Genuenſi, & Pandectario adeò ſupinus error, vt diſsimulari non poſſit: vbi Dioſcorides corticoſum dicit, ipſi ſine cortice legūt, quū tamen cortex ſit. De eo Galenus, & Paulus eodem ferè modo pertractant, vt Serapio Pauli verba adducens, eadē ſcripſiſſe Paulum fateatur, quæ Galenus antea edocuerat. SE. Certum eſt noſtri thymiamatis odorē multis diſplicere. Aliorum fortè miſcella gratus efficitur. BR. In compoſitionibus etiam ingratiſsimum odorem ſpirat, vt diebus proximis in variis miſcellis, quas illuſtriſsimus, & excellentiſsimus Ferrariæ Dux Alphonſus ſuis manibus me præſente parabat, vt vir erat nouarū rerum ſitientiſsimus, expertus ſum, quē nuper mors impia, crudeles parcæ nobis abſtulere. O incertæ, & incōſtantes Mundi res, ò curas hominum, quantū eſt in rebus inane. Clemens Pontifex ſeptimus inteſtino odio Alphōſum Illuſtriſsimū Principē proſequebatur. Septimo kalendas Octobris obiit Pontifex, Anno à Chriſti ortu milleno quingenteno xxxiiij. Quinto kalendas Octobris vigeſimaprima hora illu-

ſtriſsim

ſtriſsimo Duci relatũ eſt Clementem obiiſſe: hora prima noctis Illuſtriſsimus Dux ægrotare cœpit, pridie kalendas Nouẽbris hora ſexta noctis, ſexta decima horæ parte dempta, immortali Deo animam reddidit, rebus ſuis Chriſtianiſsimo more diſpoſitis. O iniqua fata. O Sirenes vſq; in exitiũ dulces humanas res, quæ quũ blandiri incipiunt, mox necant. Non potuit hic generoſiſsimus Princeps res ſua pacatas vnquã videre. Nã ab initio principatus vſq; in vitæ calcẽ omnia aduerſa, quæ Principi contingere poſſunt, habuit, & egregiè ſuperauit. Potẽtisimi hoſtes eum nõ modò pungere, ſed vorare, & deglutire tentarunt. Ipſe dimicans, & ſapientia omnes expulit, vicit, & triumphauit. Toties ei factæ ſunt inſidiæ, vt pigeat, ac pudeat à quibus, & quoties, referre. His omnibus deniq; ſuperatis, quum tempus quietis inſtaret, morte præuẽtus, dum excogitabat ipſe reliquum vitæ in noſcendis rerum cauſis, in variis experiũdis tranſire. O quoties mecum loquens dum ægrotabat, in hæc verba prorupit: Mi Antoni, ſi à præſenti ægritudine euadã, ingens viridariũ tibi decreui, & nuntios quorſum iuſſeris mittam, vt herbæ, quæ apud nos non ſunt, afferantur. adeò ſimplicium medicamentorum notione delectabatur: vt integrè Andromachi Theriaca fieri poſſet, ſpo-

pond

ponderat nuntios ad omnes Mundi partes mittere, in quibus ſimplicia medicaméta efficaciora inueniuntur. quod infectum non relinquet illuſtriſs. & excellétiſs. patronus Hercules Eſtenſis, eiuſdem Illuſtriſsimi Alphonſi primogenitus, qui poſt dulciſsimi, & ſapiẽtiſsimi genitoris obitum, magno omnium gaudio, & plauſu in feſto omniũ ſanctorum dux creatus eſt: quem video integerrima pace, & quiete diu victurũ, nempe omnia plauſere nouo Duci. Nec cœlum potuit ingentibus pluuiis prius patris mortẽ deplorans, nõ oſtendere lætitiã. A ſummo Olympo riſit Apollo, & nubes fugauit, vt diem lætam nouo Principi daret, & quietem perpetuam oſtenderet, cum quo Deus eſt, qui in bonorũ animis inſidet. SE. Audiui de hoc Principe talia, qualia à iuuenum animis abeſſe ſoleant, vt diuinus potius, quàm humanus dici mereatur. BRA. Multa quidem de illo digna circũferuntur, ſed non talia vt eius benignitas expeteret, vt eius frugalitas, & clementia expoſtulant. Pius eſt, mitis, iuſtus, Dei Præceptorum ſummus cuſtos, & quod nunc rarum in Principe eſt, liberalis. Cuius teſtis ſum ego, quem amplo prædio in Carpenſi agro donauit. Vt deinceps mihi nec ſuccida, nec panis (vt Ciceronis parœmia vtar) deeſſe poſsit. Nõ eſt autem hic locus Herculis Illuſtriſsimi

Ferrariæ Ducis encomiũ canere, ſed aliàs plenius(vt dignũ eſt tanto principe)aggrediar. Interim alia proſequaris. Calidum & ſiccum eſt ordine ſecundo intenſo, vel in principio tertii. S E. Tartarum ſequitur. B R A. Nec aliunde quæras quàm Ferrariæ, ad quam præpotentia vina confluunt, quãuis mediocria naſcantur: ſeparatim ex nigro, & albo vino, ex præpotenti, & debili tartara ſerua. Tartari drachma in iure bibita ter, aut quater, præter noxam ſoluit. Hiſpani Latinum nomen ſequuntur, alii raſura de botas, Germani vvein ſtein appellant, id eſt, lapidẽ vini, Neapolitani nitro de bota, Poloni vayſtyn, Cretenſes vulgò groppeda, Veneti grepola. S E N. Antale, & dentale ſequuntur. B R. Tot ab antiquis authoribus teſtarum genera in vſu medico recepta ſunt, vt difficile ſit ſpecies interſtinguere, & difficillimum omnia demonſtrare: nũc tamẽ conabimur has duas ſpecies (ſi poſsibile erit) apud antiquos inuenire. Nonnulli quod vos dentale appellatis, dentes eſſe illius optimi piſcis, quẽ vulgò dentale vocamus, putarũt, ſed falſo: nã dentale piſcis auratę aſsimilatur, ſed magnitudine eam excellit. Conſtat autem dentale veſtrum, citrinum vnguentum ingrediens, piſcis dentes non eſſe, ſed inter conchas numerãdum, de quibus ab antiquis ſermo fit. Dentale, & antale in pur-

purarum genere à Plinio libro nono, capite xxxvj. & Dioſcoride libro ſecundo numerari videntur, & à Plinio eodem loco dentale buccinum dicitur, à Galeno buccinum marinum, quia ſimilitudinē habet cum buccino, quo ſonus editur. Antale à Plinio purpura vocatur: tamen & in genere buccini quoque eſt. Galenus in emplaſtro albo Ariobarzanio inter alia, buccinorum cinerem addit. Ceryces à Græcis buccina vocantur: nam idem eſt ceryx, quod præco apud Græcos: propterea buccinū dicimus, quod ipſi cerycē nūcupāt. Recentes dentale appellāt, quia cū dentibus ſimilitudinē habere videtur. Viuunt hæc, ſed an ſenſum habeāt, immeritò multi dubitant, quū ſenſu vigere oculata fide cōſtet. Poſt marinos æſtus ſupra maris litora inueniuntur. Sūt qui hæc cocta, & qui cruda edūt, ſicut alia conchylia. Antale diuerſis inuolucris circun gyratur, tamen buccinum eſt. Accidit quandoq; flante vento, per antalis anfractus ſibilum emitti, vt tuba videatur. Hæc Venetiis emas, aut circa mare quæras, quum in Malaciam, poſt ingentes æſtus venit. Optarem vt buccina carnem habentia emeres, quoniam (vt Paulus inquit) oleo decocta auriū dolori bus proficiunt. Quamobrē dētale buccinum eſt: antale apud antiquos, purpura: ideo Galenus vndecimo libro de ſimplicium medica

mentorum facultatibus, eodē capite de buccino & purpura tractat, & Dioſcorides primò de purpura, mox de buccino, tanquam de cōgeneribus expediuit. Tamē murex plura amplectitur, quàm buccinū faciat. Qui verò tellinas ex nominis vicinitate dentale eſſe arbitrati ſunt, aberrarunt: quoniam tellinæ albæ ſunt in genere concharum, lenes & perpolitæ, nullo modo ſtriatæ, & ſunt tellinæ, quas noſtrū vulgus peuerazze, & peueracinas nuncupāt. Exiccāt omnia ordine ſecūdo. Et ferè tēperata ſunt in actiuis, vel ad frigiditatē inclinant. Ad alia te conferas. HER. Cœna parata eſt, & iam frigeſcunt pultaria. SE. Vmbilici marini ſuperſunt, qui nos paululùm remorantur. BRAS. Pulchrum nomen eſt à re ipſa ſumptū, quoniā hominis vmbilico ſimiles ſpectantur: ab antiquis in genere cochlearum marinarum numerari ſolent. Vnū verò in genere admonendū, omnes has teſtas exiccare. Propterea Galenus in buccino de omnibus vnà pertractat, & in genere. Ab Hiſpanis beligoli vocantur, emblici marini, & à Cretēſibus vulgò aſnathias thalaſſas, id eſt, oculus marinus. Ad imagines ſuſpendunt, dicentes oculis ſuccurrere. SE. Lauemus manus, & è regione huius oſtii ſedeamus, vbi ſuauis aura ſpirat. HER. Et ego in hunc angulum ſecedam, ne ſudans laterali morbo capiar.

capiat. BR. Conſiderare oportet, nunquid alia ſint in his montibus quærẽda, aut aliò eũdum vt habeatur. SE. Nihil amplius, eſt quod hic deſiderem. Cras Ferrariam reuertemur, ea conditione, vt comes ſis, & alia nonnulla meæ officinæ commoda neceſſariaq; tractemus. BRASAVOLVS. Non poſſum tibi non obtẽperare, quanuis mihi aliò eundum erat. Nunc autem tempus quietem exigit potius, quàm verba, & dulcis ſopor influit per membra. HER. Dormiamus igitur, vt ſummo mane ſurgentes, magnam itineris partem perficiamus. SE. Iam ſomno capiebar, niſi tuis verbis interturbaſſes, Herbarie.

DE PINGVEDINIBVS, QVARVM in officinis pharmacopolarum vſus eſt.

HER. Surgite, iam diluculum inſtat. en Venus iterum eradiare cœpit. BRA. Lucifer mane appellatur. SE. Inter eundum alia ſimplicia excogitare, & pcribrare oportet, quibus in dies vtimur. BRA. Quæ ſunt hæc? SE. Primò pinguedines occurrunt. BR. Quorũ animaliũ? SE. Gallinæ, anatis, anſeris. BRA. Ferrariæ eiuſcemodi pinguedines perquam commodè habentur. Tamen glocientes gallinas euitare oportet, & antiquas. Anſerum verò, atq; anatum ſylueſtriũ pinguedinẽ ſeorſum à domeſticis ſerua. Nam ſylueſtriũ pinguedo

calidior,& ſubtilior exiſtit,debentq; citra ſalem inueterari,vt Dioſcorides ſecundo libro, & Galenus vndecimo de ſimplic.medic.facul. oſtendunt. Tu ſi ſeruare cupies,hos authores conſidera,qui plures modos ſeruandi ſecundum diuerſas etiam pinguedines docent. Ad nonnulla etiam recens valet, ad quæ non inueterata,& econtrario.Nec te prætereat marium pinguedinem calidiorem, & ſicciorem fœminarum pinguedine eſſe : ideo ſeorſum marium & fœminarum pinguedines ſerua. Differunt pinguedo,& adeps, quoniã adeps in valde obeſis animalibus pinguedo eſt, pinguedo verò ſubtilior : propterea obeſa animalia etiam vulgò adipem habere dicimus. Animalia verò, quæ macilenta non ſunt, & integra ſanitate fruuntur, pinguedinem habere, & pinguia eſſe fatemur, nõ tamen adipem habere : ideo pinguedo intra carnem, adeps in fine carnis exiſtit. SEN. Seuum quid eſt? BRA. Seuum, vel ſepum in ruminantibus adeps eſt,in fine carnis:in ſue ſepum,ſed ineptum etiam ad candelas, & axungia ſeruantur. In renibus ſumenda eſſe Dioſcorides ſecundo libro animaduertit. Seuum, & adeps facilè gelantur,non gelatur facilè pinguedo. Tamen inter loquendũ quãdoq; pinguedine pro adipe, & adipe pro pinguedine vtar, vt ferè recentes faciunt.At tu in officina pin-

guedi

guedinem ab adipe ſeparatam habeas: quoniam pinguedo calidior, & minus humida eſt. Vbi autem magis humectare opus ſit, adipem ſume: vbi minus, pinguedinem. Nunc in vſum venit vitulinam pinguedinem ſeruare ad circunlinenda catapotia, ne amaritudo ſentiatur. Pinguedo ab Hiſpanis bordura, à Polonis eboſtoſczziak, à Cretẽſibus vulgò pachi nuncupatur. Galli verò gallinam poule, Poloni kokoſsi, Cretenſes ornithia, Germani henn, Hiſpani, vt nos, vocãt. Sed anas à Gallis canart, ab Hiſpanis anade, à Polonis kaczki, Cretenſes vulgò papices, à Germanis ent, dicitur. Appellant verò Hiſpani anſerem, anſaron, Galli oye, Poloni goxſſzi, Neapolitani papare, Cretenſes vulgò chines, Germani bans. quod nomen apud Germanos antiquiſſimum eſt. Nam Plinius capite vigeſimoſecundo libro XI. banzam vocari apud Germanos anſerem ſcriptum reliquit, ac ſi Plinius Germanum nomen declinaret à bans. quod quum ipſi proferunt, adeò aſperè referunt, vt s. π. ſonare videantur. SEN. Taſsi, vrſi, ceruique pinguedines ſequuntur. BRA. Non parum etiam refert an pinguedo ex iuniore, vel ſeniore animante ſit. In his montibus taxorum, vrſorumque pinguedines à ruſticis emes, prius quàm diſcedamus. Vereor autem ne decipiaris, & aliam pinguedinem

pro vrſi pinguedine vendant ruſtici hi montani, omnium ruſticorum perditiſsimi, qui continuis factionibus ſeſe mutuis necibus interficiunt. Sed en occaſio offertur, qualem volebamus. Ab hoc ruſtico vrſus interfectus eſt, pinguedinem emere quid prohibet? vt ex vrſo ſumptam certi ſimus. Deinde Ferrariæ Dioſcoridis more aptabimus, ſeruabimusq;. Nec taxum illum viuum prætermittamus, quem mulier funiculo ligatum habet: eum Ferrariæ vnà comedemus, & pinguedinem ſeruabis. Dioſcorides, Galenus, & Paulus huius animalis pinguedinem prætereunt. Conſtat autem plurimùm emollire. Cerui pinguedinem vt habeas curabo, cùm illuſtriſsimus patronus Hercules Eſtenſis nunc nouus Ferrariæ Dux creatus, cui fata ſecundent, ceruos venatione defiget. Taxus animal eſt ferè in murium alpinorum genere, à quo Ferrariæ nobiliſsima Taxonorum familia nomen ſortita eſt, in quo ſunt duo ingentia virtutis lumina, Galeaceus patruus, & Nicolaus nepos, quorum minora non ſunt, Hercules, Camillus, & Alphonſus, de quibus aliâs. Galli vrſum ours, Hiſpani, vt nos, Germani beer, Poloni myedxuiedzie, Cretenſes vulgò arcuda vocant. Ceruũ verò Germani hirtz, Galli cerf, Hiſpani cieruo, Poloni zelenii, Cretenſes vulgò laphi nuncupare ſolent. S E. Equi pingue-

de

do ſequitur. BRA. Curabo vt hanc pinguedinem à magnifico Petro Manfredo Mauro cognominato habeas, qui ea frequenter ad equorum ægritudines vtitur. Tamen ipſe pinguedinem comarum equi appellat: quia ex collo potiſsimùm eliquat, è quo comæ prodeunt. Germani equum pfert, Galli cheual, Cretenſes vulgò alogu, Poloni konſkie, Hiſpani, vt nos, cauallo nuncupant. SEN. Hirci pinguedo ſequitur. BRAS. Et hanc Ferrariæ habebis. Eſt enim hircus caprarum maritus, quem vulgò becho nuncupamus: & per ſimilitudinem eos homines bechos appellare cõſueuimus, qui ſponte eorum vxores ab aliis vitiari ſinunt: quippe omnia animalia ægrè ferunt, ſi compares ſuæ aliis iungãtur, & pro hoc actu dimicant, præter hircum. Quam ob rẽ inter Ferrarienſes inſtitutiones ſancitũ eſt, ſi quis patiatur ſciens, & volens vxorem eius ab alio vitiari, ſupra currũ ligatus, caput hircinis cornibus redimitum habens per totam vrbẽ ducatur, vt hoc probro vileſcat. À Gallis hircus bouc, ab Hiſpanis cabron, à Germanis bock, à Polonis kozloue dicitur. SE. Caſtrati pinguedo præter dictas habẽda. BRA. Hanc etiam ne aliunde quæras, quàm Ferrariæ. Agnus eſt, dum pueraſcit: cùm creuerit, aries efficitur, ouium maritus. Si caſtretur, veruex dicitur: vos autem caſtratum nomi-

natis. Dioſcorides modum ſeruãdi lib. 11. docet: quanuis & alii ſint modi poſt Dioſcoridē inuenti. Galli caſtratũ mouton, Hiſpani carnero, Germani hemmel, Poloni ſkopoue, Crete nſes vulgò munucho appellant. SE. Hominis pinguedo ſequitur. BRA. De humana pinguedine exordiar, ſi in primis animaduertero, caſtratorum pinguedinem à Galeno fœminæ aſsimilari, vt eandē ferè qualitatem habeant pinguedo fœminæ, & caſtrati in ſuo genere. Adeò ingentes vires nobis tribuunt teſticuli, qui in cauſa ſunt, vt tauri nunquam aratro aſſueſcant, niſi caſtrati. Pro humana autem pinguedine ſeruãda, cùm ſuſpenſi alicuius ſectio fiet, vt aſſequaris curabo. Quippe illi diſplicent, qui his detrahunt, qui ex homine medicinas parant, vt Alexander Benedictus: quoniam apud antiquos medicos cùm Græcos, tum Arabes, ex homine plures ad artem medicam ſpectantes compoſitiones fieri colligitur. Et Galenus ex humano ſtercore quoſdam affectus leuari docet, & ex aurium ſorde, atq; totius corporis. Adde hominē homini magis aſsimilari, quàm aliquod aliud animal. Sed hæc aliàs diſputanda ſunt, & diffuſis ac certis argumẽtis cõprobanda. Nunc etiam Ioannes Sinapius Germanus vir omni bonarum literarum genere refertiſsimus, & noſter in naturali philoſophia diſcipulus, li-

bellum

bellum oſtendit veluti Enchiridion Botanologicon inſcriptum, quem veluti per tranſennam non quidem legi, ſed vna nocte voraui. In quo libelli author eos taxare videtur, qui ex hominum partibus quicquam in re medica faciunt. Sed ipſius pace dixerim, cùm humanæ partes per notas qualitates alicui ęgritudini ſuccurrunt, in his præſertim, quæ exterius applicantur, humanis partibus potius vtor, quàm alterius animalis: & ita cuicunq; agendũ ſuadeo. Nomen authoris libelli, Euritius Cordus eſt, Simeſuſius, quem coràm ex facie noui, cùm Ferrariæ literis incumberet, in contubernio excellentiſsimi Vincentii Caprillis, Euritius verè cordatus vir longa experiẽtia præditus. Cuius libellum antequam ad hanc vſq; noſtri laboris partem perueniſſem, legiſſe optarim: quippe maximo mihi adiumẽto fuiſſet, præſertim in Germanis nominibus agnoſcendis. Et quanuis Galenus x. de ſimplic. medic. facult. illos reprehẽdere videatur, qui partibus humanis vtuntur, intelligendus eſt, cùm alia potiora habeantur: neque aliis in locis prætermittit ad quæ valerẽt diuerſa, quæ ad hominem ſpectent, edocere. Pace præterea Plinii dixerim libro XXVIII. cap. I. Cùm potiora non habeantur, quæ de homine haberi poſsint in vſu eſſe debent, potiſsimùm cùm extrinſecus eſt eorũ vſus. Non

enim hoc abominabile eſt. At quid abominabilius, quàm caninũ ſtercus exhibere in angina? tamen & Galenus hoc præſidium laudat: quãquam in genere x. de ſimplic. medic. facult. reprehenderit. Ad rem noſtrã redeuntes, Germani hominẽ menſch, Hiſpani hombre, Galli homme, Poloni czlouiecze nuncupant. SE. Serpentis pinguedo ſequitur. BRA. In hac pinguedine errores innumeros faciũt, & pharmacopolæ, & qui ſine diſtinctione indicunt medici. Nam vocabulum ſerpens, omnia ſerpẽtia ſignificat indiſcretè, quæ innumera ſunt, vt etiam Quintus Serenus, & plures alii antiqui, puerorũ vermes, & terreſtres, ſerpentes appellarint. SE. Rari ſunt, qui hac pinguedine vtantur. Imò nunquam probos medicos ea vti vidi, ſed agyrtas ſolùm & ethologos. BRA. De pinguedine viperæ apud authores ſermo fit: de aliorum ſerpentum adipe, nihil ferè legi apud quẽquam probatum, niſi apud Albertum Magnũ, quem tamen nõ auſim, nec volo inter probos rei medicæ authores numerare. Cùm igitur ſerpentis pinguedo ſimpliciter quæritur, viperinum adipem intelligendum cenſeo, qui per decoctionem colligitur. Bononiæ pharmacopolas vidi, qui ex quocunq; ſerpentis genere (puerorum vermibus, & terreſtribus lumbricis demptis) indiſcriminatim acciperent. Serpentem,

Galli couleuure, Hiſpani culebra, Germani ſchlang, Poloni voxzoue, Cretenſes vulgò ophides vocant. SE. Sunt & qui leoninã pinguedinem, in ſuis compoſitionibus, quas receptas dicunt, accipiant: ſed an leonina ſit, quam Venetiis emimus, ignoramus. Ideo in mea officina hanc habere paruipendo. BRA. Nec immeritò, cùm rem ipſam, an talis ſit, ignores. À Germanis leuvv, à Gallis, & Hiſpanis, vt nos, lion, vel leon nuncupatur: primi lion, Hiſpani leon vocant, à Polonis liuouc, à Cretenſibus vulgò lendari. SEN. Nullis aliis pinguedinibus vtimur, ſed medullæ ſequuntur. BRAS. À Dioſcoride autem & Galeno plures aliæ enumerantur rei medicæ neceſſariæ. SE. De illis nihil ad nos. Cùm ea planitie, quæ in decliui videtur, potiti erimus, medullas, quibus vtimur, enumerare incipiã. BRA. Scito interim Galenum pinguedinẽ omnem calidam, & ſiccam exiſtimare: differũt tamen ratione ſpecierũ animalium, ætatum, ſexuũ, & caſtratorum, atque integrorum.

DE MEDVLLIS, QVARVM in officinis vſus eſt.

BRAS. Expedit medullas, quibus vteris, enumerare. SEN. Id faciam, ſi in primis animaduertero, medullas potiſsimùm è cruribus accipi. BRA. Tamen Galenus XI. de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus, etiam

ſpinalem medullam ex brutis colligi cenſet, & ſeorſum à medulla crurum ſeruari. Nempe medulla propriè crurum dicitur. Eſt autem ſpinalis medulla durior, & ſiccior aliis: has ſeorſum collige, vt Galenus præcitato loco, & Dioſcorides ſecundo libro docent, diuerſo tamen ingenio. SEN. Prima medulla crurum oſsis cerui eſt, ſecunda vituli, tertia bouis. BRA. Et meritò per hunc ordinem numeraſti, quoniam Galenus, & Dioſcorides medullæ ceruinæ primum locum tribuunt, ſecundum vitulinæ, tertium taurinæ, & hircinæ. Sub taurina bouillam comprehendimus. Germani medullam marck, Hiſpani tuetano, Cretenſes vulgò emniato, Poloni mozgi vocant. Vitulus autem à Gallis veau, ab Hiſpanis bezeron, à Germanis kalb, à Polonis czieloxczia, à Cretenſibus vulgò muſchari dicitur. Sed Galli bouem beuf, Hiſpani buey, Germani rindt, Poloni volu, Cretenſes vulgò budi appellant. SEN. Agni medulla ſequitur. BRA. Ferrariæ probatiſsimam habebis, vbi curabo, vt ceruinã aſſequaris. Agnus ab Hiſpanis cordero, à Germanis lãb, à Polonis barana, à Cretenſibus vulgò argni vocatur. SE. Poſt medullas pulmones ſequuntur, de quibus ſtatim agemus, ſi prius hoc flumen tranauerimus. Calefaciunt medullæ omnes, & humectant, ſed pro animalium ratione.

De pvlmonibvs, et testicvlis.

Senex. Vno tãtùm pulmone vtimur nos pharmacopolæ. bras. Ergo & vno corde? se. Imò nullo corde. bra. Fortè nulla mente intelligis. se. Rem non accepiſti, intelligebam nullius animalis cor noſtras officinas ingredi. bra. Tui autem ſerui animalia ſunt. Igitur nec tuorum ſeruorum corda in officinis habes? se. Vtinam mendacium eſſet, & ſalibus tantùm iocaremur: ſed re vera meorum famulorum corda extra officinam ſunt, quia amaſiis, & puerilibus deliramentis vacant. Ad rem verò proficiſcentes, Pulmonem vulpis ſolùm medici recipiunt, & noſtras cõpoſitiones ingreditur. bra. Hũc pulmonem ſiccatum, potumq; ſuſpirioſis mederi Dioſcorides cenſet. Compoſitionem habetis ex hoc pulmone probam, & quæ ſuſpirioſis magnopere proſit. Dioſcorides, & Galenus de pluribus pulmonibus vnà ſcribunt, quos omnes ad attritus calceamentorum valere iudicant. A` Gallis poumon de renart, à Germanis fuchs lungen, id eſt, vulpis pulmo nuncupatur, à Polonis verò liſſziok plucze, & à Cretenſibus vulgò phlegmanitis alopus. se. Vnius etiam animalis teſtibus vtimur. bra. Cuius? se. Caſtoris. bra. Et caſtorium dicitur ipſe teſticulus. Ad tot in re medica valet, quòd (vt Galenus xi. de ſimplic. medicamen.

facult.

facult. refert) Archigenes integrum librum de ipſo perſcripſerit. Hoc animal Dioſcorides amphibium appellat: quoniã & in aqua, & terra viuat, ſed potiſsimùm in aqua moratur, ob piſciculos, & cancros, quos ſedulò expiſcatur, & quibus veſcitur. Nos vulgò hoc animal biuaro nũcupamus, Poloni bobrouii ſcroii, Galli Latinũ nomen ſequũtur, Caſtor, Germani à pelle, quã ſupra dorſum in cauda habet, vt oropygiũ in auibus, biber geil nuncuparunt. Receptum eſt, & adeò animis hominum impreſſum, vt nunquam dimoueri poſſit, hoc animal ſibi teſtes amputare, cùm venatores eum ſequuntur, cùm nouerit cauſam cur inſequantur, aut quia nobis inuidet, ne illam partem habeamus, propter quam illum inſequimur. Fingunt autem recentes, cùm eò deuentum eſt, vt fugere nequeat, ſibi eam partem amputare, quæ mali cauſa eſt: vt hoc anſam dederit pluribus amantibus, picturas ex hoc animali ſibi fingere. Idem Plin. cap. xxx. octaui lib. quanuis III. cap. lib. xxxII. dicat medicorum vulgus id exiſtimare: at Sextius medicus diligentiſsimus falſum eſſe obſeruauit. Imò adeò paruos, & ſubſtrictos habere, & ſpinæ adhærentes, vt adimi non poſsint, niſi vita animalis ſimul adimatur. Dioſcorides idem ſentit non poſſe adimi, quoniã ſubſtricti, & adhærentes ſunt, quales ſues habent.

Et nos hoc obſeruauimus ter, aut quater in viuis fibris, & mortuis: nõ ſunt quales ab aliquibus Venetiis vẽdũtur. Lutræ ſimilitudinẽ habet, cauda ſolùm differt, & habitu corporis, tamẽ & lutrarũ teſtes ad eadẽ ferè valent, ad quæ caſtoreũ. In Ponto naſcũtur, & in fluminibus aliquot Hiſpaniæ frequẽtes ſunt, & apud nos vbi Padus mari iungitur. Quũ annis proximis eſſem cũ Illuſtriſsimo Principe Alphonſo Duce Ferrariæ, circa loca eius maritima, vbi dicitur caput Gauri, vulgò Codegoro; in aquis caſtorem cõſpicatus piloſum piſcem putabã, ſed nautæ venatores eum ſequebãtur. Vnus erat in prora contũ ferratũ habens, alii paulatim nauẽ ducebant verſus eam partẽ, in qua fibrum ſubmergi viderãt: quum fiber motu exterritus, caput exereret, hic, qui contũ habebat, illum cõfixit: quẽ Illuſtriſsimo duci præſentarunt. Ego autem illũ mẽbratim diſſecui. Deniq; teſtes, & paruos, & ferè dorſo inherẽtes inuenimus. Reperiuntur & eo loco lutræ, quãuis in Neapolitano agro frequẽtiores ſint. Intra pelliculã caſtorei liquor eſt, qui ceroſus eſſe debet, odore graui, & redolente virus, guſtu mordaci, & acri, friabilis. Ex vno principio, hi teſtes ſunt. Vos autem pharmacopolæ neſcio quid Venetiis pro caſtoreo ematis, quum facilè

apud nos haberi poſsit fiber, nec in Pontum, aut Hiſpaniã mittendũ. Eius morſum euitant inſequẽtes, quoniã nunquã deſerat, niſi perfracto mẽbro. Ad alia pedẽ cõferas. SE. Olea ſequuntur, de quibus ſtatim agemus, quũ Alpes iſtas ſuperauerimus. BRAS. Imò vt via breuior videatur, inter eundum enumera.

DE OLEIS, QVAE EX MINERA ſumuntur, & quæ per expreſsionẽ fiunt, & quæ igne parantur.

SENEX. Olea, quæ mineris innaſcũtur, & ſubterraneis meatibus in hoc ordine carceres habent. BRASA. Eorum nomina edoce. SEN. Petroleum, oleum de monte Zibio, oleũ de ſaxo. BRA. De his vbertim in aſphalto, & naphtha prædiximus, addidimusq; petroleũ ex regno Neapolitano adduci, è particulari loco, qui vulgò nuncupatur il Tocho: quanquam & in aliis fiat locis. SEN. Ad olea igitur, quæ per expreſsionem fiunt, deſcendam, inter quæ in frequentiſsimo vſu ſunt, quæ ex amygdalis amaris, & ex dulcibus fiunt. BRA. De his in fructibus dictum eſt. Non pigebit tamen addere, quo ad guſtum perfectius fieri, ſi pellicula circundans dematur. Nec temperare poſſum, quin pinguiuſculum quorundã pharmacopolarũ errorẽ detegam, qui ab ethologis oleũ amyg-

dalar

dalarum dulcium emunt in veſicis portantibus, quum tamē oleum ſeminum lini ſit. SE. Id mihi diebus antè actis accidit: propterea ſtatui deinceps nunquā emere, ſed in officina expreſsis amygdalis parare. BRA. Para & alia, vt oleum ſeminum lini, oleum ex vitellis ouorum, quod falſo nonnulli pharmacopolæ cicatrices delere contēdunt, vt oua à fatuis detrahant. Nunc tamē mulierū vſus eſt, ex hoc oleo facies decorare, aut ſimpliciter, aut alumine, ſaleq́; gemmæ additis. SENEX. Itaque ex ſeminibus cucurbitæ oleum parabo, ex glandibus, atq; nucibus. BRASAVO. Oleum ex nucibus in vſu medico non videtur. HERB. Saltem ad accenſas lampades ſeruandas habendum. SE. Tamen & multis ægritudinibus ſuccurrit. Quomodo fieri oporteat, Dioſcorides ſecundo libro oſtendit. HER. Cur aliarum nationum vocabula prætermittis? BRASA. Vt tibi morē geram exarabo: Galli oleum huille, Hiſpani azeytes, Germani oel, vel oeuel, e ſupra o ponentes, & ſono quodam inter o & e medio proferentes appellant. Nuces ab Hiſpanis nuezes, à Polonis orzech, à Gallis nois, à Germanis nuſſ vocantur. Linum Germani, & Galli lin, vel Germani lein, Poloni len, Hiſpani, vt nos, lino dicūt. Ouum œuf Galli, Hiſpani ueues,

Germani ey, Poloni iayt, nuncupant. Oleum cucurbitæ, ab Hiſpanis azeites de pepitas de calabacas, à Gallis huille de courges nominatur. Glandes Hiſpani bellotas, Galli glans, Germani eichel, Poloni zolexcz vocant. SE. Perſicorũ oleum, & chryſomelorum ſequitur. BRASAVO. Ex horum ſeminibus oleũ fit, non ex fructibus. Tamẽ perſicorum oleo rarò vtimur, quoniam eius loco amygdalarum amararum oleum ſumitur, quamuis ex perſicis oleũ exiccet magis, quàm ex amygdalis amaris. Per chryſomela autem quid intelligis? SEN. Fructus illos, quos muniacas appellamus. BRA. A Germanis amarellen vocantur. Dioſcorides in cotoneorum genere, chryſomela numerat. Colorem aureũ, & ſuauiſsimum odorem habent, & per coſtas diſtincta ſunt. Alii melimela eſſe à melleo ſapore, quæ à Varrone muſtea appellantur, propter celeritatem miteſcendi: & re vera nullum pomum celerius miteſcit noſtro dicto Armeniaco. In perſicorum genere, aut prunorum potius numeranda ſunt, quæ Armeniaca nũcupamus, quoniam, vt inquit Plinius, ex Armenia delata ſunt. Nos vocabulũ corrupimus, & muniacas, quaſi Armeniacas vocamus, quæ Palladius inter Perſica numerat. Oleum ſeminum horum fructuũ hæ-

mor

morrhoidum doloribus ſuccurrit,& à vobis pharmacopolis in hoc vſu tantùm fit. Hominum ingenium, quod nunquam deſinit noua rimari, per varias inſitiones, medias quaſdā arborū ſpecies, vel indiuidua inuenit, quæ nunquam excogitauit antiquitas: nos vulgò albercocco vocamus fructus inter Perſicum, & Armeniacum medios, cuius ſapor nōnihil etiam Perſici repræſentat. Appellant Germani Perſicum pferſin, Poloni brzoſeinya. SE. Glandis oleum ſequitur. BRA. Apud authores glans vnguentaria reperitur, quam nos vulgò been Arabico nomine vocamus, balanus ab antiquis, & balanus myrepſica. De balanino oleo Dioſcorides primo libro tractat, quod nos vulgò oleum de been nūcupamus. SE. Nunc de hoc oleo nō loquor, ſed de oleo ex roborum glandibus facto. BRASA. Eſto Ferrarię exprimes, nunc autem glandes in his montibus collige, ex robore tantùm, non ex ilice, aut altera arbore, quanuis ſuas vires, & hæ glandes habeant. A Polonis glandes zoloxcz vocantur. SEN. Laurinū oleum ſequitur. HER. De hoc in herbis ſcriptum reliquimus, vbi omnia, quæ ex hac arbore colligi oporteat, monuimus. In his montibus baccas collige, quas ad oleum conficiendum Ferrarię exprimes. Sunt enim hîc effica-

ciores quàm Ferrariæ. Tamen frequentiſsimè lauri Ferrariæ virent, & aliquot locis adeò Ferrarienſe ſolum amat, vt ferè ſponte creſcat. Veſtaliũ virginum pudiciſsimarum, probatiſsimarumq; cœtum noſtra patria habemus, inter quas nonnullas ſanctas numerare poſſem. Corporis Chriſti ſorores nuncupantur. Clauſtrum habét, in quo adeò creſcunt, pullulant & multiplicãtur lauri, vt vix recidentes agere poſsint quin vbique ſcaturiant, imò ipſis inuitis pullulant. SEN. Eſt'ne clauſtrum illud, in quo Illuſtriſsimi Ducis filia moratur? BRA. Illud eſt, in quo Eleonora Eſtenſis virgo pudiciſsima, huius Mundi illecebris ſponte derelictis, vitam ſanctiſsimã viuit, & in continua Dei obſequia ducit, quę veluti morum ſpecimen ac ſpeculum, aliis optimè probatiſsimeq; viuendi exemplar incõparabile tribuit. Ipſamet etiã à patre prius inuito, qui filia vnica ſpoliari nolebat, ſeſe diuinæ ſpeculationi, & Chriſti obſequiis tradidit, & Domina, ac Imperatrix, aliarum imperio ſemet ſponte ſubiecit. Literis diuinis operam nauat ſedulè, & nulla eſt liberalis ars, in qua non ſit exquiſitè verſata. Sed pro hoc oleo Dioſcoridem primo libro conſule. SEN. Certè (vt de ipſa audiui) ſemper in melius proficit. Oleum de ſpica ſequitur.

BRA.

BRA. Apud vos duplex oleum de ſpica reperitur. Odoratum vnum. Alterum ſimpliciter de ſpica nuncupatũ. Sed apud antiquos odoratum ſolùm de ſpica reperitur, quod nardinum vocant. Apud nos confectum ſuauiter non olet, quoniam ex herba vulgò dicta lauandula, & non ex nardo fiat. Sunt nonnulli qui lauandulam nardum Gallicam credidere: imò Genuæ multi ex lauandula nardinum oleum magno errore parant, quũ apud ipſos vera nardus fit. Alii, quum lauandula ab indigenis aliuca nuncupetur, ſaliuncam apud antiquos eſſe exiſtimarũt. Alii libanotidis coronariæ ſpeciem cenſent. Oleũ, quod apud nos fit, viride eſt. Si autem ex Gallia deferatur, aut ab aliquibus Genuenſium offi cinis, flaueſcit, & magis redolet. Diuerſis modis conficitur, per expreſsionem ſeminum, vi Solis, aut ignis, ſub terra ad ſtatutum tempus in vitreato vaſe conditur, vt Nicolaus in eius antidotario præcipit. SE. Oleũ myrtinum ſequitur. BRAS. De hoc à Dioſcoride primo libro, & myrteum vocat. SE. Seſaminum oleum ſequitur. BRA. Seſamum in Græcia, & Aegypto frequentiſsimum eſt: imò nullum alterum oleum in cibis, & vſu habẽt Aegyptii: Græci & oliuarum oleo, & ſeſamino vtuntur, ſed ad dulcorandum panem ſe-

ſamum addunt. Plinius libro decimooctauo, capite VII. illud tractat, & eius effigiem pingit. Dioſcorides vires tantùm tractat. Arundinem habet, vt milium, ſed ampliorem, & radicem numeroſiorem, quàm milium. Caulis eſt ferulaceus: propterea ſolum vehementer emacerat. Foliaceũ florem habet, & grana eius in ſiliquis diſtincta ſunt vt lupini. Candida grana magis probãtur, & dulciora ſunt. Ex his granis expreſsis Dioſcoridis more primo libro oleum fit, in medico vſu, & coquinario. Antiquitus in Italia ſerebatur, vt Columella ſcribit, & Plinius: ſed nunc non ſolùm non ſeritur, imò nec noſcitur. Non deſunt autem, qui putarint grana quædam, quæ in Ferrarienſi agro nuper ſeminari cœpere, ad oleum parandum, ſeſamum eſſe: & re vera optimum oleum ex illis granis efficitur, quo magnificus Albertus Bendedeus vtitur. Tamen nec caulem, nec florem ſeſamo ſimilem habet, ſed ſylueſtri raphano potius. Promiſerat Illuſtriſsimus Alphõſus Ferrariæ Dux ex Græcia ſeſamum haberi curare: at morte præuentus non potuit. Verùm Illuſtriſsimus Hercules Dux nuper electus patris promiſſa reintegrauit, ſpoponditque in Bondonii campis latum agrum daturum, vt ſeratur: nam ſummè terrã emacrat. Sed Bondonii

donii campi luxuriāt magis quàm oporteat, & lętiſsimè, ac fertiliſsime cultoribus reſpondent, vt facilè exhauriri non poſsint. At cùm M.D.XXXV. Neapolim equitarem cum Illuſtriſsimo patrono meo Hercule Ferrarię Duce in Campania ſeſamum vidi, atque collegi, Ferrariæ ſeminaui, oritur ægrè. Neapoli copetas mirè ſapidas faciunt ex ſeſamo, quem vocant georgeoleon, ab Hiſpanis alegria dicitur. Neapoli pro lacte mulierum augendo ſeſamum edendum præbent. SEN. Olea, quæ per expreſsionem fiunt, expedita ſunt: ea ſequuntur, quæ igne paramus, & à iuniperino ſcheda noſtra initium ſumit. BRA. Ex iuniperi ligno hoc oleum dupliciter fit aduerſus peſtilentem morbum apprimè valens. In duplici vaſe conficitur, quorum alterum perforatum in altero ſit, & igne circundetur, vt recentes docent. Fit etiam ex iuniperi baccis, ſed per expreſsionem, vt alia, quæ ex ſeminibus parari Dioſcorides monuit. A Gallis iuniperus geneure, ab Hiſpanis genebro, à Germanis vrachelderbeer, id eſt, baccæ iuniperi, vel krommetbeer, id eſt, baccæ turdorū nuncupantur. SEN. Tartari atque ſulphuris olea ſequuntur. BRASA. Et hæc vi ignis fiunt. In tua officina Ferrarię aſſequeris. Sulphur, Galli ſoufre, Hiſpani enxufre, Germani ſchue-

bel vocant. SE. Vitrioli oleum accedit. BRA. In chalcantho, oleum fieri admonuimus, quod non ſolùm homines,ſed & arbores interficit: ideo in ſeceſſu parandum vbi nullus habitet. Albucaſis, & alii recẽtes modum conficiendi oſtendunt. Sat eſt nobis veluti per tranſennam res ipſas oſtendere,&,quum occultæ ſunt,detegere. Conficiendi verò modos à recentibus diſcas, ne ab ipſis eorum labores ſumere videamur. SEN. Terebinthi oleum occurrit. BRA. Nos alio terebinthino oleo vtimur,quàm antiqui fecerint,quippe ex terebinthina, imò potius ex laricina vi ignis oleum educimus multis ægritudinibus aptum. Antiqui verò (vt Dioſcorides primo libro oſtendit) ex terebinthi ſeminibus parabant, eo modo, quo myrti ſemina ad oleum exprimuntur. Nos terebinthi ſeminibus caremus: ideo illud, quod vi ignis fit, ex vera terebinthina, non ex laricina, habere curabis. SEN. De oleis expeditum eſt. BRA. Cur oleum ex maturis oliuis, & immaturis prætermiſiſti? tamen per expreſsionem fit. SEN. Quoniã Ferrariæ copioſe habeo. BRASA. Adde in fructibus pertractatum eſſe: miror autem cur tam pauca olea ſeruetis. SEN. Plura in vſu non ſunt. BRA. Ad cicatrices delendas, vel potius remittendas, & emolliendas

tereb

terebinthinũ oleũ ſummè proficit, his demptis, quas varioli reliquere. SEN. Ego autem ſingulis annis ad variolorũ ſtigmata eius olei copiam vendo. BRA. Decipiuntur, qui pro variolis emunt, vt experiri licuit in magnificis compatribus Renata Subiſia Galla virgine pudiciſsima, & Comite Bonifacio Biuilaqua nobili egregio. Hi enim ſimul cum magnifico Federico Quamo Lucretiam natam ad vndam baptiſmatis eleuarũt anno à Chriſti ortu M. D. XXXIIII. decimoquarto calendas Octobris, quæ in lucem prodierat quinto idus Septembris. Sed hæc omittamus, quæ ad noſtram nihil faciunt. Interim alia proſequaris. SEN. Nihil aliud in mea ſcheda reperitur ad officinam noſtrã neceſſarium. BRA. Nos impræſentiarum olea ex quacunque re, vi ignis educere ſcimus, quæ odorem, & ſaporem rerum, ex quibus fiunt, mirè ſeruant. Vbi olea reliquiſti, quæ ex floribus & herbis fiunt? SEN. Hæc data opera omiſi, quoniam Ferrariæ in mea officina optimè paro. BRASAVOL. Erant & illa numeranda, ne quidquam hîc ſcriptum deſideretur. SEN. Nihil antiquius mihi eſſet, quàm hæc tecũ dulci colloquio diſcutere, vt noſtris ſimplicibus medicamentis nihil deſit inconſultum. BRASAVO. Iam vrbis mœnia videri incipiunt, &

ſumm

ſumma turris Rigibelli cacumina apparēt: pilea quatiamus, vt ab hoc ingenti puluere liberemur. SE. Domi commodius fiet: quippe decet peregrinum hominem multo puluere aſperſum eſſe, eum præſertim, qui ex horridis montibus deſcenderit. BRA. Cras ad te diluculo accedam, vt olea omnia ex herbis, & floribus, quorum in officinis vſus eſt, recenſeas, ne quidquā noſtro ſermoni de his, quæ in quotidiano vſu tractatis, deeſſe videatur. SEN. Vt compoſitiones recta trutina expēderes optarim. BRAS. Hoc acturus ſum, & iandiu cœpi: tibiq; pro noſtra antiqua, & recenti amicitia ſatisfacere decreui, compoſita omnia ad antiquorum compoſitiones comparare, & vbi recentes ſunt aliquæ compoſitiones, eas per componendi normas examinare. Nunc autem vale, & olea omnia, quæ in officinis habetis, ſimul collige. SE. Id lubentiſsimè faciam, nec graueris ad me tēpeſtiuè accedere, quoniam ego expeditis nonnullis, ero tecum in prandio. BRA. Interim igitur vale.

DE OLEIS, QVAE EX FLO- ribus & herbis fiunt.

SENEX. Saluus ſis, mi Antoni Muſa, ſuperior nox annus viſa eſt, quippe vehementer opto præcitata olea enumerare, & recta trutina ſpeculari. Olea in primis ſcripta ſunt, quæ

quæ ex herbis, aut floribus infuſis, poſtea expreſsis fiunt, quorum primum roſatum eſt. BRAS. Non eſt opus ea enodare, quæ ab aliis authoribus ad libellam tradita ſunt. Dioſcorides primo libro modos conficiendi oleum roſatum, vel vnguētum (vt ipſe vocat) oſtendit. Nam & quod vnguentum Galenus vocat, in his, in quibus multa non ſunt miſta, oleum vocari poteſt, à quo Meſue omnia ferè ſumpſit. Tu hos authores inſequeris, & cōpletum Meſuæ, & non completum præparabis, nec ex omphacio parare deſpicias. Ad hęc autem agenda olea ſumes graui odore minus affecta: nam illi profectò delirant, qui ex amurca olea conficiunt. Tu ex perfectiſsimo oleo facies, quod floris, aut herbæ odorē vehemētius ſeruabit. Idem oleum roſaceum ex oleo ſeſamino fieri poſſet, & ita Aegyptii faciunt. Verùm ſeſamino oleo caremus, propterea ex oliuarum oleo paramus. Illos tamē non laudo, qui ex amygdalino facere tentāt. SE. Oleum violatum ſequitur. BRA. Eadem ratione fit, niſi quia in oleo amygdalarū dulcium parari conuenit: & tunc eo potiſsimùm in pectoris ægritudinibus vtimur, ſed ex oleo oliuarū inflāmationibus etiam ſuccurrit. At vnum ambiguum eſt, in quo nonnunquam pharmacopolas diſceptantes audiui, quid ad

con

conficiendum oleum ſumendum ſit, flores an herba. Nos ſimpliciter in oleo florem poni oportere, certi ſumus. Nec te prætereat, & ſi in his oleis per infuſionem factis flores, & herbæ exprimantur, proiiciantur, quàm nihil impediri etiam ſi in oleo continue relinquantur. SENEX. Oleum de abſinthio, & chamæmelinum ſequuntur. BRAS. De abſinthio ex herba, Chamæmelinum ex floribus perficitur. Illos autem ineptè agere arbitror, qui ex parte lutea ſeparatim, & ex albis foliolis olea diuerſa parant, quum potius ex herba, & floribus ſeorſum paranda ſint. SENEX. Anethinum, liliorum alborum, & rutaceum ſequuntur. BRA. Anethinum, & rutaceum ex herba fiunt, quæ perfecta ſit, & præſertim cacumina ſumenda. Rutaceum apud Meſuen fit, myrtini more. Tu Meſuen & recentes legas, qui variis modis conficiunt, de quibus ſeorſum agemus. Sunt enim qui ſuccũ addant, & qui minimè, & qui igne bulliant, & qui feruori Solis relinquant, & qui vtrunque agant, vt per aliquot dies Solis radiis calefiant, poſtea igne perficiant. Nos ſimul vno volumine modos omnes parãdi olea edocere cœpimus, plures alios à chymiſtis inuẽtos addentes. At oleum liliorum alborum multis modis fit. nam compoſitũ reperitur, quod

reci

recipit maſtichen,calamum aromaticum, carpobalſamum ad quantitatem vnius vnciæ, pro quolibet caryophylla. Cinamomum ad quantitatem ſemiunciæ.Croci ad quantitatẽ trium drachmarum, folia liliorum alborum, id eſt,florum folia ad quãtitatem nouem vnciarum. Deinde in vitreo vaſe condantur, & duas libras perfecti olei oliuarum ſuperinfunde, & è regione radiorum Solis per quadraginta dies ſerua.Denique exprime, & pro exquiſito vendes. Non deſunt, qui hoc vocent oleum liliorum ex ſpeciebus, quum potius compoſitio ſit,quàm inter ſimplicia medicamenta numerandum. Simplex autem eo modo fit, quo & alia ſuprà dicta, vt recentiores oſtendunt:quippe qui plura antiquorum oleis experientia ducti addidere. SE. Oleum de mentha,& de maiorana ſequuntur. BRA. Ex mentha, & menthaſtro ſeorſum fieri poteſt: & noſtræ etiã mulieres ad roborandũ ventriculũ ex Florentina mentha conficiunt, quam nonnulli ſiſymbrium arbitrati ſunt. De amaracino oleo eadem ratio eſt, quanuis Dioſcorides duo vnguẽta parari iubeat. Vnum amaracinum, alterum ſampſucinum appellans. Amaracus perfectiſsimam,& probatiſsimam ſpeciem habet, quam ex Galeni ſententia in Antidotis marum appellari cẽſeo. Eam autẽ

eſſe

eſſe iudico, quam nos gentilem, id eſt, nobilē maioranam vocamus, ſuauius ſpirātem alia. Ex hac igitur, & altera minus odorata olea ſeorſum parare ſtudebis. SE. Oleum nenufarinum ſequitur. BRA. Ex ambabus nymphææ ſpeciebus, alba, inquam, & lutea, ſeorſum olea conficere oportet, ex omphacio potius, quàm maturo oliuarum oleo, quoniam frigiditas in eo expetitur. SE. Oleū de cheiri ſuccedit. BRA. Arabes, imò potius recentes, vocabula peruertere. nam quod Græci leucoiō, ipſi cheiri appellant. Eſt autē ad omnes violas commune nomen: tamen vſus fecit, vt ex luteis tantùm, & albis eodem modo paretur, quo de aliis docemur, & recentes oſtendunt. SE. Oleum de ſambuco occurrit. BRA. In his nominibus recentiores longè aberrarūt. Sambacinum, & Sambucinum, primum oleum ex Iaſminis ſignificare videtur, quoniam ſambac, aut zambac apud Serapionem Ieſeminū ſit. Aliud ex ſambuco. Sed de hac re in floribus exquiſitius tractauimus. Nūc de ſambucino, id eſt, ex ſambuco facto, ſunt qui ex floribus parent, alii ex acinis. quos non deſpicio, ſed ex floribus potius factum eligerem. Eos autem non probo, qui ex interiori medulla conficiunt. SE. Oleum de cochiis accedit. BR. Pulcherrima herba eſt, & theca, qua ſemina

con

conduntur, pulcherrima, echinus videtur: præcipuis etiam viribus inſignitur. Tamen apud antiquos nuſquam reperitur herba cochia: nam à veſicariæ generibus longè abeſt, ſi quis omnes rectè perpendat. Quod autem à recentibus Momordica appelletur, ad antiquam cognitionem nihil facit. Oleum variis modis paratur, & per infuſionem, vt prædicta, & ſub terra per multos annos defoſſum, & per coctură, fitq; ex echino foliis ſeorſum, & ſeminibus. SE. Quibus proficit hoc oleum? BRA. Quod ſub terra conditur, venarum hæmorrhoidalium doloribus ſuccurrit. In genere id oleum omnes dolores ſedat. SE. Oleũ de papauere ſequitur. BRA. Et ſi multæ ſint papauerum ſpecies, vna ſolùm potiſsimùm vtimur, albo, inquam, papauere. Ex hoc oleum conficitur, quanuis & ex nigro dormitioni aptum parari poſsit. Quippe eo temporibus inunctis, naribúsve ſublinitis pro meconio vti poterimus. Ex ſeminibus fit, quum & ex floribus fieri conueniat. SE. Oleũ Irinum ſequitur. BRA. Ex Iride fit hoc oleum, ſed vario modo: nam aliqui ex radicibus, alii ex floribus parant. At in communi ferè vſu eſt ex radicibus, floribus additis in dupla portione, & aqua decoctionis radicum, deinde oleum ſeſaminum, aut maturarum oliuarum infun-

dunt: denique in vitreato vaſe bulliunt, itaq; variis vicibus permutãdo faciunt, vt in oleo roſaceo Dioſcorides, & poſt ipſum Meſue oſtenderũt. SE. Oleum de hyperico ſequitur.

BRAS. Rutam ſylueſtrem ab antiquis etiam Aſcyron in herbis appellari monuimus. Recentes ex foraminibus, quæ in foliis vidẽtur, ſi è regione Solis, aut lucis alterius conſpiciatur, perforatam vocant. Id oleum variis modis conficitur: ſunt qui in vitreatum vas flores ſimpliciter ponant, & per ſe vi Solis oleum educi ſinant. Alii ſub terra condũt, alii infundendo parant: ſed hi duobus modis vtuntur, vno ex ſolis floribus, altero pluribus miſtis rebus in hunc ferè modum ſumentes cacumina Aſcyri, id eſt, à nobis vocati hypericonis, ad quantitatem trium vnciarum, & in vinum odoratum infundũtur, trium dierum, & noctiũ curriculo. Mox duplici vaſe optimè obturato bulliat. Denique exprimantur, & abiiciantur cacumina, in eodemq; vino eãdem quantitatem cacuminum Aſcyri infundito totidem diebus, ac noctibus. Poſtea adde terebinthinæ vncias tres, olei veteris vncias ſex, croci ſcrupulum vnum. Miſceantur hæc, & in duplici vaſe (vt inquiunt) coquantur, quoad vinum euaneſcat, poſtea in vitreato vaſe, vitreóve ſeruato. Verùm non eſt opus hæc lon-

gius enarrare, quum à Meſue, & recentibus luce clarius oſtendantur. SEN. Equidem harum compoſitionum pleni codices ſunt. BR. Imò & ad compoſita medicamenta potius ſpectant, de quibus poſt ſimplicia agere promiſi, nec promiſsis fruſtraberis. Nihil enim gratius habeo, quàm bonis viris inſeruire. Imò & olea, quæ ſimplicia ſunt, id eſt, ex oleo & flore, vel herba, inter compoſita medicamenta numerabãtur. SE. Olea nunc ſequuntur, quæ per decoctionem, & vi ignis fiunt. BRA. Omnia per decoctionem, & vi ignis fieri poſſunt. SE. Verum eſt: at in ſubſcribendis vſus ignis potiſsimùm requiritur. BRA. Subſcribas cito. SE. Oleum de ſpica nardi. BRA. Quod ex Gallia affertur, emere ſuadeo. Ex India rarò comportatur: apud nos ineptum eſt, & non ex nardo, ſed potius ex dicta lauandula fit, quod nonnulli balſaminũ vocãt, & pro opobalſamo vtuntur. SE. Oleum de cydoniis occurrit. BRA. Ex ipſo pomo, & floribus etiam fieri poteſt. SE. Oleum de maſtiche accedit. BRAS. Hoc cum vino fit, & ſine vino, & ex oleo ſeſamino, & ex roſaceo. SENEX. Oleum de ſcorpionibus ſequitur. BRASA. Et hoc duplici modo fit, ex ſcorpionibus, & oleo, in quo ſuffocati ſint, & per triginta dies in ſole ſeruati. Alter modus, Ariſto-

lochiam,gentianam, cyperum, corticem radicis capparorum, & oleum amygdalarum amararum recipit: quod potius compoſitio eſt,quàm ſimplex oleum, vrinã mirificè proritans,ſi pecten vngatur. Galli ſcorpions,Hiſpani ſcorpiones hoc animal appellant. SEN. Oleum vulpinum accedit. BR. Ex viua,& integra vulpe ab aliquibus paratur, quam in oleo animam reddere cogunt. Id non probo vtpote ſtercora, & vrinam recipiens. Alii interaneis ablatis ex oleo faciunt. quos probo. Galli vulpem renart, Germani fuchs vocant. SE. Oleum de piperibus accedit. BRA. Compoſitio ampla eſt, non ſimplex medicamentum: SE. Oleum myrtinum ſequitur. BRA. Myrtinum ſuprà Dioſcorides ex expreſsione baccarum fieri admonuit: ſed alter modus eſt per decoctionem, aut infuſionem. SE. Oleum de capparibus accedit. BRA. Et hoc inter compoſita enumera, quoniam ex corticibus radicũ capparorum,iride,agno caſto,tamariſco, vino,& oleo fit. Nuper ex capparorũ floribus paratur: quoniam Ferrariæ plantari cœpere cappares,& prodeunt. Lienis durities mirificè ſoluit. SE. Oleum de caſtoreo occurrit. BR. Per decoctionem fit. SENEX. De euphorbio accedit. BRASAVO. Dum fit, ſummoperè cauere oportet, ne euphorbii puluis os ingre-

dia

diatur, & in ebulliendo fumus euitandus. Fit ex hoc genere cōpoſitum, & ſimplex: eadem ratione & de caſtoreo. SEN. De lumbricis terreſtribus oleum ſequitur. BRAS. Et hoc præter lumbricos alia recipit, quãuis & ſimpliciſsimè etiam paretur: quam ob rem Meſuen, & recẽtes in his parandis ſpeculeris. SE. Oleum lacertarum poſtea occurrit. BRA. Ex lacertis ſimpliciter fit eo modo, quo ex ſcorpionibus parari nouiſti. quod duplex eſt: vnum ex cõmunibus lacertis, quę per domos noſtras, & parietes verſantur. Alterum ex viridibus lacertis, quæ Latinè ſtelliones, vulgò leguri dicuntur. Et hoc ex viuis lacertis ab aliquibus fit: ab aliis ex mortuis, & exenteratis, ne ſtercora oleo innatent. Lacertas Galli laſert, Hiſpani lagardixa, Germani eidox, Poloni iaſczurka vocant. SEN. Coſtinũ oleum ſequitur. BRAS. Inter compoſita numerandum eſt, quoniam recipit coſtum, caſiam, ſampſuci cacumina, vinum, & oleum ſeſaminum. Nunc verò in tua officina hoc oleum parare deſinas: quia coſto caremus. Nam radix ea, quam pro coſto vendunt pharmacopolæ, à Coſti notis diſtare Dioſcorides, & cæteri antiquiores ſuis deſcriptionibus oſtẽdunt. Tamẽ facile eſt ex Arabia Venetias ferre coſtum, facilius ex India, facillimũ ex Sy-

ria.Plurimum odorem habere oportet,& eximium,quali caret coſtum veſtrum, nec candidum eſt, guſtúve mordicat, vt verum coſtũ facere oportet. His autem omiſsis, ad alia te conferas.SEN.De oleis expeditum eſt,quæ in officinis habemus, niſi aliquod incuria omiſerimus. BRAS. Plura tamen alia ab authoribus ſcribuntur. SEN. Hæc ſolùm in vſum venere, quanuis & à Meſue alia quædam ſcribantur. Quicquid ſit,idem ferè modus eſt omnia componendi: & recentiores chymiſtæ nouos quoſdam modos inuenere,quos partim ore,partim in ſuis editis voluminibus didici. Verùm quum hac nocte omnia,quæ nobis accidere perpenderem,& collecta ſimplicia mentis acie cõtemplarer,nõnulla in mentem venere,omiſſa quidem,ſed neceſſaria,vt ſcilla. BRA.De hac in ſuccis diximus. SEN.Teſtudines. BRA.Quadrupedia ſunt nobis notiſsima,vel ex nemoribus, aut mari capiãtur. Marinæ teſtudines pedes habent ad ambulandum ineptos, quippe alæ vidẽtur,quibus pro remis vtuntur.Quas nos marinas dicimus,albo cortice tectas, & nigris quibuſdam ſignis vermiculatas,ex mari non ſunt,ſed maritimis nemoribus,& ſabuloſis.Noſtra autem nemora, & fouearum aquæ nigras faciunt. Marinæ rariſsimè à nobis videntur,id eſt, quæ

ex

ex mari, non maritimis nemoribus: quia has frequentiſsimas habemus. Annis ſuperioribus magnifica Eleonora Fliſca vnã verè maritimam habebat, & ingentem, quæ pedes in modum alarum ad natandum habebat, ad greſſum ineptam. Gallanæ à nobis, ab aliis Tartugellæ, à Polonis zoluie, ab Hiſpanis Gaiandre, à Cretenſibus vulgò chelones; à nõnullis Biſſæ ſcutellariæ vocantur. SENEX. Etiam leporinis pilis vtimur, quos ſzierzchl zaiaxcza Poloni, & Cretenſes vulgò Maglia tu lagu vocant. BRASA. Quid opus eſt, rem tam notam deſcribere, quam Galli lieure, Hiſpani liebre, Germani has vocant, & haſen hor, id eſt, leporis pilum. De his finiuiſſem, niſi in mẽtem veniſſet, ſummos philoſophos ſcriptum reliquiſſe lepores promiſcui generis eſſe, quod etiam cuniculis, & paſſeribus adſcribunt. Nos autem manifeſtiſsimè in his marem, & fœminã deprehendimus. Quippe inſtitutum eſt nobis, omnia, quæ poſſumus, experiri, nulli ſumptui, nec labori parcentes, in his præſertim, quæ ſupra humanam rationem ab antiquioribus ſcribuntur. SE. Caligine etiam vtimur. BRA. In vnguentis potiſſimùm fuliginis (ita enim Latinè vocatur, nõ caligo) vſus eſt, fumi pars eſt, quæ parieti inhæret. Quippe fuliginem fumũ craſsiorem

cõdenſatum vocamus, Germani rueſt, Poloni ſadze, Hiſpani holliri, Neapolitani fulinia, Cretenſes vulgò capgna vocãt. SE. Ballæ marinæ, & ſpongiæ etiam in mẽtem venere. BRA. Idem ferè eſt harum rerum vſus. Marinæ ballæ, vel pilæ magis nuncupandæ, arefacientem naturam habẽt: quid ſint, nuſquam apud antiquos reperi: in ſpongiarum genere eas repono, quanuis zoophyta non ſint, id eſt inter plantas, & animalia media, qualia ſpongiæ ſunt, ex maris ſpuma ad litora colliſa, & cuiuſdam herbæ minutiſsimis feſtucis fit. Nõnulli ex fractis ſpongiis, & ſpuma, alii arte faciunt ex glutino, & taurinis pilis ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus in maris æſtus, in minimas feſtucas herbã reddit, & ad litora detrudit, quę miſta ſpumæ cõglobantur, & ob motũ ſupra litus ex fluctu collidente in gyrũ tendunt, & pilæ formam, à Cretenſibus vulgò fochioſcato, à Polonis morſkagoxbka dicunt. Ad ſpõgias accedamus, apud antiquos tria tantùm ſpongiarum genera inuenies, quæ per marem, & fœminam, per denſum, & molle diſtinguuntur: & ſuis nominibus appellantur, tragos, manæ, imauos, Achilleum. Tragos ſpongia eſt ſpiſſa, dura & aſpera in marium genere. Manæ, imauos, minus ſpiſſa, & mollior eſt.

Achil

Achilleum,tenuis eſt ſpongia denſa ad penicillos apta.Mas fiſtulas habet minores,fœmina latiores, quoniam per illas fiſtulas nutrimentũ ſumunt.Nos varias ſpongiarũ diſtinctiones habemus, quas antiqui, aut non nouere,aut data opera reliquere,vtpote quæ in ſuis contineantur.Nos enim coloribus,figura,& magnitudine diſtinguimus. Dioſcorides albam fieri arte docet libro v. Imò candidam ſi molliſsimè inuerſæ,id eſt,parte concaua,ſurſum ſpectãte,lanuginoſa maris ſpuma aſpergantur,& inſolentur, etiam ſi nox calida ſit, radiis lunæ ſupponitur, eadem maris ſpuma, quam ἅλος ἄχνον vocãt,aut marina aqua conſperſæ. Plinius de ſpongiis omnia ferè ſumit, quæ ab Ariſtotele v. de animaliũ hiſtoria ſcripta relinquuntur. Figura diſtinguimus, & magnitudine, quoniam aliquæ oblongæ,aliquæ minus,aliquæ latæ,aliæ rotundæ,aliquæ craſſæ,aliæ ſubtiles,aliquæ tuberoſæ, aliæ planæ.Subtilioribus, mollioribusq; ſpongiis ad fomẽta vtimur,ſicuti antiqui Rhodiacis ad eadem, quia molliores, & pro dilatãdis vulneribus,his vtimur,ex terebinthina: ad alia verò craſsioribus, & aſperioribus. Maioribus ad ciſternas vtimur, vt aqua purior deſcendat. Poloni gamka,Cretenſes vulgò ſpõgari vocant.Nonnulli phar-

macopolæ pro ſpongia, re quadam vtuntur intus lanoſa, quam aliqui maris ſpumam arbitrantur, quoniã apud Dioſcoridem halos achne, id eſt, maris ſpuma, ſpumoſa maris lanugo dicatur. At re vera non eſt maris ſpuma, quam pro illa ſumitis. Quandoque arbitratus ſum, vrticam marinam eſſe: quoniam ſi aperiatur, internæ partes manũ vrunt, veluti vrtica herba. quod in antiquiori ægrius, in recenti vehementius fit, vt in vrtica herba etiam contingit. Facillimum eſt ſpumam maris habere circa ſcopulos colliſam. At re ad libellam perpenſa, quid eſſet id à vobis ſpuma maris appellatum, ſpongiæ figuram habens prædura, aut pumicoſum inueni. Nam Dioſcoridis, Galeni, & antiquorum alcyonium eſſe certè conſtat. SEN. Quod igitur à nobis ſpuma maris dicitur, apud antiquiores alcyonium eſt? BRASA. Equidem. SEN. Gaudeo plurimùm apud me alcyonium latere, quod diu videre optaui. BRAS. Sed aliqui veſtrûm, primam ſpeciẽ habent ſpongiæ ſimilem, alii quintam ſpeciem, quę pumicoſa eſt. At ſeorſum haberi debent: quoniam, vt Dioſcorides refert, variis rebus accommodantur. Plinius quatuor genera ſolùm enumerat, & in aliquibus à Dioſcoride diſsidet. Illi errãt (non tamẽ ſummè, quia hæc omnia

exic

exiccandi vim habent) qui alcyonium antiquorum, id eſt, ab ipſis vocatā ſpumam maris, pro vera ſpongia ſumunt. SEN. Neſcio vnde ortum ſit, quod nos alcyoniū ſpumam maris appellemus. BRAS. Ego autem ſcio: vos pharmacopolæ barbaros potius imitamini, quàm probos authores. At Serapio capite CCCLXXXVIII. de alcyonio tractat ſub hoc nomine ſpuma maris, quod videre licet, illū Dioſcoridi, & Galeno conferentes. Nam eædem ſpecies, & eædem vires à Serapione in ſpuma maris aſsignantur, quę à Dioſcoride, & Galeno in alcyonio. Propterea eius interpres in illius capitis lemmate potius de alcyonio, quàm de ſpuma maris inſcribere debebat. Quippe Serapionis nomē eſt Zebethalbahar. Fuit ergo in cauſa Serapionis interpres, vt verum alcyoniū ſpumam maris appellaretis. Tamen Dioſcorides ab indigenis etiā Bembici Inſulæ Propontidis alcyonium ἅλος ἄχνης, id eſt, maris ſpumam nuncupari dicit: & re vera ex ſpumæ colliſu fit. SENEX. Audiueram alcyoniū cuiuſdam auis nidum eſſe. BRA. Ita nuncupatur, quoniam alcyones aues maris tranquillitatem, & ſummam malaciam oſtendentes, earum nidos illis ferruminant: propterea & tu prius decipiebaris, & alii, qui putant alcyonium nunquam

vidiſ

vidiſſe, quod ſingulis diebus tractant. SEN. Idem igitur ſunt ſalis ſpuma, aut maris ſpuma, & alcyonium. BRAS. Non idem, ſed diuerſa, imò ab authoribus diuerſis capitibus tractantur, tamen ab eodem principio naſci, & in viribus quodam modo conuenire certum eſt. Quam verò maris ſpumam nũc appellatis, & pro illa publicè venditis, alcyoniũ eſt, & non maris ſpuma. Ad ſpõgiam redeuntes, Plinius ſui temporis medicos vellicat libro XXXI. capite vltimo, qui ad duo nomina ſpongias reddidere. Ad Aphricanas, quarum firmius ſit robur, & Rhodiacas ad fouendum molliores. Nos vehementius conqueri oportet, quoniam noſtro æuo medici, & pharmacopolæ ad vnum nomen reddidere, cõmuniſsimum inquam. Nam quũ ſpongiis indigent, nihil aliud inſtituunt, quàm ſpongia vna, aut duæ recipiãtur. Nonnullos tamen demo, qui molle, & aſperum addunt. Ex Græcia, Illyria, & orientalioribus partibus Venetias afferuntur: tamen & in noſtro mari ſpongiæ naſcuntur, ſed minores. Nos ſpõgias prope Comaclium paruas quidem, ſed valde molles collegimus ſaxis inhærẽtes: non deſunt, qui lanuginem quandam ſupra oſtreorum conchas innatam pro ſpongiis ſeruent, & ea, quum opus ſit, vtantur, quum potius

potius muſci marini genus ſit, quàm ſpongiæ. Imò è contrario intra ſpongias aſtreæ piſciculi, & lapides inueniuntur. Oſtreis, & piſciculis nutriuntur. In tua officina omnes ſpongiarum ſpecies habeas. A nobis plures ſpongiarum differentiæ viſæ ſunt, quàm ab antiquis enumerentur. Studebimus interim ſpecies omnes oculata fide ſecernere, & quibus locis inueniãtur. Lapidem quoq;, qui intra ſpongias natiuus reperitur, habere oportet: nempe veſicæ calculos minuit. Ob id Plinius lib. XXXVI. cap. XIX. Cyſteolithos vocari cenſet, quia veſicæ medetur. Serapio tamen de hoc lapide agens cap. XVI. eos reprehendit, qui ad lapidem veſicæ valere prodiderunt. Imò, inquit, renũ lapidi tantùm occurrit. Tamẽ in calce eiuſdem capitis palam ſibi aduerſatur inquiens: Et lapis in ſpongia inuentus, cõtra lapidem veſicæ cum vino ſumptus valet. Deniq; illud addam, antiquos medicos affirmare, nuſquam diutius ſpiritum durare, quàm in ſpongiis: propterea qui peſtilenti morbo affectos curant, ſpongia aceto aſperſa circa nares, & os ponunt, ne infectum aerem trahant. Et ad alia plura antiqui ſpongia vtebantur, vt ex ipſa ſpiritum traherent, nõ ex libero aere, ob aliquam infectionem. Quod genus remedii Apoſpongiſmon

voca

vocabant, præſertim Archigenes: & re vera in peſtilenti morbo, & epidemico, nihil excellentius. Reliqua proſequaris. SEN. Hactenus omnia ſimplicia, ad vnum vſq; enumerauimus, quibus in officinis vtimur, niſi vnum, aut alterum incuria mente exciderit, aut diligentiam noſtram effugerit. Ni tibi graue ſit, mihi opportunũ videretur, Compoſita incipere. BRAS. Nunc moleſtus non ſis, quippe id lubentiſsimè agã, quod ſpopondi: & quod iandiu cœpi, paucis quibuſdam negotiis expeditis, perficiam: quum enim operi manum dabimus, nũquam amouebitur prius quàm in calcem peruentum erit. SENEX. Hactenus optimus Deus te incolumem ſeruet. Officinam meam viſitabo, & collecta medicamenta ſimplicia ſuis loculis diſponam. BRA. Bonis auibus recedas. HER. Ergo perdicibus, & phaſianis recedet? BRAS. Cur ita? HER. Quoniam bonæ aues ſunt. BRAS. Eo intellectu turdis, & coturnicibus etiam recedendum erat. HER. Et illis. BRASAV. Igitur Deo comite recedatis.

FINIS.

INDEX LOCVPLETISSIMVS

omnium ſimplicium, quæ in hoc libro continentur. Primus numerus chartas ſignificat, ſecundus uerò lineas.

ABaiſir pagina 543.21
Abiga 192.4
Abrotonum 229.24
Abſinthium 30.23.& 188.19
Abrahams baũ 381.9
Abſinthium ſantonicum 391.9.& 391.4
Abrahæ arbor 381.9
Abſinthiũ ſeriphiũ. 391.8.& 24
Abſinthiũ Põticum. 130.8
Abſince 128.25
Aboberas 307.27
Acetoſa 364.20
Acuida 322.8
Achio 361.5
Acanthus 291.14.& 292.2
Acetoſella 365.17
Acorus 317.17.& 490.5.& 491.22.& 493.6
Acetum 596.11
Acacia 619.5
Achiroſa 681.18
Ἀκαλύφη 163.2
Ache 361.4
Achilleum 857.1
Ἀκρέμονας 113.4
Ακτη 107.17
Adiantum 256.24.& 256.29
Adeps 822.12
Adhil 277.14
Adlerſtein 750.17

Aeti

Aetites 749.21
Aeromeli 601.13
Aes vſtum 716.18
Aedeſina 422.28
Aerugo æris 718.13
Aeris batitura 716.26
Αἴγειρος 681.20
Afratomela 427.20
Affodilus 535.25
Afrodiles 537.10
Agriagudoro 223.10
Agrioſtaphida 384.16
Agnus caſtus 281.7
Agnitho 393.13
Agreagnitho 467.27
Ἄγνος 380.4
Agriocolocynthi. 451.5
Agaricus 533.13
Agriartichas 497.28
Agallochon 584.2 & 585.28
Agnus 381.7
Agrimonium 207.25 208.20. & 258.25
Agreſte 596.22
Agrones 321.4
Agretto 228. 7. & 220.18
Agrazo 597.2
Agreſt 597.2
Aizoon 171.11
Aio drauo 217.20
Aines 355.23
Ainet 234.11
Alkakenghi 197.7
Alhaytis 116.14
Altamiſa 247.3
Alliũ ſylueſtre 216.7. & 217.11
Allegretti 321.7
Alectorolophon. 220.28
Alexandro 359.28
Alſine 285.5
Alquitino 671.24
Alcea 167.9
Althæa 168.7
Alano 687.12
Alberas 384.9
Aliofar 741.10
Alo 480.12
Alumbre 777.17
Alum 777.14
Alaci 806.19
Albucus 536.5

Alca

Alcali ſal 773.3.810.5
Albaro 682.16
Albũ phæon 562.16
Aloe 628.20
Aloe hepatica 629.15
Alegria 841.9
Alabaſtrum 750.25
Alumen 771.6
Alumẽ catinũ 772.18
Alumen zuccharinũ 774.19
Alumẽ plumæ 775.2
Alumẽ ſciſsile 775.6
Alumẽ ſchiſtõ 775.7
Alumẽ rochę 776.27
Alumẽ iame. 776.20
Alumen Liparinum 776.28
Alumẽ liqdũ 777.13
Alumen ſcaiolę 777.24.& 804.18
Aliuca 839
Almeyrorem 121.17
Aloſena 128.25
Alfolfes 325.20
Alcarouea 350.5
Alicornio 813.5
ἅλς ἰνδικὸς 614.21
Alſebram 503.9
Almendras 399.5
Almendes 399.6
Allhaca 155.13
Alant 486.21
Alrun 571.21
Alcaparras 576.9
Almezega 667.1
Albayalde 726.25
Alleluia 305.5
Alũ de roche 777.14
Alaun 777.16
Albercocco 837.7
Alcyonium 859.4
ἁλὸς ἄχνος 859.21
Amuſchlia 417.28
Ἀμπέλος ἀγρία 111.7
Amaracus 136.10.& 246.24
Amomum 279.12.& 281.9.315.11.317.14
Amber 685.27
Amerina ſalix 380.5
Amamelis 338.25
Ameos 341.12
Amyanthus 323.16
Amberberis 373.14
Amapol 105.16
Amphibium 832.3
Ambubeia 121.27

Amygdala 398.25
Ambroſine 398.29
Ammoniacũ 654.12
Ambrũ nigrũ 686.7
Ambra 657.11
Ambro 682.10
Ambracan 687.19
Ampelopraſ. 217.14
Amarellen 836.14
Anthos flores 91.4
Anguris 308.2
Anemone 103.25.& 312.11
Ανδράχνη ἄγρια 174.14
Andrachne 174.14
Anyſz 355.24.393.12
Anagyris 279.28
Aneldo 393.13
Anguria 308.5
Αναδενδρομαλάχη 167.18.& 169.4
Anemon 103.18
Aniſum 355.15
Anthera 366.1
Ανδροσάκη 152.7
Anet 393.11
Anemium 393.10
Anima 710.9
Anima dactyl. 710.6
Anacardus 453.27
Antiſpodium 542.4. & 446.5
Aniudem 692.12
Anthrax 735.3.756.13
ἄνθραξ 735.3
Antimoniũ 750.19
Antale 818.16
Anthera 73.6
Androſace 150.11
Andorn 214.20
Anis 355.25
Anonium 175.9
Aopffen 266.14
Apollinaris 197.15
Apiſtea 128.29
Apium 360.12
Apidia 431.3
Apiũ ſaxatile 358.7
Aphthaſton 519.17
Apiũ ſatiuum 360.17
Apio 361.4
Apyri 761.8
Apiũ hortẽſe 360.3
Aphace 227.15
Apoſpõgiſmõ 861.28
Apium Macedonicũ 359.18

Apiũ

Apiũ paluſtre 360.17
Apiũ raninum 360.18
Aparine 594.12
Appia poma 427.20
Aphroſelenõ 726.12
Apyron 759.12
Aphronitrum 809 8
Apfel 428.12
Arnagloſſon 165.12
Ardilo 217.21
Argemone 207.28.& 258.27
Armuelles 353.19
Arbol de paraiſ. 281.5
Artemiſia 243.12
Artemiſe 243.12
Arantium 455.6
Artanitha 137.10
Ariſtolochia 137.1
Ariſtoloc.lõg. 473.8
Ariſtoloc. rotũ.ibid.
Aron 483.15.485.18
Armorazzo 573.9
Arſenicum 778.28
Arſenicũ croceũ, rubrum, albũ 677.16
Argentum 715.22
Argẽtũ viuũ 719.16
Argẽtũ aqueũ 719.18
Argyritis 725.27
Argyrolithon 726.8
Argen.ſublim. 733 11
Arſinigal 677 8
Armeniaca 655.20
Armoiſe 246.29
Aroſſes 353.20
Armeniac.lutũ 790.1
Arnabo 512.24 & 513.21.& 514.15
Armonia 655.20
Argent viſ 724.16
Aſplenon antiquiorum 126.19
Aſplenon 124.29
Aſcenios 128.25
Aſſenzo 128.27
Aſſaron 218.23
Aſphediglia 557 12
Aſparagus 363.15
Aſpharagus 363.22
Aſphodelus 535.25
Aſpalathus 761.9
Aſſa fœtida 689.22
Aſphaltũ liquidum 769.17
Aſphaltum Iudaicũ 763.20
Aſtragaliotes 778.26

Aſter Samius 803.10
Aſprella 189.9
Aſpros 657.29
Aſcyron 222.18
Aſelnus 398.1
Aſtaricum 517.17
Aſteraticum 518.1
Atriplex 353.10
Atthich 108.15
Atramẽtum ſutoriũ 780.13.& 786.20
ἄνθος τοῦ ἀγρίου κλιμάτου 111.16
Atramentũ pictoriũ 787.12
Atripice 353.20
Atramẽtũ ſcriptoriũ 786.22
Atramentum commune 787.2
Atramentum chalcographorum 787.10
Aurodano 229.2
Auogloſſo 88.5
Auantia 275.1
Auellana 397.7
Auricula muris 285.2
Aurum 715.22
Auripigmẽtum 675.23.& 778.29
Auripigmentum & Sãdaracha idem re ſunt 676.3
Auſtera poma 427.21
Aulx ſauuag. 217.20
Auena 258.12
Augentroſt 277.27
Auellanes 397.29
Auelada 502.15
Azuzenas 98.8
Azeuana 103.15
Azelgas 199.8
Azarolus 338.11
Azufaifas 423.18
Azederas 365.11
Azeitunas 424.25
Azeite 595.21
Azuquar 618.16
Azogne 724.16
Azeites 836.2
Azeites de pepitas de calabacas 836.2
Balauſt 114.19
Balauſtiũ 114.14
Barypicron 28.23
Bagny 178.26
Batos 186.5
Βαρύοσμα 92.9

Bal

Balote 173.12
Badzecz 210.1
Baccara 218.21
Baccaris 220.5
Baſago 255.11
Baſilicon 253.6
Baſilicō chitra. 255.12
Bardana 255.16. & 256.20
Barſcz 294.9
Baſilica kraut 255.9
Baſilicum caryophyllatum 326.2
Barbontina 559.8
Balſamum 401.15
Balador 454.4
Balſami lignū 406.7
Bardana min. 548.12
Baptiſoſela 273.18
Balanus 572.23
Balan⁹ myrepſ. 553.25
Baptiſecula 273.19
Barba hircina 621.13
Balſami liqu. 404.18
Baurach 809.9
Ballæ marinæ 856.5
Bappelen 167.25
Bdellium 695.15
Beta 198.16
Beſſ 108.14
Betonica 201.6
Bez 108.14
Berbena 204.21
Bechium 256.9
Berberis 373.12
Beligoli 820.23
Been 553.16.&555.27 & 837.12
Ben album 555.29
Been rubrū ibidem
Ben 553.16
Berberion 740.9
Berberi ibidem
Benzoin 694.25
Belzoinum 584.10.& 692.10
Belzuin 691.28
Berragenis 87.27
Bernchlele 99.7
Bermuet 129.1
Beldroegas 174.15
Betonien 202.6
Bei fuſſz 247.1
Beer vvurtz 378.28
Benonien 382.18
Benedicta roſa 382.19
Bein vuel 482.9
Bech 668.28

Beuf 830.19
Bellotas 836.4
Bibinella 238.26
Bipenula 239.9
Biala liebiotka 132.6
Biſtorta 547.13
Biſtorta & Bitorta 548.10
Biedrzenyecz 239.11
Bilicza 247.1
Bitumen 761.10
Bylyza 247.7
Biala lebyoka 298.9
Bielon 304.13
Biala gorczicza 337.20
Bierſtyn 685.27
Bingel kraut 200 4
Bilſam kraut 304.9
Biſſa ſcutellar. 855.9
Bilſenſome 304.9
Biaſſola 190.29
Biber geil 832.10
Biber vvurtz 474.11
Blayuaſſ 725.10
Blattæ byzāt. 712.10
Bluſzcz 920.26
Bluſzcz polny 290.28
Bluot vvurtz 251.3
Bluſzc dzreu. 290.29
Blum 63.1
Blagetto 725.10
Bon maeſtro 128.28
Boculus roſarū 72.10
Bobek 177.7
Bozedrzevvko 230.6
Borago 83.17. 85.4. 87.26
Borazena 87.28
Bolus Arme. 789.26. 795.1.796.18.799.21
Borak 87.29
Boracis 799.29
Bourax 802.20
Borbonaga 205.17
Bourſeà paſte. 380.14
Braſsica 195.2
Braſsica marin. 228.23
Βρύον 233.25
Bruſaculo 244.20.& 286.15.& 286.23
Bryonia 529.14
Bryon 233.25.266.12
Bruſcandula 266.15
Brāca vrſ. 291.5.292.2
Brugnoli 414.26
Bruſcus 467.28
Βρύον θαλάσσιον 556.9

Bram

Bramen beer 186.4
Brandtlattich 256.13
Broncres 321.5
Bugloſſos 86.27
Bugloſſa 84.6
Bugloſſæ flores 84.5
Buſiri 103.2
Burſa paſtoris 268.20
Buſiri 103.2
Buceras 325.17
Bukvvicza 202.7
Buthormariē 470.19
Buccinum 819.4
Buccinum mar. 819.4
Bucheidem 527.16
Βυγαοδλεψικου 418.
24

C Amomilla 58.1
Capſella 268.27
Cælauritis 725.28
Cæpa 354.18
Caucalis 647.7
Calochimitea 526.12
Cantueſſo 90.27
Caputium 196.1
Cazaputia 386.11
Camyenna myantha
132.6
Calamitha 131.13
Calamentum 130.10.
& 132.28
Camodri 182.19
Capnion 155.5
Cadytus 152.27
Chamædryos 182.14
Calamādrina 182.17.
& 140.13
Cardo de panno
265.7
Cauda equina 188.9.
& 190.5
Cardo ſanto 267.17
Caulis 195.1
Camileblum 63.1
Canechiara 304.14
Capilli Vener. 256.22
Canchelera 304.15
Callitrichon 256.24
& 257.21
Calyx 72.9
Cannamo 334.25
Cannabari 334.26
Carduus 264.10
Cazer 596.19
Carduus benedictus
266.20
Camyen oſtra vidzo
ui 747.4

Capgna 856.3
Cardamum 320.12
Cartamum ibidem
Cannabis 334.8
Cardamomum 344.13.345.26.346.21
Caruus 348.9
Capiſtrũ arbo.110.18
Capiſtrũ auri 800.12
Cappares 576.9
Cappari 574.16
Canabal vel Canabil 392.1
Caros 248.14
Cataputia maior 384.22
Carbunculus 757.5
Carpobalſamũ 399.16.& 400.7
Caryophyllatũ 276.5
Caryophyll⁹ 407.17
Caryophyllata 273.4
Carumfel 408.10
Catalonia 414.16
Carica 419.29
Caput roſæ 72.20
Caprificus 420.23
Caryota 425.4
Cariõ myriſti. 439.7
Caſia fiſtula 441.3.& 442.3
Caſia ſyringa 441.6.& 442.2
Canella 441.4.442.4.565.27.567.1
Caſia lignea 441.14.& 567.2
Caſia 565.27
Carpeſium 444.13
Calamus aromaticus 492.22
Cauriola 175.23
Caricamum 507.28
Canumaris idem
Catanance 547.18
Carlina 549.20
Cathinum 772.22
Caſtaneę cort. 572.7
Calampath 585.12
Camphora 642.28
Caphura 644.1
Calamitis 654.28
Calamita piedra 749.13
Caulias 793.22
Cancamum 699.21
Calcecumenũ 716.16
Chalcoscecaumenos 716

716.20
Calyna 149.6
Carbunculus 756.7
Cali 772.25
Caſtoreum 831.27
Caſia oblōga 442.10
Cappes 196.4
Canna fiſtula 443.11
Cobet bagne 344.24
Caucalis 444.7
Cannaueras 335.24
Cētauriū maius 49.8
Cerquegnola 496.11
Ceſtron 201.13
Celidonia 202.21
Cetharac 126.22
Centunigo 234.3
Cerogna 202.29
Cepece 217.22
Centonicum 230.11
Centunculum 230.13
Centurzia 238.2
Centaurium maius, & minus 235.10
Cebulia 354.29
Cepole 354.29
Cedrus 455.3
Cerqueiolo 182.19
Cera 625.28
Cera virgo 626.12
Cedrides 702.16
Cedria 702.6
Cedrium 702.13
Cezirauo 344.8
Cebella 354.27
Ceruſſa 724.19
Cæruleus 730.21
Ceryx 819.9
Cephaleune 441.2
Centumcapita 517.9
Cegua 335.23
Ceguta 335.24
Cegnce 335.23
Chamæmelum 58.2
Χαμαιάκτη 107.17
Chamæmeli qualitates 60.27
Charabe 685.5
Χαμαίδρυς 182.14. 192.18
Chachilio 227.29
Chamæpitys 191.27. 192.13
Chachille 227.27
Chamędaph. 184.22
Chamælæa 252.1
Chamæciſſon 472.8
Chamæleon 549.22.

Chalybs 718.25
Chalcitis 775.10
Chalcanthum 780.13 786.20
Chaphoxilla 108.14
Chardõ beniẽt 267.15
Chaſſut 153.15
Chauenix 334.28
Cheri 627.9
Cheiri 118.4
Checchri 327.19
Chelidonium 500.23
Cherathalõga 441.28
Cherabuſtolõ 103.14
Chebd 108.16
Charatta 443.8
Chelidonia 202.21
Cheurefeul 248.17
Chiropſomon 157.13
Chitrines viol. 116.22
Chiſon 290.26
Chimino 357.3
Chines 823.16
Chidonia 430.9
Choule 195.28
Chryſanthemũ 58.29
Chritari 327.16
Chryſolachan. 353.16
Chryſomela 428.26
Cryſtallus 747.5
Criſtagli 747.26
Chrymatias 657.29
Chraiel 266.20
Chryſophorõ 682.23
Chryſitis 725.24
Chryſocolla 800.10
Chryſomela 836.12
Cichoree 121.6
Κιχέριον 122.17
Ciruellas 417.26
Cichor. 120.26.121.24
Citarach 126.21.251.15
Cyrenaicus 693.26
Cimarubi 186.20
Circĩnal. 206.9.257.5
Citrul. 308.4.306.22
Cicuta 335.4.394.7
Cicutaria 336.27
Cici 372.18
Cicum 115.6
Citrin. cucum. 306.21
Cidonites 429.19
Cinam. noſtrũ 441.8
Cinamomum 561.13
Citrum 455.5.561.6
Ciſthos 34.26.32.27. 620.25
Cirſion 83.18.84.21

Cinn

Cinnabaris 641.28. 737.1.
Cinaprium 736.16
Citri ſemina 394.4
Cinober 737.25.
Clematis 230.16.473. 11.
Clauos de ſomer 407.29
Claudiana 427.27
Clapperroſen 205.10
Cletten 277.6
Cortex in roſa 77.15
Columbina 105.1.
Columbaria 104.29
Coioni divolpe 528.19
Cotyledon 242.17
Corõa de Rey 100.28
Coquelordes 105.15
Cocles 105.15
Colymbades 424.10
Cotõea 428.23.429.26
Coton 429.28
Coriandrum 328.14
Copithinik 219.22
Corianum 328.17
Colizaui 289.9
Cordumeni 345.25
Colochita 308.5
Coriander 330.17
Coloquintida 448.7
Colocynthis 448.8. 450.29.
Coſtus 463.16.464.8
Cocalo tis cardias ſu elaphiu 712.8
Corylus 397.8
Cochinauari 737.26
Conſolida 480.7
Cõſolida minor 481.2
Colchicon 521.9
Coregiola 189.28
Cotilla fœtida 244.25
Colophoniũ 634.16
Commi 671.14
Commin 357.4
Colla 550.28
Colla piſcis 707.23
Colla garauella 542. 14.708.5
Corallium 727.16
Corallia 741.12
Corallum 559.4
Corallina 555. 29.559.3
Cornu vnicorn. 813.5
Cornu cerui 812.29.
Copulæ gland. 813.16

Collyr

Collyrium 803.17
Cholcothar 779.16. 781.29
Corn roſen 105.19
Coronopos 176.2
Coles 195.25
Coele 195.27
Coucou 298.4
Concombres 307.23
Coucourges 307.26
Copeta 841.7
Corymbus 290.18
Compoſte 344.27
Comines 357.4
Corregiola 551.27
Coing 430.8.&595.9
Cormes 433.8
Cocepece 217.21
Coco 454.21
Conſoude 482.11
Colle de poiſſ. 709.14
Colle 709.13
Coralos 744.8
Coraln 744.9
Couperoſe 787.25
Crinon 96.17
Crinus 98.9
Croci flores 105.27
Crocus 106.11.
Cromidi 354.29
Croton 372.18
Crambe 195.9
Creſpina 374.10
Criſta gallinac. 106.8
Craſsiuſcule, vvenge nueiſſe 121.11
Cromium 354.20
Craffegnaua 496.29
Cretonart 516.8
Cryſtallus 747.5
Criſtal 747.24
Cuſcuta 140.29.& 148.29
Cunya noga 174.23
Cubebe 443.15
Cucurbita 307.25
Cucurbita ſylueſtris 446.9
Cucumis 308.4
Cucuza 308.6
Cudumedo 358.23
Culb 367.21
Cucuneria 396.24
Cunila pulic. 379.23
Cucunera 396.24
Curcuma 500.21. 502.5
Cua de cauallo 188.27

Cuc

Cucumis ang. 624.2
Cucumis. 306.5
Cucumis errat. 624.3
Cucumis citri. 306.21
Cucumis ſylue. 624.3
Cucumis aſin. 624.22
Cucumin 306.29
Cumanum 196.2
Cunel 268.14
Curage 283.11
Culatro 330.18
Cupreſsina 192.15
Cubreas 446.2
Cubebe 446.3
Cubeb 446.2
Cuorno de licornio 813.6
Cynogloſſ. 83 5.552.6
Cytinus 113.14.114.9
Cymbala. 155.3.242.5
Cydonia 430.1
Cyminum 356.18
Κυκλάμινος 136.25. & 470.14
Cyclamen 136.22
Cyperis 499.21
Cypreſſ 433.28
Cypirus 499.16
Cydonites 429.19
Cyperus 497.28.& 502.16
Cyaneus lapis 730.25
Cyanus 273.15
Cyſteolithos 861,12
Κύτος 114.10
Czyruona lebothka 96.6
Czeruone Iagodi 198.11
Czvvkla 199.6
Czambr 268.17
Czurnucha 352.20
Czebula 354.28
Czyſczecz 381.8
Czeruone korzenye czikavvar 516.9
Czaytloſſ 523.23
Czicmycrzicza 533.10
Czukier 618.17
Czarna alena 634.8
Czarczie gor. 694.26
Czlouiecze 828.7
DAphni 177.8.
Daphnides 177.2
Dactylo ſyluatico 441.2
Δαφνίδες 184.18

Dam

Dãboua yem. 707.11
Damaſcena pruna 416.3.414.6
Daucus 376.28
Damaſcéa roſa 76.22
Dactylus 394.4.425.3
Dantes 426.20
Datel 426.21
Danafega 423.18
Datel kern 710.19
Danſch vvum 535.5
Delphinion 158.3
Dendroliuanõ 90.28
Dés caballinus 304.7
Dendromalach. 168.2
Dentritis 744.5
Dentale 818.16
Deſchl. kraut 270.14
Dermideras 313.16
Deſdegnoſo 568.8
Diſchiamo 304.14
Dinarella 242.14
Diptamo 526.12
Dipſacos 264.12
Dipram 526.13
Dirdar 388.18
Diargyron 724.18
Diacydonites 429.21
Dictamnus 523.28
Dill 393.11
Donaida 263.29
Doſten 96.4
Dracuntium 485.17
Dracunculus 483.13
Dryakzachi 273.2
Drago 510.24
Drzeuoaloeſſoue 587.1
Dracontea 510.25
Draganti 670.22
Dragagantum 671.3
Dragantum ibidem
Dryos hyphear 706
Draché vvrtz 549.15
Drachen bluot 642.23
Dulcis radix 475.9
Duronicum 552.27
Durongo 553.1
Duronigo 552.29
Dzieuana 103.15
Dzieuiaczıern. 235.9
EBulus 107.16
Eber vvurtz 518.18.
Ebiſcus 169.14
Eboris ſcobe 812.9
Ebur 812.5

Ecl

Eclere 204.18
Eichel miſpen 707.9
Einbire 431.4
Einhorn 813.7
Eichel hueteil 813.15
Eichel 836.5
Eiſenkraut 205.18
Eleoſelinon 360.10
Eleliſphacus 101.3
Eles 424.21.
Elates 425.23.426.7.
Elleborus albus 530.24
Elleborus niger idẽ
Elæomeli 601.13
Electrum 681.28
Elaterium 623.27
Elaphu cherata 711.8
Elauo 407.28
Elephant 813.8
Empetros 157.25
Emniato 830.15
Ematiſtes 745.4
Emeraudes 755.7
Encens 579.7
Endiuia 120.25.121.16
123.13.309.18
Enebro 232.16
Enula 485.23
Endiuie 121.18
Engelvvurtz 294.8
Endres 593.11
Endrinas 417.26
Entzian 477.13
Encentio 579.8
Enxufre 761.7
Epithymus 140.6.
141.25
Epithymus noſter
142.5
Ἐπίθυμον 144.18
Epithymus Dioſcoridis 141.20
Epitem 148.10
Epimelis 538.18
Epo 361.5
Ephemeron 521.7
Epimyrtus 187.14
Eppich 361.3
Ἐπτάνσυον 165.26
Ephevv 290.25
Equiſetum 188.12
Equinalis 188.12
Equus 359.5
Equapium 359.10
Eranthemum 58.26
Eruca 337.1
Eruum 242.18.343.16

Eryng

Eryngiũ 518.23.519.16
Eryngiata 516.27
Ergaſine 647.8
Erdtrauch 155.9
Erix 178.29
Erbſel 375.2
Erdt zuuiel 473.7
Eſula 324.27.502.20. & 505.9
Eſels huff 255.24
Eſclarimento 802.21
Eſcorce du milieu du ſureau 595.4
Eſtrozinii ſzlonyoucy koſzczi 812.13
Eſsig 596.18
Etea 181.8
Eupatoria 233.21
Eupatorium 206.25
Eupatorium noſtrũ 101.11
Eupato.Dioſc.208.21
Eufragia 277.9
Euphorbium 650.10
Eupatoire 209.28
Eufraize 277.26
Exacantha 470.10
FAuilla ęris,& cadmiæ 545.17
Farſara 256.4
Fel terræ 236.3
Fengrik 325.21
Feneul 193.25
Feigbon 334.5
Fenchel 193.26
Feigen 420.28
Fioiki 69.28
Ficus arida 420.12
Figatara 235.9
Ficus agreſtis 420.23
Figatella 235.10
Filicula 495.17
Figyi 420.29
Fidicula 495.18
Fiolkouikorzõ 480.1
Filz kraut 149.6
Figues 420.27
Figes 420.27
Fiſchlein 709.15
Flos æris 719.14
Flos lapidis 775.21
Flos gypſi 778.4
Flos ſanguineus 104.13
Flachſz 323.10
Flumain 148.27
Foglia 196.6
Fœniculus 362.13

Folia

Folia molla 199.8
Fœnu græcum ſylueſtre 294.25
Fœnichel 224.25
Folium Indũ 298.10
Fenochio 362.25
Fœnu Græcũ 325.14
Fochioſacato 856.20
Fœniculus 193.15
Fœniculum erraticũ 362.19
Fœniculum ſylueſtre 362.20
Fortana poma 427.21
Froment 327.8
Fraga 250.7
Fraxinus 388.17.389.15
Fragaria 250.6
Fraxinella 517.15. 551.10
Fravvenhar 258.14
Fumus terræ 155.3
Fulinia 856.2
Fulfel 409.17
Fuligo 255.26
Fuchs lungen 831.23
Fuchs 852.12

GAngal 493.17
Galga 224.21
Gallinaceus pes 241.26
Garyophyllata 276.5
Galãga 490.8.493.17
Ganya 308.3
Galbanum 694.28
Gamenderlin 182.20
Garb 278.22
Gamendrim 182.20
Guel gilgen 493.14
Galingal 493.15
Gamones 537.11
Gamonites 537.11
Geneſta 110.27
Geniſta 109.19.365.23
Gelatines 429.19
Geniſta 559.15
Geum 275.5
Genzole 423.19
Gendiegui 477.14
Gentiana 476.16
Genicularis 551.9
Gelſeminos 117.2
Gengenſtas 88.6
Geneſt 110.26
Genſter 110.27
Gelb 82.7
Gellutele 100.29
Gel viol 116.15

Gelſeheblum 82.13
Geranium 280.6
Gerſten 327.14
Geneure 232.14
Geneure 419.23
Gengeure 462.27
Gelber nid ſteã 685.22
Genebro 841.21
Giarga 223.17.224.21
Gier 359.26
Githone 352.22
Giglio cœleſte 480.2
Gith 352.23
Giraſole 372.14
Giaciolo 477.22
Gizir 564.23
γίζι 564.24.566.14
Girofle 407.28
Glycyſis 281.25
Gliſtrida 174.19
Glichaniſo 355.25
Glans vnguentaria 553.25
Glicorizi 476.2
Glycyrrhiza 475.5
Gladiolus 477.21
Glaucium 501.27
Giuten 707.24
Glutinum 707.26
Gluten taurinũ 708.4.708.24
Gluten piſciũ 708.22
Glandis pileolũ 813.15
Gluterons 256.17
Glett 726.25
Glitſcen 105.12
Gnaphalio 230.15
Goiues 116.16
Golphano 82.17
Gorczicza 318.23
Gomme dragãt 673.20
Gorczuza 318.23
Gomme dragante 673.20
Gomme de lierre 674.13
Gogiglia 376.23
Gomme de pin 689.21
Goriczka 477.15
Granatæ 756.23
Gramen aculeatum 175.25
Grõgus 149.5.415.14
Graminea 174.29
Grano 327.11
Gramen 175.1

Granos de arragha 419.17

Grapella 394.11

Gruſzki 431.3

Granata 433.14

Granatorum cortices 561.1

Grenas 757.13

Granat 757.14

Granada 757.15

Groppeda 818.15

Gruogo 106.7

Grepola 818.15

Grzibenye 82.17

Grimaunes 167.27

Grungo 577.21

Gras 175.18

Grien kraut 353.22

Grudes 709.13

Guozdziki 408.1

Guaiacum 589.4

Gummi arabskie 670.18

Gummi hederæ 290 17.673.21

Gummi elemi 424. 23.671.27

Gummi 646.6

Gummi Arabicū 667. 25.668.28.673.17

Gummi Babylonicū 667.28

Gummi Saracenicum 667.29

Gummi acaciæ 669.7

Gummi ſpinæ Aegyptiæ 669.8.672.4

Gummi iuniperi 679. 19

Gummi pini 689.18

Gummi pineæ 685.6

Gummi cedri 702.4

Guy de cheſne 707.6

Gyneceum 451.2

Gypſum 804.17

Hauāraz 314.16

Halicacabus 197.8

Hablagar 231.19

Harnafel 408.11

Halmades 424.11

Haſtula regia 536.3

Haur Romanū 681.18

Haloſachne 809.13

Haloſanthon 809.14

Harſtrang. 188.23

Haſel vvurtz 219.18

Harthau 223.8

Herba gattara 132.19
Herbete 199.6
Herba di ſan gioanne 205.20
Hermipoa 199.27
Herba della madonna 247.2
Herba ſanc.Io. 222.29
Herba Cypri 68.23
Herba Saracēa 224.25
Herba Alexan. 359.26
Herba Gallica 68.23
Hepatica 233.10
Herba venti 242.12
Herba orechia. 171.14
Herba piochie. 384.15
Herba cochia 849.3
Helxine 284.6
Herba de mare 559.7
Herba vrceolaris 286.29
Heliotropium 372.7
Helix 290.6
Hedera 290.3
Hedera arborea 290.2
Herpacantha 294.4
Hemionitis 128.3
Herba ſancti Petri 297.16
Herba pedicula. 383.9
Herba paralyſ. 297.17
Herba ſcritta 125.9
Heupatorium 233.12
Hepatorium 233.18
Herba capillata 557.15
Herba pignola 171.20
Herba belladōna 191.11.
Herba biſſara 483.23
Helenium 485.24
Herba ſaliuaris 510.29
Hermodactylus 519.22.& 521.16
Herba caſta 281.24
Hermalochoē 640.9
Hemmel 826.4
Heracleotes 745.4
Herba dalle Carpanede 385.23
Herba pulicar. 379.18
Hermodantes 522.20
Heyde 178.28
Hirtzē zung 125.128.1
Hirtzen horn 813.4
Hiebbe 108.15
Hirſz 327.17
Hirſzung 296.24

Hibiſc

Hibiſcus 166.11
Hippuris 188.12
Hierabotane 205.15
Hippolapathũ 359.9
Hippoſelinon 359.3
Hinoio 362.24
Hindt leuff. 121.28
Hor vvurtz 82.13
Horſtrang 82.14
Holder 108.10
Holtz apfel 433.9
Hol vvurtz 474.7
Hordeum 327.14
Honig 598.4
Hombre 828.6
Homme 828.6
Hundtſmilt 200.7
Hundt ſzung 552.15
Huille 595.21
Huille de courges 836.3
Hyſſopus 211.17
Hyſſopus haſce 213.13
Hyſſopus montana 213.8
Hypericon 222.4
Hypnon aſprõ 313.19
Hydropiper 281.23
Hypnõ maurõ 313.19
Hyoſcyamus 303.10
Hypociſthis 620.20
Hydrargyron 722.29. 709.17
Hyacinthus 755.9
IAzyk 88.4
Ianes kraut 223.5
Iadouiecz 419.29
Iacinct 756.4
Iacintes 756.3
Iaſminum oleum & vnguentum 117.24
Iayt 836.1
Iacinta 756.3
Ialouiecz 232.15
Ialoniez 232.16
Ibis 167.28
Ibiga 192.3
Ichthyotera 472.11
Ichthyocolla 707.27
Ielenii yanzik 125.7
Iednorozecz 812.28
Ieiole 423.20
Ieuola 486.21
Ieſzietrzi kliy 709.18
Ielegner Ieliber 182.23
Iedera 290.25
Ierua buona 130.16
Ieſeminum 484.20

Ieiome 423.19
Igos paſſos 420.28
Imoio 193.25
Imauos 856.28
Imperatoria 559.25
Intubus 120.29
Inuolucrum 146.11. & 425.28
Inuolucrum maius. 247.23
Inulus 486.4
Inula 485.24
Inguuer 462.28
Incenſo 579.6
Ἰον 63.22
Ioſeminus 63.28
Iouis glans 572.24
Ioubarde 171.16
Ἰππȣρις 188.12
Ipoquiſtidos 620.20
Irios 477.15
Iris 35.10.& 36.21.& 37.12
Iris Illyrica 477.17. & 23
Iringi 517.18
Iſop 213.5
Iſopiglio 213.6
Iſchas 420.14
Itea 181.8
Iua 192.3
Iue arthetice 193.2
Iuncia 502.16
Iũcus odoratus 24.4
Iũcus rotũdus 241.6
Iũcus quadr. 498.29
Iuncus triangularis. 499.1
Iuncus angularis. 499.2
Iuſquiamus 303.8
Iuniperus 232.14.& 132.14.& 419.19
Iuiube 422.14
Iuiubes 423.20
Iueues 835.28
Iuden doklen 198.2
Ἰξία 706.15
Ἰξὸς 706.24.704.4
Ixopo 213.4
KApnyẽni poley. 263.28
Kamyen ematites. 745.6
Kacket kraut 132.8
Kalyna 121.16
Kayna przanalza. 149.6

Kau

Kaurach 809.9
Keckholter 232.15
Keſten 572.27
Kerua 362.15
Kiſz 733.3
Kierz 186.5
Kliten 395.3
Kleb kraut 395.3
Kmin 357.3
Kobila miathka. 131.25
Kozia 224.25
Korner 386.10
Koczenki 90.29
Koſchchodnyk 171.19
Koſzisko 205.19
Kobili ſczaroi 277.6
Konopii 334.27
Kozlek 495.28
Kokorzik 474.19
Kokornak 474.20
Koſzthiual 481.16
Koſtki 710.21
Kramazber 419.24
Kroton flachs 325.14
Kurbs 307.28
Kumell 357.2
Kupfer 719.13
Kurzanoga 174.22. & 309.21
Kupoſta 196.5
Kucklik 275.24
Kvvavvnik 278.26
Kupfervvaſſer 787.25

L

Labruſcæ flores. 110.28. & 112.2
Lampazos 277.7
Laurus 176.25
Lachiugas 310.1
Laureola 184.9
Labrum Veneris. 264.15
Lakritia 476.3
Lauacrum Veneris. 264.1
Lapagum 274.1
Lagopum 274.9
Lapatium ſylueſtre. 276.1
Lapathum 276.17. & 364.25
Lactuca 310.5
Lacryma 368.13
Lappa 394.10
Laterculariam 778.7
Lathiris 386.7
Lamium 173.9
Lardaria 414.20

Lauritis 546.2
Lappa minor 548.11
Lada 566.6
Ladõ vel Ledõ 622.17
Ladanum 622.19
Laricina 662.15
Larga 662.10
Larica ibidem
Laſer 689.23
Lacha 699.18
Lacca 699.21
Lapis 744.21
Lapis ſtellatus 729.1
Lapis lazuli 744.5 & 730.20
Lapis Armenus 744.11.& 790.6
Lapis hæmatites. 744.19
Lapis iudaicus 745.7
Lapis lyncis 946.1
Lapis herculeus. 749.1
Lapis aquilæ 749.14
Lapis pręgnans 749.28
Larbaſon 750.25
Lauandula 262.15.& 239.11
Laſerpitium 690.19
Laſahate 814.23
Labaras 277.6
Lazarolus 338.12
Leucanthemũ 59.26
Lengua de boi 88.3
Lengua di vacca 88.2
Λευκοΐον 64.1
Lentiche 341.5
Leucoia 115.26
Lentichie 341.6
Leuiſtrego 362.11
Lenticula 340.2
Legno dolce 476.2
Lens 240.2
Lente 340.5
Le coupeau des roſes 186.3
Leucoion 117.3
Lepidium 574.5
Ledon 622.17
Lentiſcus 663.23
Λεύκη 682.17
Λεπτόκαρφος 150.2
Λεπὶς χαλκοῦ 716.26
Λεπίδες 717.9
Leber kraut 209.28
Λεπτοκάρυον 398.16
Laictues 309.17

Len

Lentiles 341.3
Lentellas 341.4
Lengua de pero 55.14
Lein 323.10
Leuiſticum 361.7
Libanum 91.25
Libanotis 91.23
Lilium 96.6
Lilien 82.17.&98.6
Lirium 96.9
Lirinũ vnguẽtũ 96.18
Liſt indiſki 300.20
Linozoſtis 199.28
Lirio 98.7.&480.2
Lichen 233.25
Limus terræ 134.13
Liſſziok pluczes 31.24
Liliorum alborum oleum 96.20
Lilia biala 98.8
Lingua ceruina 296.14
Linum 323.9
Lini ſemen 322.29
Linum agreſte 323.3.& 324.25
Lithoſpermon 367 19.& 369.11
Lingua paſſa. 386.29
Liſen haſaphit 387.3
Litrum 808.6
Liuianæ 420.21
Lithargyrum auri. 726.6
Liquoris & ſucci differentia 489.22
Libanus 577.18
Lignum aloes 583.25
Lignũ ſanctũ 590.9
Lingua canina 621.11
Lithodendrũ 744.6
Lis blanc 98.8
Lingua bouis 82.29.& 387.1
Lingua cerui 125.& 128.1
Lingua canis 83.2.& 387.1
Lingua auis 38.26.& 388.17
Lienen bloumen. 248.19
Lin 323.10
Linum aſbeſtinum. 323.12
Linoſa herba 324.20
Linaria 324.21

Linoalcanabe 334.24
Linſen 341.4
Liebſtokel 362.10
Lierre 390.24
Limones 455.18
Lione 486.21
Ligno aloes 587.1
Litarge 726.24
Lorberbaum 177.9
Lonchitis 638.19
Louro 149.7
Lorier 177.5
Lopian 256.18
Loge 182.20
Loboda 353.21
Loreole 184.21
Lotos 99.14
Lupulus 265.11
Lubſczek 362.11
Lupus ſalictarius. 265.18
Luuertice 261.21
Lupus verticius 261.21
Lupinum 330.20
Luganego 480.14
Luph 483.21
Lunaria 802.26
Lupares 266.13
Λύκ@ τȣ̃ λινάϱια. 153.13
Lygos 380.5
Lygia 281.6
Lyncurium 682.1.& 746.7
Liguſticum 361.8
Lychnitis 103.7
Lycium 637.2
MAcella 62.28
Mancauilla. 62.29
Maxacanna 810.12
Maiorana 133.19
Maioran 135.5
Malum terræ 136.29
Mazorana 135.27
Malua 166.9
Maczierza duſſzka. 164.1
Maluauiſcus 166.9. & 706.10
Maczir zach. 164.2
Malahathri folium. 300.15
Marathron 193.16
Mala aſſanka 193.5
Marrubium 213.17
Maratha 193.27

Mar

Maruobio. 213.24
Marthvva pokrziua. 214.22
Marrubiũ nigrum. 214.24
Marigal 247.5
Matricaria noſtra. 135.25
Matricaria 243.19
Marella ibidem
Mater ſylua 248.18
Malon 308.1
Malabathrum 298.15
Marcoli 310.1
Margarita 297.17.& 739.9
Margarita perfora-ta, non perforata. 740.20
Mak. 313.17
Μάραθρον 362.17
Maluaſia 422.1.& 660.7
Maſturz 321.5
Mala cotonea 429.8
Malum 427.6
Macedonico 350.2
Maceroni 359.28
Macis 439.9.579.10
Maratha 362.26
Mala medica 455.7
Mazracaton 379.26
Mandragora 567.23
Mace 583.4
Mala inſana 568.16
Macer 580.10
Machir 581.12
Maniarona 135.16
Maurus exiccatus, vel ſyriacus 763.22
Magiricon 418.23
Malicorium 561.5
Maſtix 663.6
Maſpeton 694.1
Magydaris 694.2
Marchaſita 726.28
Magnes 747.26
Marum 847.28
Marghicherzem. 103.9
Mariæ candela ibid.
Mariæ roſa 103.12
Maiorana 136.6
Maiorana gentilis. 135.7.& 848.1
Malopem 166.23
Mariolaine 135.16
Mauues 167.23

Man

Mangolt 199.2
Manegold 199.6
Maurruten 258.15
Marayes 321.3
Mandel 399.6
Macans 423.17
Mãna 604.17.618.22
Manna de foglio. 600.5
Manna terræ 600.13 & 505.8
Manna folii 505.8
Manna trunci 509.12
Mãna Calabra 601.8
Man 607.24
Maneth 749.11
Maſtic 666.29
Mariendiſtel 550.24
Marck 830.14
Manæ 856.28
Meminthe 501.14
Meminthi 501.24
Melilotus 98.10
Meliſſadru 103.1
Menthaſtrum 131.12
Medico 128.29
Meu 466.27
Medicina familiæ. 534.28
Mezereon 184.11.& 252.13
Mercorella 200.1
Mercurialis 199.25
Meurte 187.24
Mentha 130.14
Mentha Florentina. 294.12
Mētha hortēſis 131.9
Mentha ſylueſtris. 131.23
Mercuryi 200.9
Mercurio ſchouezie le. 200.10
Mētha gētilis 294.27
Melati 352.21
Melons 307.21
Melo coruino 370.6
Melopepo 305.12.& 306.7
Melones 308.11
Meconium 627.18
Melegette 345.29
Malanthium 352.1
Melimela 427.18.& 836.18
Meun 378.25
Meſarugiæ 610.24
Melanzana 568.13

Mel

Mel 557.4
Merchia 178.25
Mel noſtrum 618.20
Mel apum 618.20
Mel roſidum 618.22
Mel cannæ 618.25
Mel arundine. 613.25
Mel ſylueſtre 618.23
Melanteria 787.16
Medulla 830.3
Medulla ſpinalis. 830.1
Medulla crurum Vituli, Bouis, Tauri, Agni, Hirci 830.7
Meyran 135.16
Mête ſauuage 131.21
Mentaſtres 131.25
Metran 247.4
Metteren 247.5
Melon blanc 103.13
Melon d'aqua 307.29
Meſpil 339.29
Meſpila 338.1
Membrilles 430.8. & 595.9
Memina 62.29
Meer hyrſz 370.4
Meſcatrameſir 164.17
Menig 737.24
Menſch 828.6
Millefolium 278.2
Miodunka 88.3
Miloterragno 137.15
Milium ſolis 367.15
Mitrocorten 247.6
Miraſole 372.6
Migdali 399.7
Mingath 505.17
Miniũ 641.27. 734.25
Mirta 419.19
Miha 657.23
Mikolaiek 519.17
Minii gleba 796.9
Minz 130.15
Miſtrudt 200.6
Mille pertuis 223.4
Mille feuilles 278.21
Milium 327.16
Min vven vvurtz. 382.18
Mirtinhes 419.16
Mirtilles 419.18
Mirobalans 438.27
Miraſolis ſemẽ 372.5
Mirabelanes 438.27

Miel

Miel 598.4
Mierre 650.1
Melecz 309.21
Monoclonon 243.15
Molocha 167.24
Morion 568.7
Moſylicum cinamomum 562.26
Monembaſia 422.2
Mozocoo 309.28
Modrzeuyoua ganloka 535.6
Momordica 849.6
Modrzcuiouaiuicza. 667.5
Molini caimenan. 719.11
Moſtazza 318.22
Mozgi 830.15
Morelle 191.6
Moure 191.7
Moſcht nus 439.22
Moſcht 439.21
Mouton 826.3
Mon 313.25
Muſcus 233.25
Muskatoui orzech. 439.24
Muralium 284.4
Muskatoui kruiat. 583.4
Muralis herba 283.26
Muſcat bluoſt 583.5
Munucho 826.5
Muſa 426.7
Muſchardina pyra. 431.7
Muſona po. 427.22
Muzus 427.11
Muſtea 427.19
Muza 426.13
Muſcus 234.19
Muſcus marin. 556.9
Muniaca 836.13
Muoter kraut 247.3
Mumia 763.22.& 770.13
Mucilago 430.3
Myrice 178.17.& 179.1
Myanthka 138.17
Myrtus 186.17
Myrteum 839.23
Myrobalanos 414.18
Myrtyllus 187.5.& 419.7
Μυῤῥίνη 187.23
Myrtidanū 187.7.& 187.8

Μυρσίνη 187.24
Myrſine 507.20
Myrtida 187.8
Myxaſſa 448.5
Myriophyllon 278.6
Myeczik 493.16
Myoſotis 285.1
Myod 598.5
Myrabolani 435.11
Myrobalani 436.12
Myrobolanus 553.27
Μύξα 447.10
Myrrha 646.12.650.1
Myrris 336.19
NAſciẽtio 128.26
Narcoticũ 67.3
Naſtruzo 321.8
Νάρκον 67.6
Napellum 434.15
Napos 376.19
Naſturtium 228.6.& 320.11
Nardus 260.1
Naphtha 769.17
Naſtatinum 814.13
Nauticus ſal 810.4
Naphricos 810.3
Naſcaphthon 814.14
Nachtſchaten 191.8
Naranzas 455.21
Nepeta 132.8
Nemicole 341.5
Neueda 132.19
Nenufar 80.10
Nenufar terreſtre. 256.3
Nenufar iaulne & blanc 82.6
Neſſelen 173.14
Negeles kraut 275.22
Neſſel 322.6
Neſpelas 339.29
Nepſles 340.1
Nelle noyre 352.16
Negelin 407.29
Nigella citri. 344.28
Nitro de bota 818.14
Nigella 352.2
Nigella nigra 350.16
Nigella ſubcitrina. 350.20
Nitrum 808.6
Nitrum viride 810.13
Nizzole 398.3
Nies vvurtz 533.9
Noſk 627.9
Noz de cipreſſo. 433.26

Neſ

Noſcrzyk 100.28
Noismuſcada 439.22
Noczſerzek 100.29
Noien muſca. 439.23
Noczydzin 289.7
Nois de Inde 454.25
Noche 398.4
Notter vvurtz 549.15
Nocelle 398.4
Noys 835.25
Nux præneſti. 397.9
Nuoz della India. 454.26
Nux pontica 397.10
Nux auellana 397.7
Nucleus 710.12
Nux cypreſsi 433.20
Nux methel 434.6
Nux vomica ibidem
Nux moſchata 439.3
Nux myriſtica 439.7
Nux regia 454.12
Nux Indica 454.9
Nuſelle 398.3
Nuezes 835.24
Nuſſ 835.26
Nymphæa 80.17
OCimum caryophyllatũ 225.15
Ocimũ 252.16.326.4
Ὤκιμοειδὲς 252.24
Ocimaſtrum 252.24
Ocimum aquaticũ. 252.24
Oculus leporis 275.1
Ocularia 277.29
Oenanthe 111.29
Oel 595.22
Ogurek 308.2
Olivvki 424.25
Olus atrum 359.1
Olbaum ond olbeer. 424.28
Oraro 177.6
Oliua 422.25.424.26
Oleſznik 467.26
Oley 595.22
Oleum omphacium. 845.12
Oleum de Hyperico. 850.4
Oleum ſaxi 769.15 834.15
Oleũ ex vitellis ouorum 835.6
Oleũ picinũ 659.20
Oleum montis Zibi. 760.14

Oleũ amygdalarum dulcium 834.22
Oleum amygdalarũ amararum 834.22
Oleũ glandiũ 837.11
Oleum ex roborum glandibus 837.18
Oleum chryſomelorum 836.6
Oleũ balanin. 837.14
Oleũ de been 837.16
Oleũ laurinũ 837.23
Oleum de ſpica nardi 851.15
Oleũ nardinũ 839.4
Oleum myrtinum 752.15.839.21
Oleũ myrteũ 839.23
Oleum ſeſaminum 839.27.849.27
Oleum Iuniperinum 841.14
Oleum tartari 841.25
Oleũ ſulphuris ibid.
Oleum vitrioli 842.1
Oleum terebinthinũ 842.1
Oleum laricinum 842.13
Oleũ roſatum 66.21
Oleum violarum 66.22.& 845.22
Oleum chamæmelinum 66.28.846.7
Oleũ ex maturis oliuis 842.22
Oleum de cydoniis 851.20
Oleum ſeſaminum 839.23
Oleum de abſinthio 846.7
Oleũ rutaceũ 846.17
Oleum liliorum alborum 846.27
Oleũ anethin. 846.14
Oleum de mentha 847.17
Oleum de mentaſtro 847.19
Oleum de maiorana 847.18
Oleum amaracinum 847.22
Oleum ſampſucinũ 847.25
Oleum nenupharinũ 848.4

Oleum de cheiri 484.9
Oleũ de beeñ 837.13
Oleum ſambucinum 848.15
Oleũ ſambac. 848.17
Oleum de cochiis 848.28
Oleum de papauere 849.14
Oleũ irinum 849.22
Oleũ de ſpica 838.28
Oleum de maſtiche 851.22
Oleum de ſcorpionibus 851.25
Oleum vulpinum 852.7
Oleum de piperibus 852.13
Oleum de capparibus 852.18
Oleum de caſtoreo 852.25
Oleum de euphorbio 852.26
Oleum de lumbricis terreſtribus 853.3
Oleum perſicorum, & chryſomelorum 836.6
Oleum de nucibus 835.14
Oleum de lacertis 853.8
Oleũ coſtinum 853.18
Oliues 424.19
Oubelon 266.14
Oman 486.22
Omphacium 424.18
Ονυξ 713.7.& 757.23
Opium 314.23.627.12
Opich 361.5
Opobalſamũ 400.29
Opoponacũ 400.29
Opopanax 652.22
Opos Cyrenaicus 693.27
Ophthalmia 277.29
Opoponac 652.21
Origanꝰ 93.19.95.16
Oruga 337.21
Origanus heracleotica 94.5
Ormigobotanum 592.24
Orecchiara herba 171.14

Orze

Orzechy 398.5
Orobus 342.18
Orzech metel 436.9
Ordeum 327.14
Orzach indyyski 454.26
Orloui kamiẽ 750.17
Oreile ſouris 171.23
Ortiges 173.13.
Ortie 173.13.&322.6
Orge 327.15
Oranges 455.20
Or 716.9
Oro 716.9
Os dactylorũ 710.3
Oſtropeſt 267.17
Os de corde de cerui 719.23
Os de cornu cerui 710.23
Oſyris 325.4
Oſtracum 713.8
Os de dãtes 710.17
Os de corne de cerf 711.6
Os de cueur de cerf 712.7
Otthonna 501.25
Ὀξὺ 365.9
Oxon 707.11
Oxalis 364.22
Oxyakantha 374.9
Οὐχ 432.2
Ozimũ 252.25.326.4
Ozeille 365.10
PAeonia 381.22
Papauer 313.21
Papauer rubrũ 103.16.103.22.312.7
Pain de porceau 137.12
Panis porcin⁹ 136.23
Paia de mecha 241.19
Parthenium 243.28
Paia de Camillo 241.20
Paritaria 289.10
Paſtoris virga 264.3
Papagno 313.20
Parietaria 283.25.&26
Paſtinaca ſyluatica 379.3.& 377.10
Parthenium chamæmelum 284.23
Paſternak 379.4
Pauarina 385.2
Paprotka 496.10

Papauer agreſte, vel papaueralida 103.20
Papauer albũ 313.18
Papaueris albi, & nigri ſemina 312.5
Papauer nigrum 313.19.& 627.13
Papauer erraticum 103.24.& 312.12
Paſtinaca ſylueſtris 177.10
Paſſulæ 421.8
Paſſarella 297.19
Palũ ſanctum 590.11
Panaces heraclion 652.23
Palimpiſſa 759.15
Pauot rouge 105.15
Papplen 165.27
Pappl ſtil 167.26
Parelle rouge 277.5
Paritoire 288.20
Pauot 313.14
Paſſas 422.11
Paſſa vua 421.26
Palmulæ 425.3
Palma Chriſti 527.21
Palma 425.28
Perles 741.7
Pelagra de lino 149.7
Perdiculi 289.9
Periſtereon 204.28
Perforata 222.29
Petroſendolo 358.22
Perſibulo 358.23
Periclymenõ 247.22
Pezocolla 709.17
Pentaphyllõ 248.22. 537.20
Pes leporis 274.19
Pes colũbinus 279.2
Pes paipi 249.9
Perſicaria 281.11
Perſicaria noſt. 283.11
Perdicium 287.12
Petrella 297.16
Petroſelinon 358.1. 357.14.& 360.5
Πέπον 306.1
Πεντάνευρον 165.17
Pepo 308.11.& 306.7
Pedocc. de lo. 487.21
Peucedanum 488.19
Perlæ 739.3
Petroleũ 694.25.768.21.770.19.834.14
Peueracina 820.10
Perfora. 221.23.850.9

Perſin 258.21
Perrexil 358.21
Perterſilgen 358.22
Peas 431.2
Petron 511.16
Pez 666.27
Perlas 741.8
Perlen ibidem
Pfeben 307.19
Pflaumen 417.25
Pfaffen pint 485.13
Phlomus 102.1
Phaſcomilea 101.27
Phenicocudo 710.20
Phlemagnitis alopus 831.25
Phlomo 102.1
Phyllit. 127.27.151.20
Phyllitis antiquorũ 296.6
Phliſcuni 138.9
Phlox 297.26
Phacoides 157.24
φακὸς 340.2
Phringio 196.6
Philãthropos 394.12
φυλλάρια 158.8
Phillophyllõ 278.27
Phachi 341.6
Phœnicobalanus 436.18
Phyrama 655.17
Phaëthon 687.11
Phu 464.20
Picris 121.2.151.20
Piolum 128.26
Piola ſceptia. 427.28
Piolin 128.27
Pimpinella 238.11
Pimpinula 239.8
Piperua 163.29
Piper 409.16
Piper aquæ 282.11
Pipinella 239.12
Piper Hiſpanũ 282.20
Pitartima 330.20
Piper ex Calechut 282.20
Piotruſzka 358.19
Pinea 396.12
Piuonia 382.21
Piper longũ 410.29
Pimienta 413.21
Piola poma 427.15
Piperitida 282.11
Pyra 430.12
Pyra ſylueſtria 430.25

Pyra muſcardina 431.7
Pyra cotonea 429.9
Pitharides 420.29
Pyra cruſtumina 430.24.
Pilatro 511.16
Pyra giazco. 430.24
Piletro 511.17
Pilæ marinæ 856.6
Piſtacea 451.5
Pix Hiſpana 658.25
Pix naualis 658.26
Pix liquida 659.5
Pix ſicca 659.7
Pix Græca 660.2
Pyra ſylueſtria 330.25
Pyra muſcardina 431.7
Piedra iman 749.12
Pinhones 396.23
Piedra delagla 750.18
Pinguedo 822.12
Pĩguedo taſsi 823.23
Pĩguedo vrſĩ 823.24
Pinguedo cerui ibid.
Pĩguedo equi 824.29
Pinguedo comarum equi 825.5
Pinguedo hirci 825.9
Pinguedo hominis 826.5
Pinguedo ſerpentis 828.8
Pĩguedo leonis 829.3
Pingel kraut 200.5
Pimpernelle 139.10
Piuoine 382.20
Piren 431.2
Pili leporis 855.10
Piſſaſphaltũ 767.17
Pie dahſandre 511.15
Pierre d'aſur 733.2
Pierre de legle 750.12
Plomos 102.1
Platycyminõ 367.11
Plantago 165.6
Plumbum vſtum 719.9
Platyophthal. 750.28
Plinthitis 778.6
Plata 716.12
Plei vueis 724.29
Pluot ſtein 745.5
Plaſtre 804.20
Plantain 165.22
Portulaca 174.10
Portulaca ſylueſtris

171.27
Podroſznik 121.12
Portulaca 308.26. 311.28.
Porezolo 138.9
Porrum 113.23
Porrum vineale 217.15
Polæmonium 223.24
Porcioli 174.19. 309.23.
Polytrichon 256.23
Polyclonon 243.16
Porrachia 174.21
Porchiaca 174.22
Polium 263.6
Potirida 243.8
Polna driakyevv 273.2
Polatora 289.10
Poma 427.4
Pokrſiuie 173.13.322.7
Pokrziuaa 322.8
Polypodium 495.13
Poirree bleta 199.1
Popinakia 528.19
Poma dulcia 428.18
Poma acerba 428.19
Poma auſtera ibidem
Poma aurea 455.8
Pomaranze 455.21
Pompholyx 545.15. & 811.14
Polygonium mas 189.29
Polezzolo 138.6
Poleo 138.7
Poleot ibidem
Poraſtro 537.13
Poley 138.8
Pourpie 174.15
Podagra lini 149.4
Porcel kraut 174.16
Poyres 431.1
Polipode 496.8
Polygonatum 517.15
Populus alba 682.14
Pois 666.27
Poumon de renart 831.22
Praſion 213.23
Primo fiore 398.10
Primula veris 296.29
Proſſo 327.18
Propolis 626.9
Pruna 414.2
Pruneola 414.26
Prunes 417.26

Pſeudocanella 564.29
Pſeudonardus 262.19
Pſzinki 191.10
Pſſye viſnye 198.12
Pſilothrum 529.3
Pſzic cazicki 296.20
Pſeudocinamomum 564.28
Pſeudocaſia 567.2
Pſyllium 379.9
Pſzialoboda 395.5
Pſoricum 783.28
Pſziciaziczki 552.21
Pſeudomelanthion 351.28
Ptya 504.12
Pteryx 126.25
Pterygophor. 686.26
Puriſſ 802.21
Pulegiũ 138.2.139.16
Pupina poma 427.20
Punica 433.15
Purpura 819.6
Pyrethron 510.22
Pytis 192.11
Pyanczliſtovv 538.22
Pygui 430.10
Pyxacantha 638.11
Pygonia 382.21
Pyrites 726.28
Pyerz 413.22
QVercula minor 182.16
Quẽdel 163.28
Queue de cheual 188.26
Queckſilber 724.17
Quenel 268.14
Quiten 430.8
Quitten 595.9
Quinquẽeruia 165.17
Quinquefoliũ 248.23
RAdicula 573.21
Radicula hortenſis 121.20
Radechio 121.21
Raucatara 574.15
Rapum terræ 136.28
Ranahaon 351.10
Rapa ſylueſtris 375.18
Razimillo 171.24
Raphanus 572.29
Raphanellus 573.7
Raphanellus ſylueſtris 573.11
Raſa 666.20
Raſura eboris 812.4

Racabarant 219.21
Ratten 352.17
Raued & reu 55.20
Rag vvurtz 528.16
Rabanos 574.13
Rattich 573.14
Rdeſt 283.12
Reubarbarum 29.13
Reubarbari doſis 459.10
Regalitia 476.3
Reuponticum 51.15
Reſina 661.25.666.18
Recrementum 24.13
Repontic 55.23
Reupontic 55.24
Reſin ſauuage 111.13
Relic 278.23
Reſins de Corinthe 422.10
Recliſſe 475.29
Renart 852.12
Rhaponticum 51.14
Rhapontici qualitates 56.20
Rheon 27.25
Rha ibidem
Rhizias 693.23
Rhaphanitis 479.6
Rhecoma 45.20
Rhus obſoniorũ 418.20.& 620.1
Rhus ſatorium 418.
Rhor kraut 231.4
Rheurzblumen 528.16
Ricinus 372.19
Ripoile 344.9
Rizotomos 479.8
Rilczeliko 386.13
Rinzi 518.23
Rinzo 516.26
Rizari 488.12
Rinzata 516.27
Riſagalum 678.15
Ritterſporen 481.9
Romyen 63.2
Roſæ 70.1
Roſe 80.1
Roda 80.8
Roſarum partes 77.14
Roſarum ſpecies 77.10
Roza 80.8
Roſmarinus 91.14
Roſmarin 93.17
Roſa canina 105.17

Roſa Iunonis 96.15
Roſaceum 79.6
Roſela 312.7
Roſchodnik 171.18
Roſa poma 427.15
Rhoa 433.16
Roui 344.9
Roſzes 79.28
Rouiglione 344.9
Ros 80.4
Ρογδὸπουλα 114.22
Roſen 80.4
Rozinki 422.13
Roller vvurtz 82.14
Roeda 208.5
Roueda 186.1
Rogu yehemyzokocz 711.7
Romani 660.8
Roete 488.10
Rot vvurtz 251.3
Rubi cimæ 185.20
Ruchenſcheſſ 105.14
Ruta ſylueſtris 222.7
Ruca 337.21
Ruta capraria 223.15
Ruba 488.12
Rumıce 276.16
Rubeia 488.13
Rumex 276.17
Rugia 488.14
Ruchela 337.8
Ruchetta 387.20
Ruuione 343.17
Ruſcus 468.3
Rubea tinctorum 487.6
Rubia 487.18
Rubea ſylueſtris 481.23
Rubinus 725.13.756.4
Rubini de rocha 756.19
Rubrica lemnia 797.29
Rue ſauuage 222.27
Runrath 223.6
Rubi 756.21
Rubie ibidem
Rubin 756.22
Rueſt 856.1
Rue vvurtz 200.5
Rzezuka 321.7
Rzepalyeszna 376.22
Rzimskilep 707.13
Rztezczbiala palona 734.24

Sal

SAluia 101.1
Sabuco 108.13
Sambucus 107.13
Sampſucus 136.10
Sauina 231.9
Sabina 233.6
Sauolezzo 267.28
Sanamunda 275.1
Sardyn 758.5
Sacolla 345.7.& 347.6
Salpiedra 806.20
Safar 408.12
Salmyak 807.16
Santha 214.22
Salitre ſalix 180.14
Sarmentoſa 473.12
Saterion 528.12
Sanſæ 424.12
Satyrion 526.17
Sadze 856.2
Saxifraga 538.26
Sandali 587.5. & 588.24
Saccharum, quære zuccharum.
Sal Indus 613.24 & 614.26.& 619.4
Saccharum antiquorum 611.6. & 613.24
Saccharum noſtrum 611.9
Saneue 318.21
Sanguanus 638.21
Sãguis draconis 739.21.641.29.& 737.2
Sagapenum 651.19. 693.6
Sarcocolla 655.24. 656.26
Sandaracha 675.17. 678.7
Sandaracha & auripigmentum idem re ſunt 676.3
Sapphirus 75.224
Sardius 757.14
Sardonyx 757.17
Sal 807.20
Sal alcali 810.5
Salgiero 181.5
Salx 181.6
Salece ibidem
Saulge 181.7
Sal foſsilis 806.11
Sal communis 805.16
Sal gemmæ 806.5

Sal Armeniac. 806.23
Sal Ammoniacus. 806.24
Sal ſaxeus 805.29
Sal marmoreus 806.1
Sanicula 250.25
Sal arenarius 806.25
Sal Indus 807.24
Sal nitrum 808.5
Sal nauticus 810.4
Sal naphthicus 810.3
Sal naphricus 810.4
Sal ben 101.25
Salix equinalis 182.1
Salmonde 275.20
Sanpeters kraut. 288.21
Sanguinalis fœmina. 189.27
Saurampffer 365.12
Saramages 376.18
Sanchel 251.1
Sandel 588.24
Sāg de dragō 642.22
Saphis 754.2
Saltz 807.18
Sambach 117.15
Sampſucinū vnguentum 135.2
Sambacinum 117.25
Sambucinum 117.28
Sceuola 189.7
Scolopendra 126.20
Sclarea 189.3
Scordion 216.5
Scolopendrium verum 296.6
Σχῖνος 241.1
Scolopendra 124.24
Scolopendrium 124.27. & 251.17
Scolopendrion antiquorum 126.20
Scādulaceum 268.26
Scarolachanō 200.10
Scarſella 268.27
Scarſelleta 268.28
Scabioſa 270.16
Scariola 309.2
Scauezzoni 567.4
Scillæ ſuccus 598.5
Scammonium 634.9
Scammonia 636.29
Scoria 717.4
Σχολιτόβοτανον. 556.28
Schafzung 165.14
Schlaffbecher 198.5

Schaff

Schaffthevv 188.28
Scheiſſzkraut 200.6
Schavvina 231.26
Scheiſſz milt 200.6
Sczotki 265.7
Scoſzmelden 200.8
Scarola 309.29
Schel kraut 204.18
Scinida 365.16
Scorodopraſſon. 217.13
Sczavvii 365.17
Schulſſelpluom. 298.5
Schvvartz vvurtz. 481.10
Schmer vvurtz 482.7
Schvverten 493.14
Sclippen 549.17
Schlehen 620.11
Schluten 541.16
Schvvebel 661.6
Scolimos 264.13
Sciptereum 776.22
Schuebel 841.28
Scorpions 852.5
Scorpiones 852.6
Schebloumen 82.10
Seblouum ibidem

Sevvbrot 137.12
Sertula cãpana 98.13
Serpol 163.28
Seris 120.28.& 123.6
Serapulo 163.28
Serpollo 163.29
Septineruia 165.16
Seuclon 199.7
Sedum 171.11
Seneſcens 267.16
Sentis 185.26
Sezovvmelky 277.7
Seuola 188.14
Senauro 318.24
Selekenken [illegible]2.8
Semente de lumbrices 392.21
Seme ſanto 392.22
Seneſtegi 117.13
Seneuezo 267.27
Sementella 392.23
Serpyllum 163.23
Serpyllum ſylueſtre. 138.3
Semenzina 392.23
Seriola 309.13
Seſsile 196.2
Σέλινον κηπαῖον. 358.15.& 360.4

Sem

Sementina 390.4. & 390.13.& 392.15
Sericum 422.20
Selech 441.13
Sebeſten 448.5
Sebaſtos 447.23
Serpentaria 482.29. 484.8.& 485.14
Sebra minor 505.10
Serapium 651.18
Sechra 687.29
Sebeſten 447.6
Seuum 822.20
Seſamus 839.24
Semperuiuũ maius. 171.13
Semperuiuũ minus. 171.20
Serpolet 163.27
Seſili 366.13
Serratula 201.14
Seuerbaum 221.26
Sſenaſſ 157.11
Senetbletter 157.12
Senff 318.22
Sena 155.7
Senegre 325.20
Seitaragi 574
Seau noſtre dame. 551.27
Siſymbrium 294.10
Sinapa 318.24
Σίκυς 305.19
Silio 367.10
Σίκυος πέπων 305.29
Siro montano 367.11
Sinapis 317.27
Σίλφιον 689.24
Silicia 325.16
Silicula 325.17
Siler aquaticũ 367.4
Sigillum ſanctæ Mariæ 551.1
Sideritis 749.1
Siliqua 443.9
Siler montanum. 366.8
Siliquaſtrum 282.11
Siliqua oblonga. 443.10
Sigillum Salomonis. 551.14
Silber 716.11
Smola 666.28
Smaragdus 754.3
Smeralda 755.8
Smocza kyeru. 642.24

Smarald 755.8
Smaragot 755.9
Solatrum 190.13
Soczeuicza 341.6
Solanum 190.15
Sodominum 809.27
Soldanella 227.28
Solproſta 806.19
Sorba 431.29
Sol ozkouata 806.21
Solidago 480.10
Soruas 433.8
Souchet 433.27
Sonchet 502.14
Soliman 734.21
Soufre 761.6
Soufre 841.28
Sphacelum 101.6
Sphargi 364.4
Spargus 364.4
Spatagna 493.19
Spicatum 261.29
Spatella 493.19
Spica nardi 259.28
Spica Celtica ibid.
Spinachia 352.12
Sparagus 363.15
Sparſi 363.23
Spathen 425.27
Σπάρτιον 365.25.& 559.16
Σπάρτον 363.26.& 559.16
Spuma argẽti 725.15
Spuma maris 857.13. & 858.13
Spodium 545.19.& 811.15
Spodium ex cannis. 541.20
Sponſa ſolis 372.15
Spongiæ 856.4
Speckmalten 200.7
Speckliben 248.18
Spina 186.1
Spinazes 352.19
Spenet 352.24
Spies glas 751.24
Sprinkorner 386.8
Spuma plũbi 726.23
Squinantum 240.23
Squilla 598.7
Squamma æris. 716.27
Squamma 717.16
Sſaffran 107.9
Stabrocortho 273.1
Stœchas 88.8

Sta

Stari 327.10
Staphiſania 284.17
Strychnon 190.19
Strychnon ſomnife-rum 434.18
Staphide 422.12
Stella terræ 802.23
Σαφύλινον ἄγριον. 377.10
Staphiſagria 284.18. & 183.5
Strafuſario 383.6
Struthea po. 428.24
Stacte 647.18
Styrax liquida 648.25.& 656.27
Storax 849.28
Styrax ſicca 656.29
Styrax calamita. 657.6
Stomoma 717.17
Stellaria 457.24
Stimmi 750.25
Stibium ibidem
Stercus diaboli 694.24.& 768.10
Styen kahrn 126.29
Stab vvurtz 230.6
Schaffripp 278.24
Steynſomen 370.4
Stendel vvurtz 528.15
Storaque 658.23
Steinbrech 541.12
Stypteria 776.23
Succi & liquoris differentia 480.22
Succinũ vnguentum. 96.18
Suſeau 108.13
Sumacchi 417.28
Summachium 620.2
Svvonki 243.8
Sumacchia 417.29
Svvoyski kopr. 393.12
Sumah 419.2
Suoldam 481.16
Succinum 685.2
Suſuka 510.21
Sulphur 759.4
Suk od polnich ogurkoro 725.25
Sureali 108.13
Suluma 734.23
Surich 375.2
Suffinger kraut 251.4
Succutum 482.20
Succre 618.16

Sylphii ſuccus 694.3
Symphytum petræũ 481.1.& 480.10
Syropicon 803.17
Szaffran 107.12
Szfinychleb 137.13
Szliaſſ 167.24
Szadziecz 209.29
Szſiantego ſana ziele 223.10
Szvvieczki 278.1
Szfinymlicz 309.22
Szfinya veſſz 335.27
Szczaro 365.17
Szliua 417.27
Szrebro 716.12
Szpisklaſſ 751.25
Szafier 754.3

TAſſusbarbaſſus 101.28
Tarahay 178.26
Tamariſcus 187.16
Tamarindus 440.2
Tamarins 441.1
Tamarix 588.27
Tamariſis 178.27
Tamarich 178.27
Tartufela 747.1
Tarnkoue 620.12
Talchum 802.22
Talch 802.23
Tartarum 818.5
Taiero de aqua 82.4
Taierazzo 82.5
Tauſent guldẽ kraut 237.27
Taubenfuos 281.7
Tag vnd nacht 288.22
Tamaras 426.20
Teſticuli di volpe 528.18
Terræ capillus 257.6
Teſticulus caſtoris 831.28
Tembul 299.5
Tereniabin 503.8. 607.19
Terebinthina 662.2 667.2
Tecolithos 745.19
Terra ſigillata 788.1. 795.2
Terra ſphragis 788.27.
Terra ſigillũ Turcicum habens 795.4
Terra lemnia 796.21. 799.22

Terra Armena 790.1
Telline 820.7
Tegname 813.20
Teſtudines 854.18
Teſtudines marinæ 854.21
Termentina 667.3
Terbentin 667.4
Teufelſſ' dreck 694.23
Thymus 140.6
Thymian 148.12
Thryalis 103.7.& 238.25
Thymi flos 141.26
Thymelæa 252.1
Thymum 148.13
Thymbra 267.19
Thym 148.13
Thlaſphi 268.25
Thapſia 496.11
Thus 576.17.& 646.9
Telephion 234.24
Thuris manna 578.15
θύμον 759.7
Thol kraut 198.5
Theriackskraut 465 14
Theriacaria 465.14
Tithymalus 384.24
Tirlicz 386.13
Timam 158.27
Thymiama 813.25
Torchinaſo 321.8
Tomillo 148.12
Tormentilla 249. 14. & 251.6.& 537. 19
Tobolki 270 15
Tormentill 251.2. 538.20
Tragoriganũ 94.18
Trifolium 99.7
Trifolium acidum 365.5
Trixago 182.16
Trixago paluſtris 216.26
Τριχῶδες 557.17
Trichomanes 258.9
Triticum 327.7
Trepeſe 352.18
Tripolium Dioſcoridis 309.24
Trichitis 775.7

Trag

Tragacantha 670.23
Trauma 655.16
Trigo 327.9
Tramuzes 334.5
Tricoccus 338.9
Tragos 856.26
Tuber 747.2
Tuber terræ 136.28
Tuſsilago 256.9
Tuberes 422.26
Turbit Meſuæ 509.6
Turbit Auicennæ, & Serapionis 509.7
Turbit Dioſcoridis 509.12
Tutia 545.16.811.10
Tuetano 830.14
Valeriana 464.19
Vayſtyn 818.14
Vaccolæ 107.27
Varſamus. 130.17
Vveckholder 419.24
Vua vvurtz 482.3
Vuallen diſteln 518.14
Vuachs 627.9
Vdegli 699.7
Verbaſcum 102.1
Vermicello che naſce ſopra li tetti 171.25
Veſicaria 157.12
Vetonichi 202.8
Verbenaca 205.28. & 204.22.205.14
Veriol 289.8
Veratrum 530.25
Veleno 304.15
Vernix 679.21.& 680.9
Veriolo 787.27
Veil 69.25
Veruene 205.17
Vilderauten 222.28
Verge à paſteur 265.6
Veſſe 344.8
Vergiſſ meinit 192.21
Vermicularis 171.21
Verginum, vel verzinum 588.10
Verze 195.26
Veriuſt 597.1
Vermylon 737.24
Vueiſſen 327.9
Vueiſvvurtz 551.28
Vueirauc 579.8
Vuein ſtein 818.13

Vuein 596.10
Viola 63.21
Viole de Romania 68.16
Violarum flores 63.8
Violetes 69.24
Violæ 63.13
Violette iaulne 116.12
Violaten 69.26.& 116.17
Vincetoxicum 269.16
Vitriolum 283.28.& 289.4.& 779.10
Vitia 227.19
Virzba 181.4
Vilczelyca 184.22
Vilczelico 252.13
Vielka ozanka 182.17 & 193.5
Vitis alba 528.25
Vitis ſylueſtris 111.8
Vinum paſſum 422.6
Vinum Creticum 422.3
Vika 344.8
Vinum omphacium 596.23
Viſcum 702 27
Viſcum quercinum 705.27
Viſcum aquæ 702.29
Viſcum ſolis 704.18
Viſcum Romanum 702.29
Viſcum damaſcenum 704.2
Viride æris 718.15
Vitrum cryſtallinum 810.15
Vitriolum Romanũ 786.16
Vitricinus 810.7
Viticella 529.17
Vie diſtel 550.23
Vin 596.9
Vin aigre 595.17
Vin agre 596.18
Virnis 680.14
Vuilt paplen 167.27
Vuildt flachs 325.13
Vueidenbaum 181.7
Vvolski kopr 193.26
Vuæ ſiccæ 421.20
Vuæ paſſæ 421.8
Vua corinthia. 422.9
Vuietericht 335.25

Vuil

Vuildt rieben 376.21
Vlmus 389.5
Vvloski 258.21
Vvloski kopr 362.26
Vmbilicus terræ 136.28
Vmbilicus Veneris 242.13
Vmbilici marini 820.15
Vmbra noctis 191.9
Vnguis in roſa 74.5
Vndelbaum 386.3
Vngula caballina 255.18
Vngula aſinina 255.21
Vnguentum foliatũ 298.16
Vnguis odoratus 712.25
Vnio 739.10
Vnſer frauvven bedeſtro 223.7
Vonya yoaczatraua 175.20
Vodney 82.17
Volecz 121.19.& 309.21
Vomica perpetua 722.5
Vuolfs milch 510.18
Vorum kraut 392.27
Voxzoue 829.2
Volu 830.20
Vrtica 173.3.& 321.24
Vrtica mortua 173.11.& 215.6
Vreielas 69.27
Vrtica iners 173.11
Vrtica cania 172.29
Vrtica Herculanea 173.1
Vſne 773.9
Vua canina 191.1
Vua morella 191.2
Vua omphacia 112.29.
Vua taminia 383.17. & 384.4.& 529.21
Vua montana 384.10
Vuaſſermaehn 82.9
Vvuilt kraut 103.5
Vvuilt mynz 131.26
Vvundelbaum 373.2

Vuegrich 165.23
XAmin 352.2
Xangathea. 470.10
Xabugo 108.12
Xeaſer 384.25
Xylobalſamũ. 406.5
YErua buona. 355.24
Yeſſo 804.21
Ymozo 362.24
Ὕπηλος 206.11
Ymbier. 462.29
Ὑπνοτικήν, id eſt, ſomnificam 197.20
Yſen kraut 205.18
Yſzionka 552.1
Yſen hart 205.19
Yſoppe 213.4
Yueſſes de tamaras. 710.18
Yueſſes de cuorno decieruo 711.7
ZAphirus 752.23
Zaphrano. 107.12
Zaphira 754.2
Zambach 117.15
Zanagria 342.21
Zapharan 107.7
Zamoſka czebala. 598.20
Zaragatona 379.25
Zaparico 807.16
Zarnabum 512.18
Zarzamora 186.6
Zboze 327.10.
Zen 298.21
Zedoaria 511.20
Zenochielli 552.1
Zeneſtra 109.18.& 559.13
Zeg 780.18.& 784.15
Zeitlos 523.21
Zebethalbahar. 859.16
Zibiba 421.20
Zizipha 422.15
Ziglio 98.9
Zitho 327.10
Ζίγιρ 566.8
Zicleod gliſt 392.26
Ζιγγίβερ 566.18
Zizauro 462.28
Zigia 666.15
Zimmet 567.16
Zlothounizka 181.5
Zlotogloro 537.12

Zlo

Zloto 716.10
Zoluie 855.7
Zolexcz 836.5
Zoophthalmon. 171.18
Zolrefiolki 116.23
Zolca baſilia 25.11
Zurumbeth 511.29
Zuccha ſaluatica. 519.15
Zuccharum 604.16
Zucchar 618.17
Zuccharum ex madera 615.26
Zuccharũ rubrum. 615.12
Zuccharum candum finum 616.2
Zuccharũ craſſum. 615.17
Zuccharum alhuſar. 605.5
Zunibel 354.27
Zuaitten 516.8

FINIS.

LVGDVNI,
Excudebant Ioannes & Franciſcus Frellonii fratres
1546.